

OLJE- OG ENERGIDEPARTEMENTET

Særskilt vedlegg til Prop. 1 S (2012–2013) Energi- og vassdragsforvaltning

Meddelte vassdragskonsesjoner

Tillatelser meddelt i 2011

OLJE- OG ENERGIDEPARTEMENTET

Særskilt vedlegg til Prop. 1 S (2012–2013) Energi- og vassdragsforvaltning

Meddelte vassdragskonsesjoner

Tillatelser meddelt i 2011

Innholdsfortegnelse

1.	Agder Energi Produksjon AS. Tillatelse for Agder Energi Produksjon AS til utvidelse av Iveland kraftverk i Iveland kommune i Aust-Agder. Kongelig resolusjon 4. mars 2011. Jf. kgl.res. 8.6.1948, kgl.res. 27.7.1984	5
2.	Sigmund Aune og Norgeskraft AS. Konesjon i henhold til industrikonsesjonsloven § 36 for erverv av aksjer i Vegusdal Kraftverk AS. Olje- og energidepartementets samtykke 10. mars 2011. Jf. kgl.res. 5.9.2003	69
3.	Orkla ASA. Konesjon etter industrikonsesjonsloven § 36 for erverv av aksjer i Elkem Energi AS og godkjennelse for anvendelsen av leievolumet knyttet til kraftverkene i Sauda i henhold til kraftleveringsavtale mellom AS Saudefaldene og Elkem AS. Olje- og energidepartementets samtykke 21. mars 2011	70
4.	AS Saudefaldene. Tillatelse til frafall av overføring av Reinsvatn til Øvre Sandvatn i Rogaland. Kongelig resolusjon 1. april 2011. Jf. kgl.res. 15.7.1966, kgl.res. 11.7.1986, kgl.res. 1.8.2003, kronprinsreg.res. 1.8.2003	74
5.	Nord-Salten Kraft AS. Fornyet tillatelse til regulering av Forsanvatn og tillatelse til ekspropriasjon av nødvendige rettigheter for bygging av Forsanvatn kraftverk i Nordland. Kongelig resolusjon 1. april 2011. Jf. kgl.res. 26.6.2009	78
6.	SKS Produksjon. Oldereid kraftanlegg i Bodø og Beiarn gis tillatelse til frafall av oppdemming av Tindvatn. Kongelig resolusjon 15. april 2011. Jf. kgl.res. 27.7.1951, kgl.res. 6.6.1958, kgl.res. 2.10.1992, kgl.res. 18.1.2002, kgl.res. 29.4.2005, kgl.res. 14.9.2007	80
7.	Eramet Holding Manganese. Konesjon etter industrikonsesjonsloven § 36. Olje- og energidepartementets samtykke 4. mai 2011	86
8.	Aquila Norway HydropowerINVEST GmbH & Co. KG- Konesjon for erverv av aksjer i Jørpeland Kraft AS. Olje- og energidepartementets samtykke 16. juni 2011	87
9.	Svorka Produksjon AS. Tillatelse til overføring av Kvennhusbekken til Englivatnet - Halså kommune. Kongelig resolusjon 17. juni 2011. Jf. kgl.res. 23.1.1948, kgl.res. 15.2.1991, kgl.res. 22.10.1999	99
10.	Sunnhordland Kraftlag AS. Tillatelse til overføring av øvre del av Eikemoelva til Vetrhusvatnet, Etne og Kvinnherad kommuner i Hordaland. Kongelig resolusjon 24. juni 2011. Jf. kgl.res. 22.10.1948, kgl.res. 20.5.1949, kronprinsreg.res. 26.10.1956, kgl.res. 9.6.1961, kgl.res. 12.8.1966, kgl.res. 6.11.1970, kgl.res. 11.9.1981, kgl.res. 14.7.1989, kgl.res. 26.5.1995, kgl.res. 1.3.1999, kgl.res. 5.4.2002, kgl.res. 20.6.2003	102
11.	Siso Energi AS, Lakshola Energi AS og Norsk Vannkraftproduksjon AS. Fusjon mellom Siso Energi AS, Lakshola Energi AS og Norsk Vannkraftproduksjon AS. Unntak fra konsesjonsplikt. Olje- og energidepartementets samtykke 29. juni 2011	164
12.	Hekni Kraftverk. Fastsetting av endelig manøvreringsreglement for Hekni Kraftverk, Bygland kommune i Aust-Agder. Olje- og energidepartementets samtykke 29. august 2011. Jf. kgl.res. 13.10.1989, kgl.res. 3.10.2003	211
13.	Canica AS og Canica Investor AS. Konesjon – Kjøp av aksjer. Olje- og energidepartementets samtykke 30. august 2011	212
14.	Småkraft AS. Tillatelse til bygging av Sagelvi kraftverk i Voss kommune i Hordaland. Olje- og energidepartementets samtykke 23. september 2011	227
15.	Glommens og Laagens Brukseierforening – Ny reguleringskonesjon for Tesse i Lom og Vågå kommuner, Oppland fylke. Kongelig resolusjon 28. oktober 2011. Jf. kgl.res. 26.7.1941, kgl.res. 20.8.1948, kgl.res. 22.4.1960, kgl.res. 21.10.1983, kgl.res. 4.12.1987, kgl.res. 29.8.2003	233

1 Agder Energi Produksjon AS

(Tillatelse for Agder Energi Produksjon AS til utvidelse av Iveland kraftverk i Iveland kommune i Aust-Agder)

Kongelig resolusjon 4. mars 2011.

I Innledning

Iveland kraftverk er det øverste av 5 kraftverk som ligger i Otra mellom Byglandsfjord og utløpet i havet ved Kristiansand. Kraftverkets slukeevne på 116 m³/s er mindre enn middelvannføringen som er ca. 130 m³/s i denne delen av Otra. Dette medfører betydelige flomtap, og periodevis må store vannmengder slippes forbi kraftverket uten å kunne utnyttes. En utvidelse av kraftverket med et aggregat vil innebære at slukeevnen økes med ca. 100 m³/s. Installert effekt vil øke fra 45 MW til 90 MW. Utvidelsen vil bidra til en årlig midlere økning i årsproduksjonen med ca. 160 GWh (fra ca. 350 GWh til ca. 500 GWh).

Agder Energi Produksjon AS (AEP) er heleid av Agder Energi AS. Aksjene i Agder Energi AS eies av Statkraft Holding AS med 45,525 prosent og de resterende 54,475 prosent eies av kommuner i Aust- og Vest-Agder.

II Søknaden og NVEs innstilling

NVE har mottatt følgende søknad datert 19.12.2007:

"Søknad om konsesjon for utvidelse av Iveland kraftverk i Otravassdraget i Iveland kommune, Aust-Agder fylke.

Agder Energi Produksjon as (AEP) legger med dette fram planer om utvidelse Iveland kraftverk i Iveland kommune i Aust-Agder, og søker her ved om nødvendig konsesjon og tillatelser for bygging av byggverk og anlegg som utvidelsen medfører.

Kristiansand Elektrisitetsverk (KEV) fikk i 1942 og 1948 tillatelse i medhold av vassdragsloven til å bygge og drive Iveland kraftverk. Tillatelsene omfattet også rett til å regulere Kile- og Gåseflåfjorden. Disse tillatelsene er senere overført til Agder Energi Produksjon AS (AEP).

Fallrettighetene på den berørte elvestrekningen eies i sin helhet av AEP.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) har i brev av 27.08.1997 vurdert en utvidelse av Iveland kraftverk i forhold til Samla plan, og konkluderte med at utvidelsen kunne konsesjonsbehandles. I tillegg har Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) i brev av 15.06.1999 bekræftet at anlegget er konsesjonspliktig etter vassdragsloven. Vassdragsloven er senere erstattet av vannressursloven.

Utvidelsen må videre ha konsesjon etter energiloven, og arealdisponeringen må avklares i henhold til plan- og bygningsloven. Prosjektet

er meldt og konsekvensutredet etter reglene i plan- og bygningsloven.

Konsekvensutredningene har blitt utført i 2006 og delvis 2007 på oppdrag fra AEP. Utvidelsesplanene samt søknadsdokument med tilhørende KU er utarbeidet med bistand fra Norconsult AS.

Det nye aggregatet (aggregat 4) forutsettes å bli tilkoblet eksisterende koblingsanlegg (132 kV) ved Iveland kraftverk.

Med henvisning til etterfølgende beskrivelse av teknisk utførelse og konsekvensutredningen forøvrig, søkes det herved om følgende tillatelser:

1. Etter vannressursloven, jf. § 8, om tillatelse til:
 - utvidelse av Iveland kraftverk etter de framlagte planer eventuelt med mindre vesentlige endringer i den tekniske utførelsen.
2. Etter energiloven om tillatelse til:
 - bygging og drift av de elektriske anleggene slik den tekniske beskrivelsen gjør rede for.
3. Etter forurensningsloven om tillatelse til:
 - gjennomføring av tiltaket.
4. Etter oreigningslovens §§ 2 og 25, jf. vannressurslovens § 51, om henholdsvis ekspropriasjonstillatelse og tillatelse til forhåndstiltredelse:
 - for erverv av nødvendig grunn og rettigheter (også til midlertidig bruk i anleggsperioden) for bygging og drift av et utvidet Iveland kraftverk i den grad dette ikke løses i minnelighet."

I det følgende refereres sammendraget i søknad/konsekvensutredning (KU). Søknaden med KU i sin helhet følger innstillingen som vedlegg.

"Sammendrag

Agder Energi Produksjon AS (AEP) legger med dette fram planer om utvidelse av Iveland kraftverk i Otra beliggende i Iveland kommune i Aust-Agder fylke. Utvidelsesplanene, søknadsdokumenter og KU er utarbeidet med bistand fra Norconsult AS. Utvidelsen av kraftverket består av å bygge en ny tilløpstunnel samt plassere et nytt aggregat (aggregat 4) i fjell like nord for eksisterende daganlegg.

Utvidelsen er beregnet å ville gi opp mot 160 GWh ny kraft i Iveland kraftverk. Dette tilsvarer årsforbruket til rundt 8000 boliger. Til sammenligning gir 160 GWh produsert i et konvensjonelt kullkraftverk et årlig CO₂-utslipp på over 150 000 tonn. Installert effekt i Iveland kraftverk økes med ca. 45 MW, og slukeevnen økes med ca. 100 m³/s. Etter utvidelsen vil Iveland kraftverk få en maksimal slukeevne på 216 m³/s.

Det nye aggregatet kobles mot en ny tilløpstunnel som får inntak innerst i Dalanekilen. Tilløpstunnelen får en lengde på i underkant av 2 km. Den nye tilløpstunnelen forbindes med eksisterende tilløpstunnel via en shunttunnel. Dette vil føre til minsket falltap i hele tilløpssystemet til Iveland kraftverk. Shunttunnelen kan avstenges med en luke slik at et eller flere av aggregatene (totalt 3 stk.) i eksisterende kraftstasjon eller det nye aggregatet kan kjøres selv om en av tilløpstunnelene er avstengt. Avløpet fra det nye aggregatet føres via en ca. 160 m lang tunnel og ca. 70 m lang kanal ut i Skaiåevja like vest for dagens kraftverksutløp.

I og med at elvestrekningen allerede er utbygd vurderes en utvidelse av Iveland kraftverk å gi begrensede konsekvenser for miljø, naturressurser, kulturminner og samfunn.

Planene innebærer ingen endringer i vannstanden eller reguleringen av Kile- og Gåseflåfjorden, og heller ikke i utløpsområdet i Skaiåevja eller i vassdraget nedstrøms. Når vannføringen overstiger slukeevnen til eksisterende kraftverk (ca. 116 m³/s) vil utvidelsen gi redusert vannføring på strekningen mellom Gåseflådammen og utløpsområdet ved Skaiåevja. Perioder med vannføring høyere enn dagens slukeevne opptrer normalt utenom sommersesongen, i hovedsak senhøstes og om vinteren. Vannføringsforholdene om sommeren vil således normalt ikke bli vesentlig påvirket av utvidelsen ettersom dagens normalsituasjon er at elveleiet ikke tilføres vann fra Gåseflådammen sommersid. For året sett under ett vil det imidlertid bli betydelig færre uker med vannslipp fra dammen. I dagens situasjon er det gjennomsnittlig vannslipp i 25 uker per år, mens det ved et utvidet Iveland kraftverk vil være vannslipp i overkant av 3 uker per år.

I Dalanekilen vil nytt inntak medføre endringer i strømningsforholdene fra dagens stillestående vann til jevn innstrømming mot inntaket ved drift i den nye tilløpstunnelen. Med et utvidet Iveland vil 78 % av den totale driftsvannføringen til kraftverket bli tatt inn gjennom det nye inntaket innerst i Dalanekilen. Dalanekilen vil således sannsynligvis bli tilnærmet isfri så lenge den nye tilløpstunnelen er i drift.

Miljø- og landskapsmessig gir nye arealinnegrep konsekvenser. Dette gjelder særlig i forhold til steintipper, men dette er i hovedsak av lokal art. Områdene der det er planlagt å deponere stein fra tunneldriften omfatter ikke lokaliteter som er vurdert som viktige for det biologiske mangfoldet. Innsynet til tippområdene er begrenset, og disse vil derfor kun få en lokal påvirkning på landskapsbildet. Tippområdet sør for Frøysåna utformes slik at det hvis ønskelig kan benyttes som framtidig byggegrunn. Det legges ikke opp til framtidig uttak av masser fra dette området. Et framtidig uttak av steinmasser planlegges å kunne skje fra hovedtippen som

etableres ved Moltekjerr. Denne tippen er på grunn av terrengforholdene skjermert for innsyn. I tillegg er avstanden til eksisterende bebyggelse slik at området vurderes å være godt egnet for framtidig uttak av steinmasser.

Med henvisning til fiskebiologiske undersøkelser gjennomført i 2006 vurderes planene om utvidelse av Iveland kraftverk å få små effekter for fiskebestandene på strekningen. Når det gjelder kulturminner ble det i forbindelse med registreringer utført i 2006 ikke funnet automatisk fredete kulturminner i planområdet. Det finnes derimot flere nyere tids kulturminner knyttet til gruvedrift og skogbruk/fløting i området. Disse vil imidlertid ikke bli direkte berørt av fysiske inngrep. Det er foretatt en egen undersøkelse og vurdering av mineralforekomstene i området, og det er ikke avdekket forekomster som vil komme i konflikt med de planlagte arealinnegrepene. Dette gjelder også Steli gruve, en gammel feltspatgruve, som er gjenåpnet for steinsamlere og turister. Gruven, som består av et dagbrudd, er beliggende opp i lia sørøst for inntaksområdet i Dalanekilen.

Allmennhetens bruk av området i forbindelse med rekreasjon og friluftsliv er i hovedsak knyttet til traseen for den gamle Setesdalsbanen som går på vestsiden av vassdraget. Den gamle jernbanetraseen er mye brukt som sykkelrute i sommerhalvåret og denne aktiviteten forventes ikke å bli berørt av anleggsaktiviteten i vesentlig grad.

For øvrig vil en utvidelse av Iveland kraftverk medføre omfattende anleggsaktivitet som periodevis vil kunne medføre ulemper for omgivelsene i form av støy fra anleggstrafikk og sprengningsarbeider. Anleggsarbeidene vil imidlertid være av midlertidig art, og i hovedsak foregå i avgrensede anleggsområder skjermert for innsyn og uten allmenn ferdsel.

I løpet av byggeperioden kan det periodevis også oppstå blakking av elvevannet i forbindelse med arbeider i selve elveleiet, enten oppe ved Dalanekilen eller nede ved utløpsområdet i Skaiåevja. Hvis det etter nærmere vurdering avdekkes at dette vil kunne skape problemer for den kommunale drikkevannsforsyningen fra Nomedalsdammen vil det bli iverksatt avbøtende tiltak.

De samfunnsmessige konsekvensene for øvrig vurderes i hovedsak å være av positiv art. En økt krafttilgang på opp mot 160 GWh vil ha en samfunnsmessig positiv effekt både lokalt og regionalt i form av økt verdiskapning. Utvidelsen vil også bidra til å bedre kommunens inntektsgrunnlag. Tunnelmassene fra anleggsdriften anses å være en ressurs som kan gi positive effekter lokalt, både gjennom framtidig uttak og knusing og som mulig framtidig byggegrunn.

Utvidelsen er kostnadsberegnet til ca. 430 mill. kr (kostnadsnivå 2007), og byggetiden er anslått til ca. 2,5 år."

Høring og distriktsbehandling

Søknaden har vært kunngjort og sendt på høring på vanlig måte. I forbindelse med NVEs saksbehandling har det vært avholdt flere møter og befaring i området med representanter for grunneiere og andre berørte interesser, Iveland kommune, Vennesla kommune, Fylkesmannen i Aust-Agder, Agder Energi Produksjon og NVE. Sluttbefaring ble gjennomført den 28.10.2008.

Innkomne merknader

Vi har mottatt nedenfor angitte uttalelser til saken og i det følgende gis en oppsummering/referat av de viktigste synspunktene på omsøkte planer. Der synspunktene er knyttet sammen med krav til vilkår for en eventuell konsesjon er disse kravene delvis gjengitt her, men alle vesentlige krav om vilkår vil bli nærmere drøftet i et eget avsnitt senere i innstillingen.

Offentlige instanser

Iveland kommune (17.09.08) ved kommunestyret har fattet følgende vedtak:

Kommunestyret har foretatt en bred vurdering av søknaden fra Agder Energi Produksjon AS om konsesjon for en utvidelse av Iveland kraftverk. En konsesjon vil bli gitt på ubegrenset tid, og de naturinngrep som vil følge med en utbygging vil være av varig karakter. Det påligger derfor kommunestyret å foreta en avveining av de samlede fordeler og ulemper ved en utbygging som omsøkt, i et langsiktig perspektiv.

Basert på et slikt vurderingsgrunnlag og hensett til de fordeler og ulemper som etter det opplyste vil følge med en utbygging, er det kommunestyrets syn at de samlede ulemper på lang sikt vil overstige de samlede fordeler. På denne bakgrunn må kommunestyret motsette seg at det gis konsesjon som omsøkt.

Vi refererer videre fra saksutredningen:

1. Sammendrag

Etter en samlet vurdering finner rådmannen at slik situasjonen fremstår for Iveland kommune i dag, med den usikkerhet som hersker omkring et mulig nærings- og miljøfond i den størrelse Iveland kommune mener er rimelig, gjør at det er vanskelig å ta stilling til om AEPs planlagte utvidelse av Iveland kraftverk medfører fordeler som samlet sett overstiger de samlede ulempene sett fra Iveland kommunes ståsted, og sett i et lengre tidsperspektiv.

Slik saken i dag foreligger opplyst for kommunen, vurderes det slik at denne usikkerheten bør føre til at kommunestyret motsetter seg en konsesjon i tråd med konsesjonssøknaden.

2. Bakgrunn - konsesjonssøknaden og kommunens oppgave

2.1 Kort presentasjon av utvidelsen

Agder Energi Produksjon AS ("AEP") har sendt søknad til NVE om konsesjon etter vannressursloven for utvidelse av Iveland kraftverk. Utvidelsen av kraftverket innebærer bygging av en ny tilløpstunnel samt plassering av et nytt aggregat i fjell like nord for eksisterende Iveland kraftverk. Samlet vil utvidelsen medføre en årlig produksjonsøkning i Iveland kraftverk med ca. 160 GWh. Dagens produksjon vil med andre ord øke til ca. 500 GWh gjennom den planlagte utvidelsen. Dersom AEP gis konsesjon for utvidelse av Iveland kraftverk, vil en slik konsesjon gis på ubegrenset tid og således være evigvarende. Den nye tilløpstunnelen får inntak i Dalanekilen og vil bli ca. 2 km lang. Videre er det planlagt at avløp fra det nye aggregatet skal føres via en ca. 160 m lang tunnel og ca. 70 m lang kanal ut i Skaiåevja rett vest for dagens utløp. Kraftverkets maksimale slukeevne vil økes med ca. 100 m³/s fra dagens 116 m³/s til 216 m³/s. Dette medfører at vannføringen på strekningen mellom Gåseflådammen og Skaiåevja vil bli sterkt redusert. Det fremgår av AEPs søknad at det må antas at det gjennomsnittlige vannslippet vil reduseres fra dagens 25 uker per år til 3 uker per år. Videre vil strømningsforhold og isforhold i Dalanekilen bli endret etter utvidelsen. I tillegg vil utvidelsen av Iveland kraftverk medføre et omfattende uttak av masser og plassering av overskuddsmasser i dagen.

Den planlagte utbyggingen vil kreve samlede investeringer i kommunen på om lag 430 mill. kroner.

2.2 Kommunestyrets oppgave

Kommunestyrets oppgave er å ta stilling til om de samlede fordeler ved utvidelsen overstiger de skader og ulemper som utvidelsen medfører. Rådmannen finner innledningsvis grunn til å fremheve vannressursloven § 25, som angir at det skal finne sted en bred interesseavveining ved vassdragsmyndighetenes avgjørelse av om konsesjon skal gis:

"Konsesjon kan bare gis hvis fordelene ved tiltaket overstiger skader og ulemper for allmenne og private interesser som blir berørt i vassdraget eller nedbørfeltet. Når et tiltak er av varig karakter eller av andre grunner kan få mer langsiktige virkninger, skal kravet i første ledd være oppfylt på lengre sikt. (understreket her)

For kommunen er det viktig å fremheve at det er fordelene og skadene/ulempene lokalt som er temaet for kommunestyrets interesseavveining, med andre ord om utvidelsen medfører fordeler for Iveland kommune og kommunens innbyggere som samlet sett veier opp for de ulempene utvidelsen medfører i kommunen.

3. Prosessen frem til i dag

Iveland kommune har vært i løpende dialog med AEP for å tilrettelegge et best mulig grunnlag for kommunestyrets vurdering av konsesjonssøknaden. Iveland kommune har gjennom denne prosessen blant annet søkt å fremforhandle en utbyggingsavtale med AEP. Formålet med en slik avtale er å sørge for en best mulig samordning av de investeringer og anleggstilltak som følger med en utbygging, ift kommunale behov og interesser. Det har videre vært et formål for kommunen å sikre at AEP legger igjen varige verdier i kommunen som kompensasjon for at AEP gis rett å utnytte kommunens naturressurser. Samlet sett er formålet at kommunestyret gjennom et tilbud om utbyggingsavtale fra AEP gis en sikkerhet for hvilke fordeler som vil tilflyte kommunen ved en utbygging. Det gir kommunestyret et bedre beslutningsgrunnlag når det skal tas stilling til konsesjonssøknaden. Et sentralt moment har vært at AEPs inngrep vil være evigvarende. Videre har det vært både kommunens og AEPs oppfatning at et omforent tilbud om utbyggingsavtale fra AEP til kommunen vil være et konkret og håndfast element å forholde seg til når den samlede interesseavveining skal foretas.

Det har vært avholdt 3 møter mellom Iveland kommune og AEP - 20. mai 2008, 25. august 2008 og 1. september 2008. Iveland kommune har i dialogen med AEP vært representert av et bredt sammensatt forhandlingsutvalg som har bestått av ordføreren, varaordføreren samt leder av teknisk utvalg. Advokatfirmaet Lund & Co har bistått kommunen i forhandlingene. Teknisk sjef og rådmannen har også vært til stede på møtene.

I forhandlingene om utbyggingsavtale har det vært sentralt for kommunen og 1) sikre en fornuftig og rasjonell "gjenbruk" av masser som tas ut i forbindelse med utvidelsen, 2) fremforhandle bidrag fra AEP til infrastrukturiltak og 3) fremforhandle et nærings- og miljøfond fra AEP til kommunen. Et slikt fond vil kunne være et bidrag til å gi kommunen en andel av den verdiskapingen AEP vil nyte godt av i all fremtid, basert på kommunens naturressurser.

AEPs forhandlere har ikke hatt fullmakt til å forhandle om et slikt nærings- og miljøfond, og på den bakgrunn ba kommunens forhandlingsutvalg om et eget møte 10. september 2008 med representanter for AEPs ledelse. AEP v/fungerende konsernsjef har imidlertid i brev 9. september gitt uttrykk for at AEP ikke ønsker å videreføre samtaler om et slikt fond med kommunen under henvisning til at dette tilligger konsesjonsmyndigheten å avgjøre. På denne bakgrunn ble møtet 10. september 2008 avlyst fra forhandlingsutvalgets side. Etter møtet 25. august 2008 sendte Iveland kommune et utkast til utbyggingsavtale til AEP med forslag til tiltak og aktiviteter fra AEP. AEP har etter det siste møtet 1. september 2008 oversendt et nytt tilbud

til utbyggingsavtale der tilskudd til nærings- og miljøfond er tatt ut av tilbudet. AEP har bekreftet at tilbudet er å anse som endelig, og at selskapet ikke ønsker å gå videre i forhandlingene om nærings- og miljøfond.

Iveland kommunes utkast til utbyggingsavtale og AEPs endelige tilbud til utbyggingsavtale m/oversendelsesbrev følger saken som vedlegg 1 og 2. Rådmannen vil for øvrig legge til at samarbeidet og dialogen med AEP har fungert godt i en uformell og god tone.

4. Vurderinger og konsekvenser - fordeler og ulemper ved den omsøkte ombygging

Rådmannen stiller seg positiv til at den planlagte utvidelsen av Iveland kraftverk medfører økt tilgang på klimavennlig energi i et nasjonalt og globalt perspektiv. Rådmannen anser det viktig at også Iveland kommune tar et bredt samfunnsansvar og stiller sine naturressurser til disposisjon for ytterligere fornybar energi i Norge. Samtidig er det grunn til å påpeke at vannkraftutbyggingens negative konsekvenser utelukkende finner sted lokalt i Iveland kommune. For kommunen er det derfor av stor viktighet at de lokale negative konsekvenser reduseres og kompenseres på en best mulig måte i en eventuell konsesjon, og at det i kommunens egen interesseavveining finnes fordeler ved utvidelsen som oppveier de negative virkninger på de lokale omgivelser.

4.1 Økonomiske forhold

Generelt

Dersom AEP gis konsesjon for utvidelse av Iveland kraftverk i tråd med søknaden, innebærer dette at AEP gis en evigvarende konsesjon som representerer evigvarende fordeler for AEP og storsamfunnet. Kommunen har på tilsvarende måte et legitimt krav på at det blir igjen evigvarende fordeler i kommunen som vederlag for at kommunen stiller sin verdifulle naturkapital til disposisjon. I denne sammenheng fremheves det særlig at AEP får tilgang til å produsere nye 160 GWh fornybar og klimavennlig energi til en utbyggingspris som etter det opplyste må anses gunstig (2,70 kr/kWh). De vannkraftressurser som planlegges tatt i bruk må derfor anses spesielt verdifulle for AEP, sett i et bedriftsøkonomisk perspektiv.

I en tid der fornybar energi representerer stadig større økonomiske verdier, fremstår det fra kommunens ståsted som urimelig dersom kommunen ikke får ta del i denne verdiskapningen. Det vises i denne sammenheng særlig til at innføring av CO₂-kvoter, liberaliseringen av kraftmarkedet og den nylig opprettede tilknytningen til det europeiske kraftmarkedet via NorNed-kabelen og den planlagte NorGer-kabelen, har ført til at Iveland kommunes gjenværende vannkraftressurser utgjør enda større økonomisk verdi i dag og i fremtiden enn hva som tidligere har vært tilfelle. Disse verdiene represen-

ter med andre ord betydelige økonomiske og evigvarende fordeler for AEP dersom det gis konsesjon.

Konsesjonskraft

Etter vassdragsreguleringsloven og industri-konsesjonsloven har berørte kommuner en lovbestemt rett til inntil 10 % av produksjonen til selvkost, som såkalt konsesjonskraft. I denne saken er situasjonen at det ikke er nødvendig med ervervs-konsesjon eller regulerings-konsesjon for Iveland kraftverk. Konsesjonssøknaden skal behandles etter reglene i vannressursloven, hvor tilsvarende rett til konsesjonskraft ikke er tatt inn. Under henvisning til den betydelige kraftproduksjonen som finner sted i Iveland kraftverk, samt at det fra tidligere foreligger tilatelse til reguleringer på 4 meter i Gåseflåfjorden og 0,87 meter i Kilefjorden, befinner Iveland kommune seg i en spesiell situasjon i og med at det ikke avstås konsesjonskraft til kommunen. En kjenner ikke til tilsvarende kraftproduksjonsanlegg med tilsvarende størrelse, der det ikke avstås konsesjonskraft. Iveland kommune vil heller ikke kunne få konsesjonskraft etter dagens regelverk, jf. vannressursloven § 19 annet ledd som unntar vassdragsreguleringsloven § 12 nr. 15 om konsesjonskraft fra konsesjonsreglene i denne saken. Det må bemerkes at AEP således sparer betydelige beløp ved at AEP ikke forpliktet til å avstå konsesjonskraft.

Konsesjonsavgifter

Når det gjelder konsesjonsavgifter legger en til grunn at Iveland kommune er berettiget til å motta konsesjonsavgifter, jf. vannressursloven § 19 annet ledd siste setning. Det fremgår her at

"Hvis det for et elvekraftverk med midlere årsproduksjon over 40 GWh ikke er gitt konsesjon etter lov 14. desember 1917 nr. 16 om erverv av vannfall, bergverk og annen fast eiendom mv., fastsettes konsesjonsavgifter etter reglene i dennes § 2 fjerde ledd nr. 13, jf. § 5 tredje ledd nr. 2." Iveland kommune har med andre ord krav på at det fastsettes vilkår om konsesjonsavgifter dersom det gis konsesjon.

Næringsfond

Hva angår næringsfond, har dette vært forsøkt fremforhandlet med AEP parallelt med forberedelsene til høringsuttalelsen. Rådmannen er av den oppfatning at gjeldende regelverk er uheldig slik det fremstår i dag. Ved at spørsmålet om hvorvidt det skal settes vilkår om næringsfond til fordel for vertskommunene er forbeholdt vassdragsmyndighetene under konsesjonsprosessen, har ikke kommunestyret på høringstidspunktet noen kunnskap om hvorvidt vilkår om slikt fond vil bli stilt for konsesjonen. Kommunestyret mangler derfor kunnskap om hva de en-

delige samlede virkninger vil bli for kommunen. Dette gjør det vanskelig å foreta en fullstendig interesseavveining. På denne bakgrunn har Iveland kommune forsøkt fremforhandlet avtale om nærings- miljøfond med AEP, slik at dette endelig skulle være avklart før kommunestyrets interesseavveining mellom fordeler og ulemper foretas.

For Iveland kommune er et nærings- og miljøfond spesielt viktig av tre grunner. For det første vil et slikt fond kunne fungere som et surrogat for at kommunen ikke mottar konsesjonskraft, jf. ovenfor. Hensett til den økning i kraftpriser man har erfart i de senere år, ville konsesjonskraftordningen representert betydelige verdier for Iveland kommune uavhengig av om kommunen hadde benyttet kraften til eget bruk eller solgt konsesjonskraften på kraftmarkedet.

For det annet vil et næringsfond kunne avbøte de skader og ulemper som utvidelsen medfører. Som Fylkesmannen i Aust-Agder allerede har påpekt i sin høringsuttalelse, vil viktige fri-luftsinteresser i vassdraget bli berørt. Videre har Fylkesmannen i Aust-Agder fremholdt at utvidelsen vil kunne få uheldige konsekvenser i forhold til turveien som går på vestsiden av vannstrengen nedstrøms Gåseflådammen, og som inngår i Nasjonal sykkelruten nr. 3. Rådmannen deler Fylkesmannens oppfatning på disse punktene, og mener at et næringsfond ville kunne bidra til å avbøte nevnte uheldige virkninger. I motsetning til mange andre vannkraftutbyggingsprosjekter, vil utbyggingen i sin helhet skje tett inntil et bebodd område, og anleggsarbeidene vil få spesielt negative virkninger for befolkningen rundt Skajævjva. Dette er også et særlig negativt forhold som taler for at det bør gis næringsfond.

For det tredje ser en det slik at naturressurser kommunen avstår ved en konsesjon, utgjør en større verdi i dag enn tidligere. Enda tydeligere blir dette når avståelsen vurderes i et evighetsperspektiv. Det vises til den ovenfor siterte bestemmelsen i vannressursloven § 25, hvor det fremgår at vurderingen av om det skal gis konsesjon skal ta i betraktning at det er tale om virkninger av "varig karakter". De negative virkninger vil være av varig karakter for Iveland, og da har kommunen et legitimt krav på at også fordelene må ha en varig karakter. I motsatt fall blir avveiningen av fordeler og ulemper ubalansert.

På bakgrunn av ovennevnte er et nærings- og miljøfond av stor viktighet for Iveland kommune, og kommunen har derfor forsøkt fremforhandlet et slikt fond i forkant av høringsuttalelsen slik at kommunestyret kan vite hva kommunestyret avveier av fordeler og ulemper. AEP har stilt seg avvisende til å inngå forhandlinger vedrørende næringsfond, og rådmannen finner derfor situasjonen uoversiktlig med hensyn til hva kommunen kan forvente av fordeler som oppveier ulempene for kommunen i lokalt perspektiv og under en evigvarende tidshorison.

Hensett til nærings- og miljøfondets avgjørende betydning som eneste sikre økonomiske kompensasjon for kommunen, finner en det derfor vanskelig å gi noen klar vurdering av om kommunen oppnår fordeler i den grad at ulempene oppveies for Iveland kommune.

Skatte- og avgiftsinntekter

På side 52 i konsesjonssøknaden fra AEP fremheves at utvidelsen av Iveland kraftverk vil medføre økte inntekter for kommunen. I forhold til økte inntekter fra Iveland kraftverk i form av naturressursskatt, vil en bemerke at naturressursskatten er gjenstand for utjevning gjennom det statlige overføringssystemet for kommunene. Når det gjelder grunnrenteskatten, vil denne i sin helhet tilkomme staten etter dagens skattesystem.

Iveland kommune vil således bare i svært beskjeden grad bli stilt bedre økonomisk enn dagens situasjon med hensyn til skatteinntekter fra den økte kraftproduksjonen.

Når det gjelder økte eiendomsskatteinntekter opplyses det på side 52 i konsesjonssøknaden at økt eiendomsskatt maksimalt vil kunne utgjøre 1,7 millioner kr etter 7 driftsår. Imidlertid har eiendomsskatteordningen vært gjenstand for betydelige rikspolitiske diskusjoner over lengre tid, og kommunen kan ikke ta for gitt at eiendomsskatteordningen vil bli opprettholdt i fremtiden i sin nåværende form som en lokal skatteordning. Det vises også til at AEP i en annen utbyggingssak (Brokke Nord og Syd) for kort tid siden har klaget til myndighetene over gjeldende rammebetingelser for vannkraftutbygging og bedt om endringer i disse. Ordningen - vurdert i henhold til vannressursloven § 25 på lengre sikt - er med andre ord usikker. Det vises i den forbindelse også til uttalelser i Revidert nasjonalbudsjett for 2008 i St.meld. nr. 2 (2007-2008) kap. 3.10.7, der blant annet eiendomsskatteordningen blir omtalt som et disincentiv for videre vannkraftutbygging.

Øvrige økonomiske konsekvenser som følge av utvidelsen

AEP fremholder i konsesjonssøknaden på side 52 at utvidelsen vil få betydelige økonomiske ringvirkninger for lokale og regionale entreprenører, leverandører og servicebedrifter. Videre fremholdes det at ca. 20-30 % av arbeidsstokken erfaringsmessig blir rekruttert i regionen. Iveland kommune vil bemerke at AEPs anslag er høyst usikre og finner det således vanskelig å legge vekt på anslagene i den interesseavveiningen som skal finne sted. Det vises særlig til den tilgang man har på utenlandsk arbeidskraft som følge av EØS-avtalen og de innkjøpsregler som vil gjelde og som umuliggjør noen favorisering av lokale entreprenører og leverandører.

Erfaringen fra den senere tids store anleggsarbeider i vår region (for eksempel utbyggingen av E 18 og utbyggingen av Statnetts linje i Setes-

dal) viser at det i all hovedsak er store, utenlandske entreprenører som står for anleggsarbeidene dersom det ikke legges spesielt til rette for mindre lokale entrepriser.

Oppsummering økonomiske forhold

Slik situasjonen er i dag, vurderer rådmannen det som usikkert om Iveland kommune samlet sett og i et lengre tidsperspektiv vil sitte igjen med fordeler som oppveier for de ulemper utvidelsen medfører lokalt.

4.2 Fysiske forhold

Selve utvidelsen av Iveland kraftverk omfatter i hovedsak bygging av ny tilløpstunnel, nytt kraftverk i fjell og nytt avløp inkludert ny avløpstunnel og kanal. Dette medfører betydelige inngrep tett inntil et bebodd område.

Infrastruktur

AEP har i vedlagte tilbud om utbyggingsavtale til Iveland kommune fremsatt tilbud om avståelse og tilkjøring av tunnelmasser til gang- og sykkelvei. Videre har AEP fremsatt tilbud om et tilskudd på 7 MNOK til opparbeidelse/ferdigstillelse av 3 parseller med gang- og sykkelvei samt undergang under rv. 403 ved Skaiålia. I tillegg har AEP også fremsatt tilbud om utbedring av deler av fv. 295 samt oppgradering av kommunal vei fra rv. 403 og ut til Øyna. For fullstendig oversikt over tilbudet vises det til vedlagte tilbud om utbyggingsavtale.

Rådmannen anser AEPs fremsatte tilbud som positivt, og legger til grunn at kommunestyret legger vekt på vedlagte tilbud om utbyggingsavtale, inkludert utbyggingsavtalens forutsetninger, i kommunestyrets interesseavveining.

Minstevannføring

Innledningsvis vil rådmannen peke på at vannressurslovens hovedregel er at det skal settes krav til minstevannføring ved vassdragsutbygging, jf. vannressursloven § 10.

Hva gjelder utvidelsens fysiske følger merker en seg at AEP i konsesjonssøknaden på side 58/59 foreslår en sirkulasjonsvannføring på 200 l/s som alternativ til minstevannføring tilsvarende den alminnelige lavvannføringen på vannstrengen mellom Gåseflådammen og utløpet fra Iveland kraftverk. Under henvisning til sikkerhetshensyn, biologiske forhold og naturestetiske hensyn vurderer en det slik at det må slippes en minstevannføring tilsvarende den alminnelige lavvannføringen på nevnte elvestrekning. Det anses som negativt dersom det ikke settes vilkår om minstevannføring ved en eventuell konsesjon. Det vises i denne sammenheng spesielt til høringsuttalelsene fra Fylkesmannen i Vest-Agder og Fylkesmannen i Aust-Agder om minstevannføring som rådmannen slutter seg til.

Rådmannen er også av den klare oppfatning at en ordning med sirkulasjonsvannføring vil medføre en årlig tilbakevendende skade/ulempe i vannstrengen. Det vises i denne sammenheng særlig til at elvestrengen tilnærmet tørrlegges i store perioder av året, samt at man vil oppleve store temperatursvingninger i vannet. Den skisserte løsningen vurderes som særlig uheldig for fisk og andre næringsdyr i elvestrengen.

Videre registreres at AEP i konsesjonssøknaden på side 58 fremholder at sikkerhetsmessige forhold tilsier at det ikke er tilrådelig å legge til rette for allmenn bruk av elvestrekningen. Elvestrekningen er et populært badested for kommunens innbyggere på sommertid. Dette er et faktisk forhold som kommunen må forholde seg til. En er imidlertid enig med Fylkesmennene i Aust-Agder og Vest-Agder om at minstevannføring vil redusere antall badeplasser i elva, og dessuten avgrense disse til elvekanten, hvilket må antas å redusere den sikkerhetsmessige risikoen ved plutselig slipp av vann i dammen.

Rådmannen vil i alle tilfelle, uavhengig om man legger til grunn det skisserte forslaget sirkulasjonsvannføring eller minstevannføring, forutsette at det ved en eventuell konsesjon pålegges foretatt nødvendig varsling eller lignende av hensyn til allmennhetens sikkerhet. Et flomvarslingsystem antas å være den best egnede måten for å ivareta sikkerhetshensyn for allmenne interesser langs elvestrekningen.

Uavhengig av hvilken løsning som velges, finner en at det på grunn av allerede nevnte hensyn må bygges terskler på den berørte streknin-gen.

Manøvrering

Rådmannen registrerer at AEP i søknaden på side 30 opplyser at det ikke forventes vesentlige endringer i vannstandsforholdene i inntaksmagasinerne i Gåseflåfjorden og Kilefjorden i forhold til dagens situasjon. Videre opplyses det at Gåseflåfjorden i fremtiden forventes å ligge med vannstander like oppunder HRV.

Til tross for at AEP fremholder ovennevnte, vil Iveland kommune be om at det innsettes vilkår om sommervannstand i konsesjonen. Under henvisning til den praksis som har blitt vanlig den senere tid med effektkjøring vil slik kjøring kunne få sterkt negative konsekvenser for hytter, beboende og andre brukere av vannet i sommersesongen. Iveland kommune er spesielt bekymret for et skjæmmende landskapsbilde og potensielle erosjonsproblemer dersom AEP benytter Iveland kraftverk til effektkjøring i fremtiden. Videre er det som påpekt av Fylkesmannen i Aust-Agder knyttet viktig interesser til friluftsliv til vassdraget, herunder padling. Det må derfor settes vilkår om egen sommervannstand i manøvreringsreglementet. Utsagn om fremtidig kjøremønster i en konsesjonssøknad eller i en innstilling fra konsesjonsmyndigheten repre-

senterer ikke noen rettslig skranke for konsesjonærens drift, og at det bare er gjennom for-melle vilkår for konsesjon at de nødvendige rammer for fremtidig drift kan sikres.

Under henvisning til AEPs opplysninger om at vannstanden i Gåseflåfjorden forventes å ligge tett oppunder HRV, vurderer en det slik at vilkår om magasinifylling i manøvreringsreglementet uansett ikke vil være av inngripende art overfor AEP. Det kan i denne sammenheng også vises til at det er de opplysninger AEP forespeiler om vannstand som herværende høringsuttalelse og konsesjon for utvidelse skal gis på. Av drifts- og sikkerhetsmessige hensyn vil kommunen ikke stille seg negative til at AEP får tilatelse til å senke vannstanden i sommerperioden ved for eksempel uventet driftstans eller vedlikehold. Det forutsettes imidlertid at tapping under fastsatt HRV for sommermånedene kun må skje etter særskilt tillatelse fra vassdragsmyndighetene, med mindre sikkerhetsmessige hensyn nødvendiggjør umiddelbar tapping.

Av hensyn til kommunens innbyggere og turister som benytter seg av Gåsefjorden og Kilefjorden, anser kommunen derfor at bestemmelser om sommervannstand i perioden 15. mai - 15. september vil være tilstrekkelig til å motvirke et skjæmmende landskapsbilde og erosjonsproblemer ved eventuell effektkjøring. Kommunen vil be om at NVE fastsetter vilkår om sommervannstand som ligger 1 meter under gjeldende HRV.

Isforhold

Det fremgår av søknaden på side 38 at utvidelsen vil medføre endringer i isforholdene. Særlig gjelder dette i Dalanekilen på grunn av økt strømhastighet. Det legges derfor til grunn at det foretas tilfredsstillende sikring/merking av områder som er usikre å ferdes ved på grunn av ustabile isforhold. Det må presiseres at krav om sikring/merking ikke bare gjelder nye åpne vannområder, men også områder som fra før av er utsatt for dårlig is.

Drikkevannforsyning

Iveland kommune har anlagt uttak for drikkevann like sør for kraftverket ved Skaia. Rådmannen finner grunn til å påpeke viktigheten av at vannkvaliteten opprettholdes i hele anleggsperioden og videre når anlegget står ferdig.

AEP har i konsesjonssøknaden på side 4 opplyst at det vil kunne oppstå blakking av elvevannet i forbindelse med anleggsperioden. Det er kommunen som har ansvar for vannkvaliteten, og AEP må i forbindelse med utvidelsen pålegges vilkår om å sikre at vannkvaliteten verken reduseres eller forringes. Det forutsettes i denne sammenheng at AEP pålegges vilkår om utredning, kostnader, utførelse av avbøtende tiltak, mv. i forbindelse med drikkevannforsyning.

Mineralforekomster

Iveland kommune har flere gruver og rike mineralforekomster. Flere av mineralene er sjeldne mineraler, og Iveland kommune har satset på mineralforekomstene i turistøyemed. I forbindelse med sprengning og masseuttak er det fra kommunens side derfor ønskelig å sikre interessante mineraler, i den grad anleggsarbeidene måtte komme i berøring med slike forekomster. Kommunen vil i denne sammenheng be om å få overdratt slike mineraler kostnadsfritt fra AEP. AEP har allerede gjennom løpende dialog og i AEPs tilbud om utbyggingsavtale gitt uttrykk for at AEP vil legge til rette for mineraluttak for Iveland kommune.

Tipper

Det er opplyst i søknaden at masseuttaket i forbindelse med utvidelsen vil få et betydelig omfang i størrelsesorden ca. 500 000 m³. Videre er det opplyst at massene er planlagt fordelt på Tipp Frøysåna (ca. 46 000 m³), Tipp Moltekjerr (ca. 415 000 m³), Tipp Utløp (5-10 000 m³), Tipp Dalankilen (opptil 85 000 m³) og ved Tveiteøya (ca. 10-15 000 m³).

Kommunen har i løpet av dialogen med AEP fremforhandlet en utbyggingsavtale der AEP forplikter seg til å benytte masseuttakene til bygging av infrastruktur, mv. Videre har kommunen gjennom utbyggingsavtalen rett til å disponere øvrige tippmasser fra Tipp Moltekjerr etter at AEP har dekket egne behov. Rådmannen anser det som positivt at massene kan utnyttes på en hensiktsmessig og rasjonell måte til beste for allmenne interesser.

Det er imidlertid en forutsetning for at avtalen skal gjelde mellom Iveland kommune og AEP at "AEP meddeles konsesjon i all hovedsak i samsvar med konsesjonssøknaden". For det tilfelle at AEP gis konsesjon på avvikende vilkår som medfører at AEPs tilbud om utbyggingsavtale således faller bort, er det av avgjørende viktighet at eventuelle tipper blir tilsådd og plassert på en slik måte at tippene skjermes for innsyn.

5. Tilråding

Etter en samlet vurdering finner rådmannen at slik situasjonen fremstår for Iveland kommune i dag, med den usikkerhet som hersker omkring et mulig næringsfond i den størrelse Iveland kommune mener er rimelig, gjør at det er vanskelig å ta stilling til om AEPs planlagte utvidelse av Iveland kraftverk medfører fordeler som samlet sett overstiger de samlede ulempene sett fra Iveland kommunes ståsted og sett i et lengre tidsperspektiv.

Slik saken i dag foreligger opplyst for kommunen, vurderes det slik at denne usikkerheten bør føre til at kommunestyret motsetter seg en konsesjon i tråd med konsesjonssøknaden."

Vennesla kommune (31.07.08) har følgende kommentarer til søknaden:

"Vennesla kommune vil foreslå som alternativ til alminnelig minstevannføring på strekningen mellom Gåseflådammen til Iveland kraftstasjon at det isteden gjennomføres en kanalisering av den naturlige terskelen mellom Kilefjorden og Gåseflåfjorden. Dette som et grep for å kunne rydde opp i krypsiv-/mudderforekomster på strekningen fra og med Kilefjorden og opp mot Fennefossen i Evje og Hornnes kommune. Poenget er at oppryddingsaksjoner kan gjennomføres langt mer effektivt når fjorden er nedtapet og tørrlagt enn ved arbeid utført i vannfasen.

Den omtalte strekningen fra Kilefjorden til opp mot Fennefossen har ifølge kartlegginger i 2005 særdeles mye krypsiv/mudderforekomster - i størrelsesorden 4000 dekar. Ingen andre kommuner langs Otravassdraget har tilsvarende forekomster. Dette er et betydelig problem for reiselivsbedriftene i området og for øvrig for all bruk av vassdraget i friluftslivssammenheng.

Framkommeligheten med båt og utøvelse av fiske er sterkt begrenset som følge av problemveksten. I tillegg bygges det opp mektige og ufysiske mudderlag som hindrer tilgjengelighet til vassdraget. Uten at noe drastisk gjøres, som kan bryte den negative trenden, så vil den aktuelle strekningen i løpet av få år bli nærmest utilgjengelig og ubrukelig for friluftslivet i alle sammenhenger.

Vennesla kommune har i løpet av sommeren 2008 senket de naturlige terskler i utløpet av Venneslafjorden i størrelsesorden 1,5 meter. Det betyr at for ettertiden kan fjorden tappes ned 1,5 meter og oppryddingsaksjoner kan gjennomføres under tilnærmet tørre forhold. Eksemplet Venneslafjorden er drastisk og spektakulært tiltak, men viser hvilke muligheter som åpner seg når fjordlandskapet ligger der blottlagt og tørt i dagen. Tiltak langs strandlinjen kan også lett kombineres med friluftslivstiltak som opparbeidelse av turstier, atkomster til fjorden og badeplasser. Hovedsaken er imidlertid at arbeidet kan gjøres tørt og oversiktlig, langt mer effektivt og av mer permanent karakter enn ved et tilsvarende arbeid i vannfasen.

Vest-Agder fylkeskommune 01.07.08 uttaler:

"Fylkeskommunen vektla følgende forhold i forbindelse med oppstart av arbeidet med konsesjonssøknaden, jf. brev datert 10.05.06:

1. Varslingssystem
2. Minstevannføring i nåværende tørrlagt elvestrekning

Nasjonal sykkelrute 3 går langs Otra. Langs elvestrekningen Gåseflå-Skaiåevja, blir nedre deler brukt som badeplass. Kulpene som det blant annet bades i ligger i et område der det ikke er minstevannføring. Vanntemperaturen i kulpene

blir derfor ofte høy. Med f.eks. en minstevannføring vil bading i kulpene bli mindre attraktivt.

Utbygger peker på at det ikke bør foregå bading i området pga. fare for uforutsette driftstanser i kraftstasjonen. Tilsvarende problemstillinger har en langs de fleste regulerte elvestrekninger. I vårt innspill til konsesjonssøknaden ba vi spesielt om at et varslingssystem langs elva ble utredet. Vi kan ikke se at dette er gjort og vi vil anmode om at det utarbeides et opplegg for varsling av uforutsette driftstanser med påfølgende slipp av vann i elva.

Det er ikke foreslått minstevannføring i nåværende tørrlagte elvestrekning, ut over en liten vannstrøm som gjør at en får vannutskifting i kulpene. Det er ikke minstevannføring ved dagens situasjon, men antall dager med tørrlagt elv vil øke pga. foreslått slukeevne. Vi er opptatt av at det er en minstevannføring i elvene våre. I vanddirektivet er det angitt at det er et mål at alle elver har en minstevannføring. Vi kan ikke se i tilsendte dokumenter at utbygger har kommet fram med opplysninger om hvor stor en minstevannføring bør være på strekningen. Vi vil anmode om at det utredes konsekvensene ved ulike minstevannføring på strekningen, alt bør være 10 og 15 kubikk pr. sek. I denne sammenheng viser vi til høringsuttalelsene fra Vennesla og Iveland kommuner i forbindelse med ny reguleringskonsesjon for Byglandsfjorden med mer (St.prp. nr. 73 (2002-2003)). I disse høringsuttalelsene krevde kommunene en minstevannføring på minimum 10 m³/s.

Ovenfor har vi bedt om to tilleggsutredninger. Utredningen bør foreligge, vært hørt, før eventuell søknaden om utvidelse av Iveland kraftstasjon blir sluttbehandlet.”

Fylkesmannen i Aust-Agder 17.07.08 har følgende vurdering av søknaden:

”Utbyggingens omfang

Utvidelsen innebærer en betydelig økt energi-produksjon innenfor rammen av en allerede eksisterende regulering. Reguleringsdam og magasin vil være uendret. Likevel blir det omfattende inngrep. Det sprenges ut en ny tilløpstunnel og ny kraftstasjon i fjell. Det blir flere store tippområder og det skal bygges vei og bru over Dalanekilen. Det er ikke planlagt minstevannføring nedstrøms Gåseflådammen, men varigheten av de tørrlagte periodene blir vesentlig økt.

Forhold til kommunens arealplaner

Planene for utvidelse av kraftverket er ikke tatt med i kommuneplanen som gjelder fra 2004-2014. I kommuneplanens arealdel er en del av det planlagte tippområdet på vestsida av Frøysåna avmerket som byggeområde med formål for retning, med noe annen avgrensing enn i konsesjonssøknaden. Ellers er de berørte områdene utenom selve kraftstasjonsområdet avmerket som LNF. Ifølge søknaden er kommunene holdt

løpende orientert om utvidelsesplanene. AEP har sendt søknad til kommunen med anmodning om dispensasjon fra kommuneplanen i medhold av § 7 i Plan- og bygningsloven. Fylkesmannen gir egen uttalelse til dispensasjonssøknaden.

Arealinngrep

Tippområder

Det omsøkte tiltaket er omfattende, og innebærer blant annet etablering totalt 3 (potensielt 4) tippområder for et beregnet massevolum på 500 000 m³. Av de planlagte tippområdene vil utfyllingen av innerste del av Dalanekilen og "Tipp Frøysåna" bli synlige fra bebyggelse og ferdselsveier. "Tipp Moltekjerr" ligger i et dalføre og blir lite eksponert for innsyn, men det vil være aktuelt å ta ut masse fra deponiet i en tid etter deponeringen. Dette vil føre til at deler av deponiet blir liggende utildekket, og det blir en del trafikk på den nye veien som må anlegges inn til deponiet.

Vi vil særlig bemerke at Frøysåna-tippen er lagt helt ut i elva i nordøstenden. Her må kanten trekkes lenger inn, slik at vegetasjonen i våtmarksområdet mot elva blir bevart. Nord for Dalanekilen er det et reserveområde i Frøysådalstean der det kan bli nødvendig å etablere en tipp dersom fjellkvaliteten i tunnelen tilsier at det må lages et tverrslag sør for kilen.

Friluftsliv

Ifølge søknaden er det ikke områder eller lokaliteter som anses for å ha vesentlig betydning for regionalt reiseliv og friluftsliv. Vi kan vanskelig se hvilke faglige vurderinger som ligger til grunn for denne konklusjonen. Det skal bygges vei langs nordsida av Dalanekilen med ny bru over kilen ytterst ved munningen. Tunnelinntaket i Dalanekilen vil bli synlig, og innerste del av Kilen vil bli permanent utfyllt og tørrlagt. På tross av at Gåseflåfjorden er et regulert magasin, viser vi til at det er knyttet viktige friluftslivsinteresser til vassdraget, som er attraktivt for blant annet padling.

Miljøvernavdelingen viser for øvrig til at dagens bruk i seg selv ikke er avgjørende for fastsettingen av et områdes verdi for friluftsliv. Bruken av ulike områder kan endres over tid og i sin vurdering må kommunen derfor legge vekt på stedlige kvaliteter og fremtidig potensiale.

Naturverdier

I forbindelse med konsekvensutredningen er det ikke dokumentert viktige naturtyper eller truede arter som vil bli berørt av tiltaket. Ifølge utredningen vil utbyggingen sannsynligvis ikke føre til vesentlige endringer for fisk i forhold til dagens situasjon, ettersom det fortsatt vil være vann i kulpene. Uten minstevannføring vil imidlertid varigheten av periodene uten annet enn lokalt tilsig bli betydelig forlenget. En minste-

vannføring i elva vil forbedre forholdene for fisk og bunndyr i forhold til nåværende situasjon som følge av større stabilitet både temperaturmessig og i vanddekt areal, samtidig som strykstrekningene ikke blir tørrlagte i lange perioder.

Konsekvenser i Dalanekilen

Dalanekilen blir endret fra å være en smal kile med nærmest stillestående vann til å bli en hurtigstrømmende elvestrekning. Vannføringen vil variere mellom 30 og 170 m³/s og vannhastigheten vil på smale steder komme opp i 1,3 m/s, med medianverdi på ca. 1 m³/s. Det kan bety en risiko ved å ferdes i båt i kilen etter utbyggingen, ikke minst for kano og kajakk. Den indre del av Dalanekilen er opplistet som et av utgangspunktene for brukere av vassdraget, jf. "Padleguiden" som er utgitt av Kristiansand og Opplands Turistforening, adrenaline.no og Midt-Agder Friluftsråd.

Tiltaket innebærer bygging av vei langs nordsida av Dalanekilen med ny bru over kilen ytterst ved munningen. Tunnelinntaket i Dalanekilen vil bli synlig, og innerste del av Kilen vil bli permanent utfyllt med inntil ca. 85 000 m³ masse og tørrlagt. Sistnevnte innebærer en vesentlig endring av den stedlige økologien. På tross av at det er tidligere kraftregulering/oppdemming som er direkte årsak til at den indre delen av kilen nå er vannførende, er dette et forhold som har vedvart så lenge at arter tilpasset dette miljøet er etablert.

Ny bru ytterst ved Gåseflåfjorden medfører en landskapsmessig endring i et lite bebygd område. Utformingen av brua vil ha betydning for hvordan denne vil uttrykke seg i landskapet. Dette gjelder både utforming, spennlengde, brukar og utfylling som følge av tiltaket. Blant annet mener vi at kryssingen bør medføre minst mulig fylling og innsnevring av innbuktningen til Dalanekilen. På dette punktet er Dalanekilen ca. 75 meter bred, men i konsesjonssøknaden legges det opp til et bruspenne på kun ca. 32 meter. Dette innebærer at mer enn halvparten av kryssingen planlegges gjennomført ved utfylling. Dette er et av de forholdene som etter vår mening bør avklares gjennom utarbeidelse av reguleringsplan. Etter vår mening er de landskapsmessige konsekvensene av tiltaket dårlig belyst i utredningen.

Forurensing

I anleggsperioden må det foreligge utslippstillatelse for riggområdene og tunneldriften. I vår kommentar i meldingsfasen (brev 12. mai 2006) påpekte vi at avrenningen fra deponier og tunneldrift kan inneholde betydelige mengder ammonium fra sprengstoff. Håndtering og grenseverdier for slik avrenning må innarbeides i søknad om utslippstillatelse.

Minstevannføring

Det er ikke planlagt slipp av minstevannføring over Gåseflådammen ut over en liten vannstrøm som skal sørge for vannutskifting i kulpene. Det er ikke minstevannføring ved nåværende situasjon, men antall dager med tørrlagt elveleie vil bli vesentlig økt etter utvidelsen. Elveleiet har en dramatisk og vill karakter, og den tørre elvebunnen gir et svært uheldig preg på landskapet. Langs vestsida av elva går den gamle linja til Setesdalsbanen som i dag er en populær turvei og inngår som del av Nasjonal sykkelrute nr. 3. Veiene er også tilgjengelig med bil. Denne veistrekningen har et potensiale som framtidig turistvei og det tørrlagte elveleiet reduserer åpenbart opplevelsesverdien av landskapet.

Når elveleiet er tørt blir det mange kulper som oppvarmes av sola og blir attraktive badeplasser.

Som det påpekes i søknaden kan det oppstå meget farlige situasjoner dersom lukene i Gåseflådammen må åpnes i forbindelse med utilsikket driftsstans i kraftverket. Med tilstrekkelig minstevannføring i elva vil badeplassene bli færre og avgrenset til elvekanten, noe som sannsynligvis vil minske risikoen ved plutselig påslipp av vann.

Med bakgrunn i landskapsvirkning, sikkerhet for ferdsel langs elva og hensyn til fisk og næringsdyr vil vi anbefale at det blir sluppet minstevannføring lik alminnelig lavvannføring for denne strekningen. En vil da unngå høye sommertemperaturer, lave vintertemperaturer og periodevis tørrlegging av strømpartier. Tilstanden vil bli gunstigere enn dagens situasjon og vesentlig gunstigere enn den planlagte situasjonen uten minstevannføring også etter utvidelsen av kraftverket.

Vi viser for øvrig til høringsuttalelsene fra Iveland og Vennesla kommuner i forbindelse med ny reguleringskonsesjon for Byglandsfjorden m.m. (sitert i St.prp. nr. 73 (2002-2003)). I begge uttalelser heter det: "De tørrlagte elvestrekningene mellom Gåseflåfjorden og Iveland kraftstasjon ... utgjør betydelige estetiske ulemper og meget sterke naturinngrep. Dette er tilsvarende negativt i forhold til allmenne miljøinteresser for et større område". Begge kommuner krevde i den sammenhengen en minstevannføring på minimum 10 m³/s.

Konklusjon

Selv om søknaden gjelder utvidelse av et eksisterende kraftverk er naturinngrepene betydelige. Det skal i praksis bygges helt ny tilløpstunnel, nytt kraftverk i fjell og nytt avløp, og det blir betydelige steinmasser som skal deponeres. Dette vil berøre mange interesser. Det er viktig å få en bred medvirkning i planprosessen, og det bør derfor utarbeides en reguleringsplan for arealbruken i de sterkest berørte områdene, Frøysåna-tippen og Dalanekilen.

Tipp Frøysana må trekkes tilbake i nordøstre ende slik at vegetasjonssonen mellom fyllingen og elva blir opprettholdt.

Det må søkes utslippstillatelse for anleggsperioden inkludert avrenning fra deponier. Vi ser det som helt nødvendig at det slippes minstevannføring fra Gåseflådammen, og anbefaler at den settes lik alminnelig lavvannføring hele året."

Fylkesmannen i Vest-Agder 04.08.08 har tilnærmet identisk uttalelse som fylkesmannen i Aust-Agder. I det følgende refereres kun de momenter som ikke inngår i uttalelsen fra FM i Aust-Agder.

"Risiko og sårbarhet

Fylkesmannens samfunnsavdeling har studert konsesjonssøknaden særlig med sikte på om risiko- og sårbarhetsforhold er tilstrekkelig utredet.

Vi ser at konsesjonssøknadens punkt 5 beskriver tiltakets virkninger i de berørte områdene innen miljø, naturressurser og samfunn. Vi savner imidlertid en samlet beskrivelse og utredning av risiko- og sårbarhetsforhold særlig etter at anlegget er ferdig utbygd. Hvilke sikkerhetsmessige konsekvenser vil denne utvidelsen av kraftverket få for liv og helse i omgivelsene? Hva med fare for turgåere i området på sommerføre og skiløpere om vinter? Hva med fare for personer som bader i eller bruker fritidsbåt i Gåseflåfjorden som blir tappet opp og ned? Hva med farer langs vassdrag som blir berørt av utbyggingen? Hva med konsekvenser for innbyggerne når det gjelder utvidelse av koplingsstasjoner og bygging av nye kraftlinjer? Er det mulig å innføre varslingsystemer ved eventuelle episoder med driftsstans og påfølgende vannføringsøkning?

I henhold til forskrift om konsekvensutredninger skal det foretas en beskrivelse av virkningene av tiltaket med hensyn til blant beredskap og ulykkesrisiko og samvirket mellom disse. Fylkesmannen i Vest-Agder ved samfunnsavdelingen kan ikke se at dette punktet er tilstrekkelig utredet i konsesjonssøknaden og vil anbefale at det utarbeides en egen risiko- og sårbarhetsanalyse eller at risiko- og sårbarhet utredes nærmere i forbindelse med konsesjonsbehandlingen.

Konklusjon

- Det må søkes om utslippstillatelse for anleggsperioden.
- Vi ser det som nødvendig at det slippes minstevannføring fra Gåseflådammen, og anbefaler at denne som minimum settes lik alminnelig lavvannføring hele året."

Riksantikvaren (11.04.08) vil ikke gi høringsuttalelse til denne saken. Uttalelse fra Aust-Agder fylkes-

kommune vil ivareta kulturminneforvaltningens merknader.

Kystverket, sørøst (31.03.08) har ingen merknader til de omsøkte utbyggingsplanene.

Grunneiere/hytteiere/privatpersoner Blekehølen veilag 10.04.08 har følgende merknader til søknaden:

"Midlertidig eller permanent vegforbindelse

Vi har forståelse for at privattrafikken inn i området nær kraftstasjonen må stanses i anleggsperioden. Derfor har vi heller ingen innvendinger til forslaget om å omdirigere trafikken i området. Vi har imidlertid et sterkt ønske om at veiløsningen gjøres permanent. En permanent vei/bruforbindelse er et tiltak som vil komme hele nærområdet nordøst for kraftstasjonen til gode. Velger AEP den midlertidige veiløsningen som er planlagt, må følgende spørsmål være betimelig: Hva har AEP lagt igjen av varige verdier for berørte beboere/grunneiere i nærområdet til Iveland kraftstasjon?

Plassering av vei/bruforbindelse

AEP har trolig valgt den foreslåtte veitraseen av to hovedgrunner:

1. Av kartet ser det ut som om veiforbindelsen på nord/vestsiden av Frøysåna for en stor del går på AEPs egen grunn.
2. Veitraseen videre på nord/vestsiden følger eksisterende vei ned til pumpestasjonen på stedet.

Vi har følgende merknader til dette:

- Kartverk og annen dokumentasjon tyder på at AEP ikke eier området på vestsiden av Frøysåna, der den midlertidige bruforbindelsen er tenkt, men at dette tilhører hovedbruket bnr. 4. Det i og for seg prisverdige argumentet om at AEP bruker egen grunn til veiformålet, faller i så fall bort.
- Det er kun Iveland kommune som har en avtalefestet rett til å bruke veien over 12/31 som atkomst til pumpestasjonen.
- Boligen på 12/29, som nylig er solgt til en barnefamilie, blir ved den foreslåtte løsningen "omringet" av trafikk i anleggsperioden.
- 12/29 og 12/31 har samme eier. Den foreslåtte løsningen deler eiendommen på en uheldig måte.

Ut fra disse forhold mener vi at det må bygges en permanent bruforbindelse oppstrøms 12/31, i forhold til AEPs foreslåtte løsning. AEP kan her, i samarbeid med Iveland kommune og berørte grunneiere, finne den gunstigste og rimeligste traseen for en ny forbindelse over Frøysåna. Iveland kommune (12/47) eier den aktuelle

grunnen på østsida av Frøysåna. På vestsida av Frøysåna stiller eier av 12/4 gratis grunn til disposisjon for vei/bruformålet. Avkjørsel fra fv. 295 legges til det stedet som gir best trafikk-sikkerhet. Med noe ekstra utfylling vil trafikkforholdene på denne svingete veien forbedres betydelig i forhold til dagens situasjon. En permanent bru over Frøysåna vil være av stor verdi for nærområdet i framtida. Vi vil her bl.a. peke på følgende:

- Beboerne i Linnekroen slipper farlig og nær-gående gjennomgangstrafikk tett innpå boligene.
- Det kan om ønskelig bygges nye boliger i området, ettersom det kommunale vann- og avløpsanlegget følger veien mellom pumpestasjonene.
- Tømmertransport og annen tungtrafikk kan foregå på en sikker måte i forhold til dagens situasjon.

Veilaget regner med at et samarbeid mellom AEP og Iveland kommune i denne saken vil kunne gi en løsning som lokalsamfunnet er godt tjent med i fremtiden."

Beboere i Linnekronene v/Per Olav Engen (10.06.08) har følgende merknader til søknaden:

"Midlertidig bro over Frøysåna

Det er sendt eget skriv til NVE angående dette forholdet fra Blekehølen veilag. Eiendommene i Linnekron er medlem i veilaget og støtter skrevet fullt ut.

Koblingsanlegg

Vi viser til tidligere saksgang og korrespondanse med NVE v/Kristian Marcussen (2007 - 2008) ang. ombygging av koblingsanlegget til 132 kV linjeavganger ved Iveland kraftverk. AEN - AEP søkte konsesjon for friluftsanlegg på plassen øst for Iveland kraftstasjon. Nærmiljøet klagde, og det endte med isolert anlegg inne i Iveland kraftstasjon. En meget viktig beslutning og det forventes at planleggingen av trafo og høyspenningsanlegget til Iveland 2 blir i tråd med dette.

Krav til avbøtende tiltak

Et eventuelt utendørs transformator og koblingsanlegg plasseres nord for eksisterende utendørs trafocelle.

Tipp Frøysåna

Denne tippet er et tiltak bort fra selve anlegget. Som sådan er ikke tippet nødvendig for selve anlegget. Til tross for dette ønsker utbygger et omfattende tiltak som endrer terrenget betydelig og legger steinmasser ut i våtmarksområde og vassdrag. Dette tiltaket vil endre utsikten fra husene i Linnekron vesentlig. På generelt

grunnlag må utbygger grunnig svært godt for å sette i gang tiltak langs vassdrag. Dette tiltaket har et vesentlig omfang og er i tillegg ikke nødvendig for anlegget, men er en konsekvens av denne. Vi mener derfor det ligger til rette for å begrense omfanget av dette tiltaket.

Krav til avbøtende tiltak

Volumet av tippet halveres. Tippet skrånes mot bakken med maks 10 graders vinkel. Nåværende vannspeil og myrområdet vest for vannspeilet berøres ikke. Tippet dekkes med jord og såes til.

Tipp Moltekjerr

Dette er et tiltak av betydelig omfang. Tippet blir liggende høyt i terrenget, med de ulemper som følger av det. Ved utnyttelse av steinmassene i ettertid er det aktuelt med steinknuser og anleggsmaskiner i et område som har vært ubørørt natur. Dette påfører omgivelsene mye støy over mange år. Dette vil også ha betydning for tur og friluftaktiviteter for nærmiljøet da tippet blir liggende sentralt i området som brukes til slikt. Badeplassene langs Otra blir sløyplaget. Steinmasser og knust masse vil bli transportert ut over en mangeårig periode. Dette påfører lokalmiljøet mye støy og trafikkproblemer. Det anses som rimelig at disse ulempene fordeles, bl.a. for å korte ned varigheten av disse.

Krav til avbøtende tiltak

- Området i Dalane benevnt Frøysådalsteane tas i bruk til tippområde, og halvparten av steinmassene fra Moltekjerr legges hit via tverrslag i Dalanekilen. En tipp i Frøysådalsteane vil ligge mer usjenert til og egner seg bedre til formålet.
- Støydemping langs fylkesvei 295. Det kan bli aktuelt å kreve støydemping dersom anleggstrafikken blir for belastende, også under utkjøring av massene fra tipp Moltekjerr.

Skaiåevja, utløp fra kraftstasjonene

Stadige reguleringer ved kraftstasjonen medfører ulempe for oss som bor langs utløpet av Frøysåna, som har utløp i Skaiåevja. Dette gir seg utslag på flere måter.

Sommertid. Ved Linnekron er Frøysåna grunn og steinete. Stadige vannstandsendringer vanskeliggjør båtbruken. Ved lavvannføringsperioder fremstår Frøysåna som grunn og steinete, og lite pen å se på. Elva dominerer synsinntrykket fra tomtene i Linnekron.

Vinterstid. Vannføringen gjennom kraftstasjonen endres stadig, i perioder også ved døgnreguleringer. Vinterstid er Frøysåna islagt. Disse reguleringene medfører isgang i Frøysåna ved Linnekron. Denne isgangen medfører en del støy, i perioder slik at det går ut over nattesøvn.

Med økt maskininstallasjon i Iveland kraftverk påregnes at disse problemene øker. Et annet moment er at de nye kabelforbindelsene mellom Norge og Europa legger til rette for økt bruk av døgnreguleringer ved de sørnorske vannkraftverk. Vi mener derfor det er berettiget å ta opp denne problemstilling i denne sammenheng.

Krav til avbøtende tiltak

En terskel legges nær utløpet av Frøysåna med en utforming som gjør det enkelt å passere med båt (jolle). Høyde på vannet oppstrøms terskel foreslås til kote 116.30 - 116.35. Jf. målestav på kraftstasjonen."

Tiltakshavers kommentarer til innkomne høringsuttalelser

Agder Energi Produksjon AS har gitt følgende kommentarer til høringsuttalelsene i sitt brev av 25.11.2008:

"(...)

Høringsuttalelsene viser et bredt spenn når det gjelder innhold og omfang. Enkelte har ingen merknader, mens andre berører en rekke ulike forhold. Vi finner grunnlag for å begrense våre kommentarer til enkelte overordnede forhold. Foruten krav om slipp av minstevannføring vil vi kommentere forhold knyttet til utbyggingsplanen (teknisk løsning - arealbruk), vannstrengen og økonomi. Vi finner således ikke grunnlag for å kommentere alle enkeltuttalelsene særskilt.

Det forhold som isolert sett vurderes å ha størst betydning i forhold til hvorvidt utvidelsesplanene kan forventes realisert er spørsmålet om det skal slippes minstevannføring eller ikke på utbyggingsstrekningen. I dagens situasjon slippes det ikke vann forbi Gåseflådammen når vannføringen er lik eller lavere enn kraftverkets slukeevne. I snitt er dette situasjonen i opp mot 30 av årets 52 uker. I hovedsak gjør dette seg gjeldende i sommerperioden. Et hvert krav om slipp av minstevannføring i nevnte situasjoner vil således direkte berøre eksisterende kraftproduksjon i form av redusert produksjon. Et permanent slipp på eksempelvis 1 m³/s fra Gåseflådammen gjennom hele året representerer en produksjonsreduksjon på ca. 3,85 GWh/år.

Den omsøkte planen for utvidelse av Iveland kraftverk er basert på at det ikke slippes minstevannføring forbi Iveland kraftverk. Planen er derimot basert på at det slippes en sirkulasjonsvannføring på 200 l/s. Et slikt slipp vil bidra til å sikre at dagens biologiske tilstand og mangfold opprettholdes, og sannsynligvis også bidra til en viss forbedring (ref. fiskebiologisk fagrappport fra LF1-Unifob). Basert på nevnte vannslipp er produksjonsøkningen ved den planlagte utvidelsen av Iveland kraftverk beregnet til opp mot 160 GWh/år. Hvis det derimot innføres krav om

slipp av minstevannføring tilsvarende alminnelig lavvannføring (dvs. ca. 15 m³/s) vil produksjonsøkningen bli redusert med opp mot 60 GWh/år. Produksjonsøkningen relatert til utvidelsen vil dermed bli begrenset til ca. 100 GWh/år.

En reduksjon i den forventede produksjonsøkningen på opp mot 60 GWh/år innebærer at med dagens rammebetingelser vil den planlagte utvidelsen ikke være lønnsom. Utvidelsesplanene vil med andre ord ikke være realiserbare. Dette skyldes i hovedsak to forhold. For det første at mellom 60-70 % av produksjonsreduksjonen er direkte knyttet til eksisterende kraftproduksjon i dagens kraftverk. Dernest at det i begrenset grad er mulig å redusere utbyggingskostnaden vesentlig. Eksempelvis finnes det ikke grunnlag for planjusteringer som medfører en prosentvis nedskalering av utbyggingskostnaden i samsvar med ovennevnte produksjonsreduksjon. Heller ikke en rent "teknisk" nedskalering i form av redusert slukeevne, tunneltverrsnitt mv. (ref. ovennevnte minstevannføringskrav) vil innebære noen vesentlig kostnadsreduksjon. Det vil kun gi marginale kostnadsmessige besparelser.

Vi finner ellers grunn til å påpeke at ny kraft i størrelsesorden 160 GWh/år har en klimamesig effekt som også bør tillegges vekt når spørsmålet om slipp av minstevannføring skal avgjøres. En årlig produksjon på 160 GWh tilsvarer et årlig utslipp på 150 000 tonn CO₂ fra et konvensjonelt kullkraftverk, eller sagt på en annen måte - det årlige utslippet fra 35 000 biler.

Utbyggingsplanen - teknisk løsning - arealbruk

Sett i forhold til "teknisk løsning" (dvs. lokalisering av inntak, tilløpstunnel med tverrslag, adkomsttunnel samt avløp med tilhørende arealinngrep i form av veier, massedeponi og "tekniske" byggverk) er et flertall av høringsinstansene i hovedsak positive til utvidelsesplanene. Enkelte høringsinstanser har imidlertid fremmet enkelte merknader og forslag til justeringer når det gjelder lokalisering av veier og massedeponi. Disse kommenteres nærmere i det følgende.

AEP har foreslått at det anlegges en provisorisk adkomst over Frøysåna fram til boligene i Linnekron slik at disse blir minst mulig berørt av anleggstrafikk i anleggsperioden. Både beboerne i Linnekron og Blekehølen Veilag er positive til dette tiltaket, men ønsker at adkomsten gjøres permanent. Videre er det ønskelig at vei og bro legges lenger øst enn det som framgår av plankartene.

AEP har ingen innvendinger mot å imøtekomme ønsket om endret lokalisering av vei og bro, dvs. å flytte disse lenger østover. Når det gjelder spørsmålet om vei og bro skal bli permanent adkomst etter at anleggsarbeidene er sluttført er AEP av den formening at det må ses i sammenheng med kommunale planer for bruk og deponering av tunnelmasse i Skaiåområdet.

Direkte bruk og deponering av tunnelmasser i Skaiåområdet er et forhold som er omhandlet i utkast til utbyggingsavtale med Iveland kommune. Det samme gjelder permanent adkomst over Frøysåna. Utkast til utbyggingsavtale ble oversendt til Iveland kommune ved brev av 09.09.08 (ref. vedlegg).

Så langt foreligger det ingen bindende utbyggingsavtale med kommunen. Det er imidlertid AEPs intensjon å ha videre dialog og forhandlinger med kommunen med tanke på å komme fram til en omforent utbyggingsavtale som omhandler ovennevnte forhold. Men så lenge det ikke er avklart om det blir aktuelt å transportere masser direkte til ulike kommunale tiltak/formål i Skaiåområdet kan AEP vanskelig ta stilling til om adkomsten over Frøysåna skal være provisorisk eller permanent. Dette er således et forhold som først vil kunne klarlegges på et senere tidspunkt.

Huseierne i Linnekron krever at de planlagte massedeponiene "Tipp Frøysåna" og "Tipp Moltekjerr" reduseres. AEP finner foreløpig (ref. ovenfor) ikke grunnlag for å kunne etterkomme ønskene om reduserte tippvolum verken for "Tipp Frøysåna" eller for "Tipp Moltekjerr".

Når det gjelder "Tipp Frøysåna" vil en understreke at massedeponiet vil bli anlagt slik at eksisterende strandlinje ikke berøres i vesentlig grad. Beregninger viser at området kan romme opp mot 70 000 m³ dersom en også utnytter de deler av arealet som grenser ned mot vassdraget fullt ut. Massene som er planlagt deponert i dette området er beregnet å utgjøre i underkant av 50 000 m³. Denne tilsier at det kan etableres en tilstrekkelig bred buffersone mot vassdraget. Hvor bred en slik buffersone bør være samt andre detaljer knyttet til utforming av massedeponiet vil bli klarlagt på et senere tidspunkt i forbindelse med NVEs behandling og godkjenning av detaljerte landskaps- og arealbruksplaner, herunder detaljerte tippetegninger. Når det gjelder "Tipp Moltekjerr" så er lokaliseringen en direkte følge av det "tekniske design" som er lagt til grunn for utvidelsesplanene. Plassering av tverrslag for driving og uttak av masser fra tiløpstunnelen har som kjent vært gjenstand for særskilte vurderinger etter innspill i meldingsfasen. Det vises til konsesjonssøknaden (ref. kap. 2.11 Alternative løsninger) som redegjør nærmere for de vurderinger og overordnede mål som er lagt til grunn mhp. lokalisering av påhugg/tverrslag for uttak og deponering av fjellmasser.

Grunneierne som berøres av "Tipp Moltekjerr" (ref. uttalelse fra adv. Inger-Johanne Lund) ønsker å justere tippområdet utforming slik at Forskardalen berøres minst mulig. Skal dette kravet innfries må tippens utforming justeres, enten i form av en utvidelse vestover mot Tveitøyna eller i form av økt høyde i tippens kjerneområde ved Moltekjerr. En utvidelse mot vest kan gjøre tippet mer eksponert for innsyn

fra området ved Tveitøyna. Dette er imidlertid et forhold som kan avhjelpest gjennom avbøtende tiltak i form av snarlig etterbehandling med tilhørende tilsåing/beplantning. Når det gjelder økt høyde på tippet vil også dette kunne få visuelle konsekvenser, men forutsatt at betydelige deler av tippmassene blir gjenstand for senere uttak vil dette være ulemper av midlertidig karakter. AEP er positiv til en justering av "Tipp Moltekjerr" for å skjerme Forskardalen mot fysiske inngrep. I forbindelse med kommende utarbeidelse av detaljplaner for utforming av "Tipp Moltekjerr" vil en forsøke å ivareta grunneierens ønsker. Endelig avklaring mhp. tippområdets omfang og utforming vil bli klarlagt på et senere tidspunkt, enten gjennom en utbyggingsavtale med kommunen, eller til sist i forbindelse med NVEs behandling og godkjenning av detaljplaner.

Grunneierne har også merknader til lokalisering av inntak og massedeponi innerst i Dalanekilen. Lokaliseringen av inntak og massedeponi er i all hovedsak bestemt av geologiske og fysiske forhold. Inntaket er plassert innerst i Dalanekilen for å unngå at den nye tiløpstunnelen krysser en markert svakhetsone i fjellet som følger Forskardalen opp til Dalanekilen like vest for det planlagte inntaket. Massedeponiet innerst i Dalanekilen skal romme betydelige mengder med løsmasser fra selve Dalanekilen. Dette er masser som for en stor del består av myr, mudder og finkornige løsmasser, dvs. masser som inneholder mye finstoff. I tillegg er dette masser som må påregnes å være sterkt vannholdige da masseuttaket finner sted i et område som i utgangspunktet er vanddekt. Det forventes at store deler av massene vil ha en "flytende" konsistens, og de vil derfor være lite egnet for transport. Massene er således planlagt deponert i indre del av kilen slik at de skal kunne drenere ut og tørke opp uten å bli til vesentlig ulempe for omgivelsene.

Vannstrengen - magasinrestriksjoner - minstevannføring

Magasinrestriksjoner

Det er fra Iveland kommune sin side fremmet krav om vannstandsrestriksjoner i Gåseflåfjorden i sommerperioden. Dette er et forhold som er omhandlet i utkast til utbyggingsavtale med kommunen (ref. avtaleutkastet som følger vedlagt). Det framgår av avtaleutkastet (ref. pkt. 3) at AEP på gitte betingelser var innstilt på å kunne akseptere en selvpålagt restriksjon om at vannstanden i perioden 15. mai til 15. september ikke skulle underskride kote 166,00 (dvs. HRV – 1 m). Dersom ordlyden i pkt. 3 i avtaleutkastet legges til grunn kan AEP akseptere en slik restriksjon mhp. manøvrering av Gåseflåfjorden.

Minstevannføring

Når det gjelder strekningen nedstrøms Gåseflådammen har som kjent flere høringsinstanser

fremmet krav om permanent slipp av minstevannføring, og at denne bør være lik alminnelig lavvannføring (dvs. ca. 15 m³/s). Dette begrunnes ut fra visuelle, biologiske og sikkerhetsmessige forhold. De produksjonsmessige og økonomiske konsekvensene av et slikt krav er særskilt kommentert innledningsvis. Kommentarene i det følgende er derfor i det vesentlige begrenset til å omhandle høringsinstansenes begrunnelser for slipp av minstevannføring.

Visuelle forhold

I dagens situasjon er som kjent strekningen nedstrøms Gåseflådammen uten vannslipp fra Gåseflåfjorden store deler av sommerperioden. De bratte partiene i øvre del av elveleiet er tilnærmet tørre, mens de slake partiene fra Homevassevja og videre nedover mot Skaiåevja for en stor del består av vannfylte kulper og loner. Det vises til vedlagte ortofoto, som også ble benyttet under NVEs sluttbefaring. Ortofotoet viser hvordan strekningen framtrer en typisk sommerdag uten vannslipp fra Gåseflådammen.

I vinterhalvåret er normalt situasjonen en annen da vannføringen som regel er vesentlig høyere enn slukeevnen til Iveland kraftverk. Det slippes dermed betydelige vannmengder (ofte opp mot 80 m³/s) over Gåseflådammen og videre ned elveleiet.

De hydrologiske forholdene før og etter en utvidelse av Iveland kraftverk er ellers inngående beskrevet i konsesjonssøknaden samt tilhørende fagrapport om hydrologiske forhold. Det vises derfor direkte til disse for mer detaljerte opplysninger.

De visuelle argumentene for slipp av minstevannføring fokuserer i hovedsak på sommerperioden (ref. Sykkelrute 3 mv.). Utvidelsesplanene har som nevnt begrensede virkninger på vannføringsforholdene i sommerperioden, og høringspartenes anførsler refererer derfor i det alt vesentlige til dagens situasjon. Normalsituasjonen i sommerperioden er at det ikke slippes vann fra Gåseflådammen, og slik vil det også være om utvidelsesplanene gjennomføres som omsøkt. I vinterperioden derimot vil forholdene endres vesentlig, men det vurderes å ha mindre betydning visuelt sett da strekningen i denne perioden av året har liten betydning i turistsammenheng og ellers er lite benyttet av syklistene.

Skal et vannslipp ha visuell effekt på elvestrekningen nedstrøms Gåseflådammen er AEP enig i at det vil være behov for å slippe betydelige mengder med vann. Det har sammenheng med elveleiets størrelse og beskaffenhet, dvs. stor bredde og stort innslag av grove masser i form av stein og blokker, som gjør at vannet en rekke steder blir "lite synlig". Slike store vannslipp, som forventes å gi visuelle effekter, vil samtidig innebære et meget betydelig produksjonstap, dvs. opp mot 60 GWh/år. Når dette sammenholdes med det faktum at store deler av strekningen er lite synlig fra "sykkelruten" på

grunn av tett vegetasjon, tunneler og avstand fra elveleiet kan ikke AEP se at det er grunnlag for å pålegge slipp av minstevannføring ut fra visuelle hensyn.

Biologiske forhold

Det framgår av foreliggende fiskebiologiske fagrapport fra LFI-Unifob at det ikke er nødvendig å slippe minstevannføring for å opprettholde den eksisterende livskraftige og selvreproduserende fiskebestanden nedstrøms Gåseflådammen. Et minstevannføringslipp vil imidlertid kunne bedre de biologiske forholdene, men dagens bestandssituasjon tilsier ikke at det er nødvendig. AEP er således av den oppfatning at det ikke er grunnlag for å pålegge slipp av minstevannføring ut fra biologiske kriterier.

Slipp av 200 l/s fra Gåseflådammen, som tilsvarer middelvannføringen fra Homevatn inn i Homevassevja, vil sikre en minimumsvannføring på strekningen som er betydelig høyere enn den lavvannføring som jevnlig inntreffer i dagens situasjon. Dette tilsier at de biologiske forholdene fra Homevassevja og videre nedover vil bli forbedret i forhold til dagens situasjon.

Sikkerhetsmessige forhold

Flere høringsinstanser har påpekt at slipp av minstevannføring vil gjøre det lite attraktivt å bade i elveleiet, og at en minstevannføring dermed vil ha en sikkerhetsmessig effekt. I dag foregår det en viss bading i nedre del av elveleiet, dvs. i kulpene ved Tveitøyna. Dette er for øvrig en aktivitet som i hovedsak utøves av lokalbefolkningen. Vi er ikke uenig i at et minstevannføringslipp vil redusere dagens bruk mhp. bading. I forhold til bading vil således en minstevannføring isolert sett kunne ha sikkerhetsmessige effekter. Vi mener imidlertid at de sikkerhetsmessige vurderingene ved slipp av minstevannføring ikke kan isoleres til å omfatte bading alene. Slipp av minstevannføring vil kunne endre dagens bruk av utbyggingsstrekningen, og dermed skape nye sikkerhetsmessige utfordringer. Hvis det eksempelvis legges til grunn et permanent slipp på 15 m³/s vil dette kunne gjøre store deler av strekning attraktiv for allmenn bruk i form av elvepadling, rafting og fiske. Dette er aktiviteter som vil kunne forekomme nær opp mot Gåseflådammen. Sett i forhold til uforutsette lastavslag med tilhørende vannføringsøkninger vil dette kunne få større sikkerhetsmessige konsekvenser enn det som er tilfelle i dagens situasjon hvor strekningen ikke innbyr til eller brukes til denne type aktiviteter.

Med henvisning til det ovennevnte kan ikke AEP se at det er grunnlag for å pålegge et minstevannføringslipp ut fra sikkerhetsmessige hensyn. AEP mener tvert imot at sikkerhetsmessige vurderinger tilsier at en legger minst mulig til rette for endret/økt allmenn bruk av strekningen. Sett i forhold til sikkerhet bør såle-

des dagens situasjon opprettholdes mest mulig uendret.

Flere av høringsinstansene har på mer generelt grunnlag tatt opp spørsmål knyttet til risiko- og sårbarhetsforhold. Det foreligger en risiko- og sårbarhetsanalyse, en såkalt ROS-analyse, utført av DNV i 2007 som omhandler eksisterende anlegg. Kopi av denne vedlegges. AEP har ellers engasjert Einar Tesaker (Tesaker Vann as) til å utarbeide et notat som vil omhandle risiko- og sikkerhetsmessige forhold relatert til utvidelsesplanene. Tesaker har vært på befaring, og notatet er under utarbeidelse. Notatet vil bli ettersendt så snart det foreligger.

Økonomiske forhold

Vi oppfatter det slik at bakgrunnen for at Iveland kommune i sin uttalelse velger å signalisere et negativt syn på utvidelsesplanene er relatert til økonomiske forhold.

Parallelt med kommunens sluttbehandling av konsesjonssøknaden pågikk det som kjent forhandlinger om inngåelse av en utbyggingsavtale. I den forbindelse framsatte Iveland kommune krav om at en utbyggingsavtale også måtte omfatte et nærings- og miljøfond. AEP på sin side mente at dette er et forhold som tilligger konsesjonsmyndigheten å avgjøre. Dette ble meddelt kommunen (ref. AEPs brev av 09.09.08), og forhandlingene førte dermed ikke fram. AEP er fortsatt av den oppfatning at spørsmålet om det er grunnlag for å fastsette vilkår om næringsfond, eller eventuelt en kombinasjon av nærings- og miljø-/tiltaksfond (ref. uttalen fra Vennesla kommune), tilligger konsesjonsmyndigheten å avgjøre.

Selv om det så langt ikke foreligger noen bindende utbyggingsavtale med Iveland kommune finner AEP grunnlag for å påpeke at utkastet til utbyggingsavtale (ref. AEPs brev av 09.09.08) innehar en betydelig økonomisk verdi for kommunen. Det gjaldt ikke minst i form av opprusting av veier, og bruk av tunnelmasser til ulike infrastrukturtiltak i Skaiåområdet. Med henvisning til avtaleutkastets angivelse av aktuelle tiltak og massevolumer samt kommunens egne anslag mhp. kostnader knyttet til transport og grovplanering representerer dette betydelige og varige verdier.

AEP har som nevnt som intensjon å ha videre dialog og forhandlinger med kommunen med tanke på å komme fram til en omforent utbyggingsavtale. Med henvisning til det ovennevnte finner imidlertid AEP det naturlig at slike forhandlinger først gjenopptas når NVEs innstilling foreligger, da denne forventes å gi visse føringer mhp. spørsmålet om sirkulasjonsvannføring kontra minstevannføring samt økonomisk kompensasjon i form av eventuelle fond.

Avslutningsvis finner vi grunn til påpeke at sett i en større sammenheng, hvor også globale problemstillinger tillegges vekt, er det vår klare

overbevisning at opprusting- og utvidelsesprosjekter tilsvarende "Utvidelse av Iveland kraftverk" bør gis rammevilkår som gir grunnlag for realisering."

Norges vassdrags- og energidirektorats (NVEs) vurdering av konsekvensutredningen

I forbindelse med utarbeidelse av KU har AEP fått utarbeidet egne fagrapporter for temaene hydrologi, vegetasjon, naturtyper og fugl, mineraler, fiskebiologi og kulturhistorie.

Ved høringen av søknad/KU har det kommet en del synspunkter på opplysninger og vurderinger gitt i KU. I tillegg er det fremkommet synspunkter på om- og i hvilken grad alternativer for omsøkte planer bør gjennomføres. Videre er det fremkommet forhold knyttet til vilkår ved en ev. konsesjon. Vi vil kommentere alle fremførte synspunkter av betydning under avsnittene "Merknader til KU og NVEs vurdering", "Merknader til konsesjonsvilkårene etter vannressursloven" eller "Merknader til endring av manøvreringsreglement".

I vår vurdering av KU vil vi primært diskutere krav som er fremmet om tilleggsutredninger. Kritikken av KU som ikke har resultert i krav om ytterligere utredninger vil i liten grad bli kommentert her. Ved vår vurdering av krav om tilleggsutredninger legger vi vekt på om vi anser at eventuelle nye utredninger vil være beslutningsrelevante.

Merknader til KU og NVEs vurdering

Risiko og sårbarhet/Varslingssystem langs elva

Aust-Agder fylkeskommune har bedt om at det utarbeides/utredes et opplegg for varsling av uforutsette driftsstanser med påfølgende slipp av vann i elva. FM i Vest-Agder anbefaler at det utarbeides en egen risiko og sårbarhetsanalyse, alternativt at dette vurderes nærmere i forbindelse med konsesjonsbehandlingen.

AEP har kommentarene til høringsuttalelsene lagt ved en Risiko og Sårbarhetsanalyse for ulike scenarier knyttet til Iveland kraftverk utarbeidet av DNV i 2007. Rapporten omfatter blant annet vurderinger knyttet til risiko ved økt vannføring i elveleiet mellom Gåseflå og Iveland kraftstasjon. Konklusjonen var at det er en viss fare for skade/drukning forbundet med en plutselig økning i vannføring, men sannsynligheten for slike hendelser vurderes som mindre. Tiltak i form av skilting ble foreslått.

I tillegg til denne analysen har AEP fått utarbeidet en uavhengig hydraulisk vurdering av bruksmessige, visuelle og sikkerhetsmessige virkninger av den planlagte utvidelsen for alternativ uten tiltak og alternativ med minstevannføring. Utreder er Tesaker vann AS. I det følgende refereres kap. 4 fra denne rapporten.

”4 Evaluering og kommentarer

4.1 Om allmennhetens bruk av det regulerte vassdraget

En rekke naturlige kulper gir det regulerte elveløpet strekninger med sammenhengende vannspeil og mulighet for både fiske og badeliv. Det er en viss fiskebestand i de mange kulpene i elveløpet, i flg. Rapp nr. 141 fra LFI-Unifob (dok 7). Det er rimelig god adgang til nedre deler av strekningen fra traseen til den nedlagte Setesdalsbanen. Øvre strekning mellom dammen og Homevassevja har bratte sider og er vanskelig tilgjengelig. Ved liten vannføring synes de tørrlagte svabergene videre nedover å gi godt utgangspunkt for fiske. Ved større vannføringer vil de skog- og krattbevokste elvebreddene ellers gi dårlige forhold for stangfiske.

Stedet hvor lokalbefolkningen bader, ble påvist og beskrevet under befaringen. Det gjelder særlig i området nedstrøms Tveiteøyna, figur 2 (bilde 131). Det ble opplyst at det settes ut søpeltkasser her i badesesongen. En av kulpene har avløp i et kort stryk, nærmest en renne, langs venstre breidd på figur 2. Det ble fortalt at det var en utfredt sport å la seg drive gjennom stryket til kulpen nedenfor. Denne er delvis dannet av en gammel fløtningsmur som går på skrå nedover elva fra vestsiden og avsluttes mot et nytt stryk. Figur 7 (bilde 167). I flg. regulanten foregår bading her bare når det ikke slippes nevneverdig vann fra dammen, både pga. strømførhøldene i kulpen ved økte vannføringer og fordi vann fra dammen er relativt kaldt. Andre badesteder i bruk ble ikke påpekt. Formodentlig henger det sammen med vanskelig adkomst eller dårligere solingsforhold på resten av strekningen. Det er en brukbar strand i Skaiåevja, men denne er lite populær pga. lav temperatur i vannet fra kraftverket.

(...)

Kanopadling og rafting vil være mulig ved moderate vannføringer på de relativt rolige strekningene b) og c) fra Homevassevja til Tveiteøyna, men i flg. opplysninger er det ikke nevneverdig slik aktivitet i dagens situasjon. Strykene videre nedover virker mer hasardiøse å forser, selv med liten vannføring. Beregning av vannhastigheter i avsnitt 3.3.2 antyder brukbare forhold på strekning c) for vannføringer omkring 16 m³/s og noe oppover. Store flomvannføringer gir uforsvarlige forhold, særlig fordi strykene forbi og nedenfor Tveiteøyna er risikable og må unngås.

Under befaringen, se avsnitt 2.2, fikk vi erfare at vegen opp til og videre forbi dammen brukes som turveg både av syklister og bilister.

4.2 Visuelle forhold

Til sammen gir hele strekningen et varierende og instruktivt visuelt inntrykk av en typisk regulert elv med sterkt redusert vannføring. På grunn av svært uregelmessig bunn med mange

naturlige kulper, og noen små sidetilløp, virker elveløpet likevel ikke dødt.

Det er rimelig bra utsikt til strekning a) og c) fra veien (den gamle jernbanetraseen) som passerer høyt over Homevassevja. Utsikten er likevel sterkt hindret av vegetasjon, figur 8 (bilde 169).

Strekning a) kan også observeres fra dammen, og strekning c) og e) ses glimtvis fra veien nedover fra Homevassevja. Badeplassen og fløtningsanleggene nedenfor Tveiteøyna har adkomst fra en kort sideveg som ender i en beskjeden rydning som brukes som parkeringsplass. Strekingen nedenfor fløtningsmuren kan observeres fra jernbanebrua like oppstrøms Skaiåevja, og ses ellers glimtvis fra vegen.

Under dagens driftsforhold er det relativt hyppige avløp over dammen i vinterperioden. I snitt over året er det minst én hendelse i uka i 24,9 uker. Disse gjør at elveløpet varierer betydelig i utseende. Etter ombyggingen vil hyppigheten av driftsbestemt overløp avta sterkt, simulert til bare å inntreffe i gjennomsnitt 3,2 uker hvert år. I den grad man oppfatter stor vannføring som et viktig visuelt element, er dette en betydelig endring. Imidlertid er det visuelle inntrykket av det grovt utformede vannløpet med moderat vannføring over glattslipte svaberg og knøler også et fascinerende syn.

I følge hydrologirapporten (dok 6) kan flomvannføringer mellom 50 og 100 m³/s forventes de fleste år, i sjeldne år opptil 600 m³/s. Dette vil sørge for å holde det opprinnelig våte elveløpet fritt for vegetasjon.

Eksisterende regulering er ikke pålagt minstevannføring. Utvidelsen er derfor også planlagt uten, eller bare med slipp av en "sirkulasjonsvannføring" på 200 l/s fra dammen. Denne vannmengden tilsvarer middelavløpet fra Homevann og ventes ikke å forstyrre det biologiske regimet som er etablert gjennom snart 60 år med eksisterende regulering. Samtidig utgjør det en forbedring av dagens situasjon når det ikke er overløp fra dammen og avløpet fra Homevann samtidig er spesielt lite.

Bruk av alminnelig lavvassføring, ca. 15 m³/s, som minstevannføring, som ofte kreves ved nye reguleringer, vurderes som unødvendig ut fra visuelle hensyn. Bruk av badeplassen nedstrøms Tveiteøyna baserer seg på at vannføringen er uten bidrag fra dammen store deler av sommeren. Badeplassen vil neppe kunne brukes ved så stor vannføring som 15 m³/s.

4.3 Sikkerhetsmessige forhold

Sikkerhetsspørsmål for strekningen er først og fremst knyttet til plutselig økning av vannføringen mens det foregår friluftaktivitet i elveløpet. Overløp pga. for stor tilrenning under normal drift vil utvikles langsomt pga. den store overflaten i Gåseflådammen, og vil derfor gi badende og andre rimelig varsel. Et forsøk på å kvantifisere dette er gjort i kapittel 3. Konsekvenser av

en plutselig slipping av hele kraftverkets slukeevne fra dammen pga. uforutsett full driftsstans er behandlet nærmere i kapittel 3. Et viktig spørsmål i den forbindelse er hvor lang tid det vil ta for vannet å nå ned til f.eks. badeplassen, der det er størst risiko for at mennesker kan befinne seg, og tiden det tar å varsle effektivt. Dette er belyst i tabell 3. Også ev. kanoaktivitet og rafting på strekning c) vil bli utsatt i en slik situasjon, sml kommentaren i avsnitt 4.1.

Sikkerhetsmessige tiltak i dagens situasjon er bl.a. to varselskilt ved badeplassen nedenfor Tveiteøyna. Disse skal sikre publikums påpasselighet i tilfelle økende vannføring pga. slipp fra dammen. Denne virker ikke tilstrekkelig, særlig siden skiltene står for langt fra den sidevegen som fører ned til fløtningsanlegget og parkeringsplassen for badende. Et større forklarende skilt ved avkjørselen vil være å anbefale.

I forskjellige dokumenter er det nevnt at etablering av minstevannføring, ca. 15 m³/s, vil kunne hindre bruk av badeplassen, og dermed indirekte være et sikkerhetstiltak. Så stor vannføring forekommer imidlertid også av og til i badesesongen med dagens regulering. Vi har forstått det slik at lokalbefolkningen har den nødvendige oversikt, slik at badeplassen ikke brukes i slike tilfeller, både av sikkerhetsmessige og temperaturmessige årsaker. Slipp av minstevannføring vil kunne utløse annen bruk av strekningen i form av padling, rafting og fiske. En slik bruk vil kunne foregå helt opp til Homevassevja.

4.4 Momenter for å vurdere fast minstevannføring som sikkerhetstiltak

Minstevannføring pålegges vanligvis som miljø- og biotiltak, og er bl.a. nevnt i dok 1 (konsepsjonssøknaden) og i dok. 7 om forholdene for fisk. Når ikke andre grunner er viktige, velges oftest såkalt "alminnelig lavvannføring" som minstevannføring, etter opplysning vil det her si ca. 15 m³/s.

I dokumentene er minstevannføring også nevnt som et sikkerhetstiltak, ut fra tanken om at den vil holde publikum borte fra elveløpet, og dermed hindre risikosituasjoner ved plutselig slipping av hele kraftverkets driftsvannføring pga. linjefeil o.l. Det kan være grunner her for å vurdere om minstevannføring skal pålegges, og i tilfelle om "alminnelig lavvannføring" er riktig valg. Først noen momenter til dagens situasjon:

- Strekningen mellom Gåseflådammen og Skaiåevja har vært uten konstant minstevannføring i snart 60 år. Det har etablert seg et biologisk miljø som ser ut til å fungere: Fisk er til stede i kulpene selv langt opp mot damlegemet. Det vil være rimelig å anta at de uregelmessige overløp av overflodsvann fungerer tilfredsstillende for de biologiske forhold idag.
- Vannføringen fra dammen varierer nå fra 0

til nær 600 m³/s. Alt tilsig opp til 116 m³/s brukes normalt av kraftverket, resten slippes i elva. Historisk har det i et tørt år, 1996, vært registrert vannslipp bare kortere perioder i 5 uker, i et vått år, 1967, har det vært vannslipp i løpet av 42 uker. Gjennomsnittlig antall uker med vannslipp er beregnet til 24,9.

- Svabergene som ligger tørrlagte ved vanlige vannføringer, er gunstige for fiske og friluftsliv. De holdes rene for vegetasjon av regelmessige flommer, mens det er tett vegetasjon og til dels svært bratt ellers langs elveløpet.
- Eksisterende regulering er gunstig for bruk av stedets lokale badeplass. Det er rimelig mange perioder i sommersesongen med liten nok vannføring til å gi sikre badeforhold. En badeplass i en elv med kulper og stryk har alltid sine risikomomenter, men det lokale publikum har tilpasset seg situasjonen med uregelmessige variasjoner av vannføringen, og holder seg borte når det er for stort slipp av vann. Dette skyldes like mye at vannet fra dammen er kaldt, som hensyn til økt risiko ved uforsiktighet under badingen.
- Det er ikke kjent at kano eller rafting er i bruk i dag. Strekningen mellom Homevassevja og Tveiteøyna, ca. 1 km, er antagelig brukbar til dette når vannføringen er moderat. En permanent minstevannføring vil kunne innebære slik bruk.
- Ved tvungen stopp av kraftverket kan det bli nødvendig å slippe 116 m³/s på kort varsel. Dette vil bruke ca. 26 minutter for å nå badeområdet med full effekt. I innledende fase av et lastavslag vil vannføringen være jevnt økende og godt synlig da vannføringen i utgangspunktet er svært begrenset.

Så noen momenter til den foreslåtte utvidelsen av kraftverket:

- Strekningen vil uten minstevannføring få lengre perioder uten vannslipp fra dammen.
- Vannføringen fra dammen uten minstevannføring vil ha nesten samme variasjonsspenn som nå, men det vil bli vesentlig færre uker med vannslipp, gjennomsnittlig bare i 3,2 uker pr. år.
- De store flommene vil passere dammen omtrent med samme frekvens som før, men redusert med ca. 100 m³/s som går i det nye aggregatet. Det vil fortsatt ventelig være nok til å holde elveløpet fritt for vegetasjon.
- Endringen vil uten minstevannføring bedre mulighetene og øke lengden på brukbare perioder for bading på den tradisjonelle plassen. Den viktigste kulpen vil alltid ha nok vann fra Homevann. Med minstevannføring lik "alminnelig lavvannføring" vil badeplassen antagelig bli ubrukelig for vanlig bading.
- Strekning c) som muligens egner seg for

kano og rafting, vil vanligvis få noe vannføring fra Homevann, men dette ventes å gi for lite vannføring for fri passasje i de to mellomstrykene. Det vil alltid være nok vann i de langstrakte kulpene.

- Ved tvungen stopp av kraftverket kan det bli nødvendig å slippe 216 m³/s på kort varsel. Denne slippbølgen vil bruke ca. 22 minutter for å nå badeområdet, dersom det ikke går annen vannføring i løpet på forhånd. Dersom det på forhånd slippes en minstevannføring på 15 m³/s vil ankomsttiden reduseres til ca. 17 minutter.
- Med en "sirkulasjonsvannføring", f.eks. 200 l/s, vil nødvendig fornyelse av vannet i kulper være sikret. Denne vannføringen ventes ikke å komplisere badeforholdene. Den er også så beskjeden at den ikke vil påvirke ankomsttiden for tvungen vannslipp eller andre større overløp nevneverdig.
- I innledende fase av et lastavslag vil vannføringen være jevnt økende og godt synlig hvis det kun slippes en "sirkulasjonsvannføring". Hvis det i utgangspunktet går en minstevannføring på 15 m³/s vil vannføringsøkningen være vesentlig vanskeligere å oppdage."

NVE er av den oppfatning at man med ovennevnte tilleggsinformasjon har tilstrekkelig grunnlag til å vurdere risikoaspektet knyttet til en ev. minstevannføring på strekningen.

Vedrørende rutiner for varsling er dette forhold som omfattes av bestemmelsene i vannressurslovens § 5 om forvalteransvar og aktsomhetsplikt når det gjelder vassdrag og vassdragsanlegg. Det fremgår her bl.a. at vassdragstiltak skal planlegges og gjennomføres slik at de er til minst mulig skade og ulempe for allmenne og private interesser. Dette gjelder så langt denne plikten kan oppfylles uten uforholdsmessig utgift eller ulempe. Det fremgår videre at vassdragstiltak skal fylle alle krav som med rimelighet stilles mot fare for mennesker, miljø eller eiendom.

Det er i loven også bestemt at vassdragsmyndigheten (NVE) ved forskrift kan fastsette nærmere regler om planlegging, gjennomføring og drift av bestemte typer vassdragsanlegg.

I "Forskrift om sikkerhet og tilsyn med vassdragsanlegg" av 15.12.00, gjort gjeldende fra 01.01.01, fremgår det av § 2-9 at "den ansvarlige for vassdragsanlegg skal etablere og opprettholde sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved vassdragsanlegg" og at "NVE kan fatte vedtak om slike sikringstiltak."

Ulike minstevannføringer

Aust-Agder fylkeskommune, Iveland kommune, FM både i Aust- og Vest-Agder krever at det utredes

virkinger minstevannføringer tilsvarende alminnelig lavvannføring (10-15 m³/s).

NVE er av den oppfatning at en med søknad, fagrappporter og tilleggsutredningen som nevnt under punktet om sikkerhetsaspektet, har fått belyst ulike forhold av betydning for vurderinger knyttet til fastsettelse av en ev. minstevannføring.

Andre forhold

I tillegg til disse to temaer kom det inn kommentarer til vurderingene av friluftsliv i søknaden uten at det ble stilt krav om tilleggsutredninger.

Konklusjon

NVE mener at konsekvensutredningen for en utvidelse av Iveland kraftverk, sammen med foreliggende kunnskap, tilleggsutredninger, høringskommentarer og tiltakshavers kommentarer til disse, gir tilstrekkelige opplysninger om planene til at vedtak kan fattes.

NVEs vurdering av konsesjonssøknaden

Innledning

Søker

Agder Energi Produksjon AS (AEP) er et heleid datterselskap til Agder Energi AS. Agder Energi eies av Statkraft (45,5 %) og kommunene på Agder (54,5 %).

AEP eier og drifter en rekke kraftstasjoner og reguleringsanlegg fordelt over hele Agder og vestre del av Telemark, herunder Iveland kraftverk i Iveland kommune. AEP har en årlig kraftproduksjon på ca. 7,4 TWh og har i overkant av 200 ansatte.

Bakgrunn for søknaden

Iveland er det øverste av fem kraftverk som ligger i Otra mellom Byglandsfjorden og utløpet i havet ved Kristiansand. Kraftverkets slukeevne på 116 m³/s er mindre enn middelvannføringen som er ca. 130 m³/s i denne delen av Otra. Dette medfører et betydelig flomtap, og periodevis må store vannmengder slippes forbi uten å kunne utnyttes i kraftverket. En utvidelse vil innebære at slukeevnen økes med ca. 100 m³/s, og dette vil gi en betydelig økning i kraftproduksjonen i fallet som utnyttes i Iveland kraftverk.

En bedre utnytting av vannet på en allerede utbygd elvestrekning gir mer kraft med begrensede miljøkonsekvenser, og prosjektet samsvarer dermed godt med rådende politiske føringer. Utvidelsen vil også gi ny verdiskapning både for Agder Energi, Iveland kommune og regionen for øvrig.

Eksisterende forhold i vassdragene

Iveland kraftverk utnytter fallet mellom Gåseflåfjorden og Skaiåevja. Fallet er ca. 45 m, og elvestreknin-

gen som berøres er ca. 3,5 km lang. Det foreligger 2 tillatelser/konsesjoner i medhold av vassdragsloven som direkte angår Iveland kraftverk. Disse ble avgitt henholdsvis 13.04.1942 og 08.06.1948. Sistnevnte gjelder manøvreringen av Kilefjorden og Gåseflåfjorden (inntaksmagasin for Iveland kraftverk). Kraftverket ble bygget i perioden 1944 til 1955, og det første aggregatet ble satt i drift i 1949. Installert effekt er på 45 MW fordelt på tre aggregater. Disse har en samlet slukeevne på 116 m³/s. Inntaket til kraftverket er i Gåseflåfjorden, og høyeste regulerte vannstand (HRV) både i Gåseflåfjorden og Kilefjorden (som ligger like oppstrøms) er på kote 167,00. Gåseflåfjorden er tillatt regulert 4 m og Kilefjorden 0,87 m. Under normal drift ligger vannstanden i Gåseflåfjorden stabilt tett oppunder HRV. Fra inntaket i Gåseflåfjorden like nordøst for Gåseflådammen ledes vannet i tunnel til kraftstasjonen som ligger i dagen ved Skaiåevja. Når vannføringen i Otra er større enn slukeevnen i kraftverket, åpnes flomlukene i Gåseflådammen, og vannet slippes ned det naturlige elveleiet. Når hele vannføringen kan utnyttes gjennom stasjonen, dvs. vannføringer opp til 116 m³/s, slippes det ikke vann fra Gåseflådammen, og elveleiet like nedstrøms dammen er tilnærmet tørrlagt. Årsproduksjonen er i underkant av 350 GWh fordelt med 128 GWh som sommerkraft og 221 GWh som vinterkraft. Midlere årlig flomtap er 662 mill. m³.

Søknaden

Søknaden gjelder tillatelse til en utvidelse av Iveland kraftverk i Iveland kommune.

Det er søkt om tillatelse etter vannressursloven til utvidelse av Iveland kraftverkbygging og drift av nytt aggregat i eksisterende kraftverk.

Videre er det søkt om anleggskonsesjon etter energiloven for bygging og drift av elektriske anlegg, og om tillatelse til ekspropriasjon av grunn, og forhåndstiltredelse etter oreigningsloven, jf. oreigningsloven §§ 2 og 25.

Utbyggingsplanene

Utbyggingsplanene går i korthet ut på å bygge en ny tilløpstunnel samt plassere et nytt aggregat i fjell like nord for eksisterende anlegg i dagen.

Det nye aggregatet, som får en maksimal effekt på ca. 45 MW og slukeevne på ca. 100 m³/s, skal samkjøres med eksisterende aggregater. Det nye aggregatet kobles mot en ny tilløpstunnel som får inntak innerst i Dalanekilen. 78 % av den totale driftsvannføringen vil bli tatt inn gjennom det nye inntaket mens de resterende 22 % vil tas inn i det gamle.

For å oppnå akseptabel gjennomstrømningsshastighet må det foretas kanalisering på enkelte partier både i midtre og indre del av kilen. Videre må deler av løsmasseavsetningene i indre del fjernes (mu-

dres) for å unngå erosjon og tilførsel av løsmasser inn i tilløpstunnelen.

Ved inntaket vil det bli bygd et lukehus, installert glideluke og grind med grindrensker.

Tilløpstunnelen vil bli ca. 1830 m lang med tverrsnitt 104 m² fram til topp trykksjakt. Tunnelen planlegges drevet fra tverrslag ved Moltekjerr/Forskardalen.

Avløpstunnelen vil bli ca. 160 m lang og sprennes med et tverrsnitt på 87 m². Avløpstunnelen går over i en ca. 70 m lang kanal ut i Otra ca. 50 m sydvest for eksisterende kraftstasjon.

Masseuttaket i forbindelse med utvidelsen av Iveland kraftverk vil få et betydelig omfang da det totalt dreier seg om uttak av mer enn 500 000 m³ løse masser. Uttaket av løsmasser og sprengstein er lokalisert til 3 hovedområder, i kraftstasjonsområdet, ved Moltekjerr og ved Dalanekilen.

I forbindelse med utvidelsen av Iveland kraftverk vil en i stor grad benytte eksisterende veinett, og behovet for veibygging er således begrenset. Opprusting/oppgradering av eksisterende veinett samt nybygging av veier vil i hovedsak skje opp mot Moltekjerr og ved Dalanekilen.

For framføring av anleggskraft til arbeidsstedene ved Moltekjerr og ved Dalanekilen er det nødvendig å bygge nye kraftlinjer.

Det nye inntaket vil ha behov for permanent strømforsyning til drift av inntaksluke mv. Den midlertidige luftlinjen vil derfor bli erstattet med en jordkabel i løpet av anleggsperioden. Denne jordkabelen blir permanent, og graves ned i eller langs den nye adkomstveien til eksisterende inntak.

Forholdet til annet lovverk

Forurensningsloven

Både bygging og drift av kraftverket forutsetter nødvendig tillatelse etter forurensningsloven.

I forbindelse med behandlingen av konsesjons-søknaden blir det vurdert om det kan gis tillatelse for driftsperioden. Ved en ev. utbygging må det tas kontakt med FM om utslippstillatelse og legges fram en plan som viser hvordan man vil håndtere forurensning i anleggsperioden. Dette gjelder særlig tilslammet vann fra tunneldriving, anleggsdrift med maskiner og bruk av kjemikalier.

Kulturminneloven

Undersøkelsesplikten (jf. kulturminnelovens § 9) er ikke oppfylt. Undersøkelser må gjennomføres i forbindelse med detaljplanleggingen/reguleringsplanprosess.

Kraftproduksjon og utbyggingskostnader

Et nytt aggregat i Iveland kraftverk vil bidra til en årlig midlere økning i kraftproduksjon på ca.

160 GWh. Dette innebærer at dagens produksjon økes fra 350 GWh til rundt 500 GWh.

Investeringene for å realisere en utvidelse som omsøkt er, basert på priser i 2007, estimert til i underkant av 430 mill. kr, hvilket innebærer en utbyggingspris på 2,7 kr/kWh.

Fallretter og grunneierforhold

Fallrettene som inngår i prosjektet eies i sin helhet av AEP. AEP vil forsøke å få til minnelige ordninger med alle rettighetshavere, men har søkt om å ekspropriere nødvendig rettigheter og grunn dersom man ikke lykkes med dette.

Alternative utbyggingsplaner

Det foreligger ikke alternative utbyggingsplaner.

Forholdet til Samla Plan, verneplaner, kommunale og fylkeskommunale planer

Planene for utvidelse av kraftverket er ikke tatt med i kommuneplanen som gjelder fra 2004-2014. I kommuneplanens arealdel er en del av det planlagte tippområdet på vestsida av Frøysåna avmerket som byggeområde med formål forretning. Ellers er de berørte områdene utenom selve kraftstasjonsområdet avmerket som LNF. Ifølge søknaden er kommunene holdt løpende orientert om utvidelsesplanene. AEP har anmodet Iveland kommune om å gi dispensasjon i medhold av pbl's § 7 for endret arealbruk i forhold til gjeldende kommuneplan og reguleringsplan slik at videre behandling og oppfølging av planer vedrørende arealbruk knyttet til utvidelse av Iveland kraftverk kan skje i medhold av vannressursloven i regi av NVE. Kommunens behandling av dispensasjonssaken forventes gjennomført etter at innstillingen fra NVE foreligger.

Utvidelsen av Iveland kraftverk og forholdet til Samla Plan ble vurdert i 1997 og Direktoratet for naturforvaltning konkluderte med at en utvidelse av Iveland kraftverk kan konsesjonsbehandles (brev av 27.08.97).

Virkninger av tiltaket

Fordeler og ulemper angis for de to omsøkte prosjektene og er basert på søknad og konsekvensutredning.

Fordeler:

En økt krafttilgang på opp mot 160 GWh vil ha en samfunnsmessig positiv effekt både lokalt og regionalt i form av økt verdiskapning. Utvidelsen vil øke installert effekt med ca. 45 MW. Både energimengde og økning i maksimal last vil styrke leveringstryggheten lokalt/regionalt.

Utvidelsen vil også bidra til å bedre kommunens inntektsgrunnlag.

Tunnelmassene fra anleggsdriften anses å være en ressurs som kan gi positive effekter lokalt, både gjennom framtidig uttak og knusing og som mulig framtidig byggegrunn.

Anleggsperioden på inntil 2,5 år vil gi arbeidsplasser i regionen og gjøre det mulig for næringslivet å levere varer og tjenester. Antall årsverk anslås til ca. 200 i anleggsfasen.

Ulemper:

Hydrologi/vannføring

Tiltakene vil gi vesentlige endring i vassføringen nedenfor dammen. Det er lagt til grunn slipp av en minstevannføring på 200 l/s. Antall uker pr. år med slipp av vann fra dammen reduseres fra 24,9 uker til 3,2 uker. Vannføringsreduksjonen vil i hovedsak gjøre seg gjeldende i vinterhalvåret.

Nytt inntak i Dalanekilen vil medføre økt strømhastighet i kilen som kan være begrensende for bruken.

Vanntemperatur og isforhold

Grunnet økt vanngjennomstrømning i Dalanekilen vil det mest sannsynlig ikke bli isdekke her.

Kvartærgeologi

Massetransport og fluviale landformende prosesser vil i liten grad bli påvirket av utbyggingen.

Landskap

I hovedsak er det færre dager med vannføring i elven og tippene som medfører de største inngrepe- ne. Landskapsmessig er tippområdene vurdert å være de mest negative terrenginngrepene.

Forurensning

I forbindelse med anleggsarbeid vil det kunne forekomme blakking av vann. En ev. blakking vil kunne utløse behov for tiltak i forbindelse med drikkevannsuttaget i Nomelandsdammen.

Det må forventes økt trafikk og støy i anleggsperioden.

Jakt, fiske og friluftsliv

Det forventes negative konsekvenser for utøvelse av jakt i anleggsperioden grunnet stor aktivitet i området. Båndlegging av arealer i forbindelse med tipp Moltekjerr vil redusere jakt og friluftslivsmulighetene i dette området.

Naturressurser

Båndlegging av areal til deponi for tippmasser vil medføre tap av framtidig virke fra disse arealene.

Vurdering av ulike forhold ved det omsøkte prosjekt

Konsesjonsbehandling etter vannressursloven og vassdragreguleringsloven innebærer en konkret vurdering av de fordeler og ulemper et omsøkt prosjekt har for samfunnet som helhet. I saker med kraftverk hvor planlagt installert effekt er over 10 MW, og saker som behandles etter vassdragreguleringsloven, avgir NVE en innstilling til OED. Forutsetningene for å få konsesjon er at prosjektet tilfredsstiller lovens krav om at fordelene ved prosjektet ansees som større enn ulempene.

Det er kun noen konsekvenser av tiltaket som det er hensiktsmessig å tallfeste og som kan omtales som prissatte konsekvenser (eksempelvis energiproduksjonen og ulike skatteinntekter). De aller fleste konsekvenser ved etablering av et vannkraftverk med tilhørende infrastruktur, er såkalte ikke-prissatte konsekvenser hvor effekten av tiltaket ikke tallfestes, og kan dermed ikke summeres opp for å få et positivt eller negativt resultat. Miljøkonsekvensene synliggjøres vanligvis gjennom kvalitative vurderinger. Vurdering om det skal gis konsesjon til et omsøkt prosjekt eller ikke, er således i stor grad knyttet til en faglig skjønnsvurdering.

Vi legger til grunn at de utredningene som er gjort, ev. tilleggsutredninger og informasjon fra høringsuttalelsene vil gi opplysninger om verdier og konsekvenser ved gjennomføring av det omsøkte tiltaket.

I det følgende vil NVE drøfte og vurdere sentrale forhold knyttet til en ev. utvidelse av Iveland kraftverk basert på informasjon i søknaden, innkomne høringsuttalelser og søkers kommentarer til disse.

Minstevannføring

Strekningen nedstrøms Gåseflådammen vil få betydelig redusert vannføring sammenlignet med dagens forhold. Det er særlig vannføringsforholdene i vinterhalvåret som endres som følge av et redusert antall episoder med flomoverløp.

I flere av høringsuttalelsene fremsettes krav om slipp av minstevannføring. Foreslått størrelse på minstevannføring er i størrelsesorden 10-15 m³/s, hvilket tilsvarer den alminnelig lavvannføringen i vassdraget. Behovet for vann på berørt strekning er i hovedsak begrunnet med positive virkninger for landskapsopplevelsen, friluftsliv og fiskebiologiske forhold.

Søker har foreslått slipp av en årlig vannføring på 200 l/s på strekningen nedstrøms Gåseflådammen. Dette begrunnes i hovedsak med at en slik vannføring vil sørge for en viss vannsirkulasjon på strekningen. Et slikt slipp vil bidra til å sikre at dagens biologiske tilstand og mangfold opprettholdes, og sannsynligvis forbedres.

Søker har vurdert det slik at det ikke er behov for en større årlig minstevannføring på strekningen. Strekning har i dag ikke krav om minstevannføring,

men gjentatte overløp på dammen sørger for periodvis stor vannføring. Dette gjelder særlig i vinterhalvåret. Videre argumenteres det med at en større minstevannføring vil gjøre området mer attraktivt for bruk til fiske etc., hvilket ikke er ønskelig grunnet faren for utfall i stasjonene med påfølgende rask lukeåpning i dammen. Økt tilrettelegging i form av mer vann på strekningen vil i følge AEP kunne øke faren for ulykker. En helårlig minstevannføring på 15 m³/s vil gi et tap på 60 GWh og i følge AEP gjøre prosjektet ulønnsomt.

NVE er av den oppfatning at forhold knyttet til minstevannføring vil være sentralt i konsesjons spørsmålet. Ytterligere vurderinger knyttet til minstevannføring er gitt under "Kommentarer til manøvreringsreglementet."

"Magasinrestriksjoner"

Det forventes ikke vesentlige endringer i vannstandsforholdene i inntaksmagasinene i Gåseflåfjorden og Kilefjorden i forhold til dagens situasjon. Vannstanden vil ifølge AEP bli søkt holdt så nær HRV som mulig for å få størst mulig fallhøyde og produksjon.

Det er imidlertid fra flere høringsparter kommet krav om det i en ev. konsesjon blir gitt vilkår om en viss vannstand i magasinet i sommerperioden. Iveland kommune krever at sommervannstanden i perioden 15. mai til 15. september under normale omstendigheter ikke blir lavere enn 1 meter under HRV. Bakgrunnen for et slikt krav er en viss frykt for økte vannstandspendlinger som følge av økt installasjon i kraftverket.

AEP har i sine kommentarer signalisert at de kan akseptere en selvpålagt restriksjon om at vannstanden i perioden 15. mai til 15. sept. ikke skal underskride kote 166, hvilket tilsvarer 1 m under HRV. Det forutsettes imidlertid at det gis anledning til å tappe under dette nivået dersom det er fare for flom, eller det er behov for lavere vannstand i forbindelse med tilsyn/vedlikehold av anlegget.

NVE vurderer ev. begrensninger på magasin vannstand i Gåseflåfjorden som et mulig avbøtende tiltak for å sikre en stabilt høy vannstand i inntaksmagasinet i perioder. Ytterligere vurderinger er gjort under "Kommentarer til manøvreringsreglementet".

Landskap

De landskapsmessige påvirkningene av et ev. Iveland kraftverk er i første rekke knyttet til massetippene, samt færre episoder med store vannmengder i elveløpet fra dammen til utløp av kraftstasjon. En ny bru ytterst i Dalanekilen medfører inngrep i et landskapsmessig lite bebygd/berørt område.

En utvidelse av Iveland kraftverk vil medføre et ikke ubetydelig volum med løsmasser og sprengstein. Om lag 500 000 m³ skal hovedsakelig

plasseres i tre tipper, Tipp Frøysåna, Tipp Moltekjerr og Tipp Dalanekilen.

Flere høringsinstanser har merknader og ønsker i forhold til plassering av tippene. Huseierne i Linnekron ber om at volumet av Tipp Frøysåna halveres og at tippene skrânes mot bakken med maks 10 graders vinkel. Nåværende vannspeil og myrområdet vest for vannspeilet må ikke berøres. Det stilles også krav om at volumet av Moltekjerrtippet reduseres.

Grunneiere som berøres av Tipp Moltekjerr ønsker at denne utformes slik at den i minst mulig grad berører Forskardalen. De har fått utarbeidet en tilleggsrapport som vurderer Tipp Moltekjerr i forhold til naturmiljø og jakt. Kort oppsummert konkluderer den med at den nordvestre del av tippene innover i Forskardalen bør utgå/begrenses av hensyn til naturmiljø og jaktmuligheter. Grunneierne signaliserer også at de ønsker bruk av reservearealet i Frøysådalsteane til tippmasser.

AEP signaliserer at de foreløpig ikke finner grunnlag for å imøtekomme ønsker om redusert tippvolum. Dette henger sammen med at mulig bruk av masser ikke er avklart, avklaringer som vil legge premisser for hvilke volumer som må plasseres i tipp og ikke. AEP er imidlertid positiv til å justere Tipp Moltekjerr for å skjerme Forskardalen.

NVE vil påpeke at de aktuelle tiltak er planlagt i områder som for en stor del er preget av tidligere inngrep. Med unntak av massetippene er de største inngrepene i det vesentlig planlagt under bakken. Gjennom detaljplanlegging/reguleringsplanarbeid vil en sørge for avbøtende tiltak for å minimere de landskapsmessige påvirkningene.

Når det gjelder tippområdet i Dalanekilen er det NVEs oppfatning, basert på sluttbefaringen, at det vil være en landskapsmessig langt bedre løsning om "reservearealet" i Frøysådalsteane blir hovedalternativet. Selv om også Dalanekilen er en del av et reguleringsmagasin, synes opplevelsesverdien av området å være relativt stor når vannstanden ligger opp mot HRV. Skilting til gruva i området tyder på at det også er en viss turisme i området. AEP skriver at det anses uaktuelt å ta ut masser fra dette deponistedet. Dersom det allikevel skulle bli aktuelt å ta ut masser vil dette være langt lettere med en tipp på land og med et uttaksområde som ligger mindre eksponert.

Vedrørende detaljering av bru over Dalanekilen vil dette naturlig inngå i detaljplanleggingen og er et forhold som ikke er avgjørende for konsesjonsspørsmålet.

En vurdering av de landskapsmessige forhold knyttet til en eventuell minstevannføring er gitt i forbindelse med "Kommentarer til manøvreringsreglementet".

Friluftsliv og reiseliv

Søknaden konkluderer med at utvidelsen vil få marginale konsekvenser for utøvelse av friluftsliv og for bruk av "Nasjonal sykkelrute nr. 3". Bortsett fra denne sykkelruten er det ikke andre lokaliteter og områder langs vassdraget som anses å ha vesentlig betydning for regionalt reiseliv og friluftsliv.

FM viser til at det er knyttet viktige friluftsinnteresser til vassdraget, som blant annet er attraktivt for padling. Dalanekilen er et benyttet utgangspunkt for padleturer.

NVE viser til at ingen av de andre høringsuttalelsene har hatt kommentarer knyttet til områdets regionale verdi for friluftsliv. Naturvern og friluftslivsorganisasjonene har heller ikke kommet med høringsuttalelser i denne saken. Videre er området relativt sterkt berørt av inngrep fra før. Det er ikke kjent at elvestrekningen nedstrøms Gåseflåfjorden brukes til padling og rafting i dagens situasjon.

NVE kan ikke se at det har fremkommet opplysninger i søknaden, fagrapport eller høringsuttalelser som tilsier at hensynet til friluftslivet og reiseliv i berørt område bør være et vesentlig moment i konsesjonsspørsmålet. NVE vurderer det slik at ev. ulemper for friluftsliv og reiseliv i stor grad kan avbøtes med tiltak/tilrettelegging.

Biologisk mangfold/naturmiljø

Utvidelsen av kraftverket vil i liten grad innvirke på det biologiske mangfoldet, bortsett fra at ordinære/trivielle forekomster kan bli berørt. Fagrapporten konkluderer med at konsekvensene for naturmiljø vurderes som små for den omsøkte utbyggingsløsning.

NVE vurderer konsekvensene for biologisk mangfold og naturmiljø som relativt begrenset. NVE vurderer det også slik at ev. ulemper i stor grad kan avbøtes med mindre planjusteringer og tiltak. Forholdet til biologisk mangfold og naturmiljø er dermed av mindre betydning for konsesjonsspørsmålet.

Fisk og fiske

En utvidelse av Iveland kraftverk forventes ikke å endre forholdene for fiskebestandene i magasinene vesentlig. I følge fiskerapporten er det den 3,5 km lange restfeltstrekningen nedstrøms Gåseflådammen som i størst grad vil bli berørt. Ørretbestanden på denne strekningen er tynn, og trolig begrenset av egnede gyteområder.

Ingen av høringsuttalelsene har særskilte merknader vedrørende fiskebestanden på berørt strekning.

NVE mener at det fiskefaglige grunnlaget som foreligger for området tilsier at de negative virkningene for fisk blir relativt små. Ev. negative virkninger kan delvis avbøtes med tiltak i form av minste-

vannføring og/eller terskler. NVE mener av ovennevnte grunner at forholdet til fiskebestandene og ev. fiske i området som berøres ikke vil være avgjørende for konsesjonsspørsmålet.

Forurensing og støy

Utvidelse av Iveland kraftverk vil medføre støy og kan føre til blakking av elvevannet nedstrøms stasjonen i anleggsperioden.

Iveland kommune opplyser om at de har anlagt drikkevannsutttak sør for Skaiå og forutsetter at AEP ved behov sørger for tiltak som sikrer vannkvaliteten.

I følge søknaden vil AEP om nødvendig gjennomføre tiltak for å sikre vannforsyning til kommunen. AEP signaliserer videre at de vil gjennomføre en rekke avbøtende tiltak for å minimere støybelastningen for mennesker og dyr. Støyproblemene kan reduseres gjennom fornuftig planlegging og tilpassing av anleggsvirksomhet.

NVE forutsetter at AEP gjennomfører tiltak som sikrer en sikker og kvalitetsmessig tilfredsstillende drikkevannsforsyning. Dette er et forhold som naturlig finner sin avklaring gjennom drøftelser med kommunen under detaljplanleggingen.

NVE vurderer støyproblemene til i første rekke å være knyttet til anleggsperioden og således av midlertidig karakter. Anleggsperioden strekker seg imidlertid over 2,5 år og støy vil således kunne være en reell ulempe. Støyproblemene kan reduseres noe gjennom å styre aktivitetene til spesielle tider av året, uka eller døgnet. Fysisk støyskjerming vil også kunne være aktuelt. En provisorisk adkomst over Frøysåna for beboere i Linnekron er også et mulig tiltak for å redusere støyen fra anleggstrafikk. NVE konstaterer at det i anleggsfasen må påregnes en god del støy og at drikkevannsforsyningen til kommunen kan bli berørt. Ulempene knyttet til støy er begrenset i tid og kan etter NVEs syn avbøtes mye gjennom tiltak. NVE forutsetter at AEP sikrer drikkevannsforsyning til Iveland kommune, enten gjennom avbøtende tiltak eller alternative forsyningsløsninger. Ovennevnte forhold er derfor etter NVEs syn ikke noe avgjørende moment i totalvurderingen av prosjektet.

Nettsituasjonen

Produksjonen fra Iveland kraftverk skal etter planene tilknyttes et oppdatert, innendørs 132 kV koblingsanlegg. Anleggskonsesjon for dette ble gitt av NVE 30.04.2008. NVE anser ikke forhold knyttet til de elektriske anleggene å være av vesentlig betydning for konsesjonsspørsmålet.

Produksjon og kraftpotensial

Det er en nasjonal målsetning at det skal satses på produksjon fra nye fornybare energikilder. Dette er

stadfestet i Regjeringens budsjettforslag for 2007. I pressemelding fra Olje- og energidepartementet 5.10.06 sies følgende: «For perioden 2001 til 2016 har regjeringen etablert et langsiktig mål på 30 TWh for fornybar energi og energieffektivisering».

Også klima- og fornybarmålene som følger av klimaforliket i Stortinget og kommende krav etter EUs fornybardirektiv, vil innebære et økt press på å få frem fornybar energiproduksjon før 2020.

En bedre utnyttelse av allerede utbygde vassdrag er videre i tråd med regjeringens politikk. Realisering av en utvidelse av Iveland kraftverk vil være med å bidra til at dette kan oppfylles. Utvidelse av Iveland kraftverk vil etter de omsøkte planer tilføre om lag 45 MW ny kapasitet og øke midlere årsproduksjon med ca. 160 GWh.

Det er bred enighet om at menneskeskapt klimaendring er en realitet. Utslipp av klimagasser fra energisektoren er en av mange faktorer som bidrar til disse endringene. Klimaproblemet er globalt da utslipp i et land får like store konsekvenser i alle land. I et globalt perspektiv er satsing på økt fornybar energi i form av mer vannkraft fornuftig selv om det i mange tilfeller medfører negative, lokale miljøvirkninger. Et vesentlig poeng med vannkraften er at den har gunstige globale miljøegenskaper da den ikke medfører utslipp av klimagasser. Med et internasjonalt kraftmarked har energien vi importerer ofte en langt større klimabelastning enn vår egenproduserte. Dette forhold bør etter NVEs syn tillegges vekt ved vurdering av nye vannkraftprosjekt.

Dersom man skulle produsert 160 GWh fra et moderne kullfyrt kraftverk ville det medført utslipp av hhv.150 000 tonn CO₂-ekvivalenter pr. år (950 tonn CO₂/GWh).

NVE konstaterer at en utvidelse av Iveland kraftverk vil gi en ikke ubetydelig mengde fornybar energi gjennom en bedre utnyttelse av et allerede utbygget vassdrag.

Andre samfunnsmessige virkninger

NVE har gått gjennom søkers kostnadsoverslag og produksjonsberegning. Vår gjennomgang av kostnadstallene stemmer akseptabelt overens med søkers beregninger. Ut fra en teknisk/økonomisk vurdering har vi ingen innvending mot prosjektet. I tråd med energiloven er det utbyggers eget ansvar å vurdere den bedriftsøkonomiske lønnsomheten.

En kraftutbygging vil ha store positive virkninger lokalt og regionalt, både i form av vare- og tjenesteleveranser og sysselsetting. Videre vil vertskommunen ha krav på skatteinntekter fra anleggene i form av naturressursskatt og i dette tilfelle også eiendomsskatt.

Investeringene er beregnet til ca. 430 mill. 2007-kroner og lokal sysselsetting til ca. 200 årsverk i anleggsperioden. I driftsfasen forventes bare marginale sysselsettingsvirkninger.

Basert på informasjon fra søker legger NVE til grunn at kommunen vil få inntekter i form av økt naturressursskatt og eiendomsskatt i størrelsesorden 2,7 mill. kr (etter 7. driftsår).

Konsesjonsavgifter

Under henvisning til reglene i vannressurslovens § 19 andre ledd, har Iveland kommune krevd konsesjonsavgifter for en utvidelse av Iveland kraftverk.

Vannressursloven har ikke bestemmelser om vilkår om avgifter og kraft. For elvekraftverk med midlere årsproduksjon over 40 GWh skal imidlertid bestemmelsene i § 19 andre ledd følges. Når kraftverket ikke har konsesjon etter ikl., fastsettes konsesjonsavgifter da etter bestemmelsene i Ikl. § 2 fjerde ledd nr. 13, jf. § 5 tredje ledd nr. 2.

I og med at saken kan betraktes som en opprusting av eksisterende kraftverk kommer likevel ikke vannressursloven § 19, 2. ledd, siste punktum om konsesjonsavgifter til anvendelse. Denne bestemmelsen ble først tatt inn ved endring i vassdragsloven som en del av § 106, 4. ledd, jf. Ot.prp. nr. 50 (1991-92). Det fremgår i nevnte proposisjon, avsnitt 21.3.2, at bestemmelsen kun gjelder for *nye elvekraftverk* med produksjon over 40 GWh/år.

Begrepet "nye elvekraftverk" omfatter utbygginger som utnytter fall som ikke tidligere er utbygd til kraftproduksjon. Tidligere praksis har vært at det ikke tilkjennes konsesjonsavgifter i opprustingssaker hvor man nytter allerede utbygde fall (f.eks. Nytt Leirfossen kraftverk).

Etter NVEs syn er det derfor ikke grunnlag for å pålegge vilkår om konsesjonsavgifter i denne saken.

Næringsfond

Iveland kommune har fremmet krav om et nærings/miljøfond på 30 mill. kr. Kravet begrunnes i hovedsak med at et slikt fond vil kunne fungere som en erstatning for at kommunen ikke mottar konsesjonskraft og at det vil kunne avbøte de skader og ulemper som utvidelsen medfører, spesielt for friluftsliv.

Det finnes ingen særskilt hjemmel for å pålegge næringsfond ved konsesjon etter vannressursloven. I likhet med konsesjonsavgifter er hjemmelen for å pålegge næringsfond knyttet til Ikl. og Vrgl. (jf. Ikl. § 2 post 23 og Vrgl. § 12 post 17). Det finnes imidlertid noen få eksempler på at slike fond er gitt i rene utbyggingssaker, eksempelvis for Hogga kraftverk (kgl.res. 27.7.1984) og Bjøllåga kraftverk (St.prp. nr. 88, 1986-87). I motsetning til Iveland omfattet disse utbyggingene ikke tidligere utnyttede vassdragsavsnitt. Av Ot.prp. nr. 39 fremgår det under pkt 9.7.1 at slike tilfeller var spesielle og at de ikke kan tas til inntekt for noen generell adgang til å fastsette slike vilkår.

Utvidelsen i Iveland har etter NVEs syn begrenset skadevirkning på bestående næringer og på muligheten for å utvikle nye næringer. Etter NVEs syn er også de negative virkningene for friluftsliv knyttet til utvidelsen ikke av et slikt omfang at det tilsier et eget fond for avbøtende tiltak. Det må også tas i betraktning at kommunene som ble berørt av reguleringen av Gåseflåfjorden tidligere er tilkjent næringsfond. I konsesjonen fra 1948 som gjaldt regulering av Gåseflåfjorden og Kilefjorden ble Iveland kommune, Evje-Hornnes kommune og Hægeland kommune tilgodesett med næringsfond på til sammen kr 30 000,- samt et fond for fremme av fiske på kr 10 000,-.

NVE kan ikke se at det foreligger momenter i denne saken som skulle tilsi næringsfond ved en utvidelse av Iveland.

NVE konstaterer at det foreligger et utkast til utbyggingsavtale mellom Iveland kommune og AEP som inneholder tiltak av betydelig verdi for kommunen dersom avtalen blir gjeldende. AEP har ovenfor NVE signalisert at de har intensjoner om å ferdigforhandle denne så snart innstillingen fra NVE foreligger.

NVE legger til grunn at etablering av et kraftverk vil virke positivt inn på kommunenes skatteinntekter, og bidra til økt sysselsetting lokalt og regionalt.

NVEs konklusjon

En utvidelse av Iveland kraftverk vil gi relativt store endringer i vannføringen på elvestrekningen nedstrøms Gåseflådammen. Etter NVE syn vil endret vannføringsregime samt de landskapsmessige virkningene av flere tipper være de mest negative konsekvensene av en utvidelse. Endret vannføringsregime vil i hovedsak gjøre seg gjeldende i vinterhalvåret, en periode av året hvor bruken av området er mindre enn om sommeren. Sommerstid vil forholdene endre seg lite og elveleiet vil, dersom det ikke pålegges en minstevannføring, som i dag normalt ha en vannføring begrenset til det uregulerte tilsig. NVE er av den oppfatning at de negative konsekvensene som følge av en utvidelse samlet sett må anses som relativt begrenset.

NVE merker seg at Iveland kommune motsetter seg en utvidelse av Iveland kraftverk, men finner ikke at de argumenter som fremføres mot en utvidelse er av en slik karakter at de i dette tilfelle bør vektlegges særskilt i totalvurderingen.

I totalvurderingen av det omsøkte prosjekt legger NVE stor vekt på at en utvidelse vil gi en betydelig mengde fornybar energi gjennom en bedre utnyttelse av en allerede utbygd vassdragsstrekning. Det er etter NVEs syn et vesentlig poeng at de "tyngste" inngrepene i forhold til virkninger for friluftsliv, landskap etc. kom som følge av utbyggingen av det eksisterende Iveland kraftverk.

NVE legger vekt på at et Iveland kraftverk vil gi ikke ubetydelige inntekter til berørte kommuner i form av avgifter og skatter. En ev. utbyggingsavtale mellom AEP og Iveland kommune, som blant annet innebærer planer for bruk av tunnelmasser til infrastrukturtiltak, vil også være av stor verdi for kommunen.

Med avbøtende tiltak og vilkår som foreslått, og med gode tekniske og landskapsmessige utforminger, mener NVE at ulempene som følger med en utvidelse av Iveland kraftverk er akseptable sett i forhold til den betydelige økningen i produksjon av fornybar energi.

Konklusjon etter vannressursloven og oreigningsloven

Etter en samlet vurdering av planene for foreliggende utbyggingsalternativ og mottatte høringsuttalelser finner NVE at fordelene og nytten ved en utvidelse av Iveland kraftverk er større enn skadene og ulempene for allmenne og private interesser. Vannressurslovens § 25 er dermed oppfylt. NVE anbefaler derfor at Agder Energi Produksjon as får tillatelse til å utvide Iveland kraftverk etter § 8 i vannressursloven på de vilkår som følger vedlagt.

Det er søkt om å erverve nødvendig grunn og rettigheter i forbindelse med utvidelse av Iveland kraftverk. Formålet med inngrepet er vannkraftproduksjon (oreigningsloven § 2 nr. 51). En rekke grunneiere vil bli påvirket av en ev. utbygging. Størrelsen på arealer som må erverves på de ulike eiendommene fremgår av tabell 6 i søknaden som følger NVEs innstilling.

Søknad om ekspropriasjonstillatelse i medhold av oreigningslovens § 2 er i denne saken unødvendig. På grunn av utbyggingens størrelse (over 40 GWh) vil et konsesjonsvedtak vedr. utvidelse av Iveland automatisk gi ekspropriasjonstillatelse i medhold av vr.1. § 16 nr. 1. ref. vannressurslovens § 19 som henviser til vassdragsreguleringslovens § 16 nr. 1. Søker opplyser om at man arbeider med å få til minnelige ordninger.

Det er også søkt om forhåndstiltredelse etter oreigningslovens § 25. Etter denne kan det gis tillatelse til forhåndstiltredelse før det foreligger rettskraftig skjønn. Når skjønn ikke er krevd, kan samtykke til en slik forhåndstiltredelse bare gis i særlige tilfeller. Det avgjørende i denne sammenheng er om det vil føre til en urimelig forsinkelse for eksproprianten å vente til skjønnskrevet er fremsatt. NVE kan ikke se at det i dette tilfellet er anført tilstrekkelige grunner som tilsier at det kan gis tillatelse til forhåndstiltredelse før skjønn er krevd, og NVE vil derfor ikke tilrå at det gis samtykke til forhåndstiltredelse samtidig med eventuell konsesjon. Søknad om forhåndstiltredelse kan eventuelt sendes Olje- og energidepartementet etter at det er krevd skjønn.

NVE anbefaler at Agder Energi Produksjon as ikke gis tillatelse til forhåndstiltredelse etter oreigningslovens § 25.

NVE forutsetter at en søker å få til en løsning ved forhandlinger om minnelig ordning (jf. Oreigningslovens § 12). NVE gjør oppmerksom på at et eventuelt skjønn må begjæres innen ett år, ellers faller ekspropriasjonstillatelsen bort, jf. Oreigningsloven § 16.

I NVEs helhetsvurdering inngår også virkningene for miljø, naturressurser og samfunn av nødvendige kraftlinjer og andre elektriske anlegg for å gjennomføre planene. Etter NVEs vurdering medfører ikke de elektriske anleggene skader eller ulemper av et slikt omfang at de har avgjørende betydning for om det omsøkte tiltaket kan tillates eller ikke. NVE vil sluttbehandle søknaden etter energiloven om bygging og drift av de elektriske anleggene når søknaden om tillatelse etter vassdragslovgivningen er avgjort. NVE vil da vurdere nærmere forhold som er tatt opp i høringsuttalelsene angående elektriske anlegg og ta stilling til aktuelle avbøtende tiltak.

Merknader til konsesjonsvilkårene etter vannressursloven

Gjeldende tillatelse for å bygge og drive Iveland kraftverk ble gitt Kristiansand Elektrisitetsverk i medhold av vassdragsloven i 1942. I konsesjonen fra 1948 ble det gitt tillatelse etter vassdragsloven til å regulere Kile- og Gåseflåfjorden. Tillatelsene er senere overført AEP. Tillatelsene inneholder blant annet vilkår og manøvreringsreglement.

NVE anbefaler at vilkårene i en ny konsesjon gjøres gjeldende for anlegget i sin helhet, og at man erstatter manøvreringsreglementet fra 1948 med vedlagte forslag til nytt manøvreringsreglement.

Forslagene til konsesjonsvilkår er basert på standard konsesjonsvilkår. Standard vilkår som ikke har relevans for det omsøkte prosjektet er ikke tatt med.

NVE har ikke funnet grunn til å kommentere poster i vilkårene der det foreslås brukt standard vilkår uendret og der det ikke har kommet innspill i høringsuttalelsene. For øvrige poster har vi følgende kommentarer:

Post 1 - Reguleringsgrenser og vannslipping

Vi viser til vedlagte og oppdaterte manøvreringsreglement og kommentarer til manøvreringsreglementet.

Post 2 - Byggefrister

NVE foreslår standardvilkåret om byggefrister. Etter § 19 i vannressursloven gjelder vassdragsreguleringslovens frister også for de deler av den omsøkte

utbyggingen som får konsesjon etter vannressursloven.

Post 3 - Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift mv.

NVE forutsetter at det i anleggstiden blir tatt hensyn til vilt, beitedyr og jaktinteresse, og at anleggsdriften begrenser støy og støv så langt det er praktisk mulig og økonomisk forsvarlig. Vi viser ellers til omtale av miljøoppfølgingsplan under kommentarene til post 4.

Post 4 - Godkjenning av detaljplaner

NVE forutsetter at AEP utarbeider en miljøoppfølgingsplan (MOP) som relativt detaljert vil beskrive hvordan anleggsvirkosomheten skal gjennomføres for å redusere virkningene på naturmiljøet og andre brukerinteresser mest mulig, både for anleggsvirkosomheten og driftsperioden etterpå.

MOP for anleggsperioden skal innarbeides i entreprenørens anbudsforutsetninger så langt det er nødvendig for å sikre gjennomføring av planen. Utarbeidelse av MOP må skje i samråd med kommunen, fylkesmannen og grunneierne.

NVE vil bemerke at vilkåret gir hjemmel for godkjenning av planer, tilsyn med utførelsen, senere vedlikehold av utbyggingen samt opprydding av anleggsområder og landskapsmessige tiltak. Ved godkjenning av detaljplaner vil NVE legge vekt på at de tekniske inngrepene skal få en god utforming.

NVE påpeker at standardvilkåret har krav om at kommunene skal ha anledning til å uttale seg om planer for anleggsveier, massetak og plassering av overskuddsmasser. Dette sikrer etter vårt syn kommunenes deltagelse i detaljplanleggingen. Forhold angående utforming og plassering av fysiske inngrep som er tatt opp i høringsuttalelsene er tidligere kommentert under pkt. "Landskap" og vil bli ytterligere behandlet i forbindelse med detaljplanleggingen av konsesjonsgitt anlegg.

NVE vil også generelt bemerke at det er kommunene som forvalter plan- og bygningsloven. I ny planlov som forventes å tre i kraft før sommeren 2009 fremgår det at kommunen ikke lenger vil kunne kreve at tiltakshaver utarbeider en reguleringsplan. Dersom kommunen ønsker en reguleringsplan i tillegg til detaljplaner etter vassdragslovgivningen må de selv utarbeide disse. NVE anbefaler at detaljplanarbeidet og reguleringsplanarbeidet i størst mulig grad samkjøres for å sikre en effektiv prosess. Vi viser ellers til byggeforskriftene som gir unntak for byggesaksbehandling for saker som behandles etter vassdragslovgivningen.

Iveland kommune har ønsker for bruk av tippmasser til ulike formål i Skaiåområdet. AEP har ingen innvendinger mot en slik bruk av massene og dette forhold er et av flere som er omhandlet i utkast til utbyggingsavtale mellom AEP og kommunen. Avtalen innebærer samlet sett tilkjøring av mer enn

300 000 m³ med tunnelmasser til ulike formål i Skaiåområdet, herunder bl.a. opprusting og nyetablering av lokal infrastruktur (veier og gang-/sykkelstier) samt opparbeidelse og klargjøring av framtidig byggegrunn på flere lokaliteter i Skaiåområdet.

NVE ser det som en fordel om overskuddsmasser fra tunneldrift kan utnyttes til lokale formål fremfor permanent deponering. I så fall må det allerede under detaljplanleggingen legges til grunn uttak av masser. Det må videre redegjøres for når og hvordan uttak og mellomagring av masser skal foregå til minst mulig ulempe for landskap og miljø.

Dersom store deler av tippmassen skal brukes i Skaiåområdet til oppfylling av bolig-, industriområder og gang- og sykkelveg mv. vil dette kreve et nært samarbeid med NVE og Iveland kommune i detaljplanprosessen.

NVE understreker at vilkåret om godkjenning av planer mv. også vil omfatte tidligere inngrep innenfor områder som nå blir berørt. NVE kan derfor vurdere behovet for opprydding og landskapstilpassning ved disse inngrepene. Eventuelle uttak av masser fra gamle og nye tipper kan bare gjøres etter godkjent plan. Når det gjelder eiendomsrett til tunnelmasser viser vi til standardvilkåret som vil sikre ukontrollert uttak som er uheldig for landskap og miljø.

Post 6 - Automatisk fredete kulturminner

Det ble i 2006 gjennomført arkeologiske undersøkelser i planområdet. Det ble ikke funnet automatisk fredete kulturminner i området.

Nyere tids kulturminner vil ikke bli berørt av tiltakene.

NVE foreslår standardvilkåret om automatisk fredete kulturminner og viser for øvrig til vilkårenes post 3 om konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift mv. NVE forutsetter videre at det før detaljplanleggingen tas kontakt med de regionale kulturmyndighetene for å avklare behovet for ev. nye registreringer i nye områder som blir direkte eller indirekte berørt av utbyggingen.

Post 7 - Forurensning m.m.

Fylkesmannen krever at det søkes om utslippstillatelse for riggområdet og tunneldriften. Det er fra AEPs side lagt opp til at alle forurensende utslipp skal tas forsvarlig hånd om.

Standardvilkåret dekker driftsperioden. For anleggsdriften må det søkes til fylkesmannen om særskilt utslippstillatelse. NVE viser for øvrig til kravet om en miljøoppfølgingsplan som også skal dekke tiltak for å unngå forurensning.

Post 9 - Terskler mv.

Iveland kommune peker på at det må bygges terskler på berørt strekning. Huseierne i Linnekron

har stilt krav om terskelbygging ved utløp av Frøysåna for å avbøte ulike ulemper, deriblant isgang og vanskeliggjort båtbruk, som følge av Iveland kraftstasjon.

NVE vil påpeke at standardvilkåret gir mulighet for å pålegge terskelbygging og andre biotopjusterende tiltak i alle elvestrekninger som blir berørt av utbyggingen. Vilkåret gjelder også tiltak mot erosjonsskader m.m. Behov for terskler er av de forhold som vil vurderes i forbindelse med detaljplanleggingen.

Kommentarer til foreslått manøvreringsreglement

Minstevannføring

NVE ser på minstevannføring på strekningen Gåseflådammen til Skaiåevja som et mulig avbøtende tiltak i utbyggingsprosjektet, selv om det i eksisterende konsesjon ikke er krav om det. Strekningen fra Gåseflåfjorden til Skaiåevja er en av to strekninger i Otravassdraget som ikke har pålegg om minstevannføring. Slik har situasjonen vært de siste 60 år. Det har etablert seg et biologisk miljø med både begroing, bunndyr og fisk i kulpene langt opp mot dammen. Det antas at de uregelmessige overløps-episodene i stor grad bidrar til opprettholdelse av naturmiljøet på strekningen.

NVE mener at behovet for en minstevannføring i det vesentlige vil være knyttet til naturmiljøet i og langs vassdraget på berørt strekning. Uten en minstevannføring vil varigheten av periodene uten annet enn lokalt tilsig bli betydelig forlenget sammenliknet med dagens tilstand. Dette kan i følge fiskerapporten bety lengre perioder med tilførsel av vann fra restfeltet, vann med dårligere vannkjemi. En minstevannføring i elva vil i følge fiskerapporten forbedre forholdene for fisk og bunndyr i forhold til nåværende situasjon som følge av større stabilitet både temperaturmessig og i vanndekt areal, samtidig som strykstrekningene ikke blir tørrlagte i lange perioder. Aktuelle størrelser på en minstevannføring er imidlertid ikke diskutert nærmere.

NVE er av den oppfatning at en minstevannføring som skal ivareta landskapsmessige forhold i dette tilfelle er mindre aktuelt. For det første må minstevannføringen være relativt stor for å få en visuell virkning i det brede og storsteinete elveløpet. Det er videre begrenset innsyn til den regulerte elvestrekningen, særlig i sommerhalvåret hvor vegetasjonen langs elva er tett. Tilgjengeligheten til elva fra aktuelle veier/sykkelruter er, med unntak av de nedre deler av strekningen, noe begrenset. Et pålegg om en minstevannføring tilsvarende alminnelig lavvannføring på strekningen (15 m³/s) vil medføre at den årlige produksjonen reduseres med 60 GWh. Prosjektet blir da ulønnsomt i følge AEP og vil ikke bli realisert.

NVE vil ikke anbefale en minstevannføring tilsvarende den alminnelige lavvannføringen (15 m³/s) på strekningen. NVE er av den oppfatning at fordelene ved et slikt slipp ikke står i forhold til ulempene.

NVE mener imidlertid, i likhet med AEP og høringspartene, at det bør slippes en kontinuerlig vannføring på strekningen. NVE er av den oppfatning at hensikten med en minstevannføring i dette tilfelle må være å skape en viss gjennomstrømning på strekningen. AEP har foreslått en sirkulasjonsvannføring på 200 l/s som tilsvarer alminnelig lavvannføring fra uregulert restfelt. NVE finner dette å være en svært liten vannføring i et så stort vassdrag som Otra, og er av den oppfatning at en vannføring bør være rundt 2 m³/s hele året for å sikre en viss gjennomstrømning på berørt strekning. En slik årlig minstevannføring er i omtrent samme størrelsesorden som en har på den regulerte elvestrekningen nedstrøms dammen på Tjurrmo (Hekni kraftverk i Otra). Kombinert med de naturlige terskelbassengene, tilsiget fra uregulert restfelt og overløp på dammen vil en slik vannføring etter NVEs syn sannsynligvis bedre de biologiske forholdene og sikre kontinuitet i vannstrengen. En minstevannføring på 2 m³/s vil etter NVEs syn kunne bidra til at det miljømål som er foreslått for denne strekningen i forvaltningsplanen for øvre Otra kan nås. Miljømålet er at strekningen skal inneha "de opprinnelig forekommende artene på strekningen".

En vannføring av denne størrelse vil etter NVEs syn ikke medføre vesentlige endringer i bruken av området. Bading vil trolig fortsatt kunne utøves i terskelkulpene på de nedre deler av strekningen og rent sikkerhetsmessig kan ikke NVE se at en slik vannføring vil øke risikoen for uhell sammenliknet med dagens situasjon.

En minstevannføring på 2 m³/s vil medføre at produksjonsøkningen reduseres fra 160 GWh til ca. 152 GWh. Etter NVEs vurdering vil en utvidelse av Iveland kraftverk fortsatt være lønnsom.

Reguleringshøyder

Manøvreringsreglementet har bestemmelser om reguleringshøyder for Kile- og Gåseflåfjorden. Reglementet angir en reguleringshøyde på 0,87 m i Kilefjorden (HRV kote 167 og LRV kote 166,13) 4 m i Gåseflåfjorden (HRV kote 167 og LRV kote 163).

Vedrørende reguleringshøydene er det særlig vannstanden i Gåseflåfjorden om sommeren som høringspartene er opptatt av. Det er i denne perioden Gåseflåfjorden med tilhørende områder benyttes mest og behovet for en høy vannstand er størst.

NVE anbefaler at det innføres restriksjoner på bruken av magasinet i perioden 15. mai til 15. september for å sikre en høy vannstand. Som tidligere nevnt er dette restriksjoner som regulantene i sine kommentarer har akseptert. Følgende avsnitt anbefales inkludert i nytt manøvreringsreglementet:

"I perioden 15. mai til 15. september skal vannstanden i Gåseflåfjorden ikke underskride kote 166 med mindre det er fare for flom, eller det er behov for lavere vannstand i forbindelse med tilsyn/vedlikehold av anlegget."

Øvrige merknader

Risiko ved å ferdes i båt i kilen/tilgang til Gåseflåfjorden

FM i Vest-Agder påpeker at det kan bli økt risiko ved å ferdes i båt i Dalanekilen grunnet økt strømhastighet. NVE viser til "Forskrift om sikkerhet og tilsyn med vassdragsanlegg" av 15.12.00, gjort gjeldende fra 01.01.01, hvor det fremgår av § 2-9 at "den ansvarlige for vassdragsanlegg skal etablere og opprettholde sikringstiltak av hensyn til allmennhetens normale bruk og ferdsel på og ved vassdragsanlegg" og at "NVE kan fatte vedtak om slike sikringsiltak." Dersom det blir en utbygging vil behovet for sikkerhetstiltak bli vurdert i hht. forskriften.

Eventuelle tiltak for sikre tilgang til Gåseflåfjorden for grunneiere langs Dalanekilen vil være et privatrettslig forhold som løses gjennom minnelige avtaler mellom berørte parter eller ved skjønn.

Erstatning for tapt jaktutbytte

Flere grunneiere har fremsatt krav om erstatning for tapt jaktutbytte i anleggsperioden. Eventuelle erstatninger av denne typen er et privatrettslig forhold som må avklares gjennom avtaler eller ved skjønn.

Midlertidig eller permanent veiforbindelse

Blekehølen veilag og beboerne i Linnekronen har ønske om en permanent veiforbindelse over Frøysåni, bygget oppstrøms der hvor AEP nå har planlagt en kryssning.

AEP skriver i sine kommentarer til høringsuttalelsene at de ikke har innvendinger mot å imøtekomme ønsket om endret lokalisering av vei og bro, dvs. å flytte disse lenger østover. Vedrørende permanent adkomst eller ikke etter at anleggsarbeidene er sluttført, er AEP av den formening at det må ses i sammenheng med kommunale planer for bruk og deponering av tunnelmasse i Skaiåområdet. Så lenge det ikke er avklart om det blir aktuelt å transportere masser direkte til ulike kommunale tiltak/formål i Skaiåområdet kan AEP vanskelig ta stilling til om adkomsten over Frøysåna skal være provisorisk eller permanent. Etter AEPs syn er dette et forhold som først vil kunne klarlegges på et senere tidspunkt.

Endelig lokalisering av broen over Frøysåni vil være naturlig å vurdere nærmere i forbindelse med detaljplanleggingen. Hvorvidt broen skal være midlertidig eller permanent er etter NVEs syn et privatrettslig forhold som må avklares mellom berørte parter.

Kanalisering av naturlig terskel mellom Kilefjorden og Gåseflåfjorden

Vennesla kommune har foreslått at man, i stedet for minstevannføring på strekningen fra Gåseflå dam og kraftstasjonen, kanaliserer terskelen mellom Kilefjorden og Gåseflåfjorden. Dette for å bedre mulighetene for bekjempelse av krypsiv-/ mudderforekomster på strekningen fra og med Kilefjorden og opp mot Fennefossen i Evje og Hornnes kommune. Oppryddingsaksjoner kan gjennomføres langt mer effektivt når fjorden er nedtappet og tørrlagt enn ved arbeid utført i vannfasen.

Det kan bemerkes at Evje og Hornnes kommune har uttalt at de ikke vil støtte et slik tiltak.

NVE mener dette er et tiltak som ligger utenfor det man med rimelighet har hjemmel til å pålegge i forbindelse med en utvidelse av Iveland kraftverk.

Forslag om åleleder forbi Gåseflådammen

I forbindelse med utkast til forvaltningsplan for Otra (Vanndirektivet) er det fremmet krav om tiltak i form av en åleleder som kan sikre ålens passering forbi Gåseflådammen. Ålen er rødlistet og tiltak av denne typen vil etter NVEs syn være viktig å få vurdert. NVE mener at dette er en type tiltak som miljømyndighetene ved behov kan kreve gjennomført med hjemmel i standard naturforvaltningsvilkår.

Forslag til vilkår for tillatelse etter vannressursloven § 8 for Agder Energi Produksjon AS til å utvide Iveland kraftverk i Iveland kommune, Aust-Agder fylke

1

(Reguleringsgrenser og vannslipping)

Eksisterende magasin (Kilefjorden og Gåseflåfjorden) skal benyttes som inntaksmagasin. Reguleringen av Kilefjorden og Gåseflåfjorden og kjøringen av stasjonen skal skje i hht. oppdatert manøvreringsreglement gitt ved kgl. res. xxx.

2

(Byggefrister mv.)

Arbeidet må påbegynnes innen 5 år fra konsesjons dato og fullføres innen ytterligere 5 år. Under særlige omstendigheter kan fristene forlenges av Kongen. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

For hver dag noen av disse fristene oversittes uten tillatelse fra Olje- og energidepartementet, betaler konsesjonæren en mulkt til statskassen på kr 1 000,-.

3

(Konsesjonærs ansvar ved anlegg/drift mv.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, fornminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal rette myndigheter underrettes i god tid på forhånd.

4

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene. Arbeidet kan ikke settes igang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trengs for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

5

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN)

- a. å sørge for at forholdene er slik at de stedege fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon, og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN) å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN) å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN) å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

V

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

6

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes fylkeskommunens kulturminneforvaltning med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 annet ledd, jf. §§ 3 og 4.

7

(Forurensning mv.)

Konsesjonæren plikter etter fylkesmannens nærmere bestemmelse å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med reguleringen er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.

8

(Ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Veger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre Olje- og energidepartementet treffer annen bestemmelse.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

9

(Terskler mv.)

I de deler av vassdraget hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan Olje- og energidepartementet pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan Olje-

og energidepartementet pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Terskelpålegget vil bygge på en samlet plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

10

(Hydrologiske observasjoner, kart mv.)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

De tillatte reguleringsgrenser markeres ved faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Kopier av alle kart som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Statens kartverk med opplysning om hvordan målingene er utført.

11

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av reguleringens virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. Olje- og energidepartementet kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

12

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

13

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av Olje- og energidepartementet til kontroll med overholdelsen av

de oppstilte vilkår. Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av Olje- og energidepartementet.

For å sikre at vedtak i medhold av vannressursloven blir gjennomført, kan den ansvarlige pålegges tvangsmulkt til staten, jf. vannressursloven § 60. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Når et rettsstridig forhold er konstatert kan det gis pålegg om retting og om nødvendig pålegges stans i pågående virksomhet, jf. vannressursloven § 59.

Overskrides konsesjon eller konsesjonsvilkårene eller pålegg fastsatt med hjemmel i vannressursloven kan dette straffes med bøter eller fengsel

Forslag til Manøvreringsreglement for regulering av Kilefjorden og Gåseflåfjorden i Iveland og Vennesla kommuner, Aust-Agder og Vest-Agder fylke

(erstatter reglement gitt ved Det kongelige industri-, håndverk og skipsdepartement 8. juni 1948)

1. Reguleringer

Magasin	Naturlig Vannst. kote	Reg.grenser		Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde m
		Øvre kote	Nedre kote			
Kilefjorden		167,00	166,13			0,87
Gåseflåfjorden		167,00	163,00			4,00

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Høydene refererer seg til SKs høydesystem (NN 1954).

2.

Ved manøvreringen skal det has for øyet at vassdragsets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene såvidt mulig ikke økes.

I perioden 15. mai til 15. september skal vannstanden i Gåseflåfjorden ikke underskride kote 166 med mindre det er fare for flom, eller det er behov for lavere vannstand i forbindelse med tilsyn/vedlikehold av anlegget.

Det skal slippes en minstevannføring hele året fra Gåseflådammen på 2 m³/s.

Forøvrig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde mv. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele reguleringsstiden.

inntil tre måneder, jf. vannressursloven § 63 første ledd bokstav c.

14

(Revisjon av vilkår)

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år.

Hvis vilkårene blir revidert har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjonen innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringslovens § 10, post 3, 1. ledd.

4.

Viser det seg at slippingen etter dette reglementet medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.

III Uttalelser til NVEs innstilling

Advokatfirmaet Lund & Co DA har i brev av 22.4.09 uttalt følgende:

Det vises til brev fra OED til Iveland kommune av 18. mars 2009 der det settes frist for å avgi høringsuttalelse til 29. april 2009.

Nærværende sak er en viktig sak for Iveland kommune som krever en grundig prosess i hovedutvalg og kommunestyret, og Iveland kommune vil derfor søke om fristutsettelse for å avgi høringsuttalelse. Under henvisning til at Iveland kommune og Agder Energi Produksjon ("AEP") er i forhandlinger om utbyggingsavtale, er det viktig for Iveland kommune at det foreligger et endelig tilbud til utbyggingsavtale fra AEP før kommunen avgir sin uttalelse til OED. AEP og Iveland kommune har en god dialog

vedrørende utbyggingsavtale, men forhandlingene er p.t. ikke sluttført.

Dersom Iveland kommune skal følge normal prosedyre for behandling av slike saker, vil det innebære behandling i kommunestyremøte 27. mai 2009. Kommunen er imidlertid innstilt på å behandle saken i eget ekstraordinært kommunestyremøte dersom det gis fristutsettelse.

AEP og Iveland kommune er enige om å søke fristutsettelse inntil 15. mai 2009.

På denne bakgrunn søker Iveland kommune om fristutsettelse for å avgi høringsuttalelse til 15. mai 2009.

Vi imøteser OEDs tilbakemelding.

Agder Energi Produksjon AS uttaler i brev av 24.04.09:

Utvidelse Iveland kraftverk. Fornyet tilbud om utbyggingsavtale med Iveland kommune

Med henvisning til tidligere møter, dialog og korrespondanse, ref. bl.a. våre brev av 09.09.08 og 25.11.08 (- våre kommentarer til høringsuttalelsene) samt NVEs innstilling av 10.03.09, oversendes med dette et fornyet tilbud om utbyggingsavtale med Iveland kommune (ref. vedlegg).

Vi imøteser en snarlig tilbakemelding fra kommunen, og legger til grunn at en aksept innebærer at kommunen gir arbeidet knyttet til en utvidelse av Iveland kraftverk høyeste prioritet. Rammebetingelser (konsesjonsvilkår og manøvreringsreglement) og framdrift er særlig sentrale tema i forhold til en snarlig realisering av prosjektet.

Agder Energi Produksjon (AEP) legger til grunn at utbygger og kommune gjennom utbyggingsavtalen bidrar til å realisere en eventuell utvidelse av Iveland kraftverk på en omforent og bærekraftig måte.

Tilbud om Utbyggingsavtale med Iveland kommune

Bakgrunn

I tilknytning til planer for utvidelse av Iveland kraftverk, ref. konsesjonssøknad av 19.12.07 og NVEs innstilling av 10.03.09, fremmer Agder Energi Produksjon as (AEP) følgende tilbud om utbyggingsavtale med Iveland kommune.

1. Forutsetninger for ikrafttredelse av utbyggingsavtalen

- AEP meddeles konsesjon i all hovedsak i samsvar med NVEs innstilling av 10.03.09.
- AEP får dispensasjon i medhold av Pbls § 7 for gjennomføring av utbyggingen, ref. AEPs brev av 16.05.08.
- Deponering av tunnelmasser i Skaiåområdet, ref. pkt. 2, betinger et nært samarbeid mellom kommunen, AEP og NVE i detaljplanprosessen.

- AEP kan i tilknytning til kommende detaljprosjektering justere planene for lokalisering av anleggsveier og annen infrastruktur med formål å optimalisere gjennomføring av anleggsarbeidene, bl.a. med tanke på deponering av tunnelmasse i Skaiåområdet (ref. pkt. 2). Det forutsettes at dette skjer i samråd med kommunen.
- AEPs gjennomføring av infrastrukturtiltak (ref. pkt. 2) forutsetter at Iveland kommune står ansvarlig for klargjøring av arealbruk, herunder sørger for gjennomføring av nødvendige undersøkelser knyttet til planprosessen samt kartlegging av offentlige og private anlegg som kan komme i konflikt med planlagte tiltak. Det forutsettes videre at Iveland kommune sørger for nødvendig areal- og rettighetserverv knyttet til infrastrukturtiltak som følger av pkt 2. Unntatt er erverv fra gnr. 12 bnr. 42 angående "Tipp Frøysåna" som besørgeres av AEP. Dersom Iveland kommune ønsker å overta arealer sør for Frøysåna tilhørende AEP betinger dette inngåelse av særskilt avtale. Iveland kommune står ellers ansvarlig for gjennomføring av nødvendig planprosess og treffer de reguleringsmessige vedtak som viser seg nødvendig for gjennomføring av de avtalte infrastrukturtiltakene innen tidspunkt for anleggsstart. I tilfelle ovennevnte forhold ikke er på plass innen tidspunkt for anleggsstart kan AEP realisere utbyggingen i tråd med de planer som følger av konsesjonssøknad og konsesjonsvedtak.
- Iveland kommune gir sin tilslutning til utbyggingsavtalen innen 15.05.09.
- AE fatter en investeringsbeslutning.

2. Infrastrukturtiltak

2.1 Veitiltak

2.1.1

AEP oppgraderer kommunal vei fra rv. 403 til Dalane gård slik at den tilfredsstillende AEP og utførende entreprenør sine krav til veistandard sett i forhold til planlagt transportbehov og anleggstrafikk.

I tillegg oppgraderes kommunal vei fra Dalane gård til Øyna slik at den tilfredsstillende kommunens krav til veistandard sett i forhold til eksisterende bruk/trafikk.

Krav til veistandard på ulike deler av veistrekingen er klarlagt i felles befaringsnotat 05.09.08 sammen med innleid sakkyndig med særlig kompetanse på veibygging og anleggsvirksomhet.

Etter endt anleggsdrift skal tilstanden på veien tilfredsstillende alminnelige krav til standard for kommunale veier. Dette klarlegges i en felles sluttbefaring som berammes ved endt anleggsdrift.

2.1.2

AEP utbedrer fv. 295 (Ormen Lange) fra avkjørsel ved rv. 403 øst for Skaiå skole til avkjøring til Iveland kraftverk. Utbedringen gjennomføres i tråd med ny reguleringsplan og nødvendige reguleringsmessige vedtak for området samt føringer fra Statens vegvesen. Endelig ferdigstilling av veien, herunder asfaltering, gjennomføres innen sluttføring av anlegget. Etter endt anleggsdrift gjennomføres en felles sluttbefaring mellom partene for å klarlegge at utbedringen tilfredsstillende plankrav og føringer fra Statens vegvesen.

2.1.3

AEP anlegger permanent ny vei og bro over Frøysåna som framtidig adkomst til boliger i Linnekron. Ny vei og bro opparbeides i tråd med ny reguleringsplan og nødvendige reguleringsmessige vedtak. Avkjørsel fra fv. 295 etableres i samråd med Statens vegvesen. I anleggsperioden skal AEP stå fritt til å benytte ovennevnte vei og bro til massetransport mv. knyttet til gjennomføring av anleggsarbeidene samt avtalte infrastrukturtiltak i Skaiåområdet. Endelig ferdigstilling av vei og bro, herunder asfaltering og oppsetting av gatelys, gjennomføres innen sluttføring av anlegget. Etter endt anleggsdrift gjennomføres en felles sluttbefaring mellom partene for å klarlegge at vei og bro tilfredsstillende foreliggende plankrav.

2.1.4

Det planlegges anlagt 3 parseller med gang- og sykkelvei samt en undergang i Skaiåområdet.

Beliggenhet og lengde er som følger:

- 1) Gang- og sykkelvei langs rv. 403 (på vestsiden) Bakkemyra mot Skaiå. Lengden er av Sørlandskonsult as angitt til 832 m.
- 2) Gang- og sykkelvei langs rv. 403 (på østsiden) Skaiå (avkjørsel fv. 295) mot Osmundskleiv. Lengden er av Sørlandskonsult as angitt til 730 m.
- 3) Gang- og sykkelvei langs kommunal vei (på vestsiden) rv. 403 ved Skaiå butikk mot Skaiå skole og barnehage. Lengden er av Sørlandskonsult as angitt til 330 m.
- 4) Undergang rv. 403 - ved Skaiålia/avkjørsel fv. 295.

Sørlandskonsult as har på vegne av kommunen angitt behov for avgraving av masser samt volum på fyllmasse (tilkjørt tunnelstein), ref. "Forprosjekt Skaiå - Kostnadsoverslag" vedlagt mail fra Iveland kommune av 26.08.08. AEPs bidrag knyttet til anleggelse av gang- og sykkelveier er basert på dette forprosjektet når det gjelder prosjektomfang og kostnader.

AEP står for tilkjøring av tunnelmasser til trasé for gang- og sykkelstiene samt ferdigstilling av disse samt undergang under rv. 403. Massene plasseres etter nærmere anvisning fra

Iveland kommune i tråd med ny reguleringsplan og nødvendige reguleringsmessige vedtak samt føringer fra Statens vegvesen.

Dersom arbeidsomfang og kostnader knyttet til ferdigstilling av ovennevnte tiltak blir høyere enn ovennevnte overslag fra Sørlandskonsult as gir dette AEP rett til i tilsvarende grad å redusere sitt bidrag mhp. deponering av tunnelmasser i Skaiåområdet, ref. pkt. 2.2 nedenfor.

Etter endt anleggsdrift gjennomføres en felles sluttbefaring mellom partene for å klarlegge at gang- og sykkelveiene tilfredsstillende plankrav og føringer fra Statens vegvesen.

2.2 Massedeponering i Skaiåområdet

AEP vil tilføre inntil 400 00 m³ med sprengstein til Skaiåområdet. Massene grovplaneres eller deponeres i mellomlager for senere uttak og bruk i regi av Iveland kommune. Massene plasseres etter nærmere anvisning fra Iveland kommune i tråd med ny reguleringsplan og reguleringsmessige vedtak som er nødvendig for gjennomføring av arbeidene.

Massedeponeringen, herunder også deponering i mellomlager, forutsettes godkjent av NVE.

Iveland kommune får rett til å disponere tippmasser fra "Tipp Moltekjær" vederlagsfritt til eget behov så fremt AEP har fått dekket eget massebehov. Et framtidig masseuttak fra "Tipp Moltekjær" betinger særskilt avtale som inngår når AEPs massebehov er endelig avklart. For å være gyldig må nevnte avtale om kommunalt masseuttak samt uttak og bruk av masser fra "Tipp Moltekjær" godkjennes av NVE.

3. Mineraler

I den grad det i forbindelse med tunnelarbeidene avdekkes større mineralforekomster, og det ikke er til hinder for rasjonell anleggsdrift, vil AEP legge til rette for at kommunen får tilgang på tunnelmasser fra slike forekomster. Deponeering av slike masser, slik at de blir tilgjengelig for kommunen, avtales nærmere på et senere tidspunkt.

Drikkevann

Med henvisning til konsesjonssøknaden (ref. side 49 siste avsnitt samt NVEs innstilling side 39 (6 avsnitt)) vil AEP om nødvendig gjennomføre tiltak for å opprettholde en sikker og tilfredsstillende drikkevannsforsyning fra anlegget i/ved Nomelandsdammen, eller eventuelt etablere en midlertidig vannforsyning fra en annen vannkilde hvis det viser seg nødvendig.

5. Nærmiljøtiltak i Skaiåområdet

AEP yter et engangstilskudd på inntil 1 mill. kr til gjennomføring av allmenntillegte tiltak i Skaiåområdet med formål å redusere eller kompensere for ulemper knyttet til gjennomføring av an-

leggsarbeidene i forbindelse med utvidelse av Iveland kraftverk, eller eventuelt til gjennomføring av allmenntilretteleggende tiltak etter at anleggsarbeidene er avsluttet. Den konkrete bruk av tilskuddet avgjøres av Iveland kommune og AEP i fellesskap.

Iveland kommune har i brev av 8.5.09 uttalt følgende:

Viser til brev datert 18. mars 2009 i forbindelse med NVE's innstilling til søknad om utvidelse av Iveland kraftverk. Frist for uttalelse var satt til 29. april 2009. Det ble gitt utsatt uttalelsesfrist til 15. mai 2009.

Kommunestyret behandlet saken i møte den 29.04.09 sak 16/09 som følger vedlagt.

Kommunestyret fattet følgende vedtak:

I. Kommunestyret gir sin tilslutning til at Agder Energi Produksjon (AEP) meddeles konsesjon i hovedsak i samsvar med Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) sin innstilling av 10. mars 2009 på de betingelser som fremgår av punkt II, III og IV nedenfor.

II. AEP anser spørsmålet om næringsfond å tilligge NVE og OED, jf. brev av 09.09.08. Kommunestyret ber derfor forhandlingsutvalget arbeide mot Olje- og energidepartementet (OED) for opprettelse av næringsfond.

III. Kommunestyret gir sin tilslutning til vedlagte tilbud om utbyggingsavtale datert 24.04.09 med følgende justeringer og presiseringer:

1. Punkt 1 kulepunkt fire. AEP kan dog ikke justere planene utover de føringer som ligger i vedtatt reguleringsplan.
2. Punkt 1 kulepunkt fem.
 - a. *"Iveland kommune står ansvarlig for klargjøring av arealbruk"* knyttet til gjennomføring av infrastrukturtiltak (ref. punkt 2 i utbyggingsavtalen). Dette innebærer kun grunnnerv og reguleringsmessige vedtak og forutsetter at AEP i god tid gir Iveland kommune oversikt over hvilke grunnnerv og reguleringsmessige forhold som anses nødvendige.
 - b. Iveland kommune står for *"gjennomføring av nødvendige undersøkelser"* knyttet til planprosessen for den del som gjelder infrastrukturtiltak (ref. punkt 2 i utbyggingsavtalen). Dette innebærer kun undersøkelser som er nødvendige for gjennomføring av planarbeidet.
 - c. Det skal utarbeides detaljreguleringsplan for Skaiåområdet.
 - d. Forhold som Iveland kommune ikke har herredømme over, eller forsinkelser mv. som skyldes AEP, kan ikke henføres kommunen og kommunen kan ikke stil-

les ansvarlig for disse.

3. Punkt 2.1.3.
 - a. Veg og bro skal også tilfredsstillende kommunale krav mht. standard.
4. Punkt 2.1.4.
 - a. Kostnadsoverslag fra Sørlandskonsult datert 28.04.09 legges til grunn for AEP sitt bidrag til anleggelse av gang- og sykkelveger samt undergang.
 - b. Gang- og sykkelveg langs kommunal veg skal også tilfredsstillende kommunale krav mht. standard.
 - c. *"Dersom arbeidsomfang og kostnader knyttet til ferdigstilling av ovennevnte tiltak blir høyere enn ovennevnte overslag fra Sørlandskonsult", gir dette AEP rett til "i tilsvarende grad å redusere sitt bidrag mht. tunnelmasser i Skaiåområdet"*. Dette gjelder kun dersom kostnadene blir vesentlig høyere enn overslaget. Gang- og sysselvegene samt undergang fullføres. En eventuell avkorting vil gjelde omfanget av masseplanering i Skaiåområdet.
5. Punkt 3.
 - a. Mineraler overtas vederlagsfritt av kommunen, og/eller etterfølge kommunal mineralkyndig ekspertise, og AEP skal straks informere kommunen om slike funn.

IV. Kommunestyret er inneforstått med og innstilt på at reguleringsplanen må gjennomføres og iverksettes innen tidsplanen som fremgår av utbyggingsavtalen.

Rådmannen viser til pkt. II i kommunestyrets vedtak, og ber om et møte med departementet for en nærmere redegjørelse for kommunens krav mht. opprettelse av næringsfond.

Forslag til møtetidspunkt imøteses!

Saksframlegg

Iveland kommune

Søknad om utvidelse av Iveland kraftverk, Høringsuttalelse til NVE's innstilling

Rådmannens innstilling:

I. Kommunestyret gir sin tilslutning til at Agder Energi Produksjon (AEP) meddeles konsesjon i hovedsak i samsvar med Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) sin innstilling av 10. mars 2009 på de betingelser som fremgår av punkt II, III og IV nedenfor.

II. AEP anser spørsmålet om næringsfond å tilligge NVE og OED, jf. brev av 09.09.08.

Kommunestyret ber derfor forhandlingsutvalget arbeide mot Olje- og energidepartementet (OED) for opprettelse av næringsfond.

III. Kommunestyret gir sin tilslutning til vedlagte tilbud om utbyggingsavtale datert 24.04.09 med følgende justeringer og presiseringer:

6. Punkt 1 kulepunkt fire. AEP kan dog ikke justere planene utover de føringer som ligger i vedtatt reguleringsplan.
7. Punkt 1 kulepunkt fem.
 - a. "Iveland kommune står ansvarlig for klargjøring av arealbruk" knyttet til gjennomføring av infrastrukturtiltak (ref. punkt 2 i utbyggingsavtalen). Dette innebærer kun grunnverv og reguleringsmessige vedtak og forutsetter at AEP i god tid gir Iveland kommune oversikt over hvilke grunnverv og reguleringsmessige forhold som anses nødvendige.
 - b. Iveland kommune står for "gjennomføring av nødvendige undersøkelser" knyttet til planprosessen for den del som gjelder infrastrukturtiltak (ref. punkt 2 i utbyggingsavtalen). Dette innebærer kun undersøkelser som er nødvendige for gjennomføring av planarbeidet.
 - c. Det skal utarbeides detaljreguleringsplan for Skaiåområdet.
 - d. Forhold som Iveland kommune ikke har herredømme over, eller forsinkelser mv. som skyldes AEP, kan ikke henføres kommunen og kommunen kan ikke stilles ansvarlig for disse.
8. Punkt 2.1.3.
 - a. Veg og bro skal også tilfredsstillende kommunale krav mht. standard.
9. Punkt 2.1.4.
 - a. Kostnadsoverslag fra Sørlandskonsult datert 28.04.09 legges til grunn for AEP sitt bidrag til anleggelse av gang- og sykkelveger samt undergang.
 - b. Gang- og sykkelveg langs kommunal veg skal også tilfredsstillende kommunale krav mht. standard.
 - c. "Dersom arbeidsomfang og kostnader knyttet til ferdigstillelse av ovennevnte tiltak blir høyere enn ovennevnte overslag fra Sørlandskonsult", gir dette AEP rett til "i tilsvarende grad å redusere sitt bidrag mht. tunnelmasser i Skaiåområdet". Dette gjelder kun dersom kostnadene blir vesentlig høyere enn overslaget. Gang- og sykkelvegene samt undergang fullføres. En eventuell avkorting vil gjelde omfanget av masseplanering i Skaiåområdet.
10. Punkt 3.
 - a. Mineraler overtas vederlagsfritt av kommunen, og AEP skal straks informere kommunen om slike funn.

IV. Kommunestyret er inneforstått med og innstilt på at reguleringsplanen må gjennomføres og iverksettes innen tidsplanen som fremgår av utbyggingsavtalen.

Saksprotokoll i Kommunestyret - 29.04.2009

Fullstendig saksframlegg ble framlagt i møtet. Olaf Engestøl, V, og Per Olaf Engen, Ap, ba om vurdering av sin habilitet. Begge fratrådte.

Enstemmig vedtak:

Olaf Engestøl, V, ble erklært inhabil. Per Olaf Engen, Ap, ble erklært habil. Ordfører Ole Magne Omdal, Sp, orienterte om saken og gikk gjennom tilbud om avtale fra AEP. Rådmann Bente Urdal gikk gjennom saksutredningen. Ole Magne Omdal, Sp, fremmet forslag om at saken behandles som siste sak i møtet. Dette ble enstemmig vedtatt. Olaf Engestøl, V, tiltrer møtet.

Behandling:

Ordfører Ole Magne Omdal fremmet spørsmål om saken skulle behandles nå.

Det ble enstemmig vedtatt at saken skulle behandles i dette møtet.

Olaf Engestøl, V, er inhabil og fratrer møtet. Representantene Øyvind Skaiia, Sp, og Kerry Mykland, Ap, ba om å få sin habilitet vurdert. Begge ble vurdert inhabile.

Saken ble behandlet med 14 representanter.

Arne Birketveit, KrF, fremmet forslag om følgende endring i pkt. 5 - punkt 3a i rådmannens innstilling:

Mineraler overtas vederlagsfritt av kommunen, og/eller etterfølge kommunal mineralkyndig ekspertise, og AEP skal straks informere kommunen om slike funn.

Votering:

Rådmannens innstilling med forslag fra Arne Birketveit, KrF, ble enstemmig vedtatt.

Vedtak:

I. Kommunestyret gir sin tilslutning til at Agder Energi Produksjon (AEP) meddeles konsesjon i hovedsak i samsvar med Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) sin innstilling av 10. mars 2009 på de betingelser som fremgår av punkt II, III og IV nedenfor.

II. AEP anser spørsmålet om næringsfond å tilligge NVE og OED, jf. brev av 09.09.08. Kommunestyret ber derfor forhandlingsutvalget arbeide mot Olje- og energidepartementet (OED) for opprettelse av næringsfond.

III. Kommunestyret gir sin tilslutning til vedlagte tilbud om utbyggingsavtale datert 24.04.09 med følgende justeringer og presiseringer:

11. Punkt 1 kulepunkt fire. AEP kan dog ikke justere planene utover de føringer som ligger i vedtatt reguleringsplan.
12. Punkt 1 kulepunkt fem.

- a. "Iveland kommune står ansvarlig for klargjøring av arealbruk" knyttet til gjennomføring av infrastrukturiltak (ref. punkt 2 i utbyggingsavtalen). Dette innbefatter kun grunnerverv og reguleringsmessige vedtak og forutsetter at AEP i god tid gir Iveland kommune oversikt over hvilke grunnerverv og reguleringsmessige forhold som anses nødvendige.
 - b. Iveland kommune står for "gjennomføring av nødvendige undersøkelser" knyttet til planprosessen for den del som gjelder infrastrukturiltak (ref. punkt 2 i utbyggingsavtalen). Dette innbefatter kun undersøkelser som er nødvendige for gjennomføring av planarbeidet.
 - c. Det skal utarbeides detaljreguleringsplan for Skaiåområdet.
 - d. Forhold som Iveland kommune ikke har herredømme over, eller forsinkelser mv. som skyldes AEP, kan ikke henføres kommunen og kommunen kan ikke stilles ansvarlig for disse.
13. Punkt 2.1.3.
- a. Veg og bro skal også tilfredsstillende kommunale krav mht. standard.
14. Punkt 2.1.4.
- a. Kostnadsoverslag fra Sørlandskonsult datert 28.04.09 legges til grunn for AEP sitt bidrag til anleggelse av gang- og sykkelveger samt undergang.
 - b. Gang- og sykkelveg langs kommunal veg skal også tilfredsstillende kommunale krav mht. standard.
 - c. "Dersom arbeidsomfang og kostnader knyttet til ferdigstilling av ovennevnte tiltak blir høyere enn ovennevnte overslag fra Sørlandskonsult", gir dette AEP rett til "i tilsvarende grad å redusere sitt bidrag mht. tunnelmasser i Skaiåområdet". Dette gjelder kun dersom kostnadene blir vesentlig høyere enn overslaget. Gang- og sykkelvegene samt undergang fullføres. En eventuell avkorting vil gjelde omfanget av masseplanering i Skaiåområdet.
15. Punkt 3.
- a. Mineraler overtas vederlagsfritt av kommunen, og/eller etterfølge kommunal mineralkyndig ekspertise, og AEP skal straks informere kommunen om slike funn.

IV. Kommunestyret er inneforstått med og innstilt på at reguleringsplanen må gjennomføres og iverksettes innen tidsplanen som fremgår av utbyggingsavtalen.

SAKSUTREDNING

Kommentarer til NVEs innstilling

1. Innledning - presentasjon av vurderingen

1.1 Kort presentasjon av utvidelsen

Agder Energi Produksjon AS ("AEP") har sendt søknad til NVE om konsesjon etter vannressursloven for utvidelse av Iveland kraftverk. Iveland kommune avga høringsuttalelse til NVE 22. september 2008. NVE har behandlet saken og avgitt innstilling til Olje- og energidepartementet ("OED") av 10. mars 2009. OED skal deretter avgjøre om AEP får konsesjon for AEPs omsøkte prosjekt. OED har i brev av 18. mars 2009, oversendt NVE's innstilling i forbindelse med søknad om utvidelse av Iveland kraftverk til kommunen. Innstillingen er vedlagt. Uttalelsesfristen er satt til 29. april 2009. OED har innvilget Iveland kommune utsatt frist til 15. mai 2009.

Etter at NVE sin innstilling ble fremlagt, er det avholdt tre forhandlingsmøter med Agder Energi, senest 21.04.09, for om mulig å komme frem til en avtale i forbindelse med utvidelse av Iveland kraftverk. Med utgangspunkt i NVE sin innstilling, tidligere forslag til avtale og avholdte forhandlinger, har AEP kommet med et fornyet tilbud til utbyggingsavtale, jf. oversendelsesbrev av 24.04.09. Denne ligger vedlagt.

Utvidelsen av kraftverket består kort forklart i å bygge en ny tilløpstunnel samt plassere et nytt aggregat i fjell like nord for eksisterende Iveland kraftverk. Samlet vil utvidelsen medføre en årlig produksjonsøkning i Iveland kraftverk med ca. 152 GWh dersom NVEs forslag til minstevannføring legges til grunn. Dagens produksjon vil med andre ord øke til nærmere 500 GWh gjennom den planlagte utvidelsen. Dersom AEP gis konsesjon for utvidelse av Iveland kraftverk, vil en slik konsesjon gis på ubegrenset tid og således være evigvarende.

Den nye tilløpstunnelen får inntak i Dalanekilen og vil bli ca. 2 km lang. Videre er det planlagt at avløp fra det nye aggregatet skal føres via en ca. 160 m lang tunnel og ca. 70 m lang kanal ut i Skaiåevja rett vest for dagens utløp. Kraftverkets maksimale slukeevne vil økes med ca. 100 m³/s fra dagens 116 m³/s til 216 m³/s. Dette medfører at vannføringen på strekningen mellom Gåseflådammen og Skaiåevja vil bli sterkt redusert. Det fremgår av AEPs søknad at det må antas at det gjennomsnittlige vannslippet vil reduseres fra dagens 25 uker per år til 3 uker per år. Videre vil strømningsforhold og isforhold i Dalanekilen bli endret etter utvidelsen. I tillegg vil utvidelsen av Iveland kraftverk medføre et omfattende uttak av masser.

1.2 Kommunestyrets oppgave

Kommunestyrets oppgave er å ta stilling til om de samlede fordeler ved utvidelsen overstiger de skader og ulemper som utvidelsen medfører. Videre er det kommunestyrets oppgave å ta stil-

ling til NVEs innstilling. Rådmannen finner innledningsvis grunn til å fremheve vannressursloven § 25, som angir at det skal finne sted en interesseavveining ved vassdragsmyndighetenes avgjørelse av om konsesjon skal gis:

"Konsesjon kan bare gis hvis fordelene ved tiltaket *overstiger skader og ulemper for allmenne og private interesser* som blir berørt i vassdraget eller nedbørfeltet.

Når et tiltak er av varig karakter eller av andre grunner kan få mer langsiktige virkninger, skal kravet i første ledd være oppfylt på lengre sikt." (understreket her)

I Iveland kommunes perspektiv er det viktig å fremheve at det er fordelene og skadene/ulempene lokalt som er temaet for kommunestyrets interesseavveining, med andre ord om utvidelsen medfører fordeler for Iveland kommune på en slik måte at fordelene veier opp for de ulempene utvidelsen medfører lokalt i kommunen.

2. Prosessen frem til i dag

Iveland kommune har vært i løpende dialog med AEP som en del av forberedelsene til å avgi høringsuttalelse i anledning saken, og med sikte på å fremforhandle enighet om ordninger som i større grad enn en konsesjon kan samordne konsesjonssøkers og kommunens interesser. Iveland kommune har gjennom denne prosessen mottatt et endelig tilbud om utbyggingsavtale fra AEP. Formålet med en utbyggingsavtale er dels å få til en samordning av partenes interesser knyttet til nødvendige infrastrukturtiltak, dels at AEP legger igjen varige verdier i kommunen som kompensasjon for at AEP utnytter kommunens naturressurser, og dels en kompensasjon for de inngrep AEP foretar i kommunen. Samlet sett er formålet at Iveland kommune gjennom utbyggingsavtalen gis fordeler som oppveier de skader og ulemper utvidelsen medfører lokalt, i tillegg til de goder som kommunen gjennom konsesjons- og skattesystemet har krav på.

Et sentralt moment har vært at AEPs inngrep vil være evigvarende. Da har også kommunens siktemål vært at avtalte ordninger må gis evigvarende karakter.

Det har vært avholdt flere møter med AEP. Iveland kommune har i dialogen med AEP vært representert av et forhandlingsutvalg som har bestått av ordfører, varaordfører og leder av teknisk utvalg. Fra administrasjonen har teknisk sjef og rådmann møtt. I tillegg har kommunen vært bistått av Advokatfirmaet Lund & Co DA i Oslo, som har spesialkompetanse i vassdrags- og energirett.

I forhandlingene om utbyggingsavtale har det vært sentralt for kommunen å:

- Sikre en fornuftig og rasjonell "gjenbruk" av masser som tas ut i forbindelse med utvidelsen

- Fremforhandle varige infrastrukturtiltak
- Fremforhandle et nærings-/miljøfond

Det foreligger nå et fornyet tilbud til utbyggingsavtale fra AEP. Tilbud til utbyggingsavtale m/oversendelsesbrev av 24.04.09 vedlegges. Det er en forutsetning for AEPs tilbud om utbyggingsavtale at AEP "*meddeles konsesjon i all hovedsak i samsvar med NVEs innstilling av 10.03.09.*"

3. Rådmannens vurdering - fordeler kontra ulemper

Rådmannen stiller seg positiv til at utvidelsen av Iveland kraftverk medfører økt tilgang på klimavennlig energi i et nasjonalt og globalt perspektiv, samt de fordeler Iveland kommune gis gjennom AEPs tilbud om utbyggingsavtale. Rådmannen vil på den annen side samtidig påpeke at vannkraftutbyggingens negative konsekvenser finner sted lokalt i Iveland kommune, og at det er tale om naturinngrep med negative virkninger for fremtidige generasjoner. For Iveland kommune er det således av stor viktighet at lokale negative konsekvenser ivaretas på en best mulig måte i en eventuell konsesjon, og at det i kommunens egen interesseavveining finnes fordeler ved utvidelsen som oppveier de negative virkninger på de lokale omgivelser.

3.1 Kommentarer til NVEs innstilling

Minstevannføring

AEP søkte om "sirkulasjonsvannføring" på 200 liter/s som alternativ til minstevannføring, mens NVE har innstilt på en minstevannføring på 2 m³/s. I forhold til dagens situasjon innebærer dette at man vil oppleve færre uker i året med vannslipp fra dammen. Samtidig vil det slippe mer vann enn hva som er situasjonen i dag på sommerstid.

En minstevannføring på 2 m³/s vil innebære at elvestrekningen ikke blir tørrlagt sommersstid, mens man vil oppleve en redusert vannføring på vinterstid. Ifølge NVE vil også fiskebiologiske forhold ivaretas med den foreslåtte minstevannføringen. Man vil med andre ord unngå en tørrlegging av elvestrekningen slik AEPs forslag til sirkulasjonsvannføring på 200 l/s kunne medført. Det er derfor rådmannens oppfatning at NVEs forslag til minstevannføring forbedrer de fremtidige naturforhold sammenlignet med konsesjonssøknaden.

Magasinrestriksjoner

NVE har innstilt på magasinrestriksjoner i tråd med Iveland kommunes ønsker, dvs. en sommervannstand som ikke skal være lavere enn 1 meter under HRV i tidsrommet 15. mai til 15. september. Slik sommervannstand vil langt på vei være i tråd med de historiske forhold, og AEP har ikke protestert mot kommunens øn-

ske. Rådmannen anser det som positivt for Iveland kommune å få denne manøvreringen nedfelt i konsesjonsvilkår.

Landskap - særlig om Dalanekilen

Med unntak av massetipper og bygging av ny bru i Dalanekilen, har NVE vurdert de landskapsmessige påvirkningene som små. På bakgrunn av AEPs tilbud om utbyggingsavtale vil man oppnå en omfattende gjenbruk av masser som tas ut i forbindelse med utvidelsen av Iveland kraftverk. Man reduserer med dette store og skjemmende massetipper i landskapet.

Når det gjelder Dalanekilen vil denne bli tilnærmet isfri vinterstid pga. økt strømningshastighet. Dalanekilen vil også kunne bli farlig å ferdes på med båt som følge av strømningshastigheten. Rådmannen legger derfor til grunn at det foretas tilfredsstillende sikring/merking av områder som er usikre å ferdes ved på grunn av ustabile isforhold. Rådmannen vil presisere at krav om sikring/merking ikke bare gjelder nye åpne vannområder, men også områder som fra før av er utsatt for dårlig is.

Slik rådmannen forstår AEP og NVE vil det i tillegg bli etablert et permanent massedeponi innerst i Dalanekilen i størrelsesorden ca. 85 000 m³. Rådmannen forutsetter at nevnte massedeponi plastres og gjøres minst mulig skjemmende for allmennheten.

Samfunnsmessige virkninger

NVE uttaler på side 40 i innstillingen:

"En kraftutbygging vil ha store positive virkninger lokalt og regionalt, både i form av vare- og tjenesteleveranser og sysselsetting. Investeringene er beregnet til ca. 430 mill. 2007-kroner og lokal sysselsetting til ca. 200 årsverk i anleggsperioden."

Det er ukjent for rådmannen hvilket grunnlag NVE har for å legge til grunn slike lokale sysselsettingsvirkninger. Erfaringsmessig er det *ikke* grunnlag for å trekke så bastante slutninger om lokale sysselsettingsfordeler, og rådmannen stiller seg undrende til hva som gjør denne utbyggingssaken så annerledes mht. lokale ringvirkninger. Det fremgår ikke av innstillingen hvilket faktisk grunnlag NVE har for slike slutninger.

Allerede EØS-avtalens regler om fri flyt av varer og tjenester forhindrer AEP i å "forfordere" oppdrag til lokale leverandører. For det annet vil de største kontraktene erfaringsmessig bli tildelt store entreprenører uten spesiell tilknytning til Iveland kommune. Dessuten er dette virkninger som er tidsbegrenset til anleggsfasen. NVE skriver selv at det bare forventes marginale sysselsettingsvirkninger i driftsfasen.

Det er rådmannens oppfatning at Iveland kommune derfor ikke kan legge stor vekt på hva

som uttales om samfunnsmessige virkninger i NVEs innstilling.

Videre anser NVE det som positivt at vertskommunen vil få krav på økte skatteinntekter i form av naturressursskatt og eiendomsskatt. NVE har i denne sammenheng lagt til grunn at Iveland kommune vil få 2,7 MNOK i økt eiendomsskatt og naturressursskatt (etter 7. driftsår). Det skal bemerkes at NVE baserer anslaget på opplysninger fra AEP.

Når det gjelder naturressursskatt bemerker rådmannen at naturressursskatt er gjenstand for utjevning i det statlige overføringssystemet for kommunene, og det er neppe grunn til å regne med en netto naturressursskatt av særlig verdi for kommunen. Rådmannen antar derfor at forventede skatteinntekter vil bli betydelig lavere enn AEP sitt anslag.

Konsesjonsavgifter

NVE har ikke funnet grunnlag for å pålegge vilkår om konsesjonsavgifter under henvisning til at vrl. § 19 annet ledd ikke kommer til anvendelse. Dette begrunnes med at NVE betrakter saken som en *opprustning* av eksisterende kraftverk. Rådmannen har flere innvendinger til dette.

For det første har AEP søkt om konsesjon for *utvidelse* av Iveland kraftverk. Konsesjonsøknaden omtales konsekvent som en søknad om utvidelse av alle parter i konsesjonsprosessen, bortsett fra i innstillingens avsnitt om konsesjonsavgifter og næringsfond.

For det annet er realitetene i prosjektet av en slik art og omfang at det ikke kan være tale om en opprustning. En opprustning dreier seg typisk om modernisering av produksjonsutstyr o.l. i eksisterende kraftverk, og berører som hovedregel ikke allmenne interesser. En opprustning vil derfor i de aller fleste tilfeller ikke være konsesjonspliktig etter vrl. § 8. I denne saken er prosjektet så omfattende at det etter rådmannens oppfatning ikke kan karakteriseres som en opprustning alene. Det vises i denne sammenheng særlig til:

- det skal bygges et *nytt* kraftverk i fjell (aggregat 4)
- det skal tas ut ca. 500 000 m³ stein og løsmasser
- det skal bygges *ny* inntakstunnel (ca. 2 km) og avløpstunnel (ca. 160 m)
- slukeevnen økes med 100 m³/s (nesten en dobling av dagens slukeevne)
- det må foretas kanalisering og oppmudring i Dalanekilen (som endrer is- og strømningsforhold)
- anleggsperioden vil vare i ca. 2,5 år med omfattende støy og ulemper for lokalbefolkningen
- Installert effekt økes med 45 MW (en dobling av dagens effekt) og produksjonskapasitet økes fra 350 GWh til ca. 500 GWh

For det tredje gir NVE vrl. § 19 anvendelse når det gjelder AEPs søknad om ekspropriasjonstillatelse. Dersom vrl. § 19 ikke skal komme til anvendelse med hensyn til konsesjonsavgifter fordi det dreier seg om en opprustning, stiller rådmannen seg uforstående til at NVE gir § 19 anvendelse på side 42 når det gjelder ekspropriasjonstillatelse i medhold av vassdragsreguleringsloven § 16 nr. 1, jf. vannressursloven § 19.

Om ekspropriasjonstillatelse skriver NVE: "Søknad om ekspropriasjonstillatelse etter eigningsloven § 2 er i denne saken unødvendig. På grunn av utbyggingens størrelse (over 40 GWh) vil et konsesjonsvedtak vedr. utvidelse av Iveland automatisk gi ekspropriasjonstillatelse i medhold av vregl. § 16 nr. 1, ref. vannressursloven § 19 som henviser til vassdragsreguleringslovens § 16 nr. 1. (...)"

Etter dette er det rådmannens oppfatning at vannressursloven § 19 annet ledd må komme til anvendelse i nærværende sak, og at Iveland kommune er berettiget til konsesjonsavgifter etter nevnte bestemmelse.

Næringsfond

Næringsfond kan gis etter vassdragsreguleringsloven ("vregl.") § 12 nr. 17. Vrl. § 19 gir vregl. § 12 nr. 17 anvendelse. NVE hevder at det ikke finnes hjemmel til å pålegge vilkår om næringsfond. Rådmannen er uenig i dette og viser i denne sammenheng til punktet ovenfor om anvendelsesområdet for vannressurslovens § 19.

NVE har også vurdert næringsfond på eventuelt ulovfestet grunnlag, og viser til at dette bare har blitt gitt i spesielle tilfeller. NVE kan ikke se at det foreligger momenter som tilsier at det bør gis næringsfond fordi 1) Det ble gitt fond i den opprinnelige konsesjonen av 1948, 2) Det foreligger utkast til utbyggingsavtale som inneholder tiltak av betydelige verdier for kommunen og 3) Et utvidet Iveland kraftverk vil øke kommunens skatteinntekter og bidra til økt systemsetting.

Når det gjelder fond som ble gitt i den opprinnelige konsesjonen av 1948 ble det satt vilkår om et fond på kr 10 000 for fremme av fisket. Videre ble det satt vilkår om et fond på kr 30 000 for å fremme jordbruket i distriktet. Sistnevnte fond skulle deles mellom kommunene Iveland, Hornnes og Evje.

I nærværende sak er det tale om en *ny* konsesjon der vannressursloven § 19, jf. vregl. § 12 nr. 17, gir uttrykkelig hjemmel for å kunne gi næringsfond. Det skal foretas *nye* inngrep (bl.a. kanalisering og oppmudring av Dalanekilen som medfører en betydelig endring av is- og strømningsforhold). Videre vil man oppleve en betydelig endring i vannføringen nedstrøms dammen når vannslippet reduseres med ca. 23 uker.

Videre legger NVE til grunn i sin konklusjon at det er "*et vesentlig poeng at de tyngste inngrepene i forhold til friluftsliv, landskap, etc. kom*

som følge av utbyggingen av det eksisterende Iveland kraftverk". Rådmannen finner det særdeles søkt å vise til at det for mer enn 60 år siden ble gitt et fond på til sammen NOK 40 000 til fordeling mellom tre kommuner i den eksisterende konsesjonen. Et sentralt poeng med å avsette midler til et næringsfond, er at fondet skal være av en *varig verdi* som oppveier de *varige ulempe*ne som en utbygging medfører. Det er en kjensgjerning at den omsøkte utbyggingen vil føre til nye og evigvarende naturinngrep i Iveland, at disse inngrepene finner sted i områder nær fastboende og i områder mye brukt til friluftsførmål. På denne bakgrunn er det rådmannens oppfatning at det er åpenbart at NVE burde ha innstilt på et næringsfond til kommunen.

Endelig vil rådmannen påpeke at det er kommunens naturressurser som gir grunnlag for de verdiene AEP nyter godt av med kraftproduksjon i Iveland kraftverk. Det er tale om en forholdsvis betydelig merproduksjon til en i dag gunstig utbyggingskostnad, og dette er forhold som tradisjonelt har vært tillagt vekt ved fastsettelse av næringsfond i tidligere utbygginger. Agder Energi vil årlig mottatt betydelige inntekter direkte forankret i verdien av kommunens naturressurser. Det er dessuten Iveland kommune som til daglig må leve med ulempe som vil være der til evig tid. I en tid da fornybar energi blir mer og mer verdifull, sammenholdt med økt eksport til kontinentet og en potensiell innføring av støtteordninger (som f.eks. grønne sertifikater), synes det urimelig at kraftprodusenten ikke skal yte vederlag til det berørte lokalsamfunn tilsvarende en mindre andel av verdiskapningen.

I forlengelsen av dette vil rådmannen også påpeke at NVEs foreslåtte minstevannføring på 2 m³/s vil gi en ekstra produksjon på 52 GWh i forhold til om man hadde fastsatt minstevannføring som tilsvarte den alminnelige lavvannføring, jf. vannressursloven § 10. Med en gjennomsnittlig kraftpris på 32,8 øre/kWh, tilsvarende dette en årlig merinntekt for AEP på om lag 17 MNOK for AEP. AEP oppnår med andre ord betydelige ekstraintekter, uten at kommunen får kompensert dette i et næringsfond.

Når det gjelder AEPs tilbud om utbyggingsavtale har AEP eksplisitt gitt uttrykk for at næringsfond hører inn under vassdragsmyndighetene å avgjøre. Det vises i denne sammenheng blant annet til brev fra AEP til Iveland kommune av 9. september 2008, der AEP gir uttrykk for at forhandlinger om næringsfond ligger utenfor forhandlinger om utbyggingsavtale. Brevet vedlegges. Rådmannen mener derfor at konsesjonsmyndigheten må fastsette vilkår om næringsfond ved siden av utbyggingsavtalen mellom AEP og Iveland kommune.

For øvrig viser rådmannen til kommunens høringsuttalelse til NVE av 22. september 2008 hva angår næringsfond.

Under henvisning til ovennevnte er det rådmannens oppfatning at OED bør sette vilkår om næringsfond i konsesjonen.

4. Kommentarer til tilbud om utbyggingsavtale

Det vises til K-sak 44/08 Høringsuttalelse - Utvidelse av Iveland Kraftverk. Vedlagt saksfremstillingen lå både AEP sitt utkast til utbyggingsavtale og kommunens utkast til samme.

AEP har i vedlagte tilbud om utbyggingsavtale til Iveland kommune fremsatt tilbud om avståelse og tilkjøring av tunnelmasser til infrastrukturtiltak i Iveland kommune, og ferdigstillelse av slike. Dette omfatter opparbeidelse og ferdigstillelse av 3 parseller med gang- og sykkelvei samt undergang under rv. 403 ved Skaiålia. I tillegg har AEP også fremsatt tilbud om utbedring av deler av fv. 295 samt oppgradering av kommunal vei fra rv. 403 og ut til Dalane gård. I tillegg omfatter tilbudet om utbyggingsavtale permanent ny vei og bro over Frøysåna, samt en rett for Iveland kommune til vederlagsfritt uttak av overskuddsmasse. Sistnevnte skal imidlertid skje etter nærmere avtale med AEP. For fullstendig oversikt over tilbudet vises det til vedlagte tilbud om utbyggingsavtale. Rådmannen anser AEPs fremsatte tilbud som positivt, og anbefaler kommunestyret å legge stor vekt på vedlagte tilbud om utbyggingsavtale, inkludert utbyggingsavtalens forutsetninger, i kommunestyrets interesseavveining. Rådmannen vil likevel fremholde at enkelte forhold i tilbud om utbyggingsavtale er noe uklare. En anser det derfor som vesentlig å foreta presiseringer av disse forhold gjennom forslag til vedtak:

1. Punkt 1 kulepunkt fire. AEP foreslår at de kan justere planene for lokalisering av anleggsveier og annen infrastruktur mv. Eventuelle justeringer skal skje i samråd med kommunen. En ser likevel behov for å presisere at AEP ikke kan justere planene utover de føringer som ligger i vedtatt reguleringsplan.
2. Punkt 1 kulepunkt fem.
 - a. Klargjøring av arealbruk. I avtalen foreslås at Iveland kommune står ansvarlig for klargjøring av arealbruk. En ser behov for å presisere at dette kun skal omfatte grunnerverv og reguleringsmessige vedtak knyttet til gjennomføring av infrastrukturtiltak (ref. punkt 2 i utbyggingsavtalen). Videre er det en forutsetning for at kommunen skal kunne være i stand til å gjennomføre dette på en god måte, at AEP i god tid gir Iveland kommune oversikt over hvilke grunnerverv og reguleringsmessige forhold som anses nødvendige.
 - b. Nødvendige undersøkelser. I avtalen foreslås at Iveland kommune skal sørge for gjennomføring av nødvendige undersøkelser. En har behov for å presisere at

dette avgrenses til nødvendige undersøkelser knyttet til planprosessen for den del som gjelder infrastrukturtiltak (ref. punkt 2 i utbyggingsavtalen) og kun innbefatter undersøkelser som er nødvendige for gjennomføring av planarbeidet.

- c. Det skal utarbeides detaljreguleringsplan for Skaiåområdet.
 - d. AEP påpeker at dersom forhold i punkt 1 kulepunkt 5 ikke er på plass innen tidspunkt for anleggsstart, kan AEP realisere utbyggingen i tråd med de planer som følger av konsesjonssøknad og konsesjonsvedtak. Rådmannen finner grunn til å presisere at dersom enkelte av de forhold kommunen står ansvarlig for å gjennomføre ikke er på plass innen tidspunkt for anleggsstart, så kan forhold som Iveland kommune ikke har herredømme over, eller forsinkelser mv. som skyldes AE, ikke henføres kommunen og kommunen kan ikke stilles ansvarlig for disse.
3. Punkt 2.1.3.
 - a. Under punkt 2.1.1 i avtalen fremgår at standard på vegen skal tilfredsstillende kommunale krav. Dette må gjelde for alle veger som kommunen skal overta. Det bør derfor fremgå at veg og bro under punkt 2.1.3 også skal tilfredsstillende kommunale krav mht. standard.
 4. Punkt 2.1.4.
 - a. Kostnadsoverslag fra Sørlandskonsult datert 26.08.08 legges til grunn for AEP sitt bidrag til anleggelse av gang- og sykkelveger samt undergang. Etter forespørsel fra Iveland kommune har Sørlandskonsult kvalitetssikret dette 28.04.09 og bekrefter tidligere kostnadsoverslag.
 - b. Gang- og sykkelveg langs kommunal veg er tiltenkt overtatt av kommunen etter ferdigbefaring. Denne må derfor også tilfredsstillende kommunale krav mht. standard.
 - c. AEP har i nest siste avsnitt under punkt 2.1.4 tatt inn et forbehold om at dersom arbeidsomfang og kostnader knyttet til ferdigstillelse av tiltak i punkt 2.1.4 blir høyere enn overslag fra Sørlandskonsult, gir dette AEP rett til å i tilsvarende grad redusere sitt bidrag mht. tunnelmasser i Skaiåområdet. Sørlandskonsult har kvalitetssikret sine beregninger, jf. ovenstående. Denne bestemmelsen vil likevel innebære en risiko for kommunen. Gang- og sykkelvegene samt undergang skal ha førsteprioritet og skal ferdigstilles. Eventuell reduksjon er knyttet til omfang av masseplanering i Skaiåområdet. Rådmannen vurderer det slik at dette bør presiseres i avtalen. Videre ser en behov for å påpeke at eventuell avkorting kun må komme til anven-

delse dersom kostnadene blir vesentlig høyere enn overslaget.

5. Punkt 3.

- d. Det bør presiseres at mineraler overtas vederlagsfritt av kommunen, og AE skal straks informere kommunen om slike funn.

Når det gjelder grunnnerverv til formål infrastruktur, forutsetter AEP at kommunen har ansvaret for dette. Iveland kommune må dermed påregne å ta kostnadene ved grunn- og rettighetsnerverv. AEP forbeholder seg retten til å realisere utbyggingen i tråd med de planer som følger av konsesjonssøknad og konsesjonsvedtak selv om ikke grunnnerverv og reguleringsmessige vedtak er på plass. Iveland kommunestyre må derfor være inneforstått med og innstilt på at reguleringsplanen må gjennomføres og iverksettes innen tidsplanen som fremgår av utbyggingsavtalen. Om nødvendig kan dette kreve ekspropriasjonsvedtak.

5. Tilrådning

Etter en samlet vurdering finner rådmannen at slik situasjonen fremstår for Iveland kommune i dag, samt i et lengre tidsperspektiv, at de samlede fordeler for Iveland kommune overstiger de samlede ulempene. Rådmannen viser i denne sammenheng særlig til AEPs tilbud om utbyggingsavtale som representerer varige verdier for kommunen. Rådmannen ser behov for å foreta enkelte presiseringer av utbyggingsavtalen og disse er gjengitt både i forslag til vedtak samt i saksfremstillingen. En vil også påpeke at reguleringsplanen må gjennomføres innen de tidsplaner som fremgår av utbyggingsavtalen. Videre mener rådmannen at det foreligger en rekke forhold som tilsier at det også bør settes vilkår om næringsfond av konsesjonsmyndighetene. Når det gjelder inngrepene mener rådmannen at disse samlet sett er akseptable for Iveland kommune.

Agder Energi Produksjon har i brev av 18.5.09 uttalt følgende:

Det vises til Deres brev av 08.05.09 hvor det meddeles av Iveland kommune på nærmere angitte betingelser gir sin tilslutning til at AEP meddeles konsesjon for utvidelse av Iveland kraftverk. Det vises til pkt. I i kommunestyrets vedtak av 29.04.09.

Rent generelt vil AEP bemerke at utbyggingsavtalen baserer seg på at AEP meddeles konsesjon i all hovedsak i samsvar med NVEs innstilling. I det følgende kommenteres de betingelser som ligger til grunn for kommunens vedtak angående tilbud om utbyggingsavtale, ref. punkt III.

Angående pkt. III i kommunestyrets vedtak

I underpunkt 1 er det anført – ”AEP kan dog ikke justere planene utover de føringer som ligger i vedtatt reguleringsplan”. AEP er litt usikker på hva som menes med dette. For ordens skyld vil vi påpeke at utarbeidelse av en reguleringsplan for Skaiåområdet betinger deltakelse og medvirkning fra AEP. Det innebærer at AEPs planer for lokalisering av anleggsveier og annen infrastruktur med formål å optimalisere gjennomføring av anleggsarbeidene mhp. deponering av tunnelmasser i Skaiåområdet i nødvendig grad må inngå i en ”vedtatt” reguleringsplan.

AEP har ingen merknader til underpunkt 2 og 3.

I underpunkt 4 a. er det henvist til – ”Kostnadsoverslag fra Sørlandskonsult datert 28.04.09 ..”. Det legges til grunn at dette refererer til mail fra Sørlandskonsult av 28.04.09 hvor det opplyses at tidligere kostnadsoverslag står ved lag, ref. utbyggingsavtalens pkt. 2.1.4 hvor det er henvist til dette kostnadsoverslaget. AEP legger således til grunn at ”Forprosjektet Skaiå – Kostnadsoverslag” vedlagt mail fra Iveland kommune av 26.08.08 fortsatt er gjeldende kostnadsoverslag.

AEP har ingen merknader til underpunkt 4 b.

I underpunkt 4 c. er det med henvisning til utbyggingsavtalens pkt. 2.1.4 anført at AEPs rett til å redusere sitt bidrag mhp. deponering av tunnelmasser i Skaiåområdet kun gjelder dersom kostnadene blir *vesentlig* høyere enn kostnadsoverslaget det refereres til i nevnte avtalepunkt. AEP finner ikke grunnlag for å justere avtaleteksten i samsvar med det ovennevnte. Det angitte kostnadsoverslaget blir således direkte styrende for om ovennevnte rett til redusert deponering i Skaiåområdet kommer til anvendelse eller ikke. I den forbindelse finner vi det tilstrekkelig å henvise til anførselene fra Sørlandskonsult i mail av 28.04.09 mhp. løpemeterpris hvor det synes å være tatt tilbørlig hensyn til kostnadmessige usikkerheter.

I underpunkt 5 er det henvist til utbyggingsavtalens pkt. 3 Mineraler. For AEP er kommunens anførsel noe uklar (ref. den innskutte setningen), men vi oppfatter det slik at denne anførselen bl.a. omhandler vederlagsfri overtakelse av mineraler samt varsling ved funn av mineraler. I den grad det avdekkes større mineralforekomster, og det ikke er til hinder for rasjonell anleggsdrift, vil AEP legge til rette for at kommunen får tilgang til slike forekomster uten krav om vederlag fra AEP. Når det gjelder varsling i forbindelse med eventuelle funn må rutiner for dette avtales nærmere med kommunen. For øvrig finner vi ikke grunnlag for å endre ordlyden i avtaleteksten.

Med henvisning til det ovennevnte imøteses en snarlig tilbakemelding mhp. tilslutning til foreliggende avtaletekst (ref. vårt brev av

24.04.09). Det legges til grunn at en tilslutning til avtalen formaliseres gjennom en felles signering, og vi ber i den forbindelse om forslag til aktuelle tidspunkt.

Iveland kommune har i brev av 5.6.09 uttalt følgende:

Viser til deres brev av 18.05.2009 vedr. kommentarer til Iveland kommunes brev av 08.05.09. Iveland kommune gir med dette sin tilslutning til den foreliggende avtalen som ble fremlagt i kommunestyret den 29.04.09 sak 16/09, med de kommentarer og presiseringer som fremgår av deres brev datert 18.05.2009.

Utbyggingsavtalen bes gjennomgått og oppdatert i trå med dette.

Etter planen er det avtalt møte for undertegning av avtalen onsdag den 10. juni 2009 kl. 16.00 på Iveland. Agder Energi Produksjon AS ønskes med dette velkommen til Iveland denne ettermiddagen.

Agder Energi Produksjon AS har i e-post av 18.6.09 uttalt følgende:

Viser til tlf.samtale i forrige uke. Det foreligger nå en signert utbyggingsavtale mellom AEP og Iveland kommune (vedlagt). Det innebærer at AEP og Iveland har kommet til enighet om forhold knyttet til realisering av planene for utvidelse av Iveland kraftverk. Avtalen gir bl.a. føringer mhp. bruk/deponering av tunnelmasser, og innebærer ellers gjennomføring av en rekke tiltak som etter vår vurdering samlet sett vil ha en betydelig verdi for kommunen.

For ordens skyld gis det i det følgende en kort redegjørelse for prosessen knyttet til inngåelse av ovennevnte utbyggingsavtale. Med henvisning til vårt brev av 25.11.08 til NVE ble forhandlingene om inngåelse av en utbyggingsavtale med kommunen gjenopptatt etter at NVEs innstilling forelå i mars inneværende år. AEP fremmet et fornyet tilbud om utbyggingsavtale til Iveland kommune ved brev av 24.04.09. Denne ble så gjenstand for behandling i kommunestyret i møte 29.04.09, og kommunestyrets vedtak ble meddelt AEP i brev fra kommunen datert 08.05.09.

AEP fant grunnlag for å kommentere kommunens vedtak, ref. AEPs brev av 18.05.09. Kommunen gav deretter sin endelige tilslutning til utbyggingsavtalen, ref. kommunens brev av 05.06.09. Utbyggingsavtalen ble så formelt signert i møte 10. juni. Til orientering vedlegges kopi av ovennevnte korrespondanse.

Vi tar ellers sikte på å kommentere NVEs innstilling mv. i eget brev, herunder også mulighetene for utnyttelse av minstevannføring i et lite kraftverk i direkte tilknytning til Gåseflådammen. Hvorvidt det lar seg gjøre å oversende dette før sommerferien er imidlertid noe usikkert. Derfor tillater vi oss allerede nå å anmode

om å få berammet et møte med dere i siste halvdel av august, dvs. fra og med uke 34. Vi ber om snarlig tilbakemelding mhp. hvilke datoer som kan være aktuelle.

Advokatfirmaet Haavind AS har i brev av 24.6.09 til NVE uttalt følgende:

UTVIDELSE AV IVELAND KRAFTVERK — KOMMENTAR TIL NVES SAKS- BEHANDLING

Det vises til tidligere korrespondanse, herunder vår uttalelse 5.9.2008, brev 8.12.2008 og brev 20.1.2009 på vegne av en rekke grunneiere som berøres av en eventuell utvidelse av Iveland kraftverk.

Vi er nettopp blitt informert om at NVE avga innstilling i saken den 10.3.2009. Vi mottok ingen kopi av denne innstillingen. Tatt i betraktning at grunneierne berøres direkte av utvidelsen, samt at det herfra på vegne av grunneierne er gjort flere henvendelser, er det svært uheldig for prosessen.

Ved henvendelse til NVEs arkiv denne uken, fikk vi imidlertid innstillingen oversendt.

Det fremgår at også innstillingen er mangelfull sett fra grunneierne side. Under punktet "Innkommne merknader. Grunneiere/hytteieire/privatpersoner" er ikke vår uttalelse av 5.9.2008 kommentert eller gjengitt, slik det er tilfelle for de øvrige uttalelsene i saken. Verken uttalelsen av 5.9.2008 eller noen av våre andre henvendelser er, så vidt vi kan se, referert til i innstillingen som sådan.

Det er kun gjort en konkret og identifiserbar henvisning til grunneierne uttalelse på side 37 i innstillingen.

Vi kan ikke se annet enn at dette er en svikt ved NVEs innstilling som må karakteriseres som en saksbehandlingsfeil.

Videre bemerkes at det av innstillingen fremgår at det er avholdt befarings i forbindelse med NVEs behandling av saken. Vi som grunneierne advokater ble ikke innkalt til befaringsen. Vi tillater oss å vise til forvaltningslovens § 12 annet ledd, annen setning der det heter :

"Alle meddelelser og henvendelser fra forvaltningsorganet skal skje til partenes fullmektig for så vidt forholdet dekkes av fullmakten. Når det finnes hensiktsmessig, kan parten også underrettes."

Også manglende innkalling til befarings må karakteriseres som en saksbehandlingsfeil.

Vi ber NVE opplyse på hvilken måte NVE vil rette opp i de ovennevnte saksbehandlingsfeil slik at saken fra grunneierne side sikres en betryggende saksbehandling, hvor alle relevante forhold er tatt i betraktning. Under alle omstendigheter forutsetter grunneierne at det avholdes befarings i forbindelse med konsesjonsbehandlingen i Olje- og energidepartementet.

NVE har i brev av 7.9.09 til advokatfirmaet Haavind AS uttalt følgende:

Vedrørende kommentar til saksbehandling pva berørte grunneiere - Iveland kraftverk

Vi viser til brev av 24.6.2009 vedrørende NVEs saksbehandling knyttet til søknaden om utvidelse av Iveland kraftverk.

Innledningsvis vil NVE få beklage at høringsuttalelsen til grunneierne som ble representert av Vislie ikke kom med under referering av innkomne høringsuttalelser. Dette var selvfølgelig ikke tilsiktet.

Dette innebærer imidlertid ikke at de momentene som er fremført i uttalelsen ikke er vurdert i NVEs innstilling. Høringsuttalelsen fra grunneierne ble sendt til tiltakshaver for kommentering og er kommentert/vurdert på lik linje med de andre innkomne uttalelsene, jf. kapittelet "Tiltakshavers kommentarer til innkomne høringsuttalelser." Videre fremkommer det av NVEs innstilling at innspill fra grunneierne er vurdert og i ulik grad vektlagt/hensyntatt. I det følgende gis en kortfattet oversikt over hvordan sentrale momenter i grunneierens uttalelse er vurdert i innstillingen og hva det er innstilt på:

Krav om minstevannføring og mulighet for terskler. Minstevannføringsspørsmålet er grundig vurdert i innstillingen og det er foreslått en helårlig minstevannføring. Behovet for terskler er et forhold som vurderes i forbindelse med detaljplanleggingen. Det er foreslått vilkår som sikrer mulighet for terskelbygging dersom behovet er tilstede eller skulle oppstå etter en tid.

Tippene - plassering og str. Tipp Moltekjær og grunneierens kommentarer vedrørende denne er vurdert og omtalt. Det er foreslått, blant annet på bakgrunn av høringskommentarene fra grunneierne, at denne justeres slik at Forskardalen blir minst mulig berørt.

Vedrørende tipp i Dalanekilen er det anbefalt i innstillingen at denne flyttes til reservearealet i Frøysådalsteane. Grunneierens kommentarer er således hensyntatt.

Dalanekilen – tilgang til fjord. Dette forholdet er omtalt under merknadene. Forholdet anses å være av privatrettslig karakter og løses gjennom avtaler mellom berørte parter eller skjønn.

Jakt. Konklusjonen i rapporten fra Faun naturforvaltning vedrørende jakt og naturmiljø ligger til grunn for anbefalingene om å justere Moltekjærtippen og minimere inngrepene i Forskardalen. Ev. erstatningsspørsmål i forbindelse med tappt jaktutbytte er et forhold av privatrettslig karakter.

Vedrørende krav om å få tilsendt innstillingen er vanlig praksis at NVE sender innstillingen til OED for videre behandling med kopi til søker. I tillegg sendes det ut en pressemelding om innstillingen og den kunngjøres og legges ut på NVEs hjemmesider.

At høringspartene ikke har fått tilsendt innstillingen direkte er således ikke en saksbehandlingsfeil.

Det påpekes at grunneierens fullmektig ikke fikk invitasjon til sluttbefaringen og med henvisning til forvaltningslovens § 12 karakteriseres manglende invitasjon til befaringsen som en saksbehandlingsfeil. NVE ser i ettertid at det her burde gått en invitasjon til grunneierens fullmektig, men anser ikke dette som en saksbehandlingsfeil da alle grunneierne ble invitert direkte. En sluttbefaring er videre ikke noe som er lovpålagt. Hovedhensikten er at NVEs saksbehandler skal få anledning til å se området som blir berørt og hvilke problemstillinger det omsøkte prosjektet omfatter.

OED vil forstå den videre behandling av innstillingen. Hvorvidt OED skal på befaringsen og hvem som ev. skal delta vil derfor være opp til OED å avgjøre.

Som det fremgår av innstillingen skal det utarbeides en miljøoppfølgingsplan som relativt detaljert vil beskrive hvordan anleggsvirksomheten skal gjennomføres for å redusere virkningene på naturmiljøet og andre brukerinteresser mest mulig, både for anleggsvirksomheten og driftsperioden etterpå. Grunneierne forutsettes involvert i dette arbeidet.

Med bakgrunn i ovennevnte er NVE av den oppfatning at alle relevante forhold er tatt i betraktning og at saken fra grunneierens side således har fått en betryggende behandling.

Advokatfirmaet Lund & CO DA har på vegne av Iveland kommune ved brev av 28.9.09 uttalt følgende:

Iveland kraftverk – Iveland kommunes kommentarer til NVEs innstilling

1 Bakgrunn

Det vises til møte og befaringsen i Iveland kommune den 26. august 2009. Tilstede i møtet var:

For OED:

Kjell Alstad og Harald Solli

For Iveland kommune:

Ordfører Ole Magne Omdal, konstituerende rådmann Jon Wergeland, varaordfører Lars Arnfinn Flatelid og teknisk sjef Helge Håverstad.

For Lund & Co

Advokat Stein Erik Stinessen og advokatfullmektig Hanne Strand.

I møtet ble NVEs innstilling til søknaden om utvidelse av Iveland Kraftverk gjennomgått. Nærværende sak er svært viktig for Iveland kommune. Søknaden gjelder de største naturinngrep i nyere tid i kommunen, det er tale om de største investeringer, og søknaden gjelder en tillatelse til å ta i bruk til evig tid de mest verdifulle naturressurser i kommunen. På denne bak-

grunn og foranlediget av NVEs innstilling, er det ønskelig å fremheve de punkter der Iveland kommune vurderer saken annerledes enn NVE. Noen av punktene har ikke fremkommet i tidligere høringsuttalelse - andre er det behov for å presisere.

2 Hjemmel for krav om konsesjonsavgifter og pålegg av næringsfond

Bygging av Iveland Kraftverk 2 krever konsesjon etter vannressursloven.

I saker hvor det er tale om bygging eller utvidelse av kraftverk med midlere årsproduksjon over 40 GWh, fastslår vannressursloven § 19 annet ledd at enkelte bestemmelser i den øvrige konsesjonslovgivningen (vassdragsreguleringsloven og industrikonsesjonsloven) kommer til anvendelse. Reglene om krav til konsesjonsavgifter i industrikonsesjonsloven § 2 post 13 og reglene om pålegg av næringsfond i vassdragsreguleringsloven § 12 post 17 er to av bestemmelsene som får anvendelse etter vannressursloven § 19 annet ledd.

I NVEs behandling av spørsmålet om kommunens krav på konsesjonsavgifter, blir det konstatert at vannressursloven § 19 annet ledd ikke kommer til anvendelse i dette tilfellet. Begrunnelsen er at NVE betrakter saken som en opprustning av eksisterende kraftverk.

Som det er blitt påpekt i høringsuttalelsen fra Iveland kommune datert 29. april 2009, er kommunen uenig i NVEs begrunnelse. Oppsummert kan dette begrunnes i følgende tre forhold:

- For det første har Agder Energi Produksjon AS (AEP) søkt om konsesjon for utvidelse av Iveland Kraftverk, ikke opprustning. Gjennom hele konsesjonssøknaden er prosjektet konsekvent omtalt som utvidelse.
- For det annet er prosjektets art og omfang av en slik størrelsesorden som tilsier at det *ikke* kan være tale om en opprustning. Ved vurderingen om det er tale om opprustning eller utvidelse, må man bl.a. ta i betraktning om det er tale om samme inntak og utløp i vassdraget, og om det blir oppført nytt aggregat. For Iveland Kraftverk 2 skal det bygges ny inntakstunnel og avløpstunnel, det skal bygges nytt aggregat i fjell, det skal foretas kanalisering og oppmudring i Dane-kilen, ca. 500 000 m³ stein og løsmasse skal tas ut, kraftverket vil ha en økt slukeevne og økt installert effekt, i tillegg til at anleggsspeperioden varer i ca. 2,5 år. Samtlige forhold talar *mot* at vi står overfor et *opprustningsprosjekt*.
- For det tredje er ikke NVE konsekvent i sin rettsanvendelse i innstillingen, og lar vannressursloven § 19 annet ledd komme til anvendelse ved AEPs søknad om ekspropriasjonstillatelse. Anvendelsen av vannres-

sursloven § 19 annet ledd må også gjelde for øvrige forhold.

Etter dette er det Iveland kommunes oppfatning at vannressursloven § 19 annet ledd må komme til anvendelse i nærværende sak. Iveland kommune er dermed berettiget til konsesjonsavgifter etter industrikonsesjonsloven § 2 post 13.

Det foreligger med dette også hjemmel for myndighetene til å pålegge næringsfond, jf. vannressursloven § 19 annet ledd og vassdragsreguleringslovens § 12 post 17. Formålet med næringsfond er som departementet uttalte i St.prp. nr. 73 (2001-2002) om Ny reguleringskonsesjon for Byglandsfjorden mv. på s. 47:

”Når næringsfond tilkjennes skjer dette dels for å gi kommunene en andel i verdiskapingen, dels som kompensasjon for de ulemper reguleringen medfører. Størrelsen på fondet må fastsettes etter skjønn basert på de konkrete forholdene i saken.”

Når det gjelder næringsfondet som en andel av verdiskapingen til det lokalsamfunn som avstår sine naturressurser, vises det til at utbyggingskostnadene i følge konsesjonssøknaden er rimelige, og at den omsøkte utbygging er av betydelig størrelse, sammenholdt med andre utbyggingsøknader som fremmes i medhold av vannressursloven.

3 Minstevannføring

I konsesjonssøknaden har AEP søkt om en minstevannføring på 200 l/s. Flere av høringsinstansene har uttrykt at kravet til minstevannføring må settes høyere. Iveland kommune og fylkesmannen har påpekt at vannressurslovens § 10 skal følges.

Vannressursloven § 10 regulerer hvilke krav myndighetene kan/skal sette til minstevannføring. Under møtet med departementet i Iveland ble det fra vår side fremholdt at departementet i den konkrete vurderingen etter annet ledd, må se hen til det obligatoriske pålegget som er lagt til grunn i første ledd, om at *”minst den alminnelige lavvannføring (skal) være tilbake”*, selv om første ledd direkte bare gjelder konsesjonsfrie inngrep. Foranlediget av departementets reservasjon i møtet mot denne rettsoppfatningen, er det nødvendig å gå nærmere inn på bestemmelsens forarbeider.

Vassdragslovutvalget foreslo i NOU 1994:12 en generell bestemmelse i *første ledd* om at *”minst den alminnelige lavvannføring skal være tilbake”* i vassdraget uavhengig av type inngrep, jf. side 68. Departementet var også av den oppfatning at det er nødvendig å ha spesifikke krav til minstevannføring for konsesjonsfrie tiltak, og opprettholdt formuleringen i første ledd. Dette ble blant annet begrunnet med at myndighetene ikke vil komme inn med en konkret vurdering i

disse tilfellene. Dette er i tråd med dagens bestemmelse i første ledd.

Forslag til utforming av § 10 *annet ledd* lød som følger i NOU 1994:12:

”I konsesjon til uttak, bortledning eller oppdemning skal det fastsettes nødvendige vilkår som sikrer minstevannføring i elver og bekker. *Kravene bør ikke settes lavere enn det som fremgår av første ledd.* Ved avgjørelsen skal det legges vekt på å sikre ...”

(understreket her)

Forslaget innebar at minstevannføringen vanligvis skulle settes til den alminnelige lavvannføringen, jf. uttrykket *”bør”* ved henvisningen til den obligatoriske regelen i første ledd.

Fra flere høringsinstanser ble det rettet kritikk mot denne regelen, og forslaget til utformingen av annet ledd ble ikke opprettholdt.

Departementet foreslo under punkt 8.6.5 i Ot.prp. nr. 39 (1998-99) å gå bort fra den ovennevnte formuleringen om at *”vannføringen ikke bør settes lavere enn det som fremgår av første ledd”*. I stedet ble kriteriet *”konkret vurdering”* inntatt for konsesjonspliktige tilfeller. Det blir videre uttalt at i vurderingen skal *”alle relevante hensyn telle med”*, hvor departementet synliggjør enkelte viktige hensyn gjennom bokstav a-d § 10 annet ledd. Ett hensyn som er fremhevet i loven som det *”skal legges vekt på å sikre”* er *”vannspeil”*.

Departementet uttalte:

”Selv om det skal foretas en konkret vurdering under konsesjonsbehandlingen, er det ikke sagt at tiltakshaver normalt vil få gunstigere vilkår enn det som fremgår av første ledd om at minst den alminnelige lavvannføring skal være tilbake. (...) Det vil kun være i de tilfeller hvor skadevirkningene i vassdraget er av liten betydning sammenlignet med fordelene av tiltaket, at det kan være aktuelt med lavere krav, eventuelt fritak for krav om minstevannføring.”

Det fremgår av ovennevnte at departementet ved sin lovendring understreket at ikke skal være *”normalt”* at tiltakshaver får gunstigere vilkår enn krav til å opprettholde alminnelig lavvannføring. Slik vi ser det innebærer dette klarligvis at første ledds krav om alminnelig lavvannføring er en *rettesnor* eller en *normal* for den konkrete vurderingen som skal foretas etter annet ledd. Det fremgår videre av departementets uttalelse at det må være tale for en *klar interesseovervekt* for at utgangspunktet om den alminnelige lavvannføringen skal kunne forlates, jf. at skadevirkningene i tilfelle må være av *”liten betydning”*.

Dersom minstevannføringen i dette tilfellet settes under *”den alminnelige lavvannføringen”*, vil dette øke AEPs produksjon og være økonomisk gunstig for utbygger. NVE har i sin innstil-

ling foreslått en minstevannføring på 2 m³/s, dvs. lavere enn *”den alminnelige lavvannføringen”* som etter det opplyste ville tilsvare 10-15 m³/s.

Det er hevet over tvil at en minstevannføring tilsvarende alminnelig lavvannføring vil redusere skadevirkningene sammenholdt med NVEs innstilling. Det krevende i den interesseavveining departementet må foreta er imidlertid at fordelene ved mindre minstevannføring tilflyter tiltakshaver og storsamfunnet (energi- og miljøbalansen), mens skadevirkningene påføres lokalsamfunnet. Dersom Iveland kommune på bakgrunn av en slik interesseavveining må akseptere større varige skadevirkninger ut fra ønske om å øke verdiskapningen på bekostning av vassdragsnaturen, bør kommunen gis en rimelig andel av denne verdiskapningen, for eksempel gjennom størrelsen på et næringsfond. Det er kommunens oppfatning at NVE ved sin innstilling ikke har vist noen forståelse for disse sammenhengene.

4 Er den gamle konsesjonen gjenstand for revisjon?

I NVEs behandling av spørsmålet om krav til minstevannføring, blir det vist til at det ikke foreligger krav om minstevannføring i dag.* Det fremholdes at omgivelsene har tilpasset seg dette over en periode på 60 år. – Vi er ikke enige i at dette er et relevant hensyn i vurderingen av hvilke krav som skal stilles i en ny konsesjon:

Konsesjonen til Iveland Kraftverk 1 er gitt i medhold av den tidligere vassdragsloven, som vannressursloven avløste. Dersom man ser bort fra en utbygging av Iveland Kraftverk 2, blir det et spørsmål om den gamle tillatelsen til Iveland Kraftverk 1 nå ville ha vært gjenstand for revisjon. Spørsmålet er av interesse i forhold til om det i en slik revisjon uansett hadde blitt stilt krav til minstevannføring, jf. vannressursloven § 10.

I vannressursloven § 66 første ledd fastslås en hovedregel om at vannressurslovens bestemmelser også skal gjelde for eldre vassdragstiltak. Fra denne hovedregelen blir det oppstilt ulike unntak i annet til fjerde ledd.

Fjerde ledd regulerer i hvilken utstrekning bestemmelsen om minstevannføring i § 10 skal gjelde for eldre vassdragstiltak. Det fremgår av tredje punktum at tilfeller der det eldre vassdragstiltaket hadde konsesjon etter vassdragsloven, kan myndighetene benytte seg av omgjøringsadgangen i vannressursloven § 28. På et slikt grunnlag ville det ha vært rettslig adgang til å stille krav om minstevannføring etter § 10 annet ledd. Og befaringene i forbindelse med nåværende konsesjonssøknad har vist at behov for slik minstevannføring åpenbart ville ha vært til stede, dersom ny søknad ikke var kommet.

I Ot.prp. nr. 39 (1998-1999) punkt 22.2.1 uttales at det var Vassdragslovutvalgets syn at:

*. Jf. NVEs innstilling side 45

”(...) den nye vannressursloven i størst mulig utstrekning gjøres gjeldende for alle vassdragstiltak, også eksisterende tiltak. Det vises til at den nye vannressursloven legger større vekt på hensynet til natur og miljø (...)”.

Departementet støttet Vassdragslovutvalgets vurdering.

5 Eiendomsskatt

Under punktet ”Andre samfunnsmessige virkninger” i innstillingen uttaler NVE:

”Basert på informasjon fra søker legger NVE til grunn at kommunen vil få inntekter i form av økt naturressursskatt og eiendomsskatt i størrelsesorden 2,7 mill. kr (etter 7. driftsår).”

Det er usikkert hvilket grunnlag AEP og NVE har tatt utgangspunkt i ved behandlingen av eiendomsskattereglene. Det er dermed beheftet en viss usikkerhet ved dette inntektsoverslaget.

Dersom NVE mener at utbyggingen må anses som en opprustning, vil det opprinnelige (Iveland Kraftverk 1) og det nye kraftanlegget (Iveland Kraftverk 2) verdsettes som ett kraftanlegg etter skatteloven § 18-5, første til fjerde ledd. Dette medfører at kraftverket kan fradragføre sine utgifter i byggeperioden, slik at eiendomsskatteinntektene til kommunen blir mindre i tiden når kraftverket bygges.

Blir utbyggingen av Iveland Kraftverk 2 derimot ansett som en utvidelse, skal det foretas en selvstendig eiendomsbeskatning, slik at kraftverket verdsettes etter skatteloven § 18-5 sjette ledd. Her fremkommer det at kraftverk under oppføring skal eiendomsbeskattes uavhengig om utbyggingen er ferdigstilt eller om kraftverket er satt i drift, og verdsettes til investert kapital pr. 1. januar i ligningsåret. Dette er i samsvar med prinsippet som tilsier at det skal foreligge én ligning pr. kraftverk. Det vil dermed ikke ha noen videre betydning at kraftverket er bygget i tilknytning til eksisterende verk, da dette anses som et selvstendig objekt. Dette betyr at samtidig som Iveland kommune kan eiendomsbeskatte kraftverket under bygging, vil også Iveland Kraftverk 1 måtte betale eiendomsskatt så lenge kraftverket er i produksjon.

Spørsmålet om hvilke eiendomsskatteregler som skal legges til grunn vil ha stor betydning for Iveland kommunes eiendomsskatteinntekter. Det er dermed viktig at dette blir klargjort fra myndighetenes side.

I vurderingen av om Iveland Kraftverk 2 anses som en opprustning eller utvidelse, viser vi til tidligere drøftelse under punkt 2, samt kommunens høringsuttalelse av 29. april 2009.

6 Naturressursskatt

Som påpekt ovenfor, legger NVE til grunn at Iveland kommune vil få økte inntekter på grunn av naturressursskatt fra Iveland Kraftverk 2. Naturressursskatt er en særskatt for kraftforetak, og er hjemlet i skatteloven § 18-2. Den pålegges det enkelte kraftverk og beregnes på grunnlag av gjennomsnittet av de 7 siste års kraftproduksjon.

De kommunale kraftinntekter er, som de fleste andre kommunale inntekter, undergitt statens inntektssystem for kommunene. Gjennom inntektssystemet utjevnes viktige deler av kraftinntektene, som naturressursskatten, slik at nettoinntekten for den enkelte kommune blir lavere. Dette vil også være tilfellet for Iveland kommune, og det blir dermed uriktig å tale om økte (netto)inntekter av betydning for kommunen som følge av naturressursskatten.

7 Sysselsetting

I NVEs innstilling blir det anslått at det vil følge 200 årsverk i anleggsperioden som ”lokal sysselsetting” ved utbyggingen av Iveland Kraftverk 2.

Det er kommunens syn at NVE her bygger sin innstilling på et åpenbart uriktig faktisk grunnlag. NVEs innstilling må forstås slik at denne uriktige forutsetningen er lagt til grunn i vurderingen av hvilke fordeler som vil tilflyte Iveland kommune, og som derved også har påvirket NVEs syn for eksempel på spørsmålet om næringsfond. Dette underbygger ytterligere at departementet som konsesjonsvilkår bør pålegge konsesjonær å yte næringsfond til kommunen.

Agder Energi Produksjon AS har ved brev av 7.10.09 uttalt følgende:

Utvidelse Iveland kraftverk. Konsesjonssøknad - kommentarer til NVE's innstilling mv.

Det vises til møte og befaring 26.08.09.

Med henvisning til ovennevnte møte og befaring vil vi i hovedsak knytte noen kommentarer til følgende forhold/tema:

- NVE's innstilling av 10.03.09
- Utbyggingsavtale mellom Iveland kommune og Agder Energi Produksjon as
- Planjusteringer

Avslutningsvis gis enkelte kommentarer til særskilte forhold/tema som anses å ha betydning for OED's sluttbehandling av konsesjonssøknaden, herunder brev fra advokatfirmaet Lund & Co av 28.09.09.

1. NVE's innstilling av 10.03.09

Agder Energi Produksjon as (AEP) har selvsagt ingen innvendinger til NVE's hovedkonklusjon om at fordelene og nytten ved en utvidelse av

*. Jf. side 40 i innstillingen.

Iveland kraftverk er større enn skadene og ulempene, og at NVE på det grunnlag anbefaler at det gis konsesjon i medhold av vannressurslovens § 8. Vi finner likevel grunn til å knytte noen kommentarer til enkelte deler av innstillingen.

AEP støtter NVE's anførsler om at det ikke er grunnlag for å pålegge vilkår om konsesjonsavgifter og at det heller ikke foreligger momenter som skulle tilsa næringsfond ved en utvidelse av Iveland kraftverk. I forhold til det sistnevnte finner vi grunnlag for å henvise til utbyggingsavtalen som er inngått mellom Iveland kommune og AEP. Utbyggingsavtalen anses å representere en betydelig verdi for kommunen. Det vises til egne kommentarer under punkt "2. Utbyggingsavtale mellom Iveland kommune og Agder Energi Produksjon" nedenfor.

Det rammevilkår som isolert sett vurderes å ha størst betydning for lønnsomhet og realisering av utvidelsesplanene er NVE's forslag om slipp av minstevannføring. NVE foreslår å slippe en minstevannføring på 2 m³/s gjennom hele året. Dette representerer et årlig produksjonstap på opp mot 8 GWh, og er vesentlig mer enn det forslag til slipp av en sirkulasjonsvannføring på 200 l/s som ble fremmet i søknaden. Sirkulasjonsvannføringens størrelse var satt lik restfeltets *middelvannføring* – dvs. ikke *alminnelig lavvannføring* slik det er angitt i innstillingen (ref. side 46, første avsnitt, 4 linje). OED anmodes om å vurdere om det er grunnlag for å redusere det minstevannføringsslipp som NVE foreslår, enten gjennom hele året eller eventuelt gjennom deler av året. AEP er av den oppfatning at det foreslåtte minstevannføringsslippen vil representere en så stor produksjonsreduksjon at det ikke står i forhold til nytten med slippet.

Ellers har NVE i sin vurdering av temaet "*Landskap*" merknader til det foreslåtte tippområdet innerst i Dalanekilen (ref. innstillingen side 38, 2 avsnitt). NVE anfører at ut fra en *landskapsmessig* vurdering vil det være en lang bedre løsning om "reservearealet" ved Frøysådalssteane benyttes som tippområde. AEP er ikke enig i denne vurderingen, og vil ellers påpeke at det landskapsmessige elementet kun er et av en rekke forhold som må tillegges vekt med tanke på lokalisering og etablering av massedeponi i dette området. Dette er et forhold som kommenteres nærmere under punkt "3. Planjusteringer" nedenfor.

2. Utbyggingsavtale mellom Iveland kommune og Agder Energi Produksjon as

Utbyggingsavtalen mellom Iveland kommune og AEP ble som kjent signert av partene 10.06.09. Det vises til mail til departementet av 18.06.09 hvor utbyggingsavtalen samt tilhørende korrespondanse mellom kommunen og AEP i fra perioden april til juni 2009 fulgte vedlagt. Siden departementet er kjent med utbyggingsavtalen mv. (ref. også møte 26.08.09) anses det ikke nødvendig med noen særskilt redegjørelse

for innholdet i avtalen. Det finnes tilstrekkelig å påpeke at utbyggingsavtalen innebærer gjennomføring av ulike infrastrukturtiltak i nærområdet til Iveland kraftverk som tilfører Iveland kommune betydelige og varige verdier. For kommunen representerer dette verdier i størrelsesorden 40-50 mill. kr. I tillegg kommer betydelige muligheter for ytterligere verdiøkning i fremtiden i form av videreutvikling av kommunale arealer i Skaiåområdet.

3. Planjusteringer

Utbyggingsavtalen med Iveland kommune innebærer et behov for justering av utbyggingsplanen når det gjelder arealbruk, dvs. deponering og bruk av tunnelmasser, herunder lokalisering av anleggs- og transportveier.

I tillegg kommer mulige planjusteringer relatert til NVE's innstilling samt til pågående detaljprosjektering i regi av Sweco.

I det følgende kommenteres først planjusteringer som er en direkte følge av utbyggingsavtalen. Dernest kommenteres øvrige aktuelle/mulige planjusteringer.

3.1 Planjusteringer relatert til utbyggingsavtalen

Utbyggingsavtalen innebærer deponering av tunnelmasser i Skaiåområdet i tråd med kommunale planer. Dette medfører endret uttak/utkjøring av tunnelmassene, og innebærer at *Tverrslag Moltekjerr Nord* sløyfes (ref. bl.a vedlegg 2 til konsesjonssøknaden). Tunnelmasser tas i stedet ut via adkomsttunnelen ved kraftstasjonen. Derfra fraktes tunnelmassene direkte til Skaiåområdet for permanent deponering i tråd med kommunale planer. *Tipp Moltekjerr* vil således bli betydelig redusert, og vil muligens kun romme tunnelmasser fra *Tverrslag Moltekjerr Syd*, dvs. masser fra svingekammer og shunttunnel (anslagsvis 40 000 m³). I og med at inngrep og arbeidsomfang ved Moltekjerr reduseres betydelig, og det samtidig følger av utbyggingsavtalen at det etableres permanent veiforbindelse og bro over Frøysåna, endres planene for adkomstvei opp til Moltekjerr. I utgangspunktet består endringen i å sløyfe planlagt adkomstvei fra vest fra området ved Tveitøyna opp til Moltekjerr. I stedet bygges en permanent adkomstvei fra øst, dvs. fra ny bro over Frøysåna opp til Moltekjerr. Det tas for ordens skyld forbehold om at det på et senere tidspunkt også kan bli aktuelt å bygge en ny vei fra Moltekjerr ned til Tveitøyna.

Omfang og forutsetningene for etablering av infrastrukturtiltak og deponering av tunnelmasser i Skaiåområdet framgår av utbyggingsavtalen, ref. avtalens pkt. 1 og 2. Deponering av tunnelmasser i Skaiåområdet skal ellers skje i samsvar med kommunale planer, og det er en forutsetning at kommunen treffer de reguleringsmessige vedtak som er nødvendig for gjennomføring av massedeponeringen. I den grad

det ikke foreligger endelig vedtatte planer for deponering i Skaiåområdet innen tidspunkt for anleggsstart er det i utbyggingsavtalen tatt forbehold om at AEP kan realisere utbyggingen i tråd med de planer som følger av konsesjonssøknaden og konsesjonsvedtak. Inntil videre er således endelig volum for Tipp Moltekjerr usikkert. AEP må derfor ta forbehold om at det kan bli behov for deponering av tunnelmasser ut over de masser som tas ut via Tverrslag Moltekjerr Syd. Det vil i sin ytterste konsekvens innebære at Tipp Moltekjerr må etableres i tråd med de opprinnelige planene som følger av konsesjonssøknaden.

3.2 Øvrige aktuelle/mulige planjusteringer

I forbindelse med møte og befaring 26.08.09 ble det bl.a. redegjort for aktuelle/mulige planjusteringer i og ved Dalanekilen. I det følgende omtales først planjusteringer relatert til selve Dalanekilen. Derneft omtales øvrige planjusteringer.

Planjusteringer Dalanekilen - massedeponi

En mulig planjustering som det ble redegjort for var flytting av inntaket lenger inn i Dalanekilen. Nærmere tekniske og økonomiske vurderinger har avklart at endret lokalisering av inntaket ikke er aktuelt. Lokalisering av inntaket slik det er redegjort for i konsesjonssøknaden (ref. bl.a. vedlegg 3 til konsesjonssøknaden) opprettholdes således uendret.

Tilsvarende har lokalisering av massedeponi i Dalanekilen og nærområdet vært nærmere vurdert. En gjennomgang av foreliggende grunnundersøkelser i selve Dalanekilen viser at det kan etableres et sikkert og stabilt massedeponi innenfor inntaket innerst i kilen. Like innenfor det planlagte inntaket er det en fjellter skel tvers over kilen som egner seg meget godt som fundament for etablering av en erosjonssikker voll med sprengstein slik det er skissert i konsesjonssøknaden. Innenfor denne vollen er det planlagt å plassere kanaliseringmassene fra Dalanekilen. Disse vil i hovedsak bestå av muddermasser og løsmasser, men vil også ha et betydelig innslag av grovere masser og sprengstein.

Massevolumet for *Tipp Dalanekilen* er i konsesjonssøknaden oppgitt å bli ca. 85 000 m³ fordelt på ca. 35 000 m³ sprengstein og ca. 50 000 m³ løsmasser og muddermasser. En nærmere vurdering av kanaliseringsbehovet i forbindelse med pågående detaljprosjektering avdekker et økt behov for kanalisering. Dette medfører at massevolumet i *Tipp Dalanekilen* vil kunne bli i overkant av 100 000 m³. Forutsatt oppfylling opp mot kote 170, dvs. 3 meter over HRV, er det beregnet at det teoretisk er plass til ca. 110 000 m³ i *Tipp Dalanekilen*.

Ut fra både anleggstekniske, økonomiske og miljømessige hensyn velger vi å opprettholde planene om massedeponering i indre del av Dalanekilen. Store deler av kanaliseringsmasse-

ne anses å være av en slik beskaffenhet at de er lite egnet for transport ut av området (ref. vårt brev av 25.11.08 til NVE, side 3). Anleggsteknisk - spesielt med tanke på gjennomføring av anleggsarbeidene - vil det være en klar fordel å deponere kanaliseringsmasser innerst i Dalanekilen på innsiden av en voll med sprengstein. Kostnader knyttet til opplasting og transport vil utvilsomt bli større ved en deponering ved Frøyådalsteane, og er i tillegg beheftet med vesentlig større usikkerhet/risiko. Både landskapsmessig og miljømessig vil en hel eller delvis igjennfylling av indre del av Dalanekilen kunne få begrensede konsekvenser forutsatt at området blir gjenstand for etterbehandling i form av tilsåing, beplantning mv. Etter vårt syn vil ikke indre del av Dalanekilen kunne bli gjenstand for vesentlig allmenn bruk og utnyttelse ved opprettholdelse av et vannspeil. Av sikkerhetsmessige årsaker ville også den indre del av kilen måtte bli avstengt med lenser eller annen fysisk sperring, ref. nærhet til inntaket. Ellers ser vi grunn til å understreke at Gåseflåfjorden, og herunder selvsagt også Dalanekilen, fortsatt vil få en varierende vannstand. I sommerperioden vil imidlertid vannstandsvariasjonen være begrenset til 1 m (ref. forslag om vannstandsrestriksjoner i perioden 15. mai til 15. september), men vannstandsvariasjoner vil likevel fortsatt begrense områdets betydning for allmenne interesser.

Det søkes således primært om tillatelse til etablering av et massedeponi innerst i Dalanekilen i tråd med konsesjonssøknad. Dersom konsesjonsmyndigheten ikke finner grunnlag for å tillate ovennevnte deponering søkes det subsidiært om tillatelse til etablering av massedeponi ved Frøysådalsteane.

Planjustering Dalanekilen - veiadkomst til eksisterende inntak

En annen aktuell planjustering som det ble redegjort for under befaringen 26. august var endret trasé for permanent adkomstvei til eksisterende inntak ved Gåseflådammen. I konsesjonssøknaden er det skissert en ny adkomstvei via nordsiden av Dalanekilen med bro ytterst i kilen, og vei videre bort til eksisterende inntak. I høringsrunden påpekte enkelte høringsinstanser at en bro ville kunne få negative landskapsmessige effekter. NVE anfører at dette er et forhold som naturlig inngår i detaljplanleggingen, og at det således ikke er et forhold som er avgjørende for konsesjonsspørsmålet.

I forbindelse med pågående detaljprosjektering har den skisserte broløsningen blitt gjenstand for nærmere gjennomgang og vurdering. Det viser seg at broløsningen vil bli vesentlig mer kostbar enn det som er skissert i tidligere forprosjekt. Vi har derfor fått vurdert alternative veitraseer, og er kommet til at det er grunnlag for å endre planen for veiframføring til eksisterende inntak. Endringen består i å sløyfe plan-

lagt adkomstvei på nordsiden av Dalanekilen og tilhørende bro. I stedet bygges en permanent adkomstvei på sørsiden av Dalanekilen fram til eksisterende inntak. Trasé for denne veien er ennå ikke endelig klarlagt, men den vil i utgangspunktet gå over høydedraget sør for Dalanekilen. Flere grunneiere vil ha interesse i bruk av denne veien, og endelig trasé vil derfor bli fastlagt i samråd med disse. Det legges til grunn at dette er et forhold som naturlig inngår i detaljplanleggingen, og således blir gjenstand for senere behandling og godkjenning av NVE med hjemmel i konsesjonsvilkårenes post 4.

Øvrige planjusteringer

Utnyttelse av minstevannføring til kraftproduksjon

Som redegjort for tidligere representerer slipp av minstevannføring fra Gåseflådammen et betydelig produksjonstap. Dersom deler av fallet nedstrøms Gåseflådammen kunne utnyttes til kraftproduksjon basert på minstevannføringen ville produksjonstapet kunne reduseres. Det fallet som teknisk og økonomisk sett muligens vil kunne la seg utnytte vil være det konsentrerte fallet i selve Gåseflådammen. Dette fallet utgjør totalt ca. 20 m.

For å sikre et permanent slipp av minstevannføring uavhengig av magasin vannstand i Gåseflåfjorden vil slippet måtte foretas under LRV. Det vil således uansett innebære tapping gjennom dammen, enten via et rør eller en ventil. Etablering av en liten kraftstasjon nedstrøms dammen for utnyttelse av minstevannføringen vurderes å kunne være et alternativ til ordinært slipp av minstevannføring via et rør eller ventil i dammen. For vassdragsstrekningen nedstrøms vurderes disse alternativene å være likeverdige sett i forhold til natur og miljø.

Det anmodes med dette om tillatelse til eventuelt å kunne etablere en kraftstasjon nedstrøms Gåseflådammen med tanke på utnyttelse av pålagt minstevannføringslipp til kraftproduksjon. Det legges ellers til grunn at planer for en slik utnyttelse blir gjenstand for behandling og eventuell godkjenning av NVE med hjemmel i konsesjonsvilkårenes post 4.

Turbintype

Med henvisning til pågående detaljprosjektering er det besluttet å installere en Francis-turbin i stedet for en Kaplan-turbin. Turbinens slukeevne forblir uendret.

Generelt for samtlige av de ovennevnte planjusteringer legges det til grunn at endelig valg og detaljutforming kan gjøres/avklares i tilknytning til NVE's behandling og detaljgodkjenning med hjemmel i konsesjonsvilkårenes post 4.

4. Kommentarer til særskilte forhold/tema

Utbyggingskostnad

I konsesjonssøknaden er utbyggingskostnaden angitt til ca. 430 mill. 2007-kroner, og utbyggingsprisen er angitt å være ca. 2,7 kr/kWh basert på en produksjonsøkning på ca. 160 GWh/år. Med henvisning til NVE's innstilling hvor det er foreslått et minstevannføringslipp på 2 m³/s gjennom hele året vil årlig produksjonsøkning for Iveland isolert bli ca. 150 GWh/år. Ny prognose tilsier en utbyggingskostnad på ca. 550 mill. kr, og det gir en utbyggingspris på 3,7 kr/kWh.

Brev fra advokatfirmaet Lund & Co av 28.09.09

Advokatfirmaet Lund & Co har på vegne av Iveland kommune fremmet kommentarer til NVE's innstilling, ref. brev av 28.09.09. Vi stiller oss noe undrende til brevets form og innhold da det anses å være noe i motstrid med kommunestyrets vedtak av 29.04.09. Nevnte dato fattet kommunestyret følgende vedtak:

"I. Kommunestyret gir sin tilslutning til at Agder Energi Produksjon (AEP) meddeles konsesjon i hovedsak i samsvar med Norges Vassdrags- og Energidirektorat (NVE) sin innstilling av 10. mars 2009 på de betingelser som fremgår av punkt II, III og IV nedenfor.

II. AEP anser spørsmålet om næringsfond å tilligge NVE og OED, jf. brev av 09.09.08. Kommunestyret ber derfor forhandlingsutvalget arbeide mot Olje- og energidepartementet (OED) for opprettelse av næringsfond.

III. Kommunestyret gir sin tilslutning til vedlagte tilbud om utbyggingsavtale datert 24.04.09 med følgende justeringer og presiseringer:

IV. Kommunestyret er innforstått med og innstilt på at reguleringsplanen må gjennomføres og iverksettes innen tidsplanen som fremgår av utbyggingsavtalen".

Ovennevnte vedtak samt saksframlegget til kommunestyremøtet (dvs. rådmannens innstilling og saksutredning) ble oversendt fra kommunen til AEP ved brev av 08.05.09. Vi er ikke kjent med at det foreligger en egen høringsuttalelse fra Iveland kommune datert 29.04.09 slik det synes å framgå av ovennevnte brev fra Lund & Co.

De forhold som omhandles i brevet fra Lund & Co er i hovedsak hentet fra rådmannens saksutredning framlagt i kommunestyremøte 29.04.09 (ref. vedlegg til kommunens brev av 08.05.09 til AEP), og bringer derfor ikke noe vesentlig nytt inn i saken. Dette er forhold kommunestyret var kjent med i forkant av ovennevnte vedtak. Det kan således etter vårt syn virke som om advokatfirmaet Lund & Co ved brev av

28.09.09 forsøker å få til "omkamp" om en rekke forhold som i realiteten ble avgjort i forbindelse med kommunestyrets behandling og vedtak 29.04.09.

Ellers er vårt syn på de forhold som omhandles i ovennevnte brev i hovedsak omtalt i det foranstående. Vi finner derfor ikke grunn til å kommentere brevet særskilt. Vi finner dog likevel grunn til å henvise til vårt brev av 25.11.08 til NVE hvor høringsuttalelsene til konsesjonssøknaden ble kommentert, og da spesielt anførselene knyttet til slipp av minstevannføring, lønnsomhet og realiserbarhet.

Vi kan heller ikke unnlate å henvise til vårt brev av 18.05.09 som besvarer kommunens brev av 08.05.09. I dette brevet omtales i hovedsak forhold knyttet til utbyggingsavtalen, men innledningsvis ble det rent generelt bemerket at - "utbyggingsavtalen baserer seg på at AEP meddeles konsesjon i all hovedsak i samsvar med NVEs innstilling". Det vises ellers til kommunens svarbrev av 05.06.09 som gir sin tilslutning til våre kommentarer og presiseringer.

Brev fra Agder Energi av 1.12.2009

Det vises til tidligere kontakt og korrespondanse, bl.a. vårt brev av 07.10.09.

Planjustering i kraftstasjonsområdet

I forbindelse med pågående detaljprosjektering er det avdekket forhold som gjør det nødvendig å justere utbyggingsplanen i kraftstasjonsområdet.

Resultater fra grunnundersøkelser utført den senere tid har avdekket at beliggenheten til eksisterende tilløpstunnel *ikke* er i samsvar med foreliggende tegningsgrunnlag, dvs. de gamle opprinnelige tegningene fra slutten av 1940-tallet.

Foreliggende utbyggingsplan legger som kjent til grunn at nytt utløp skal krysse *under* eksisterende tilløpstunnel med avløp til Skaiåevja vest for eksisterende stasjon (ref. detaljkart for stasjonsområdet – vedlegg 2 til konsesjonssøknaden). Bakgrunn for denne planløsningen var for øvrig at det i konsesjonssøknaden ble lagt til grunn plassering av et utendørs 132 kV koblingsanlegg øst for eksisterende stasjon, ref. konsesjonssøknaden side 9 og 13. Dette kommenteres nærmere nedenfor.

Geofysiske målinger i kraftstasjonsområdet synes å bekrefte antagelsen om at fjellkvaliteten ikke er optimal da det er avdekket flere svakhetssoner i fjellmassivet. Anleggstekniske årsaker, bl.a. lokalisering av kraftstasjonshallen, gjør at avløpstunnelen slik den er skissert i konsesjonssøknaden, må krysse svært nærme eksisterende tilløpstunnel. Eksisterende tunnel er til en hver tid vannfylt, og vanntrykket i det aktuelle området for kryssing er betydelig. Den usikkerhet som nå er avdekket mhp. beliggenheten til eksisterende tunnel medfører en bety-

delig økt risiko for uforutsette hendelser i forbindelse med gjennomføring av fjellarbeidende (utilsiktet vanninntrengning og i verste fall skader/ras i eksisterende tunnel). En kryssing under eksisterende tunnel i tråd med omsøkt plan er således beheftet med betydelig anleggsmessig risiko, og det anses ikke lenger tilrådelig å gjennomføre den skisserte planløsningen.

Med henvisning til det ovennevnte er det besluttet å justere traseen for utløpet. Justeringen innebærer flytting av utløpet til østsiden av eksisterende kraftstasjon, og man unngår dermed kryssing av eksisterende tilløpstunnel. Dette gir ellers grunnlag for å justere lokaliseringen av selve kraftstasjonshallen, dvs. flytte den noe lenger sør i fjellmassivet. Justeringen innebærer også at risikoen for skader på eksisterende svingekammer reduseres da avstanden til nytt tunnelsystem økes. Det vises til vedlagte arrangementstegning over kraftstasjonsområdet.

Et nytt utløp øst for eksisterende kraftstasjon vil kun berøre AEP's egen eiendom. Det nye utløpet vil i hovedsak berøre det samme området som berøres av eksisterende utløp da utløpskanalen etableres så nær opp til eksisterende stasjon og utløp som mulig. Det vises til vedlagte ortofoto som viser beliggenheten til både eksisterende og nytt utløp.

Justeringen antas ikke å få vesentlige konsekvenser for forholdene i Skaiåevja eller for allmenne interesser. Planjusteringen er forelagt SWECO, som i mars 2007 utarbeidet en fagrapport om hydrologiske forhold knyttet til planene for utvidelse av Iveland kraftverk. SWECO har vurdert de hydrologiske konsekvensene ved en lokalisering av nytt utløp øst for eksisterende stasjon, ref. vedlagte notat av 27.11.09. Notatet konkluderer med at flytting av avløpet ikke vil medføre noen endringer i forhold til vannstands-, vannførings- og isforhold. Når det gjelder strømningsforholdene vil strømpåvirkningen i den sørvestlige delen av Skaiåevja forsterkes noe. Den sørvestlige elvebredden består imidlertid i all hovedsak av bart fjell, og er dermed ikke erosjonsutsatt. Flytting av utløpet vurderes derfor ikke å gi noen vesentlige økte negative konsekvenser. Utløpet fra Frøysåna forblir uberørt, og heller ikke landskapsmessig vurderes endringen å ha noen vesentlig betydning da området i utgangspunktet er berørt av eksisterende kraftverk.

Som nevnt innledningsvis var lokaliseringen av et utendørs koblingsanlegg hovedårsaken til at nytt utløp ble lagt vest for eksisterende stasjon. For ordens skyld vil vi påpeke at NVE meddelte konsesjon for nevnte koblingsanlegg 21.05.07, men vedtaket ble påklagd og var ikke sluttbehandlet før konsesjonssøknaden for utvidelse av Iveland kraftverk ble gjenstand for behandling. I tilknytning til NVE's klagebehandling besluttet Agder Energi Nett (AEN) å endre planene for koblingsanlegget fra et utendørsanlegg til et nytt innendørs 132 kV SF6 koblingsanlegg i eksisterende stasjon. AEN og AEP ble

meddelt konsesjon for en slik løsning ved brev fra NVE av 30.04.08 (ref. vedtak av samme dato). Arealet øst for eksisterende stasjon var dermed "frigitt", og det ble lagt til grunn at dette arealet kunne brukes til midlertidig riggområde i anleggsperioden.

Det anmodes med dette om at et konsesjonsvedtak for utvidelse av Iveland kraftverk omfatter ovennevnte planløsning med nytt utløp øst for eksisterende stasjon. Det legges ellers til grunn at endelig detaljutforming avklares i tilknytning til NVE's behandling og godkjenning av detaljplaner.

Supplerende anførsler/kommentarer, ref. brev av 07.1.09

I brev av 07.10.09 ble det redegjort for planjusteringer relatert til utbyggingsavtalen med Iveland kommune, ref. brevets pkt. 3.1 hvor det er anført at Tverrslag Moltekjerr Nord sløyfes. Bakgrunn for dette var Iveland kommune sitt ønske om deponering av opptil 400 000 m³ med sprengstein i Skaiåområdet (ref. utbyggingsavtalens pkt. 2.2). Fra kommunens side er det nylig signalisert at behovet for direkte utkjøring/deponering i Skaiåområdet er betydelig mindre enn tidligere anslått. Kommunen finner ikke grunnlag for å deponere mer enn maksimalt 200 000 m³ i Skaiåområdet i løpet av anleggsperioden. Kommunen ser i stedet for seg at tunnelmassene deponeres ved Moltekjerr, og at de kan bli gjenstand for senere uttak etter at anleggsarbeidene er sluttført. Tipp Moltekjerr vil således få en størrelse som er mer i samsvar med de opprinnelige planene, ref. konsesjons-søknaden. Endelig størrelse og omfang når det gjelder Tipp Moltekjerr vil måtte avklares på et senere tidspunkt, dvs. i forbindelse med NVE's behandling og godkjenning av detaljplaner. Det ovennevnte innebærer at planene for Tverrslag Moltekjerr Nord må opprettholdes. Anførselen om at Tverrslag Moltekjerr Nord sløyfes trekkes således tilbake.

Ellers har kommunen i forbindelse med pågående utarbeidelse av reguleringsplan for Skaiåområdet signalisert at deler av området langs den nye anleggsveien fra Frøysåna opp til Moltekjerr vurderes regulert til næringsformål. Dersom kommunen velger å regulere dette området til nevnte formål kan det være aktuelt for AEP å ta i bruk området til midlertidig riggområde i anleggsperioden. Det vil i så fall kunne gi grunnlag for direkte deponering av tunnelmasser også i dette området, dvs. at det opparbeides og utformes med tanke på permanent bruk til næringsformål. Dette er et forhold som avklares i forbindelse med NVE's behandling og godkjenning av detaljplanene.

E-post fra Agder Energi Produksjon av 18.12.2009

Viser til gårsdagens telefonsamtale angående høydeangivelse av HRV mv. i utkast til manøvre-

ringsreglement for regulering av Kilefjorden og Gåseflåfjorden i NVE's innstilling av 10.03.09.

I manøvreringsreglementets punkt 1. Reguleringer er HRV for Kilefjorden og Gåseflåfjorden angitt å være kote 167,00 med referanse til SKs (Statens kartverks) høydesystem (NN 1954). Tallet er feil da det ikke refererer til SKs sitt høydesystem (NN 1954). Tallet 167,00 stammer derimot fra manøvreringsreglementet fra 1948 (ref. kgl.res. av 08.06.1948) hvor høyden refererer til - "Kilefjorden vannmerke hvis nullpunkt har høyden 0,337 i Vassdragsvesenets generalplan."

Korrekt høyde i SKs sitt høydesystem (NN 1954) er 167,30.

Det er nylig utført en kontrollmåling (presisjonsnivellement) i regi av Nettkonsult v/Arild Johannessen som bekrefter at ovennevnte høyde er korrekt.

Har for enkelthets skyld anført hva som må endres i NVEs sitt utkast, ref. vedlegg hvor de korrekte tallene er angitt med rødt.

Det understrekes for ordens skyld at dette kun dreier seg om en "tallfeil"! Dette medfører ingen fysiske eller vannstandsmessige endringer verken i Gåseflåfjorden eller i Kilefjorden!

Brev fra NVE av 21.12.2009

Vi viser til brev fra Agder Energi Produksjon (AEP) vedrørende planendring for Iveland kraftverk. Det er i forbindelse med detaljprosjekteringen avdekket forhold som gjør det nødvendig å justere utbyggingsplanen i kraftstasjonsområdet noe.

Endringene består i å justere traseen for utløpet av kraftstasjonen. De gamle tegningene fra 1940 over eksisterende anlegg har vist seg å være ukorrekte med hensyn til den virkelige plasseringen av eksisterende tilløpskanal. Dette har konsekvenser for den nye tunnelen som opprinnelig var planlagt å krysse under eksisterende tunnel og med utløp på vestsiden av nåværende utløp. Fjellkvaliteten er dårlig og en kryssing er beheftet med stor usikkerhet. Agder Energi har derfor søkt om å få legge utløpet på østsiden av eksisterende utløp.

Et nytt utløp vil kun berøre AEPs eiendom og i følge en tilleggsutredning fra SWECO daterert 27.11.09 vil en slik endring ikke få vesentlige konsekvenser for forholdene i Skaiåevja eller for allmenne interesser.

Basert på ovennevnte opplysninger er NVE av den oppfatning at en justering som skissert ikke medfører virkninger for allmenne interesser som skulle tilsi behov for en ny høringsrunde. NVE anbefaler at en ev. konsesjon til utvidelse av Iveland kraftverk gis med ovennevnte løsning for tunnelutløp.

Vi viser ellers til vilkår om godkjenning av detaljplaner som vil sikre den videre oppfølging av en ev. utvidelse.

E-post fra NVE 22.12.2009

Vedrørende justering av reg.høyder ifht. gjeldende høydesystem, er dette noe NVE har gjort i andre saker uten noen omfattende saksbehandling. NVE foreslår at Olje- og energidepartementet justerer HRV og LRV i tråd med AEPs e-post m/vedlegg av 18.12.09.

Følgende korrespondanse mellom advokatfirmaet Haavind AS og Tofte & Co Advokatfirma DA er oversendt departementet fra advokat Helge Tofte:

Brev fra advokatfirmaet Haavind As av 10.9.2009

UTVIDELSE AV IVELAND KRAFTSTASJON

1. Innledning

Det vises til tidligere kontakt, herunder befaring og møte den 26.8.2009, samt senere oversendelse av referat fra møtet.

Her gir vi kort uttrykk for vårt syn på avtalen mellom AEP og Iveland kommune, samt at vi - som avtalt angir noe nærmere de enkelte grunneierne ønsker i forbindelse med inngrepene på deres eiendommer som bes hensyntatt ved detalplanleggingen som AEP nå arbeider med.

2. Avtalen mellom AEP og Iveland kommune

Vi viser til vårt møte den 26.8.2009 og gjentar for ordens skyld at våre parter motsetter seg rett for Iveland kommune til å ta ut masser på deres eiendom. Grunneierne har heller ikke vært involvert i prosessen fram til en utbyggingsavtale, til tross for at avtalen etter sin ordlyd innebærer en inngripen i grunneiers råderett.

Konsesjonsvedtak vedrørende utvidelse av Iveland kraftverk vil gi ekspropriasjonstillatelse i medhold av vassdragsreguleringsloven § 16 nr. 1, som følge av utbyggingens størrelse, jf. vannressursloven § 19. Etter denne bestemmelsen plikter enhver mot erstatning etter skjønn, å avstå den for anlegget "nødvendige" grunn.

AEP må benytte grunneierne eiendom for uttak, mellomlagring, lagring og transport av masser til anlegget, hvilket vil ligge innenfor et eventuelt ekspropriasjonsvedtak. Imidlertid kan ikke AEP rå over disse massene på hvilken som helst måte.

Kommersiell drift av tippene vil ikke være omfattet av en eventuell ekspropriasjonstillatelse, og vil i så fall måtte være noe AEP inngår avtale med grunneierne om. Det samme gjelder bruken av veiene på grunneierne eiendommer for å uttransportere massene til kommersielt formål. Veiene på grunneierne eiendommer er private. For at AEP kan gi kommunen tilgang til å hente masser må AEP enten inngå avtale med grunneierne eller ekspropriere bruksrett til veien. Vi kan ikke se at det er grunnlag for ekspropriasjonstillatelse knyttet til tredjeparts bruk av veiene til uttak av masser/drifting av tipper.

På befaringen og møtet den 26.8.2009 ble det fra AEPs side orientert om at det som følge

av avtalen med kommunen vil være en vesentlig reduksjon i Tipp Moltekjerr, fra de varslede 415 000 m³ med masser, til nærmere 40 000 m³ masser fra svingkammeret. AEP kunne på nåværende tidspunkt ikke si med sikkerhet hvordan massene på Tipp Moltekjerr ville bli håndtert, hva enten disse ville bli lagt som permanent deponi eller om også disse massene eventuelt ville bli benyttet av Iveland kommune. Fra grunneierne side er det naturlig nok ønskelig med en så rask avklaring som mulig på den fremtidige bruken av Tipp Moltekjerr.

På bakgrunn av at massedeponeringen på Tipp Moltekjerr er blitt vesentlig redusert, er det heller ikke aktuelt fra grunneierne side på nåværende tidspunkt å foreta seg noe ytterligere med hensyn til avtalen mellom AEP og Iveland kommune. Det gjøres imidlertid uttrykkelig oppmerksom på at grunneierne i prinsippet fastholder sitt standpunkt om at drifting av Tipp Moltekjerr til fordel for tredjepart ikke kan gjennomføres uten etter samtykke fra grunneierne.

3. Innspill i forbindelse med detalplaner

I møtet den 26.8.2009 opplyste AEP at det var ønskelig at grunneierne fremla sine ønsker for avbøtende tiltak på eiendommene slik at disse kunne hensyntas i forbindelse med AEPs arbeid med detalplaner.

For hver eiendom er det utarbeidet ønsker for detalplanleggingen som fremkommer på egne "takstblader", se vedlegg.

Når det gjelder nærmere trasévalg for veier, plassering av leggesteder, riggområder med videre, legger vi til grunn at dette er forhold som kan avklares nærmere i direkte kontakt mellom AEP og grunneierne.

Brev fra advokatfirmaet Haavind av 2.11.2009

UTVIDELSE AV IVELAND KRAFTSTASJON

Det vises til tidligere kontakt, senest Deres brev av 23.9.2009 samt telefonsamtale 22.10.2009 der De tok opp spørsmålet om prøveboring på våre parters eiendommer.

Normalt vil det være helt uproblematisk å gi en slik arbeidstillatelse. Imidlertid stiller De betingelser i brevet av 23.09.2009 for videre minnelige drøftelser. Disse betingelser gjelder forhold som grunneierne tidligere har drøftet med Deres klient i flere møter og som er en normal del av forhandlingene.

Fra grunneierne side er det ønskelig med en dialog vedrørende spørsmålet om eiendomsrett eller bruksrett til tippene, dog slik at nødvendig klausulering påheftes. Vi er kjent med at det i andre saker er akseptert at grunneierne beholder eiendomsretten til arealer som er beslaglagt av tipper, med klausuleringer av bruken slik at NVEs vilkår om tilstrekkelig råderett ivaretas. NVE har også bekreftet at dette er blitt gjort.

Alle løsninger forutsetter selvsagt godkjenning fra NVE.

Når det gjelder AEPs adgang til å inngå avtaler som gir tredjepart rett til å gjøre uttak av tipp etablert på grunneiers eiendommer i forbindelse med AEPs utvidelse, fastholdes at dette i utgangspunktet forutsetter samtykke fra grunneier. Etter vårt syn vil en slik avledet tredjepartsrett som ikke har direkte forankring i det tiltaket som eventuell ekspropriasjonstillatelse knytter seg til, ikke ha hjemmel da det vil ligge utenfor en eventuell ekspropriasjonstillatelse.

Spørsmålet hvordan man løser dette vil imidlertid være en naturlig del av forhandlingene mellom partene og står ikke i noen særstilling når det gjelder erstatningsrettslig posisjon.

Grunneierens klare utgangspunkt er derfor at partene skal fortsette forhandlingene for om mulig å oppnå minnelige avtaler. Med utgangspunkt i enighet om fortsatte forhandlinger vil grunneierne selvsagt kunne gi tillatelse til prøveboringer.

Brev fra advokatfirma Tofte & Co av 6.11.2009

Jeg har tidligere redegjort for vårt standpunkt med hensyn til eiendomsretten til tippmassene.

I Deres siste brev tar De også opp spørsmålet om AEP skal erverve eiendomsrett eller bruksrett til den grunn som tippene vil beslaglegge.

Når det gjelder løsmassedepoiet i Dalanekilen er det sannsynligvis tilstrekkelig at vi får tinglyst rett til å deponere massen, dog slik at AEP får full eiendomsrett til deler av arealet nær inntaket. Nærmere avgrensning blir tatt senere.

Vi bør også kunne få til en avtale som gjør at opprinnelige grunneiere i Dalanekilen kan disponere arealet i forbindelse med landbruksdrift (skog/beite). Slike avtaler må godkjennes av NVE.

Når det gjelder steintippen ved Moltekjerr vil vi kreve å få full eiendomsrett til grunnen som tippet beslaglegger. Det er i tråd med alminnelig praksis.

Dersom hele depoiet etter hvert blir tømt, og AEP ikke trenger hele eller deler av arealet til sin virksomhet er vi villige til å skjøte areal tilbake til de opprinnelige grunneierne vederlagsfritt.

Når det gjelder retten til selve tippmassene opprettholdes vårt standpunkt. AEP har full eiendomsrett til tippmassene, og kan disponere disse fritt etter eget skjønn og behov dog innen de rammer som NVE måtte sette. Tilsvarende fastholdes det at AEP både i egen og i andres regi er berettiget til masseuttak samt massetransport ut av området både i anleggsperioden og senere uten noen form for tidsbegrensning.

Så lenge grunneieren ikke aksepterer dette er det ikke noe grunnlag for å forhandle videre. Hele erstatningsspørsmålet må avgjøres ved skjønn der det må tas stilling til om retten til å disponere steinmassene ligger innenfor den gitte ekspropriasjonstillatelse.

For øvrig har kommunen nå opplyst at de sannsynligvis ikke kan ta imot så store steinmasser som tidligere bebudet (dvs. inntil 400 000 m³). Dette innebærer at deponiet i Moltekjerr blir betydelig større enn antydnet i møte 26. august.

Dersom grunneierne – på bakgrunn av det som er nevnt ovenfor – vil gi AEP rett til å foreta grunnboringer må jeg ha beskjed om dette innen tirsdag 10. november. Dersom vi ikke mottar noe entydig svar innen dette tidspunkt vil jeg søke lensmannen om samtykke til dette.

IV Olje- og energidepartementets merknader

Bakgrunn

I departementets vurdering av om konsesjon etter vassdragslovgivningen skal gis, må fordeler og ulemper ved det omsøkte tiltaket veies opp mot hverandre. Bevaring av naturmangfoldet inngår i skjønnsutøvingen ved saksbehandlingen. Dette innebærer at miljøkonsekvensene ved utvidelse av Iveland kraftverk må vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der tiltakets bidrag til den nasjonale satsingen på fornybar energi og hensynet til kraftbalansen avveies mot forringelsen eller tapet i naturmangfoldet.

Bestemmelsene i naturmangfoldloven § 8 og prinsippene i §§ 9-12 legges til grunn som retningslinjer for vedtak etter vannressursloven. Det vises i den sammenheng til forvaltningsmålene om naturtyper, økosystemer og arter i naturmangfoldloven §§ 4 og 5. Disse forvaltningsmålene blir iaktatt ved departementets behandling av søknaden.

Konsesjonssøkeren Agder Energi Produksjon AS (AEP) er et heleid datterselskap av Agder Energi AS. Statkraft Holding AS eier 45,525 prosent av aksjene, mens de resterende aksjer eies av kommuner i Aust- og Vest-Agder.

Iveland kraftverk ligger i Iveland kommune og er det øverste av 5 kraftverk som ligger i Otravassdraget mellom Byglandsfjord og utløpet i havet ved Kristiansand. Kraftverkets slukeevne på 116 m³/s er mindre enn middelvannføringen som er ca. 130 m³/s i denne delen av Otra. Dette medfører et betydelig flomtap, og periodevis må store vannmengder slippes forbi uten å kunne utnyttes i kraftverket. Den omsøkte utvidelse vil innebære at slukeevnen økes med ca. 100 m³/s, og dette vil gi en betydelig økning i kraftproduksjonen i fallet som utnyttes i Iveland kraftverk.

Eksisterende forhold i vassdraget

Iveland kraftverk utnytter fallet mellom Gåseflåfjorden og Skaiåevja. Fallet er ca. 45 meter, og elvestrekningen som berøres er ca. 3,5 kilometer lang. Det er gitt to tillatelser i medhold av vassdragsloven av 5.3.1940, som direkte angår Iveland kraftverk. Disse ble gitt 13.4.1942 og 8.6.1948. Sistnevnte tilla-

telse gjelder manøvreringen av Kilefjorden og Gåseflåfjorden (inntaksmagasinet for Iveland kraftverk).

Kraftverket ble bygget i perioden 1944 til 1955, og det første aggregatet ble satt i drift i 1949. Installert effekt er 45 MW fordelt på 3 aggregater. Høyeste regulerte vannstand (HRV) både i Gåseflåfjorden og Kilefjorden oppstrøms er på kote 167,30. Gåseflåfjorden er tillatt regulert 4 meter og Kilefjorden 0,87 meter. Under normal drift ligger vannstanden i Gåseflåfjorden stabilt og rett opp under HRV. Fra inntaket i Gåseflåfjorden like nordøst for Gåseflådammen ledes vannet i tunnel til kraftstasjonen som ligger i dagen ved Skaiåevja. Når vannføringen i Otra er større enn slukeevnen i kraftverket, åpnes flomlukene i Gåseflådammen, og vannet slippes ned i det naturlige elveleiet. Når hele vannføringen kan utnyttes gjennom stasjonen, dvs. vannføringer opp til 116 m³/s, slippes det ikke vann fra Gåseflådammen, og elveleiet like nedstrøms dammen er tilnærmet tørrlagt. Årsproduksjonen er i underkant av 350 GWh fordelt med 128 GWh som sommerkraft og 221 GWh som vinterkraft.

Søknaden

AEP har søkt om tillatelse etter vannressursloven til utvidelse av Iveland kraftverk. Planene går ut på å bygge nye tilløps- og utløpstunneler, og bygging av nytt aggregat i fjell nær eksisterende kraftverk. Videre er det søkt om tillatelse etter oreigningsloven til ekspropriasjon av grunn og forhåndstiltredelse av arealer. Det er også søkt om anleggskonsesjon etter energiloven for bygging og drift av elektriske anlegg.

Bygging og drift av kraftverket forutsetter nødvendig tillatelse etter forurensningsloven.

Det nye aggregatet vil få en maksimal effekt på ca. 45 MW og slukeevne på ca. 100 m³/s og skal samkjøres med eksisterende aggregater. Det nye aggregatet skal kobles mot en ny tilløpstunnel som får inntak innerst i Dalanekilen. Ca. 78 prosent av den totale driftsvannføringen vil bli tatt inn gjennom det nye inntaket, mens de resterende 22 prosent vil tas gjennom det gamle inntaket. Det må foretas kanalisering på enkelte partier i midtre og indre deler av Dalanekilen, for å oppnå akseptabel gjennomstrømningshastighet for vannet. Deler av løsmasseavsetninger i indre del av kilen må fjernes (mudres) for å unngå erosjon og tilførsel av løsmasser i tilløpstunnelen.

Tilløpstunnelen vil bli ca. 1830 meter lang med tverrsnitt 104 m² fram til toppen av trykksjakten. Tunnelen planlegges drevet fra tverrslaget ved Moltekjerr/Foskardalen.

AEP har ved brev av 01.12.2009 søkt om å justere traseen for avløpstunnelen ved flytting til østsiden av eksisterende kraftstasjon. Grunnundersøkelser har avdekket at slik justering er nødvendig, da de opprinnelige tegningene over anlegget er ukor-

rekte når det gjelder den faktiske plasseringen av eksisterende tilløpstunnel. Det er bare tiltakshavers eiendom som vil bli berørt av denne planendringen. Dette vil ikke få vesentlige konsekvenser for forholdet til Skaiåevja eller for allmenne interesser. NVE har derfor ved brev av 21.12.2009 konkludert med at ny høring ikke er nødvendig for denne planendringen.

Masseuttaket i forbindelse med utvidelsen av Iveland kraftverk vil bli betydelig med et volum på mer enn 500 000 m³ løsmasse. Uttaket av løsmasse og sprengstein er lokalisert til følgende hovedområder: kraftstasjonsområdet, Moltekjerr og Dalanekilen. Uttak og lagring vil bli nærmere avklart ved NVEs behandling av detaljplanene.

Eksisterende veinett vil i stor grad bli benyttet, slik at behovet for veibygging er begrenset. Opprusting/oppgradering av eksisterende veinett og nybygging av veier vil i hovedsak foretas mot Moltekjerr og ved Dalanekilen.

Departementet har merket seg at det er inngått en utbyggingsavtale 10.6.2009 mellom AEP og Iveland kommune blant annet om større infrastrukturtiltak i kommunen, som vei, gang- og sykkelvei, nyttiggjøring av massedeponi og et engangstilskudd på inntil 1 million kroner til gjennomføring av allmennnyttige nærmiljøtiltak.

For fremføring av anleggskraft til arbeidsstedene ved Moltekjerr og Dalanekilen er det nødvendig å bygge nye kraftledninger. Det nye inntaket vil ha behov for permanent strømforsyning til drift av inntaksluke mv. Den midlertidige luftledningen vil derfor bli erstattet med en jordkabel i løpet av anleggsperioden. Kabelen blir permanent, og skal graves ned i eller langs den nye adkomstveien til eksisterende inntak.

Et nytt aggregat i Iveland kraftverk vil øke den midlere kraftproduksjonen pr. år med ca. 160 GWh.

NVEs innstilling

Kraftverkets slukeevne er mindre enn middelvannføringen i denne delen av Otra. Dette medfører et betydelig flomtap, og periodevis må store vannmengder slippes forbi kraftverket uten å kunne utnyttes. Utvidelsen av Iveland kraftverk vil bidra med en årlig midlere økning i kraftproduksjon på ca. 160 GWh. En bedre utnytting av vannet på en allerede utbygd elvestrekning gir mer kraft med begrenset miljøkonsekvenser.

Strekningen nedenfor Gåseflådammen vil få betydelig redusert vannføring sammenlignet med forholdene i dag. Søker har foreslått et slipp på 200 liter/sekund på strekningen nedstrøms Gåseflådammen. Strekningen har i dag ikke krav om minstevannføring, men gjentatte overløp på dammen sørger for periodevis stor vannføring. NVE finner at utbyggers forslag til minstevannføring er en svært liten vannføring i et så stort vassdrag som Otra. NVE

er kommet til at minstevannføringen bør være rundt 2 m³/s hele året på den berørte strekning for å sikre en viss gjennomstrømning. Dette fører til at produksjonsøkningen reduseres fra ca. 160 GWh til ca. 152 GWh pr. år. Etter NVEs vurdering er Iveland kraftverk fortsatt økonomisk lønnsomt.

NVE finner at fordelene og nytten ved utvidelsen av Iveland kraftverk er større enn skadene og ulempene for allmenne og private interesser. NVE anbefaler at AEP får tillatelse til å utvide Iveland kraftverk etter § 8 i vannressursloven. Samtidig anbefaler NVE at AEP ikke gis forhåndstiltredelse etter oreigningsloven § 25 før skjønn er krevd.

V Olje-og energidepartementets vurdering

Kunnskapsgrunnlaget

Departementet bygger på følgende kunnskapsgrunnlag for innstillingen:

- NVEs innstilling av 10. mars 2009 med høringsuttalelser til søknaden
- søknad av 19. desember 2007 fra Agder Energi Produksjon AS med tilhørende konsekvensutredninger
- høringsuttalelser til NVEs innstilling
- registreringer i Naturbase
- Artsdatabanken

Departementet finner at naturmangfoldloven § 8 med krav til kunnskapsgrunnlag er oppfylt. Tiltaket er godt nok opplyst ved gjennomførte utredninger og høringer slik at vedtak kan fattes. Departementet viser til at materialet gir den kunnskap som kreves om arters bestandssituasjon, utbredelse av naturtyper og den økologiske tilstanden i området. Også virkningene av utbyggingen er beskrevet på tilstrekkelig vis.

Virkinger på naturmangfold mv.

Landskap

Den viktigste landskapsmessige konsekvensen av utvidelsesprosjektet vurderes å være terrenginngrep i form av etablering av tippområder. De visuelle konsekvensene vil avhenge av tippenes beliggenhet, dvs. i hvilken grad områdene er tilgjengelige for innsyn.

Redusert vannføring på utbyggingsstrekningen vil også ha visuelle og landskapsmessige konsekvenser, men vurderes å være mindre sentral da elveleie i utgangspunktet er sterkt berørt av eksisterende utbygging. Videre ligger elveleie i en markert forsenkning i terrenget med begrenset innsyn. Det har ved denne sammeheng også betydning at vannføringsreduksjonen i stor grad vil gjøre seg gjeldende i vinterhalvåret, dvs. utenom barmarkssesongen.

”Tipp Frøysåna” vil bli godt synlig fra offentlig vei og bebyggelse i anleggsperioden. En utforming

basert på planering i nivå med eksisterende vei kombinert med bevaring av randsone mot Frøysåna og etablering av voll i nordøst (som beplantes) vurderes å begrense de landskapsmessige og visuelle konsekvensene.

”Tipp Utløp” vil ikke bli synlig fra offentlig vei og bebyggelse. De landskapsmessige og visuelle konsekvensene vil bli ubetydelige.

”Tipp Moltekjerr” vil ikke bli synlig fra offentlig vei og bebyggelse. Det vil kun bli lokale landskapsmessige og visuelle konsekvenser, som vil bli begrenset ved etablering av voller som tildekkes med avdekkingsmasser og tilsås/eventuelt beplantes.

”Tipp Dalanekilen” vil bli synlig fra offentlig vei. Fra bebyggelse vil tippet i meget begrenset grad bli synlig. En utforming basert på etablering av voll (som beplantes) ut mot Dalanekilen, og for øvrig planering i nivå ca. 0,5 meter lavere enn eksisterende vei kombinert med tilsåing/beplantning vil begrense de landskapsmessige og visuelle konsekvensene.

”Reserveareal” ved Frøysådalsteane vil ikke bli synlig fra offentlig vei og bebyggelse. De landskapsmessige og visuelle konsekvenser vil kun bli av lokal grad.

”Tipp Moltekjerr”, som volummessig er den klart største tippet, ligger i et område som typografisk sett er meget godt skjermet mot innsyn. Området har for øvrig nylig vært gjenstand for omfattende hogst. Store deler av området har for tiden derfor et begrenset vegetasjonsdekke, og dette preger i stor grad det lokale landskapsbildet. De landskapsmessige og visuelle konsekvensene av å ta i bruk området til deponering av tunnelmasser vurderes derfor som begrenset.

Naturmiljø

Utredningen fra Agder Naturmuseum har befart samtlige områder som vil kunne bli berørt av tipp eller andre inngrep. I tillegg er det gjort litteratursøk, og offentlige databaser er gjennomgått i forhold til karplanter, moser, sopp og lav. Det ble ikke avdekket naturtyper eller vegetasjonstyper av høy verdi i områdene som planlegges berørt av terrenginngrep. Verdivurderingen er gjennomgående ”liten” eller ”liten/middels”.

Etter som situasjonen ved Moltekjerr presenterer seg annerledes etter slutføring av fagrapporten, på grunn av ytterligere hogst, er verdisetningen av området endret til ”liten”.

I DN's naturbase er det ikke angitt områder av særskilt verdi der det er planlagt terrenginngrep knyttet til utvidelse av Iveland kraftverk.

Konsekvenser av utvidelsesprosjektet

Utvidelsesplanene for Iveland kraftverk er ikke i konflikt med inngrepsfrie områder, det samme gjelder rødlistearter. Det er ikke registrert spesielle

forekomster i databasene for mose, lav og sopp. I tilknytning til feltarbeidene i 2006 ble det heller ikke registrert sjeldne eller truede fuglearter eller karplanter i området. Fuglefaunaen er typisk for naturtypen i området. Vannvegetasjonen i og ved Dalanekilen er ikke spesielt rik. Vannvegetasjonen er typisk for landsdelen med litt sumpvegetasjon og kilen har arter som er typiske for nærområdet.

Samtlige områder hvor det planlegges terrenginngrep i form av etablering av veier, tipper mv. er verdivurdert i forhold til naturtyper, vegetasjonstype, vilt og rødlistearter, og samlet sett er verdien angitt til "liten".

Samlet vurdering av tippområder mhp. naturmiljø er følgende: samlet verdi for samtlige tippområder er liten, bortsett fra Moltekjerr der samlet verdi er ubetydelig. Konsekvensene for samtlige tippområder er liten.

Fiskebiologiske undersøkelser

På elvestrekningen nedstrøms Gåseflådammen kan redusert forbitapping via dammen føre til at det vil forekomme mindre nedvandring av fisk fra Gåseflåfjorden. Vannføringsendringene antas å få liten betydning for den eksisterende naturlige rekrutteringen av ørret på elvestrekningen.

Det ble for øvrig ikke funnet forhold som tilsier at endret hydrologi i Dalanekilen vil få noen effekt på rekruttering og produksjon for fiskebestanden i Gåseflåfjorden. Lokalisering av nytt løp ved siden av det eksisterende tilsier at forholdene for fisk trolig ikke endres vesentlig i dette området. Den planlagte utvidelsen av Iveland kraftstasjon forventes heller ikke å medføre endringer som vil påvirke blekas muligheter til å etablere seg på strekningen.

Totalt sett vurderes utvidelsen av Iveland kraftverk å få små effekter på fiskebestandene på den berørte strekningen.

Kulturmiljø

Terrenginngrepene som følge av utvidelsesplanene forventes ikke å få konsekvenser for registrerte kulturminner, da disse ikke blir direkte berørt av fysiske inngrep. Utvidelsesplanene ses derfor heller ikke å få konsekvenser for kulturmiljøet i området.

Forurensning, vannkvalitet

I forbindelse med anleggsarbeid vil det kunne forekomme blakking av vann. Det er særlig en aktuell problemstilling i forhold til arbeid i forbindelse med driving av tunnel og kanal i forbindelse med det nye utløpet, og i forbindelse med kanaliserings-, mudrings- og gravearbeider i Dalakilen. Avrenning fra tippområdene antas ikke å gi konsekvenser for vannkvaliteten i hovedvassdraget. Det er ikke planlagt etablering av tipper direkte i vassdraget. Tippen innerst i Dalanekilen vil bli liggende nær opptil inn-

taksområdet og vassdraget, men etablering av en voll av stedlige masser kombinert med bruk av fiberduk antas å begrense avrenning til vassdraget. For øvrig vil den avrenning som kommer fra denne tippen umiddelbart bli sterkt fortynnet da vanngjennomstrømningen og vannutskiftingen i Dalanekilen vil være meget stor i forhold til mulig nivå på avrenningen fra tippen. De øvrige tippenes plassering og avstand i forhold til hovedvassdraget tilsier at tilførsel av næringsstoffer mv. til vassdraget vil bli meget beskjedent, og uten betydning for vannkvaliteten i hovedvassdraget.

I forhold til drikkevannsinntaket i Nomelandsdammen kan blakking av vann utløse behov for gjennomføring av ulike tiltak. Det kan eksempelvis være tiltak som går på å redusere omfanget av en blakking gjennom bruk av fiberduk og etablering av sedimentasjonsbasseng kombinert med pumping av slamholdig vann. Alternativet til dette kan være etablering av en midlertidig vannforsyning fra en annen vannkilde i en avgrenset periode. Dette er forhold som vil bli drøftet og avklart direkte med kommunen i tilknytning til detaljprosjektering, og som for øvrig vil måtte ha særskilt fokus i hele anleggsperioden.

Friluftsliv og reiseliv

Allmennhetens bruk av området er i hovedsak knyttet til den gamle Setesdalsbanen. Det tidligere jernbanesporet brukes i dag i hovedsak som sykkelvei, men strekningen mellom Skaiåevja (Iveland kraftverk) og Gåseflåfjorden er også åpen for biltrafikk.

En utvidelse av Iveland kraftverk vil ikke medføre vesentlige endringer på utbyggingsstrekningen i sommerperioden, da dagens normalsituasjon med lite tilsig opprettholdes. Utvidelsesplanene anses derfor å få marginale konsekvenser for utøvelse av friluftsliv og for bruk av "Nasjonal sykkelrute nr. 3".

Jakt og fiske

Det må forventes negative konsekvenser for utøvelse av rådyr og elgjakt i anleggsperioden grunnet utstrakt anleggsaktivitet. Når arbeidene er sluttført, og anleggsområdene har blitt gjenstand for opprydding og etterbehandling i form av tilsåing/beplantning, forventes ingen negative konsekvenser med hensyn til jaktutøvelse. For øvrig vil et eventuelt fremtidig masseuttak fra "Tipp Moltekjerr" kunne gi midlertidige konsekvenser for jaktutøvelsen i den perioden masseuttaket pågår. Når det gjelder utøvelsen av fritidsfiske vurderes konsekvensene å være beskjedne, og det gjelder også i anleggsperioden.

Naturressurser

Konsekvensene av utvidelsesprosjektet sett i forhold til skogbruksinteressene vurderes samlet sett

å bli moderate. Den største negative konsekvensen vurderes å være tap av framtidig virke i de områdene som blir permanent båndlagt som deponi for tunnelmasser. De driftsmessige ulemper for skogbruksdriften antas ikke å bli vesentlige, da de i hovedsak vil være begrenset til anleggsperioden, og således være av midlertidig karakter.

Eksisterende kraftutbygginger

Otra er den største elva på Sørlandet og har sitt løp fra Setesdalsheiene i Bykle kommune i nord til Kristiansand kommune i sør. Otravassdraget har en betydelig mengde kraftverk med reguleringsmagasiner samt elvekraftverk. Størsteparten av vassdraget er utnyttet til vannkraftproduksjon, og har følgende kraftverk: Brokke, Hekni, Holen, Hovatn, Hunsfoss, Iveland, Longerak, Nomeland, Steinsfoss og Uleberg.

Fremtidige kraftutbygginger

Fennefoss i Evje kommune. Lislevann som er sidegren til Otra i Uldalvassdraget med plan om å benytte eksisterende magasin i Vikstølvatn. Flateland kraftverk med plan om å benytte regulert vannføring fra Vikstølvatn/Kjetevatn. Ingen av disse planlagte utbygginger vil berøre Iveland kraftverk.

Samlet belastning

I henhold til naturmangfoldloven § 10 skal en påvirkning av et økosystem vurderes ut i fra den samlede belastningen økosystemet er eller vil bli påvirket av. Dette innebærer at man må ha kunnskap også om andre tiltak og påvirkninger på økosystemet slik at en kan identifisere den samlede belastningen. Vurderingene skal ta hensyn til både eksisterende og forventede fremtidige inngrep.

I departementets vurdering av om konsesjon skal gis etter vannressursloven, må fordelene og ulempene ved de omsøkte tiltak veies opp mot hverandre. Ivaretagelse av naturmangfoldet er et tillegghensyn i skjønnsutøvingen ved saksbehandling etter vannressursloven. Det innebærer at utvidelsen av Iveland kraftverk og miljøkonsekvensene av dette tiltaket skal vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der tiltakets bidrag til den nasjonale satsingen på fornybar energi og hensynet til kraftforsyningssikkerheten og tapet av forringelsen av naturmangfoldet på sikt avveies.

Utvidelsen av Iveland kraftverk vil gi en betydelig mengde fornybar energi gjennom en bedre utnyttelse av allerede utbygd vassdragsstrekning og innenfor rammen av allerede eksisterende regulering. Høringsinstansene er nesten uten unntak positive til en bedre utnyttelse av eksisterende anlegg.

Iveland kommune anbefaler at søknaden innvilges på nærmere angitte vilkår.

Den årlige kraftproduksjonen vil øke med ca. 160 GWh, fra ca. 350 GWh til ca. 500 GWh. Installert effekt vil øke med 45 MW til totalt 90 MW. Økt kraftproduksjon og økning i maksimal last vil styrke leveringsikkerheten både lokalt og regionalt.

AEP har oppdatert produksjonstall og kostnadstall for prosjektet. Ifølge e-post fra AEP av 13. oktober 2010 vil prosjektet gi en økning i årsproduksjonen på 150 GWh uten pålegg om minstevannføring.

NVEs innstilling av 10. mars 2009 om prosjektets lønnsomhet var basert på AEPs oppgitte kostnadstall på 43 millioner 2007-kroner og en produksjonsøkning på 152 GWh/år med en minstevannføring på 2 m³/s. Dette gir en utbyggingskostnad på 2,8 kr/kWh, som ifølge NVE er lønnsomt.

De nye kostnads- og produksjonsestimatene fra AEP på hhv. 690 millioner 2010-kroner og en produksjon på 142 GWh/år med en minstevannføring på 2 m³/s, gir ifølge NVEs brev av 19. november 2010 en utbyggingskostnad på 4,9 kr/kWh.

Det legges også vekt på at tunnelmassene fra anleggsdriften kan benyttes til lokale infrastrukturtiltak.

Utvidelsen vil føre til betydelig redusert vannføring nedenfor dammen. Det er særlig vannføringsforholdene i vinterhalvåret som endres når antall tilfelle med flomoverløp reduseres. Departementet har merket seg de naturinngrep som blir resultatet av at det skal bygges nye tilløps- og avløpstunneler, nytt aggregat i fjell og betydelige mengder steinmasser som skal deponeres. Tippområdene innebærer de mest negative terrenginngrepene landskapsmessig sett. "Tipp Moltekjerr" er volummessig den klart største tippen. Departementet har merket seg at denne tippen ligger i et område som typografisk sett er meget godt skjermet mot innsyn. Det har nylig vært omfattende hogst i dette området. Vegetasjonsdekket her er for tiden begrenset og preger i stor grad det lokale landskapsbildet. De landskapsmessige og visuelle konsekvensene av å ta i bruk området til deponering av tunnelmasser anses derfor som begrenset. Etter departementets vurdering er de landskapsmessige og visuelle konsekvenser av de øvrige tipper også av begrenset art.

Fylkesmannen i Aust-Agder påpeker at tiltakshaver skal bygge vei langs nordsiden av Dalanekilen med ny bro over kilen ytterst ved munningen, som vil være negativt for friluftslivet i området. Departementet har merket seg at tiltakshaver i brev av 07.10.09 har opplyst at nevnte plan om bygging av vei og bro er sløffet til fordel for bygging av en permanent adkomstvei på sørsiden av Dalanekilen frem til eksisterende inntak ved Gåseflådammen, som antas å ikke få vesentlig betydning for friluftslivet i området. Traseen er ennå ikke endelig klarlagt, og dette er et forhold som naturlig inngår i detaljplanleggingen og som skal godkjennes av NVE.

Det er i dag ikke pålagt slipp av minstevannføring over Gåseflådammen. Departementet tilrår pålegg om minstevannføring. Den minstevannføring som foreslås, kombinert med de naturlige terskelbassengene, tilsig fra uregulert restfelt og overløp på dammen, vil bedre de biologiske forholdene og sikre kontinuiteten på den berørte elvestrekningen sammenlignet med dagens forhold.

Nytt inntak i Dalanekilen vil føre til økt strømhastighet, som igjen vil legge begrensninger for bruk av båt i kilen, som særlig vil være til ulempe for padleinteressene i denne delen av vassdraget. Økt vanngjennomstrømming i Dalanekilen antas å føre til at det ikke blir isdekke her.

Konsekvensutredningen har ikke dokumentert viktige naturtyper eller truede arter som blir berørt av utvidelsen. Utbyggingen vil ikke føre til vesentlige endringer for fisk i forhold til situasjonen nå ettersom det fortsatt vil være vann i kulpene. Den foreslåtte minstevannføring vil forbedre forholdene for fisk og bunndyr i forhold til nåværende situasjon som følge av større stabilitet både temperaturmessig og i vanddekt areal, samtidig som strykstrekninene ikke blir tørrlagt i lange perioder som nå.

For så vidt gjelder planendringen om justert trasé for utløpet fra Iveland kraftverk, slutter departementet seg til NVEs konklusjon i brev av 21.12.09 om at ny høring ikke er nødvendig da allmenne interesser ikke er berørt.

Departementet kan etter en vurdering vanskelig se at det er mulig å finne tekniske løsninger som med mindre inngrep gir samme energiproduksjon, jf. naturmangfoldloven § 12.

Departementet har også vurdert den samlede inngrepssituasjonen i området basert på gjennomgangen ovenfor, og finner at utbyggingen kun gir beskjedne økninger i den samlede belastningen på naturmangfold og økosystemer i regionen, jf. naturmangfoldloven § 10.

Gjennom standardvilkåret om naturforvaltning mv. er tiltakshaver pålagt å dekke kostnader knyttet til tiltak for å hindre eller begrense skader på naturmangfoldet, jf. naturmangfoldloven § 11.

På bakgrunn av søknaden med fagrappporter samt innkomne høringsuttalelser, kan ikke departementet se at tiltaket vil medføre forurensning i driftsfasen. Departementet finner det derfor ikke nødvendig med tillatelse etter forurensningsloven. Forurensede utslipp i byggefasen må avklares med fylkesmannen.

Departementet finner etter en samlet vurdering at fordelene og nytten ved tiltaket er større enn skadene og ulempene for allmenne og private interesser, jf. vannressursloven § 25. Departementet tilrår at AEP får tillatelse etter vannressursloven § 8, jf. § 25 til å utvide Iveland kraftverk på de vilkår som er foreslått av NVE.

Tillatelsen etter vannressursloven gjelder bygging av elvekraftverk med midlere årsproduksjon over 40 GWh, og innbefatter ekspropriasjonstillatelse for avståelse av nødvendig grunn for anlegget, jf. vannressursloven § 19 andre ledd og vassdragsreguleringsloven § 16 nr. 1 første ledd. Det er derfor ikke nødvendig med særskilt ekspropriasjonstillatelse etter oreigningsloven her.

Når det gjelder søknaden om forhåndstiltredelse, har departementet merket seg at tiltakshaver ikke har begjært skjønn. I slike tilfeller kan samtykke til forhåndstiltredelse bare gis dersom det vil føre til urimelig forsinkelse for tiltakshaver å vente til skjønn er begjært. Departementet kan ikke se at særvilkårene i oreigningsloven § 25 første ledd andre punktum er oppfylt her. Tiltakshaver kan søke om forhåndstiltredelse når skjønn er begjært.

Departementets merknad til vilkårene:

Post 2 – Konsesjonsavgifter og næringsfond

NVE uttaler at vannressursloven ikke har bestemmelser om vilkår om avgifter og kraft. For elvekraftverk med midlere årsproduksjon over 40 GWh skal imidlertid bestemmelsene i vannressursloven § 19 andre ledd følges. Det er ikke hjemmel for pålegg om avståelse av konsesjonskraft etter vannressursloven i motsetning til hva som gjelder for konsesjonsavgifter. Når kraftverket ikke har konsesjon etter industrikonsesjonsloven fastsettes konsesjonsavgifter da etter bestemmelsene i industrikonsesjonsloven § 2 fjerde ledd nr. 13, jf. § 5 tredje ledd nr. 2. I og med at saken ifølge NVE kan betraktes som en opprusting av eksisterende kraftverk, kommer likevel ikke vrl. § 19 andre ledd siste punktum om konsesjonsavgifter til anvendelse. Denne bestemmelsen ble først tatt inn ved endring i vassdragsloven som del av § 106 fjerde ledd, jf. Ot.prp. nr. 50 (1991–92) Om lov om endringer i vassdragsreguleringsloven m.fl. Ifølge NVE fremgår det i nevnte proposisjon, avsnitt 21.3.2 at bestemmelsen kun gjelder for nye elvekraftverk med produksjon over 40 GWh/år. Begrepet "nye elvekraftverk" omfatter ifølge NVE utbygginger som utnytter fall som ikke tidligere er utbygd til kraftproduksjon. Tidligere praksis har vært at det ikke tilkjennes konsesjonsavgifter i opprustningssaker hvor man nytter allerede utbygde fall. Etter NVEs syn er derfor ikke grunnlag for å pålegge vilkår om konsesjonsavgifter i denne saken.

AEP har søkt om konsesjon etter vannressursloven for utvidelse av Iveland kraftverk. Departementet vil påpeke at i saker om bygging eller utvidelse av elvekraftverk med midlere årsproduksjon over 40 GWh fastslår vannressursloven § 19 annet ledd at enkelte bestemmelser i den øvrige konsesjonslovgivning (vassdragsreguleringsloven og industrikonsesjonsloven) kommer til anvendelse. Reglene om pålegg av konsesjonsavgifter i industrikonse-

sjonsloven § 2 post 13 og reglene om adgang til pålegg av næringsfond i vassdragsreguleringsloven § 12 post 17 er to av bestemmelsene som får anvendelse etter vannressursloven § 19 annet ledd. Bestemmelsen i vannressursloven § 19 andre ledd er en videreføring av reglene i vassdragsloven § 106 nr. 4, jf. Ot.prp. nr. 39 (1998-99) om lov om vassdrag og grunnvann (vannressursloven) punkt 23.3.4. Reglene i vassdragsloven § 106 nr. 4 ble innført i forbindelse med endringer i vassdragsreguleringsloven, jf. Ot.prp. nr. 50 (1991-92) s. 96-101, s. 119 og s. 124.

Departementet peker på at det i denne saken må foretas en nærmere fortolkning av hva som skal regnes som en ny utbygging i lovens forstand. Departementet kan ikke se at det ut fra forarbeidene kan legges til grunn at "nye elvekraftverk" bare omfatter utbygginger som utnytter fall som ikke tidligere er utbygd til kraftproduksjon slik NVE hevder ved å henvise til Ot.prp. nr. 50 (1991-92) punkt 21.3.2. (s. 108-109). Departementet vil påpeke at nevnte punkt riktignok omtaler "nye elvekraftverk", men det er utelukkende i forbindelse med innføring av regler om revisjon av konsesjonsvilkår i fremtidige (nye) elvekraftutbygginger. Dette punkt i odelstingsproposisjonen omhandler utelukkende forbudet i Grunnloven § 97 mot å gi loven tilbakevirkende kraft, og gjelder noe helt annet enn det spørsmål NVE omtaler. Tvert imot tilsier hensynet bak bestemmelsen at en utbygging med nye inntaks- og avløpstunneler og nytt aggregat i fjell, klart faller inn under bestemmelsen. Etter departementets vurdering kommer vannressursloven § 19 andre ledd derfor til anvendelse i denne sak. Iveland kommune er dermed berettiget til konsesjonsavgifter etter industrikonsesjonsloven § 2 fjerde ledd nr. 13.

Departementet foreslår at avgiften settes til kr 8,- pr. nat.hk. til staten og kr 24,- pr. nat.hk. til kommunen. Dette er satser som er vanlige for nye konsesjoner. Departementet understreker at det bare kan fastsettes avgifter for selve utvidelsen. NVE vil beregne vannføringsøkningen etter reglene i industrikonsesjonsloven etter at konsesjon er gitt.

Iveland kommune har krevd et næringsfond på 30 millioner kroner.

NVE uttaler at det ikke finnes særskilt hjemmel for å pålegge næringsfond ved konsesjon etter vannressursloven. Videre uttaler NVE at i likhet med konsesjonsavgifter er hjemmelen for å pålegge næringsfond knyttet til industrikonsesjonsloven og vassdragsreguleringsloven. NVE uttaler at næringsfond i forbindelse med rene utbyggingstillatelser har blitt gitt i noen tilfeller, jf. kgl.res. 27.7.1984 om tillatelse til utbygging av Hogga kraftverk og St.prp. nr. 88 (1986-87) om samtykke til utbygging av Bjøllåga kraftverk. I motsetning til Iveland kraftverk gjaldt disse tillatelsene tidligere ikke-utbygde vassdragsavsnitt. Disse sakene var spesielle og kan ifø-

ge NVE ikke tas til inntekt for noen generell adgang til å fastsette vilkår om næringsfond, jf. Ot.prp. nr. 39 (1998-99) Lov om vassdrag og grunnvann (vannressursloven). Utvidelsen av Iveland kraftverk har etter NVEs syn begrensede skadevirkninger på bestående næringer. Videre er de negative virkningene for friluftsliv ikke av et slikt omfang at det tilsier et eget fond for avbøtende tiltak. NVE kan ikke se at det foreligger momenter i saken som skulle tilsi noe pålegg om næringsfond.

Departementet har under drøftelsen av konsesjonsavgiftene konkludert med at utvidelse av Iveland kraftverk faller inn under reglene i vannressursloven § 19. Det er utvilsomt hjemmel for å fastsette vilkår om næringsfond etter vassdragsreguleringsloven § 12 nr. 17, jf. vrl. § 19 annet ledd. Det må tas utgangspunkt i at utmåling av næringsfond er underlagt konsesjonsmyndighetenes skjønn til enhver tid. Utbygging av vannkraft av denne størrelsesorden vil være av vesentlig betydning for å oppfylle regjeringens målsetning om betydelig økt utbygging av fornybar energi av hensyn til klimatrusselen og kraftforsyningssikkerheten. De nye kostnads- og produksjonstallene fra AEP viser at utbyggingskostnadene for prosjektet har økt vesentlig. Pålegget om minstevannføring vil ytterligere svekke tiltakets lønnsomhet, samtidig som dette pålegget vil gi bedre forhold enn det er i vassdraget i dag, hvor det ikke er noe pålegg om minstevannføring. Departementet har ved sin vurdering også vektlagt at utbyggingsavtalen med AEP innebærer gjennomføring av ulike infrastrukturtiltak som tilfører Iveland kommune betydelige og varige verdier. Etter en samlet vurdering er departementet kommet til at det i denne sak ikke skal fastsettes noe næringsfond til Iveland kommune.

Ny post 2 – Konsesjonsavgifter og næringsfond skal lyde:

(Konsesjonsavgifter og næringsfond)

Konsesjonæren skal betale en årlig avgift til staten på kr 8,00 pr. nat.hk., beregnet etter den gjennomsnittlige kraftmengde som det konsederte vannfall etter den foretatte utbygging kan frembringe med den påregnelige vannføring år om annet og en årlig avgift til de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer på kr 24,00 pr. nat.hk., beregnet på samme måte.

Fastsettelsen av avgiftene tas opp til ny vurdering etter tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer.

Plikten til å betale avgiftene inntreffer etter hvert som den innvunne vannkraft tas i bruk. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg, jf. tvangsfullbyrdelsesloven kap. 7.

Etter forfall svares rente som fastsatt i medhold av lov av 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. § 3, første ledd.

Konsesjonsavgiftsmidler danner et fond for kommunen som etter nærmere bestemmelse av kommunestyret skal anvendes til fremme av næringslivet i kommunen. Vedtekter for fondet skal godkjennes av fylkesmannen.

Nåværende post 2 – 14 blir post 3 – 15.

Post 3 – Byggefrister

Etter vannressursloven § 19 annet ledd skal vassdragsreguleringslovens frister gjelde.

Post 4 – Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

Departementet påpeker viktigheten av å komme frem til løsninger som gir minst mulig inngrep i terrenget og ivaretar landskapet på best mulig måte. Tippområdene vil bli det mest negative for landskapet. Ved NVEs godkjenning av detaljplanene basert på konsesjonærens miljøoppfølgingsplan forutsettes det at de tekniske inngrepene, herunder tippområdene, skal få en så god miljømessig utforming som mulig, jf. prinsippet i naturmangfoldloven § 12.

Departementet viser for øvrig til NVEs merknader til vilkårene og slutter seg til disse.

Øvrige merknader

Advokat Helge Tofte hevder i brev av 06.11.2009 at AEP har full eiendomsrett til tippmassene i medhold av konsesjon og ekspropriasjonstiltaket. Massene kan derfor disponeres fritt etter AEPs eget skjønn, dog innenfor de rammer som NVE måtte sette.

Grunneierne v/advokat Inger-Johanne Lund bestrider ved brev av hhv. 10.09.2009 og 02.11.2009 at kommunen har slik rett til uttak av masse, og hevder at dette ikke omfattes av en eventuell ekspropriasjonstillatelse.

Departementet legger til grunn at AEP har full eiendomsrett til tippmassene. Etter departementets vurdering ligger det innenfor konsesjonen og ekspropriasjonstillatelsen at AEP disponerer overskuddsmasser basert på den inngåtte utbyggingsavtalen med Iveland kommune.

Departementets merknader til manøvreringsreglementet

I gjeldende manøvreringsreglement for regulering av Kilefjorden og Gåseflåfjorden av 8.6.1948 er øvre reguleringsgrense (HRV) fastsatt til kote 167,00 med referanse til Statens kartverks høydesystem (NN 1954). Ifølge epost fra AEP er dette tallet feil, fordi det ikke refererer seg til nevnte høydesystem fra Kartverket, men fra manøvreringsreglementet i utbyggingstillatelsen gitt ved kgl.res. 8.6.1948. Ifølge AEP er korrekt høyde i Statens Kartverks høydesystem (NN 1954) 167,30. Nedre reguleringsgren-

se (LRV) er justert opp tilsvarende. AEP opplyser videre at nevnte korreksjoner av LRV og HRV kun er tallfeil. Dette vil ikke medføre noen fysiske eller vannstandsmessige endringer verken i Gåseflåfjorden eller Kilefjorden. NVE har i epost av 22.12.2009 sluttet seg til disse opplysningene.

NVE har av hensyn til naturmiljøet anbefalt en minstevannføring på 2 m³/s. I følge NVE vil en slik minstevannføring etablere en elvestreng som vil gi mulighet for fri vandring av fisk. Etter NVEs syn er det ikke noe som skulle tilsi at 2 m³/s er en for lav minstevannføring for å sikre et fungerende elveøkosystem. Dette syn understøttes av fiskerapporten som konkluderer med at en vil kunne opprettholde en "livskraftig og selvreproduserende bestand" selv uten slipp av minstevannføring, men at en minstevannføring kombinert med andre tiltak vil bedre forholdene.

En minstevannføring som foreslått av NVE vil gi en årlig reduksjon i produksjonsøkning for prosjektet på om lag 8 GWh i forhold til søknaden.

NVE tilrår klart at det ikke fastsettes noe prøve-reglement ettersom det uansett vil være svært vanskelig å få målt effekten av små forskjeller i vannføring på en strekning som består av en rekke kulper med kortere elvestrekninger imellom. Elvestrekningen mellom kulpene består hovedsakelig av stor stein og blankskurte berg som følge av årvisse flommer.

Olje- og energidepartementet vil påpeke at det i gjeldende konsesjon ikke er krav om slipping av minstevann på strekningen Gåseflådammen – Skai-åevja. Departementet mener at minstevannføringen bør fastsettes på et nivå som sikrer et godt elveøkosystem, samtidig som kravet ikke må settes så høyt at utvidelsesprosjektet blir ulønnsomt og skrinlegges. Departementet kommer til at det skal slippes 2,5 m³/s fordelt over året. Departementet tilrår at minstevannføringen differensieres, slik at 3 m³/s slippes i perioden mai – september og 2 m³/s slippes i perioden oktober – april. En slik økt sommervannføring vil redusere de visuelle og landskapsmessige konsekvensene av tiltaket. Denne minstevannføringen vil bidra til at det miljømål som er foreslått for denne vassdragsstrekningen i forvaltningsplanen for øvre Otra kan nås. Miljømålet er at strekningen skal inneha de opprinnelig forekommende artene. Med en slik minstevannføring vil produksjonstapet utgjøre ca. 10 GWh/år, som vil gi en netto produksjonsøkning på ca. 140 GWh/år.

Departementet slutter seg til NVEs vurdering om at det fastsettes et endelig manøvreringsreglement for utbyggingen nå.

Iveland kommune har krevd at sommervannstanden i inntaksmagasinet i Gåseflåfjorden i perioden 15. mai til 15. september under normale omstendigheter ikke blir lavere enn 1 meter under HRV. AEP har akseptert en slik selvpålagt restriks-

sjon. Departementet slutter seg til NVEs forslag om at denne restriksjonen tas inn i manøvreringsreglementet for å sikre en så høy vannstand som mulig særlig av landskapshensyn.

Forholdet til vannforskriften

Etter vannforskriften § 12 kan nye fysiske inngrep gjennomføres i en vannforekomst selv om miljøtilstanden svekkes dersom:

- alle praktisk gjennomførbare tiltak settes inn for å begrense negativ utvikling i tilstanden, jf. annet ledd litra a
- samfunnsnyttene av de inngrepene eller aktiviteten er større enn tapet av miljøkvalitet, og hensikten med de nye inngrepene er større enn miljøtapene, jf. litra b og
- formålet med de nye inngrepene kan ikke oppnås kostnadseffektivt på andre miljømessige bedre måter, jf. litra c.

Formålet med utbyggingen er å øke produksjonen av fornybar elektrisitet, og departementet bemerker at forringelsen av naturmangfoldet på sikt som følge av inngrepene må ses i sammenheng med dette formålet, jf. prinsippet i naturmangfoldloven § 14 første ledd. Ny regulerbar vannkraft har en særlig høy verdi fordi innslag av en stadig større andel uregulert kraftproduksjon ikke gir samme handlingsrom som er avgjørende for utnyttelsen av energiresursene fremover. Samfunnsnyttene av tiltaket må anses som betydelig. Med de minstevannføringer som her er foreslått, finner departementet at vilkårene etter vannforskriften § 12 er oppfylt.

Olje- og energidepartementet

tilråd:

1. I medhold av lov om vassdrag og grunnvann av 24. november 2000 nr. 82 § 8, jf. § 25, gis Agder Energi Produksjon AS tillatelse til å utvide Iveland kraftverk i Iveland kommune i Aust-Agder.
2. I medhold av lov om vern mot forurensninger og om avfall av 13. mars 1981 nr. 6 § 11 gis Agder Energi Produksjon AS tillatelse til å utvide Iveland kraftverk.
3. Tillatelsen gis på de vilkår som følger vedlagt Olje- og energidepartementets foredrag av 4.3.2011.
4. Tillatelsen gis med det manøvreringsreglementet for regulering av Kilefjorden og Gåseflåfjorden i Iveland og Vennesla kommuner som er inntatt i Olje- og energidepartementets foredrag av 4.3. 2011.

Forslag til vilkår for tillatelse etter vannressursloven § 8 for Agder Energi Produksjon AS til å utvide Iveland kraftverk i Iveland kommune, Aust-Agder fylke

1

(Reguleringsgrenser og vannslipping)

Eksisterende magasin (Kilefjorden og Gåseflåfjorden) skal benyttes som inntaksmagasin. Reguleringen av Kilefjorden og Gåseflåfjorden og kjøringen av stasjonen skal skje i hht. oppdatert manøvreringsreglement gitt ved kgl.res. 4.3.2011.

Ny post 2 – Konsesjonsavgifter og næringsfond skal lyde:

(Konsesjonsavgifter og næringsfond)

Konsesjonæren skal betale en årlig avgift til staten på kr 8,00 pr. nat.hk., beregnet etter den gjennomsnittlige kraftmengde som det konsederte vannfall etter den foretatte utbygging kan frembringe med den påregnelige vannføring år om annet og en årlig avgift til de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer på kr 24,00 pr. nat.hk., beregnet på samme måte.

Fastsettelsen av avgiftene tas opp til ny vurdering etter tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer.

Plikten til å betale avgiftene inntreffer etter hvert som den innvunne vannkraft tas i bruk. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg, jf. tvangsfullbyrdsloven kap. 7.

Etter forfall svares rente som fastsatt i medhold av lov av 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. § 3, første ledd.

Konsesjonsavgiftsmidler danner et fond for kommunen som etter nærmere bestemmelse av kommunestyret skal anvendes til fremme av næringslivet i kommunen. Vedtekter for fondet skal godkjennes av fylkesmannen.

3

(Byggefrister mv.)

Arbeidet må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonens dato og fullføres innen ytterligere 5 år. Under særlige omstendigheter kan fristene forlenges av Kongen. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

For hver dag noen av disse fristene oversittes uten tillatelse fra Olje- og energidepartementet, betaler konsesjonæren en mulkt til statskassen på kr 1 000,-.

4

(Konsesjonærs ansvar ved anlegg/drift mv.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og

kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, fornminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal rette myndigheter underrettes i god tid på forhånd.

5

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene. Arbeidet kan ikke settes igang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trengs for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

6

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN)

- a. å sørge for at forholdene er slik at de stedege fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon, og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige

- naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN) å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN) å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN) å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

V

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

7

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes fylkeskommunens kulturminneforvaltning med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 annet ledd, jf. §§ 3 og 4.

8

(Forurensning mv.)

Konsesjonæren plikter etter fylkesmannens nærmere bestemmelse å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med reguleringen er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.

9

(Ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Veger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre Olje- og energidepartementet treffer annen bestemmelse.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

10

(Terskler mv.)

I de deler av vassdraget hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan Olje- og energidepartementet pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprenskinger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan Olje- og energidepartementet pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Terskelpålegget vil bygge på en samlet plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

11

(Hydrologiske observasjoner, kart mv.)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

De tillatte reguleringsgrenser markeres ved faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Kopier av alle kart som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Statens kartverk med opplysning om hvordan målingene er utført.

12

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av reguleringens virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. Olje- og energidepartementet kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

13

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

14

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av Olje- og energidepartementet til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår. Utgiftene med kontrollen erstatte det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av Olje- og energidepartementet.

For å sikre at vedtak i medhold av vannressursloven blir gjennomført, kan den ansvarlige pålegges tvangsmulkt til staten, jf. vannressursloven § 60. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Når et rettsstridig forhold er konstatert kan det gis

pålegg om retting og om nødvendig pålegges stans i pågående virksomhet, jf. vannressursloven § 59.

Overskrides konsesjon eller konsesjonsvilkårene eller pålegg fastsatt med hjemmel i vannressursloven kan dette straffes med bøter eller fengsel inntil tre måneder, jf. vannressursloven § 63 første ledd bokstav c.

15

(Revisjon av vilkår)

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år.

Hvis vilkårene blir revidert har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjonen innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringslovens § 10, post 3, 1. ledd.

Forslag til Manøvreringsreglement for regulering av Kilefjorden og Gåseflåfjorden i Iveland og Vennesla kommuner, Aust-Agder og Vest-Agder fylke

(erstatte reglement gitt ved Det kongelige industri-, håndverk og skipsdepartement 8. juni 1948)

1. Reguleringer

Magasin	Naturlig Vannst. kote	Reg.grenser		Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde m
		Øvre kote	Nedre kote			
Kilefjorden		167,00	166,13			0,87
Gåseflåfjorden		167,00	163,00			4,00

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Høydene refererer seg til SKs høydesystem (NN 1954).

2.

Ved manøvreringen skal det tas for øyet at vassdragsnets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene såvidt mulig ikke økes.

I perioden 15. mai til 15. september skal vannstanden i Gåseflåfjorden ikke underskride kote 166 med mindre det er fare for flom, eller det er behov for lavere vannstand i forbindelse med tilsyn/vedlikehold av anlegget.

Det skal slippes en minstevannføring fra Gåseflådammen på 2,5 m³/s fordelt over året.

I tiden 1. mai – 31. september skal det slippes 3 m³/s.

I tiden 1. oktober – 30. april skal det slippes 2 m³/s.

Forøvrig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde mv. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som reguleringsmyndigheten plikter å oppbevare for hele reguleringsperioden.

4.

Viser det seg at slippingen etter dette reglementet medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.

2 Sigmund Aune og Norgeskraft AS

(Konsesjon i henhold til industrikonsesjonsloven § 36 for erverv av aksjer i Vegusdal Kraftverk AS)

Olje- og energidepartementets samtykke 10. mars 2011.

Innledning

Det vises til Deres brev av 19. oktober 2010 der De på vegne av Sigmund Aune og Norgeskraft AS søker om konsesjon etter industrikonsesjonsloven § 36 for erverv av henholdsvis 29,13 og 24,27 prosent av aksjene i Vegusdal Kraftverk AS. Det vises videre til e-post fra advokat Søren L. Lous hvor det meddeles at det er gjennomført ytterligere en emisjon den 6. januar 2011.

Søknaden

Fra brev av 19. oktober 2010 fra Advokatfirmaet Steensdrup Stordrange DA på vegne av Sigmund Aune og Norgeskraft AS gjengis:

”Vegusdal Kraftverk AS ble meddelt ervervs-konsesjon ved kongelig resolusjon av 5. september 2003. Denne er forlenget frem til 05.09.2011.

Selskapet har innsendt anleggskonsesjons-søknad som forventes ferdigbehandlet av NVE 1. kvartal 2011.

Selskapet hadde frem til ekstraordinær generalforsamling den 08.10.2010 aksjonærer slik det fremkommer av vedlagte aksjonærbok.

Som ledd i utbyggingen av kraftverket ble det den 08.10.2010 avholdt ekstraordinær generalforsamling hvoretter det ble gjennomført rettet emisjon mot bl.a. følgende aksjonærer.

Sigmund Aune tegnet seg for 448 687 aksjer, og ble således etter emisjonen eier av 29,13 % av selskapets aksjer.

Norgeskraft AS tegnet seg for 373 906 aksjer og ble således etter emisjonen eier av 24,27 % av selskapets aksjer.(...)”

”(...)Begge aksjonærer har gjennom emisjonen overskredet grensen iht. industrikonsesjonslovens § 36, hvorpå det søkes konsesjon for begge aksjonærer for ervervet av den oppgitte eierandel av selskapet.”

Av styrevedtak 6. januar 2011 fremgår det at styret i Vegusdal Kraftverk har vedtatt at en ny emisjon skal gjennomføres. Sigmund Aune har etter ny emisjon en eierandel på 32,35 %.

Av e-post fra advokat Søren L. Lous av 15. februar 2011 gjengis:

”Jeg viser til Brev av 19. oktober 2010, konsesjonssøknad jf. Industrikonsesjonslovens § 36, Vegusdal Kraftverk. Videre vises det til oppfølgende mail til samme sak.

Vedlagt oversendes kopi av styreprotokoll av 6. januar 2011, hvor styret besluttet å gjennomføre emisjon. Av det samlede emisjonsbeløp, tegnet Sigmund Aune seg for 74782 aksjer. Sigmund Aune hadde tidligere 29,13 % av selskapets aksjer, jf. brev av 19. oktober 2010. Etter sistnevnte emisjon er dette økt til 32,35 %. Det anmodes om at nevnte økning vurderes i sammenheng med søknaden av 19. oktober 2010.”

Norgeskraft AS har tegnet 373.906 aksjer. Etter emisjonen 8. oktober 2010 utgjorde dette en eierandel på 24,27 %. Etter ny emisjon 6. januar 2011 er eierandelen redusert til 21,41 %.

Departementets vurdering

Bakgrunnen for søknaden er at Sigmund Aune og Norgeskraft AS har ervervet henholdsvis 32,35 % og 21,41 % av aksjene i Vegusdal Kraftverk AS. Styret i Vegusdal Kraftverk AS godkjente de omsøkte er-

verv etter styrevedtak av 14. oktober 2010 og 6. januar 2011.

Sigmund Aunes og Norgeskraft AS' erverv av aksjer i Vegusdal Kraftverk AS utløser konsesjonsplikt etter industrikonsesjonsloven § 36 da Vegusdal Kraftverk AS innehar vannfallsrettigheter i henhold til lov 14. desember 1917 nr. 16 (industrikonsesjonsloven) kapittel I, jf. industrikonsesjonsloven § 36 første ledd.

I medhold av industrikonsesjonsloven § 36 gis Sigmund Aune konsesjon for omsøkte erverv av 32,35 % av aksjene i Vegusdal Kraftverk AS.

I medhold av industrikonsesjonsloven § 36 gis Norgeskraft AS konsesjon for omsøkte erverv av 21,41 % av aksjene i Vegusdal Kraftverk AS.

Det settes ingen særskilte vilkår for de her meddelte konsesjoner.

Det gjøres oppmerksom på at det i og med dette vedtak ikke er gjort noen endring i de tidligere meddelte konsesjoner eller tilknyttede vilkår.

3 Orkla ASA

(Konsesjon etter industrikonsesjonsloven § 36 for erverv av aksjer i Elkem Energi AS og godkjennelse for anvendelsen av leievolumet knyttet til kraftverkene i Sauda i henhold til kraftleveringsavtale mellom AS Saudefaldene og Elkem AS)

Olje- og energidepartementets samtykke 21. mars 2011.

Det vises til Deres søknad på vegne av Orkla ASA (Orkla) av 19. januar 2011.

1. Søknaden

Orkla søker om konsesjon etter industrikonsesjonsloven § 36 for erverv av 100 % av aksjene i Elkem Energi AS (Elkem Energi) fra Elkem AS (Elkem). Det søkes også om departementets godkjennelse av anvendelse av kraften fra kraftverkene i Sauda i henhold til kraftleveringsavtalen mellom AS Saudefaldene og Elkem. Fra søknaden gjengis:

”1. INNLEDNING

På vegne av Orkla ASA (*”Orkla”*) søkes det med dette om konsesjon for erverv av 100 prosent av aksjene i Elkem Energi AS (*”Elkem Energi”*), jf. industrikonsesjonsloven (*”ikl.”*) § 36. Orkla erverver aksjene i Elkem Energi fra Elkem AS (*”Elkem”*) som er et heleid datterselskap av Orkla.

Elkem Energi eier 100 prosent av aksjene i Elkem Energi Sauda AS (*”Elkem Energi Sauda”*) som igjen eier 85 prosent av aksjene i AS Saudefaldene. AS Saudefaldene besitter leierettigheter til vannfall som ikke kan overdras uten etter samtykke fra Olje- og energidepartementet etter

ikl. § 4 tredje ledd. Vi legger derfor til grunn at Orklas indirekte erverv av aksjer i AS Saudefaldene utløser konsesjonsplikt etter ikl. § 36 annet ledd, jf. første ledd.

Orklas erverv av aksjene i Elkem Energi skjer i forbindelse med at Orkla nylig har inngått en avtale med China National Bluestar (Group) Co., LTD. ("*Bluestar*") om salg av 100 prosent av aksjene i Elkem. Ved at Orkla i denne forbindelse erverver samtlige aksjer i Elkem Energi, forblir de bakenforliggende eierinteressene til de konsesjonspliktige vannfallsrettighetene i AS Saudefaldene uendret etter gjennomføringen av salget av aksjene i Elkem.

AS Saudefaldenes disponering av fallrettigheter og kraftanlegg i Saudavassdraget er basert på leieavtalen med Statkraft SF datert 19. september 2000 ("*Leieavtalen*"). Leieavtalen er inngått på stortingsbestemte vilkår på bakgrunn av St.prp. nr. 52 (1998-99) mv. og gjelder for perioden fra 1. januar 2011 til 31. desember 2030. I henhold til Leieavtalen er anvendelsen av kraften fra de aktuelle kraftverkene i Sauda undergitt begrensninger og opplysningsplikt. For å tilfredsstillende anvendelsesbegrensningene er det forutsatt at det ved gjennomføringen av salget av aksjene i Elkem skal etableres en kraftleveringsavtale mellom AS Saudefaldene og Elkem om levering av 501 GWh/år på vilkår som reflekterer vilkårene i Leieavtalen med tilhørende stortingsdokumenter, se nærmere om dette under pkt. 6 nedenfor.

På denne bakgrunn søkes det også om Olje- og energidepartementets godkjenning av anvendelsen av kraften fra kraftverkene i Sauda i henhold til kraftleveringsavtalen som skal inngås mellom AS Saudefaldene og Elkem.

2. NÆRMERE OM DET OMSØKTE ERVERV

Orkla og Elkem vil, i henhold til avtalen mellom Orkla og Bluestar, inngå avtale om Orklas erverv av 100 prosent av aksjene i Elkem Energi. Kopi av aksjekjøpsavtalen er vedlagt denne søknaden som *Vedlegg 1*. Verdien som er angitt i vedlegget vil bli justert etter en verddivurdering for å sikre at ervervet skjer til markedsmessig verdi. Det fremgår av aksjekjøpsavtalen pkt. 3.2.1 bokstav b) at Orklas overtagelse av aksjene i Elkem Energi blant annet er betinget av at den foreliggende søknaden til Olje- og energidepartementet blir innvilget uten at det fastsettes vilkår.

3. KORT OM ORKLA

Orkla har virksomhet innen merkevarer, aluminiumsløsninger, fornybar energi, materialer og finansielle investeringer. Konsernets omsetning er på 56 milliarder kroner og antall ansatte er 30 000. For ytterligere informasjon om selskapet vises det til kopi av firmaattest, vedtekter og årsrapport for 2009 for Orkla som er vedlagt denne søknaden som henholdsvis *Vedlegg 2, 3*

og 4. Videre vises det til Orklas hjemmesider: www.orkla.no.

4. KORT OM ELKEM ENERGI

Elkem er blant verdens ledende selskaper innenfor miljøvennlig produksjon av materialer. Hovedprodukter er solcellesilisium, silisium, spesiallegeringer til støperiindustrien, karbon, og microsilica. Elkem Energi har vært, og vil være Elkems energidivisjon frem til gjennomføring av avtalen mellom Orkla og Bluestar.

Elkem Energi eier 100 prosent av aksjene i Elkem Energi Sauda som igjen er eier av 85 prosent av aksjene i AS Saudefaldene. Elkem Energi Sauda er et holdingselskap som i all vesentlighet kun besitter eierskapet til 85 prosent av aksjene i AS Saudefaldene. De resterende 15 prosent av aksjene i AS Saudefaldene eies av Sunnhordland Kraftlag AS.

For ytterligere informasjon om selskapet vises det til kopi av firmaattest og vedtekter som er vedlagt denne søknaden som henholdsvis *Vedlegg 5 og 6*, samt til årsrapporten for 2009 for Orkla-konsernet (*Vedlegg 4*). Videre vises det til Elkems hjemmesider: www.elkem.no.

5. KORT OM DE BERØRTE VANNFALLSRETTIGHETER I AS SAUDEFALDENE

Ved stortingsvedtak av 16. juni 1999 og 14. juni 2000 ble det vedtatt å tilby AS Saudefaldene en leieavtale for vannfallsrettigheter og kraftverk i Saudavassdraget for perioden fra 1. januar 2011 til 31. desember 2030, jf. Innst. S. nr. 233 (1998-99), St.prp. nr. 52 (1998-99) og Olje- og energidepartementets brev til Elkem av 21. desember 1999 samt Innst. S. nr. 251 (1999-2000), St.prp. nr. 78 (1999-2000) og Olje- og energidepartementets brev til Elkem av 27. juni 2000. En leieavtale mellom AS Saudefaldene og Statkraft SF ble på denne bakgrunn inngått 19. september 2000 (*Leieavtalen*).

Kraftstasjonene som i dag disponeres av AS Saudefaldene på bakgrunn av *Leieavtalen* er Sauda I (nå Sønnå Høy), Sauda II (nå Dalvann), Sauda III (Sønnå Lav) og Sauda IV (Storlivann) samt Svartkulp.

Fra år 2005 er kraftverkene i AS Saudefaldene blitt oppgradert og utvidet. Utbyggingene i Sauda er gjort for AS Saudefaldenes egen regning og risiko, og de nye anleggene eies av AS Saudefaldene frem til 1. januar 2031 hvoretter de overdras til Statkraft SF.

6. NÆRMERE OM ANVENDELSEN AV LEIEVOLUMET KNYTTET TIL KRAFTVERKENE I SAUDA

I henhold til *Leieavtalen* med tilhørende stortingsdokumenter er anvendelsen av leievolumet tilknyttet de aktuelle kraftverkene i Sauda undergitt begrensninger og opplysningsplikt. For å tilfredsstillende anvendelsesbegrensningene er det forutsatt at det ved gjennomføringen av salget av aksjene i Elkem skal etableres en

kraftleveringsavtale mellom AS Saudefaldene og Elkem om levering av 501 GWh/år på vilkår som reflekterer vilkårene i Leieavtalen med tilhørende stortingsdokumenter.

Det fremgår av Leieavtalen, jf. St.prp. nr. 52 (1998-99) kapittel 3.3, at leievolumet tilknyttet kraftverkene i Sauda (1026 GWh/år) forutsettes benyttet dels ved Eramets smelteverk i Sauda (436 GWh/år) dels i Elkemkonsernets ferrolegeringsbedrifter (501 GWh/år hensyntatt konsesjonskraftforpliktelsene på 89 GWh/år til Sauda kommune og Rogaland fylkeskommune).

Gjennom kraftleveringsavtalen som inngås mellom AS Saudefaldene og Elkem vil anvendelsesbegrensningene knyttet til kraftverkene i Sauda bli ivarettatt. Kraftleveringsavtalen innebærer at AS Saudefaldene fra gjennomføringen av salget av Elkem og til og med 2030 skal levere de ovennevnte 501 GWh/år til Elkems ferrolegeringsvirksomhet som forutsatt av Stortinget. Videre er kraftprisen per kWh satt lik den leiepris AS Saudefaldene skal betale til Statkraft SF for den korresponderende andel av leievolumet i henhold til Leieavtalen. Kraftleveringsavtalen er for øvrig utformet slik at den skal reflektere vilkårene i Leieavtalen med Statkraft SF og de aktuelle stortingsvedtak, herunder slik at Elkems forpliktelser knyttet til effektreserve, tørrårssikring og effektiv energibruk videreføres i Elkem. Til orientering nevnes også at alle de forutsatte effektreserveavtaler mellom Elkem og Statnett SF er inngått. Kraftleveringsavtalen mellom AS Saudefaldene og Elkem er inntatt som *Vedlegg 7* til denne søknaden.

På denne bakgrunn søkes det om Olje- og energidepartementets godkjenning av anvendelsen av leievolumet tilknyttet kraftverkene i Sauda i henhold til vedlagte kraftleveringsavtale som skal inngås mellom AS Saudefaldene og Elkem, jf. St.prp. nr. 52 (1998-99) kapittel 3. Det fremgår av aksjekjøpsavtalen pkt. 3.2.1 bokstav c) at Orklas overtagelse av aksjene i Elkem Energi blant annet er betinget av at slik godkjenning gis.

7. FORHOLDET TIL MEDDELTE UNNTAKSVEDTAK ETTER DEN TIDLIGERE IKL. § 1 FJERDE LEDD

Ved Olje- og energidepartementets vedtak av 17. januar 2006 ble det meddelt unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter tidligere ikl. § 1 fjerde ledd i forbindelse med Orklas erverv av samtlige aksjer i Elkem. Dette unntaket ble meddelt på vilkår om at alle fremtidige aksjeoverdragelser i "Elkem AS, Elkem Energi AS, Elkem Energi Kraft AS, Elkem Energi Bremanger AS, Elkem Energi Siso AS og Elkem Energi Lakshola AS" skal meldes til konsesjonsmyndighetene. Samtidig tok departementet forbehold, ved alle fremtidige aksjeoverdragelser i disse selskapene, om å konsesjonsbehandle overdragelsen av de rettigheter som disse selskapene fikk fritatt fra konsesjonsbehandling.

Videre ble det ved Olje- og energidepartementets vedtak av 4. januar 2005 meddelt unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter tidligere ikl. § 1 fjerde ledd i forbindelse med omorganiseringen av Elkems energidivisjon. Unntaket ble meddelt på vilkår om at alle fremtidige aksjeoverdragelser i "Elkem Energi AS, Elkem Energi Kraft AS, Elkem Energi Bremanger AS, Elkem Energi Siso AS, Elkem Energi Lakshola AS og Elkem Energi Sauda AS" skal meldes til konsesjonsmyndighetene. Samtidig tok departementet forbehold, ved alle fremtidige aksjeoverdragelser i disse selskapene, om å konsesjonsbehandle overdragelsen av de rettigheter som disse selskapene fikk fritatt fra konsesjonsbehandling.

Overdragelse av aksjer i Elkem Energi er omfattet av begge ovennevnte unntaksvedtak. Forklaringen på dette er at Elkem Energi på tidspunktene for unntaksvedtakene var eier av 100 prosent av aksjene i Elkem Energi Kraft AS som igjen var eier av 100 prosent av aksjene i Elkem Energi Bremanger AS, Elkem Energi Siso AS og Elkem Energi Lakshola AS. Sistnevnte tre selskaper besitter alle konsesjonspliktige vannfallsrettigheter etter ikl. kapittel I.

Som departementet er kjent med har ikke Elkem Energi i dag lenger noe (indirekte) eierskap til de vannfallsrettigheter som ligger i Elkem Energi Bremanger AS, Elkem Energi Siso AS og Elkem Energi Lakshola AS. Elkem Energis eneste eierinteresser til konsesjonspliktige vannfallsrettigheter er i dag selskapets indirekte eierskap til 85 prosent av aksjene i AS Saudefaldene. Disse rettighetene ble i forbindelse med ovennevnte unntaksvedtak underlagt en separat behandling ved meddelelse av aksjeervervskonsesjoner etter ikl. § 36 samme dag som meddelelsen av unntaksvedtakene. Det vises i denne forbindelse til Olje- og energidepartementets meddelelse av aksjeervervskonsesjon til Orkla 17. januar 2006 samt til departementets meddelelse av aksjeervervskonsesjon til Elkem Energi Sauda 4. januar 2005.

På bakgrunn av at vannfallsrettighetene i AS Saudefaldene i 2005 og 2006 ble undergitt en separat behandling etter ikl. § 36, kan vi ikke se at disse rettighetene var omfattet av ovennevnte unntaksvedtak datert 4. januar 2005 og 17. januar 2006. På denne bakgrunn legger vi til grunn at Orklas erverv av 100 prosent av aksjene i Elkem Energi ikke aktualiserer departementets forbehold om konsesjonsbehandling av tidligere rettighetsoverføringer som har vært fritatt for konsesjonsbehandling.

8. SØKNADEN - OPPSUMMERING

På vegne av Orkla søkes det herved om at Olje- og energidepartementet meddeler selskapet konsesjon uten vilkår i henhold til ikl. § 36 for erverv av 100 prosent av aksjene i Elkem Energi.

Dokumentasjon av at Elkem Energis styre har gitt samtykke til Orklas aksjeerverv (jf. ikl.

§ 36 fjerde ledd) er vedlagt søknaden som *Vedlegg 8*.

Videre søkes det om at Olje- og energidepartementet godkjenner anvendelsen av leievolumet knyttet til kraftverkene i Sauda i henhold til kraftleveringsavtalen som inngås mellom AS Saudefaldene og Elkem, jf. St.prp. nr. 52 (1998-99) kapittel 3.”

2. Departementets vurdering

2.1 Forholdet til tidligere meddelte unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett

I forbindelse med Orklas erverv av samtlige aksjer i Elkem og ved omorganiseringen av Elkemkonsernet, ble det ved departementets vedtak av 17. januar 2006 og 4. januar 2005 gitt unntak for konsesjonsplikt og statlig forkjøpsrett, jf. industrikonsesjonsloven § 1 fjerde ledd (nå femte ledd). Departementet forbeholdt seg retten til å konsesjonsbehandle rettighetene som ble fritatt fra konsesjonsbehandling ved alle fremtidige aksjeoverdragelser i Elkem AS, Elkem Energi AS, Elkem Energi Kraft AS, Elkem Energi Bremanger AS, Elkem Energi Siso AS, Elkem Energi Lakshola AS og Elkem Energi Sauda AS.

Elkem Energi besitter ikke lenger konsesjonspliktige vannfallsrettigheter gjennom eierskap i Elkem Energi Bremanger AS, Elkem Energi Siso AS og Elkem Energi Lakshola AS. Elkem Energi besitter kun konsesjonspliktige vannfallsrettigheter gjennom indirekte eierskap av 85 % av aksjene i AS Saudefaldene. Da det ble gitt unntak fra konsesjonsplikt og statlig forkjøpsrett i vedtakene i 2005 og 2006, ble konsesjonen for AS Saudefaldene behandlet i egne vedtak etter industrikonsesjonsloven § 36.

Siden Elkem Energi ikke lenger besitter konsesjonspliktige vannfallsrettigheter gjennom eierskap i Elkem Energi Bremanger, Elkem Energi Siso og Elkem Energi Lakshola, finner departementet at rettighetsoverføringer i Elkem Energi ikke utløser de forbehold staten forbeholdt seg ved vedtakene i 2005 og 2006.

2.2 Konsesjon etter industrikonsesjonsloven § 36

Orkla har søkt om konsesjon for erverv av 100 % av aksjene i Elkem Energi. Elkem Energi er eier av 100 % av aksjene i Elkem Energi Sauda som eier 85 % av aksjene i AS Saudefaldene. AS Saudefaldene besitter leierettigheter til vannfall som ikke kan overdras uten samtykke fra departementet, jf. industrikonsesjonsloven § 4 tredje ledd.

Orkla blir ved ervervet indirekte eier av mer enn en femdel av aksjene i AS Saudefaldene som innehar konsesjonspliktige rettigheter. Ervervet er dermed konsesjonspliktig, jf. industrikonsesjonsloven § 36 annet ledd, jf. første ledd. Eierinteressene i AS

Saudefaldene endres ikke ved det omsøkte ervervet. Ervervet har ikke betydning for disponeringen av vannfallrettighetene.

Orkla gis på denne bakgrunn konsesjon til erverv av 100 % av aksjene i Elkem Energi. Det stilles ingen særskilte vilkår for konsesjonen.

Det gjøres oppmerksom på at det i og med dette vedtak ikke er gjort endringer i tidligere meddelte konsesjoner eller tilknyttede vilkår.

2.3 Kraftleveringsavtalen mellom AS Saudefaldene og Elkem

I konsesjonssøknaden er det vist til de industrielle bindingene knyttet til kraftdisponeringen fra de aktuelle kraftverkene i Sauda.

Bindingene har bakgrunn i St.prp. nr. 52 (1998-99) hvor det står følgende:

”For tiden fra 1.1.2011 til 31.12.2030 legges det til grunn at Elkem, ved Saudefaldene, og Eramet inngår kraftkontrakt med en kraftmengde som tilsvarer 60 prosent av kraftbehovet ved smelteverket i Sauda pr. 1.1.1999. Det forutsettes at kraftkontrakten skal gå til å dekke kraftbehovet ved smelteverket i Sauda. Denne forutsetningen innebærer at smelteverket i Sauda får lenger varighet på leveransen enn bedrifter som tilbys ordinære kontrakter i denne proposisjonen. Smelteverket får heller ikke en nedtrapping av volumet fra og med 2011. Bedriften er lokalisert i sone C innen det distriktpolitiske virkeområdet. PEA i Porsgrunn tilbys en myndighetsbestemt kontrakt fra 2011, jf. kapittel 2.2.”

Videre står det i St.prp. nr.52 (1998-99):

”Det forutsettes at kraftmengden i leieavtalen, som ikke er knyttet til smelteverkene i Sauda og Porsgrunn (PEA), må benyttes i øvrige ferrolegeringsbedrifter i Elkem-konsernet.”

Orkla skriver i sin søknad:

”For å tilfredsstille disse anvendelsesbegrensningene er det forutsatt at det ved gjennomføringen av salget av aksjene i Elkem skal etableres en kraftleveringsavtale mellom AS Saudefaldene og Elkem om levering av 501 GWh/år på vilkår som reflekterer vilkårene i Leieavtalen med tilhørende stortingsdokumenter.”

Det fremgår videre av søknaden at:

”Kraftleveringsavtalen er for øvrig utformet slik at den skal reflektere vilkårene i Leieavtalen med Statkraft SF og de aktuelle stortingsvedtak, herunder slik at Elkems forpliktelser knyttet til effektreserve, tørrårssikring og effektiv energibruk videreføres i Elkem.”

Departementet vurderer det slik at den foreslåtte kraftleveringsavtalen mellom AS Saudefaldene og Elkem vil sikre at de industrielle bindingene knyttet til kraftverkene i Sauda opprettholdes.

Departementet legger til grunn at det fortsatt er Statkraft og AS Saudefaldene som er partene i de aktuelle myndighetsbestemte leieavtalene samt at den nye videresalgsavtalen til Elkem sikrer at de industrielle bindingene opprettholdes. Dersom det skulle oppstå brudd på anvendelsesbegrensningene, vil eventuelle sanksjoner videreføres til Elkem.

Anvendelsen av leievolumet knyttet til kraftverkene i Sauda i henhold til kraftleveringsavtalen som inngås mellom AS Saudefaldene og Elkem godkjennes.

4 AS Saudefaldene

(Tillatelse til frafall av overføring av Reinsvatn til Øvre Sandvatn i Rogaland)

Kongelig resolusjon 1. april 2011.

I Innledning

AS Saudefaldene fikk ved kongelig resolusjon av 1. august 2003 tillatelse til fortsatt regulering av Storelvvassdraget i Sauda kommune og videre kraftutbygging i Saudafjellene. Tillatelsen omfattet blant annet overføring av avløpet fra Reinsvatn i Odda kommune til Øvre Sandvatn i Sauda kommune for utnytting i selskapets kraftverk i Sauda. I brev av 6. november 2009 søker AS Saudefaldene om frafall av den del av tillatelsen som gjelder denne overføringen.

II Søknad

Olje- og energidepartementet har mottatt følgende søknad fra AS Saudefaldene datert 6. november 2009:

”I medhold av vassdragsreguleringsloven fikk Saudefaldene 01.08.2003 konsesjon til fortsatt regulering av Storelvvassdraget i Sauda kommune og videre kraftutbygging i Saudafjellene.

I hht. manøvreringsreglementets pkt. 2 omfatter konsesjonen også overføring av avløpet fra Reinsvatn i Odda kommune til Øvre Sandvatn i Sauda kommune for utnytting i selskapets kraftverk i Sauda. Overføringen innebærer at det bygges en dam over det naturlige utløpet fra Reinsvatn og at det bores en tunnel som overfører alt tilsig til Øvre Sandvatn, med unntak av i flomsituasjoner hvor det kunne blitt et overløp mot Reinsåna. Reinsvatn ville ikke blitt regulert.

Oversiktskart over Reinsvatn, Reinsåna og Håraelva til Røldalsvatnet følger vedlagt.

(...)

Med dette søkes om planendring, slik at overføringen av avløpet fra Reinsvatn allikevel ikke gjennomføres slik det fremgår av konsesjonen.

Begrunnelsen for søknaden er at overføringen vil være ulønnsom, både samfunnsmessig og bedriftsøkonomisk for Saudefaldene.

Reinsvatn er beliggende i Odda kommune og drenerer naturlig via Reinsåna og Håraelva til Røldalsvatnet.

Avløpet fra Reinsvatn utnyttes i dag i Suldal I kraftverk som utnytter fallet mellom Røldalsvannet og Suldalsvatnet (eies av Norsk Hydro ASA) og i Hylen Kraftverk som utnytter fallet mellom Suldalsvannet og sjøen (eies av Statkraft AS). Avløpet vil også bli nyttet i det konsesjonsøkte Håra kraftverk i Håraelva (eies av private grunneiere). En overføring av avløpet til øvre Sandvatn ville m.a.o. ført til produksjonstap i nevnte kraftverk.

Odda kommune har etablert et vannverk i Håraelva, Håra vannverk, som har inntak i Reinsåna og dermed bruker vann fra Reinsvatnet. Også dette vannverket ville blitt skadelidende ved overføringen pga. mindre vannføring i Reinsåna.

I NVEs innstilling av 23.04.2002 til Saudefaldens konsesjonssøknad ble det lagt til grunn at overføringen er beregnet til å gi 9 GWh/år til en utbyggingskostnad på 1 kr/kWh.

Nye beregninger viser imidlertid at overføringen vil gi redusert total kraftproduksjon, når man hensyntar produksjonstapet i ovennevnte tre kraftverk samt vanntapet i Saudasystemet. I tillegg ville overføringen vært bedriftsøkonomisk ulønnsom.

Saudefaldene søker derfor om tillatelse til ikke å gjennomføre overføringen.

Saudefaldene har foretatt en nåverdiberegning av overføringen som følger vedlagt som bilag 2.

(...)

Det fremgår av nåverdiberegningen at overføringen har en negativ nåverdi på ca. kr 18 mill. for Saudefaldene. I beregningen er benyttet de parametere som fremgår i bilaget.

Til grunn for beregningen ligger en hydrologigjennomgang av Saudasystemet utført av Sweco Norge AS i 2007. Ut fra data i analysen fremgår det at det årlige middeltilsiget til det området som er ment overført til Saudasystemet er 9,3 Mm³/år eller 18 GWh. I et system som Saudasystemet vil det være en del overløp, slik at ikke alt tilsiget vil kunne nyttes i kraftproduksjonen, men renne forbi kraftstasjonene. Jo flere delfelter som knyttes til Saudasystemet jo mindre er marginalnyttens av hvert felt.

For å kvantifisere den marginale nytten av Reinsvatn har Saudefaldene utført simuleringer i Samkjøringsmodellen/Vansimtap (utført av Markedskraft AS) basert på tilsigene i Swecos analyse. For kjøringen der Reinsvatnet er det marginale feltet vil midlere ekstra overløp være 7,9 GWh. Når de øvrige konsesjonsgitte overfø-

ringene gjennomføres må vanntapet vurderes konkret opp mot overføringen av Reinsvatn, idet dette ikke vil oppstå hvis overføringen ikke gjennomføres. Når vanntapet hensyntas vil Saudefaldene få en økt produksjon på 10,1 GWh/år (18 GWh - 7,9 GWh) ved overføring av Reinsvatn.

Som dokumentasjon for avrenningsforholdene vedlegges side 10 fra Swecos rapport.

(...)

Det følger av rapporten at det årlige middeltilsig er 9,3 Mm³/år. Regnestykket blir da som følger: Avrenning 61-90: 104,49 l/(skm²). Areal 2,83 km² 104,49*2,83/1000*24*3600*36511000000 = 9,3 Mm³/år

Jeg vedlegger videre skjermbilder fra NVE Atlas som viser energiekvivalenter (GWh/Mm³) til Hylen og Suldal I. 9,3 Mm³/år * (0,74+0,165) GWh/Mm³ = 8,4 GWh. (...)

Nærmere dokumentasjon for simuleringene finnes kun som simuleringsresultater (lange tallserier) i Excelark som ikke er vedlagt. Hvis det er ønskelig at også disse fremlegges ber jeg om nærmere beskjed.

En ev. overføring innebærer vanntap for Norsk Hydro og Statkraft i Suldal I og Hylen. Basert på ovennevnte hydrologiske grunnlag er dette beregnet til 8,4 GWh/år (- 1,5 GWh for Hylen og - 6,9 GWh for Suldal I). I tillegg vil overføringen medføre et årlig tap for Håra kraftverk på 3,5 GWh/år. Dette kraftkvantumet ble beregnet og lagt til grunn i Gulating lagmannsretts overskjønn av 10.02.2009 som fastsatte erstatninger til berørte grunneiere, og fremgår av dette.

(...)

Energiregnskapet ved en overføring av Reinsvatn ville etter dette bli som følger:

Tap i Suldal I og Hylen ifølge beregningene:	-8,4 GWh/år
Tap i Håra kraftverk (ifølge skjønnet)	-3,5 GWh/år
Sum tap i andre kraftverk	-11,9 GWh/år
Økt produksjon i Saudafaldene	10,1 GWh/år
Total endring i produksjon	-1,8 GWh/år

Det følger av ovenstående at en overføring av Reinsvatn for utnyttelse i Saudasystemet ville gitt 1,8 GWh/år mindre energiproduksjon (10,1 GWh/år) enn om overføringen ikke gjennomføres (11,9 GWh/år). Samfunnsmessige hensyn (økt energiproduksjon) tilsier derfor at overføringen ikke gjennomføres.

I tillegg kommer de miljømessige hensynene. Hvis overføringen gjennomføres vil det medføre at Reinsåna i det alt vesentlige tørrlegges fra Reinsvatn og ned til samløpet med Håraelva. Når den ikke gjennomføres vil det fortsatt renne vann i dette vassdraget som tidligere, og man unngår også terrenginngrep ved bygging av dam ved Reinsvatn og overføringssystemet til Øvre Sandvatn.

Ytterligere et moment som taler for at planendringssøknaden innvilges er at Odda kommune har etablert et vannverk i Håra som blant annet utnytter avløpet fra Reinsvatn i et vanninntak i Reinsåna. Odda kommunestyre fattet 21.06.2006 vedtak om at Saudefaldene må erstatte kommunen med vann fra en minst like god vannkilde som Reinsåna dersom overføringen gjennomføres.

(...)

Hvis kommunens krav skal oppfylles forutsetter det enten at det legges en ny vannledning til Håra vannverk fra en vannkilde på den andre siden av Røldalsvatnet, eller at det slippes vann fra Reinsvatn, noe som gjør overføringen ytterligere mer ulønnsom.

I tillegg til ovennevnte negative samfunnsmessige konsekvenser vil overføringen også være bedriftsøkonomisk ulønnsom for Saudefaldene, jf. beregningen i bilag 1 som viser en negativ nåverdi på ca. kr 18 mill. Den store negative verdien skyldes blant annet den nye skjønnspraksisen etter Høyesteretts dom i Ulebergsaken, hvor falleiere i tillegg til sitt økonomiske tap beregnet enten som vanntap (for Statkraft og Hydro) eller som tapte "småkraftverkinntekter" får et lovbestemt påslag på 25 % på erstatningene. Dette gjør i stor utstrekning at større utbyggingsprosjekter med overføringer og reguleringer som i utgangspunktet burde være samfunnsmessige og bedriftsøkonomiske lønnsomme ikke blir gjennomført fordi de blir ulønnsomme.

Erstatninger til grunneiere og andre som blir berørt av overføringen skal i hht. vassdragsreguleringslovens § 16 nr. 3 påplusses med 25 %. De kraftverkene som har vanntap har m.a.o. ikke bare krav på å få erstattet sitt økonomiske tap, men at dette skal påplusses 25 %. Dette innebærer i realiteten at Saudefaldene må erstatte verdien av 14,9 GWh/år (11,9 + 25 %), mens selskapet bare får produsert 10,1 GWh/år.

Jeg konkluderer etter dette med at en overføring av Reinsvatn til Saudasystemet ville ført til lavere energiproduksjon enn om den ikke gjennomføres, og til at overføringen ville medført betydelige økonomiske tap for Saudefaldene. I tillegg ville overføringen medført skadevirkninger for Odda kommunes vannverk og miljømessige skader ved tørrlegging av Reinsåna og terrenginngrep ved Reinsvatn.

Det kan ikke sees å være noen fordeler ved overføringen.

Overskjønnet som også fastsatte erstatninger for ovennevnte overføring ble som nevnt avsagt 10.02.2009. Det forhold at det er avsagt skjønn innebærer imidlertid ikke at Saudefaldene av den grunn har plikt til å tiltre eiendommene (fallrettighetene) og gjennomføre overføringen. Selskapet står m.a.o. overfor grunneierne og de øvrige berørte fritt til å gjennomføre ekspropriasjonen. Saudefaldene har imidlertid i hht. skjønnslovens § 57 frist for å kreve gjennomføring av ekspropriasjonen til 10.02.2010.

Hvis denne fristen ikke oppfylles faller ekspropriasjonstillatelsen og skjønnet bort. Av denne grunn tillater jeg meg på vegne av Saudefaldene å be om at saken behandles så snart som mulig.

Undertegnede står gjerne til disposisjon dersom De skulle ha behov for ytterligere dokumentasjon eller opplysninger.”

III NVEs merknader

NVE avga innstilling til planendringssøknaden i brev av 26. januar 2010. Fra innstillingen hitsettes:

”Aktieselskabet Saudefaldene driver i dag 5 kraftverk i Sauda: Sauda I, II, III og IV samt Svartkulp kraftverk, med samlet effektkapasitet 168 MW og midlere produksjon 1040 GWh/år. Selskapet er eid av Elkem ASA og Sunnhordaland kraftlag (15 %).

AS Saudefaldene fikk konsesjon til Saudautbyggingen ved kronprinsregentens resolusjon av 1. aug 2003. I hht. manøvreringsreglementet pkt. 2 omfatter konsesjonen blant annet en overføring av avløpet fra Reinsvatn i Odda kommune til Øvre Sandvatn i Sauda kommune for utnytting i selskapets kraftverk i Sauda. I NVEs innstilling av 23.04.2002 til Saudefaldens konsesjonssøknad ble det lagt til grunn at overføringen ville gi 9 GWh/år til en utbyggingskostnad på 1 kr/kWh.

Nye beregninger viser imidlertid at overføringen vil gi redusert total kraftproduksjon og være ulønnsom både samfunnsmessig og bedriftsøkonomisk for Saudefaldene. De ønsker derfor å frafalle overføringen.

Etter det NVE kan vurdere synes dette godt dokumentert i søknaden. Alle høringspartene er for at denne overføringen utgår og støtter omsøkt endring i reglementet for Saudautbyggingen. NVE viser til at det foreligger en konsesjonssøknad for et Håra kraftverk (ca. 16 GWh middelproduksjon) som vil kunne nytte denne vannmengden dersom den ikke overføres. En overføring vil videre medføre redusert produksjon i dette kraftverket i tillegg til redusert produksjon i Hylene kraftverk (1,5 GWh) og 6,9 GWh for Suldal I.

Basert på ovennevnte vurdering anbefaler NVE at planendringene godkjennes som omsøkt.

NVE gjør oppmerksom på at kraftgrunnlaget som ligger til grunn for beregningen av avgifter og kraft vil kunne endres dersom overføringen frafalles.

Konklusjon etter vassdragsreguleringsloven

Etter en samlet vurdering av planendringen og mottatte høringsuttalelser mener NVE at fordelene og nytten ved planendringen er større enn ulempene for allmenne og private interesser. Vassdragsreguleringslovens § 8 er dermed oppfylt og

NVE anbefaler derfor at det gis tillatelse til å frafalle overføringen av avløpet fra Reinsvatn til Øvre Sandvatn og at manøvreringsreglementet gitt ved kongelig resolusjon av 1. aug. 2003 endres i tråd med dette.”

IV Departementets merknader

Olje- og energidepartementet viser til søknad av 6. november 2009 om frafall av den del av konsesjon meddelt 1. august 2003 som gjelder overføring av Reinsvatn. Begrunnelsen for søknaden er at overføringen vil være ulønnsom, både samfunnsmessig og bedriftsøkonomisk for Saudefaldene. Nye beregninger viser i følge søkeren at overføringen vil gi redusert total kraftproduksjon.

NVE har vurdert søknaden om frafall, og har kommet til at fordelene og nytten ved planendringen er større enn ulempene for allmenne og private interesser, jf. vassdragsreguleringsloven § 8.

Departementet finner det dokumentert at en overføring av Reinsvatn til Saudasystemet ville ført til lavere samlet energiproduksjon enn om den ikke gjennomføres, fordi overføringen vil medføre tapt kraftproduksjon i andre kraftverk utenfor Saudasystemet. Departementet bemerker at overføringen i tillegg vil medføre skadevirkninger for Odda kommunes vannverk og negative miljøvirkninger ved tørrlegging av Reinsåna og terrenginngrep ved Reinsvatn.

Departementet har merket seg at verken berørte kommuner eller grunneiere i høringsuttalelsene har hatt innvendinger til at overføringen av Reinsvatn frafalles.

Etter en helhetlig vurdering tilrår Olje- og energidepartementet at det gis tillatelse til frafall av den del av konsesjonen som gjelder overføring av avløpet fra Reinsvatn i Odda kommune til Øvre Sandvatn i Sauda kommune.

Manøvreringsreglementet, gitt ved kongelig resolusjon av 1. august 2003, endres i samsvar med NVEs forslag.

Olje- og energidepartementet

tilrår:

1. I medhold av vassdragsreguleringsloven av 14. desember 1917 nr. 17 gis AS Saudefaldene tillatelse til frafall av overføring av Reinsvatn som del av konsesjonen meddelt ved kongelig resolusjon av 1. august 2003.
2. Det fastsettes endret manøvreringsreglement for Storelvvassdraget i samsvar med vedlagte forslag.

Manøvreringsreglement for regulering av Storelvvassdraget m.m. i Sauda, Suldal og Odda kommuner, Rogaland og Hordaland fylker

(Fastsatt ved kgl.res. x. x 2011)

(erstatte reglement gitt ved kgl.res. 1. august 2003, kgl.res. 15. juli 1966 og 11. juli 1986)

1. Reguleringer

Magasin	Naturlig vannst. kote	Reg.grenser		Oppd. m	Reg. Senkn. m	høyde m
		Øvre kote	Nedre kote			
Dyrskardvatnet	1146,00	1155,00	1148,00	9,00	-	7,00
Steinatjømi	1150,40	-	1148,00	-	2,40	2,40
Øvre Sandvatnet	1023,50	1030,00	1006,00	6,50	17,50	24,00
Nedre Sandvatnet	1002,80	1016,80	999,80	14,00	3,00	17,00
Svartavatnet N	812,80	827,80	789,30	15,00	23,50	38,50
Holmavatnet	728,30	743,30	719,50	15,00	8,80	23,80
Finnflotvatnet	728,00	743,30	728,00	15,30	-	15,30
Førstavatnet	612,80	616,80	582,80	4,00	30,00	34,00
Dalavatnet	535,80	550,30	535,80	14,50	-	14,50
Botnavatnet N	674,00	674,00	634,00	-	40,00	40,00
Berdalsvatnet	564,40	589,00	535,00	24,60	29,40	54,00
Steinavatnet	1047,00	1050,00	1041,50	3,00	5,50	8,50
Slettedalsvatnet	424,00	475,00	429,00	51,00	-	46,00
Storlivatnet	240,65	253,15	240,65	12,50	-	12,50
Helgedalsvatnet	797,00	812,00	796,50	15,00	0,50	15,50
Fetavatnet	474,60	486,50	473,50	11,90	1,10	13,00
Hattaløfttjem	484,40	486,50	485,00	2,10	-	1,50

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Høydene refererer seg til Statens Kartverks høydesystem.

2. Overføringer

Avløpet fra Dyrskardvatnet (4,6 km²) overføres til Steinatjørnane. Avløpet fra Istjørna (2,3 km²) overføres til Nedre Sandvatnet. Avløpet fra Steinavatnet (4,2 km²) overføres til Slettedalselva. Avløpene fra Helgedalsvatnet (11,2 km²) og Helgedalselva (2,7 km²), til sammen 13,9 km², overføres til Austerheimsdalen.

Avløpene overført til Austerheimsdalen og avløpet fra Annanutvatnet (6,1 km²), til sammen 20,0 km², overføres via Fetavatnet til Slettedalsvatnet og kan magasineres i Fetavatnet/Slettedalsvatnet.

Avløpet fra Fetavatnet, (17,3 km²) overføres til Slettedalsvatnet og kan magasineres der.

Avløpet fra Øvre Lona (1,1 km²) overføres til Slettedalsvatnet og kan magasineres der.

Avløpene overført til Slettedalselva og Slettedalsvatnet og avløpene fra Botnavatnet (17,2 km²), Berdalsvatnet (16,6 km²) og Slettedalsvatnet (75,2

km²), til sammen 151,4 km², overføres gjennom Storlivatn kraftverk til Storlivatnet og kan magasineres der.

Avløpet fra Slettedalselvi i Brattlandsdalen (10,8 km²) overføres til Nyggjelebeitevatnet som drenerer til Holmavatnet og kan magasineres der.

Avløpene overført til Steinatjørnane og Øvre og Nedre Sandvatnet, og avløpene fra Øvre Sandvatnet (29,7 km²), Nedre Sandvatnet med Steinstjørna (16,2 km²), Svartavatnet N (20,2 km²) og Svarthøl (4,4 km²), til sammen 80,2 km², overføres til Holmavatnet og kan magasineres der.

Avløpet fra Nedre Fjellvatnet (19,7 km²) overføres til Finnflotvatnet/Holmavatnet og kan magasineres der.

Avløpene overført til Holmavatnet og avløpene fra Nyggjelebeitevatnet (9,3 km²) og Holmavatnet (24,1 km²), til sammen 144,1 km², overføres gjennom Dalvatn Ø kraftverk til Dalvatnet og kan magasineres der.

Avløpet fra elv ved Breiborg (15,1 km²) overføres til Førstavatnet og kan magasineres der.

Avløpene overført til Førstavatnet og avløpene fra Førstavatnet (6,2 km²), til sammen 21,3 km², overføres til Dalvatnet og kan magasineres der. Av-

løpene kan også overføres til Slettedalsvatnet for magasinering der.

Avløpene fra Maldalselva (7,9 km²) og Sagelva (16,3 km²), til sammen 24,2 km², tas inn på tilløpstunnelen til Sønnå H kraftverk og kan magasineres i Dalvatnet.

Avløpene fra Grunnavatnet (34,9 km²) og Tengesdalselva (8,6 km²), til sammen 43,5 km², tas inn på tilløpstunnelen til Sønnå H kraftverk og kan magasineres i Dalvatnet.

Avløpene fra Skarvåna (1,9 km²), Liabekken (1,8 km²), Øvre del av Breikvamselva (6,7 km²) og Øvre del av Raundalsbekken (2,0 km²), til sammen 12,4 km², tas inn på tilløpstunnelen til Sønnå H kraftverk og kan magasineres i Dalvatnet.

Avløpene fra nedre del av Breikvamselva (0,6 km²) og nedre del av Raundalsbekken (0,6 km²), til sammen 1,2 km², tas inn på tilløpstunnelen til Sønnå L kraftverk og kan magasineres i Storlivatnet.

Avløpene overført til Dalvatnet og avløpet Dalvatnet (4,6 km²), til sammen 250,1 km² overføres til Saudafjorden gjennom Sønnå H kraftverk.

Avløpene overført til Storlivatnet og avløpet fra Storlivatnet (19,0 km²), til sammen 171,6 km² overføres til Saudafjorden gjennom Sønnå L kraftverk.

3. Restriksjoner på manøvreringen

Ved manøvreringen skal det tas for øyet at vassdragsets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes.

Fra Storlivatnet skal det slippes 3 m³/s i perioden 1. mai - 30. september og 1 m³/s resten av året. Etter pålegg fra fylkesmannen i Rogaland kan det tappes ytterligere inntil 10 mill. m³ pr. år for å bidra til fiskeoppgang i Storelva.

Fra inntaket i Sagelva i Sauda kommune skal det slippes en minstevannføring i perioden 1. mai - 30. september som fører til at vannføringen målt ved Tjelmen blir 300 l/s. Resten av året skal det slippes en minstevannføring som fører til at vannføringen målt ved Tjelmen blir 105 l/s.

Fra sperredammen i Tengesdalselva skal det slippes en minstevannføring på 100 l/s i perioden 1. mai - 30. september og 50 l/s resten av året.

Fra inntaket i Lingvangselva skal det slippes en minstevannføring på 450 l/s i perioden 1. mai - 30. september og 190 l/s resten av året.

For pålegg om minstevannføring gjelder at dersom naturlig vannføring ved stedene det skal slippes minstevannføring fra ikke er tilstrekkelig til å oppfylle fastsatt krav til minstevannføring, slippes den naturlige vannføringen.

Vannstanden i Fetavatnet skal i perioden 15. juni - 30. september holdes mellom HRV og HRV -1,5 m. Alle vannstandsendringer i denne perioden skal skje varsomt med mindre formålet er å forebygge eller redusere flommer.

Vannstanden i Holmavatnet skal i perioden 1. februar - 1. april holdes mellom HRV og HRV -10,0 m.

Vannstanden i Slettedalsvatnet skal i perioden 15. juli - 15. september holdes mellom HRV og HRV -10,0 m dersom tilsigsforholdene tillater dette. Dersom dette ikke kan oppnås pga. sviktende tilsigsforhold, arbeid med reguleringsanleggene, eller utenforliggende forhold, skal Sauda kommune orienteres skriftlig og holdes løpende orientert om forholdet.

Bestemmelsene om magasinvannstander gjelder så langt de ikke kommer i strid med bestemmelsene om minstevannføringer.

Forøvrig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov.

4.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde mv. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele reguleringsstiden.

5.

Viser det seg at slippingen etter dette reglementet medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.

5. Nord-Salten Kraft AS

(Fornytt tillatelse til regulering av Forsanvatn og tillatelse til ekspropriasjon av nødvendige rettigheter for bygging av Forsanvatn kraftverk i Nordland)

Kongelig resolusjon 1. april 2011.

1 Saksfremstilling

Ved kongelig resolusjon av 26. juni 2009 fikk Nord-Salten Kraft AS (tidligere Nord-Salten Kraftlag A/L) tillatelse til å bygge Forsanvatn kraftverk i medhold av vannressursloven § 8, jf. § 25 og forurensningsloven § 11, samt tillatelse til å regulere Forsanvatn med 5 meter ved senkning i medhold av vassdragsreguleringsloven. Tillatelsene ble gitt under nærmere fastsatte vilkår og manøvreringsreglement.

En utbygging vil gi en midlere årsproduksjon på om lag 35 GWh med en installert effekt på 8,8 MW.

Ved tildelingen av konsesjonen meddelt ved kongelig resolusjon av 26. juni 2009, la departementet vekt på at en utbygging vil gi ny kraftproduksjon og at næringsgrunnlaget for eierne og for distriktet vil bli styrket. Det offentlige vil få økte inntekter i form av skatter og avgifter. Utbyggingen vil sikre stabil kraftforsyning i Steigen, og vil samtidig dekke det lokale kraftbehovet i Nord-Saltenregionen.

Videre ble det vektlagt at tiltaket ved gjennomføring av minstevannføring ville medføre begrensede landskapsendringer. Det ble også lagt vekt på lokal støtte fra Steigen kommune og Hamarøy kommune, samt fylkeskommunen. Utbyggingsløsningen legger til rette for en samlokalisering av kraftverket og et mulig smoltanlegg.

Advokat Tore Benson søkte på vegne av Nord-Salten Kraftlag AL i brev av 6. januar 2010 Olje- og energidepartementet om tillatelse til ekspropriasjon av nødvendige rettigheter for bygging av Forsanvatn kraftverk. Det ble samtidig søkt om tillatelse til forhåndstiltredelse. Nord-Salten Kraft AS har ikke klart å bli enige med rettighetshaverne om en minnelig løsning. Det er sendt ekspropriasjonsvarsel og varsel om forhåndstiltredelse til rettighetshavernes advokat.

Nord-Salten Kraft AS har oversittet fristen etter vassdragsreguleringsloven for å begjære ekspropriasjonsskjønn, jf. vassdragsreguleringsloven § 16 nr. 6. Nord-Salten Kraft AS søkte derfor i brev av 17. februar 2011 om at det ble gitt ny konsesjon på samme vilkår.

2 Departementets vurdering

Ved kongelig resolusjon 26. juni 2009 fikk Nord-Salten Kraft AS tillatelse til å bygge Forsanvatn kraftverk i medhold av vannressursloven og forurensningsloven, samt tillatelse til regulering av Forsanvatn etter vassdragsreguleringsloven.

Nord-Salten Kraft AS har oversittet fristen etter vassdragsreguleringsloven for å begjære ekspropriasjonsskjønn, jf. vassdragsreguleringsloven § 16 nr. 6. Ekspropriasjon av nødvendige rettigheter etter vassdragsreguleringsloven kan dermed ikke gjennomføres uten at det gis ny tillatelse. Ved fristoversittelse kan det gis ny konsesjon uten at saksbehandlingsreglene i vassdragsreguleringsloven § 6 og plan- og bygningslovens regler om konsekvensutredninger kommer til anvendelse. Det er et vilkår at "det finnes ubetenkelig" å unnlate slik saksbehandling, jf. vassdragsreguleringsloven § 16 nr. 6 annet punktum.

Det er mindre enn 2 år siden konsesjonen ble gitt. Dette innebærer at saken var gjenstand for høringer og grundig behandling kort tilbake i tid. Etter departementets oppfatning har det ikke fremkommet forhold av betydning som ikke var kjent da kon-

sesjonen ble meddelt. Departementet anser derfor at kravet til utredninger og høringer er forsvarlig ivaretatt gjennom den tidligere konsesjonsbehandlingen, og at fornyet konsesjon kan gis slik forenklet behandling som foreskrevet i vassdragsreguleringsloven § 16 nr. 6 annet punktum.

Departementet er ikke kjent med endrede forhold som har betydning for konsesjonsspørsmålet. Departementet finner derfor at vilkårene for å fornye reguleringstillatelsen er oppfylt. Tillatelsen gis på samme vilkår som er fastsatt ved kgl.res. 26. juni 2009.

Ved kongelig resolusjon av 26. juni 2009 fikk Nord-Salten Kraft AS også tillatelse til bygging av Forsanvatn kraftverk i medhold av vannressursloven og forurensningsloven. Disse tillatelsene omfattes ikke av fristoversittelsen og trenger derfor ikke fornyelse.

Det er også søkt om tillatelse til ekspropriasjon av nødvendige rettigheter for bygging av Forsanvatn kraftverk og tillatelse til forhåndstiltredelse, jf. oreigningslova § 2 første ledd nr. 51 og oreigningslova § 25. Kongelig resolusjon av 26. juni 2009 omfatter ikke tillatelse etter oreigningslova siden dette ikke var omsøkt.

Før ekspropriasjonstillatelse gis, kan partene oppfordres til å forsøke å inngå en minnelig avtale, jf. oreigningslova § 12 annet ledd. Nord-Salten Kraft AS har opplyst at det er forsøkt å komme til en minnelig løsning med grunneierne og reinbeitedistriktet, men at forslaget til minnelig ordning fra rettighetshavernes advokat ikke kan aksepteres. Departementet har bedt rettighetshavernes advokat om eventuelle ytterligere kommentarer til søknaden, men kommentarer er ikke innkommet. På bakgrunn av den dokumentasjonen som er oversendt, mener departementet det er gjort tilstrekkelige forsøk på å komme til en minnelig løsning.

Det kan gis tillatelse til ekspropriasjon til inngrep som er nødvendige for å iverksette vannkraftproduksjon dersom inngrepet "tvillaust er til meir gagn enn skade", jf. oreigningslova § 2 første ledd nr. 51, jf. annet ledd. Departementet viser til den vurdering av tiltakets fordeler og ulemper som ble gjort da tillatelsen til vassdragsregulering og bygging av Forsanvatn kraftverk ble gitt ved kongelig resolusjon i 2009, jf. vassdragsreguleringsloven § 8 og vannressursloven § 8, jf. § 25. Departementet ser det slik at tiltaket det er søkt om ekspropriasjonstillatelse til utvilsomt vil være til større gagn enn skade.

Nord-Salten Kraft AS har søkt om tillatelse til forhåndstiltredelse, jf. oreigningslova § 25. Når skjønn ikke er begjært kan samtykke bare gis i særlige tilfeller hvor det vil medføre urimelig forsinkelse å vente til skjønn er begjært, jf. oreigningslova § 25 første ledd annet punktum. Departementet kan ikke se at vilkåret for å få tillatelse til forhåndstiltre-

delse før skjønn er begjært i dette tilfellet kan anses oppfylt.

Departementet bemerker at det kan sendes ny søknad om tillatelse til forhåndstiltredelse etter at skjønn er begjært, jf. oreigningslova § 25 første ledd første punktum.

Olje- og energidepartementet

tilrår:

1. I medhold av lov om vassdragsreguleringer av 14. desember 1917 nr. 17 § 16 nr. 6 annet punktum gis Nord-Salten Kraft AS fornyet tillatelse til å regulere Forsanvatn på de vilkår og med det manøvreringsreglement som fremgår av kongelig resolusjon av 26. juni 2009.
2. I medhold av lov om oreigning av fast eiendom av 23. oktober 1959 nr. 3 § 2 nr. 51, gis Nord-Salten Kraft AS tillatelse til ekspropriasjon av nødvendige rettigheter for bygging av Forsanvatn kraftverk.

6 SKS Produksjon

(Oldereid kraftanlegg i Bodø og Beiarn gis tillatelse til frafall av oppdemming av Tindvatn)

Kongelig resolusjon 15. april 2011.

1. Innledning

SKS Produksjon AS (SKS) fikk tillatelse til overføring og regulering av Tindvatn/Galtåga, Lurfjellbekken/Børelva, Langvatn/Skredbekken og tilleggsregulering av Mangevatn ved kongelig resolusjon av 18. januar 2002. Tillatelsen ble fornyet ved kongelig resolusjon av 29. april 2005. Ved kongelig resolusjon av 14. september 2007 ble det gitt tillatelse til frafall av overføringen av Langvatn/Skredbekken.

2. Søknad

Olje- og energidepartementet har mottatt følgende søknad fra SKS datert 27. november 2009:

”Nordland fylke, Bodø og Beiarn kommune, Oldereid kraftverk

Søknad om frafall av en mindre del av konsesjonen/tillatelsen meddelt ved kongelig resolusjon av 18. januar 2002 samt fornyet tillatelse ved kongelig resolusjon av 29. april 2005.

Tillatelsen gjelder overføring og regulering av Mangevatn, Tindvatn/Galtåga, Langvatn/Skredbekken, Lurfjellbekken/Børåga samt bygging av Svartevatn kraftverk.

Det her omsøkte frafall gjelder 2 m oppdemming av den delen av tillatelsen som er benevnt Tindvatn/Galtåga. Det ble i tillegg gitt tillatelse til 3 m senking av Tindvatn som benyttes. De øvrige delene av tillatelsen er utført bortsett fra en mindre del benevnt Langvatn/Skredbekken (ca. 1 GWh), som det tidligere er søkt frafall om.

Begrunnelse for denne søknaden om frafall av oppdemming av Tindvatn med 2 m er følgende:

- I konsesjonssøknaden datert desember 1997 ble kostnadene til denne dambyggingen beregnet til 0,5 mill. Da pristilbud på dette ble mottatt i 2005/2006 var kostnadene ca. 4 mill. Årsaken er at dette er et vanskelig tilgjengelig sted, helikopterdrift, området er uten snø/frost 3 mnd. i året, behov for en lengre dam enn forutsatt (alternativt 2 stk.) og noe vanskeligere grunnforhold enn først antatt.
- Vi benytter i vår produksjon i dag 3 m senking av Tindvatn. Det er lagt inn strøm og styrekabler gjennom selve tappetunnelen som gir mulighet for kontinuerlig overvåking av vannstand og fjernstyring av tappeluka. Dette gjør det mulig å unngå flomtap uten en oppdemming på 2 m. Vi har nå prøvekjørt dette gjennom ca. 3 år. Fordelen med denne oppdemmingen forsvarer ikke en investering på ca. 4 mill.

Tidsfristen i tillatelsen for å gjennomføre denne utbyggingen går ut i april 2010.

Vi har gjennom privatrettslige skjønn utbetalt erstatning for denne oppreguleringen noe vi må avfinne oss med. En oppregulering av Tindvatn på 2 m ville medført noe neddemt areal som nå unngås. Dette vil ha en positiv miljøeffekt for reindrift og fotturister.

Vår konklusjon er at med de installasjonene som nå er gjort med strømframføring til lukeområdet og overvåking og fjernstyring via fiber, trenger vi ikke magasinøkningen som oppdemmingen på 2 m av Tindvatn vil medføre. Vi søker derfor om at denne delen i tillatelsen kan frafalles.”

3. NVEs merknader

NVE har i brev av 11. februar 2011 følgende merknader til søknaden fra SKS:

”Vi viser til brev av 26. mai 2010. Vedlagt brevet er søknad fra SKS Produksjon AS om å få frafalle en del av konsesjonen gitt ved kgl.res. 18. januar 2002, fornyet ved kgl.res. 29. april 2005. NVE blir bedt om å uttale seg til søknaden.

Bakgrunn for søknaden

Den delen av konsesjonen som søkes frafalt er deler av reguleringen av Tindvatn, som er tillatt regulert med 2 m oppdemming og 3 m senking. Tindvatn ligger på grensen mellom kom-

munene Beiarn og Bodø og har naturlig avløp til Galtåga i Beiarn kommune. Etter konsesjonen fra 2002/2005 er Tindvatn overført til Skorrigorivatn i Bodø kommune for å utnyttes i Svartevatn og dernest Oldereid kraftverk. 3 m senkning av Tindvatn er gjennomført og utprøvd gjennom ca. 3 år. Det er bygget tappetunnel og tappeluke med fjernstyring. Dette har gitt mulighet for kontinuerlig overvåkning av vannstanden, og det har vært mulig å gjennomføre tapingen uten flomtap.

Gjennomføring av siste del av reguleringen av Tindvatn ved 2 m oppdemming innebærer at det må bygges en reguleringsdam. Av ulike årsaker har dette vist seg å bli betydelig dyrere enn forutsatt i de opprinnelige beregningene. Når det nå har vist seg at det er mulig å regulere Tindvatn med 3 m senkning uten nevneverdig flomtap, mener SKS Produksjon at investeringen i en reguleringsdam ikke kan forsvares. De søker derfor om å frafalle tillatelsen til 2 m oppdemming av Tindvatn.

Fordeler og ulemper

Fordelen med at den planlagte oppdemmingen ikke gjennomføres, er at det vil bli en mindre reguleringszone rundt Tindvatn. En unngår også selve dammen som landskapsinngrep og anleggsarbeidet forbundet med byggingen av denne. SKS Produksjon mener at det vil være positivt for reindrift og fotturister dersom en unngår den planlagte oppdemmingen. Reguleringen av Tindvatn var imidlertid ikke forbundet med vesentlige negative konsekvenser i den opprinnelige konsesjonssaken. Selv om vannet ikke demmes opp 2 m som planlagt, vil Tindvatn fortsatt være regulert med 3 m. NVE anser forskjellen i konsekvenser for natur og miljø på 3 m regulering og 5 m regulering som liten, gitt de aktuelle forholdene rundt vannet. Vannføringen i berørte elver og bekker vil ikke bli endret fra dagens situasjon.

For Bodø og Beiarn kommune kan det anses som en ulempe at Tindvatn ikke blir demt opp 2 m som planlagt, fordi de vil miste noe inntekter i form av konsesjonskraft og -avgifter. Årsaken til dette er at beregnet regulert vannføring blir redusert, som følge av redusert magasinivolum. NVE har ennå ikke gjennomført de konkrete grunnlagsberegningene i denne saken etter at konsesjonen ble gitt. Derfor er det ikke mulig å oppgi noen eksakte tall for hva dette vil innebære i reduserte inntekter for kommunene. Ut fra magasinets volum er det imidlertid klart at de aktuelle summene vil være av begrenset størrelse, og sannsynligvis uten nevneverdig betydning for kommunenes økonomi.

Vi vil ellers bemerke at en frafallelse av 2 m oppdemming ikke vil bety redusert kraftproduksjon, fordi en unngår flomtap selv om Tindvatn bare reguleres med 3 m senkning.

Tidligere frafalt del av konsesjon

Tidligere har SKS Produksjon søkt om, og fått tillatelse til, å frafalle den delen av konsesjonen som gjaldt overføring av Langvatn/Skredbekken.

Oppsummering og konklusjon

Dersom Tindvatn ikke demmes opp med 2 m som planlagt, vil en få en svak positiv effekt for natur og miljø ved at reguleringssonen ved Tindvatn blir mindre enn forutsatt. Samtidig vil Beiarn og Bodø kommuner bli svakt negativt berørt ved at de mister noe inntekter fra konsesjonsavgifter og -kraft, men kommunene vil også få del i den positive effekten av redusert reguleringszone. Samlet sett anser NVE at det vil ha ubetydelige konsekvenser dersom tillatelsen til å demme opp Tindvatn 2 m frafalles.

På bakgrunn av ovenstående kan ikke NVE se noen grunn til å avslå søknaden fra SKS Produksjon AS om å frafalle den delen av konsesjonen som gjelder 2 m oppdemming av Tindvatn.

Vilkårene for konsesjonen er ikke oppdatert etter at konsesjon til overføring av Langvatn/Skredbekken ble frafalt. Vi har derfor utformet forslag til oppdatert manøvreringsreglement, som er vedlagt. Skjerstad kommune har siden det opprinnelige konsesjonstidspunktet blitt en del av Bodø kommune, og vi foreslår å oppdatere teksten i forhold til dette. Vi kan ikke se at det er behov for å oppdatere de øvrige vilkårene, annet enn eventuelt overskriften, som sier hva tillatelsen omfatter. Et vilkårssett med forslag til ny overskrift er også vedlagt.”

4 Departementets merknader

Olje- og energidepartementet viser til SKS søknad om frafall av den delen av reguleringskonsesjonen gitt ved kgl.res. av 18. januar 2002 og fornyet ved kgl.res. av 29. april 2005 for Oldereid kraftverk som gjelder 2 meter heving av Tindvatn. Bakgrunnen for søknaden er at bygging av reguleringsdam vil bli vesentlig dyrere enn opprinnelig antatt, samt at den gjennomførte 3 meter senkingen av Tindvatn har vist seg å gi tilstrekkelig regulering for å hindre flomtap.

Departementet viser til NVE som bemerker at frafall av 2 meter oppdemming ikke reduserer kraftproduksjonen. Årsaken til dette er at 3 meter senking i kombinasjon med kontinuerlig overvåking av vannstand og fjernstyring av tappeluka har vist seg tilstrekkelig til å hindre vanntap. Departementet viser til at frafall av oppdemmingen reduserer reguleringssonen rundt Tindvatn og begrenser inngrepet i området. SKS mener dette gir en positiv effekt for reindrift og fotturisme. Departementet merker seg at NVE mener den miljømessige fordelene ved en redusert regulering er liten, men finner at det ikke er noen miljømessige hensyn som tilsier at tillatelse til frafall av oppdemming ikke bør gis.

Departementet tilrår at det gis tillatelse til frafall av 2 meter oppdemming av Tindvatn.

NVE har utarbeidet forslag til nytt vilkårssett og manøvreringsreglement. Departementet tilrår at de oppdaterte vilkårene og det nye manøvreringsreglementet blir fastsatt som foreslått av NVE.

Olje- og energidepartementet

tilrår:

1. I medhold av vassdragsreguleringsloven av 14. desember 1917 nr. 17 gis SKS Produksjon AS tillatelse til frafall av 2 meter oppdemming av Tindvatn som del av konsesjon meddelt ved kongelig resolusjon av 18. januar 2002 og fornyet ved kongelig resolusjon av 29. april 2005.
2. Vilkårene og manøvreringsreglementet for tillatelse til overføring og regulering av Mangevatn, Tindvatn/Galtåga og Lurfjellbekken/Børåga oppdateres i samsvar med vedlagte forslag.

Vedlegg:

Forslag til oppdaterte vilkår for tillatelse for SKS Produksjon AS til overføring og regulering av Mangevatn, Tindvatn/Galtåga og Lurfjellbekken/Børåga i Beiarn og Bodø kommune, Nordland fylke

1

(Konsesjonstid)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 10, post 3, 1. ledd.

Konsesjonen kan ikke overdras.

De utførte reguleringsanlegg eller andeler i dem kan ikke avhendes, pantsettes eller gjøres til gjenstand for arrest eller utlegg uten i forbindelse med vannfall i samme vassdrag nedenfor anleggene.

Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.

2

(Konsesjonsavgifter og næringsfond)

For den øking av vannkraften som innvinnes ved reguleringen for eiere av vannfall eller bruk i vassdraget skal disse betale følgende årlige avgifter: Til statens konsesjonsavgiftsfond kr 7,- pr. nat.hk. Til konsesjonsavgiftsfondet i de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer kr 21,- pr. nat.hk.

Fastsettelsen av avgiftene tas opp til ny vurdering etter tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer.

Økingen av vannkraften skal beregnes på grunnlag av den øking av vannføringen som reguleringen antas å ville medføre utover den vannføring som har kunnet påregnes år om annet i 350 dager av året.

Ved beregningen av økingen forutsettes det at magasinet utnyttes på en sådan måte at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig. Hva som i hvert enkelt tilfelle skal regnes som innvunnet øking av vannkraften avgjøres med bindende virkning av Olje- og energidepartementet.

Plikten til å betale avgiftene inntreer etter hvert som den innvunne vannkraft tas i bruk. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg, jf. tvangsfullbyrdelsesloven kap. 7.

Etter forfall påløper rente som fastsatt i medhold av lov av 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. § 3, første ledd.

3

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 og kontroll med vannforbruket og avgivelse av kraft, jf. post 18 kan med bindende virkning fastsettes av Olje- og energidepartementet.

4

(Byggefrister mv.)

Arbeidet må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonsdato og fullføres innen ytterligere 5 år. Under særlige omstendigheter kan fristene forlenges av Kongen. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

For hver dag noen av disse fristene oversittes uten tillatelse fra Olje- og energidepartementet, betaler konsesjonæren en mulkt til statskassen på kr 1 000,-.

5

(Erstatning til etterlatte)

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

6

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift mv.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, fornminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller

historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal vedkommende myndighet underrettes i god tid på forhånd.

7

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene. Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

8

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN)

- a. å sørge for at forholdene i de berørte vassdragene er slik at de stede egne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,

- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN) å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompensierende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN) å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompensierende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN) å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

V

Fra og med det år konsesjon er gitt, plikter konsesjonæren å innbetale et årlig beløp til Skjerstad kommune på kr 10 000 til opphjør av fisk/vilt/friluftsliv. Beløpet skal justeres etter de tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer. Beløpet til fisk/vilt skal nyttes etter nærmere bestemmelse av kommunestyret. Med hensyn til tiltak som kommer friluftslivet til gode, skal beløpet nyttes etter nærmere bestemmelse gitt av DN.

VI

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VII

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

9

(Automatisk fredete kulturminner)

Dersom det under arbeider i marken viser seg at tiltaket kan virke inn på automatisk fredete kulturminner i henhold til lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50, som ikke har vært kjent, skal melding sendes Nordland fylkeskommune og Samisk kulturminneråd Troms/Nordre Nordland med en gang og arbeidet stanses, jf. kulturminneloven § 8 2. ledd.

10

(Forurensning mv.)

Konsesjonæren plikter etter fylkesmannens nærmere bestemmelse:

- å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med reguleringen er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
- å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

11

(Ferdsl mv.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Veger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre Olje- og energidepartementet treffer annen bestemmelse.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utlignjengelige.

12

(Terskler mv.)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan Olje- og energidepartementet pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan Olje- og energidepartementet pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Terskelpålegget vil bygge på en samlet plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

13

(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes eller brennes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan Olje- og energidepartementet pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

14

(Manøvreringsreglement mv.)

Vannslippingen skal foregå overensstemmende med et manøvreringsreglement som Kongen på forhånd fastsetter.

Viser det seg at slippingen etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Ekspropriasjonsskjønn kan ikke påbegynnes før reglementet er fastsatt.

15

(Hydrologiske observasjoner, kart mv.)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

De tillatte reguleringsgrenser markeres ved faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Kopier av alle karter som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Statens kartverk med opplysning om hvordan målingene er utført.

16

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av reguleringens virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. Olje- og energidepartementet kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

17

(Militære foranstaltninger)

Ved reguleringsanleggene skal det tillates truffet militære foranstaltninger for sprengning i krigstillefelle uten at konsesjonæren har krav på godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende ulemper eller innskrenkninger med hensyn til anleggene eller deres benyttelse. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

18

(Konsesjonskraft)

Konsesjonæren skal avstå til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 % av den for hvert vannfall innvunne øking av vannkraften, beregnet etter reglene i vassdragsreguleringsloven § 11 nr. 1, jf. § 2 tredje ledd. Avståelse og fordeling avgjøres av Olje- og energidepartementet med grunnlag i kommunenes behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning.

Staten forbeholdes rett til inntil 5 % av kraftøkningen, beregnet som i første ledd.

Olje- og energidepartementet bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraften tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med leveringssikkerhet som fastkraft og brukstid ned til 5000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, betales av den som tar ut kraften.

Konsesjonæren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Olje- og energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel.

Prisen på kraften, referert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, fastsettes hvert år av Olje- og energidepartementet basert på gjennom-

snittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet.

Unnlater konsesjonæren å levere kraft som er betinget i denne post uten at vis major, streik eller lockout hindrer leveransen, plikter han etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å betale til statskassen en mulkt som for hver kWh som urettelig ikke er levert, svarer til den pris pr. kWh som hvert år fastsettes av Olje- og energidepartementet, med et påslag av 100 %. Det offentlige skal være berettiget til etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å overta driften av kraftverkene for eierens regning og risiko, dersom dette blir nødvendig for å levere den betingede kraften.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny prøvelse etter 20 år fra vedtakets dato.

19

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

20

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av Olje- og energidepartementet til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår.

Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av Olje- og energidepartementet.

Ved overtredelse av de fastsatte bestemmelser gitt i loven eller i medhold av loven plikter konsesjonæren etter krav fra Olje- og energidepartementet å bringe forholdene i lovlig orden. Krav kan ikke fremsettes senere enn 20 år etter utløpet av det kalenderår da arbeidet ble fullført eller tiltaket trådte i virksomhet.

Gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2, 4, 8 og 18 kan medføre at konsesjonen trekkes tilbake i samsvar med bestemmelsene i vassdragsreguleringsloven § 12, post 21.

For overtredelse av bestemmelsene i konsesjonen eller andre i loven eller i medhold av loven fastsatte bestemmelser, kan Olje- og energidepartementet fastsette en tvangsmulkt på inntil kr 100 000 pr. dag til forholdet er brakt i orden, eller inntil kr 500 000 for hver overtredelse, såfremt det ikke er

fastsatt annen straff for overtredelse av vilkåret. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Olje- og energidepartementet kan justere beløpene hvert 5. år.

21

(Tinglysing)

Konsesjonen skal tinglyses i de rettskretser hvor anleggene ligger. Olje- og energidepartementet kan bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tingly-

ses som heftelse på de eiendommer eller bruk i vassdraget for hvilke reguleringene kan medføre forpliktelser.

22

(Merking av usikker is)

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av reguleringene og overføringene må merkes eller sikres etter nærmere anvisning av NVE.

Forslag til oppdatert Manøvreringsreglement for regulering av Tindvatn, Mangevatn, Børnupvatn og Gjømmervatn i Beiarn og Bodø kommune, Nordland fylke

(erstatte reglement gitt ved kgl.res. 27.07.51, endret ved kgl.res. 06.06.58 og IDs samtykke 30.01.73, reglement gitt ved kgl.res. 02.10.92, reglement gitt ved kgl.res. 18.01.2002, endret ved kgl.res. 14.09.2007)

1. Reguleringer

Magasin	Naturlig vannst. kote	Reg.grenser		Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde m
		Øvre kote	Nedre kote			
Børnupvatn	317,73	321,33	309,33	3,60	8,40	12,00
Gjømmervatn	396,50	399,25	390,50	2,75	6,00	8,75
Mangevatn	466,30	473,03	466,33	6,70	0,00	6,70
Tindvatn	776,70	776,70	773,70	0,00	3,00	3,00

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Høydene refererer seg til Statens Kartverks høyderegulering.

Overføringer

Avløpet fra Mangevatnet til Skredelva overføres til Svartevatn.

Avløpet Lurfjellskavlen til Lurfjellbekken overføres til Skorrigorrvatn.

Avløpet fra Tindvatn til Galtåga overføres til Skorrigorrvatn.

2.

Ved manøvreringen skal det tas for øyet at vassdragsets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene såvidt mulig ikke økes.

Forørig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde mv. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele reguleringstiden.

4.

Viser det seg at slippingen etter dette reglementet medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.

7 Eramet Holding Manganese

(Konsesjon etter industrikonsesjonsloven § 36)

Olje- og energidepartementets samtykke 4. mai 2011.

Det vises til søknad fra Eramet Holding Manganese SA (EHM) datert 23. februar 2011 om konsesjon etter industrikonsesjonsloven § 36 for erverv av 33,35 prosent av aksjene i Tinfos AS (Tinfos) og for erverv av 100 prosent av aksjene i Eralloys Holding AS (Eralloys Holding). EHM's erverv av 100 prosent av aksjene i Eralloys Holding innebærer samtidig et indirekte erverv av 39,83 prosent av aksjene i AS Tyssefaldene (gjennom DNN Industrier AS (DNN)).

Ovennevnte aksjeposter erverves fra Eramet SA (Eramet), som også er eier av 100 prosent av aksje-

ne i EHM. De erverv som omfattes av søknaden innebærer på denne bakgrunn utelukkende en intern restrukturering av deler av Erametkonsernets eierinteresser i Norge.

Styrene i Tinfos og DNN samtykket henholdsvis 16. og 9. februar 2011 til de omsøkte erverv.

Eramets erverv av aksjer i Tinfos er konsesjonspliktig etter industrikonsesjonslovens § 36 da Tinfos innehar vannfallsrettigheter i henhold til lov 14. desember 1917 nr. 16 (industrikonsesjonsloven) kap. I, jf. industrikonsesjonsloven § 36 første ledd.

Eralloys Holding eier 100 prosent av aksjene i Eralloys Energy AS som igjen er eier av 100 prosent av aksjene i DNN. DNN eier 39,83 prosent av aksjene i AS Tyssefaldene, som besitter leierettigheter til vannfall som ikke kan overdras uten etter samtykke fra Olje- og energidepartementet, jf. ikl. § 4 tredje ledd. EHMs erverv av aksjer i Eralloys Holding utløser derfor konsesjonsplikt etter ikl. § 36 andre ledd, jf. første ledd.

I medhold av industrikonsesjonsloven § 36 gis Eramet Holding Manganese SA konsesjon for erverv av 33,35 prosent av aksjene i Tinfos AS og konsesjon for erverv av 100 prosent av aksjene i Eralloys Holding AS. Det settes ingen særskilte vilkår for konsesjonen.

Det gjøres oppmerksom på at det i og med dette vedtak ikke er gjort noen endring i tidligere meddelte konsesjoner eller tilknyttede vilkår.

I brev av 17. desember 2010 har Olje- og energidepartementet fastsatt behovsvilkår for kraftdisponeringen til Eralloys Holding AS. Eventuelle endringer av behovsvilkåret for Eralloys Holding AS foretas uavhengig av konsesjonsbehandlingen etter industrikonsesjonsloven § 36.

8 Aquila Norway HydropowerINVEST GmbH & Co. KG

(Konsesjon for erverv av aksjer i Jørpeland Kraft AS)

Olje- og energidepartementets samtykke 16. juni 2011.

Innledning

Det vises til Deres brev av 12. april 2011 der De på vegne av Aquila Norway HydropowerINVEST GmbH & Co. KG søker om konsesjon etter industrikonsesjonsloven § 36 for erverv av 33,33 prosent av aksjene i Jørpeland Kraft AS (JKAS).

Søknaden

Fra Bull & Cos advokatfirma AS' søknad på vegne av Aquila Norway HydropowerINVEST GmbH KG av 12. april 2011 gjengis:

”JKAS eier fallrettigheter som er underlagt omsetningsbegrensninger etter industrikonsesjonsloven kapittel 1. Kjøperen vil etter aksjekjøpsavtalen erverve mer enn 1/5 av aksjene og stemmene i JKAS, og ervervet er dermed underlagt konsesjonsplikt etter industrikonsesjonsloven § 36. På vegne av kjøperen søkes det med dette om konsesjon for aksjeerhvervet (...)

”Aquila Norway HydropowerINVEST GmbH & Co. KG er et investeringsfond, med foreløpig eneste formål å eie de aktuelle aksjene i JKAS. Fondsandelene tilbys nå for salg til investorer.

Fondet administreres av Aquila Capital Real Assets, et tysk investerings- og *forvaltningsselskap, som også forvalter en rekke andre investeringsfond.*”

”JKAS driver kraftproduksjon i Jørpelandsvassdraget i Rogaland fylke. Etter utbygging av Jøssang kraftverk og Dalen 1 kraftverk vil selskapet ha en samlet årlig kraftproduksjon på omtrent 150 GWh. Selskapet hadde en omsetning i 2009 på ca. NOK 7 millioner. JKAS har inntil aksjeerhvervet vært eiet av Scana med 33,33 % og Lyse Produksjon AS (heretter ”Lyse”) med 66,67 %. Lyse Produksjon AS eies fullt ut av Lyse Energi AS, som igjen er eid av 16 norske kommuner, hvorav de største eierne er Stavanger, Sandnes, Sola, Klepp og Hå kommuner. Det foreligger således offentlig eierskap for 2/3 av aksjene i JKAS.”

”Aksjekjøpsavtalen er inngått mellom Aquila Norway HydropowerINVEST GmbH & Co. KG som kjøper, Aquila Capital Structured Assets GmbH-I som garantist og Scana som selger. (...)

”I henhold til avtalen vil kjøperen erverve 75 866 aksjer i JKAS, tilsvarende 33,33 % av aksjekapitalen i JKAS (...).”

I brev fra Bull & Co Advokatfirma AS' brev av 30. mai 2011 orienteres departementet om at Lyse Produksjon AS, den andre eieren i Jørpeland Kraft AS, har informert om at selskapet ikke ønsker å benytte sin forkjøpsrett. Vedlagt brev fra Bull & Co Advokatfirma AS fulgte vedtak av 23. mai 2011 fra styret i Jørpeland Kraft AS med godkjenning av aksjeoverdragelsen.

Departementets vurdering

Bakgrunnen for søknaden er at Aquila Norway HydropowerINVEST GmbH & Co. KG har ervervet 33,33 prosent av aksjene i Jørpeland Kraft AS. Styret i Jørpeland Kraft AS godkjente 23. mai 2011 det omsøkte ervervet.

Aquila Norway Hydropower INVEST GmbH & Co. KGs erverv av aksjer i Jørpeland Kraft AS utløser konsesjonsplikt etter industrikonsesjonsloven § 36 da Jørpeland Kraft AS innehar vannfallsrettigheter i henhold til lov 14. desember 1917 nr. 16 (in-

dustrikonsesjonsloven) kapittel I, jf. industrikonsesjonsloven § 36 første ledd.

I medhold av industrikonsesjonsloven § 36 gis Aquila Norway Hydropower INVEST GmbH & Co. KG konsesjon for omsøkte erverv av 33,33 prosent av aksjene i Jørpeland Kraft AS. Det settes ingen særskilte vilkår for konsesjonen.

Det gjøres oppmerksom på at det i og med dette vedtak ikke er gjort noen endring i de tidligere meddelte konsesjoner eller tilknyttede vilkår.

9 Svorka Produksjon AS

(Tillatelse til overføring av Kvennhusbekken til Englivatnet - Halså kommune)

Kongelig resolusjon 17. juni 2011.

1. Innledning

Valsøyfjord kommune fikk ved kgl.res. av 23. januar 1948, stadfestelse av ministerpresidentens avgjørelse av 11. februar 1943, tillatelse til regulering av Englivatnet i Grytåa i Halså kommune Møre og Romsdal.

Englivatnet er regulert 7,54 meter og er magasin for Valsøyfjord kraftverk. Svorka Produksjon AS fikk tillatelse til bygging av Grytdalen kraftverk ved NVEs vedtak av 7. desember 2005. Kraftverket vil ha Englivatnet som inntaksmagasin og utnytte fallet mellom magasinet og inntaksdammen til Valsøyfjord kraftverk. Kraftverket er under planlegging.

Kvennhusbekken er et delfelt til Grytåa som renner ut i vassdraget om lag 100 meter nedstrøms Englivatnet dam. Bekken utnyttes i dag i Valsøyfjord kraftverk. Ved å overføre vannet til Englivatnet vil vannet også kunne utnyttes i Grytdalen kraftverk. I tillegg kan vannet magasineres. Overføringen vil gi en økt årlig produksjon på 0,17 GWh.

2. Søknaden og NVEs innstilling

NVEs innstilling av 26. mars 2010 lyder:

Søknad om utbygging

NVE har mottatt følgende søknad fra Svorka Produksjon AS datert 21.10.2008:

"Svorka Produksjon AS ønsker å overføre Kvennhusbekken til Englivatnet i Halså kommune i Møre og Romsdal fylke, og søker herved om følgende tillatelser:

Etter vassdragsreguleringsloven, jf. § 8, om tillatelse til: å overføre vatn fra Kvennhusbekken til Englivatnet.

Nødvendige opplysninger om tiltaket fremgår av vedlagte utredning. Mellom Englivatnet og inntaksdammen til Valsøyfjord kraftverk er det gitt konsesjon til Grytdalen kraftverk. Byg-

gestart her er anslått til våren 2009. For å få til en rasjonell samhandling mellom prosjektene, ber vi om en snarlig behandling av denne søknad."

Fra søknaden refereres videre:

"1 Innledning

1.1 Om søkeren

Svorka Produksjon AS søker om å få overføre vannet fra Kvennhusbekken til Englivatnet som er vannmagasin for Grytdalen kraftverk og Valsøyfjord kraftverk.

Svorka Produksjon AS er 100 % eid av Svorka Energi AS som er et vertikalt integrert energiverk med hovedkontor i Surnadal og eies av Surnadal, Halså og Rindal kommuner samt Møre og Romsdal fylkeskommune. Selskapets hovedformål er å produsere, overføre, distribuere og omsette elektrisk energi. Svorka Energi AS har områdekonsesjon for kommunene Halså, Rindal og Surnadal.

1.2 Begrunnelse for tiltaket

Det er ønskelig å føre Kvennhusbekken inn i Englivatnet som er vannmagasin for Valsøyfjord kraftverk og Grytdalen kraftverk. Grytdalen kraftverk er et kraftverk som er under planlegging. Konsesjon for Grytdalen kraftverk er gitt. Valsøyfjord kraftverk med Englivatnet som vannmagasin har vært i drift siden 1943.

Tiltaket om å føre vannet fra Kvennhusbekken til Englivatnet er ikke tidligere vurdert etter vannressursloven.

1.3 Geografisk plassering av tiltaket

Tiltaket ligger i Halså kommune i Møre og Romsdal fylke. Nærmeste tettsted er Enge. Kvennhusbekken er en sidebekk som renner inn i elva Grytåa 113.41. Tiltaket ligger oppstrøms eksisterende kraftverk Valsøyfjord kraftverk i Valsøyfjord ved Enge.

Oversiktskart i målestokk 1:50 000 og situasjonskart i målestokk 1:5 000 er vedlagt.

1.4 Dagens situasjon og eksisterende inngrep

Vassdraget som Kvennhusbekken renner inn i er i dag en del av Valsøyfjord kraftverk og Grytdalen kraftverk som er under planlegging. Begge disse kraftverkene har Englivatnet som vannmagasin. Etter at Grytdalen kraftverk har blitt bygd ferdig kommer vannet fra Englivatnet til å bli ført i rør ned til kraftstasjonen som blir liggende ved inntaksbassenget for Valsøyfjord kraftverk. Fra Enge går det bilvei opp til Englivatnet. Denne veien har en avgreining som går på østsiden av Grytåa og opp til Englivatnet og videre inn til Hjelmåa.

Kvennhusbekken renner i dag ned i Grytåa ca. 100 meter nedstrøms dammen på Englivatnet. Det søkes om å få føre Kvennhusbekken i nedgravd rør over til Englivatnet.

1.5 Sammenligning med øvrige nedbørfelt/nærliggende vassdrag

Kvennhusbekken er en del av nedbørsfeltet til Valsøyfjord kraftverk. Dersom vannet fra Kvennhusbekken blir ført over til Englivatnet

blir vannet fra Kvennhusbekken en del av nedbørsfeltet både for Valsøyfjord kraftverk og Grytdalen kraftverk. Ved å føre vannet fra Kvennhusbekken til Englivatnet har man også mulighet for å magasinere vannet.

2 Beskrivelse av tiltaket

2.1 Hoveddata

<i>Overføring av Kvennhusbekken, hoveddata</i>		
<i>TILSIG</i>		Hovedalternativ
Nedbørfelt	km ²	0,70
Årlig tilsig til inntaket	mill.m ³	1,40
Spesifikk avrenning	l/s/km ²	63,37
Middelvannføring	l/s	44,36
Alminnelig lavvannføring	l/s	3,0
5-persentil sommer (1/5-30/9)	l/s	3,0
5-persentil vinter (1/10-30/4)	l/s	3,0
Inntak	moh.	260
Avløp	moh.	235
Lengde på berørt elvestrekning	km	0,23/1,8
Brutto fallhøyde	m	-
Midlere energiekvivalent	kWh/m ³	-
Slukeevne, maks	m ³ /s	0,15
Slukeevne, min.	m ³ /s	-
Tilløpsrør, diameter	mm	250
Tunnel, tverrsnitt	m ²	-
Tilløpsrør/tunnel, lengde	m	300
Installert effekt, maks	kW el. MW	-
Bruktid	timer	-
<i>MAGASIN</i>		
Magasinvolum	mill. m ³	-
HRV	moh.	-
LRV	moh.	-
<i>PRODUKSJON</i>		
Produksjon, vinter (1/10 - 30/4)	GWh	0,06
Produksjon, sommer (1/5 - 30/9)	GWh	0,11
Produksjon, årlig middel	GWh	0,17
<i>ØKONOMI</i>		
Utbyggingskostnad	mill.kr	0,47
Utbyggingspris	kr/kWh	2,8

2.2 Teknisk plan for det søkte alternativ

Hydrologi og tilsig

Tiltaksområdet er preget av et typisk kystnært klima med store nedbørsvariasjoner. Omsøkt tiltak vil ha et feltareal på 0,7 km² med en mid-

delavrenning på 0,04 m³/s (kilde: NVE Atlas). Fordelingen over året kjennetegnes av en markert stor vannføring i mai og mindre flommer fra september til desember.

Målestasjon 113.3 Sletthølen, ligger i samme vassdrag, men har etter vår mening svært

usikre målinger da vassdraget er regulert, og måleinstrumentet ikke er i stand til å måle vassføring under 23 cm. Målestasjon 133.7 Krinsvatn ble i stedet benyttet som sammenligningsstasjon. Målestasjonen ligger på Fosen i Sør-Trøndelag, ca. 110 km nordøst for utbyggingsområdet. Stasjonen ligger 87 moh. og måler avrenningen fra et felt på 207 km² og har i store trekk lignende topografi som Kvennhusbekken. Måleserien som er brukt går fra 1.1.1970 til 31.12.2003.

Data som er presentert er tilpasset Kvennhusbekken sitt nedbørfelt på 0,7 km² ved skalering med hensyn på feltareal og spesifikt normalavløp. Skaleringsfaktoren som er benyttet

er: $(63,4 \text{ l/s}\cdot\text{km}^2/61,2 \text{ l/s}\cdot\text{km}^2) \cdot (0,7 \text{ km}^2/207,0 \text{ km}^2) = 0,0035$

[...]

Av NVE Atlas fås et spesifikt normalavløp i Kvennhusbekken på 63 l/s·km², som tilsvarer estimert årlig middelavløp på $63,4 \text{ l/s}\cdot\text{km}^2 \cdot 0,7 \text{ km}^2 = 44 \text{ l/s} = 0,04 \text{ m}^3/\text{s}$. Dette tilsvarer et midlere årsavløp på 1,4 mill. m³/år. Avrenningskartet har en usikkerhet på opp mot ± 20 %, som i Kvennhusbekken tilsvarer et intervall på ca. 35 l/s til 53 l/s. Overføringen planlegges lagt i rør med diameter ø250 mm som gir en overføringskapasitet på 0,15 m³/s.

Tabell 1 Feltkarakteristikk

Stasjon	Måleperiode	Feltareal (km ²)	Snau fj (%)	Eff. sjø (%)	Q _N (l/s·km ²)	Q _m (l/s·km ²)	Høydeint. (moh.)
133.7 Krinsvatn	1915 - 2007	207	57	1,0	64	61,2	87 - 629
Kvennhusbekken	-	0,7	34	0,0	63	-	240 - 534

Q_N betegner årsmiddelavrenningen i perioden 1961-90 beregnet fra NVEs avrenningskart.

Q_m betegner middelavrenningen beregnet for observasjonsperioden til målestasjonen.

I figur 2 er varighetskurven for perioden 1970–2003 vist og det er lagt inn grenser for overføringens slukeevne. I 7 % av tiden er vannføringen over maksimal slukeevne på 0,15 m³/s, hvilket betyr at det vil gå overløp forbi inntaket.

Det er i vassdragskonsesjonen av 1943 for Valsøyfjord kraftverk og i konsesjon av 2005 for Grytdalen kraftverk ikke gitt pålegg om minstevannføring.

Det søkes om ingen slipp av minstevannføring.

[...]

Hydrologiske beregninger utført med programmet nMag viser at en overføring av Kvennhusbekken vil bidra med en produksjonsøkning på 116 MWh i Grytdalen kraftverk og 52 MWh i Valsøyfjord kraftverk. Dette gir til sammen en produksjonsgevinst på 168 MWh. Fortjenesten blir likevel noe større da magasineringen gir mulighet for produksjon etter høyere markedspriser.

[...]

Overføringen vil ha en kapasitet på 0,15 m³/s som utgjør ca. 375 % av middelvannføringen. Av figur 3 ser vi at om lag 90 % av tilsiget vil kunne overføres til Englivatnet.

Beregning av naturhestekrefter

NVEs reglement for beregning av naturhestekrefter sier at: "Overførte felt regnes med 100 % av middelvannføringen fra feltet, med fradrag for eventuelt pålagt minstevannføring. Det gis ingen reduksjon som følge av eventuelle begrensninger i tunnelkapasiteten." (Kilde: NVE faktaark nr. 1 2004)

Q_m er beregnet til 0,044 m³/s for feltet.

Naturhestekrefter: $1 \text{ Nat.hk.} = 13,33 \cdot Q^*$
Hbrutto. Bruker fallhøyden i Grytdalen kraftverk og Valsøyfjord kraftverk.

	Grytdalen	Valsøyfjord
Q _m [m ³ /s]	0,044	0,044
H _{brutto} [m]	53	187
nat.hk.	31	110
Sum nat.hk.		141

Totalt gir Kvennhusbekken overføring av 141 nat.hk.

Nedbørsfelt

Nedbørsfeltet for Kvennhusbekken er på ca. 0,7 km². Nedbørsfeltet går fra Meseterhaugen 343 moh., opp til Skorven 527 moh., som er høyeste punktet i nedbørsfeltet. Av andre høyder som avgrensner nedbørsfeltet er Seterhaugen 405 moh. og Trøhaugen 365 moh. Nedbørsfeltet består av en del fastmark som er bevokst med furu og lauvskog, som hovedsakelig er bjørk. Vegetasjonstypene i den skogbevokste delen av nedbørsfeltet er røsslyng, blokkebærskog, blåbærskog og partier med småbregneskog. I tillegg er det en del myrområder. I de høyereliggende områdene er det snau mark.

[...]

Inntak for overføringa

Inntaket legges i Kvennhusbekken på kote ca. 260 moh. UTM 32V 477235 6996534. Her graves ned en samlekum med diameter på ca. 1,0 meter og en dybde på ca. 2,0 meter. Over kummen leg-

ges en skrå rist, slik at kvist, rusk og lignende ikke kommer ned i kummen, men sklir forbi. Kummen plasseres slik at alt vannet fra bekken blir ført inn i et rør med diameter $\varnothing 250$ mm.

Rørgate

Fra inntaksstedet i Kvennhusbekken føres vannet i nedgravd rør til Englivatnet, en strekning på ca. 300 meter. Fra inntaksstedet i Kvennhusbekken til rørgata krysser landbruksveien er det ca. 170 meter. Vegetasjonen på denne strekningen er myr og noe fastmark, hvor det vokser litt furu og bjørk. Rørgata krysser under landbruksveien. Fra veien og ned til Englivatnet er det ca. 110 meter. Her er det kulturbeite hvor det er foretatt en del grøfting for drenering av området. Beite som er av middels kvalitet benyttes som beite for hester. Røret må legges et stykke ut i Englivatnet da dette er regulert.

Rørgata vil verken være trykkbelastet eller komme i nærheten av bolig. Det overføres kun beskjedene vannmengder og det er ikke registrert verdifulle naturtyper som kan skades ved et eventuelt rørbrudd. Rørgata vurderes ikke klassifiserbar.

Rørgatetraseen går fram av bildene under og av vedlagt kart (vedlegg 2).

[...]

Veibygging

Rørgata vil komme til å krysse en landbruksvei (bomvei) som kommer opp fra Enge og går på østsiden Grytåa opp til Englivatnet og videre til Hjelmåa.

Fra landbruksveien og fram til inntaket, en avstand på ca. 170 meter, vil det ikke være behov for bygging av permanent vei. Det vil kun etableres en midlertidig faring for anleggsmaskiner i selve rørgatetraseen som etter anleggsperioden vil bli arrondert og vegetasjonen reetablert.

2.3 Kostnadsoverslag

Tabell 2 Kostnadsoverslag

	NOK
Overføring av vann fra Kvennhusbekken til Englivatnet	
Inntakskum/rist	35.000
Driftsvannveier (nedgravd rør)	310.000
Uforutsett	50.000
Planlegging/administrasjon	60.000
Finansieringsutgifter og avrundning	15.000
Sum utbyggingskostnader	470.000

Prisnivå på kostnadene er basert på priser i markedet pr. august 2007.

2.4 Fordeler og ulemper ved tiltaket

Fordeler

Fordelene ved prosjektet er at en får vannet fra nedbørsfeltet for Kvennhusbekken til Englivat-

net som er vannmagasin både for Grytdalen kraftverk og for Valsøyfjord kraftverk. For Valsøyfjord kraftverk, som har inntaksdammen et godt stykke ned i Grytåa, får en bare fordel av å føre vannet fra Kvennhusbekken til Englivatnet i de perioder Valsøyfjord kraftverk ikke kjøres, men samles i magasinet Englivatnet. For Grytdalen kraftverk får en benytte alt vannet som blir overført til Englivatnet, da inntaket for Grytdalen kraftverk er i Englivatnet. Magasinering av tilsiget gir også muligheten for produksjon i perioder med lite nedbør og i perioder med bedre priser på kraft.

Ulemper

Ulemper er at Kvennhusbekken nedstrøms inntaket blir tørrlagt på en strekning på ca. 230 meter. Grytåa som delvis er tørrlagt får redusert vannføringa ytterligere.

I anleggsperioden må en regne med noe uro i området, men dette blir i en svært kort periode. Den delen av rørgatetraseen som legges i utmarka (ca. 170 meter) blir synlig i noen år før den gror til. Rørgata som graves ned i kulturbeite (110 meter) kan såes til så snart arbeidet er fullført.

2.5 Arealbruk og eiendomsforhold

Arealbruk

Arealet som blir berørt er rørgatetraseen og området for lagring av rør o.l. Ovenfor veien berøres en strekning på ca. 170 meter. Denne ligger i et utmarksområde som stort sett består av myr. Nedenfor veien, berøres en strekning på ca. 110 meter, som består av overflatedyrket beite. Under anleggsperioden må en regne med at det blir behov for en gate med 20 meters bredde i hele rørgatas lengde. Rørgata brukes som transportvei/faring under anleggsperioden. Det vil si at en berører ca. 3400 m² utmark som stort sett er myr og 2200 m² mellom veien og Englivatnet. Det er ikke noe skog som må hogges for å legge rørgata. Der rørgata vil krysse veien, etableres et ca. 1000 m² stort område til midlertidig lagring av rør o.l.

Eiendomsforhold

Inntaket i Kvennhusbekken og rørgata vil bli liggende på gnr. 111 bnr. 3 Magne Hestflått. Grunneieren har uttrykt velvilje til prosjektet og det vil bli innledet forhandlinger om betingelser.

2.6 Forholdet til offentlige planer og nasjonale føringer

Kommuneplan

Etter kommuneplanens arealdel ligger området ved Englivatnet i et LNF-område sone B.

Samlet plan for vassdrag (SP)

Vassdraget er klarert i Samlet plan for vassdrag under navnet Svendsli kraftverk og er plassert i kategori I, gruppe 4.

Verneplan for vassdrag

Det er ikke kjent at denne overføring kommer i berøring av noen form for verneplaner.

Ev. andre planer eller beskyttede områder

Det er ikke kjent at overføring av Kvennhusbekken kommer i berøring med verneplaner eller områder fredet etter kulturminneloven.

Inngrepsfrie naturområder (INON)

Det blir ingen endringer av nærhet til inngrepsfrie naturområder.

[...]

2.7 Alternative utbyggingsløsninger

Det er ingen alternative løsninger til overføring av Kvennhusbekken.

*3 Virkning for miljø, naturressurser og samfunn**3.1 Hydrologi (virkninger av utbyggingen)*

Både 5-persentil for sommer og vinter samt alminnelig lavvannføring er beregnet til 3,0 l/s. Overføringen vil berøre en strekning på ca. 230 meter fra inntaket og ned til samløpet med Grytåa. Fra samløpet og ned til inntaksdammen for Valsøyfjord kraftverk, en elvestrekning på ca. 1600 meter vil bidraget fra Kvennhusbekken være av liten betydning. Det er ikke gitt krav om slipp av minstevannføring i konsesjonene til Valsøyfjord- og Grytdalen kraftverk og det søkes heller ikke om slipp av minstevannføring for Kvennhusbekken overføring.

Figurene 1-3 viser vannføringen i Kvennhusbekken ved inntaket fremstilt grafisk for et tørt, et vått og i et tilnærmet normalt år. Det er lagt inn en kurve som viser døgnmiddelvannføringen i uregulert tilstand og en kurve som viser hvordan vannføringen vil bli etter en utbygging.

Det er da forutsatt at det ikke slippes forbi minstevannføring og at overføringen har en slukeevne på 0,15 m³/s.

I det tilnærmet normale året 1976 ville det ha vært overløp 28 dager tilsvarende 7,7 % av tiden. I middel for året ville det ha gått 6,6 l/s over inntaket som utgjør 14,6 % av årsmiddelvannføringen.

[...]

I det våte året 1983 ville det ha vært overløp 48 dager tilsvarende 13 % av tiden. I middel for året ville det ha gått 9,8 l/s over inntaket som utgjør 22 % av årsmiddelvannføringen.

[...]

I det tørre året 1980 ville det ha vært overløp i 4 dager tilsvarende 1,1 % av tiden. I middel for året ville det ha gått 0,3 l/s over inntaket som utgjør 0,6 % av årsmiddelvannføringen.

3.2 Vanntemperatur, isforhold og lokalklima

Prosjektet får ikke noen nevneverdig betydning for vanntemperatur og isforhold, og det forventes ingen merkbare endringer i lokalklimaforhold.

3.3 Grunnvann, flom og erosjon

Vassdraget har merkbare flommer under snøsmeltinga på vårsiden. Det forekommer også i enkelte år perioder med flom på høsten. Etter en utbygging vil disse bli vesentlig mindre.

Det forventes ingen merkbare endringer.

3.4 Biologisk mangfold

Traseen for det planlagte nedgravde røret kommer det første stykket til å gå gjennom ei myr og et mindre fastmarksområde. Etter kryssinga av landbruksveien kommer rørgata inn på et område som er dyrka opp til beite. Røret blir så ført ut i Englivatnet under nivået for laveste lavvann.

Det er bare i korte perioder, vesentlig april/mai og på høsten, hvor det kommer til å være noe nevneverdig med vann i Kvennhusbekken nedstrøms inntaket. Resten av året vil bekken være om lag tørrlagt.

Området er allerede sterkt berørt av menneskelig virksomhet og biologisk mangfold antas ikke trua av tiltaket. Datagrunnlag er stort sett basert på egne befaringer foretatt sommeren 2007. Ei tilnærma total kartlegging av karplantefloraen, vurderinger av muligheter for fisk, og observasjon av fugl er lagt til grunn. Det ble ikke funnet verdifulle naturtyper under befaringene.

3.5 Fisk og ferskvannsbiologi

Kvennhusbekken har så liten vannføring at det ikke er leveområder for fisk. Nedstrøms inntaket av rørgata blir bekken nesten tørrlagt som følge av overføringen av vannet. Kvennhusbekken renner ut i Grytåa som er nesten tørrlagt etter tidligere kraftutbygginger. Fra inntak ned til der bekken renner inn i Grytåa er en strekning på ca. 230 meter. Det er ikke registrert arter som er oppført på rødlista.

3.6 Flora og fauna

Ved inntaket er det myr med innslag av småbjørk, einer, gråor og selje ved bekkekanten. De berørte myrområdene er dominert av torvmoser med innslag av bjørnemose. Ellers er det noen grasarter, soldogg og noen lyngarter. Fra rørgata krysser veien og ned til Englivatnet er det kulturbeite.

Det er ikke registrert rødlistearter i det berørte området.

De eneste områdene som blir berørt med tekniske inngrep, er inntaksstedet og langs traseen av rørgata. Her blir det lagt rør som dekket til med stedegne masser. 170 meter av rørgata legges i utmark hvor det hovedsakelig er myr med partier av fastmark. I tillegg kommer rørga-

ta til å legges i kulturbeitet, hvor den også blir tildekket med stedegen masse.

Det er viktig at en i forbindelse med graving av grøft for røret tar vare på det øverste torvlaget/humusdekket og legger dette på toppen når røret blir tildekt.

Tiltaket fører til små inngrep i naturen.

3.7 Landskap

Det er kun snakk om å grave ned et rør fra Kvennhusbekken til Englivatnet, som er en strekning på til sammen 300 meter.

Inntaksstedet graves ned i bekken og vil bli lite synlig.

Inngrepet fører ikke til endringer på inngrepsfrie naturområder (INON).

3.8 Kulturminner

Det er ingen kjente faste kulturminner (automatisk fredete og verneverdige kulturminner) langs Kvennhusbekken, eller i traseen der rørgata er tenkt lagt. Før graving av rørgata settes i gang er det nødvendig med forhåndsgodkjenning fra Møre og Romsdal fylke ved fylkeskonservatoren.

3.9 Landbruk

Den planlagte rørgata kommer delvis til å legges over et oppdyrket beiteområde. Dersom en regner med at en i anleggsperioden bruker en bredde på 20 meter i rørgatetraseen, vil det utgjøre et areal på ca. 2200 m². Etter at anleggsperioden er ferdig og røra er tildekt, blir rørgatetraseen i kulturbeitet sådd til med grasfrø som er brukt i området tidligere. Dette fører til at en taper beite på ca. 2200 m² i en sesong (ett år). Under driftsfasen er det ikke regnet med noe framtidig tap av beiteverdien.

3.10 Vannkvalitet, vannforsynings- og resipientinteresser

Det er verken vannforsyningsinteresser eller resipientinteresser knytta til Grytåa. Nedre del av Kvennhusbekken blir nesten helt tørrlagt.

3.11 Brukerinteresser

Verdivurdering

Det går flere veier opp til Englivatnet. Veien som går på østsiden av Englivatnet til Hjelmåa er et område som benyttes til friluftaktiviteter. Langs veien ligger det flere hytter. Denne veien er et godt utgangspunkt for fjellturer, og det er flere fine fjelltopper som kan oppsøkes. Det drives jakt i området både av storvilt og småvilt.

Konsekvensvurdering

Konsekvensen av at vannet i Kvennhusbekken føres i nedgravd rør til Englivatnet har svært liten eller ingen betydning for friluftslivet. I anleggsfasen vil det bli noe støy i området, men dette er i en svært kort periode.

3.12 Samiske interesser

Det er ikke kjente samiske interesser i område.

3.13 Reindrift

Det foregår ikke reindrift i området.

3.14 Samfunnsmessige virkninger

En regner med at ca. 350.000 av utbyggingskostnaden vil tilfalle lokale entreprenører og produsenter. Dette vil styrke det lokale næringslivet i byggeperioden og generere skatteinntekter til lokalsamfunnet.

Overføringen vil bidra til økte inntekter for kraftverkene som medfører større utbytte til kommunen gjennom sitt eierskap i energiselskapet. Tiltaket vil ikke påvirke områdets kraftbalanse.

4 Avbøtende tiltak

Minstevannføring

En strekning på 230 meter fra inntaket i Kvennhusbekken til samløpet med Grytåa vil bli sterkt berørt som følge av overføringen. Likevel vurderes minstevannføring som unødvendig da området er sterkt berørt av tidligere inngrep. Det er heller ikke i konsesjonsvilkårene for Grytdalen kraftverk gitt pålegg om minstevannføring.

Redusert produksjon pr. år ved slipp av minstevannføring er beregnet slik:

Minstevannføring lik alminnelig lavvannføring, 3 l/s, hele året: 11 MWh

Andre forhold

Det foreslås ingen avbøtende tiltak ut over god opprydding etter at arbeidet er fullført. I utmarke er det viktig at mest mulig av humusdekket legges tilbake over grøfta, slik at stedegen vegetasjon får begynne å vokse snarest mulig.”

Høringsuttalelser

Søknaden har vært kunngjort og lagt ut til offentlig ettersyn i tråd med bestemmelsene i vassdragsreguleringsloven.

NVE har mottatt følgende høringsuttalelser:

Halsa kommune fattet følgende vedtak i formannskapet 09.12.2008:

”Halsa kommune har ingen innvendinger til Svorka Produksjon as sitt planlagte tiltak om å overføre Kvennhusbekken til Englivatnet som omsøkt..”

Vi refererer videre fra saksframlegget:

”...

Bakgrunn

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har oversendt søknad fra Svorka Produksjon as

om å få overføre "Kvennhusbekken" til Englivatnet via et 300 m langt, nedgravd rør.

Kvennhusbekken renner på østsida av Englivatnet og har sitt utløp i Grytåa, elva fra Englivatnet. Hensikten med tiltaket er å få økt vannmengde i Englivatnet for å øke produksjonen i Grytdalen kraftverk og Valsøyfjord kraftverk. Produksjonsøkningen som følge av tiltaket er beregnet til om lag 0,17 GWh.

Grytdalen kraftverk har fått konsesjon, men er ikke utbygd. Valsøyfjord kraftverk har vært i drift siden 1940-tallet. Frist for å komme med uttalelse til søknaden til NVE er 1. mars 2009. I god tid før dette tidspunktet skal kommunen sende sin uttalelse over til Fylkesmannen.

Faktiske opplysninger

Tiltaket er som nevnt nedgraving av et rør med diameter 25 cm i en lengde av ca. 300 m fra Kvennhusbekken til Englivatnet, jf. kartvedlegg. Inntakskum i Kvennhusbekken vil bestå av en kum med skrårist.

Som vedlegg til søknaden foreligger en enkel vurdering av virkningene tiltaket forventes å ha på natur og miljø i det berørte området.

Konklusjonen i denne rapporten er grovt sett slik:

Naturverdi av det berørte området: Middels til liten verdi.

Omfang av tiltaket: Middels negativ til lite eller intet omfang for influensområdet.

Konsekvens av tiltaket: Middels negativ til lite eller intet.

Overføring av vann fra Kvennhusbekken til Englivatnet vil redusere vannføringen i Grytåa mellom demningen ved Englivatnet og planlagte Grytdalen kraftverk ytterlig i forhold til at det er gitt tillatelse til å legge Grytåa i rør på denne strekningen. Det vesle tilskuddet av vann til Grytåa Kvennhusbekken kan bidra med, ville i følge den naturfaglige rapporten neppe ha særlig virkning på vannføringa og miljøet i Grytåa, som i hovedsak tørregges mellom dammen og planlagte Grytdalen kraftverk.

Kommunale planer i området

I gjeldende kommuneplan og hyttedelplan er det avsatt relativt store arealer til hytteutbygging på østsida av Englivatnet, fra demningen og sørover. Tiltaket som det er beskrevet vil i liten grad påvirke disse planene, og delvis foreligger det heller ikke detaljplaner for utbygging i dette området. Svorka Produksjon as må inngå nødvendige avtaler med private rettighetshavere.

Sammendrag/vurdering

Tiltaket som er omsøkt er begrenset og berører et område som er sterkt påvirket av menneskelig aktivitet i dag, med regulering av Englivatnet, etablerte veger og hytter i området, samt landbruk.

Rådmannens innstilling

Halsa kommune har ingen innvendinger til Svorka Produksjon as sitt planlagte tiltak om å overføre Kvennhusbekken til Englivatnet som omsøkt."

Møre og Romsdal fylke uttaler i brev av 21.01.2009:

"...

Møre og Romsdal fylke har ut frå sine ansvarsområde følgjande merknader:

Bakgrunn

Kvennhusbekken renn i dag ut i Grytåa ca. 100 m nedstrøms dammen på Englivatnet. Søknaden gjeld overføring av Kvennhusbekken direkte til Englivatnet ved ei 300 m lang røyrgate som skal gravast ned. Ved å føre bekken over til Englivatnet blir vatnet ein del av nedbørsfeltet til Valsøyfjord kraftverk og Grytdalen kraftverk. Dette vil gje ein auka årleg middelproduksjon på 0,17 GWh.

Automatisk freda kulturminne

Når det gjeld automatisk freda kulturminne så har kulturavdelinga ingen merknad til saka, men vi nyttar høvet til å be om informasjon om jarnvinneanlegg (blesteranlegg), dersom nokon kjenner slike i området.

I vårt fylke kjenner vi til svært få produksjonsanlegg for jern. I Halsa kommune har vi ingen kjente anlegg, sjølv om tilhøva med malmhaldige myrer og tilgang på ved/kol er gode. Forskingsmessig peikar alt mot at ein i Møre og Romsdal, allereie i jarn- og middelalderen i stor grad har handla jarn frå Trøndelag eller frå innlandsbygder i aust. Desse områda har hatt stor jarnproduksjon. Det er derfor viktig for oss å få tips om lokalt kjente eller nye anlegg som dukkar opp ved vegbygging, tømmerhogst eller liknande. I Halsa kjenner vi til produksjon av tjære alt fra 1000 - 1100 talet, og slike anlegg blir helst funne ved grøfting og nydyrking i myr. Ein vil då finne kollag og tilhogde trestokkar nede i myra.

Vi vil derfor be om at ein er merksam under opparbeiding av tiltaket. Særleg merksam bør ein vere på typiske kulturminne i utmark, slik som produksjonsanlegg for tjære, kol og jarn. Vi ber om at ein tar kontakt med oss dersom det skulle dukke opp noko av arkeologisk interesse i området, jf. § 8 i kulturminnelova.

Natur- og miljøvern

Biologisk mangfald

Dei naturfaglege konsekvensane vil først og fremst vere knytt til graving i myra frå inntak til magasin. Rapporten konkluderar med at verdien av det biologiske mangfaldet innanfor influensområdet er liten. Vi har ikkje grunnlag for å påstå noko anna, men grunnlaget for konklusjonen bygger etter vår meining på eit tynt fagleg grunnlag.

Den naturfaglege omtalen av området gir ikkje inntrykk av at forfattaren har tilstrekkeleg biologisk kompetanse til å konkludere med at området er utan raudlisteartar. Som alternativ til ein slik konklusjon burde det heller ha vore redegjort nærare for kvifor området truleg ikkje er eit potensielt område for raudlisteartar.

Vi saknar elles ei nærare vurdering av naturgrunnlaget i området ut frå Direktoratet for naturforvaltning (DN) si handbok om kartlegging av naturtypar. Sidan det i hovudsak gjeld myr, ville det først ha vore naturleg med ei generell vurdering av myrtypen som for eksempel terengdekkande myr, høgmyr eller jordvassmyr og så ei nærare vurdering av om det gjeld inngrep i ein av dei prioritert etter kartleggingshåndboka som for eksempel rikmyr. Under avsnittet om naturtypar er A 5 nemnt. Etter DN si kartleggingshandbok er dette rikmyr, men det er mest sannsynleg at forfattaren meiner vegetasjonstype A 5.

Når det gjelder avsnittet om Naturbase, kan vi opplyse at området ikkje har vore undersøkt med tanke på prioriterte naturtyper.

Minstevassføring

I vår uttale til søknad om bygging av Grytdalen kraftverk (2005) peika vi på at Grytåa frå Englivatnet til eksisterande inntak til Valsøyfjord kraftverk (1300 m) ville bli tørrlagt i store deler av året. Konsesjonen som vart gitt i 2005 sette likevel ikkje krav til minstevassføring. Ved ei overføring som omsøkt vil Grytåa få redusert vassføringa ytterlegare. Dette er sjølvsagt lite ønskeleg sett ut frå eit naturforvaltingsstandpunkt. Vassmengden i Kvennhusbekken er likevel såpass beskjeden at vi ikkje vil fremje krav om minstevassføring for dette tiltaket.

Fisk

Etter vår vurdering vil ikkje tiltaket ha slike konsekvensar at det trengs særskilt behandling etter laks- og innlandsfisklova.

Forureining

Vi kan ikkje sjå at utbygginga vil føre til slik fare for forureining at det er naudsynt med særskilt behandling etter forureiningslova.

Konklusjon

Vi viser til kommentarane over. Ut over dette har vi ikkje andre merknader til søknaden.”

Sametinget uttaler i brev av 09.12.2008:

”...

Etter vår vurdering av beliggenhet og ellers kjente forhold kan vi ikke se at det er fare for at tiltaket kommer i konflikt med automatisk fredete samiske kulturminner. Sametinget har derfor ingen spesielle merknader til planforslaget.

Skulle det likevel under arbeid i marken komme fram gjenstander eller andre levninger som viser eldre aktivitet i området, må arbeidet stanses og melding sendes Sametinget omgående, jf. lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner (kml.) § 8 annet ledd. Vi forutsetter at dette pålegg formidles vidare til dem som skal utføre arbeidet i marken.

Vi minner om at alle samiske kulturminner eldre enn 100 år er automatisk freda i følge kml. § 4 annet ledd. Samiske kulturminner kan for eksempel være hustufter, gammetufter, teltboplasser (synlig som et steinsatt ildsted), ulike typer anlegg brukt ved jakt, fangst, fiske, reindrift eller husdyrhold, graver, offerplasser eller steder det knytter seg sagn til. Mange av disse er fortsatt ikke funnet og registrert av kulturminnevernet. Det er ikke tillatt å skade eller skjemme fredet kulturminne, eller sikringssonen på 5 meter rundt kulturminnet, jf. kml §§ 3 og 6.

Vi gjør forøvrig oppmerksom på at denne uttalelsen bare gjelder Sametinget, og viser til egen uttalelse fra Møre og Romsdal fylkeskommune.”

Bergvesenet uttaler i brev av 26.01.2009:

”...

Vi har gått gjennom den framlagte søknad om konsesjon og har ingen kommentarer til søknaden.”

NTNU-Vitenskapsmuseet uttaler i brev av 14.02.2009:

”...

NTNU Vitenskapsmuseet (VM) mottok i brev fra Dere av 03.11.2008 ovennevnte sak til uttalelse vedrørende konflikt med eventuelle kulturminner under vann. Saken er behandlet med bakgrunn i Lov om Kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50 (kml).

Det søkes fra Svorka Produksjon AS om tilatelse til å overføre Kvennhusbekken til Englivatnet. Englivatnet er i dag reguleringsmagasin for Valsøyfjord og Grytdalen kraftverk.

Jf. Sjøfunnregisteret ved NTNU Vitenskapsmuseet foreligger det ingen opplysninger om kulturminne under vann for det aktuelle planområdet.

NTNU Vitenskapsmuseet har ingen anmerkning til tiltaket ut over en generell henvisning til kulturminneloven §§ 14 tredje ledd samt §§ 8 annet ledd, som pålegger tiltakshaver akt-somhet og meldeplikt ved mistanke om eller påvising av kulturminne under arbeidene. Dette innebærer at dersom det under arbeidet oppdages kulturhistorisk materiale som kan være vernet eller fredet etter loven (keramikk, glass, vrakdel, etc.), må arbeidet straks stanses og VM varsles. Tiltakshaver plikter å underrette den som skal utføre arbeidene om dette, men står også selv ansvarlig for at det blir overholdt.”

Søkers kommentarer til høringsuttalelsene

Svorka Produksjon AS har i brev av 18.05.2009 følgende kommentarer til de innkomne uttalelsene:

”...

Det har kommet inn 5 høringsuttalelser til konsesjonssøknaden. Disse er: Sametinget, Møre og Romsdal fylke, Bergvesenet, NTNU Vitenskapsmuseet og Halså kommune.

Gjennomgang av høringsuttalelsene viser at ingen av høringspartene har anmerkninger til tiltaket. Vi legger merke til at flere av høringspartene minner om kulturminneloven og bestemmelser om automatisk fredede kulturminner. Vi som tiltakshaver vil påse at det blir vist aktsomhet i byggeperioden og at lovverket blir fulgt opp. Vi vil også påse at de som skal utføre arbeidet for oss blir underrettet om dette.

En nylig uteksaminert biolog ble engasjert av oss til å gjøre de miljøfaglige undersøkelsene. Vårt inntrykk er at det ble utført et grundig feltarbeid med registrering av arter. Vi merker oss at miljørapporten kritiseres for å konkludere på manglende faglig grunnlag.”

*Norges vassdrags- og energidirektorats (NVEs) merknader**Søker*

Svorka Produksjon AS (SP) er 100 % eid av Svorka Energi AS med hovedkontor i Surnadal og eies av Surnadal, Halså og Rindal kommuner samt Møre og Romsdal fylkeskommune. Selskapets hovedformål er å produsere, overføre, distribuere og omsette elektrisk energi. Svorka Energi AS har områdekonsesjon for kommunene Halså, Rindal og Surnadal.

Søknaden

SP søker om å overføre Kvennhusbekken til Englivatnet etter vassdragsreguleringsloven § 8. Englivatnet er vannmagasin for Valsøyfjord kraftverk og Grytdalen kraftverk. Tillatelsen til regulering av vassdraget ble gitt ved ministerpresidentens avgjørelse 11.02.1943 og stadfestet ved kgl.res. 23.01.1948. Ved kgl.res. 15.02.1991 ble reguleringskonsesjonen overført til Svorka Energiverk AS som samtidig ble meddelt ervervskonsesjon for Valsøyfjord kraftverk. Reguleringskonsesjonen ble overført på uendrede vilkår. Ved kgl.res. av 22.10.1999 ble konsesjonen for erverv og regulering overført til Valsøyfjord Kraftverk AS som eies av Istad Kraft AS og Svorka Energi AS. Med unntak av at konsesjonsavgiften for reguleringen ble oppjustert, ble vilkårene holdt uendret.

Enhver ytterligere regulering og overføring vil derfor behandles etter vassdragsreguleringsloven.

Det er SP som står som søker. Gitt at det er Valsøyfjord Kraftverk AS som er regulant, vil en eventuell reguleringskonsesjon måtte meddeles dette sel-

skapet. Svorka Produksjon AS er inneforstått med dette.

Beliggenhet og eksisterende forhold i vassdraget

Kvennhusbekken og Englivatnet ligger i Halså kommune i Møre og Romsdal fylke oppstrøms eksisterende Valsøyfjord kraftverk i Valsøyfjord ved Enge. Nærmeste tettsted er Enge. Kvennhusbekken er en sidebekk som renner inn i elva Grytåa. Tiltaket ligger.

Nedbørfeltet for Kvennhusbekken er på ca. 0,7 km². Det går fra Meseterhaugen 343 moh., opp til Skorven 527 moh., som er høyeste punkt. Nedbørfeltet består av en del fastmark som er bevokst med furu og lauvskog, som hovedsakelig er bjørk. Vegetasjonstypene i den skogbevokste delen er røsslyng, blokkebærskog, blåbærskog og partier med småbregneskog. I tillegg er det en del myrområder. I de høyereliggende områdene er det snau mark.

Vassdraget som Kvennhusbekken renner inn i er i dag en del av Valsøyfjord kraftverk og Grytdalen kraftverk som er under planlegging. Begge disse kraftverkene har Englivatnet som vannmagasin. Dette har en reguleringskonsesjon og er regulert med 7,54 m. Etter at Grytdalen kraftverk har blitt bygd ferdig kommer vannet fra Englivatnet til å bli ført i rør ned til kraftstasjonen som blir liggende ved inntaksbassenget for Valsøyfjord kraftverk. Fra Enge går det bilvei opp til Englivatnet. Denne veien har en avgreining som går på østsiden av Grytåa opp til og Englivatnet og videre inn til Hjelmåa. Kvennhusbekken renner i dag ned i Grytåa ca. 100 meter nedstrøms dammen på Englivatnet.

Rettigheter og grunneierforhold

Inntaket i Kvennhusbekken og rørgata vil bli liggende på gnr. 111 bnr. 3 Magne Hestflått. Grunneieren har uttrykt velvilje til prosjektet og det vil bli innledet forhandlinger om betingelser.

*Forhold til Samlet plan (SP), Verneplan for vassdrag (VP) og andre vernevedtak**Forholdet til SP*

Vassdraget er klarert i Samlet plan for vassdrag under navnet Svendsli kraftverk og er plassert i kategori I, gruppe 4.

Forholdet til VP

Det er ikke kjent at denne overføring kommer i berøring av noen form for verneplaner.

Andre verneplaner

Det er ikke kjent at overføring av Kvennhusbekken kommer i berøring med verneplaner eller områder fredet etter kulturminneloven.

Forholdet til kommunale planer

Etter kommuneplanens arealdel ligger området ved Englivatnet i et LNF-område sone B.

Inngrepsfrie naturområder

Det blir ingen endringer av inngrepsfrie naturområder.

*Utbyggingsplanen**Inntak*

Inntaket legges i Kvennhusbekken på kote ca. 260 moh. Her skal det graves ned en samleikum med diameter på ca. 1,0 m og en dybde på ca. 2,0 m. Over kummen legges en skrårist. Kummen plasseres slik at alt vannet fra bekken blir ført inn i et rør med diameter på 250 mm. Overføringen vil ha en kapasitet på maksimalt 150 l/s.

Vannvei

Vannet føres i nedgravd rør til Englivatnet, en strekning på ca. 300 m. Fra inntaksstedet i Kvennhusbekken til rørgata krysser landbruksveien er det ca. 170 meter. Vegetasjonen på denne strekningen er myr og noe fastmark. Rørgata krysser under landbruksveien. Fra veien og ned til Englivatnet er det ca. 110 meter. Her er det kulturbeite hvor det er foretatt en del grøtting for drenering av området. Røret må legges et stykke ut i Englivatnet da dette er regulert.

Rørgata vil verken være trykkbelastet eller komme i nærheten av bolig. Det overføres kun beskjedne vannmengder og det er ikke registrert verdifulle naturtyper som kan skades ved et eventuelt rørbudd. Rørgata vurderes ikke klassifiserbar.

Veier

Rørgata vil komme til å krysse en landbruksvei som kommer opp fra Enge og går på østsiden Grytåa opp til Englivatnet og videre til Hjelmåa.

Fra landbruksveien og fram til inntaket, en avstand på ca. 170 meter, vil det ikke være behov for bygging av permanent vei. Det vil kun etableres en midlertidig faring for anleggsmaskiner i selve rørgatetraseen som etter anleggsperioden vil bli *arrondert og vegetasjonen reetablert*.

Hydrologiske virkninger

Nedbørfeltet som skal utnyttes er på 0,7 km². Midelvannføringen i vassdraget er på ca. 44 l/s og alminnelig lavvannføring er beregnet til ca. 3 l/s.

Tiltaket vil føre til en vesentlig reduksjon i vannføringen i elven nedenfor inntaket. I søknaden er det ikke foreslått minstevannføring. Det er bare ved tilsig på mer enn maksimale slukeevne, ca. 150 l/s, at en vil få overløp ved inntaket og dermed vannfø-

ring like nedenfor inntaket. Videre nedover i elva vil tilsiget fra restfeltet komme i tillegg.

På bakgrunn av vannføringsmålinger er antall dager med overløp, 4 dager i et tørt år, 28 i et midtels år og 48 dager i et vått år.

Produksjon og kostnader

Alle kostnadene er beregnet ut fra prisene i 2007.

SP har beregnet at en utbygging som omsøkt vil gi en årlig middelproduksjon på 0,17 GWh der 0,06 GWh er vinterkraft. Kostnadene er beregnet til 0,47 mill. kr, hvilket gir en utbyggingskostnad på 2,8 kr/kWh.

NVE har gått gjennom søkers kostnadsoverslag og produksjonsberegning. Vår gjennomgang av kostnadstallene stemmer akseptabelt overens med søkers beregninger. Ut fra en teknisk/økonomisk vurdering har vi ingen innvending mot prosjektet. I tråd med energiloven er det utbyggers eget ansvar å vurdere den bedriftsøkonomiske lønnsomheten.

*Tiltakets virkninger**Fordeler*

Overføringen vil øke den regulerte delen av vassdraget som utnyttes til kraftproduksjon.

Skader og ulemper

Kvennhusbekken blir tørrlagt på en strekning på ca. 230 m, og Grytåa får ytterligere redusert vannføring.

Høring og distriktsbehandling

Søknaden er behandlet etter reglene i vassdragsreguleringsloven. Den er kunngjort og lagt ut til offentlig ettersyn. I tillegg har søknaden vært sendt lokale myndigheter og interesseorganisasjoner, samt berørte parter for uttalelse. Nedenfor følger en kort oppsummering av hovedpunktene i uttalelsene:

Halsa kommune har ingen innvendinger mot at Svorka Produksjon AS får tillatelse til å overføre Kvennhusbekken til Englivatnet som omsøkt.

Møre og Romsdal fylke (MRF) tar ikke stilling til om det skal gis konsesjon til det omsøkte tiltaket eller ikke, men har noen merknader til søknaden. De mener bl.a. at de biologiske undersøkelsene ikke gir tilstrekkelig grunnlag for å si at de biologiske verdiene i området er små, og de savner en nærmere vurdering av naturtyper i området iht. Direktoratet for naturforvaltning (DN) sin håndbok 13. Når det gjelder automatisk fredete kulturminner så har de ingen merknader til saken, men de ber om at søker tar kontakt dersom det skulle dukke opp noe av arkeologisk interesse i området, jf. § 8 i kulturminneloven.

Sametinget har ingen spesielle merknader til planforslaget. De påpeker imidlertid at dersom det

under arbeid i marken skulle komme fram gjenstander som viser eldre aktivitet i området så må arbeidet stanses og melding sendes Sametinget omgående.

Bergvesenet har ingen kommentarer til søknaden.

NTNU – Vitenskapsmuseet har ingen anmerking til tiltaket ut over en generell henvisning til kulturminneloven § 14 tredje ledd samt § 8 annet ledd, som pålegger tiltakshaver aktsomhet og meldeplikt ved mistanke om eller påvisning av kulturminne under arbeidene.

NVEs vurdering

SP har i søknaden lagt frem ett alternativ til utbygging som innebærer bygging av inntak i Kvennhusbekken og overføring av vann i nedgravd rør til Englivatnet.

NVE har mottatt 5 høringsuttalelser i saken. Ingen går imot tiltaket, men MRF har noen kritiske bemerkninger til deler av de utredningene som er utført. Det er ikke foretatt noen sluttbefaring i området pga. at NVE er godt kjent i området fra tidligere saker, søknaden har et begrenset omfang og det er få kritiske anmerkninger i høringsuttalelsene.

I det følgende vil NVE drøfte og vurdere ulike forhold knyttet til en ev. overføring av Kvennhusbekken til Englivatnet basert på informasjon i søknaden, innkomne høringsuttalelser, søkers kommentarer til disse og NVEs eget skjønn.

Utbyggingen vil gi redusert vannføring på den berørte elvestrekningen. Det er ikke foreslått å slippe minstevannføring. Maksimal slukeevne til overføringen er på ca. 340 % av middelvannføringen ifølge søknaden. I et midlere år vil vannføringen overstige maksimal slukeevne i 28 dager. I perioder med flomtopper om våren og høsten vil det fortsatt gå mye vann i elva selv etter en utbygging, men flomene vil bli noe dempet.

Det er ikke påvist verdifulle naturtyper eller rødlistearter innenfor influensområdet iht. den biologiske undersøkelsen som foreligger. Rapporten viser til at det er sure bergarter som dominerer i området med torv og myr som overliggende løsmasser.

MRF påpeker i sin uttalelse at konklusjonen i den biologiske undersøkelsen bygger på et tynt faglig grunnlag og de er skeptiske til om den som har utført undersøkelsen har tilstrekkelig biologisk kompetanse. Videre savner MRF en vurdering av potensiale for funn av rødlistearter og en nærmere vurdering av naturgrunnlaget ut i fra DN's håndbok om kartlegging av naturtyper spesielt med tanke på myrtyper.

NVE er enig med MRF i at den biologiske rapporten som foreligger virker noe mangelfull, spesielt når det gjelder omtalen av naturtyper og potensialet for funn av rødlistearter. En noe mer utdypende beskrivelse av influensområdet opp mot eventuelle

verdifulle naturtyper, spesielt myr, kunne gitt viktig informasjon til lesere av rapporten. Samtidig så er NVE av den oppfatning at både berggrunnen og løsmassene i området gir grunnlag for en relativ nøy-som flora. Konsulenten beskriver også at de berørte myrområdene er dominert av torvmoser noe som tilsier at det her er snakk om fattige myrtyper. Rikmyrvegetasjon har et bunnsjikt som domineres av andre moseslekter enn slekten *Sphagnum* (torvmose) ifølge Eli Fremstad (1997).

Ifølge søknaden så er ikke Kvennhusbekken leveområde for fisk, pga. den begrensede vannføringen som er i bekken. MRF har ingen merknader til denne konklusjonen i sin uttalelse.

På bakgrunn av tiltakets begrensede omfang og de opplysninger som foreligger i søknaden så mener NVE at temaet "naturmiljø" er tilstrekkelig belyst til at det kan fattes vedtak i saken.

En overføring av elvestrekningen uten slipp av minstevannføring, spesielt om vinteren, vil etter NVEs oppfatning ha en begrenset negativ konsekvens for livet i og rundt elva. Kvennhusbekken bidrar med vannføring i Grytåa like nedenfor dammen i Englivatnet, men dette er et svært begrenset bidrag da Grytåa er relativt brei og med mye storstein. Ingen av høringspartene har fremmet krav om minstevannføring for det omsøkte tiltaket.

Etter vår vurdering vil det være mer hensiktsmessig å vurdere eventuelle krav om minstevannføring i vassdraget i en mulig fremtidig revisjonsprosess. I så måte vil denne overføringen også inngå ved at manøvreringsreglementet kan endres til å omfatte overføringen.

NVEs oppsummering

NVE legger vekt på at tiltaket vil medføre en viss økning i fornybar og regulerbar kraft.

De fremlagte planene for overføringen av Kvennhusbekken til Englivatnet vil etter NVEs syn føre til en svært begrenset påvirkning på naturmiljøet i influensområdet. Det er heller ikke påvist negative konsekvenser for andre fagtemaer som for eksempel landskap, friluftsliv og fisk. En utbygging vil innebære at vannkraftressursene i et vassdrag som allerede er sterkt preget av eksisterende regulering og utbygging vil bli bedre utnyttet. Med unntak av en tørrlegging av den berørte elvestrekningen over en lengde på ca. 300 m, vil det bli få synlige inngrep av varig karakter. Arealene som skal graves opp for fremføring av vannvei ser ut til å kunne revegeteres på en god måte.

NVEs konklusjon

NVE har vurdert søknaden og de innkomne uttalelsene, og finner etter en samlet vurdering at fordelene med utbyggingen er større enn skadevirkningene og ulempene for allmenne og private interesser, jf. vassdragsreguleringsloven § 8.

NVE anbefaler at Valsøyfjord Kraftverk AS får konsesjon til å overføre Kvennhusbekken til Englivatnet som beskrevet i søknaden.

NVEs kommentarer til vilkårene

Tiltaket er av så begrenset omfang at etter vårt syn kan tiltaket etableres innenfor gjeldende reguleringskonsesjon med vilkår som fastsatt i denne, jf. ved ministerpresidentens vedtak 11.02.1943 og jf. kgl.res. av 23.01.1948, 15.02.1991 og 22.10.1999.

Våre merknader til vilkårene følger derfor den nummerering som er gitt i konsesjon av 11.02.1943.

Post 1 om reguleringstid

Overføringen vil gjelde tidsubegrenset. Et krav om revisjon for konsesjon av 11.02.1943, tillatelse til regulering av Englivatnet, vil omfatte også denne overføringen.

Post 3 om konsesjonsavgifter

Satsene som er fastsatt, etter indeksjustering, er for tiden 7,75 til staten og 23,55 til kommuner. Når overføringen er etablert vil NVE fastsette beregningsgrunnlaget for avgifter og konsesjonskraft.

NVEs forslag til manøvreringsreglement

MANØVRERINGSREGLEMENT FOR REGULERING AV ENGLIVATN I HALSA KOMMUNE I MØRE OG ROMSDAL FYLKE

(Erstatter reglement fra 22.10.1999)

1.

Reguleringer

Magasin	Naturlig vannst. kote	Reguleringsgrenser		Oppd. m	Reg. høyde	
		Øvre kote	Nedre kote		Senkn. m	m
Englivatnet		242,77	235,23			7,54

Høydene refererer seg til Statens kartverks triangelpunkt, Skorven 577,88 moh. Reguleringsgrensene skal betegnes ved faste tydelige vannstandsmerker som godkjennes av det offentlige.

Overføringer

Feltet til Kvennhusbekken (0,7 km²) overføres til Englivatnet.

2.

Ved manøvreringen skal det tas for øye at vassdragsets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes.

For øvrig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov.

Post 13

Denne post gir NVE anledning til å følge opp tiltaket i anleggs- og driftsfasen. I medhold av denne posten skal NVE ha oversendt detaljplaner før anleggsarbeidet settes i gang.

Post 14

Manøvreringsreglementets post 1, vil endres som følge av denne overføringen.

Post 16

Konsesjonæren plikter å avstå konsesjonskraft i medhold av bestemmelsen.

NVEs kommentarer til manøvreringsreglement

Reglementet erstatter tidligere fastsatt reglement, jf. konsesjon av 22.10.1999.

Post 1 - Reguleringer og overføringer

Vi anbefaler at følgende setning tas med i post 1 i det oppdaterte manøvreringsreglementet:

”Feltet til Kvennhusbekken (0,7 km²) overføres til Englivatnet.”

For øvrig holdes postene uendret.

Dokumentene i saken følger vedlagt. Vi ber OED ta kontakt hvis det er ønskelig å få oversendt NVEs innstilling elektronisk per e-post.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende, og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørsmengder, temperaturer, snødybde mv. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele reguleringstiden.

4.

Viser det seg at slipping etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjo-

næren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendig.

Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.

3. Høringsuttalelser

På bakgrunn av tiltakets beskjedne omfang og virkninger har departementet ikke funnet det nødvendig å sende NVEs innstilling på høring.

Fra NVEs høring av søknaden refereres følgende:

Halsa kommune har ingen innvendinger mot tiltaket.

Møre og Romsdal fylke mener at de biologiske undersøkelsene ikke gir tilstrekkelig grunnlag for å si at de biologiske verdiene i området er små, og de savner en nærmere vurdering av naturtyper i området. For øvrig har de ikke synspunkter på om tiltaket bør tillates.

4. Departementets merknader

Innledning

I departementets vurdering av om konsesjon etter vassdragslovgivningen skal gis, må fordeler og ulemper ved det omsøkte tiltaket veies opp mot hverandre. Bevaring av naturmangfoldet er et tillegghensyn i skjønnsutøvingen ved saksbehandlingen. Dette innebærer at miljøkonsekvensene ved overføringen av Kvennhusbekken må vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der tiltakets bidrag til den nasjonale satsingen på fornybar energi og hensynet til kraftbalansen avveies mot forringelsen eller tapet i naturmangfoldet.

Bestemmelsene i naturmangfoldloven § 8 og prinsippene i §§ 9-12 legges til grunn som retningslinjer for vedtak etter vassdragsreguleringsloven og vannressursloven.

Bakgrunn

Valsøyfjord kommune fikk ved kgl.res. av 23. januar 1948, stadfestelse av ministerpresidentens avgjørelse av 11. februar 1943, tillatelse til regulering av Englivatnet i Grytåa i Halså kommune Møre og Romsdal.

Englivatnet er regulert 7,54 meter (mellom om lag kote 243 og 235) og er i dag magasin for Valsøyfjord kraftverk med en installasjon på 4,2 MW og en årlig produksjon på om lag 17 GWh. Svorka Produksjon AS fikk tillatelse til bygging av Grytdalen kraftverk ved NVEs vedtak av 7. desember 2005. Kraftverket vil ha Englivatnet som inntaksmagasin og utnytte fallet mellom magasinet og inntaksdammen til

Valsøyfjord kraftverk i Grytåa om lag 1,3 km nedstrøms Englivatn. Grytdalen kraftverk er under planlegging.

Kvennhusbekken er et delfelt til Grytåa som renner ut i vassdraget om lag 100 meter nedstrøms Englivatnet dam. Bekken utnyttes i dag i Valsøyfjord kraftverk. Ved å overføre vannet til Englivatnet vil vannet også kunne utnyttes i Grytdalen kraftverk. I tillegg kan vannet magasineres. Grytdalen kraftverk var planlagt med en produksjon på om lag 4,7 GWh. Overføringen vil gi en økning i årlig produksjon på om lag 0,17 GWh.

Svorka Produksjon AS eies av Rindal, Halså og Surnadal kommuner og Møre og Romsdal fylkeskommune. Svorka Produksjon AS har overfor departementet dokumentert at de er rette innehaver av reguleringskonsesjonen til Valsøyfjord kraftverk og er rette konsesjonær til overføringen av Kvennhusbekken.

Kunnskapsgrunnlag

Til grunn for departementets innstilling ligger følgende dokumentasjon:

- NVEs innstilling av 26. mars 2010
- Konsesjonssøknaden av 21. oktober 2008 med vedlagt fagutredning om biologisk mangfold
- Høringsuttalelser til konsesjonssøknaden
- NVEs konsesjonsvedtak av 7. desember 2005 med bakgrunnsdokumenter for Grytdalen kraftverk.
- Naturbase og Artsdatabanken

Fylkesmannen uttaler at den biologiske rapporten som fulgte søknaden var mangelfull. Departementet viser til at NVE i noen grad har supplert rapporten med egne vurderinger og på den bakgrunn vurderer sannsynligheten for funn av rødlistearter som liten. Departementet har gjennomgått Naturbase og Artsdatabankens registreringer og det er ikke verdifulle funn i det aktuelle området. Departementet viser for øvrig til tiltakets beskjedne karakter og finner at kunnskapsgrunnlaget er tilstrekkelig for å fatte beslutning, jf. naturmangfoldloven § 8.

Overføringen

Overføringen gjennomføres ved inntakskum på om lag kote 260 i bekken. Vannet føres så i nedgravde rør med diameter 25 cm og overføringskapasitet på rundt 150 l/s over en strekning på om lag 300 meter ned til Englivatnet. Røret vil dels gå i myr/fastmark (170 meter) dels i drenert kulturbeite (110 meter). Røret må i tillegg føres et stykke ut i vannet for å unngå reguleringssonen.

Overføringen vil tørrlegge Kvennhusbekken fra inntaket og ned til samløp Grytåa, om lag 230 meter. Overføringskapasiteten (150 l/s) er på mer enn tre ganger middelvannføringen (44,36 l/s) og det er

kun i flomperioder det vil gå overløp i bekken. Overføringen vil i tillegg gi ytterligere redusert vannføring på utbyggingsstrekningen til Grytdalen kraftverk. Vannføringen i Grytåa er i dag sterkt preget av reguleringen av Englivatn. Ved etableringen av Grytdalen kraftverk, vil vannføringen ut av Englivatn falle bort og Grytåa blir tilnærmet tørrlagt over en strekning på 1,3 km. Kvennhusbekken gir en viss restvannføring i elva. Men da Grytåa er bred og storsteinet og Kvennhusbekken har en svært liten lavvannføring, er bidraget begrenset. Ingen høringsspartar har fremmet krav om minstevannføring.

Virkninger på naturmangfoldet

Det er ikke fisk i Kvennhusbekken. I Englivatnet er det registret ørret og røye og fisk kan også forekomme i Grytåa. Fisken i Englivatn antas ikke å bli berørt av overføringen. Leveforholdene for fisk i Grytåa vil reduseres betydelig ved etableringen av Grytdalen kraftverk. Det er mulig at Kvennhusbekken kunne opprettholdt en viss fiskebestand i elva, men dette er uten avgjørende betydning for saken. Det er registrert buttsnutefrosk i Grytåa. Forholdene for denne kan påvirkes negativt ved overføringen. Frosken er ikke truet og påvirkning er ikke av avgjørende betydning.

Det er registrert oter lengre ned i vassdraget. Dette området påvirkes ikke av tiltaket.

Fossefall er påvist i Grytåa vinterstid. Ved bygging av Grytdalen kraftverk forsvinner den regulerte vintervannføringen på utbyggingsstrekningen. Det antas at Kvennhusbekken ikke er tilstrekkelig til å opprettholde et vinterhabitat for fossefall.

Departementets vurdering

Departementet finner at overføringen skjer i et område som er sterkt preget av menneskelig aktivitet gjennom reguleringen av Grytåa, veier og kulturbeite. Overføringen gir en bedre utnyttelse av allerede etablert regulering. Det er ikke påvist naturverdier av betydning verken i selve bekken eller på utbyggingsstrekningen til Grytdalen kraftverk i Grytåa. Ingen høringsspartar motsetter seg tiltaket. Den samlede belastningen på økosystemet i vassdraget øker ikke nevneverdig ved tiltaket, jf. naturmangfoldloven § 10.

Departementet finner at fordelene ved overføring er større enn de skader og ulemper den medfører og tilrår at Svorika Produksjon AS gis konsesjon til overføring av Kvennhusbekken til Englivatnet som omsøkt.

Departementets merknader til vilkårene

Gjeldende konsesjonsvilkår for Englivatnet og Grytåa er gitt ved kgl.res. av 22. oktober 1999. NVE anbefaler at overføringen av Kvennhusbekken tas inn i manøvreringsreglementet og at vilkårene for øvrig beholdes uendret. Departementet er enig i dette og viser for øvrig til NVEs omtale av vilkårene.

Forholdet til vannforskriften

Etter vannforskriften § 12 kan nye fysiske inngrep gjennomføres i en vannforekomst selv om miljøtilstanden svekkes dersom:

- alle praktiske gjennomførbare tiltak settes inn for å begrense negativ utvikling i tilstanden,
- samfunnsnyttene av de nye inngrepene eller aktiviteten er større enn tapet av miljøkvalitet og hensikten med de nye inngrepene er større enn miljøtapene og
- formålet med de nye inngrepen ikke kan oppnås kostnadseffektivt på andre miljømessige bedre måter.

Formålet med overføringen er å øke produksjonen av fornybar elektrisitet. Det overførte vannet kan magasinere i Englivatn. Ny regulerbar vannkraft har en særlig høy verdi fordi innslag av en stadig større andel uregulert kraftproduksjon ikke gir det samme handlingsrommet for utnyttelsen av energiresursene framover. Departementet finner at forringelsen av naturmangfoldet ved tiltaket må sees i denne sammenheng. Departementet finner at overføring av Kvennhusbekken gir marginale tap i miljøkvalitet og at vilkårene i vannforskriften § 12 må anses oppfylt.

Olje- og energidepartementet

tilrår:

1. I medhold av lov 14. desember 1917 nr. 17 om vassdragsreguleringer § 8 gis Svorika Produksjon AS tillatelse til overføring av Kvennhusbekken til Englivatnet.
2. Gjeldende manøvreringsreglement for reguleringen av Englivatnet erstattes med nytt reglement som følger vedlagt i Olje- og energidepartementets foredrag av 17. juni 2011.

Vedlegg:

FORSLAG TIL MANØVRERINGSREGLEMENT FOR REGULERING AV ENGLIVATN I HALSA KOMMUNE I MØRE OG ROMSDAL FYLKE

(Erstatter reglement fra 22.10.1999)

1.

Reguleringer

Magasin	Naturlig vannst. kote	Reguleringsgrenser		Oppd. m	Reg. høyde m	
		Øvre kote	Nedre kote		Senkn. m	
Englivatnet		242,77	235,23			7,54

Høydene refererer seg til Statens kartverks triangelpunkt, Skorven 577,88 moh. Reguleringsgrensene skal betegnes ved faste tydelige vannstandsmerker som godkjennes av det offentlige.

Overføringer

Feltet til Kvennhusbekken (0,7 km²) overføres til Englivatnet.

2.

Ved manøvreringen skal det tas for øye at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes.

For øvrig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende, og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde mv. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele reguleringsstiden.

4.

Viser det seg at slipping etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendig.

Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.

10 Sunnhordland Kraftlag AS

(Tillatelse til overføring av øvre del av Eikemoelva til Vetrhusvatnet, Etne og Kvinnherad kommuner i Hordaland)

Kongelig resolusjon 24. juni 2011.

I. Innledning

Sunnhordland Kraftlag AS (SKL) er eid av kommune og kraftlag i Hordaland og Nord-Rogaland. 76 prosent av aksjene er i direkte offentlig eie, mens resten av aksjene eies av lokale kraftlag.

Utbyggingsområdet ligger i Etne og Kvinnherad kommuner og det planlagte tiltaket er en del av SKLs "Generalplan for Blådalsvassdraget". Søknaden gjelder tillatelse etter vassdragsreguleringsloven til overføring av vann fra øvre del av Eikemoelv, som i dag er uten reguleringer, til Vetrhusvatnet i Blådalsvassdraget. Tiltaket er et rent overføringsprosjekt som skal utnytte eksisterende magasiner og kraftverk. Overføringen skal gi en bedre utnyttelse av eksisterende kraftverk Blåfalli III og Blåfalli Vik og øke produksjonen her med ca. 65 GWh. Eikemovassdraget munner ut i sjøen på nordsiden av Åkrafjorden i Etne.

II. Søknaden og NVEs innstilling

NVE har mottatt følgende søknad fra Sunnhordland Kraftlag AS, datert 26.09.2007:

"Sunnhordland Kraftlag AS (SKL) har utarbeidd ein generalplan for opprusting og utviding av kraftproduksjonen i Blådalsvassdraget. Planen er samansett av fleire delprosjekt med eit samla energipotensiale på vel 300 GWh/år. SKL er komen langt med gjennomføringa av planen. Viktige gjennomførte prosjekt er Staffi kraftverk - sett i drift i mai 2000, Blåfalli V kraftverk - sett i drift i juni 2003, og Blåfalli Vik kraftverk - sett i drift i mai i 2007.

Overføring av øvre del av Eikemoelv til Vetrhusvatnet er eit av dei større prosjekta i generalplanen som til nå ikkje er realisert. Det overførte vatnet skal etter planen nyttast i bestående ma-

gasin og kraftverk i Blådalsvassdraget. Tiltaket er såleis eit reint opprusting- og utvidingsprosjekt. Det vil gi tilleggsproduksjon i dei to bestående kraftverka Blåfalli III Høg og Blåfalli Vik med ca. 65 GWh/år.

I det vi viser til vedlagte planar, søker Sunnhordland Kraftlag AS med dette om følgjande løyve:

- I samsvar med Lov om vassdrag og grunnvann av 24. november 2000 nr. 82 og Lov om vassdragsregulering av 14. desember 1917 med endringar, til overføring av vatn frå øvre del av Eikemoelv til Vetrhusvatnet i Blådalsvassdraget.
- I samsvar med Lov om vern mot forureining av 13. mars 1981 til å gjennomføre tiltaket.
- I samsvar med Lov av 29. juni 1990 nr. 50, "Energilova", til bygging og drift av ei mellombels kraftlinje frå bestående 22 kV linje i Blådalen fram til anleggsstaden.
- I samsvar med Lov av 23. oktober 1959 nr. 3, "Oreigningslova", til å oreigning nødvendige rettar og stemning til offentleg skjønn ved kunngjering, dessutan løyve til å taka rettane i bruk før skjøn er halde. Oversikt over rettar og eigedomstilhøve er vist i søknaden kapittel 13.

Nødvendige opplysningar om tiltaket går fram av vedlagte utgreiing.

Vi vonar konsesjonssøknaden tilfredsstillere styresmaktene sine krav, og at prosessen kan gå snøgt og ryddig slik at konsesjon kan ligge føre i løpet av 2008."

Vi siterer vidare fra søknaden med konsekvensutredning:

"1 Samandrag

Samandrag utbyggingsplanane

Sunnhordland Kraftlag AS (SKL) er eigd av kommunar og kraftlag i Hordaland og Nord-Rogaland. SKL er eit allmenntilgjengelig aksjeselskap, og har som føremål å kjøpa og utnytte kraftkjelder, og å byggje kraft- og overføringsanlegg. Hovudproduksjonen skjer i Blådalsvassdraget, som ligg i Kvinnherad og Etne kommunar, sørvest for Folgefonna. Blådalselva har utspring under isbreen, og renn ut i sjøen inst inne i Matrefjorden. Det er i dag fem kraftverk i drift i vassdraget.

SKL søker om løyve til å føra meir vatn inn i Blådalsvassdraget for å auka produksjonen i to av desse kraftverka. Tilleggsvatnet skal takast frå den øvste delen av Eikemovassdraget (nr. 042.42), nabovassdraget i søraust. Prosjektet er kalla "Overføring av øvre del av Eikemoelva til Vetrhusvatnet", og prosjektområdet ligg både i Kvinnherad og Etne kommune.

Søknaden gjeld løyve til å overføre 8,9 km² av Eikemovassdraget sitt nedbørfelt til Blådalen. Området ligg høgare enn 748 moh. Totalt

har Eikemovassdraget eit nedslagsfelt på 29,6 km². Fråføringa gir ca. 38 % redusert middelvassføring ved utløpet i sjøen.

Det overførte vatnet vil gje ei produksjonsauke i kraftverka Blåfalli III og Blåfalli Vik på ca. 65 GWh/år. Prosjektet er i samsvar med SKL sin Generalplan for Blådalsvassdraget frå 1998.

Tiltaket vil medføre bygging av ein ca. 4,6 km lang vass tunnel med sju inntak. Tunnelen vil strekke seg frå den austre enden av Øvre Vetrhusvatnet i Blådalsvassdraget mot Heimsta Sæterdalsvatnet heilt aust i tiltaksområdet i Eikemovassdraget. I planane inngår også ein anleggsveg fram til anleggsstaden ved Øvre Vetrhusvatnet.

SKL sendte melding om den planlagde overføringa til NVE den 02.11.06, og fekk attende godkjent utgreiingsprogram med brev av 15.05.07.

I meldinga og utgreiingsprogrammet er det gitt tre alternative løysingar for overføringa:

Alternativ A: Tilkomst med anleggsveg til Vetrhusvatnet, tunneldrift i to retningar frå eit tverrslag.

Alternativ B: Tilkomst med anleggsveg til Øvre Vetrhusvatnet, tunneldrift på ein stoff.

Alternativ C: Veglaus drift av anlegget, tunneldrift i to retningar frå tverrslag i Vetrhusvatnet.

Utviklinga av prosjektet fram mot føreliggjande søknad og konsekvensutgreiing har, etter SKL si vurdering, vist at Alternativ B i meldinga er den beste løysinga ut frå ei miljømessig vurdering. Føreliggjande konsesjonssøknad har difor Alternativ B i meldinga som hovudalternativ.

Hovudalternativet går kort sagt ut på at tunnelen vert driven frå eit påhogg på austsida av Øvre Vetrhusvatnet. Naudsynt riggområde for arbeidet vert liggjande rett sør for påhogget. Massane frå drivinga av tunnelen skal deponere på terrenget nord for tunnelopninga og vatnet. Tilkomsten til anlegget vert ein anleggsveg frå eksisterande veg i Blådalen. Vegen kan eventuelt fjernast etter at anlegget er ferdig. Elektrisk kraft til anlegget vert ført fram gjennom ei mellombels line frå Blådalen. Lina vil verta fjerna etter at anlegget er ferdig.

Vegen, riggområdet, den fyrste kilometeren av tunnelen og det fyrste bekkeinntaket ligg i Kvinnherad kommune. Dei øvrige inntaka og resten av tunnelen ligg i Etne kommune.

Samandrag konsekvensar

Dei ulike alternativa har like planar for bekkeinntak og overføring. Det inneber at dei vil ha like konsekvensar for hydrologi og andre tema nedstraums inntakspunkta. Hovudalternativet (alt. B) vil ha tunneldrift i ei retning frå påhogg ved Øvre Vetrhusvatnet og plassere deponi tett ved påhogg. Alternativ A og C har tunneldrift i to retningar frå Vetrhusvatnet kor deponiet er tenkt plassert.

Sjølv om dei ulike alternativa har like konsekvensar for hydrologi og dei andre tema nedstraums inntaka, har dei ulike konsekvensar for den vestre delen av tiltaksområdet: alternativ A og B inneber utbygging av ein permanent eller midlertidig veg, medan alternativ C er eit veglaust alternativ.

Hydrologi

Vassføringa nedstraums dei sju planlagde inntakspunkta vert påverka likt av dei ulike utbyggingsalternativa. Inntaka er planlagd høgt oppe i nedbørfeltet, noko som vil gje eit relativt stort restfelt nedstraums inntaka. Dette fører til ei restvassføring ved samløpet mellom Skreddalselva og Sæterdalselva - ved Vettrhusstølen - på ca. 47 %. Ved NVE sin målestasjon i Eikemoelva, Baklihølen, rett ovanfor Eikemo, vert vassføringa ca. 48 % og ved utløpet i sjøen ca. 62 %. Høgare oppe i vassdraget, nærare inntaka, vert endringa i vassføringa større, og rett nedstraums inntaka vil vassstrengen framstå som tørr. Variasjonane i vassføringa vil i stor grad framstå som i dag, men med mindre vatn enn før.

Vasstemperatur og istilhøve

Det er ikkje forventa at tiltaket vil få store verkningar for istilhøve eller lokalklima i Eikemo-vassdraget og Vettrhusvatna. Ein kan likevel venta auka svingingar i vasstemperaturen gjennom døgnet i dei vassstrengane der vassføringa vert redusert. Om vinteren vil det truleg kunne leggja seg noko meir is i dei delane av Eikemo-vassdraget som får redusert vassføring, og motsett vil vasstemperaturen kunne bli noko høgare i dei same delane av vassdraget i sommarhalvåret. For Vettrhusvatna sin del vil det bli marginale endringar, men auka vasstraum vil vinterstid kunne føra til usikker is eller opne råkar ved tunnel- og bekkeutløp.

Grunnvatn og vassforsyning

Det er ikkje venta nemneverdige konsekvensar for grunnvatn og vassforsyning. Det ligg fleire grunnvassbrønner ned mot elva på Eikemo. For alle normale vërsituasjonar vil grunnvassnivået ikkje bli målbart påverka av det planlagde tiltaket. Ein mindre påverknad kan likevel førekoma i tørre periodar i tørre år, og kan redusera matning av grunnvatn i periodar på inntil to veker.

Flaum, erosjon og sedimenttransport

Flaum, erosjon og sedimenttransport vil endrast nedstraums dei planlagde bekkeinntaka. I og rett etter anleggsfasen kan det bli auka turbiditet og blakking av vatnet frå arbeidet i tunnelen og ved bekkeinntaka, men dette blir berre mellombels og ein vil freista å unngå dette med fangdammar.

I driftsfasen vert det mindre vassføring og difor mindre massetransport nedstraums bekkeinntaka. All vassføringa vil komme frå tilsig frå restfeltet. Dette fører til redusert massetran-

sport og erosjon i vassstrengen, og fører i tillegg til ei opphoping av lausmassar i stilleflytande og rolege parti. Dette freistar ein å kompensera for ved årleg opning av botnlukene i inntaksdammane og utspyling av inntakskulpen. Dette vil auka vassføringa og gje rørsler i sedimenta. Det forventast at massetransporten og erosjonen i heile vassdraget nedstraums bekkeinntaka vil verta redusert på grunn av den reduserte flaumvassføringa. Dette vil også gjelda erosjon og sedimenttransport i lausmasseavsetningane i Skreddalen samanlikna med i dag. Vidare vil eit smalare vasslaup føra til auka gjengroing langs elvar og bekker. Auka mosevekst i elvestrengen kan heller ikkje utelukkast.

Landskap

Tiltaks- og influensområdet omfattar dei tre dalføra Sæterdalen, Skreddalen og Blådalen. Desse dalføra inngår i eit grovkupert skiftande landskap der dalane er kringsett av et glattskurt og kupert fjellandskap med høgder som strekker seg opp mot 1300 meter. Fjellområda er golde og nakne og med lite vegetasjon. Fjella utgjer massive landskapselement som reiser seg brått opp av dalføra. Blådalshorga og Bjørnebarnuten på om lag 1300 moh. dominerer som dei høgaste fjellmassiva i området. Landskapet er stort sett karakteristisk for regionen, men Skreddalen skil seg ut med litt høgare verdi. Skreddalen varierar mellom tronge dramatiske daldrag og større avgrensa dalrom som gjev området variasjon. Ein finn nakne bratte fjellsider, rasvifter og grove steinurer som lagar kontrastar mot slake skråningar og gir særpreg og intensitet. Ytterlegare har området ein rik kvartergeologiske førekost. Tiltaket vil redusera vassføringa i fleire bekkar og elver med innverknad på landskapsopplevinga, men konsekvensane blir størst øvst i vassdraget. Ei stor restvassføring vil vere sikra i dei mest brukte områda omkring Eikemo og Vettrhusstølen, medan deler av landskapsverdien høgare oppe vil bli litt redusert. To av utbyggingsalternativa (alt. A og B) inneber moglegheit for permanent veg, og dette vil verke forstyrrande på harmoni og landskapsoppleving i deler av tiltaks og influensområdet. Hovudalternativet (alt. B) vil ha middels negativ konsekvens for landskapet. Alternativ A, med lengst veg, vil ha stor negativ konsekvens for landskapet. Alternativ C utan veg vil bare ha liten negativ konsekvens. Dersom ein vel alternativ A eller B med mellombels veg, vil konsekvensane for landskap bli lik alternativ C.

Geologi

Redusert vassføring vil ha konsekvensar for dei kvartærgeologiske verdiane i Skreddalen. Ei randmorene i Vettrhuskard vil bli råka av eit massedeponi ved alternativ A og C. Alle alternativa vil påverka transport av sediment til elvesletta (gamal sandur) i Skreddalen. Gjennom årleg å sleppe flaumvatn frå einskilde inntak vil ein prøva å avgrense desse konsekvensane, men

det vil framleis bli endra forhold for elvesletta. Konsekvensar for geologi er vurderte til lite negative for hovudalternativet (alt. B) og lite til middels negative for alternativ A og C.

Inngrepsfri natur (INON)

Tiltaket går inn i eit større inngrepsfritt område (INON) sone 2. Området strekk seg frå fjord til fjell og er om lag 48 km². Uavhengig av alternativ vil tiltaket redusera dette arealet med 15,7 km², noko som utgjer ein reduksjon på om lag 38 %. Samanhengen frå fjord til fjell vil bli oppretthalden, men området vert no delt i to. Alle tre alternativa vil gje stor negativ konsekvens. Det er små moglegheiter for avbøtande tiltak utover å ta ut alle inntaka aust for Skreddalen, det vil seie fem av sju inntak.

Biologisk mangfald

Influensområdet for biologisk mangfald strekk seg frå tiltaksområdet kring 800 moh. og ned til sjøen. Tiltaket ligg først og fremst i den lågalpine sona, og dominerast av skrinne lågalpine vegetasjon, som er vanleg i regionen. Det vart funne interessante naturtypar i einskilte bekkekløfter med rasmark og eit regionalt sjeldan pionersamfunn på ei elveslette i Skreddalen. Pionersamfunnet på elvesletta vil vera sårbart for tiltaket, då ei reduisering av vassføringa vil minska rørsene i lausmasseflata og vegetasjonen og naturtypen kan endra seg. Vidare er det gjort fleire funn av ein moseart som er regionalt sjeldan. Mosearten ser ut til å vera relativt vanleg i området, og tiltaket vil truleg føre til at ein lokalitet kan forsvinna, men trass i dette vil arten fortsett finnast spreidd i området.

Tiltaksområdet og øvre del av influensområdet er ikkje særskilt rikt på vilt, men fossefall hekkar langs nokre av vassstrengane som får redusert vassføring. Ein mindre vasspegel og grunnare djup i bekker og elver vil til ei viss grad redusera kvalitetane som næringsområde for arten, men det gjeld berre ovanfor Vetrhusstølen. Lågare nede i influensområdet finn ein òg verdifulle viltområde, men desse får ikkje nemneverdige konsekvensar frå tiltaket.

Det er òg funne hekkeplassar av raudlista rovfugl (i kategori nær trua) ved tiltaksområdet. Desse kan bli forstyrre under anleggsarbeidet. Reira blir truleg ikkje nytta årvisst, og ein kan difor undersøka om det skjer hekking innan anleggsarbeidet startar eller unngå å forstyrre i hekkesesongen. Samla verknad for biologisk mangfald er liten negativ verknad, under føresetnad av at det blir teke omsyn til dei registrerte hekkeplassane med rovfugl.

Fisk

Det er ein sjølvrekrutterande aurebestand i begge Vetrhusvatna, Skreddalselva, Sæterdalselva og Eikemoelva, og ordinær småfallen fisk dominerer dei fleste plassar. Øvre Vetrhusvatn har

ein liten men storvaksen bestand av aure med god kondisjon. I området Vetrhusstølen og Eikemo vil vassføringa etter tiltaket verta om lag 50 % av vassføringa i dag, og dette vil verke inn på fisken i vassdraget. Tiltaket vil føra til at fisken i Eikemovassdraget får redusert leve- og oppvekstareal. I Vetrhusvatna vil konsekvensane vera mindre, men betra gyteforhold kan endre fiskestamma i Øvre Vetrhusvatn frå ein fåtallig, grovvaksen bestand, til ein tettare og meir småvaksen bestand. Blakking kan verta eit problem for fisken i Vetrhusvatna i anleggsperioden. Planar om å etablere ein fangdam og sedimenteringsbasseng vil redusera dette problemet. Samla konsekvens for fisk uavhengig av alternativ er liten negativ.

Vasskvalitet

Gjennomsnittleg vasskvalitet for nærings salt og totalt organisk karbon i Eikemoelva, Sæterdalselva og Skreddalselva ligg i beste tilstandsklasse i høve til SFTs system. pH-verdiane ligg stort sett i tilstandsklassen god-mindre god, men pH under 5,5 vart berre registrert i eitt tilfelle i Sæterdalselva. I august 2006 vart det registrert relativt høge konsentrasjonar av termotolerante bakteriar i Eikemoelva ved Eikemo. Dette skuldast truleg beitedyr langs vassdraget.

Under anleggsfasen vil driving av tunnel kunne føre med seg uønska mengder slam, nitrogenhaldige stoff frå sprenginga og oljesøl. Forureininga frå anleggsaktivitetane kan førebyggast gjennom god planlegging og oppfølging av drifta. Det vil derfor bli etablert nødvendige reinseanlegg for oppsamling/behandling av forureina avrenningsvatn. Når overføringa er gjennomført kan ein sommartid forventa høge konsentrasjonar av termotolerante koliforme bakteriar i Sæterdalselva og Eikemoelva ved Vetrhusstølen og Eikemo. Ei halvering av vassføring vil kunne resultere i dobling av bakteriekonsentrasjonane. Like nedstraums Vetrhusstølen og Eikemo vil vassdraget i periodar kunne vere uegna for bading.

Kulturminne og kulturmiljø

Det finst lite tilgjengeleg informasjon om kulturminne i området, og registreringsaktiviteten har vore liten. Det er ingen kjende automatisk freda kulturminne eller SEFRAK-registrerte bygningar i tiltaksområdet. Det er tidlegare funne ei bogastille i Sæterdalen. Under synfaringa blei det funne ein ferdselsveg i form av eit tråkk frå Vetrhusstølen opp Skreddalen til Blådalen og ein steinlegging i eit skar mellom Øvre Vetrhusvatnet og Vetrhuskardet. Kulturminna er ikkje frå før-reformatorisk tid, som då ville utløysa automatisk freding. Det er definert tre kulturmiljø i resten av influensområdet; stølsmiljø på Vetrhus, bygningsmiljø på Eikemo, samt eldre bygningar og eit automatisk freda klebersteinsbrot på Tøsse. Det er fleire registrerte SEFRAK-bygningar på desse lokalitetane. Vegen til Vetrhus-

skardet etter alternativ A vil skada eller øydelegge den påviste steinlegginga, men tiltaket verkar ikkje til å ha nokon direkte konsekvensar for kulturminne og kulturmiljø ut over dette. Tiltaket vil ha ein viss indirekte verknad på dei andre kulturmiljøa på grunn av redusert vassføring. Samla konsekvens for kulturminne er ubetydeleg til liten.

Friluftsliv

Store deler av influensområde er brukt til enkelt friluftsliv, samtidig brukast området Eikemo og Vetrhusstølen til gards- og stølsturisme. Innanfor tiltaks- og influensområdet finst store opplevingsverdiar. Det finst korkje turisthytter eller merka turløyper i influensområdet, men fleire tydelege stiar gjennom området vert nytta til friluftsliv. Området grensar til ein av innfallsportane til Folgefonna nasjonalpark, og blir av enkelte brukarar nytta i samband med turar til denne.

Bekkeinntak og redusert vassføring vil i første rekke gje ei endra landskapsoppleving for brukaren, og kan redusera følinga av fri natur. Ein permanent veg til Øvre Vetrhusvatnet (hovudalternativet, alt. B) eller Vetrhusskardet (alt. A) vil gjera området framkommeleg med bil, og området får eit auka inngrepsnivå. Dette vil gje redusert verdi i forhold til dagens bruk av området og føra til at det skiftar bruksverdi. Endra bruksverdi inneber at området misser sine verdiar for eit enkelt friluftsliv, men kan samstundes verta betre eigna for eit tilrettelagt reiseliv. Samla sett vurderest konsekvensane for friluftsliv ved hovudalternativet (alt. B) til midtels negativ. Alternativ A, med lengst veg, vurderest til å ha stor negativ konsekvens for friluftsliv ettersom vegen også vil påverke landskaps- og opplevingsverdien i Skreddalen. Alternativ C vil berre ha liten negativ konsekvens. Dersom ein vel alternativ A eller B med mellombels veg, vil konsekvensane for landskap bli lik alternativ C.

Landbruk

På Eikemo er det i dag fem gardsbruk, kor tre er i aktiv drift. Fordelt på dei tre bruka er det i alt 200 geiter (mjølkeproduksjon) og noko færre sau. På Vetrhusstølen er det aktiv stølsdrift med geiter i sommarhalvåret. På Eikemo er det store flater med dyrka mark kor det produserast fôr til dyra. Det vert drive lite skogbruksverksemd, då det bratte terrenget set grensar for dette. Etter ei eventuell utbygging kan mindre vassføring i vassstrengene føra til redusert gjerdefunksjon. Oppsetting av gjerde vil kompensera for dette.

2 Innleiing og grunngjeving for tiltaket

2.1 Om søkjaren

Sunnhordland Kraftlag AS (SKL) er eit allmennnyttig aksjeselskap som har til føremål å kjøpa

og utnytta kraftkjelder og bygga kraftanlegg og overføringsanlegg.

SKL er eigd av kommunar og kraftlag i Hordaland og Nord-Rogaland. 76 % av aksjane er direkte i offentleg eige, resten av aksjane er eigde av lokale kraftlag, organiserte som samvirkelag.

SKL driv 7 sjøveigande kraftverk i kommunane Kvinnherad, Fusa og Stord. I tillegg har kraftlaget ein eigardel på 8,75 % i Sima Kraftanlegg i Eidfjord kommune.

Total middels årsproduksjon er ca. 1550 GWh, med ei samla yting på 488 MW.

2.2 Generalplan for Blådalsvassdraget

Omsøkte overføring er ein del av "Generalplan for Blådalsvassdraget", sjå brosjyre "Krafttak for framtida" i vedlegg 3. Planen vart utarbeidd i 1998, og gjeld opprustning og utviding av eksisterande anlegg i vassdraget. Planen inneheld ti større og mindre prosjekt på til saman over 300 GWh. SKL har til nå realisert fem av delprosjekta, tilsvarande ei årleg energimengde på vel 180 GWh. Det siste prosjektet er fullføringa av kraftverket Blåfalli Vik, som kom i drift våren 2007.

Overføringa frå Eikemovassdraget – som det nå vert søkt konsesjon for – er føresett å vere det neste delprosjektet som vert realisert. Prosjektet er det største av dei attverande prosjekta, og det er tilstrekkeleg kapasitet i dei eksisterande anlegga til å ta i mot vatnet frå Eikemosida.

Blådalsvassdraget har eit nedbørsfelt på 165 km², og strekk seg 30 km frå Matrefjorden og innover mot Folgefonna. I tillegg er nedbørsfeltene til Blomsterskardsvatnet (10,4 km²) og Kvanndalsvatnet (3,5 km²) overført til vassdraget.

Generalplanen er i tråd med ønskjer frå styresmaktene om å auke den norske energiproduksjonen basert på fornybare energikjelder gjennom å prioritera opprusting og utviding av vassdrag som alt er utbygde.

2.3 Grunngjeving for tiltaket

Som det går fram av føregåande kapittel, er tiltaket ein del av "Generalplan for Blådalsvassdraget".

Tiltaket er eit reint overføringsprosjekt, der vatn vert henta frå øvre del av Eikemovassdraget og ført over i Blådalsvassdraget for utnytting i eksisterande magasin og kraftverk. Tilleggsproduksjonen kjem såleis i stand utan nye kraftanlegg.

Overføringa vil gi ny kraft til rimelig kostnad i høve til energisituasjonen i dag. Tiltaket vil også føre til ei betre utnytting av det nye kraftverket Blåfalli Vik. I ein større samanheng vil overføringa gi eit viktig bidrag til kraftbalansen både regionalt og nasjonalt.

Hovuddata er presentert i tabell 2.1.

Tabell 2.1 Hovuddata

<i>Eikemooverføringa</i>	
Energiekvivalent	1,64 kWh/m ³
Produksjon, år	65 GWh
Byggekostnad	139 mill. NOK
Utbyggingspris	2,1 NOK /kWh

2.4 Lovgrunnlag og sakshandsaming

2.4.1 Lovgrunnlag

Gjennomføring av prosjektet vil krevje løyve etter vassressurslova, vassdragsreguleringslova, energilova og anna naudsynt lovverk som forureiningslova, kulturminnelova og plan- og bygningslova. Krav om utarbeiding av konsesjonssøknad og konsekvensutgreiing er nedfelt i vassdragslovgivinga og plan- og bygningslova.

Konsesjonssøknad

Vassressurslova (av 24. november 2000 nr. 82) gjeld generelt og for alle typar tiltak i vassdraga og tiltak knytt til kraftutbygging. I følgje lovas §§ 8 må ingen iverksette vassdragstiltak som kan være til nevneverdig skade eller ulempe for noen allmenne interesser i vassdraget eller sjøen, uten at det skjer i medhold av reglene i § 12 eller § 15, eller med konsesjon fra vassdragsmyndigheten.

Tilleggsreguleringar og overføring av vatt frå eit vassdrag til eit anna kjem alltid inn under vassdragsreguleringslova (av 14. desember 1917 nr. 17). § 3 i lova seier at reguleringar som medfører ein kraftauke på meir enn 500 naturhesterkter i eit enkelt fall eller over 3000 naturhesterkter i heile vassdraget, er underlagt konsesjonssøknad.

Konsekvensutgreiing

Plan- og bygningslova sine føreseger om konsekvensutgreiingar (KU) har som føremål å sikra at det vert teke omsyn til miljø, naturressursar og samfunn under planlegging og gjennomføring av ymse utbyggingstiltak. På bakgrunn av verknadene som vert omtala i konsekvensutgreiinga, vil styresmaktene vurdere om tiltaket kan gjennomførast, og kva for eventuelle vilkår som vert sett for gjennomføring av tiltaket. I medhald av KU-forskrifta skal det alltid utarbeidast utgreiingsprogram og konsekvensutgreiing for vasskraftprosjekt med ein årsproduksjon større enn 40 GWh.

Melding og konsekvensutgreiing vert handsama etter reglane om konsekvensutgreiingar i plan- og bygningslova.

2.4.2 Sakshandsaming

Søknad om konsesjon etter vassdragslovgivinga vert handsama parallelt med konsekvensutgreiinga etter plan- og bygningslova. Noregs vassdrags- og energidirektorat, NVE, handsamar ut-

byggings-saka sentralt og handsaminga skjer i tre fasar:

Fase 1 – meldingsfasen

Meldinga med forslag til utgreiingsprogram blei utarbeida av tiltakshavar i oktober 2006, og vart sendt på høyring i november 2006. På bakgrunn av forslaget til utgreiingsprogram og innkomne høyringsfråsegn fastsette NVE endeleg utgreiingsprogram 22. mai 2007.

Fase 2 – utgreiingsfasen

I denne fasen vert konsekvensane utgreidd i samsvar med det fastsette programmet, og dei teknisk/økonomiske planane vert utvikla vidare på bakgrunn av innspel frå meldinga og informasjon som kjem ut av utgreiingane. Fasen vert avslutta med innsending av konsesjonssøknad med tilhøyrande konsekvensutgreiingar til NVE.

Fase 3 – søknadsfasen

Prosjektet er nå i fase 3, og søknaden med konsekvensutgreiingane er sendt til Olje- og energidepartementet (OED) v/NVE, og vil bli handsama etter særskilte reglar. Ei brosjyre, som orienterer om vidare saksgang og dei endelege planane som konsesjonssøknaden bygger på, er òg utarbeidd og distribuert til grunneigarar, rettshavarar, kommunane og andre etatar.

Konsesjonssøknaden med konsekvensutgreiing vert kunngjort i pressa og lagt ut til offentleg ettersyn. Samstundes vert den sendt på høyring til sentrale og lokale forvaltningsorgan og sentrale interesseforeiningar. Alle som har interesser å ta vare på i denne samanheng, kan sende dette skriftleg innan ein frist på minst 12 veker etter kunngjeringsdato til:

NVE – Konsesjon og tilsyn, Postboks 5091 Majorstua, 0301 OSLO

Med kopi til:
Sunnhordland Kraftlag AS, Postboks 24, 5401 STORD

I høyringsperioden vil NVE arrangere eit ope møte der det vil verta orientert om saksgangen og utbyggingsplanane. Tidspunkt og stad for møtet vil verta kunngjort i lokalaviser.

Etter høyringsrunden vil NVE utarbeide innstilling i saka og sende denne til OED. Endeleg avgjerd vert teke av Kongen i statsråd. Store eller særleg konfliktfylte saker vert lagt fram for Stortinget.

Det kan i konsesjonen setjast vilkår for drift av kraftanlegga og gjevast pålegg om tiltak for å unngå eller redusere skader og ulemper.

I følgje vassdragsreguleringslova kan grunneigarar, rettshavarar, kommunar og andre interesserte krevje utgifter til juridisk bistand og sakkunnig hjelp dekkja av tiltakshavar i den utstrekning det er rimeleg. Ved usemje om

kva som er rimeleg kan saka leggjast fram for NVE. Det vert anbefalt at privatpersonar og organisasjonar med samanfallande interesser samordnar sine krav, og at kravet vert avklara med tiltakshavar på førehand.

Spørsmål om saksbehandling kan du rette til:

NVE – Konsesjon og tilsyn
Postboks 5091 Majorstua, 0301 OSLO
Kontaktperson: Carsten S. Jensen, tlf: 22 95 92 90

Spørsmål om konsekvensutgreiinga og dei tekniske planane kan du rette til:

Sunnhordland Kraftlag AS
Postboks 24, 5401 STORD
Kontaktperson: Sigmund Skjold, tlf: 53 49 60 00

Tabell 2.2 gjev ei oversikt over planlagt framdrift av prosjektet.

(...)

3 Eksisterande reguleringar og kraftverk

3.1 Eikemovassdraget

Det er i dag ingen reguleringar i vassdraget. Det går ein bygdeveg frå fjorden opp til Eikemogrenda, der det er fem gardsbruk. Vidare oppover til Vetrhusstølen, som ligg på kote 400, går det ein skogsveg.

Omsøkt overføring gjeld 8,9 km² av nedbørsfeltet som ligg over 748 moh. Det finst ingen tekniske inngrep i feltet, korkje i vassdraget eller i landskapet elles.

3.2 Blådalsvassdraget

Vedlegg 2 viser eksisterande anlegg i Blådalsvassdraget. Det overførte vatnet frå Eikemosida vil kome ut i Øvre Vetrhusvatnet og herfrå ren-

ne naturleg til Nedre Vetrhusvatn. Avløpet frå Nedre Vetrhusvatn vert leia til magasinet Blådalsvatnet via ein eksisterande tunnel. Tunnelen har kapasitet til å ta vatnet også frå den nye utbygginga. Korkje Øvre eller Nedre Vetrhusvatnet er regulert.

3.2.1 Eksisterande reguleringsanlegg i Blådalsvassdraget

Eksisterande magasin i Blådalsvassdraget utgjer til saman 338 mill. m³, og er utbygd slik det går fram av tabell 3.1.

Tabell 3.1 Utbygde magasin i Blådalsvassdraget

Magasin	LRV [kote]	HRV [kote]	Volum [mill. m ³]
Fjellhaugvatnet	345,2	374,8	22,4
Staffivatnet	420,0	437,0	13,6
Botnavatnet	710,0	727,8	2,0
Blådalsvatnet	611,0	711,1	151,5
Midtbotnavatnet	700,0	771,0	104,0
Møsevatnet	820,0	873,0	46,0
Nesjastølvatnet	651,7	652,7	0,6
Kvandalsvatnet	741,1	771,1	5,1

3.2.2 Eksisterande kraftverk i Blådalsvassdraget

Data for eksisterande kraftverk i Blådalsvassdraget er vist i tabell 3.2. Kraftverket Blåfalli Vik kom i drift våren 2007 og erstattar to eldre verk, Blåfalli I og Blåfalli II, som nå er under avvikling. Overført vatn frå Eikemovassdraget skal nyttast i kraftverka Blåfalli III Høg og Blåfalli Vik.

Tabell 3.2 Oversikt over eksisterande kraftverk

Kraftstasjon	Midl.fallhøgde [m]	Inst.eff [MW]	Midl.årsprod [GWh]	Første driftsår
Blåfalli Vik	333,0	230,0	671	2007
Blåfalli III Høg	303,0	100	460	1968
Blåfalli III Lav	61,0	5,0	16	1976
Blåfalli IV	150,0	13,0	70	1981
Staffi kraftverk	215,4	3,8	16	2000
Blåfalli V	56,0	8,1	24	2003
Sum		359,9	1257	

3.2.3 Eksisterande vegar og kraftliner i Blådalsvassdraget

I samband med utbygginga i vassdraget, er det bygd anleggsveg gjennom heile Blådalen. Vegen går ut frå Fylkesveg 40, og endar ved damanlegget ved Møsevatn på kote 775. Vegen er totalt 25 km lang. Planlagt veg til Vetrhusvatnet går ut frå anleggsvegen ca. midtvegs i Blådalen.

Gjennom Blådalen går det i dag ei 66 kV line og ei 22 kV line. Framføring av anleggskraft til anlegget ved Øvre Vetrhusvatn vil skje med ei avgreining frå 22 kV lina.

3.3 Oversikt over eksisterande konsesjonar

Tabell 3.3 er ein oversikt over dei konsesjonane Sunnhordland Kraftlag AS har i Blådalsvassdraget.

Tabell 3.3 Oversikt over eksisterande konsesjonar

Tekst:	I medhald av:
Nr. 1 Løyve for SKL til å erverve fallet i Blåelva mellom Fjellhaugen og sjøen	Kongeleg resolusjon av 22. okt. 1948
Nr. 2 Løyve for SKL til å regulera Blådalsvassdraget	Kongeleg resolusjon av 20. mai 1949
Nr. 3 Løyve for SKL til ytterlegare reguleringar av Blådalsvassdraget	Kronprinsregentens resolusjon av 26. okt. 1956
Nr. 4 Løyve for SKL til ytterlegare reguleringar av Blådalsvassdraget	Kongeleg resolusjon av 9. juni 1961
Nr. 5 Løyve for SKL til ytterlegare erverv, regulering og overføring i Blådalsvassdraget m.m. I ovannemnde konsesjon vart tidlegare konsesjonar nr. 1, 2 og 3 endra slik at desse no er gitt på uavgrensa tid	Kongeleg resolusjon av 12. aug. 1966
Nr. 6 Planendring i konsesjon av 12 aug. 1966 som går ut på at overføring av Sauavatn vert sløyfa	Kongeleg resolusjon av 6. nov. 1970
Nr. 7 Planendring og fristforlenging vedkomande konsesjon av 12. aug. 1966 som bl.a. går ut på endring i reguleringsgrensene for Staffivatnet og Jemtelandsvatn	Skriv frå Departementet av 20. april 1977
Nr. 8 Løyve for SKL til ytterlegare regulering av Midtbotnvatn i Blådalsvassdraget samt planendring for Botnavatn og Sandvatn	Kongeleg resolusjon av 14. juli 1989
Nr. 9 Løyve for SKL til å drive ein tunnel ved Blomsterskardsvatn	Kongeleg resolusjon av 26. mai. 1995
Nr. 10 Løyve for SKL til bygging av Staffi kraftverk samt regulering og overføring av Kvandalsvatn og regulering av Nesjastølvatn	Kongeleg resolusjon av 1. mars 1999
Nr. 11 Løyve for SKL til overføring av fire nedbørsfelt frå Svelgenområdet til Møsevatn	Kongeleg resolusjon av 5. april 2002
Nr. 12 Løyve for SKL til heving av høgste regulerte vasstand i Midtbotnvatnet	Kongeleg resolusjon av 5. april 2002
Nr. 13 Løyve til bygging av Blåfalli Kraftverk Vik	Kongeleg resolusjon av 20. juni 2003

4 Beskriving av utbyggingsplanane (Alternativ B)

4.1 Generelt

Planane gjeld Blådalsvassdraget og Eikemovassdraget, som ligg i Kvinnherad og Etne kommunar i Hordaland fylke. Eikemoelva renn ut i sjøen på nordsida av Åkrafjorden ved Tøsse, medan Blåelva renn ut ved Indre Matre i Matrefjorden.

Det vert vist til vedlegg 4a og 4b for hovudskisse av tiltaket.

Planane går ut på å overføre vatn frå eit areal på 8,9 km² øverst i Eikemovassdraget til kraftanlegga til SKL i Blådalsvassdraget. Arealet består av åtte delfelt slik det går fram av vedlegg 4a. Middelvassføringa for overføringa er på 1,3 m³/s. Nedslagsfeltet som vert overført ligg høgare enn 748 meter over havet. Totalt har Eikemovassdraget eit nedslagsfelt på 29,6 km², og ei middelvassføring på 3,4 m³/s ved utløpet i fjorden.

Ein om lag 4,6 km lang tunnel skal drivast frå Øvre Vetrhusvatnet og austover mot Heimsta Sæterdalsvatnet for å ta inn vatn frå bekkar i sju inntak langs traseen, sjå vedlegg 4a.

Alle bekkane vil verta tekne inn direkte på tunnelen via sjakter. Unntaket er Heimsta Sæterdalsvatnet, som vil verta overført med ein mikrotunnel og eit naturleg bekkeløp før det vert tatt inn på tunnelen.

Frå Øvre Vetrhusvatnet vil tilleggsvatnet renna naturleg til Nedre Vetrhusvatnet og herfrå gå i eksisterande tunnel til Blådalsvatnet. Frå Blådalsvatnet vil vatnet fyrst verta nytta i kraftverket Blåfalli III Høg og vidare i det nye kraftverket Blåfalli Vik, før det når Matrefjorden. Sjø kartet i vedlegg 2, som gjev ein oversikt over anlegga til SKL.

Anleggsstaden ved Øvre Vetrhusvatnet ligg i Kvinnherad kommune. Det same gjeld den fyrste kilometeren av tunnelen og det fyrste bekkinntaket. Dei resterande 3,6 kilometrane og øvrige inntaka ligg i Etne kommune.

Tabell 4.1 visar hovuddata for utbygginga.

Tabell 4.1 Hovuddata for overføringa

HYDROLOGI				
Nedbørfelt	8,9 km ²			
Årleg tilsig	40 mill. m ³			
Middelvassføring (1982 – 2004)	1,3 m ³ /s			
Alminneleg lågvassføring (ALV)	0,1 m ³ /s*			
OVERFØRINGSANLEGG				
Overføringstunnel, tverrsnitt	12,5 – 15,0 m ²			
Overføringstunnel, lengde	4,6 km			
Inntak på tunnelen	6 stk.			
PRODUKSJON (i eksisterande anlegg)		Blåfalli III høg	Blåfalli Vik	
Produksjon, vinter (1/10–30/4)		13 GWh	16 GWh	
Produksjon, sommar (1/5–30/9)		16 GWh	20 GWh	
Produksjon, år		65 GWh		
ØKONOMI		Alternativ A	Alternativ B **	Alternativ C
Byggekostnad		138 mill. NOK	139	144
Utbyggingspris		2,1 NOK/kWh	2,1 NOK/kWh	2,2 NOK/kWh

*Gjeld som vert ført over til Blådalsvassdraget.

** Hovudalternativet i søknaden. Alternativ A og C er omtala i kapittel 6.

4.2 Teknisk plan

4.2.1 Nedbørfelt og tilsig

Data frå vassmerket 42.6 Baklihøl i Eikemoelva er grunnlaget for oppgitte vassføringar. Tabell 4.2 summerer opp data for feltstorleik og mid-

delvassføringar. For nærare utgreiing om hydrologi og tilsig vert det vist til kapittel 8. For oversikt over nedslagsfelt vert det vist til kart vedlegg 7.

Tabell 4.2 Eikemovassdraget Nedbørfelt og avløp

	Felt km ²	Spesifikt avløp l/s·km ²	Middels vassføring m ³ /s	Middels årleg tilsig mill. m ³ /år
Planlagt overført felt (F I)	8,9	142	1,3	40
Delfelt mellom overført felt og samløpet Skredalen-Sæterdalen (F II)	10,4	111	1,1	36
Delfelt mellom samløpet og Eikemo (Baklihølen) (F III)	1,0	111	0,1	4
Delfelt mellom Eikemo og sjøen (F IV)	9,1	98	0,9	28
Totalt ved utløp i sjøen	29,5	108	3,4	108

4.2.2 Reguleringar og overføringar

Utbygginga har ingen nye reguleringar, korkje på Blådalsida eller Eikemosida. Det overførte vatnet vert magasinert i eksisterande magasin i Blådalen: Blådalsvatnet og Fjellhaugvatnet.

4.2.3 Inntak

Alle inntaka skal knytast til overføringstunnelen med sjakter. For visualisering av utforming av inntaka vert det vist til vedlegg 12. Tabell 4.3 visar dei planlagde inntaka, referert kart vedlegg 4a.

Tabell 4.3 Inntaka med tilhøyrande felt på tunnelen frå vest mot aust

Inntak nr.	Tunnel		Nedbørsfelt	
	[moh.]	Felt nr.	Areal [km ²]	Q _m [m ³ /s]
1	750	F 1	1,0	0,14
2	751	F 2	3,4	0,48
3	758	F 3	0,2	0,03
4	759	F 4	0,8	0,11
5	773	F 5	0,6	0,09
6*	776	F 6	0,3	0,04
		F 7	0,3	0,04
7		F 8	2,3	0,33
		Sum	8,9	1,3

* Inntak 6 på hovudtunnelen tek inn felt F 6, F 7 og F 8.

Eit mindre delfelt heilt vest i området, i Vetrhuskardet, vert ikkje teke med i prosjektet. Det har eit areal på 0,16 km² med ei middelvassføring på 0,02 m³/s.

4.2.4 Vassveg

Tunnelen skal gå frå Øvre Vetrhusvatnet og austover mot Heimsta Sæterdalsvatnet. Tunnelen vil få ei lengd på 4,6 km og ha eit tverrsnittsareal på 12-15 m². Tunnelen vil verta driven på svak stigning. Det vil bli nytta tradisjonell drive-metode, der tunnelmassane vert transportert ut med hjulgåande materiell. Bekkeinntaka i dagen vil bli leda ned i overføringstunnelen via sjakter, som vil treffe tunneltraseen i punkta nemnde i tabellen over. Nummereringa viser til kart i vedlegg 4a. Alle høgdene i tabellen er for tunnelbotnen. Overdekninga med omsyn til sjakter er ikkje gitt.

Etter alternativ B - hovudalternativet - vil tunnelen verta driven utan tverrslag, men det skal lagast ei opning for lufting om lag 1,6 km inn i tunnelen.

Heilt i aust vil det nyttast ein 100 m lang mikrotunnel mellom Heimsta Sæterdalsvatnet (inntak nr. 7) og Sæterdalen. Mikrotunnelen vil verte driven med ein eigen spesialrigg, tilsvarende riggen for sjaktene.

Alle detaljar for tunnelutforminga vil bli fastlagde i prosjekteringsfasen og førelagt NVE til godkjenning før gjennomføring.

4.3 Arealbruk og områdedisponering

Tabell 4.4 viser ei oversikt over arealbruken.

Tabell 4.4 Oversikt arealbruk (dekar)

Eikemooverføringa		
Dammar/tersklar:	0,6 daa	
Inntak:	0,7 daa	(inkluderer inntaksdammar)
Tunnel:	0,2 daa	
Grøfter:	0,1 daa	
Veg til inntak:	0,0 daa	Maskinar beltest opp i terrenget
Anleggskraftline:	15,0 daa	Vert fjerna etter anlegget
Massetipp:	10,0 daa	
Riggområde:	0,5 daa	
Mellombels veg til anlegget:	18,0 daa	Kan fjernast (inkl. veg til tipp)
Sum areal	45,1 daa	11,6 daa er permanente

4.3.1 Tippar og deponi

Tunneldrifta vil gi om lag 100 000 m³ massar. Tippen for massane vil verta etablert nord for Øvre Vetrhusvatnet. Arealbehovet er ca. 10 daa. Sjå vedlegg 4b og visualisering i figur 9.2.

Tippen vil verta anlagt, arrondert og tilsådd i samsvar med godkjente planar frå NVE.

4.3.2 Tilkomstveg

Det planlagde tiltaket er i hovudalternativet basert på at det vert bygd veg fram til anleggsgarden før tunneldrifta tek til. Vegen vil gå ut frå eksisterande anleggsvegen i Blådalen, og vert om lag 3,7 km lang. Etter at tunnelen er tatt i bruk, er det ikkje behov for vegen lengre og den kan

eventuelt fjernast. Sjå vedlegg 11 og figur 9.12 for visualisering.

Vegen vil verte bygd slik at alt av materiell skal kunne køyrast opp og ned. Det vert sett som krav at vegen skal fungere vinterstid, og at han skal vere sikker i bruk. Vegen vil verte best mogeleg tilpassa terrenget.

Vegen vil få same standard som for Landbruksveg kl. 4, med maksimal aksellast 10 t på veg og 13 t aksellast på eventuelle bruer. Maksimal vogntoglengde i denne vegklassen er 18 m. Breidda på vegen vert minimum 4 m. Møte- og snuplassar vil leggest langs traseen der det passar.

4.4 Tidsplan

Tabell 4.5 Framdriftsplan
(...)

4.5 Kostnadsoverslag

Berekna totalkostnader for tiltaket pr. 01.05.2007 er vist i tabell 4.6.

Tabell 4.6 Kostnadsoverslag (mill. kroner)

Eikemooverføringa per 1/5 2007	Alt. A	Alt. B	Alt. C
Overføringsanlegg	95	99	112
Veg (riggområde Alt C)	15	12	3
Felleskostnader og finanskostnader	27	27	27
Totalkostnad inkl. finanskostnader	138	139	144
Pris NOK/kWh	2,1	2,1	2,2

5 Elektriske anlegg

5.1 Kraftstasjon

Det overførte vatnet frå Eikemosida til Blådalen skal nyttast i eksisterande kraftsystem. Fyrst i kraftverket Blåfalli III og deretter i kraftverket Blåfalli Vik.

Blåfalli III Høg har ein oppgitt energiekvivalent på 0,73 kWh/m³, og Blåfalli Vik tilsvarande 0,91 kWh/m³. Til saman gjev dette ein energiekvivalent på 1,64 kWh/m³.

Ut i frå dei vassmengdene som er oppgitt i planane, vil dette gje ein auka produksjon på 65 GWh/år.

Sjå vedlegg 2 for ei oversikt over produksjonssystemet til SKL.

5.2 Anleggskraft

Det vil ikkje verte bygt permanente kraftliner i samband med anlegget.

Ei mellombels line for anleggskraft vil bli ført opp til riggområdet ved Øvre Vetrhusvatnet. Lina skal fjernast etter at anlegget er ferdig. Kraftlina vil strekke seg frå Blådalen i vest, og vil i stor grad følgje vegtraseen opp til anlegget. Sjå kart i vedlegg 4a for planlagt vegtrasé.

6 Alternative løysingar

6.1 Utbyggingsalternativ beskrive i melding om oppstart av planarbeid

SKL sendte melding om oppstart av planarbeidet til NVE den 02.11.06, og fekk attende godkjent utgreiingsprogram med brev av 15.05.07.

I meldinga er det presentert tre alternative utbyggingsløysingar. Alternativ A er hovudalternativet i meldinga. Skilnaden mellom alternativa i meldinga er løysing for tilkomst og plassering av tippområde (sjå tabell 6.1).

Tabell 6.1 Skilnad mellom dei tre alternativa i tabell

	Alternativ A	Alternativ B	Alternativ C
Påhugg og tipplassering	Vetrhus-skardet	Vetrhus-vatnet	Vetrhus-skardet
Tverrslag	X		X
Tilkomst	Anleggsveg	Anleggsveg	Veglaust
Kostnad (mill. kr)	138	139	144
Utbyggingspris (kr/kWh)	2,1	2,1	2,2

Utviklinga av prosjektet fram mot føreliggande søknad og konsekvensutgreiing har, etter SKL si vurdering, vist at alternativ B i meldinga er den beste løysinga ut frå ei miljømessig vurdering. Føreliggjande konsesjonssøknad har difor alternativ B i meldinga som hovudalternativ.

Alternativ A og alternativ C i meldinga vert såleis alternative løysingar opp mot hovudalternativet. Begge alternativa er utgreidde i samsvar med kravet i det godkjente programmet, til same nivå som for hovudalternativet.

6.2 Alternativ A

Alternativet skil seg frå hovudalternativet (alt. B) ved at påhogget for overføringstunnelen ligg i Vetrhus-skardet. Tunnelen vil bli driven frå eit tverrslag her i to retningar. Tippen for tunnelmassane vert plassert i Vetrhus-skardet i nærleiken av påhogget. Anleggsveg og kraftline vert ca. 1 km lenger enn i alternativ B. Alternativet betyr at aktivitet og tyngre inngrep vert lagt inn i nedslagsfeltet til Eikemoelva.

Alternativ A er vist i vedlegg 5a og 5b. Veg, tipp og påhogg er visualisert i figur 9.13.

Kostnaden for alternativet er berekna til 138 mill. kr.

6.3 Alternativ C

Alternativ C er likt alternativ A, med unnatak av tilkomsten. Alternativet føreset at anleggsdrifta i Vetrhus-skardet skal skje veglaust, med inntransport av utstyr med helikopter og på snø om vinteren.

Alternativ C er vist i vedlegg 6a og 6b.

Kostnaden for alternativet er berekna til 144 mill. kr.

6.4 0-alternativet

Det såkalla nullalternativet, dvs. inga overføring, vil seia at planane ikkje vert gjennomførte. Området vert då liggjande urørt og ein går glipp av 65 GWh ny vasskraft framskaffa gjennom ei skånsam utbygging.

7 Forholdet til offentlege styresmakter

7.1 Forholdet til eksisterande planar

7.1.1 Kommunale planar – Kvinnherad kommune

Kommunalplanen for Kvinnherad kommune vart vedteken av kommunestyret 29.06.89. Det aktuelle området er i gjeldande kommuneplan for Kvinnherad vist som LNF-område (landbruk, natur og friområde). Det betyr at tiltaket må ha dispensasjon frå kommuneplanen.

Kvinnherad kommune har i ein uttale til kommuneplanen for Etne kommune kome med innspel om bygging av veg frå Blådalsvegen via Vetrhusvatnet og Skreddalen til Vetrhusstølen.

Utbyggingsplanane kjem ikkje i konflikt med vedtekne reguleringsplanar for kommunen. I samtalar med kommunen har vi forstått det slik at dei heller ikkje vil krevje reguleringsplan for nokon del av tiltaket.

7.1.2 Kommunale planar – Etne kommune

Kommuneplanen for Etne viser tiltaksområdet som LNF-område. Det betyr at tiltaket må ha dispensasjon frå kommuneplanen.

Utbyggingsplanen kjem ikkje i konflikt med vedtekne reguleringsplanar for kommunen. I samtalar med kommunen har vi forstått det slik at dei heller ikkje vil krevje reguleringsplan for nokon del av tiltaket.

7.1.3 Verneplanar

Området omfattast ikkje av verneplanar. I samband med arbeidet med verneplan for Folgefona nasjonalpark, vart området vurdert som eit mogeleg landskapsvernområde. Under handsaminga av nasjonalparken vart området trekt ut, og er i dag ikkje verna.

7.1.4 Regional kraftsystemplan

Det er utarbeidd ein plan for kraftsystema i Sunnhordland og Nord-Rogaland, sist revidert våren 2007. Planen er ein langsiktig oversiktsplan for utvikling av kraftsystemet i området. Tilleggsproduksjon som følgje av overføring av vatn frå øvre del av Eikemovassdraget inngår i planen. SKL er ansvarleg for planen over kraftsystema i området, som ei forvaltingsoppgåve gitt av NVE.

7.1.5 Forholdet til Samla Plan

Noregs vassdrags- og energidirektorat (NVE) og Direktoratet for naturforvaltning (DN) har vurdert prosjektet i forhold til Samla Plan for Vassdrag. I skriv av 22.05.07 til SKL melder DN følgjande:

”Det innvilges unntak fra Samlet Plan for et prosjekt som innebærer overføring av Eikemoelva til Vetrhusvatn som beskrevet i søknad fra Sunnhordland Kraftlag AS datert

02.11.06. Det legges til grunn at en ordinær behandling i Samlet Plan sannsynligvis ville resultert i en plassering i kategori I.”

7.2 Namnebruk

For fleire stadnamn som er brukt i søknaden finst det fleire skrivemåtar i grunnlagsmaterialet. Som hovudregel har vi nytta skrivemåten på NGO-karta i M-711-serien. Der M-711-serien ikkje er detaljert nok, manglar namn, eller skrivemåten strir med lokal praksis, er andre kjelder nytta.

7.3 Nødvendige løyve frå styresmaktene

I samband med planane for overføring av øvre del av Eikemoelva til Vetrhusvatn vil det bli søkt om godkjenning etter følgjande lovverk:

1. Vassressurslova
2. Forureiningslova (Lov av 13. mars 1981 nr. 6)

Konsesjon for naudsynt løyve ved bygging og drift av anlegget

3. Vassdragsreguleringslova
- Overføringa av deler av Eikemovassdraget
4. Energilova
- Mellombels 22 kV-anleggslinje

8 Hydrologi

Det er utarbeidd ei rad fagnotat om hydrologien i Eikemovassdraget. Desse er samla i ein eigen rapport.

8.1 Tilsig

Dei hydrologiske data er basert på vassmerke VM 42.6 Baklihøl. Målestasjonen ligg i Eikemoelva ved Eikemo. Stasjonen har observasjonar i to periodar, 1965 – 1984 og 1999 – 2005 (dags dato). Kvaliteten på vassføringskurva for den første perioden er ifg. NVE dårleg for dei fleste vassføringar. For perioden 1999 – 2005 er kvaliteten oppgitt å vera god.

Med basis i den siste måleperioden (1999 – 2005) er konstruert ein lengre tilsigsserie ved hjelp av data frå målestasjonar i området med felt som kan samanliknast med Eikemovassdraget. Det gjeld vassmerka 42.2 Djupevad, 41.8 Hellhaug og 36.13 Grimsvatn. Desse vassmerka er også nytta for å lage fleirårsstatistikk og varighetskurver.

Den nye serien gir ei spesifikk avrenning for feltet som drenerer til VM Baklihøl på 125,1 l/s • km². Med utgangspunkt i planimetrert nedbørsfelt gir det følgjande vassføringar for dette vassmerket:

Tabell 8.1 VM Baklihøl Nedbørsfelt og avløp

	Felt km ²	Spesifikt avløp l/s • km ²	Middels vassføring m ³ /s	Middels årleg tilsig mill. m ³ /år
VM				
Baklihøl	20,3	125,1	2,5	80

Fordelinga av vassføringa på årsbasis for vassmerket er vist i figuren under.

(...)

Variasjonen i fordelinga av tilsiget i heile nedslagsfeltet, frå sjøen til fjellet, er berekna med utgangspunkt i NVE sitt isohydatkart for området. Fordelinga er vist i tabell 8.2.

Den konstruerte serien er nytta i produktjonsberekningane og for presentasjon av dei ulike vassføringskurvene.

Eikemovassdraget sitt nedslagsfelt er vist på kart, vedlegg 7. For å illustrere konsekvensane

av overføring av vatn til Blådalsvassdraget er hovedfeltet inndelt i følgjande fire delar:

- F I: Planlagt overført felt
- F II: Delfelt mellom overført felt og samløpet mellom Skredalselva og Sæterdalselva (Vettrhusstølen)
- F III: Delfelt mellom samløpet og Baklihølen (Eikemo)
- F IV: Delfelt mellom Baklihølen (Eikemo) og sjøen

Tabell 8.2 oppsummerar data for felta.

Tabell 8.2 Nedbørfelt og avløp før utbygging

Felt Inndeling ifg. vedlegg 7	Felt km ²	Spesifikt avløp l/s-km ²	Middels vassføring m ³ /s	Middels årleg tilsig mill. m ³ /år
F I	8,9	142	1,3	40
F I + F II (Vettrhusstølen)	19,3	124	2,4	76
F I + F II + F III (Eikemo)	20,3	123	2,5	80
F I + F II + F III + F IV (Ved sjøen)	29,5	108	3,4	108

Tabell 8.3 viser situasjonen etter av øvre del av feltet er overført.

Tabell 8.3 Nedbørfelt, avløp og restvassføring etter utbygging

	Felt km ²	Middels vassføring m ³ /s	Middels årleg tilsig mill. m ³ /år	Restvass- føring %
F I Overført felt (utgår)	0	0	0	0
Vettrhusstølen	10,4	1,1	36	47
Eikemo	11,4	1,2	40	48
Ved sjøen	20,6	2,1	68	62

Tabellane ovanfor viser at vassdraget vil ha eit restfelt ved samløpet mellom elva frå Skredalen og Sæterdalen (Vettrhusstølen) på 10,4 km², og ei restvassføring på 1,1 m³/s, tilsvarande ca. 47 %. Tilsvarande tal for Baklihølen (Eikemo) er 11,4 km² og 1,2 m³/s med ei restvassføring på ca. 48 %.

Restfeltet nede ved sjøen er på totalt 20,6 km², og elva vil her ha ei middelvassføring på 2,1 m³/s etter utbygginga, mot 3,4 m³/s i dag. Det gir ein reduksjon på ca. 38 %, eller ei restvassføring på ca. 62 %.

I vedlegg 8 er vist vassføringskurver før og etter overføringa for følgjande tre stader i vassdraget:

- Vettrhusstølen (Samløpet Skredalselva/Sæterdalselva)
- Eikemo (Baklihølen)
- Utløpet ved sjøen

Kurvene viser situasjonen før og etter ei utbygging i eit tørt, normalt og vått år.

8.2 Alminneleg lågvassføring / naturleg minstevassføring

Alminneleg lågvassføring (ALV) er berekna ved hjelp av NVE sine dataprogram E-tabell og LAV-VANN.

Omgrepet alminneleg lågvassføring har ein komplisert definisjon, basert på statistikk frå vassføringsmålingar. I praksis er alminneleg lågvassføring for eit vassdrag tilnærma det same som naturleg minstevassføring i vassdraget.

Tabell 8.4 Allminneleg lågvassføring ved Eikemo (Baklihøl) og utløp i sjøen

	Q [m ³ /s]
Eikemo (Baklihøl)	0,10
Utløp i sjøen)	0,15

8.3 Minstevassføring / Restvassføring

NVE sitt KU-program seier følgjande om søkjararen si plikt til å vurdere minstevassføring i Eikemoelva:

”Ulike løysingar for å sikre minstevassføring i Eikemoelva skal vurderast. Påverka elve- og bekkestrekningar ved best mogleg vassføring skal fotograferast, med tanke på å illustrere dei landskapsmessige verknadene av ei eventuell minstevassføring.”

Kart vedlegg 4a og tabell 4.3 side 14 viser alle delfelta med tilhøyrande middelvassføringar. Feltstorleiken varierer frå 0,2 km² til 3,3 km², og middelvassføringa frå 0,1 m³/s til 0,4 m³/s. I sum utgjer feltet 8,9 km² og vassføringa 1,3 m³/s.

For vurdering av minstevassføring ved dei ulike bekkeinntaka er det viktig å kjenne oppbygginga av denne delen av vassdraget. Ein har her ein vifteforma bekkestruktur som lenger nede i feltet samlar seg til to mindre elvar/bekker; Skreddalselva og Sæterdalselva. Desse renn saman like nedanfor Vetrhusstølen og dannar Eikemoelva.

Alle bekkene som er planlagt tatt inn er typiske flombekker med stor variasjon i vassføringa. Det betyr rask auke i vassføringa ved nedbør, og relativt lite vatn i tørrversperiodar. For dei minste bekkene vil det seia at dei i slike periodar så godt som ikkje har vassføring.

For å illustrere problemstillinga er tatt ut vassføringskurver for eit punkt i overgangen mellom Vetrhuskard og Skreddalen. Kurvene representerer felt 1 og 2 (4,3 km²) og eit nedanforliggjande areal (0,5 km²), totalt 4,8 km².

Vassføringskurvene er vist i vedlegg 9.

Ut frå desse vassføringskurvene må ein kunne slå fast at det ved inntak 1 og 2 i periodar er så liten naturleg vassføring at eit opplegg med minstevassføring i lange periodar ikkje let seg realisere. Inntak 2 representerer det største feltet, slik at denne problemstillinga blir forsterka for dei øvrige bekkeinntaka pga. storleiken.

Det er søkjar si vurdering at slepping av minstevassføring frå bekkeinntaka i dette prosjektet – i dei periodar det er tilstrekkeleg vassføring – vil ha svært liten effekt. Det vil bety ei marginal endring like nedanfor inntaka. I høve til heile vassdraget vil det vera storleiken på restfeltet som vil vera avgjerande for konsekvensane. Tabell 8.3 viser restfelt og –vassføring på ulike stader i vassdraget.

Alternativ avbøtande tiltak til minstevassføring kan vera å redusere omfanget av bekkeinntak, dvs. la ein eller fleire bekker renne som før. Det løysar problemet med restvassføring i den aktuelle bekken, og forbetrar restvassføringa i nedanforliggjande bekk/elv etter samløp med den urørte bekken. I føreliggjande planar er eit mindre felt med ei middelvassføring på ca. 0,025 m³/s alt halde utanom.

Tabell 8.5 viser dei ulike delfelta med tilhøyrande middelvassføringar. Felt 1,2,3 og 4 drenerer til Skreddalselva, medan felt 5,6,7 og 8 drenerer til Sæterdalselva.

Tabell 8.5 Oversikt over inntak, felt, vassføring og produksjon

Inntak	Tunnel		Nedbørsfelt		
	[moh.]	Felt nr.	Areal [km ²]	Q [m ³ /s]	Middelproduksjon GWh
1	750	F 1	1,0	0,14	7,3
2	751	F 2	3,4	0,48	24,9
3	758	F 3	0,2	0,03	1,5
4	759	F 4	0,8	0,11	5,9
5	773	F 5	0,6	0,09	4,4
6*	776	F 6	0,3	0,04	2,2
		F 7	0,3	0,04	2,2
7		F 8	2,3	0,33	16,9
		Sum	8,9	1,3	65,3

*Inntak 6 på hovudtunnelen tek inn felt F 6, F 7 og F 8.

Det går fram av tabellen at dei største bidraga til produksjonen er knytt til felt 2 og 8.

Det er mange variantar for å utelate delfelt. Alle vil naturleg nok gi redusert produksjon. Utslaget på kostnadssida er avhengig av om ein også reduserer tunnallengda. Ved ikkje-reduert tunnallengde, dvs. at felt 8 inngår i planane, vil kostnadene tilnærma bli uendra.

Inntaka ligg høgt oppe i nedslagsfeltet, noko som gir eit relativt stort restfelt i lågareliggjande område. Restvassføringa ved samløpet mellom Skreddalselva og Sæterdalselva ved Vetrhusstølen er ca. 47 %. Ved Eikemo (Baklihølen) er restvassføringa ca. 48 %, og ved sjøen ca. 62 %.

Det er søkjar si vurdering at nytten/fordele for Eikemovassdraget ved å sløyfe ein bekk eller to i prosjektet er svært marginal. Søkjar vil difor ikkje føreslå dette som eit avbøtande tiltak. Men vil derimot føreslå at det halvårleg eller årleg vert føretatt utspylingar gjennom botnluka i inntak 1. Ved å gjere dette i situasjonar med stor vassføring, vil ein kunne oppnå flaum i Skreddalen. Slike flaumsituasjonar vil vera tilstrekkelege til å oppretthalde ei viss massetransport i Skreddalen.

Bilder i vedlegg 10 viser vassføringar ulike stader i vassdraget.

8.4 Erosjon ved inntak

8.4.1 Generelt

I Noreg er erosjon og massetransport i elver og bekkar eit lite problem i høve til i dei fleste andre land. Årsaka er at under siste istid vart jordsmonn og svake bergartar skura vekk av isbreane. Spesielt i områda på Vestlandet med harde og sure bergartar, er det generelt sett svært liten massetransport i elvene og vatnet i elvane. Unntaka er område tett inn til isbrear, område med spesielt svake bergartar eller område der elveleia går i lausmassar.

Erosjon og massetransport vil stort sett vere prosessar som gjer seg gjeldane i store flaumar, då prosessane er styrt av fart på vatnet og grad

av turbulens. Sidan det for Eikemooverføringa skal byggast bekkeinntak som nyttar heile vassføringa i dei bekkane som skal takast inn, vert erosjon og massetransport knytt til bekkane oppstraums inntaka. Spyling og fjerning av massane frå inntaka vil påverke nedstraums område. Sjå også kapittel 9.4 om "Flaum, erosjon og sedimenttransport".

Generelt om området i Sæterdalen og Skreddalen gjeld at bergartane er harde og at det skjer lita forvitring og erosjon på sjølv bergarten. Fryse- og tineprosessar utgjer hovuddelen av forvitringa, men slike prosessar går svært seint i harde bergartar. Likevel går fleire av bekkane i område med urer og lausmasseavsetningar, spesielt i Skreddalen. Det er derfor slik at nokon av bekkane har liten og ingen massetransport. Andre bekkar som grev i lausmasseavsetningar, fører synlege mengder masse. Erosjon i urene finn stad, men i relativt lite omfang. Omfanget av erosjon og massetransport er derfor vurdert for kvart enkelt bekkefar i kapittelet under.

8.4.2 Spesifikt, i rekkefølge frå Vetrhusvatnet og austover

Bekkeleia vest i Vetrhuskardet

To mindre bekkar med eit felt på 0,16 km² er planlagt til å ligge uendra, og vil halde ei naturleg minstevassføring ned i Skreddalen. Begge bekkane går i område med ur og lausmassar, og er vurdert til å føre mindre mengde masse ned i Skreddalen. Situasjonen endrast ikkje.

Bekkeinntak 1, Vetrhuskard

Sjølv inntaket vert lagt der to små bekkar samlast, sjå vedlegg 4a og visualisering i vedlegg 12. Sidan bekkane renn forbi område med ur, ber bekkefaret preg av at det går noko stein i store flaumar. Bekkeleia er svært bratte, og det er derfor berre stor stein som synleg ligg att. Når det skal etablerast eit bekkeinntak her, vil stein som kjem med bekkane samlast opp i inntakskulpen. Erosjonsprosessen vil truleg vere ein langtidstilstand, slik at bekkeinntaket må kunne handtere stein/grus i meir enn enkelttilfelle. Mengdene er vurdert til å vere moderate, og spyling/fjerning av massar er vurdert til å måtte skje årleg eller halvårleg.

Fjerning av massar frå inntaket vil måtte skje med spyling gjennom botntappeluka i periodar med flaum i bekken. Då vil massane førast med flaumvatnet vidare nedstraums og ende opp i det rolegare området nede i Skreddalen, sjå figur 9.5. Massetransporten inn til dette området vil derfor skje i store flaumar, som tidlegare.

Bekkeinntak 2, Tjørndalsvatnet, og 7, Heimsta Sæterdalsvatnet

Det er planlagt inntak rett i vatna, der erosjon og massetransport ikkje er eit gjeldande fenomen.

Sperredammene i utløpet av dei to vatna vert bygd på fast fjell, og vil ikkje påverke dei nemnte tilhøva. Sjå visualisering av inntaket i Tjørndalsvatnet i vedlegg 12.

Bekkeinntak 3, Bjørnbærheia vest og 5, Bjørnbærheia

Begge bekkeleia ligg i fast fjell, og det forventast derfor ikkje erosjon pga. auka vassføring. Det reknast ikkje med massetransport inn til inntaka.

Bekkeinntak 4, Bjørnbærnuten

Bekkefaret er blankskurt berg, og det forventast derfor ikkje erosjon og massetransport.

Bekkeinntak 6, Bjørnbærnuten aust

Inntaket skal etablerast som eit samleinntak for felt 6, 7 og 8 av bekkane frå Heimsta Sæterdalsvatnet (felt 8), Sæterdalen (felt 7) og Bjørnbærnuten aust (felt 6). For Heimsta Sæterdalsvatnet er planlagt inntak rett i vatnet, tilsvarande som for Tjørndalsvatnet. Sperredammen ved utløpet vert bygt på fast fjell, og vil såleis ikkje påverka dei nemnde tilhøva. Vatnet frå felt 8 vil bli leda mot bekkeinntak nr. 6 via ein mikrotunnel. Frå utløpet av mikrotunnelen vil vatnet følgje eit naturleg bekkefar ned gjennom ura til inntaket. I dette området vil det verte noko lokal og kortvarig erosjon ned til inntaket, då ny vassføring vil verte større enn i opphavleg situasjon. Det same fenomenet gjeld ifrå felt 7, der vatnet vert leia over frå hovudløpet til eit mindre løp. Terrenget dannast av berg og ur, slik at erosjonen vil verte moderat.

I samband med etablering av sjølv inntaket i felt 6, må det gravast ein del i grunnen. Sidan massane ved inntaket vert skipla, vil eroderbare massar kome til overflata. Dei nemnte massane vil samle seg i inntakskulpen saman med massane frå dei to andre delfeltoverføringane. Prosessen vil i hovudsak gå i fyrste flaum, og det vil etterkvart danne seg stabile bekkefar og erosjonen vil gå mot null.

Massane i inntakskulpen må i starten av driftstida for inntaket fjernast med å spyle dei forbi inntaket. Det gjerast med å opne botntappeluka i ein periode med stor vassføring. Dersom det ikkje let seg gjere å spyle massane, må det flygast inn graveutstyr for å føre massane forbi inntaket. Massane vil etter det verte drege med vatnet i bekken ned i Sæterdalen, der det allereie er synleg massetransport. For visualisering av inntak nr. 6 sjå vedlegg 12.

Restfeltet nedstraums

Massetransport i heile vassdraget nedstraums bekkeinntaka vil verte redusert, grunna redusert flaumvassføring. Det vil også gjelde erosjon i lausmasseavsetningane i Skreddalen, som er vurdert i kapittel 9.4.

Andre tilhøve

I periodar med revisjon og/eller reparasjonar nedstraums den planlagde overføringstunnelen frå Eikemoelva, kan det for kortare periodar verte aktuelt å take bekkeinntaka ut av funksjon. Det gjerast med å opne botntappelukene og stenge sjaktene med bjelkestengsel. Alle inntaka vil verte utstyrt for å kunne gjennomføre dette. I slike periodar vil alt vatn gå uhindra forbi inntaka, og bekkane vil få ein situasjon som er lik den opphavlege, både med og utan massetransport.

8.4.3 Vurdering av flaumforhold

Bekkeinntaka vert i utgangspunktet dimensjonert for å kunne ta inn alt vatnet som kjem i bekkane. Dette er ein stor prinsipiell skilnad frå kraftverksinntak, som berre tek inn ei maksimal øvre vassføring (kalla slukeevne), som ofte ligg i området 1,0 – 2,5 gonger middelvassføringa i elva.

Det er ikkje foreslått å sleppe minstevassføring frå kvart enkelt bekkeinntak. Vassførings-tilhøva som er utgreidd i kapittel "Hydrologi", gjeld derfor også for flaumsituasjonar.

Bekkeleiet nedstraums kvart enkelt bekkeinntak vil verte tørt, medan vassføringa gradvis tek seg opp vidare nedstraums, grunna auka restfelt. Til dømes vil flaumvassføringa ved Eikemogardane verte redusert til om lag 50 % av dagens situasjon.

Flomvassføringar i overføringstunnelen til Øvre Vetrhusvatnet og vidare ned i Blådalsvassdraget vil vera uproblematisk. Det overførte vatnet utgjer også i flomsituasjonar ein svært liten del av vassføringa i dette vassdraget.

8.5 Vasstandsendingar og grunnvatn

Sweco Grøner (SG) har gjennomført berekningar av vasstand i elvestrekninga frå rett oppstraums den øvste garden på Eikemo og 700 m nedstraums til elva har passert "svingen". På Eikemo ligg det i alt åtte brønner, sju av dei ligg tjue meter eller nærare elvebreidda, medan ein brønn ligg ca. 200 meter frå elva. SG har teke utgangspunkt i det bildet på figur 9.14 som viser

elva med ei vassføring på 1,2 m³/s. Vurderingane som er gjort, må reknast som grove.

Bakgrunnen for å rekne slik på det, er for å sjå korleis vått areal, eller våt periferi, påverkast av endringar i vassføringa. For grunnvatnet på sideflatene der brønnane ligg, vil noko av vatnet matast gjennom sidene på elva, og resten gjennom botnen. Sidan elva fyllast på lita vassføring, $q = 1,2 \text{ m}^3/\text{s}$, tyder det på at botnen i elva har nokså tette massar under erosjonshuda. Botn i elva er likevel ikkje heilt tett, og det er truleg godt samsvar mellom grunnvasstand og nivå på grunnvatnet på sidene. I ein slik situasjon vil lite vatn sive gjennom botnen ut i grunnen.

(...)

Figur 8.2 Skisse av elva, vist som eit trapes, med endring av vasstand teikna inn.

Kor stor innverknad mating gjennom sidene har, kan ikkje seiast frå ei enkel vurdering utan spesifikk prøvetaking. Det som kan likevel seiast er at nedbør og mating gjennom grunnen er hovudkjeldene til grunnvatnet. Mating gjennom sidene er derfor eit ekstra supplement med ein viss effekt.

I følge vassføringskurva vil vassføringa ved Baklihølen om lag halverast etter utbygginga, då arealet av restfeltet ned til Baklihølen er om lag like stort som det arealet som skal førast vekk. Berekningane under viser derfor korleis vassføringa fyller botnen i elva og kor store sideflater vassføringa dekker.

Føresetnader for berekningane:

Botnbreidde	B = 7 m
Ruhet i botn og sider	M = 20 m ^{1/3} /s
Helling på elva	I = 1/50
Helling på sidekantane	1:2

Det vert rekna for ein såkalla "brei kanal", dvs. at ruhet i sidene ikkje har innverknad på vasstanden. Tabell 8.6 visar påverka sideareal per meter elvestrekning. Då kan det jamførast sideareal målt mot botnareal, vist som siste kolonne. Det er nytta Mannings formel for kanalstrøyming: $Q = M \cdot A \cdot y^{2/3} \cdot I^{1/2}$. Forholdet B/y må vere større enn 20 for at føresetnaden om brei kanal gjeld.

Tabell 8.6 Vassføringar før og etter utbygging

	Q [m ³ /s]	Djup, y [m]	Ay [m]	Sideareal [m ²]	Endring	Kontroll B/y
Før	0,15	0,05		0,24		131
Etter	0,08	0,04	34 %	0,16	34 %	199
Før	1,00	0,17		0,75		42
Etter	0,50	0,11	34 %	0,49	34 %	64
Før	3,00	0,32		1,44		212
Etter	1,50	0,21	34 %	0,95	34 %	33

Sidearealet, det vil seie arealet vatnet dekker på sidene i elva, vert med ei gjennomsnittleg helling på elvebreidda på 1:2 redusert med 34 % for alle vassføringar.

For eit vått år, t.d. 1990, vil ikkje botnarealet verte påverka etter regulering, sidearealet endrast etter tabellen over. For eit middels år, t.d. 1995, vil sidekantane verte påverka, men ikkje

med målbar innverknad på grunnvatnet. Med utgangspunkt i året 1996 (tørt år), vil tida kor vassføringa er svært låg, og elva har svært liten våt periferi, auke frå 2 veker til 4 veker i året. Dette vil kunne påverke grunnvatnet, men vil ikkje føre til at grunnvatnet vert borte.

For alle normale situasjonar, utanom ekstremt tørre periodar i tørre år, vil ikkje matinga av grunnvatnet verte målbart påverka. Ein minimal påverknad kan likevel skje i tørre periodar i tørre år. Matinga av grunnvatnet vil ikkje stoppe, men kunne verte i periodar på eit par veker verte redusert ned mot 50 %.

Frost og telepåverknad av grunnen vil derfor framleis vere totalt dominerande faktor for påverknad av brønnane ved Eikemo. Telepåverknad i grunnen påverkast ikkje monaleg ved reduksjon av vassføringa som utgreidd over.

9 Konsekvensar for miljø, naturressursar og samfunnsinteresser

9.1 Metode for konsekvensvurderingane

9.1.1 Datagrunnlag

Det er innhenta informasjon ved synfaring til fots og frå helikopter i det aktuelle området. I tillegg er det innhenta informasjon frå ei rekke skriftlege og munnlege kjelder (sjå referanseliste). Før opprettinga av Folgefonna nasjonalpark blei det utarbeidd fleire rapportar om verneverdiane i området. Desse omtalar tema som landskap, geologi, biologisk mangfald, kulturminne osv., og er nytta som referanselitteratur under arbeidet med Eikemoutbygginga.

I samband med den føreliggjande konsekvensutgreiinga er det utarbeidd tre fagnotat som utgjer grunnlaget for store deler av utgreiinga og som inneheld noko meir detaljert informasjon om blant anna metodikk og kjelder/referansar. Fagrapporten og fagnotata, som er lista opp nedanfor, er tilgjengelege ved å kontakta Sunnhordland kraftlag AS.

Fagnotat hydrologi (SWECO Grøner)

Fagnotat rovfugl (AMBIO Miljørådgivning AS)

Fagrapport landskap og biologisk mangfald (AMBIO Miljørådgivning AS)

9.1.2 Metodar for konsekvensvurderingane

Hovudføremålet med konsekvensutgreiinga er å avdekka tiltaket sine konsekvensar for samfunn, miljø og naturressursar. I dei følgjande kapitla vert det gitt ei framstilling av dagens situasjon for dei ulike utgreiingstema som er nemnde ovanfor. Vidare vert presentert kva effekt eller endringar tiltaket kan ha for dei ulike tema, og kva direkte og indirekte konsekvensar ein kan forventa etter iverksetting av tiltaket. Konsekvensvurderingane er ei forventa utvikling jamført med 0-alternativet (ingen utbygging).

Konsekvensvurderingane av ikkje-prissette konsekvensar (dvs. ikkje økonomisk målbare konsekvensar) er utførte jamført med metodar

som er beskrivne i Statens Vegvesens veileidar "Konsekvensanalyser" (2006). Føresetnaden for å koma fram til ei vurdering av konsekvensar er grundig og systematisk gjennomgang av:

- Verdi, uttrykt som tilstand, eigenskapar eller utviklingstrekk for det aktuelle temaet i det området der prosjektet vert planlagt.
- Tiltakets verknad/omfang. Dvs. kor store endringar (positive eller negative) ei utføring av tiltaket kan medføre for det aktuelle temaet.
- Verknaden sine konsekvensar. Desse vert fastsette ved å samanlikna opplysningar/vurderingar om det berørte temaet sin verdi og omfanget av tiltaket sine verknader.

Figur 9.1 viser konsekvensmatrisa som vert brukt i vurderingane av verdi, omfang og konsekvensar. For dei fleste tema kvantifiserer ein verdien på ein tredelt skala: liten verdi, middels verdi og stor verdi.

(...)

Figur 9.1 Konsekvensmatrise. Prinsipp for kvantifisering av verdi omfang og konsekvensar (Statens vegvesen 2006)

9.1.3 Avgrensing av influensområdet

For å avgrense det geografiske området som konsekvensutgreiinga skal omfatta, må ein fastsetja grenser for tiltaket sine influensområde. Influensområdet vil variera avhengig av kva for tema som vert tatt opp. For eksempel vil influensområdet for landskap avgrensast av dei områda som vert visuelt påverka av tiltaket, medan influensområdet for biologisk mangfald i stor grad vil avgjerast av dei artane ein kan finna i sjølve området, korleis desse brukar områda og kor kjenslevare desse er ovanfor uroing. Nærmare definisjon av influensområdet er gitt innleiingsvis under dei einskilte tema i kvart kapittel.

9.2 Vasstemperatur, istilhøve og lokalklima

9.2.1 Problemstilling

Ei senka vassføring i bekkar og elvar vil til ein viss grad endra vasstemperatur og istilhøve. Tiltaket gjer at vasstrengen blir meir påverkeleg av lufttemperaturen og at områda nærmast vasstrengane vil få eit noko endra lokalklima og endra luftfukt.

Ikkje-regulerte vassdrag med liten påverknad av grunnvatn (tilsvarande Eikemoelva) har ein funne døgnvariasjonar i vasstemperaturen kring 2-5°C, medan ein i sterkt regulerte elver med liten påverknad av grunnvatn har funne svingingar opp mot 10°C (NVE 2006). Ein finn liten forskjell i snittemperaturen, då temperaturløken om dagen i stor grad vert oppvegd av ein lik reduksjon i vasstemperaturen om natta.

Når det gjeld lokalklima kring vassdraget, har etterundersøkingar frå andre liknande vasskraftutbyggingar i Noreg vist endringar berre i

eit avgrensa 5-10 meter breitt belte langs vassstrengen (Utaaker 1993).

Ei overføring av vatn frå eit nedbørsfelt til eit anna vil føre til auka vassgjennomstrømming i dei vatn som får auka tilførsle. Ei auka gjennomstrømming kan mellom anna påverke istilhøva om vinteren.

9.2.2 Metode

Informasjon om lokalklima, istilhøve og vassstemperatur er innhenta frå lokale kjentfolk. Vurderingane skriv seg frå erfaringar frå tilsvarende prosjekt. Ein har ikkje utført målingar då dette ikkje er naudsynt for å vurdera verknadane av tiltaket.

9.2.3 Status

Klima i området er prega av at det ligg i skifte mellom eit typisk vestnorsk fjordlandskap og eit brelandskap. Isbreen Folgefonna påverkar klima i dei høgareliggende områda, medan klimaet blir meir oseanisk nærare fjorden. Temperaturgradienten frå isbreen og ned mot fjorden er difor svært bratt. Verknaden av isbreen på omgivnadstemperaturen fører og til ein lang vinterperiode med islagte vassdrag og snø. Normalt er Eikemovassdraget islagt heile vinteren i heile sin lengde ned til fjorden, og isen brukar å forsvinna i mars månad. Likevel brukar det alltid å vere ei stor open isråk i Eikemoelva. Heilt øvst i Eikemovassdraget ligg isen lenge, og over 1000 moh. kan vatna vera islagde frem til august. Begge Vetrhusvatna er islagde om vinteren, og isen ligg normalt fram til slutten av mai.

Vassstemperaturen i elvar og bekkar er i stor grad avhengig av lufttemperaturen, då nedbøren berre i lita grad renn gjennom sedimentar før han når vassstrengane. Eikemovassdraget er svært flaumpåverka og har difor naturleg relativt store svingingar i vassstemperaturen.

9.2.4 Omfang og konsekvens

Det er ikkje forventa at tiltaket vil få store verknader for istilhøve eller lokalklima i Eikemovassdraget og Vetrhusvatna. Ein kan derimot forventa at ei reduksjon av vassføring gjer restvassføringa meir påverka av lufttemperaturen. Dette vil følgeleg gje større svingingar i vassstemperaturen. Om vinteren vil det truleg kunna leggja seg noko meir is i dei delane av Eikemovassdraget som får redusert vassføringa, og motsatt vil vassstemperaturen kunne bli noko høgare i dei same delane av vassdraget i sommarhalvåret. Snøsmelting i dei høgareliggende delane av feltet vil ikkje lengre påverka vassføring og lokalklima. Dette fører til ein generelt høgare vassstemperatur i denne perioden.

Tunneloverføringa vil auke gjennomstrøminga i Øvre og Nedre Vetrhusvatn. Vassstilførsla til Øvre Vetrhusvatn vil bli dobbelt så stor etter gjennomført utbygging. Dette betyr at vassgjennomgangen doblast i forhold til i dag. Relativt auke blir om lag halvparten så stor i

Nedre Vetrhusvatn, då det her allereie finst ei overføring frå Sandvatn. Det er ikkje venta at isforholda på Vetrhusvatna får merkbar endringar, men det vil bli auka fare for usikker is ved det planlagde tunnelutløpet i Øvre Vetrhusvatn på grunn av auka vassstraum. Tilsvarende kan ein auka vassstrøm frå Øvre til Nedre Vetrhusvatn gje ei større isråk ved innosen i Nedre Vetrhusvatn.

Vatn frå ny planlagd tunnel vil kunne påverke vassstemperaturane. Om vinteren kan berget i tunnelen varma opp vatnet, medan berget om sommaren vil kunne kjøle vatnet noko ned. Endringa er berre om lag tidels grader eller mindre, og det er ikkje venta at dette har verknader på vassdraget.

9.3 Grunnvatn og vassforsyning

9.3.1 Problemstilling

Ei senka vassføring kan ha følgjer for grunnvasstanden i dei areala som grenser til vassstrengane.

9.3.2 Metode

SWECO Grøner har gjennomført berekningar av vassstand for elvestrekninga langs Eikemo. Då berekninga er basert på bilete av ulike vassføringar og elveprofil, blir resultatata grove men tilstrekkelege for å vurdera verknader av ei senka vassføring.

9.3.3 Status

Det ligg i alt åtte grunnvassbrønningar ned mot elva på Eikemo. På denne flata ligg sju av åtte brønningar tjue meter eller nærare elvebreidda, mens ein brønn ligg om lag 200 meter frå elva.

Nedstraums Eikemo er det ingen grunnvassbrønningar som vert påverka av tiltaket. Det ligg i dag to småbruk i den nedste delen av vassdraget, ved Tøsse og Bakka. Desse er i dag nytta som fritidsbustader, og her er lokale bekkar (ikkje Eikemoelva) nytta som vasskjelder.

Eikemoelva verkar inn på grunnvasstanden på Eikemoflata, men hovudkjelda til grunnvatnet er nedbør og mating gjennom grunnen. Elva vert fylt sjølv på lita vassføring, og botnen i elva må difor ha rimeleg tette massar under erosjonshuden. Botn i elva er ikkje heilt tett, og det er truleg godt samsvar mellom grunnvasstand og nivå på grunnvatnet på sidene. I ein slik situasjon vil lite vatn sive gjennom botnen ut i grunnen. For grunnvatnet på sideflatene der brønnane ligg, vil noko av vatnet matast gjennom sidene på elva, og resten gjennom botnen. Kor stor innverknad mating gjennom sidene har, kan ikkje vetast utan nærare prøvetaking. Det som likevel kan seiast er at nedbør og mating gjennom grunnen er hovudkjeldene til grunnvatnet, og mating gjennom sidene er difor eit ekstra supplement med ein begrensa effekt på grunnvassnivået.

9.3.4 Omfang og konsekvens

For alle normale vêtsituasjonar vil grunnvassnivået ikkje bli målbart påverka av reguleringa. Ein mindre påverknad kan likevel førekoma i tørre periodar i tørre år. Matinga av grunnvatnet vil ikkje stoppe, men vil i periodar på eit par veker, kunne bli redusert med om lag 50 %. Denne reduksjonen vil ha liten eller ingen betydning for dei lokale grunnvassbrønnane i området. Frost og telepåverknad av grunnen vil derfor framleis vera dei dominerande faktorane for påverknad av brønnane ved Eikemo. Telepåverknad i grunnen påverkast ikkje monaleg ved reduksjon av vassføringa ved utbygging av Eikemovassdraget.

9.3.5 Forslag til avbøtande tiltak

Sjølv om ein ikkje ventar at tiltaket vil ha nokre negative fylgjer på vassforsyninga vil ein måle eventuelle endringar i vasstilgangen i brønnane etter tiltaket. Ved forverra vassforsyning kan boring av djupare brønningar verta aktuelle tiltak.

9.4 Flaum, erosjon og sedimenttransport

9.4.1 Problemstilling

Med omgrepet erosjon meinast her prosessen kor rennande vatn riv opp, løyser opp og flyttar på materiale. I praksis tyder dette at rennande vann grev i botn og sidene av vassstrengen. Det er fleire faktorar som avgjer om det er erosjon eller ikkje. Dei viktigaste faktorane er materialstorleik, vatnets fart og vegetasjonen i vassekjellda. Sedimenttransporten er avhengig av tilgjengelige lausmassar og vatnets hastigheit, og i denne samanhengen er det transport av suspendert materiale (leire- og siltpartikkler) og botnmateriale (sand, grus og stein) som er relevante. Sedimentasjon skjer når vasshastigheten avtar og materialet fell til ro på ein stad og dannar meir eller mindre stabile avsetningar.

Erosjon og massetransport vil stort sett vera prosessar som gjer seg gjeldane i store flaumar, då prosessane er styrt av fart på vatnet og grad av turbulens. Sidan det for Eikemooverføringa skal byggast bekkeinntak som nyttar heile vassføringa i dei bekkane som skal takast inn, vert erosjon og massetransport etter ei eventuell utbygging knytt til bekkane oppstraums inntaka. Spyling og fjerning av massane frå inntaka vil påverke nedstraums område. Redusert vassføring nedstraums inntaka kan føre til endra sedimenttransport i vassdraget. Reduserte flaumar og mindre vassføringar vil generelt kunne auke vekst i elver.

9.4.2 Metode

Det finst ingen registreringar av sedimenttransporten i vassdraget. Vurderingane skriv seg frå observasjonar ved synfaring ved vassdraget, intervju av lokalbefolkning og bruk av kart og flybilder. Sweco Grøner har laga eit notat som be-

skriver erosjon og sedimenttransporten kring bekkeinntaka (kapittel 8.3).

9.4.3 Status

Observasjonar i vassdraget tyder på at det førekjem ein del massetransport nedover fleire av vassstrengene som blir berørte av tiltaket. Massen består for det meste av finkorna materiale som bekkene og elvene grev ut av breavsetningane langs vassstrengen og som vert transporterte nedetter. Vidare er det ein del bunntransport av grovare fraksjonar i Skreddalselva, Sæterdalselva og Eikemoelva, spesielt ved flom.

Generelt om området i Sæterdalen og Skreddalen gjeld at bergartane er harde og at det skjer lita forvitring og erosjon på sjøve bergarten. Fryse- og tineprosessar utgjer hovuddelen av forvitringa, men slike prosessar går svært seint i harde bergartar. Det er derfor slik at nokon av bekkane har liten og ingen massetransport. Likevel går fleire av bekkane i område med urer og lausmasseavsetningar, spesielt i Skreddalen. Berre ein liten del av nedbørsfeltet til Eikemovassdraget er dekkja av løsmasser. Dette er morenemasser knytta til dalskingene, og desse er som regel dekkja av eit tynt lag med gras og lyng. Andre bekkar som grev i lausmasseavsetningar, fører synlege mengder masse. Erosjon i steinurene finn stad, men i relativt lite omfang. Med unntak av elvesletta i Skreddalen er elvebotnen stort sett dominert av større område med blankskurt stein med liten eller ingen plantevekst. Elvestrengene er ofte kanta av vier.

Eikemovassdraget er svært flomprega, og det er sedimenttransport nedetter vassdraget. All erosjon knyttar seg til områder kor elva renn gjennom breavsetningar i dalskingane. Fleire av elve- og bekkestrengene passerar morenemasser kor vassstrengene grev seg gjennom lausmassane. Det finnes i tillegg mykje rasmasser frå fjellveggen i Skreddalen, men desse utgjer ein mindre del av sedimenttransporten i vassdraget. Erosjon og massetransport vil stort sett vera knytte til store flaumar (vår og haust).

I Vetrhusskardet ligger det ei større lausmasseflate kor bekkene grev djupe raviner i lausmassane. Vidare passerer bekken frå Tjørndalsvatn ein morenerygg som bekken grev seg inn i (figur 9.2). Dette fører til transport av morenemassar ned i Skreddalen, og store deler av dette fanges opp på elvesletta og tjørnene nedstraums elvesletta (kote 640). Her finn ein mykje sedimentar av ulik størrelse, og det må det kraftige flaumar til for å skylja sedimenta vidare. Vidare nedetter Skreddalen er det liten tilførsel av sedimentar, men det førekjem ein del botntransport av grus og stein frå lausmasseavsetningane høgare oppe.

(...)

Figur 9.2. Bilete er tatt frå Tjørndalsvatn ned i Skreddalen, Vetrhusskard ser ein øvst til høg-

re. Bekk frå Tjørndalsvatn vaskar ut lausmassar frå morenerygg i forkant av bilete.

Sæterdalen får òg tilført ein del lausmassar, særleg frå bekkene som drenerar Bjørnebærheia. Mykje av dette vert fanga opp på flaten i Sæterdalselva som har noko mindre fall og hastigheit på vatnet enn Skreddalselva. I Sæterdalselva finn ein både sand, stein og grove steinblokker. Det verker difor som om det er mindre botntransport i denne delen av vassdraget.

Kring samløpet mellom Sæterdalselva og Skreddalselva samlast det opp ein del grovare masser innan noko av dette flyttest vidare nedetter ved kraftig flaumvassføring. Det er ikkje noko elvedelta ved utløpet av Eikemoelva etter som det brått vert djupt utanfor utløpet.

Eikemovassdraget har svært variabel vassføring. Rask avrenning frå nedbørfeltet gjer store endringar i vassføring etter nedbør, men flaum er sjeldan eit problem for busetnad, vegar eller landbruket i området. I vårflaumen hender det frå tid til annan at det hopar seg opp is som demmer opp vasstrengen og gjer lokal flaum ved Eikemo (Geir Arne Eikemo pers. medd.).

9.4.4 Omfang og konsekvens

Anleggsfasen

Ved etablering av sperredammar og inntak vil det måtta gravast i bekkar/elveleie. Det vil vera ei føremon å utføre arbeida ved låg vassføring. Gravinga vil medføre auka partikkelmengde i bekkane nedstraums. Partiklane som fellast ut, vil bli liggande til neste flaum. Basert på tidlegare erfaringar vil driving av tunnelar kunne føra med seg uønska slam, nitrogenhaldige stoff frå sprenginga og oljesøl frå anleggsmaskinar. Slammet kan medføre auka turbiditet (blakking av) i vatnet dersom det får renne fritt ut. Dette vil og vera tilfelle ved eventuelle sjaktboringer andre stader i prosjektområdet. Difor planlegg ein å etablere slamavskiljarar og oljeutskiljarar for å redusere problema knytte til forureining i anleggsfasen. Overvakning av situasjonen vil til ei kvar tid vera viktig.

Massedeponiet (tippen) skal etablerast nord for Øvre Vetrhusvatnet. Her vil den øvste jorda verta skava av, for så å bli lagt tilbake over tippen etter deponering. Deponeringa skal vera minst 10 meter frå Vetrhusvatnet, og det er planlagt å etablere deponiet på ein slik måte at ikkje lausmassar renn ut i vatnet ved store nedbørsmengder.

Driftsfasen

Bekkeinntaka vil blokkere vasstransporten og stoppe sedimenttransporten ned til inntaket. Grovare sediment (grus og stein) vil i stor grad verta fanga opp i inntakskulpen i forkant av inntaksristen, mens finare suspendert materiale kan følgja med i overføringstunnelen.

Erosjon oppstrøms bekkeinntaka vurderast å vere et lite problem på dei fleste inntaka. Unntaket er framfor alt inntak 1 (lengst aust). Sjølve

inntaket vert lagd der to små bekkar samlast. Sidan bekkane renn forbi område med steinur, er bekkefaret prega av at det går noko stein i store flaumar. Bekkeleia er svært bratt, og det er derfor berre stor stein som synleg ligg att. Når det skal etablerast eit bekkeinntak her, vil stein som kjem med bekkene samlast opp i inntakskulpen. Denne erosjonsprosessen vil truleg verta ein langtidstilstand, slik at bekkeinntaket må kunne handtere stein/grus i meir enn enkelttilfelle. Mengdene er vurdert til å verta moderate, og spyling/fjerning av massar bør skje årlig eller halvårleg.

Fjerning av massar frå inntaket vil måtte skje med spyling gjennom botntappeluka i periodar med flaum i bekkene. Då vil massane først med flaumvatnet vidare nedstraums og ende opp i det rolegare området nede i Skreddalen. Massetransporten inn til dette området vil derfor skje i store flaumar, som tidlegare.

Nedstraums inntaka består vassføringa berre av tilsig frå restfeltet. Dette fører også til redusert massetransport og erosjon nedstraums bekkeinntaka. Redusert vassføring fører til ei opphoping av lausmassar i stilleflytande og rolege parti. Ved opning av botnlukkene i inntaksdammene og utspyling av inntakskulpen vil det bli auka sedimenttransport i vasstrengen samanlikna med dagens situasjon. Dette skyldast utspyling av sedimentert sand og grus nedstraums inntaket og erosjon i sedimentert materiale i elveløpet. Den totale sedimenttransporten i vassdraget vil difor til ei viss grad endra karakter, særleg ved at transport av partikulært materiale førekjem rett nedstraums inntaka og at dette berre vil skje ved utspyling. Endringa i sedimenttransporten forventast å gje redusert erosjon i dei nedre delane av vassdraget.

Ei minka vassføring i Skreddalselva vil ha konsekvensar for elvesletta (gammal sandur) i Skreddalen. Fordelinga av sedimentar vil endra seg, og mindre vassføring gjer mindre bevegelse i sedimenta på lausmasseflaten. Minka vassføring og bevegelse i lausmassane fører igjen til eit auka dekke med vegetasjon på elvesletta. Det er moglegheit for senka grunnvassspeil ved senka vassføring. Dette kan igjen føra til auka kanalisering av vasstrengen over grusflatene og at denne skjærer seg ned i lausmassane. Dette avheng av kor tette massane er i morenen som demmar opp vassflata kor elvesletta endar.

Det forventast at elvesletta vil tilførast noko mindre lausmassar etter tiltaket enn i dag. Tilføringa av sediment vil i stor grad koma frå utspyling av inntakskulpen ved flaum. Dette fører truleg til ei noko meir uregelmessig sedimenttilføring enn i dag. Redusert vassføring kan òg føra til endra fordeling av sediment på sletta.

Tunneloverføringa vil tilføra sediment frå bekkeinntaka og ut i Øvre Vetrhusvatn. Dette vil i stor grad bestå av sand, grus og litt mindre stein. I anleggsperioden og i etterkant av denne vil vatnet i tillegg føra suspendert steinstøv frå sprengingsarbeida. Suspensjon av steinstøv gir

auka turbiditet og blakking av tunnelvatnet. Det forventast at det akkumulerast noko lausmassar i tunnelutløpet ned mot vatnet.

Eikemoelva er ei typisk flaumelv der vassstand og vassføring i stor grad er bestemt av avrenninga frå nedbørfeltet. Tiltaket vil føra til reduserte flaumar i elva. I dag er det ikkje særlige flaum- eller erosjonsproblem knytt til Eikemoelva.

Det forventast at massetransporten og erosjonen i heile vassdraget nedstraums bekkeinntaka vil verta redusert på grunn av den reduserte flaumvassføringa. Det vil også gjelda erosjon i lausmasseavsetningane i Skreddalen. Vidare vil eit smalare vassløp føra til auka gjengroing langs elvar og bekker. Auka mosevekst i elvestrengen kan heller ikkje utelukkast.

9.4.5 Forslag til avbøtande tiltak

Slamutskiljar

I anleggsfasen vil det installerast slamavskiljar for å handtera sedimenttransporten frå tunnelen til Øvre Vetrhusvatn. Det hindrar at slam hamnar i Vetrhusvatnet.

Tippens oppbygging

Deponiet skal byggast slik at avrenning frå området til vassdraget skal unngåast. Dette gjerast blant anna ved at massane vert sorterte og plasserte slik at dei fungerer som eit filter for sigevatnet frå nedbørområdet rundt. I tillegg vil ei timetersone mellom elva og deponiet motverke avrenning til vassdraget. Ein vil òg vurdere moglegheiter for å etablere ein slamlagune nedstraums deponiet.

Vurdering av slipp av flaumvassføring i Skreddalen

Spyling av botntappeluka ved inntak 1 vil gje halvårlege eller årlege flaumar i Skreddalen. Dette vil vera gunstig for å oppretthalde elvesletta tilsvarande i dag. Om desse flaumane ikkje er tilstrekkelige for å tilføra elvesletta i Skreddalen lausmassar vil ein, for å auka vassføringa tilstrekkeleg, vurdere å opna inntak nummer 2 frå Tjørndalsvatnet i kortare periodar i vår- og haustflaumen. Det vil då tilførast meir lausmassar, og ein vil til ei viss grad oppretthalda bevegelsane på flata.

9.5 Landskap og inngrepsfrie områder

9.5.1 Problemstilling og avgrensing av influensområde

Landskap og kvartærgeologi

Planlagde tiltaket fører med seg fleire typar inngrep og påverknader i landskapet. Dei ulike inngrepa vil ha ulik verknad på landskapsverdiar og opplevingane av landskapet. Landskapets oppbygging, skala, utforming, fargar og romstorleik er faktorar som har tyding for verknaden av eit

inngrep. Nokre landskap har lågare terskel for kor tid eit inngrep endrar landskapets karakter. Den visuelle tåle- eller bæreevna til eit landskap kan definerast som "evna til å tåle inngrep utan å endra karakter" (Hillestad 1984). Truleg er det slik at mange små inngrep gradvis endrar landskapets karakter medan større inngrep raskt trør over denne terskelen. Dette avheng noko av landskapets karakter og utforming. Den visuelle tåleevna for landskap aukar i små avgrensa landskapsrom og dess meir avskilte landskapsromma er (Berg 1996). Med landskapsrom meinast her det området som vert visuelt avgrensa av terrengformene rundt. Desse forholda er lagde til grunn i vurderinga av dei landskapsmessige verknadane av inngrepa i tiltaksområdet.

Med tiltaksområde meines vegtraseen frå Blådalen til Vetrhusvatna og inntakspunkta i Skreddalen og Sæterdalen. Influensområdet for tiltaket er områda kring Vetrhusvatna, dalføra Skreddalen, Sæterdalen og Eikemodalføret ned til Åkrafjorden samt dei delane av denne som har innsyn til vassdraget.

Inngrepsfri natur (INON)

Direktoratet for naturforvaltning (DN) starta i 1995 ei kartlegging av inngrepsfrie naturområde i Noreg (INON). Årsaka til kartlegginga var ei dramatisk reduksjon av meir eller mindre urørde områder i Noreg. DN har laga ein database over INON-områder i landet som oppdaterast jamleg.

INON-områder er områder som ligg meir enn 1 km (i luftline) frå tyngre tekniske inngrep. Som tyngre tekniske inngrep definerast blant anna anleggsvegar, kanalar, regulerte elver og bekker.

Inngrepsfrie naturområde er delt inn i sonar ut frå avstand til næraste inngrep:

- Inngrepsfri sone 2: 1-3 kilometer frå tyngre tekniske inngrep
- Inngrepsfri sone 1: 3-5 kilometer frå tyngre tekniske inngrep
- Villmarksprega område: Meir enn 5 kilometer frå tyngre tekniske inngrep

Etter 1950 har det vore eit stort fråfall av urørt natur i Noreg. Dette har ført til fleire nasjonale politiske målsetnader om å ta vare på urørte og inngrepsfrie område (INON) for framtida av omsyn til naturarv, friluftsliv, reiseliv og biologisk mangfald.

9.5.2 Metode og verdisetjing

Landskap og kvartærgeologi

Rapporten gjer ei samanstilling av landskapsverdiane i områda som blir berørt av tiltaket. Den er basert på eigne synfaringar, analysar av topografiske kart, flyfoto samt skriftlege kjelder (Elgersma 1999, Diesen 2002, Fylkesmannen i Hordaland 2003, Pushmann 2005).

Inngrepsfrie områder (INON)

Kartgrunnlaget er henta frå DN sin INON-over-sikt, og ein har nytta INON versjon nr. 01.03. Verknaden av tiltaket er funne ved å rekne ut bortfall av INON-areal som følgje av dei tekniske inngrepa frå det planlagde tiltaket. Fråføring av vatn ved bekkeoverføringar, kanalar, anleggsveggar og massedeponi er inngrep som påverkar utbreiinga av inngrepsfrie naturområde. Dagens INON-areal og mogleg bortfall er utrekna ved hjelp av eit planimeter.

Tabell 9.1 og 9.2 viser kriteria for verdsetting og vurdering av omfang for landskap, geologi og inngrepsfri natur.

Tabell 9.1 Kriterier for verdsetting av landskapsbildet, geologisk interessante områder samt inngrepsfri natur (Statens vegvesen 2006)

(...)

Tabell 9.2 Kriterier for vurdering av et tiltaks omfang på landskap (Statens vegvesen 2006)

(...)

9.5.3 Status og verdi

Generelt om landskapet

Norsk Institutt for Skog og Landskap (NISK) har delt Noreg inn i ulike landskapsregionar. Det planlagde tiltaket ligg på grensa mellom landskapsregion 17 Breene og 22 Midtre bygder på Vestlandet. Landskapsregion Breane omfattar dei sju største norske breane og nærområda til desse. Tiltaket rører ved underregion 17.1 Folgefonna, og denne omfattar dei høgareliggande delane av tiltaksområdet (høgare enn 800 moh.). Landskapsregion 22, Midtre bygder på Vestlandet, som den lågareliggande delen av tiltaksområdet, er ein region som dekkjer dei indre bygdene på Vestlandet, frå Rogaland til Møre og Romsdal.

Tiltaksområdet består av bart og grovkupert grunnfjell med gneis og granittisk gneis (NGU nettsider). Influensområdet dominerast òg av gneis og granittisk gneis, men vest i Skreddalen og vidare vestover finn ein det såkalla gabbro-beltet. På grunn av at gneis og granitt er dei framherskande bergartane i området, har det danna seg kraftige massive bergstrukturer. Dette kallast eit granittlandskap, og har kraftige, lyse og golde landformer.

Generelt er det lite lausmassar i heile området, både i høgfjellsområda og langs med dalsidene. I enkelte dalgangar er det mykje rasmassar langs med dalsidene, og lokalt finst det tjukke moreneflatar.

Elvestrengene i dalbotnen dannar hovudnerva i landskapet. I dette golde landskapet blir bekkene eit livgjevande element som skaper rørsle og bryt opp landskapet. Elveløpa er svært flomutsette med raske svingingar i vassføring og mykje massetransport i elveløpet. Dette fører til utvaska vassstrengar med mykje kvit rullestein. Eit utal av småbekkar brekk ned langs dal-

sida og lagar eit kapillærnett av små bekkar som samlast i botn. Det er få store vatn i landskapet, og i høgfjellet finn ein berre mindre dammar og tjern. Vetrhusvatna, som drenerar til Blådalen, er dei største vatna innan tiltaks- og influensområdet.

Vegetasjonen er gjennomgåande skrinn. Trevegetasjon finn ein berre lågare enn 600 moh. Øvst i trebeltet veks bjørk, men denne vert avløyst av furuskog frå kote 500 og ned til sjøen.

Innan tiltaks- og influensområdet finn ein lite bygningar. Den einaste busetjinga er på lausmasseflatene ved Eikemo, der det er fem gardsbruk spreidd utover lausmasseflata. Høgare oppe finst det åtte gamle støler samla på ei lausmasseflate kalt Vetrhusstølen (Eikemostølen). Dette er eit stølsmiljø med lang kontinuitet og eit rikt kulturlandskap.

Landskapet i tiltaks- og influensområde

Dei tre dalførene Sæterdalen, Skreddalen og Blådalen inngår i eit grovkupert skiftande landskap. Dalane er kringsett av et glattskurt og kupert fjellandskap med høgder som strekker seg opp mot 1300 meter. Fjellområda er golde og nakne og med lite vegetasjon. Fjella utgjer massive landskapselement som reiser seg brått opp av dalføra. Blådalshorga og Bjørnebærnuten på om lag 1300 moh. dominerer som dei høgaste fjellmassiva i området. Blådalshorga (figur 9.3) har ei særleg markert landskapsformasjon godt synleg frå både Blådalen og Skreddalen. Fjellmassiva dannar stor kontrast mellom fjell og dal og gjev området intensitet og heilskap. Fjellplatåa på toppen er små, og massiva er opprivne av dalføra. Det golde inntrykket forsterkast av at det mest ikkje finst lausmassar i dei høgareliggande områda.

(...)

Figur 9.3 Blådalshorga med Vetrhusvatna i framgrunnen, eit imponerende fjellmassiv.

Merk at fjella er golde utan lausmassar.

Alle dalføra har elv i botn og eit utal av småbekkar som renn ned frå fjellsidene. Skreddalen og Sæterdalen strekk seg frå Vetrhusstølen på om lag 400 moh. og innover fjellområdet opp til om lag 1000 moh. Dalføra dannar saman ein V-formasjon skilt av fjellmassivet Bjørnebærheia. Vest og sørvest for dette området ligg Blådalen, som strekk seg frå sjøen ved Matre og heilt inn til Folgefonna isbre. Dei tre dalane er svært forskjellige i utforming.

Blådalen

Blådalen i nord skil seg ut som eit dalføre med store variasjonar. Den svingar seg oppover mot breen, og inneheld fleire opne dalrom og tronge topografiske skifter. Øvre og Nedre Vetrhusvatn ligg i eit opent sidedalføre til Blådalen (figur 9.3). Til tross for nokre inngrep i dette området er det forholdsvis lite forstyrra.

Skreddalen

Skreddalen er eit trongt V-forma dalføre som startar i Vetrhuskardet og strekk seg ned mot Verthusstølen. Dalen varierer mellom tronge dramatiske daldrag og større avgrensa dalrom som gjev området variasjon. Vetrhuskardet er eit stort ope rom øvst i dalføret som brekk ned i Skreddalen. Vetrhuskardet utgjer overgangen frå eit harmonisk landskap i Blådalen til det dramatiske dalføret i Skreddalen. Frå Vetrhuskardet er det god utsikt over dalen og elvesletta, og ein kan sjå Langfossen på andre sida av Åkraffjorden (figur 9.5).

Det er ein rik kvartærgeologi i dalføret som er vist i figur 9.4. I Vetrhuskardet ligg det ein stor randmorene (område 1, figur 9.4), morenerydd (område 2, figur 9.4), aktiv rasmark (område 4, figur 9.4) og ei aktiv elveslette/gammal sandur (område 5, figur 9.4).

(...)

Figur 9.4 Kart over dei viktigaste kvartærgeologiske lokalitetane i Skreddalen. Rasmark er markert med raud farge, morenar i gult og aktiv elveslette er markerte med lys blå farge. Sjå tekst for forklaring av dei nummererte områda.

Nakne bratte fjellsider, rasvifter og grove steinurer lagar kontraster mot slake skråningar på motsatt side av dalføra og gir særpreg og intensitet. Skreddalselva midt i dalføret skiftar mellom sakteflytende parti og småfossar i tronge gjel. Elva utgjer ein buffer mellom det grove landskapet på vestsida og den mjukare austsida. Utallige småbekker knekk over kanten og gjer liv i eit elles goldt landskap.

(...)

Figur 9.5 Bildet viser Skreddalen sett frå Vetrhuskardet med elvesletta i forgrunnen. Det er stor kontrast og dramatik i dalføret, i bakgrunnen skimtar Langfossen.

Sæterdalen

Sæterdalen er eit kortare dalføre enn Skreddalen, ligg i retninga nordaust/sørvest og er det mest opne dalføret i området. Dalføret er relativt grunt og har mykje lausmassar i dalbotn og dalsider.

(...)

Figur 9.6 Bilde over Sæterdalen tatt frå nord mot sør. Sæterdalen er meir open enn Skreddalen, her ser ein elva som svingar seg nedetter dalføret.

Eikemodalen

Ved Eikemo og Vetrhusstølen er det to store opne landskapsrom med store botnmorener på flaten. Ved Verthusstølen er det nokre enkle stølsbygningar, medan det på Eikemo er fleire gardar i drift.

Skreddalselva og Sæterdalselva har samløp etter Vetrhusstølen og held fram vidare som Eikemoelva. Elva har eit variert elveløp med dramatik og inntrykkstyrke (figur 9.7).

(...)

Figur 9.7 Eikemoelva renn i eit djupt elvegjel. Her ser ein fossen med middels vassføring frå kjørevegen opp til stølen.

Åkraffjorden

Den langstrekke Åkraffjorden brer seg innover landet med bratte fjellsider på begge sider. Fjorden har eit dramatisk landskap med fjellsidene stupande ned i fjorden frå 800-1000 meters høgde. Granittlandskapet dominerer landskapsbiletet med kraftige formasjonar av bratte, lyse fjellsider mest utan lausmassar. Den velkjente Langfossen er eit markert element i landskapet. På nordsida av fjorden er landskapet meir ope, men her skjer fleire V-forma hengedaler seg innover i landskapet.

Viktige områder - landskap

Einskilde av områda har særleg verdfulle landskapskomponentar. Desse er viste i figur 9.4 og 9.8, og omtala nærare under.

(...)

Figur 9.8 Kart over dei viktigaste landskapsområda i tiltaks- og influensområdet.

Øvre og Nedre Vetrhusvatn og Blådalshorga

Området kring Øvre og Nedre Vetrhusvatn er ei stor ope landskapsryte som skil seg ut frå områda rundt med sin grøne og frodige vegetasjon. Den blankskurte fjellsida opp mot Blådalshorga gjer ein flott kontrast mot landskapsrommet kring vatna.

Skreddalen

Dette er eit dalføre med spesiell kvartærgeologi, avgrensa dalrom og topografisk variasjon. Naturen i Skreddalen inneheld mykje dramatik, mange kontrastar, stor intensitet og spesielle særpreg.

Skreddalen er særleg rik på morenar og gjenspeiler difor isbreen sine rørsler ved siste istid. Elvesletta nedstrøms Vetrhuskardet er eit døme på ei gammal sandur som ennå er i bevegelse. Dette er eit område med pågåande geologiske prosessar som er av regional interesse.

Vetrhusstølen

Vetrhusstølen ligg på ein stor botnmorene. Det er ennå aktiv stølsdrift, og stor grad av harmoni og heilskap/kontinuitet i området.

Eikemodalføret

I dette dalføret gjer Eikemoelva meir dramatik og meir variasjon. Det finst fleire små og store fossefall i dalføret, og delar av elveløpet er blankskurt av flomvassføring og av stor massetransport.

Samla verdisetjing for området

Området har visuelle kvalitetar som er typiske for regionen med middels verdiar. Skredda-

len har noko høgare verdi då dette området har sær gode visuelle kvalitetar i et større område enn ein vanlegvis finn. Området er likevel ikkje unikt i nasjonal samanheng, og gis difor middels - stor verdi.

Dei geologiske førekomstane har middels verdi då dei bidreg til å oppretthalda eit visst mangfald og karakter i regionen.

Verdivurderinga er oppsummert i tabell 9.3.

Tabell 9.3 Verdisetjing av landskap og geologi i tiltaks- og influensområdet

Tema	Landskap	Geologi
Verdi	Middels - stor	Middels

Inngrepsfrie område (INON)

Eit større sone 2 område strekk seg frå Kvannbakkenuten, ved den søndre kanten av Folgefonna, og sørvest mot Åkrafjorden vestafor for Eikemo (figur 9.9). INON-området er totalt 47,6 km². Det er om lag 16 km langt, og med ei breidde som varierer mellom to og sju km.

(...)

Figur 9.9 Kartet viser førekomstane av inngrepsfrie område i influensområdet. Det planlagde tiltaket er teikna inn med blått og vegen er vist med raud stipla strek. Området som fell bort ved gjennomført tiltak er markert med raudt. (Kjelde: DN, INON 01.03).

Store delar av tiltaksområdet ligg inne i dette sone 2 området. Storleiken på dette INON-området, samt den samanhengande gradienten frå fjord til fjell, gjer området stor verdi, sjå tabell 9.4.

Tabell 9.4 Verdisetting, inngrepsfrie områder

Tema	Verdi
Inngrepsfrie områder	Stor verdi

9.5.4 Omfang og konsekvensar

Anleggsfasen

Anleggsfasen vil ha ein varigheit på 1,5-2 år. I dette tidsrommet vil sjølvstøtt trafikk og anleggsarbeid prega tiltaksområdet. I hovudalternativet (alt. B), vil anleggsaktiviteten vera konsentrert kring Øvre Vettrhusvatnet, medan i dei andre to alternativa (alt. A og C) vil anleggsaktiviteten trekkast lenger inn i området til Vettrhusvatnet. Dei landskapsmessige verknadene av dette er mellombels, og konsekvensane av anleggsarbeidet på landskapet og dei inngrepsfrie områda er ikkje vidare vurderte.

Driftsfasen

Inngrep

Dei synlege installasjonane ligg heilt øvst i tiltaksområdet. Installasjonane er inntakspunkt som fordeler seg mellom kote 750 og 800, anleggsområdet ved Øvre Vettrhusvatnet og ein

eventuell vegtrasé frå Blådalen til Øvre Vettrhusvatnet. Tiltaket vil vidare føra til minka vassføring i vassstrengane nedstraums inntaka.

Planane inneber totalt sju bekkeinntak, ein fjelltunnel, fire sperredammar, eit deponi, ein anleggsveg, ein mellombels anleggsplass og ein ditto kraftleidning. Tenkt plassering av anleggsplass og deponi varierer mellom dei ulike alternativa.

Bekkeoverføringane vil tørleggja bekkene nedstraums inntakspunkta. Vassføringane nedstraums vil følgjeleg berre koma frå tilsig frå restfelta. Overføringane vil redusera vassføringa i Eikemovassdraget og auke vassføringa i Blådalsvassdraget. Ved kvart bekkeinntak vert det etablert ein om lag to meter høg betongkonstruksjon med rist. Konstruksjonane vil ha varierende breidde.

Dei planlagde konstruksjonane, med bekkeinntak og sperredammar vil i ein landskapsmessig samanheng utgjera relativt små punktinngrep som berre er synlege innanfor landskapsrommet dei ligg i. Dette er vist med bildemontasjane i figur 9.10 og 9.11. Bekkeinntaka og dammane er for det meste plassert i småkupert terreng, der dei fleste berre blir synlege på korte avstandar. Inngrepa vil for det meste gje lokale landskapsverknader og har difor eit lite negativt omfang. Inntak 1 (i Vettrhusvatnet), 5 og 6 (begge i Sæterdalen) ligg i opnare landskapsrom, og er difor meir eksponert. Desse vil difor ha noko større visuelle verknader enn dei andre inntaka (figur 9.10), og vurderest til å ha eit lite - middels negativt omfang.

(...)

Figur 9.10 Illustrasjonen viser planlagt bekkeinntak (inntak 6) i Sæterdalen.

(...)

Figur 9.11 Bilde nedstraums viser den planlagde sperredammen ved utløpet og inntaket i Tjørndalsvatn.

Hovudalternativet (alternativ B) inneber opparbeiding av ein ny 3,7 km lang anleggsveg frå den eksisterande vegen i Blådalen og opp til anleggsområdet ved Øvre Vettrhusvatnet. I Blådalen vil vegtraseen gå gjennom eit landskap som allereie er noko forstyrra. Vegen vil likevel ha større landskapsmessige konsekvensar i området kring Vettrhusvatna. I dette området vil ein veg bryta inn i eit heller uforstyrra lågheimråde, vera godt synlig innan heile landskapsrommet og vil verke forstyrrande på harmonien i området. Vegen er stadvis dårleg tilpassa landskapsformene. Ein permanent veg har difor eit middels negativt omfang for landskapet kring Vettrhusvatna. I Blådalen vil vegen gå inn i eit frå før forstyrra landskap og ha eit lite negativt omfang. Dersom vegen vert fjerna etter avslutta anleggsarbeid, vil spora frå traseen vera godt synlege i ein femårsperiode, og om lag utviska etter 20 år. Dersom vegen vert fjerna etter anleggsperioden, vurderest denne til å ha eit lite eller inga omfang.

Alternativ A inneber opparbeiding av ein ny 5,2 km lang anleggsveg inn til Vetrhusskardet, rett ovanfor Skreddalen. Vetrhusskardet er ein del av Skreddalen, og planlagt veg vil gå inn i eit område med harmoni og bryte heilskapen. Vegen vil vera godt synlig innan heile landskapsrommet og forstyrre harmonien. Vegen vert vurdert til å ha eit middels negativt omfang. Det vil ved etablering av ein mellombels veg vera vanskeleg å tilbakeføra terrenget fullstendig, og verknadane av denne vurderast difor til å gje eit lite negativt omfang. Alternativ C er veglaust og vil ikkje ha tilsvarende konsekvensar.

Hovudalternativet (alt. B) inneber at tunnelmassane vil bli drivne ut gjennom påhogget ved Øvre Vetrhusvatnet. Det skal takast ut om lag 100 000 m³ steinmasse som skal deponerast i ein forseinking nord for påhogget. Massane vil jamnast ut og dekkjast med stadeigen vegetasjon. Om ein legg vekt på ei god landskapstilpassing, vil massane kunna kamuflerast godt, då terrenget ved Øvre Vetrhusvatnet gjer dette mogleg. Massedeponiet vil verta tildekt med den vegetasjonen og det jordsmonnet som vart fjerna før deponeringa starta. Massen har frø og røter frå staden, og saman med gunstige soltilhøve vil dette gje ei revegetering av deponiet som er lik områda rundt. Bergartane som skal deponerast er relativt næringsfattige, men skil seg ikkje særleg ut frå bergartane i deponiområdet og vil ikkje påverke vegetasjonen. Eit massedeponi ved Øvre Vetrhusvatnet har difor eit lite negativt eller inga omfang.

I alternativ A og C er massane tenkt deponert i Vetrhusskardet ved tunnellini laget. Landskapet i Vetrhusskard er ope, og difor kan massane frå deponiet vanskeleg skjulast i terrenget. Dette gjer ein god terrengtilpassing vanskeleg, sjå figur 9.13. Eit deponi i dette området vil ytterlegare ha ein uheldig innverknad på dei kvartærgeologiske verdiane (randmorena) i området. Verknaden av eit deponi i Vetrhusskardet vurderast til å bli liten negativ på tema landskap.

Fotomontasjane som visar det planlagde tunnelpåslaget ved Øvre Vetrhusvatn (alternativ B) eller Vetrhusskardet (alternativ A og C), anleggsveg og deponiet er viste i figur 9.12 og 9.13.

(...)

Figur 9.12 Illustrasjonen viser det planlagde tunnelpåslaget ved Vetrhusvatnet, deponi og anleggsveg under anleggsperioden (alternativ B).

(...)

Figur 9.13 Illustrasjonen viser det planlagte tunnelverrslaget i Vetrhusskardet (alternativ A og C), deponiet og anleggsvegen under anleggsperioden. Biletet er tatt med helikopter frå sør nord.

Tiltaket vil ikkje medføra behov for framføring av nye permanente kraftleidningar. Planane føreset at det blir bygt ei mellombels line til anleggsområdet.

Redusert vassføring

Det planlagde tiltaket vil føra til redusert vassføring i fleire elve- og bekkeleier. Dei delane av vassløpa som får størst reduksjon i vassføring, vil gro igjen dei første årene etter utbygginga.

Vasstrengene er viktige element i dette golve landskapet. Rennande vatn er sentrale landskapselement som skapar liv og dramatik i landskapet. Særleg viktig er vasstrengen langs dalbotnen, fordi ein her har ein forventning om rennande vatn. Mindre sidebekker har ein meir perifer tyding, fordi desse er mindre synlege.

Minka vassføring i vassdraget vil endre landskapsopplevinga i området, og storleiken på restvassføringa har stor innverknad på korleis landskapsopplevinga endrast. Også her styrer topografi og landskapsrommet kor synleg verknaden blir. Dei største landskapsromma finn ein i Skreddalen og Sæterdalen, og desse områda er særskilt sårbare for endringar i vassføringa. Her vil ein reduksjon i vassføringa vera synleg i store deler av landskapsrommet. Mindre vassføring reduserer eit sentralt landskapselement, og gjer eit middels negativt omfang.

Som tidlegare omtala vil ei redusert vassføring og massetransport gje mindre rørsler på elvesletta i Skreddalen. Dette kan føra til at elvesletta til ei viss grad forstyrrest og endrar karakter samstundes som ho vert meir utsett for gjengroing. Alternativ A og C inneber i tillegg eit deponi og ein veg i Vetrhusskardet, som vil kunna forstyrre deler av randmorenen. Omfang av alternativ B i høve til geologi vurderast som lite negativt, mens alternativ A og C vurderast som middels negativt.

For å illustrera dei landskapsmessige verknadane av den minska vassføringa er det teke fotografier ved forskjellige vassføringer i Skreddalselva og Eikemoelva. Forventa fordeling av ulike vassføringer over året er berekna og vist saman med figurane 9.14.

(...)

Figur 9.14 Ulike vassføringer ved bru på Eikemoflata.

Tabell 9.5 Fordeling av ulike vassføringer oppgitt som veker/år i eit normalår før og etter overføringa.

(...)

Figurane 9.14 visar at vassføringar kring 1–1,5 m³/s vil dominera gjennom året. Dette er også tilfelle i dag. Vassføringa vil jamnast ut, og periodar med vassføring over 3 m³/s vil halverast.

Samla vurdering for landskap og geologi

Konsekvensar for landskap og geologi av redusert vassføring har eit middels negativt omfang med middels negative konsekvensar (- -) for alle alternative løysingar. Etablering av permanent anleggsveg (alternativ A og B) vil i tillegg føra med seg eit middels negativt omfang på landskapsverdiane kring Vetrhusvatna og Vetrhusskardet. Dette forsterkar dei samla negative

konsekvensane for alternativ A og B (tabell 9.6).
Konsekvensar for geologi er vist i tabell 9.7.

Tabell 9.6 Oversyn over samla verdi, omfang og konsekvens for tema landskap. Alternativ A og B tek utgangspunkt i permanent veg

Utbyggingsalternativ	Verdi	Omfang	Konsekvens
A		Middels negativt	Stor negativ (-)
B	Middels – stor	Middels negativ	Middels negativ (-)
C		Liten negativt	Liten negativ (-)

Tabell 9.7 Oversyn over samla verdiar, omfang og konsekvensar for tema geologi

Utbyggingsalternativ	Verdi	Omfang	Konsekvens
A		Lite - middels negativt	Liten - middels negativ (- / --)
B	Middels	Lite negativt	Liten negativ (-)
C		Lite - middels negativt	Liten - middels negativ (- / --)

Inngrepsfrie område (INON)

Dersom planane for bekkeoverføringane vert gjennomførte, vil det inngrepsfrie området verta delt i to uavhengig av alternativ. INON-området vert i tillegg redusert med om lag 15,7 km², noko som utgjer ca. 38 % av dette. Gradienten frå fjord til fjell blir oppretthalden etter tiltaket, men i staden for eit større INON-område gjenstår nå to mindre restområde.

Denne reduksjonen av areal definert som inngrepsfri natur og oppsplittinga av dette har middels til stort negativt omfang med stor negativ konsekvens (tabell 9.8).

Tabell 9.8 Oversyn over samla verdi, omfang og konsekvens for inngrepsfri natur ved utbygging av Eikemovassdraget

Alternativ	Verdi	Omfang	Konsekvens
A, B og C	Stor verdi	Middels til stort negativt	Stor negativ (- - -)

9.5.5 Forslag til avbøtande tiltak

- Ei veglaus utbygging eller utbygging med mellombels veg vil langt på veg skåne landskapsverdiene i området. Om ein skulle vel-

ja å etablera ein permanent veg, vil det kortaste vegalternativet (alt. B til Øvre Vettrhusvatnet) vera mest skånsomt.

- Ein mellombels veg skal leggst lett i terrenget slik at underlaget vert skada minst mogleg. Vidare vil ein sprenga minst mogleg i traseen, i størst grad nytta utfyllingar i staden.
- Deponi og vegskulder skal tilbakeførast med stadeigen vegetasjon. Deponiet skal planerast og utformast på ein måte som fell naturleg.
- Det skal utførast halvårlege eller årlige utspylingar gjennom botnlukene i inntak 1. Dette vil bli gjort i flaumsituasjonar, og vil difor bli gjort i Skreddalen. Slike flaumsituasjonar vil kunna vera tilstrekkelege til å oppretthalda ei viss massetransport i Skreddalen. Ein kan då unngå at elvesletta gror att. Utviklinga på elvesletta i Skreddalen vil difor bli overvaka og fotodokumentert. Dersom det er behov for hyppigare/større flauumar, vil ein i tillegg vurdere å sleppa vatn frå inntaksterskel 2 ved behov.

9.6 Naturmiljø og biologisk mangfald

9.6.1 Problemstilling og influensområde

I anleggsperioden kan støy, ferdsel og trafikk ha negative konsekvensar for sårbare vilt- og fuglearter. Verknadane av anleggsarbeidet vil i dei fleste tilfeller vera mellombelse. Dyr og fuglar vil oftast berre trekke unna tiltaksområdet i anleggsperioden, men vil som regel nytta området igjen etter avslutta arbeid. Einskilde artar, særleg rovfugl, er sårbare for støy under hekking. Vidare kan nye tekniske installasjonar tett opptil hekkeplassane føra til at arten sluttar å nytte denne.

I driftsfasen er dei negative verknadene av tiltaket i første rekkje knytte til fylgjer av redusert vassføringa nedstraums bekkeinntaka. Ei minke i vassføringa kan ramma fuktkevande naturtypar, flora og vegetasjon. I bekkekløfter med fuktkevande vegetasjon på rasmark, kan ei sterk minke i vassføringa gjera lufta mindre fuktig og difor påverka vegetasjonen. Rasmarkvegetasjon er ofte sigevasspåverka frå ovanforliggende områder, og bekker i botn av kløfta får då mindre å seie. Fukta i området vil uansett minka noko ved senka vassføring, og verknaden av dette må vurderast i kvart enkelt tilfelle. Redusert vassføring kan òg ha konsekvensar for vilt, fugl og fisk, om dei er heilt eller delvis avhengige av elva som leveområde og/eller matkjelde.

Med tiltaksområdet meines her vegtraseen frå Blådalen til Vettrhusvatna og inntakspunktene i Skreddalen og Sæterdalen. Influensområdet for tiltaket er dei bekke- og elvestrekningane som får endra vassføring etter utbygginga.

9.6.2 Metode for kartlegging og verdsetting

Datagrunnlag

I samband med verneforslaget for Folgefonna nasjonalpark er det laga fleire rapportar om naturverdiane i regionen. Kommunane har i tillegg utført viltkartlegginger. Som grunnlag for konsekvensutgreiinga vart heile influensområdet grundig undersøkt i august 2006. Ved denne synfaringa vart det utført undersøkingar i heile tiltaksområdet, samt i alle vatn og bekkestrenger som inngår i utbyggingsplanane. Naturtypar, vegetasjon, flora og vilt vart kartlagde. I mai 2007 vart det utført kompletterande undersøkingar for å kartleggja eventuelle hekkeplassar for rovfugl og for sensitive fuglearter. Rapporten bygger også på intervju med innbyggjarar frå Eikemo. Desse har god kjennskap til forekomster av vilt i området.

AMBIO Miljørådgivning AS har utarbeida ein egen fagrapport om biologisk mangfald.

Metode

Kriterier for verdsetting av naturmiljøet er vist i tabell 9.9. Kriterier for vurdering av omfang som er brukte i vurderingane er viste i tabell 9.10. Etersom tiltaket ikkje vil ha positive verknader for det biologiske mangfaldet, er berre kriteria for negative omfang vist i tabellen.

Tabell 9.9 Verdsetting av naturmiljøet og det biologiske mangfaldet (Statens vegvesen 2006).

(...)

Tabell 9.10 Kriterier for vurdering av omfang for naturmiljø og biologisk mangfald (Statens vegvesen 2006).

(...)

9.6.3 Status

Berggrunn og klima

Det planlagde tiltaket ligg i overgangen mellom eit typisk vestnorsk fjordlandskap og eit brelandskap. Isbreen Folgefonna påverkar klimaet i dei høgareliggande områda, men klimaet blir meir oseanisk nærare fjorden. Den korte avstanden til kysten gjer at heile området er svært nedbørrikt, men det er store lokale variasjonar i nedbørmengde (Fylkesmannen i Hordaland 2003). Innan tiltaksområdet fell det om lag 3000 mm årleg nedbør, og det er mellom 200-240 nedbørsdøger i året. Snittemperaturen ved fjorden er 6-8 °C, og denne minkar med aukande høgde over havet.

Berggrunnen i området dominerast av gneis og granittisk gneis, men på den vestre sida av Skreddalen og vidare vestover, finn ein det såkalla gabbrobeltet. Gabbro og amfibolitt er relativt mjuke bergartar som skil seg ut ifrå den harde gneisen som dominerer elles i området.

9.6.4 Status og verdi for naturtypar, vegetasjon og flora

Vettrusskardet/Skreddalen

Skreddalen dominerast av skrinn, artsfattig, lågalpin vegetasjon ned til bjørkebeltet. To bekkeløp har greve djupe forseinkingar i morenemassane i Vettrusskardet (figur 9.4). I kantane av desse ravinane er det eit område med interessant kalkkrevjande vegetasjon i lausmassane (område 8, figur 9.17.)

(...)

Figur 9.15 Ravinar i Vettrusskardet

Bekken frå Tjørndalsvatnet drenerer til Skreddalen, og passerer eit trongt lite fossegjel i berget utan fossesprutvegetasjon (område nummer 7, figur 9.17). I dette gjelet vart det funne to mindre vanlege mosar.

Omkring kote 620 renn Skreddalselva inn i ei gamal elveslette (sandur) (område 6, figur 9.17). Denne gamle elvesletta er i rørsle, og bekkane oppstraums elvesletta tilfører enno lausmasselflata ein del massar (figur 9.5). Her veks det pionervegetasjon, og dette er ein naturtype som det i dag finst lite av i regionen.

Den vestre delen av Skreddalen er dominert av ustabil rasmark frå gabbrofeltet. Ned mot stølsområdet aukar innslaget av beiteskog, og her er det bjørkeskog med høgstauder (område 4, figur 9.17). Stølsområdet er tidligare slåttemark som i dag brukast til beite. Området er aldri gjødsla og er ei naturbeitemark.

Heiområdet

Tiltaksplanane omfattar deler av den mellomalpine sona ved Bjørnbærheia, eit skrint småkupert landskap med litt finnskjegg og mykje nakent berg.

Ein av dei berørte bekkane (frå vatn på kote 1002,5) renn inn i ei større fattigmyr (figur 9.16) kringsett av beita bjørkeskog ved kote 775 (område 5, figur 9.17). Skogen er beiteprega høystaudeskog som ikkje er ferdig utvikla. Det ligg nokre rotnande stammar på bakken, og feltsjiktet vekslar mellom blåbærlyng og høgstaudar som smørtelg og bjørnekam.

(...)

Figur 9.16 Stor myrflate ovanfor Vettrussstølen omkransa av beitebetinga eldre bjørkeskog.

Sæterdalen

Sæterdalen er eit opent dalføre med grashei (figur 9.6). I dette lågalpine og beiteprega fjellområdet, vekslar vegetasjonsdekket mellom blåbærheivegetasjon og fattigmyr i terrenget rundt Sæterdalselva, mindre snøleier i brattare tereng og småkløfter langsmed bekkene.

Frå Heimsta Sæterdalsvatn renn eit bekkedrag mot sør, og bekkene passerer ei bekkeløft like nedanfor utløpet ved kote 850 (område 1, figur 9.17). Bekkeløfta manglar fossesprøytevegetasjon, men det vart funne ein sjeldan moseart.

Bekken som drenerer austre del av Bjørnebærheia knekk ned i Sæterdalen omkring kote 870 (område 2, figur 9.17). Dette er ein trong bekkedal med mykje lausmassar og blankskurt stein. I denne kløfta vart det funne fleire kalkkrevjande artar som indikerer at staden er rik på næring. Dette botanisk interessante området strekk seg langs med heile kløfta og ned til kote 750.

Dalbotnen og dei nedre delane av dalsidene i Sæterdalen er dekkja av mykje lausmassar. Her finn ein vanlege naturtypar med lågalpinvegetasjon som ikkje skil seg frå områda elles.

Omkring kote 600 renner elva i ei trong bergkløft utan nokon markert sprutsone (område 3, figur 9.17). Her blei det funne fleire sjeldne mosar, og floraen gis middels verdi.

Vettrhusstølen og Eikemo

Bjørkeskogen ovanfor Vettrhusstølen har større førekomstar av bregneenger i det hellande terrenget og i smådalane. Vidare mot stølsområdet overtek høgstaude-bjørkeskogen med eit felt-sjikt som er dominert av sauetelg. Skogen er ikkje heilt utvaksen, men er prega av langvarig beitepåverknad. Sjølv stølsområdet kan karakteriserast som naturbeitemark, og er ein viktig

naturtype etter DN-håndbok 13 (område 4, figur 9.17).

Etter samløpet mellom Skreddalselva og Sæterdalselva renn Eikemoelva vidare gjennom tronge blankskurte gjel ned til Eikemoflata. På Eikemoflata svingar ho seg i ein stor bue kring gardsområdet for så å renna gjennom tronge gjel og ned til sjøen. Det vart ikkje funne naturtypar eller vegetasjon med særskild interesse langsmed denne strekninga. Ved utløpet av Eikemoelva er det funne svavrangmose.

Viktige lokalitetar

Det vart funne to interessante naturtyper i bekkeløfter med rasmak, ei større innlandsmyr, pionersamfunn på elveslette og ein del stader med fuktkrevjande mosar. I enkelte tilfelle vart det registrert noko fossesprøyt, men utan at ein fann såkalla fossesprøytvegetasjon. Ytterlegare vart det funne fire lokalitetar med sjeldne moseartar. Artane står ikkje på nasjonal raudliste, men er regionalt sjeldne eller fåtallige. Områda er viste i tabell 9.10 og på figur 9.17.

(...)

Figur 9.17 Kart over lokalitetar med særskild interessante naturtypar, vegetasjon og flora i tiltaks- og influensområdet (for forklaring, sjå tabell 9.10).

Tabell 9.10 Viktige område for naturtypar, vegetasjon og flora, og verdivurdering av desse. Nummereringa viser til figur 9.17

Nr.	Lokalitet	Skildring	Verdi		
			Naturtype	Vegetasjon	Flora
1	Austre bekk frå Heimre Sæterdalsvatn	Bekkeløft utan fossesprøyt like nedanfor utløpet. Funn av svavrangmose (<i>B. muehlenbeckii</i>).	-	-	Middels
2	Austre bekk frå Bjørnebærheia	Bekkeløft og rasmak med fleire kalkkrevjande artar. Av særskild interesse er taggbregne (<i>Aspidium lonchitis</i>) piggrådmose (<i>Blepharostoma trichophylla brevirete</i>) og blåtornemose (<i>Mnium blyttii</i>). Utover dette vart det òg funne karplantane gulsildre og bekkesildre som begge er krevjande planter.	Middels	-	Middels
3	Sæterdalselva ved Vettrhusstølen	Gulsildre og mosane sothutremose (<i>Marsupella andreaeoides</i>), svavrangmose (<i>Bryum muehlenbeckii</i>) og kulegråmose (<i>Racomitrium ellipticum</i>).	-	-	Middels
4	Området Vettrhusstølen	Naturbeitemark og beiteskogar med rike høystaudeførekomstar i eit aktivt skjøtta kulturlandskap.	Middels	Middels	-
5	Bekk frå vatn 1002,5	Bekken renn gjennom ei stor myrflate som tidlegare har vort slåttemyr.	Middels	Middels	-
6	Utløpet av Eikemoelva	Svavrangmose (<i>Bryum muehlenbeckii</i>) funne på steinblokker ved utløpet av Eikemoelva	-	-	Middels

7	Gamal elvslette (sandur)	Gamal elveslette som er relativt stabil i dag og som ikkje får tilført bresediment. Ingen sjeldne artar, men ein del pionerartar på dei mest utsette partia. Ein naturtype som det i dag finst få av. Floristisk mindre interessant.	Middels	-	-
8	Bekk frå Tjørndalsvatn	Funn av to sjeldne mosar; faksjøkulmose (<i>Arctoa fulvella</i>) og bekkehoggstann (<i>Tritomaria polita</i>). Artane finst spreidd men fåtallige i fjellet i Sør-Norge.	-	-	Liten - middels
9	Bekk frå Midtbotn	Bekkekløft/rasmark med interessant flora som indikerar kalkrik lokalitet. Dette er ein fåtallig naturtype i regionen. Botanisk rik lokalitet som skil seg ut med svarttopp, dvergjamne, gul- og stjernesildre.	Middels	-	Liten - middels

Samla vurdering

Naturtypar, vegetasjon og flora innan tiltaksområdet har liten verdi, medan influensområdet elles har middels verdi.

9.6.5 Status og verdi for fauna

Tiltaks- og influensområdet har ein fauna som er typisk for denne delen av Vestlandet. Store delar av tiltaksområdet inngår i den lågalpine sona, og som har eit avgrensa potensiale for vilt. Lågare nede i influensområdet finn ein rikare og meir varierte biotopar. Størst verdi har skogsområda, då skogen kring Vetrhusstølen og Eikemo er oppført som eitt av dei 25 viktigaste viltområda i Etne kommune.

Innanfor tiltaksområdet finn ein vanlege fuglearter som fjellrype og ravn heile året. Om sommaren er heippiplerke den vanlegast førekommande arten i dei lågalpine sonene i tiltaksområdet. Langs med dei større vassstrengene hekkar det fossefall, men antal hekkande par er usikkert. I sommerhalvåret kan arten observerast ved vassstrengar både i tiltaks- og influensområdet (område 8, figur 9.18). I tillegg brukar fosse-

kallen den nedre delen av Eikemoelva (nedstraums Eikemo) som overvintringsområde.

I dei lågareliggande delane av influensområdet finn ein orrfugl og storfugl heile året (område 3, figur 9.18). Vidare er beiteskogen kring Vetrhusstølen og Eikemo ein klassisk biotop for kvitryggspett, og dette er truleg eit leveområde for arten (område 3, figur 9.18). Det er og registrert hekkande gråspett på Eikemo. Begge desse artane er oppførde på den norske raudlista over trua artar i kategorien "nær trua (NT)". Artane er særst sårbare for skogbruk og treslagskifte.

Hjort er det mest dominerande pattedyret i området, og er vanleg førekommande heile året i dei lågareliggande områda i vassdraget. Det går eitt hjortetrekk gjennom området om våren og hausten, til overvintringsområde i Kvinnherad ved Rosendal (figur 9.18). Viktige funksjonsområde for vilt er viste i figur 9.18 og tabell 9.11.

(...)

Figur 9.18 Viktige funksjonsområde for vilt innan tiltaks- og influensområdet er markert på kartet med grøne felt. For forklaring av områda, sjå tabell 9.11.

Tabell 9.11 Viktige funksjonsområde for vilt (nummereringa viser til figur 9.18)

Nr.	Lokalitet	Beskrivelse	Verdi
1	Gjuve	Beiteområde for hjort, leveområde for storfugl	Middels
2	Heia	Beiteområde for hjort	Middels
3	Stakkstødfjellet	Leveområde for storfugl	Middels
4	Mosnesdalen - Eikemo	Trekkvei for hjort, høst- og vårtrekk	Middels
5	Vetrhus - Eikemo	Leveområde for kvitryggspett	Middels
6	Bjørnebærnuten - Blådalshorga	Leveområde for fjellrype	Liten - middels
7	Deler av Eikemovassdraget	Leveområde for fossefall	Middels
8	Kvanngrodhorga	Hekkeplass for fjellvåk	Middels
-	Aust i influensområdet	Hekkeplass for rovfugl	Middels
-	Tett ved Skreddalen	Hekkeplass for rovfugl	Middels

Det er ikkje dokumentert at rovfugl hekkar sjølve i tiltaksområdet. Det er derimot dokumentert tre hekkeplassar for raudlista rovfugl i

influensområdet. Ein finn ein hekkeplass for fjellvåk under Kvanngrodhorga, hekkeplassen ligg mindre enn 1 km frå den planlagde vegtra-

seen. Fjellvåken står ofte over hekking i år med liten smågnagarbestand, men den registrerte hekkeklassen blir truleg brukt i år med mykje smågnagarar. Dei resterande lokalitetane inneheld sensitive opplysningar, og er difor omtala i et eige notat som er unntatt offentlegheita.

Vidare kan influensområdet ha eit visst potensial som hekkeområde for småfalkar.

Samla vurdering

Samla sett vurderast influensområde til å ha middels verdi for vilt, mens sjølve tiltaksområdet har liten verdi.

9.6.6 Omfang og konsekvens for naturmiljøet

Verknader på naturtypar, vegetasjon og flora

Det planlagde tiltaket sin verknad på dei viktigaste naturtypane, vegetasjon og flora vil variera frå stad til stad. Pionersamfunnet på elvesletta vil vera sårbar, då ei redusering av vassføringa vil minska rørselene i lausmasseflata. Vekstvilkåra vert då slik at eit meir permanent dekke med vegetasjon kan etablerast og dagens pionersamfunn går ut.

For bekkekløftene vil verknadene avhenga av om luftfukt eller graden av overspyling i vesentleg grad endrast. Fleire av bekkekløftene er i tillegg sigevasspåverka som hindrar uttørring. Redusert vassføring har truleg mindre påverknad då bekkekløftene er tronge og luftfukten likevel er høg. Omfanget ventas å vera størst for bekkekløfter som ligge rett nedstraums bekkeinntaka der vassføringa vert tilnærma lik null.

Tiltaket kan føre til at ein lokalitet med den sjeldne mosen svavrangmose fell bort. Arten er sjeldan i regionen, men er ikkje oppført på nasjonal raudliste. Ytterlegare vil lokaliteten fortsatt finnast fleire stader i vassdraget.

Innlandsmyra ovanfor Vetrhusstølen er avhengig av grunnvatnet for å hindra tørke og tilgroing. Det er eit stort restfelt nedstraums bekkeinntaket som vil sikre myra eit grunnvannspeil. Ikring Vetrhusstølen er det registrert beite-, høgstaudebjørkeskog og naturbeitemark som i liten grad er knytt til vassføringa i elvene.

Verknaden på dei einskilde lokalitetane er viste i tabell 9.12 og konsekvensane er viste i tabell 9.13.

Tabell 9.13 Oversikt over virkning og omfang på de viktige lokalitetane for tema naturtypar, vegetasjon og flora. Lokalitetsnummeret refererer til figur 9.17

Nr.	Lokalitet	Beskrivelse	Omfang
1	Austre bekk frå Heimre Sæterdalsvatn	Funn av den sjeldne svavrangsmosen (B. muehlenbeckii) i bekkekløft.	B. muehlenbeckii er en fuktkevjangende mose som veks langs bekkekanter og som krev jamleg overrisling av vatn. Lokaliteten ligger rett nedstraums bekkeinntaket og arten kan gå ut ved tørrlegging av bekken. Arten finst på fleire lokalitetar i vassdraget. Middels negativt omfang.
2	Austre bekk frå Bjørnebærheia	Bekkekløft og rasmark med rik flora med fleire kalkkevjangende artar.	Bekkeinntaket er plassert i nedre kant av lokaliteten. Inntakskulpen vil demma ned delar av lokaliteten. Denne vil då verta noko redusert i storleik og dette gjer eit middels negativt omfang.
3	Sæterdalselva ved Vetrhusstølen	Bekkekløft med fleire sjeldne moseartar.	Sothutremose (M. andreaeoides) og svavrangmose (B. muehlenbeckii) krev rennande vatn, kulegråmose (R. ellipticum) krev høg luftfukt. Tiltaket vil føra til mindre vassføring på lokaliteten, men luftfukt og vasssprut vil til ein viss grad oppretthaldast av restvassføringa. Artene vert antakeleg lite påverka av tiltaket, deira antal kan minka noko. Lite negativt omfang.
4	Området Vetrhusstølen	Rik høgstaudeforekomst, naturbeitemark og beiteskog.	Av di området enno opprettheld grunnvassnivået frå Sæterdalselva, vil tiltaket ikkje ha verknader på området. Intet omfang.
5	Bekk frå vatn 1002,5	Stor myr som tidlegare blei brukt til slått.	Minka tilsig av vatn vil føra til ei noko lågare grunnvasspegel og at skogen då vil kunna veksa lengre ut på myra. Dette vil berre ha eit lite negativt omfang.
6	Utløpet av Eikemoelva	Funn av den sjeldne svavrangsmosen	Reduksjon i vassføring ved sjøen vil verta liten og forventes ikkje å gje verknader av interesse. Intet omfang.

Nr.	Lokalitet	Beskrivelse	Omfang
7	Gamal elvslette (sandur)	Interessant naturtype (pionersamfunn)	Naturtypen er tilpassa dagens vassføring og massetransport i saman med flaumar for å oppretthalda pionersamfunnet på sletta. Difor vil ein forsøka å kompensera for minke i flaumvassføringa ved utspyling av botnluka i flaumvassføringa om våren og hausten. Dette vil truleg berre delvis oppretthalda dagens tilstand og det forventast noko meir gjengroing med viervegetasjon. Omfanget vurderast til å vera lite - middels negativt .
8	Bekk frå Tjørndalsvatn	Interessant flora i bekkekløft	Lokaliteten ligg rett nedstraums dammen, og ein total tørrlegging vil vera negativ for den florale førekomsten. Tiltaket vil difor ha eit middels negativt omfang for floraen i bekken frå Tjørndalsvatnet.
9	Bekk frå Midtbotn	Bekkekløft/rasmark med rik kalkkrevjande flora.	Rasmarka er ikkje avhengig av vatn frå bekken, tiltaket har difor ikkje negativt omfang for floraen på staden .

Verknad på vilt

For temaet vilt er det først og fremst fossekall som vert ramma av minke i vassføringa i bekkane og elvene etter utbygginga. Ei mindre vassspegel og grunnare djup i bekker og elver vil til ei viss grad redusera kvalitetane som næringsområde for arten. Tilsvarende kan ei minska vassføring redusera talet på hekkeplassar kring bekker og elver som er påverka av tiltaket. Effekten av tiltaket verkar trass dette å vera avgrensa, då det enno vil vera tilstrekkeleg restvassføring i de aktuelle leveområda. Det er sannsynleg at fossekallen enno vil finna egna hekkeplassar i dei gode hekkebiotopane i elvejuva nedstraums Vetrhusstølen. Tiltaket har difor eit lite negativt omfang for fossekallen i området.

Rovfugl og andre sårbare fuglearter som hekker ved deler av tiltaksområdet kan bli for-

styrta i anleggsperioden. Verknadane for rovfugl kan ein unngå ved å kontrollere om artane hekker det aktuelle året eller at ein legg anleggsarbeidet utanom hekketida. Dette er nærare omtala i eit eige notat (AMBIO 2007).

Utover dette har ikkje tiltaket særskilde konsekvensar for andre viltartar i området.

Samla verknad på naturmiljø og biologisk mangfold

Eit samla oversyn over verdi, omfang og konsekvensar for naturmiljø og biologisk mangfold er vist i tabell 9.14. Verknadane av det planlagde tiltaket knyt seg først og fremst til den minka vassføringa i vassstrengene, og det er difor inga forskjell i vurderingane for dei ulike utbyggingsalternativa. Samla sett vurderast tiltaket å ha liten negativ konsekvens for biologisk mangfold.

Tabell 9.14 Oversyn over samla verdi, omfang og konsekvens for biologisk mangfold

Alternativ	Tema	Verdi	Omfang	Konsekvens
A, B og C	Naturtyper	Middels verdi	Lite-middels negativt	Liten negativ
A, B og C	Vegetasjon	Middels verdi	Liten negativ	Ubetydelig - liten negativ
A, B og C	Flora	Middels verdi	Liten-middels negativ	Lite negativ
A, B og C	Vilt	Middels verdi	Lite negativ	Lite negativ
A, B og C	Biologisk mangfold – samlet vurdering	Middels verdi	Lite-middels negativt	Liten negativ (-)

9.6.7 Forslag til avbøtande tiltak

Halvårlege eller årlege utspylingar av botnlukene i inntak nummer ein, og eventuelt frå inntak nummer to, vil bidra til å oppretthalda sedimenttransport og bevegelse på elvesletta i Skreddalen.

Av omsyn til dei registrerte rovfuglhekkeplassane vil ein unngå anleggsarbeid på lokalitetar beskrivne i eige notat i perioden februar – august. Ein vil difor vurdere om artane har etablert seg på hekkeplassane innan anleggsarbeidet startar.

9.7 Fisk

9.7.1 Problemstillingar

I Eikemovassdraget kan ei minska vassføring føra til ei reduisering av produksjons- og oppvekstareal for fisken i vassdraget. I tillegg kan større variasjonar i vassstemperatur og fysiske endringar av oppvekstområda som følgje av auka sedimentering og auka groing på sedimenta påverke leveforholda for fisk. Det er ikkje berre fisken som kan få redusert leveområda sine som følgje av den reduserte vassføringa. Produksjonen av botndyr vil gå ned om det vassdekkare arealet vert redusert.

Blakking fra tunnelvatn i Øvre Vetrhusvatn medan anleggsarbeida pågår og ei tid etterpå, kan verta vanskeleg for fiskebestanden nedstraums i vatnet.

9.7.2 Metode

Datagrunnlag

Det blei gjennomført prøvafiske med fleiromfars botngarn i Øvre og Nedre Vetrhusvatnet i august 2006. I dei fiskeførende delane av Eikemoassdraget som vert berørte av utbygginga, vart det utført prøvafiske med elektrisk fiskeapparat i den same perioden. I alt tre stasjonar vart fiska i med el-fiskeapparat: Ein stasjon i Sæterdalselva, ein stasjon i Eikemoelva og ein stasjon i Skreddalselva.

9.7.3 Status og verdi

Det er ein sjølvrekrutterande aurebestand i begge Vetrhusvatna, Skreddalselva, Sæterdalselva og Eikemoelva. Prøvafisket viste at Øvre Vetrhusvatnet har ein litan, men storvaksen bestand av aure med god kondisjon. Nedre Vetrhusvatnet har derimot ein betydeleg tettare bestand av småvaksen aure i dårligare kondisjon. Aurebestanden i Øvre Vetrhusvatnet har truleg begrensa gytestader, noko som opprettheld ein tynn populasjon. I Nedre Vetrhusvatnet er gytemuligheitene betre og vatnet er overbefolka.

Det vart det fanga aure på alle el-fiskestasjonane. Fisken i Skreddalselva og Sæterdalselva var småvaksen bekkeare. I Skreddalselva var fisken noko større, men fåtallig i høve til dei to andre elvene. Dei viktigaste leveområda for aure i både Skreddalselva og Sæterdalselva ligg opp til kote 550. I Eikemoelva er det viktigaste leveområdet i dei rolige partia av elva frå Bakliholen og ned mot Tøsseåsen.

Ein veit òg at det er sleppt ut aure i Tjørndalsvatna og i Heimre Sæterdalsvatn kring 1950 (Geir Arne Eikemo pers. medd.). Om det fortsett finst aure på desse lokalitetane er usikkert.

Aure er ein vanleg art som førekjem i dei fleste ferskvasslokalitetar i regionen. Dei undersøkte aurebestandane skil seg ikkje ut i særskilde karaktertrekk og innvandringshistorie. Aurebestanden i Øvre Vetrhusvatnet er uvanlig grov for denne regionen, og dette gjer bestanden interessant i sportsfiskesamanheng. Bestanden i Øvre Vetrhusvatnet har difor liten til middels verdi, mens bestandane i dei resterande områda har liten verdi.

9.7.4 Omfang og konsekvens for fisk

I området Vetrhusstølen og Eikemo vil vassføringa etter tiltaket verta om lag 50 % av vassføringa i dag. Dette vil ha ein verknad på fisken i vassdraget, som får redusert leve- og oppvekstareal. Trass i redusert vassføring vil elveløpet i stor grad vere dekkja av vatn og så etter gjennomført tiltak, sjå figur 9.14. Tiltaket vil samla

ha eit middels negativt omfang for fisken i Eikemoassdraget.

I Øvre og Nedre Vetrhusvatnet vil konsekvensane vera mindre. Det kan dannast ein ny gytestad i tunnelutløpet til Øvre Vetrhusvatnet. Bestandstrukturen kan difor endrast frå ein fåtallig, grovvaksen bestand, til ein tettare og småvaksen bestand. Blakking kan verta eit problem for fisken i Vetrhusvatna, men etablering av ein fangdam og sedimenteringsbasseng i anleggsfasen av tiltaket vil minimalisere denne verknaden. Tiltakets konsekvensar for fisken er samanstilla i tabell 9.15.

Tabell 9.15 Oversikt over samlet verdi, omfang og konsekvens for fisk

Alternativ	Verdi	Omfang	Konsekvens
A, B og C	Liten (-middels) verdi	Middels negativt	Lite negativ (-)

9.7.5 Forslag til avbøtende tiltak

Sjølv ved låge vassføringar vil det vera relativt store område med vassdekkja arealer i elva, og det vurderast difor ikkje å vera naudsynt å etablere tersklar eller andre avbøtende tiltak.

For å unngå at fiskebestanden i Øvre Vetrhusvatnet vert endra frå fåtallig og storvaksen til overfolka og småfallen skal ein søka å unngå at fisken får nye gyteområde i tunnelen og utløpet av denne. Det vil seia at ein vil prøve å forebyggje at sand og grus sedimenterer i og ved tunnelen.

9.8 Vasskvalitet

9.8.1 Problemstillinga og influensområde

Dei forventa vassføringsendringane kan medføre endra resipientkapasitet og endra vasskvalitet i Eikemoassdraget.

Aktivitetar under anleggsfasen kan forureina vatn og vassdrag på fleire måtar. Utsleppskilder kan vere sanitæravløpsvatn frå brakkeleirer og oljehaldig vatn avlaupsvatn frå verkstader og riggområde. I tillegg kan driving av tunnelar og spyling av biler føre til tilslamming av vassdrag gjennom tilføring av uorganisk materiale. Drensvatn frå tunneldriving kan, i tillegg til suspendert steinstøy, også innehalde olje frå kjøretøy, pumper og hydraulikk samt nitrogenøse stoffer frå sprengstoff.

Anleggsarbeid kan føra til forureining av Øvre og Nedre Vetrhusvatn. Redusert vassføring i elvestrekka har lite å seie for resipientkapasiteten med mindre det finst forureiningskjelder med avrenning til vassdraget. I øvre delen av restfeltet vil redusert vassføring ha lite å seie for vasskvaliteten ettersom det er lite aktivitet her. Ved bygningar og i områder med stort beitepress frå husdyr, som ved Eikemo og Vetrhusstølen, kan redusert vassføring derimot ha noko å seie for resipientkapasiteten. Endringar i resipientkapasitet er vurdert på bakgrunn av berek-

na vassføringsendringar, vasskjemiske tilhøve i resipienten, og ein generell vurdering av eksisterande utleppskjelder i nedbørfeltet.

Tiltaka vil ikkje røra ved kjende drikkevasskjelder.

9.8.2 Metode

Datagrunnlag

Konsekvensvurderingane er utførte på bakgrunn av dei beskrivne verknadane for hydrologi, og på bakgrunn av data om vasskemi i Eikemo vassdraget. Det er gjennomført egne prøvetakingar og analysar av næringssalt og termotolerante bakteriar. I perioden august 2006 til april 2007 vart det teke seks prøvar på tre stasjonar. Desse låg i Eikemoelva ved Eikemo, i Sæterdalselva ved Vetrhusstølen og Skreddal elva ved brua før samløpet med Sæterdalselva.

Metoder

Vassprøvene vart analysert på parametrane totalfosfor, totalnitrogen, totalt organisk karbon, termotolerante koliforme bakteriar og pH. Analysane vart utførte av eit akkreditert laboratorium.

I tillegg vart det teke ei vassprøve i Øvre og Nedre Vetrhusvatn i samband med prøvafisket i august. Desse prøvene vart analysert for pH og alkalitet.

9.8.3 Status

Vassprøvene tekne i Øvre og Nedre Vetrhusvatn i august viste gode pH-verdiar (mellom 6,0 og 6,3). Alkalitet (buffringsevnen) var heller låg (<0,02 mmol/l), og i periodar med mykje snøsmelte må ein gå ut frå at pH-verdiene kjem ned mot 5,5 eller lågare. Det finst ingen openbare forureiningskjelder for næringssalt eller organiske materiale i nedbørfeltet.

Vasskvaliteten i Eikemoelva, Sæterdalselva og Skreddal elva er prega av svært låge konsentrasjonar av næringssalt og totalt organisk karbon. pH-verdiane varierte mellom 5,4-6,5. Dei høgaste pH-verdiane vart registrerte i Skreddal elva, som også er det område som drenerar mjukare bergartar (gabbro og amfibolitt). I august ble det registrert relativt høge konsentrasjonar av termotolerante bakteriar i Eikemoelva ved Eikemo. Dette skyldast sannsynlegvis beitedyr i langs elven. Prøvene fra Skreddal elva og Sæterdalselva vart ikkje analysert for termotolerante koliforme bakterier ved dette prøvetakingstilfellet. Resultata frå vassanalysane er samanstillt i tabell 9.16. Vasskvaliteten er relatert til SFTs klassifisering av miljøkvalitet i ferskvatn (1996).

Tabell 9.16 Resultater frå vassprøver (E=Eikemoelva, Sæ=Sæterdalselva, SK=Skreddal elva).

(...)

Som det framkjem i tabell 9.16 ligg gjennomsnittleg vasskvalitet for næringssalt og totalt organisk karbon i Eikemoelva, Sæterdalselva og Skreddal elva i beste tilstandsklasse jamført med til SFT sitt system. pH-verdiane ligg stort sett i tilstandsklasse god-mindre god, men pH under 5,5 ble registrert ved et tilfelle i Sæterdalselva.

I den tid det er dyr på beite ved Eikemo og Vetrhusstølen kan ein forventast for høge verdiar av termotolerante koliforme bakteriar i Eikemoelva, og truleg også i nedre del av Sæterdalselva.

Bortsett frå relativt høg tetthet av dyr på beite ved Eikemo og Vetrhusstølen finst det ingen andre kjente forureiningskjelder til vassdraget. Alle gardsbruka ved Eikemo har avløpsløysingar som ikkje fører til utlepp i vassdrag.

9.8.4 Omfang og konsekvens

Anleggsfasen

Basert på erfaringar vil driving av tunnel kunne føra med seg uønska mengder slam, nitrogenhaldige stoff frå sprenginga og oljesøl. Slammet kan medføra blakking av vatnet dersom det får renne fritt ut. Det vil og vera tilfeller ved eventuell sjaktboring andre stader i prosjektområdet. Dersom det nyttast sprøytebetong vil det også kunne bli auka pH i avløpsvatnet. Ein høg pH (>8) vil saman med ammonium kunne danne ammoniak, som er svært skadeleg for fisk i høge konsentrasjonar.

Forureining frå anleggsaktivitetar kan førebyggjast ved god planlegging og oppfølging av drifta. Det vil derfor bli etablert nødvendige reinseanlegg for oppsamling/ behandling av forureina avrenningsvatn som til dømes oljeavskiljarar ved verkstader og riggplassar, septiktankar ved riggplass og sedimenteringsbasseng/ slamlaguner for dreinsvatn frå tunneldriving. Dette, samt jamleg overvaking i resipienten, vurderast å være tilstrekkeleg for å unngå negative effektar i Øvre Vetrhusvatnet.

Det må søkast om utleppsløyve etter Forureiningslova for drift av riggplassar, samt driving av tunnelar/ sprenging.

Det må forventast at avrenninga av steinpartiklar frå deponiområdet ved Øvre Vetrhusvatnet (alternativ B) eller Vetrhuskardet (alternativ A og C) kan førebyggjast gjennom god landskapstilpassing og tildekking. Så lenge det er aktivitet i tippområda, vil dreinsvatnet bli leda til ei slamlagune for kontroll og sedimentering. Etter at tippet er tildekkka og planta til, forventast avrenning av steinpartiklar ikkje å utgjere eit vesentleg problem.

Driftsfasen

Om sommaren kan ein forventast høge konsentrasjonar av termotolerante koliforme bakteriar (TKB) i Sæterdalselva og Eikemoelva ved Vetrhusstølen og Eikemo. Ei halvering av vassføringa vil kunna resultere i ei dobling av bakterie-

tettleiken i vassdraget. Ferskvatn som har konsentrasjonar som overstig 100 TKB/ml, vurderast å vera lite egna for bading (SFT 1996). I august vart det registrert konsentrasjonar på 54 TKB/100 ml vann ved Eikemo. Det betyr at etter ei halvering av vassmengda er det sannsynleg at TKB-konsentrasjonane i periodar vil kunne ligga over 100 TKB/100 ml.

For nærings salt, pH og totalt organisk karbon vil overføringa ha lite å seie for vasskvaliteten.

9.8.5 Forslag til avbøtande tiltak

Anleggsfasen

Slam- og oljeutskiljar

I anleggsfasen vil ein installera slamavskiljar og oljeutskiljar for å handtera forureina vatn frå tunnelen. Det hindrar at slam og olje hamnar i Øvre Vetrusvatnet (alternativ B) eller Vetrus-skard (alternativ A og C). Tiltaka vurderast som svært viktige for å oppretthalde vasskvaliteten i Øvre Vetrusvatnet (alternativ B) eller Vetrus-skard (alternativ A og C) og vidare nedstraums.

Overvaking

Det vert planlagt å overvake utsleppa frå tunnelen. Overvakinga bør gjerast jamført med den miljøoppfølgingsplanen som skal utarbeidast for prosjektet. Overvakinga vil visa om tiltaka verkar som tenkt, og vil løyse ut nye tiltak om det viser seg at anlegget gjev uheldige konsekvensar.

Driftsfasen

Det er ikkje aktuelt å iverksetja avbøtande tiltak med tanke på å førebygga høge TKB-konsentrasjonar i vassdraga ved Vetrusstølen og Eikemo. Sommartid anbefalast at bading i elvene skjer oppstraums Vetrusstølen eller i Skredalselva.

9.9 Kulturminne og kulturmiljø

Kulturminneloven (LOV 1978 nr. 50 Lov om kulturminner) definerer kulturminne som alle spor etter menneskeleg verksemd i vårt fysiske miljø, herunder lokalitetar det knyt seg historiske hendingar, tru eller tradisjonar til. Med kulturmiljø vert meint område kor kulturminne utgjer ein del av ein større heilhet eller samanheng. Kulturminne eldre enn reformasjonen (1537) som spesifisert i kulturminneloven (kml.) § 4, er automatisk freda, jf. § 3. Slike kulturminne kallast "automatisk freda kulturminne, eventuelt fornminne".

SEFRAK er eit nasjonalt register over bygningar som er eldre enn 1900. Desse vert delt inn i tre grupper basert på deira verneverdi: A-verdi (fredingsklasse, nasjonal verdi), B-verdi (verneverdige, regional verdi) og C (anna, lokal verdi).

Tiltaket kan verke inn på kulturminne og kulturmiljø på to måtar:

- Direkte verknader og konsekvensar: direkte skader, øydeleggingar, endringar og tildekking av kulturminne i tiltaksområdet.
- Indirekte verknader og konsekvensar: synleg påverknad frå tekniske innretningar og landskapsinngrep og minka vassføring kan redusera kulturminne sitt autentiske preg, kontekst/plassering i landskapet og dermed opplevingssverdi i eit større influensområde.

Influensområdet er det området som tiltaket har verknader på, anten direkte i form av fysiske inngrep (innanfor tiltaksområdet), eller indirekte, i form av til dømes synlege strukturar, endring av landskapsformer og liknande (ofte utanfor sjølve tiltaksområdet). Storleiken på influensområdet er skjønsmessig bestemt.

Følgjande problemstillingar vektlagd og vurdert: 1) direkte og indirekte konflikt mellom tiltaket og kjente, registrerte automatisk freda kulturminne og verdfulle nyare kulturminne, 2) potensiale for å finna tidligare ikkje registrerte, automatisk freda kulturminne, og 3) moglege avbøtande tiltak for å redusera direkte og indirekte konflikter.

9.9.1 Materiale og metodar

Det finst lite tilgjengeleg informasjon om kulturminne i området, og registreringsaktiviteten har vore liten. Av kommunane rundt Folgefonna er det berre Kvinnherad kommune som er registrert i samband med Økonomisk Kartverk, og desse registreringane har i hovudsak vore konsentrert til lågareliggande område. Behovet for betre kunnskap om kulturminne i områda opp mot Folgefonna er difor stort.

Problemstillingane er diskutert ut frå det tilgjengelige materialet, registreringsstatus i området og ei generell landskapsvurdering. Tiltaksområdet er ikkje synfare av kulturminne-fagleg kvalifiserte personar, men observasjonane som er referert til stammar frå synfaringa som vart utført i området i samband med konsekvensutgreiinga. Det vart då det søkt etter kulturellandskapsverdiar og kulturminne. I tillegg er det innhenta informasjon frå lokalbefolkninga som er godt kjende i områda, og som har god kjennskap til kulturhistoria.

Kriterier for verdsetting og vurdering av omfang er gjengjeve i tabell 9.17 og 9.18.

Tabell 9.17 Kriteria for verdsetting av kulturminne og kulturmiljø i tiltaks- og influensområde (Statens vegvesen 2006).

(...)

Tabell 9.18 Kriterier for vurdering av omfang for kulturmiljø og kulturminne (Statens vegvesen 2006).

(...)

9.9.2 Status og verdi

Tiltaksområdet

Det er ingen kjente automatisk freda kulturminne eller SEFRAK-registrerte bygningar i tiltaksområdet. Dette er også bekrefta av Hordaland fylkeskommune i sine utsegn til meldinga. Det vert opplyst av fastbuande på Eikemo at det tidlegare er funne ei bogastille i Sæterdalen og at denne er undersøkt av Hordaland fylkeskommune. Etter henvendelse til fylkeskommunen har ein enno ikkje fått tilbakemelding med tanke på kartfesting og status til dette kulturminnet.

Vidare vart det i synfaringa påvist eit tråkk som gjekk frå Vetrhusstølen opp Skreddalen til Blådalen og ein steinlegging i eit skar mellom Øvre Vetrhusvatnet og Vetrhuskardet.

Steinlegginga øvst i Vetrhuskardet ligg i samband med ei steinur, men er tydeleg oppmura. Det er uklart kva den har vore brukt til, men det er sannsynleg at den anten har vore brukt som beite-/eigedomsgrense eller som drivgjerd i samband med fangst. Det er førebels ikkje grunnlag for å kunna seie noko om alderen eller nærare om bruken av denne muren.

Tråkket gjennom tiltaksområdet vert i dag nytta som tursti, men kan ha gamle brukstradisjonar i samband med stølsverksemd og anna bruk av ressursane i fjellet. Ferdsla her har sannsynlegvis svært gamle røter, men det er lite truleg at dei spora etter ferdsla ein kan påvisa i dag strekk seg særleg langt tilbake i tid. Det er generelt også svært problematisk å datere kulturminne knytt til ferdsl.

Desse to kulturminna er vurdert til lav verdi.

Påviste og kjende kulturminne i tiltaks- og næraste influensområde er viste og samanstillta i forhold til de planlagde tiltak i figur 9.18.

(...)

Figur 9.18 Kart som viser kulturspora påvist i tiltaksområdet. Kulturspora er merka med raudt (stien/ferdselsvegen er merka med raud stipla linje, steinlegginga/gardfaret tett raud stipling på tvers) og dei planlagte tiltaka er merka med blått (inntakspunkta er viste med blå sirkular, veg som blå stipla linje og alternative depotplassar som blå felt) og svart (mellombels kraftline).

Det øvrige influensområdet

Det er definert tre kulturmiljø i det øvrige influensområdet. Desse er nummererte og viste på kartet i figur 9.19.

(...)

Figur 9.19 Kartet syner ei samanstilling av tiltak og kulturmiljø i det øvrige influensområdet: anleggsveg (blå stipla linje), massedeponi (fiolette prikkar) og inntakspunkt (blå sirkular). Kartet syner også kjende stølar, stølsnamn og andre namn som indikerar støling i influensområdet (brune prikkar), samt vegetasjonssonar. Kulturmiljø 1: Vetrhusstølen, kulturmiljø 2: Eikemo og kulturmiljø 3: Tøsse.

Kulturmiljø 1 – Vetrhusstølen

Vetrhusstølen er eit delvis autentisk stølsmiljø, med 13 SEFRAK-registrerte bygningar, både sel, løer og uthus, og eit ivareteke kulturlandskap. Det eldste bygget er truleg frå kring 1650, og kan difor vera automatisk freda. Av andre kulturminne kan ein nemna fleire steingardar som kringsett stølen. Her er to vaskeplassar, fleire klopper og stakkestader.

Det har vore mykje flytting av bygningar, og berre den eldste selsbygninga står truleg på opphavleg stad. Nokre av hyttene fekk nye grunnmurar under krigen. Elles er sela gjorde om til hytter på 1950-talet. Grunnmurane vart mura høgare, gavlane vart lukka, og det vart satt inn vindauge. Jordgolva vart erstatta med tregolv, hyttene fekk kledning, og fleire bygde bislag. Nokre av bygningane er vedlikehaldet med moderne bygningsmateriale som bølgeblikk på tak og liknande. Her er også to nye hytter (Tuftebu og Malkestølen), men begge står på gamle tufter. I 1981 vart det bygd ein enkel grusveg/traktorveg, som følgjer den gamle stien som førde til stølen. Vegen passerar gjennom ei skjering kor det er teke ut grusmassar. Skjeringa verker skjemma i kulturlandskapet, men er noko tilbaketrekt i forhold til sjølve stølsområdet.

Vetrhusstølen har stor opplevingsverdi og pedagogisk verdi, og har somme tider mykje besøk. Bygningsmiljøet har stor tidsdupe og er ikkje lenger vanleg, men vedlikehaldsformar, ombygging og i nokre høve tilstand, trekk autentisiteten og den antikvariske verdi noko ned. Stølen har endra seg noko i takt med tida og bruken, men det er likevel ikkje mange vestlandsstølar som er i drift i dag. Kontinuiteten ved at Vetrhusstølen enno er i aktiv drift trekk verdien opp, og dette vil bidra til at kulturmiljøet også vert betre ivareteke. Kulturmiljøet er noko påverka av moderne anlegg og inngrep, men er i stor grad bevart.

Under eitt vurderast miljøet til å ha ein middels til stor verdi.

Kulturmiljø 2 – Eikemo

Ein stor del av bygningsmassen på Eikemo, heile ti hus, er SEFRAK-registrerte. Dette femner om både fleire våningshus, løe, sag og kvern. Bygningane ligg oppe på moen, som omkrinsast av Eikemoelva som renn i meandersving rundt moen frå nord, i øst og mot sør. Dette er eit vakert kulturlandskap, kor Eikemoelva er eit vesentlig element.

Verdien av kulturmiljøet ved Eikemo vurderest som middels.

Kulturmiljø 3 – Tøsse

Her er det eit klebersteinsbrot frå førreformatorisk tid. Vidare er det fleire SEFRAK-registrerte bygningar, deriblant eit sauehus, eit eldhus og to naust ikkje langt frå Eikemoelva sitt utlaup.

Også her er Eikemoelva eit vesentleg landskapselement.

Kulturmiljøet ved Tøsse vurderast til å vera av liten til middels verdi.

9.9.3 Potensial for tidligare ikkje registrerte, automatisk freda kulturminne

Menneskeleg aktivitet i dalføra opp mot høgfjellet har i første rekke vore konsentrerte om nytting av ressursane i utmarka. Det er difor ikkje uvanleg å treffa på kulturminne som vitnar om jakt i historisk og forhistorisk tid, anlegg som skriv seg ifrå nytting av ulike formar for råstoff (til dømes framstilling av jern, kol eller tjøre), og ikkje minst kulturminne som vitnar om nytting av desse områda til sommarbeite ved setring og stølsverksemd. Denne type nytting av utmarksressursar har lange tradisjonar, og to registreringar i nokre dalføre opp mot Folgefonna den seinare tida visar at ressursane i fjellet her har vore nytta allereie i forhistorisk tid (Hordaland fylkeskommune 1999 og 2002).

Anleggsvegen

Planlagt anleggsveg (alternativ A og B) inneber det arealmessig største inngrepet, og potensialet for direkte konflikt med ikkje registrerte kulturminne er som følge av dette sannsynligvis også størst her.

Vegen er tenkt lagd mellom Vetrhusvatna og opp i Vetrhuskardet. Ved vatna er det eit generelt stort potensial for å finna steinalderlokalitetar. Det bør difor prøvestikkast på utvelde stader. Egna stader er ikkje utpekt ved synfaring, og det er difor heller ikkje vurdert om det er tilstrekkeleg med lausmassar til å kunne foreta prøvestikking.

Anleggsvegen ligg i eit område kor ein har drive stølsverksemd i nyare tid. Følgjeleg er det eit visst potensial også for automatisk freda kulturminne knytt til slik aktivitet i førreformatorisk tid. Det kan eksempelvis nemnast at det ved Myrdalsvatn, på vestsida av Folgefonna, er påvist kolhaldige lag i jorda som sannsynlegvis stammar frå brenning og rydding i samband med utviding av beite i folkevandringstida. Det kan også tenkast at slike kulturspor vil kunne påvisast innanfor tiltaksområdet. Det kan heller ikkje utelukkast at det er automatisk freda tufter etter stølsbygningar i området, men det er min-

dre sannsynlig at det planlagde tiltaket vil komme i direkte konflikt med desse.

Deponeringsplass

Dei to alternative deponiområda for overskotsmassane frå tunnelane utgjer også eit arealmessig omfattande inngrep. På generelt grunnlag er det eit visst potensiale for steinalderlokalitetar på begge de aktuelle steinalderlokalitetane. Dette er sjekka ved ortofoto, men det er ikkje vurdert ved synfaring om det er mogleg å prøvestikke her.

Inntakspunkta

Konstruksjonane ved bekkeinntaka er små punktinngrep, og ligg alle forholdsvis høgt og i skrinne områder. Ved to punkt er det planlagt små sperredammar. Det er lite sannsynleg at desse punkta vil røra ved ikkje registrerte kulturminne.

Mellombels kraftline

Kraftlina vil for det meste følge anleggsvegen. Sjølv mastepunkta vil kunna kome i direkte konflikt med ikkje registrerte kulturminne. Der som kraftlinja elles kryssar automatisk freda kulturminne, vil dette vere å oppfatte som utilbørlig skjemming og vera i strid med kulturminnelovens § 3 første ledd. Sjølv om etableringa av kraftlina er midlartidig, må undersøkingsplikta oppfyllest for traseen i sin heilskap.

9.9.4 Omfang og konsekvensar for kulturminne

Det er pr. i dag ingen registrerte automatisk freda kulturminne i tiltaksområdet.

Ved synfaring blei det påvist ein steinlegging eller eit gardfar i Vetrhuskardet. Det er førebels ikkje mogleg å seie noko nærare om alder og funksjon. Den planlagde tilkomstvegen til deponeringsplass for utbyggingsalternativ A vil krysse denne. Dette alternativet vil dermed medføre at steinlegginga eller gardfaret vert skada og delvis øydelagd. Dei direkte konsekvensane for steinlegginga eller gardfaret som blei påvist under synfaringa er sammenstillt i tabell 9.21. Det er ikkje skild mellom permanent og mellombels veg i denne vurderinga, då dei direkte konsekvensane som følge av inngrepet vil vere dei same.

Tabell 9.19 Oversikt over direkte omfang og konsekvens for gardfar i Vetrhuskardet

Alternativ	Omfang/effekt av tiltaket	Konsekvens
A	Vegen kryssar steinlegging/gardfar, som vert heilt eller delvis øydelagt – middels negativt omfang	Liten (-)
B	Ikkje noko direkte omfang	Ubetydeleg – liten (0 / -)
C	Ikkje noko direkte omfang	Ubetydeleg – liten (0 / -)

Indirekte vil ein redusert vassføring på grunn av overføringane påverka kulturlandskapsbildet. Ovanfor Eikemo vil rundt halvta av

vassføringa forsvinne. Ei redusert vassføring ved Vetrhusstølen vil endra samspelet mellom kulturlandskap og naturlandskap. Dette vil kun-

na føra med seg ein noko redusert opplevingsverdi. Bekkane er ei viktig del av landskapsopplevinga her. Endringa i vassføringa gjer indirekte verknader på opplevingsverdien. Vidare har endringa lite negativt omfang og difor liten ne-

gativ konsekvens for kulturminne og kulturmiljø. Dei indirekte konsekvensar for kulturminne og kulturmiljø i eit større influensområde er samanstilla i tabell 9.20.

Tabell 9.20 Oversikt over verdi, omfang og indirekte konsekvens for dei enkelte omtala kulturmiljøa (nummereringa viser til fig. 9.26)

Nr.	Kulturminne/ kulturmiljø	Verdi	Omfang/effekt av tiltaket	Konsekvens (negativ)
1	Eikemostølen	Middels-stor	Redusert vassføring i bekkene -lite negativt omfang	Liten (-)
2	Eikemo	Middels	Noe redusert vassføring i Eikemoelva -lite negativt omfang	Liten (-)
3	Tysse	Liten-middels	Noe redusert vassføring i Eikemoelva –lite negativt til lite omfang	Ingen/ubetydeleg (0)
	Øvrige stølsområde	Liten-middels	Ikkje noko omfang	Ingen/ubetydelig (0)

9.9.5 Forslag til avbøtande tiltak

Gjennomføring av nødvendige § 9-undersøkingar vil kunne påvisa konfliktområde som ikkje er registrert pr. i dag. Ved ein eventuell konflikt vil tiltaka verta endra/flytta.

Skjerming av tekniske inngrep vil vera eit mogleg avbøtande tiltak for å redusere negative visuelle konsekvensar i forhold til eventuelle kulturminne i nærområda. Tiltaksområdet er imidlertid prega av høge fjell og til dels store topografiske variasjonar. Større inngrep og tekniske installasjonar vil over ein viss avstand skjerme naturleg på grunn av dei topografiske variasjonane. Inngrep som veg og kraftline vil skjerme mest mogleg ved å følgje naturlege forsenkingar i terrenget.

9.10 Brukarinteresser (friluftsliv/reiseliv)

9.10.1 Problemstilling og influensområde

Det er i fleire samanhenger vist at store naturinngrep reduserer naturopplevingar og kvaliteten på friluftslivet (Aas et al. 2001, Vistad et al. 1993, Teigland 1994). I kor stor grad inngrepa verkar på naturopplevinga er ofte bestemt av fleire forhold. Haldningar, historikk, verdisyn, interesser, relasjonar, sysselsetjing og liknande, vil vera faktorar som er viktige for den einskilde brukar si oppleving av naturen. Eit tiltak som oppfattast som svært negativt av ein person, kan opplevast motsett hos andre. Der det ikkje føreligg intervjuundersøkingar, vil det vere ei tilnærma umogleg oppgåve å kasta lys over konsekvensane på eit meir individretta nivå. Det er i alt 7 scenario som kan beskrive mulige konsekvensar for bruken av eit område etter tiltaket, og desse er lista opp nedanfor.

- Bruken av området blir mindre enn før inngrepet
- Bruken av området blir annleis enn før inngrepet

- Bruken av området blir ikkje endra, men opplevingsverdien blir redusert
- Brukarane omfordeler seg innan området
- Bruken av området aukar
- Endringar i aktivitetstypar
- Ingen endring

Det er derfor mange moglege utcome for bruken av området til friluftsliv etter eit naturinngrep. Det vil også vera mange spesielle lokale forhold som spelar inn på effekten av eit naturinngrep for brukargruppene. Her vil dei historiske bruksrelasjonane og grunnlaget for bruken vera viktig. Dernest vil utvalet av alternative bruksområde for friluftslivet vera viktig.

9.10.2 Metode

Det er innhenta opplysningar om bruken av området frå Bergen Turlag, Haugesund Turistforening, Kvinnherad Turlag og Etne kommune. I tillegg er lokalt busette på Eikemo kontakta. Utover dette vart det gjort ei skjønsmessig vurdering av slitasjen på stiar og bruken av området i samband med synfaringa i området.

Det eksisterer lite eller ingen kartlegging av friluftslivbruken av området frå tidligare. Gjennom intervju og kartlegging av bruk er det søkt å gje ein verdiklassifisering jamført med kriteria i tabell 9.21. Tabell 9.22 viser vurderingskriteria for omfang.

Tabell 9.21 Kriteria for verdisetting av områder for friluftsliv (Statens vegvesen 2006).

(...)

Tabell 9.22 Kriteria for vurdering av tiltakets omfang for friluftsliv (Statens vegvesen 2006).

(...)

9.10.3 Status og verdi

Store deler av influensområde er brukt til enkelt friluftsliv, samtidig brukast området Eikemo og Vetrhusstølen til gards- og stølsturisme. Det finst verken turisthytter eller merka turløyper i

influensoområdet, men det går fleire stiar som nyttas til friluftsliv gjennom området. Området grensar mot ein av innfallsportane til Folgefonna nasjonalpark (Midtbotn), og influensområdet blir av enkelte brukarar nytta i samband med turar til denne. Vinterstid er det lite skikøyring på Eikemosida, mens det er ein del ferdsel på ski kring Blådalen.

Friluftsliv

Landskapet innan tiltaks- og influensområdet er prega av dramatisk og variasjon, og har eit urørd preg som gir ein rik oppleving og føling av ro. Vidare har området fleire turmål som gjør det velegna både for kortare dagsturar og lengre overnattingsturar. Dei mest populære turmåla er Blådalshorga og Avaldsnuten, som også kan kombinerast med lengre turar.

Ein moglegheit er å gå frå anleggsvegen i Blådalen og over til Vetrhusstølen/Eikemo. Det er to ruter frå Blådalen som brukas oftast. Den eine ruta går frå enden av Blådalvatnet, over Kjerringbotn og Sæterdalsvatna ned til Vetrhusstølen. Den andre ruta går innom Vetrhusvatna ned Skreddalen til Vetrhusstølen og Eikemo. Begge løypene er i stor grad umerka, men på delar av rutene går det et tydelig tråkk. Bruken av området er ikkje kvantifisert, men ut frå slitastjen verker bruken til å være moderat. Innan influensområdet er det mest brukte friluftsområdet Brandvikvatna og Vetrhusvatna i Blådalen som er et moderat brukt dagsturområde. Blådalshorga er et populært dagsturmål.

Turløyper, overnattingsstader og utkikkspunkt er vist i figur 9.20.

(...)

Figur 9.20 Kart over vanlig brukte turløyper, overnattingsstader og utkikkspunkt. Den raude heile linja viser tydelig sti, prikka linje viser løypetrasé, blå firkant viser overnattingsstader og blå stjerne viser turmål/utkikkspunkt.

Det blir årlig arrangert fellesturar i regi av Bergen Turlag og/eller Haugesund Turistforeining frå Blådalen til Vetrhusstølen. Likeeins arrangerer Kvinnherad Turlag ein eller fleire fellesturar i året i influensområdet (Anne Karin W. Enes pers. medd.).

Vinterstid er området vanskelig tilgjengeleg, då vegen i Blådalen til vanleg ikkje blir opna før i mai månad. Dette opnar for skiaktivitetar i eit område kor snøen ligg lenge. Det er fleire toppurturmål innan influensområdet, mest populær er Blådalshorga og Avaldsnuten.

Ein av dei langsgåande rutene over Folgefonna endar i Kjerringbotnen, og enkelte vel då å gå ned til Eikemo for å få opplevinga av å gå frå bre til fjord (Anne Karin W. Enes pers. medd.).

Influensområdet vert brukt ein del til jakt og innlandsfiske, og grunneigarlaga sel dagskort for både småviltjakt og fiske. Småviltjakta føregår for ein stor del omkring Blådalen, og populære jaktområde innan influensområdet er Blådalshorga og Sandvasshorga (Steinar Hagtors-

son pers. medd.). Kring Eikemo og Vetrhusstølen driv ein i tillegg hjortejakt (Geir Arne Eikemo, pers. medd.). Det meste av hjortejakta er driven av dei lokalt busette på Eikemo, medan noko vert leigt ut.

Tilsvarande som for småviltjakta, føregår det meste av sportsfisket med utgangspunkt i Blådalen (Steinar Hagtorsson pers. medd.), og det finst fleire attraktive fiskevatn langs Blådalen. Innan influensområdet er det særleg Vetrhusvatna som brukast til fiske, og Øvre Vetrhusvatnet har ein særleg grovaksen aurebestand. Ved Nedre Vetrhusvatnet ligg ei hytte som til ein viss grad vert nytta av fotturistar og fiskarar som overnattingsstad. Hytta tilhøyrer Sunnhordland Kraftlag og er bygt for driftsføremål.

I Eikemoområdet vert det drive noko fiske i den nedre delen av Skreddalselva, Sæterdalselva og Eikemoelva, men fiskeaktiviteten er liten (Geir Arne Eikemo pers. medd.).

Turisme og reiseliv

Lokalt busette på Eikemo driv i dag sal av overnatting. Dei leiger ut fem stolar ved Vetrhusstølen og eit hus på Eikemo. Utleiga er i stor grad konsentrert om helgene i sommarhalvåret, og dei fleste turistane kjem frå Haugesundsområdet. Turistane kjem anten til fots over fjellet eller vert skyssa over fjorden med båt.

Sommaren 2007 skal det startast opp ei turistferje på Åkrafjorden. Dette blir ein hurtigbåt med plass til 30 passasjerar, som skal gå 2 turar i veka (Egil Ørjan Thorsen pers. medd.). Dette er bygdeturisme med fokus på stølmiljø og fjordopplevingar, arrangert av Etne kommune i samarbeid med Fylkeskommunen i Hordaland og nabokommunar m.fl. Båten skal anløpa kaien på Tøsse og det blir tur frå sjøen til Eikemo og Vetrhusstølen.

Samla verdivurdering

Området vert lite brukt, men er svært godt eigna som friluftsområde. Det ligg tett opp til Folgefonna nasjonalpark og bruken er venta å auke, både som følgje av eit stort fokus på Folgefonna som nasjonalpark og den regionale satsinga på Eikemoområdet som turistmål. Kombinasjonen av ein avgrensa bruk i dag, eit rikt potensial for eit enkelt friluftsliv, at området kan inngå i langturar over Folgefonna og lokal satsing på bygdeturisme, gjer at området samla vert vurdert til å ha middels verdi.

9.10.4 Omfang og konsekvens

Eit tiltak av denne karakter i dette området vil i første rekke gje ei endra landskapsoppleving for brukaren, og kan redusera kjensla av fri natur. Vidare kan nye permanente vegar føra til at område som i dag er eigna for eit enkelt friluftsliv vil reduserast i storleik og tapa verdi.

Som beskrive under landskapsvurderingar (kap. 9.2), vil installasjonane ved inntakspunkt og deponi ha liten verknad på landskapsbiletet.

Redusert vassføring i elvane i botnen av Skredalen og Sæterdalen verkar unaturleg i landskapet og kan gje redusert opplevingsverdi. Ein permanent veg opp til Vetrhusvatna eller Vetrhusskardet vil heva inngrepsnivået i heile landskapsrommet og endra opplevingsverdien. Tiltaket vil i liten grad føre til fysiske hindringar for brukarane.

Om området får ei markert auke i inngrepsnivåa, kan dette gje redusert verdi i forhold til dagens bruk av området og føra til at det skiftar bruksverdi. Endra bruksverdi inneber at området mister sin verdi for eit enkelt friluftsliv, men blir meir eigna for tilrettelagt reiseliv.

Bekkeinntak og deponi

Dei planlagde inntakspunkta og terskeldammene vil vera relativt små installasjonar i terrenget, og dei visuelle verknadane vil vera avgrensa til landskapsrommet kor inntaka er plassert. Dette betyr at dei fleste inntaksinstallasjonane vil vera mindre synlege, med unntak av inntak nummer 1, 5 og 6, som alle ligg i eit noko opnare landskapsrom. Desse tiltaka vil vera synlege frå dei vanligaste løypetraseane i området. Inntak nummer 1 i Vetrhusskardet, vil moglegvis vera synleg i underkant av 400 meter langsmed løypetraseen. Inntak fem og seks i Sæterdalen vil derimot vera synleg langs ei 1,2 km lang strekning av løypetraseen. Sæterdalen er eit lite, men relativt ope dalføre kor installasjonane vil vere synlige frå store delar av dalføret. Resterande inntaksinstallasjonar vil ikkje vera synlege frå dei vanligaste løypene i området. Samla omfang for alle dei tre alternativa er lite negativt.

Redusert vassføring

Ei redusert vassføring i dalbotnane vil ha innverknad på landskapsverdiane (kap. 9.2) og friluftsopplevingane i området. Det er særleg elvane i Skreddalen, Sæterdalen og Eikemodalen som utgjer viktige landskapselement. Ei lågare vassføring vil vere serleg merkbar rett nedstraums inntaksdammene og den visuelle verknaden vil verta mindre merkbar nedover mot Vetrhusstølen og vidare mot utløpet i sjøen. Ei lågare vassføring i Eikemoelva kan gje noko mindre dramatisk i landskapet (Eikemodalføret) enn tidligare, og til ein viss grad verke unaturleg på opplevingsverdiane for brukarane. Redusert vassføring i seg sjølv vil truleg likevel ikkje endra vesentleg på områdebruken samanlikna med dagens bruk. Ei redusert vassføring vil i liten grad endra bruksmuligheitene for området og vil ikkje danna nokon barriere for turisme eller friluftsliv. Områdets attraktivitet vil kunne bli noko redusert i forhold til tidligare, då området blir mindre villmarksprega. Samla verknad av redusert vassføring for friluftsliv er difor vurdert til å vera liten til middels negativt.

Veg og kraftline

Det planlagde tiltaket medfører etablering av ein anleggsveg etter alternativet A og B. Vegen er i utgangspunktet permanent, men kan fjernast. Det føreligg også eit veglaust utbyggingsalternativ (alt. C).

Ein permanent veg til Øvre Vetrhusvatnet (hovudalternativet, alt. B) eller Vetrhusskardet (alt. A) vil gjera området framkommelig med bil, og gjer eit auka inngrepsnivå. Ein permanent veg vil difor endra området sin funksjon som friluftsområde, særleg på sommaren og på hausten. Frå å vera eit dagsturmål eller delmål for fotturar vil vatna verta tilgjengelige med bil. Utgangspunkta for fotturar vil flyttast lengre inn i dagens eksisterande turområde, kor anleggsområdet skal plasserast. Det betyr at Nedre og Øvre Vetrhusvatnet, samt Vetrhusskardet blir mindre aktuelle som dagsturmål for fotturistar for dagens brukarar, men dei blir i staden utgangspunkt for turar vidare innover i fjellområdet. Vegen vil føra til at Vetrhusvatna og Skredalen vert lettare tilgjengelege. Turområda vert òg tilsvarende mindre, då startpunktet for turlane (oftast ved slutten av bilvegen) kjem lengre inn i området.

Ein permanent veg inn til Vetrhusskardet (alt. A) vil gjera det lettare å ta seg inn til Skredalen. Dette vil senka villmarkspreget i området og truleg òg området sin attraktivitet som turmål for fotturar. Ein bilveg vil føra til at området vert opna for nye brukargrupper, men det føreligg allereie gode vegsamband heilt inn til Blådalsvatnet og Midtbotn. Ein permanent veg til Vetrhusvatna forventast difor ikkje å gje ei nemneverdig auke i ny bruk av området.

Samla vurderast hovudalternativet (alt. B) med ein ny permanent veg inn til Øvre Vetrhusvatn til å ha eit middels negativt omfang på friluftsliv. Vegen vil i liten grad opne for nye bruksområde, men vil derimot redusera områdebruken i forhold til i dag. Tilsvarende vil ein permanent veg ved alternativ A redusera verdien av både Vetrhusvatna og Skreddalen i forhold til i dag, og difor ha et middels-stort negativt omfang. Alternativ C er veglaust og vil ikkje ha slike konsekvensar.

Dersom det vert lagd opp til ein mellombels anleggsveg i alternativ A og B, vil dette føre til ei viss forstyrning i tiltaksområdet under anleggsperioden. Men ved ei forsiktig handsaming av terrenget i vegtraseen, vil området i stor grad kunne tilbakeførast. Tilsvarende vil alternativ C gi forstyrningar i tiltaksområdet under anleggsperioden, men ikkje føra til særskilde konsekvensar for friluftslivet på lang sikt.

Den planlagde kraftlina (22 kV) er eit mellombels tiltak for å sikra straum til anleggsarbeidet. Lina kan føra til ei viss visuell forstyrning i perioden, men sidan lina berre er ei førebels løysing, vil ho ikkje ha nemneverdige konsekvensar for friluftsliv. Tiltakets omfang og konsekvens for friluftsliv er samanstilt i tabell 9.23.

Tabell 9.23 Oversikt over samla verdi, omfang og konsekvens for friluftsliv

Alternativ	Verdi	Omfang	Konsekvens
A	Middels	Middels – stort negativt	Stor negativ konsekvens (---)
B	Middels	Middels negativ	Middels negativ (-)
C	Middels	Liten - middels negativ	Liten negativ (-)

9.10.5 Forslag til avbøtande tiltak

Dersom det blir aktuelt med mellombels anleggsveg, vil traseen bli tilbakeført og sådd til med stadeigne plantar etter at anlegget er fullført. Vegskjeringar vil bli unngått i så stor grad som mogleg.

9.11 Skog- og jordbruk

9.11.1 Problemstillingar og influensområde

Vasstrenger kan ha gjerdefunksjon for dyr på beite. Ved redusert vassføring og vassdekka areal kan denne funksjonen reduserast eller falle bort i særleg tørre periodar. Vasstrengene kan òg brukast som drikkevasskilde for sau og geit på beite. Redusert vassføring i elvene kan ha effektar på grunnvassnivået. Dette kan vidare ha verknader for innmark kor ein fram til nå ikkje hatt behov for vatning.

Anleggsarbeidet kan føra til forstyrningar for beitande dyr.

9.11.2 Metode

Det er innhenta informasjon om jordbruksdrift og metodar frå ein lokal gardbrukar på Eikemo (Geir Arne Eikemo).

9.11.3 Status

På Eikemo er det i dag fem gardsbruk, kor tre er i aktiv drift. Fordelt på dei tre bruka er det i alt 200 geiter (melkeproduksjon) og noko færre sauer. Dei to småbruka på Bakka og Tøsse vert brukte som fritidseigedommar. På Vetrhusstølen er det aktiv stølsdrift med geiter i sommerhalvåret. På Eikemo er det store flater med dyrka mark kor det vert produsert fôr til dyra. Det vert drive lite skogbruksverksemd då det bratte terrenget set grenser for dette.

I Blådalen går det mykje sauer på utmarksbeite. Desse nyttar heile området, inkludert områda kring Vetrhusvatna.

9.11.4 Omfang og konsekvens

Konsekvensvurderingane for skog- og jordbruk gjeld for alle tre alternativa. Fleire av vasstrengene i tiltaksområdet har i dag gjerdefunksjonar for dyr på beite. Bekkene vert også nytta som drikkevasskjelder for dyra. Gjerdefunksjonen gjeld framfor alt Skreddalselva, Sæterdalselva og Eikemoelva.

Etter ei eventuell utbygging kan mindre vassføring i vasstrengene føra til redusert gjerdefunksjon. Øvre delar av Skreddalselva vil truleg ha liten gjerdeeffekt etter utbygginga på grunn av liten restvassføring. Nærmare Vetr-

husstølen er restvassføringa større og her vil gjerdefunksjonen truleg vera som i dag, med unntak av særskild tørre periodar. Det er lite truleg at det planlagde tiltaket vil kunna skape vanskar for drikkevassstilgangen for sauer og geit, då det enno finst mange tilgjengelige bekker i heile området.

Minka vassføring i elvane har effekt på grunnvassnivået. Dette kan ha følgjer for innmarka på Eikemo kor ein fram til nå ikkje har hatt behov for vatning. Med om lag 240 nedbørdagar i året vert behovet for vatning vurdert til å være lite.

Anleggsarbeidet kan føra til ei mellombels uroing av beitande dyr. Dyra vil truleg berre trekke til andre avskjerma område og verkna den av dette vurderest å vere liten eller ubetydeleg.

9.12 Anna arealbruk og andre naturressursar

Det er ikkje funne opplysningar om anna arealbruk eller utnytting av naturressursar i korkje tiltaks- eller influensområdet.

9.13 Samfunnsmessige tilhøve

Anleggsstaden ligg langt og høgt til fjells med tilkomst frå fylkesveg 40 mellom Omvikdalen og Matre i Kvinnherad kommune, og vidare via eksisterande og ny anleggsveg i Blådalen. Frå fylkesvegen til byggeplassen er det ca.15 km. Næraste busetnad finn ein i Matre, ca. 17 km unna. Matre er i dag eit godt utbygd lokalsamfunn. Dei fast busette i Matre har hovudsakleg sitt arbeid knytt til kraftproduksjon, servicenæring og jordbruk. Organisasjonen for drifting av SKL sine kraftanlegg i Kvinnherad er lokalisert her.

Gjennomføringa av tiltaket vil representere ein viss økonomisk aktivitet i utbyggingsfasen, og vil i denne perioden kunne gi anleggsarbeid også til folk i kommunen. I anleggstida vil tiltaket sysselsette 25-30 personar.

I driftsfasen vil overføringa ikkje gi auka sysselsetting. Det er såleis ikkje behov for ny infrastruktur knytt til nokon del av lokalsamfunnet som ei følgje av utbygginga. Nødvendig infrastruktur for anleggsfasen vil bli etablert på staden. Det gjeld framføring av anleggsveg, anleggsstraum og brakkerigg med nødvendig mellombels avløps- og vassforsyningsanlegg.

Den nye anleggsvegen fram til Øvre Vetrhusvatnet (alternativ B) eller fram til Vetrhuskardet (alternativ A) vil, dersom den vert gjort permanent, gi lett tilkomst til dette fjellområdet i framtida. Det kan gi grunnleg for auka bruk av

området til utfart, rekreasjon og friluftsføremål, og også til beiteføremål.

Den auka kraftproduksjonen som følgje av tiltaket, ca. 65 GWh, vil gi auka inntekter til Kvinnherad og Etne kommune, og til staten. Det gjeld naturressursskatt, konsesjonsavgifter, konsesjonskraft og eigedomsskatt.

10 Samanstilling av konsekvensane – konklusjonar

Konsekvensar

Undersøkingane visar at konfliktane for natur og miljø ved det planlagde tiltaket i første rekke knyt seg til landskap, inngrepsfri natur (INON) og friluftsliv. Konsekvensane kjem i første rekke som følgje av etablering av anleggsvegar og redusert vassføring i vassstrengene.

Vassføringa nedstraums dei sju planlagte inntakspunkta vert påverka likt av dei ulike utbyggingsalternativa. Inntaka er planlagt høgt oppe i nedbørfeltet, noko som vil gje eit relativt stort restfelt nedstraums inntaka. Dette fører til ei restvassføring ved samløpet mellom Skredalselva og Sæterdalselva ved Vetrhusstølen på ca. 47 %. Ved NVE sin målestasjon i Eikemoelva rett ovanfor Eikemo vert restvassføringa ca. 48 %, og vassføringa ved utløpet i sjøen vert ca. 62 %. Høgare oppe i vassdraget, nærare inntaks-

stadene, vert endringa i vassføringa større, og rett nedstraums dammane vil vassstrengen framstå som tørr. Variasjonane i vassføringa vil i stor grad framstå som i dag, men med mindre vatn enn før.

Hovudalternativet (alternativ B) vil gje stor negativ konsekvens for tema INON, middels negativ konsekvens for landskap og friluftsliv. For biologisk mangfald og fisk vil tiltaket gje liten negativ konsekvens, og for kulturminne vil det ha ubetydeleg – liten negativ konsekvens.

Alternativ A vil gje stor negativ konsekvens for tema landskap, INON og friluftsliv. For biologisk mangfald og fisk vil tiltaket gje liten negativ konsekvens, og for kulturminne vil det ha ubetydeleg – liten negativ konsekvens.

Alternativ C vil gje stor negativ konsekvens for tema INON, liten negativ konsekvens for landskap og friluftsliv. For biologisk mangfald og fisk vil tiltaket gje liten negativ konsekvens, og for kulturminne vil det ha ubetydeleg – liten negativ konsekvens.

Dersom ein ikkje nyttar anleggsveg, eller berre nyttar mellombels anleggsveg, vil mykje av konsekvensane ved alternativ A og B falla bort.

Verdi, omfang og konsekvens for de ulike tema og alternativ er samanstillt i tabell 9.24.

Tabell 9.24 Tabellen visar ei samanstilling av miljøkonsekvensane

Fagtema	Alternativ	Verdi	Omfang	Konsekvenser
Landskap	A	Middels - stor	Middels	Stor negativ
	B		Middels	Middels negativ
	C		Lite	Liten negativ
INON	A	Stor	Middels – stor	Stor negativt
	B			
	C			
Biologisk mangfold	A	Middels	Lite – middels	Lite negativt
	B			
	C			
Fisk	A	Liten – (middels)	Lite – middels	Lite negativt
	B			
	C			
Kulturminne	A	Liten - middels	Lite	Ubetydelig-liten
	B			
	C			
Friluftsliv	A	Middels	Middels – stor	Stor negativ
	B		Middels negativ	Middels negativ
	C		Liten - middels	Liten negativ

Det er ikkje venta at tiltaket vil gi vesentlege verknader eller konsekvensar for skog- og jordbruk. Vidare vil tiltaket gi positive konsekvensar for samfunnet med auka sysselsetning i anleggsfasen og meir skatteinntekter i driftsfasen.

Forslag til avbøtande tiltak

Anleggsfasen

I anleggsfasen vil ein installera slamavskiljar og oljeutskiljar for å handtera forureina vatn frå tunnelen. Det hindrar at slam og olje hamnar i Vetrhusvatnet. Tiltaka vurderast som svært vik-

tige for å halde vasskvaliteten i Øvre Vettrhusvatnet og vidare nedstraums. Det vert planlagt å overvake utsleppa frå tunnelen. Overvakinga bør jamførast med den miljøoppfølgingsplanen som skal utarbeidast for prosjektet. Overvakinga vil visa om tiltaka verkar som tenkt, og vil løyse ut nye tiltak om det viser seg at anlegget gjev uheldige konsekvensar.

Anleggsvegen skal leggst lett i terrenget. Vidare vil ein så langt som mogeleg unnlata å sprengja i traseen, men i størst mogeleg grad nytta fyllingar. Det vil då òg vere godt lagt til rette for fjerning av vegen dersom det blir aktuelt.

Deponi og vegskulder skal tilbakeførast med stadeigen vegetasjon. Deponiet skal planlagt og utformast på ein måte som fell naturleg. Deponiet skal byggast slik at avrenning frå området til vassdraget skal unngåast. Ein vil òg vurdere å etablere ein slamlagune nedstraums deponiet.

Av omsyn til dei registrerte rovfuglhekkeplassane vil ein unngå anleggsarbeid på dei lokalitetane som er oppgitt i eige notat i perioden februar – august dersom det er hekking.

Driftsfasen

Spyling av botntappeluka ved inntak 1 vil gje halvårlege eller årlege flaumar i Skreddalen. Dette vil vera gunstig for å oppretthalde elv-sletta tilsvarande i dag. Om desse flaumane ikkje er tilstrekkelige for å tilføra elvesletta i Skreddalen lausmassar vil ein, for å auka vassføringa tilstrekkeleg, vurdere å opna inntak nummer 2 frå Tjørndalsvatnet i kortare periodar i vår- og haustflaumen. Det vil då tilførast meir lausmassar, og ein vil til ei viss grad oppretthalda rørsle på flata.

For å unngå at fiskebestanden i Øvre Vettrhusvatn endrast frå fåtallig og storvokst til overfolka og småfallen vil ein søka å unngå at fisken får nye gyteområde i tunnelen og ved utløpet av denne.

Det er ikkje aktuelt å iverksetja avbøtande tiltak for å førebygga høge bakteriekonsentrasjonar i vassdraga ved Vettrhusstølen og Eikemo. Sommartid anbefalast at bading i elvene skjer oppstraums Vettrhusstølen eller i Skreddalselva.

Gjennomføring av nødvendige § 9-undersøkelser i henhold til Kulturminnelova vil kunna påvisa konfliktområde for kulturminne som ikkje er registrert pr. i dag.

11 Forslag til etterundersøkingar og overvaking

Nedanfor er ei opplisting over forslag til vidare undersøkingar:

- Det er knytt noko uvisse til tiltaket sin effekt på grunnvatnet på Eikemoflaten sidan det ikkje er gjennomført spesifikke målingar. Dette kan ha innverknad på vassforsyning i

brunnar, og eventuelle endringar etter at tiltaket er gjennomført bør overvakast.

- Funn av rovfuglreir tett ved tiltaksområdet gjer at ein bør synfara dei registrerte lokalitetane innan ein startar med anleggsarbeidet.
- Endra vassføring i Skreddalselva gjer at elvesletta (gamal sandur) får endra tilførsle av sediment og omrøring ved flaum. Om elvesletta skulle endrast så bør ein vurdere avbøtande tiltak som å sleppe flaumvatn frå inntak 2.

12 Søkjar sine kommentarar til KU-rapporten

Sunnhordland Kraftlag AS ønskjer primært å byggje ut i samsvar med hovudalternativet (alternativ B), det vil seia med anleggsveg til Øvre Vettrhusvatnet og tunneldrift på ein stoff. Grunnen er at dette alternativet samla sett vert vurdert som det beste miljømessig, jamført med tunneldrift i to retningar frå tverrslag i Vettrhus-skardet.

13 Eigedomstilhøve og fallrettar

Det blir vist til eigedomskart i vedlegg 13.

Kvinnherad kommune

Gnr. 104 bnr.1

Eigar: Kvinnherad kommune

Gnr. 104, bnr. 3 og 4 (vassrettar m.m.)

Eigar: Sunnhordland Kraftlag AS

Gnr. 251, bnr.2

Eigar: Sunnhordland Kraftlag AS

Gnr. 251, bnr. 3 (vassrettar m.m.)

Eigar: Sunnhordland kraftlag AS

SKL har alle fall- og utbyggingsrettar i Blå-dalsvassdraget

Etne kommune

Gnr. 95, bnr. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9

Eigarar: Marte Eikemo Graue, Geir Arne Eikemo, Sigbjørn Eikemo, Martin Eikemo, Liv Eikemo

Desse grunneigarane har fallrettane frå fjellet ned til ca. kt. 190.

SKL har inngått avtale med alle grunneigarane ovanfor om rett til å overføre vatn frå Eikemovassdraget til Blådalsvassdraget. Avtalen gir også rett til å gjere dei inngrep og ta i bruk det arealet som er nødvendig for å realisere overføringa.

Gnr. 94, bnr. 1

Eigar: Oddny Miljeteig

Eigar av deler av fallet frå kt. ca. 190 til ca. kt.

50. Eigar av heile fallet frå ca. kt. 50 til sjøen.

Gnr. 96, bnr. 1

Eigar: Ragnvald Ljosnes

Eigar av deler av fallet frå ca. kt. 190 til ca. kt.

50.

SKL er i tingingar med eigarane av gnr. 94, bnr. 1 og gnr. 96, bnr. 1 om rett til å overføre vatn frå Eikemovassdraget til Blådalsvassdraget.

(...)"

Høringsuttalelser til søknaden

NVE har mottatt følgende høringsuttalelser til søknaden:

Etne kommune uttaler i brev datert 09.01.2008:

”(...)

3. Problemstilling:

(...)

Det er i løpet av siste år framforhandla framlegg til utbyggingsavtale mellom SKL og Etne kommune, der leinga i EK og SKL har teke del. Vi har for vår del hatt hjelp frå adv. Stein Erik Stinessen frå Landssamanslutninga for vassdragskommunar (LVK). Stinessen må seiast vere ekspert på slike avtalar. Framlegget ligg som vedlegg, datert 09.11.07. Fremst ligger intensjonsavtalen frå 2002, og som i sin tid løyste ut 0,5 mill. kr for EK (i ettertid brukt på kai på Viskjer). Utbyggingsavtalar er vanlege i større vassdragssaker, og dei skildrar gjensidige ytingar og vilkår for desse. Eit hovudvilkår er at EK ikkje fremjar krav om tildeling av næringsfond eller andre typar fond i tillegg til avtalen. Næringsfond ligg stort sett alltid ein del lågare enn samla ytingar i utbyggingsavtalar, så dette vilkåret er normalt enkelt å godta. Vidare må EK godta utbyggingssøknaden i stort, men vi står fritt til å meine noko om moglege konsesjonsvilkår. Utgangspunktet for avtalen er Eikemooverføringa, men sidan SKL også er inne i planane for Tøsse Kraftverk (17 GWh), er dette også nemnt, t.d. er det aktuelt med ytingar i samband med bygging av ny båthamn på Tøsse. Ev. veg i Skreddalen er og nemnt i avtalen, men ikkje oppimot konkrete lovnader. Ev. ikkje økonomiske ytingar kjem til fråtrekk på det økonomiske tilbodet. Det framforhandla tilbodet er på 8,5 mill. kr i ein eingangssum, på vilkår av at SKL får løyve og bestemmer seg for å bygge ut med dei vilkåra som gis. Halve summen vert då betalt ut 14 dagar etter dette; den andre ein månad etter at utbygging er starta i marka. Vidare har avtalen to trappetrinn som gjer at EK også kan nyte godt av ein ev. stigning i straumprisen. Dersom spotmarknadsprisen i dei 3 første åra etter produksjonsstart i snitt ligg over 33 øre/kWh, løyer dette ut 2 mill. kr i tillegg, og dersom prisen kjem over 37 øre/kWh i år 4, 5 og 6, løyer det ut 5 mill. kr på toppen av det igjen, i alt ein maks utbetaling på 15,5 mill. kr. Elles er der vilkår om rett til reforhandlingar av avtalen og reduksjon i utbetalt beløp dersom pålagte konsesjonsvilkår (minstevassføring o.l.) gir redusert overført vassmengde og dermed lågare produksjonsauke. Reforhandling slår berre inn dersom reduksjonen er minst 5 % av 65 GWh, men utbetalt beløp vert redusert høvesvis for kvar GWh ein mister til minstevassføring o.l. Til sist i avtalen er sagt at SKL vil halde fram dialogen med EK om støtte til tiltak i lokalsamfunnet, og at dei innanfor gjeldande regler vil leggje til rette slik at lo-

kale leverandørar og tenesteytingar har sjanse å få arbeidsoppdrag i anleggsfasen.

I tillegg får EK inntekter frå årlege lovpålagte ytingar, dvs. eigedomsskatt, konsesjonsavgifter og konsesjonsstraum, rekna ut til å bli høvesvis 1 mill. kr, 120.000 kr og 750.000 kr, i alt rundt 1,9 mill. kr/år. Konsesjonsstraumen er basert på prisen vi får for slik straum i dag. Premissene for alle deltala kan endrast noko over tid, og for eigedomsskatt er reknestykket dels innvikla. Inntektene utgjer i alle høve ein monaleg auke i kraftinntektene i høve til det EK får inn i dag (dagens tal kjem t.d. til uttrykk i framlagde budsjett for 2008).

4. Vurdering:

Vedr. verknader av utbygginga, så vert det vist til eget kapittel i vedlagt brosjyre. Omtalte tema er m.a. hydrologi, grunnvatn/vassforsyning, flaumerasjon, landskap, geologi, inngrepsfri natur, biologisk mangfald, fisk, vasskvalitet, kulturminne, friluftsliv, landbruk og samfunnsmessige tilhøve. Stort sett er der snakk om relativt små konsekvensar, og utbyggar vil i tillegg gjennomføre ei rekkje avbøtande tiltak i anleggs- og driftsfasen. Oppsummering av KU og omtale av avbøtande tiltak og etterundersøkingar/overvaking ligg som vedlegg (s. 81 og 82 frå hovudsøknaden).

Eit par tema treng nokre kommentarar: På Etnesida er ein hovudverknad av utbygginga redusert vassføring i elvene. Men inntaka er relativt høgt til fjells, og der kjem nytt vatn inn i vassdraget frå sidebekker nedstrøms inntaka. Såleis er restvassføringa i Sæterdalselva ved stølen rekna ut til å bli 47 %, ved Eikemo 48 % og ved utløpet i Åkraffjorden 62 %. Inntaka i seg sjølv er mindre betongkonstruksjonar, som normalt er å sjå på som lokale inngrep, sjå vedlegg. Ein har vurdert at slepping av minstevassføring har relativt liten effekt; m.a. fordi vassdraget er eit flaumvassdrag der elvane frå før har lite vatn i tørre periodar. Alternativ til minstevassføring kan vere å redusere tal bekkeinntak, men dette vil gi redusert produksjon og relativt liten nytte i høve til kostnad. Eit mindre nedslagsfelt i Vetrhuskar er allereie halde utanom søknaden, noko som utgjer ei middelvassføring på 25 l/sek. Dei naturleg oppdemma småvatna øvst i Skreddalen (sjå) foto er grunne og tørkar tidvis ut i dag og dette vil nok skje oftare etter vassføringa. Om ein skulle ønske seg noko større restvassføring i vassdraga, ville Sæterdalen og ev. aust i Skreddalen vore mest aktuelt. I så fall kan ein avgrensa dette til sommarmånadene (t.d. juli-september). Så lenge restvassføringa er relativt stor og effekten av ekstra vatn synast lite, vil rådmannen likevel ikkje tilrå at EK krev minstevassføring eller kutt i bekkeinntak. Av landskapsomsyn kan ein alternativt vurdere å gi pålegg om steinsetting av dei mest synlege bekkeinntaka, t.d. nr. 6 i Sæterdalselva. Redusert vassmengde og produksjon fører og til til-

svarande reduksjon i utbyggingsavtalen (pkt V. 3). Sæterdalselva går heller ikkje gjennom stølen, men om lag 100 m austafør, sjå foto. Sjølv om her er litt bekkeare i elva, er der relativt lite fiske. Som følgje av mindre vatn vil konsentrasjonen av koliforme bakteriar frå dyrehald på stølen auke, så ein tilrår derfor at ev. bading i elva skjer oppstraums stølen.

Bortfall av inngrepsfri natur (INON) er nemnt som stor negativ konsekvens. INON er eit uttrykk for kor mykje urørt natur som forsvinn med ulike tekniske inngrep grunna samfunnsutviklinga i landet. Bortfallet gjeld her ein reduksjon på 38 % av eit sone 2-område på 47,6 km², sjå vedlagt kart (s. 44). Mest verdfulle sone er nr. 3 villmarksprega område. Landskapsinngrepa på Eikemosida er derimot relativt små samanlikna med veger, kraftliner o.l. Kraftlina som ser ut å kome mellom Åkrafjorden og Blåfalli vil også røre ved same INON-område. I høve til landskap er tiltaket vurdert å ha stor negativ effekt i Skreddalen. Skreddalen har stort særpreg og høg intensitet m.o.t. oppleving, og fråføring av vatn vil endre dynamikken og dramatikken i landskapet. Det er gjort framlegg om å spyle ut lausmassar frå bekkeinntaka i området med jamne mellomrom, noko som i ein viss grad vil oppretthalde rørsle på elvesletta i dalen. Vidare vil ein ev. veg og massetipp i Vetrhuskard i alt. A kunne påverke landskapet negativt. Ein kan likevel hevde at landskapet med sine store linjer og grove struktur, har ein viss toleranse for godt planlagde tiltak, sjå foto. Søkjar vil ta omsyn til omgjevnadene gjennom detaljplanlegging, utforming og tilsåing av tipp; dvs. i samsvar med godkjente planar frå NVE. Etter det vi kan sjå, kan det hende ein bør vurdere justeringar på plassering av tipp, t.d. ved å legge den litt meir inn mot fjellskrenten i sør (sjå vedlagt kart). Enda betre hadde vore å flytta tipp heilt over vasskiljet mot vest, men dette vil moglegvis koste meir enn det smakar. I alle høve meiner rådmannen at ein må sjå nærare på plassering og utforming av ein ev. veg og tipp i området, for å minimalisere konsekvensane så mykje som mogleg.

Vedr. friluftsliv, så vil tiltaket medføre noko bortfall av det enkle friluftslivet, der urørt natur er av stor verdi. Ny vegtilkomst vil derimot kunne auke det tilrettelagde friluftslivet og turismen i området. Betre tilkomst vil og vere nyttig for beitedrift, jakt og fiske. Eikemo vil i alle høve ha stor verdi for friluftsliv også etter ei ev. utbygging. Dei nye reiselivstiltaka i Åkrafjorden er nemnt i søknaden, men ganske kort. Tilboda til Åkrafjorden Oppleving AS, som starta opp i år og er planlagt vidareført komande år, inkluderer m.a. båttur på Åkrafjorden og traktorsafari med guide til Eikemostølen. Her får ein omvisning og servering, og her har i mange år også vore arrangert stølstreiff med underhaldning. Turistane får og ein tur i utmarka austover frå stølen til Bjønndalen, og det kan i framtida også bli snakk om turar i retning Skreddalen. Der kjem ein del

turgåarar ned Skreddalen i dag og, og betra tilkomst i Blådalen vil auke moglegheitene. Der er ønske om å vidareutvikle samarbeidet med Kvinnherad innan reiseliv og bygdeturisme i området. KK og Åkrabygda er representert både i Åkrafjorden Oppleving AS og Åkrafjorden landskapspark.

Elles har der vore ein viss frykt for at vassfråføring vil kunne påverke grunnvasstand og drikkevasskjelder ved Eikemo. Det vert i søknaden gjort framlegg om at ein held dette under overvaking, noko rådmannen støtter. Etter dei undersøkingane som er gjort no, ser ikkje dette ut til å skulle bli noko stort problem. I særleg tørre år vil grunnvatnet kunne synke i eit par veker tid om sommaren. Normalt er oppimot 240 nedbørsdagar pr. år i området, så ulempene er vurdert å bli avgrensa. Der er også regler om erstatning av ev. bortfall av drikkevatt mm. i slike saker, og etter sigande har grunneigarane også eit punkt om dette i sin avtale med SKL.

Konsekvensane for kulturmiljøet på Eikemostølen er avgrensa, sidan berørte elvar renner i utkanten av området. Elles er der for ulike tema berre mindre konsekvensar i EK, så dette vert ikkje omtalt nærare. Ein del kan og avbøtast slik det vert gjort framlegg om.

Alt i alt vurderer rådmannen at konsesjons-søknaden er godt nok utgreidd etter krava som var sett i utgreiingsprogrammet. Elles er omsøkte tiltak ikkje i strid med gjeldande kommuneplan for EK; berørte områda er LNF-område, og ved Eikemo er der opna for spreitt bustad- og hyttebygging, 8 einingar totalt i planperioden.

Vedr. utbyggingsalternativa A, B og C, så synast det klart at nytten for EK aukar jo nærare kommunegrensa ein ev. anleggsveg kjem. Såleis synast alt. A med påhogg i Vetrhuskard som beste løysing for EK sine interesser. Der kjem i så fall veg heilt til kanten av Skreddalen, med ein storslagen utsikt ned dalen. Tilkomst vil ha verdi både for landbruk, reiseliv, jakt og fiske, og samarbeidet og kontakten med KK vil også tene på dette. Nyten vil slik rådmannen ser det vere klart større enn konsekvensane for landskap og miljø. Viser også til omtale om dette i avsnitta over. Rådmannen har derimot ei kjensle av at begge kommunane bør gå for alt. A om dette skal bli aktuelt. Utbyggingsområda ligg trass alt i KK, og heimkommunane vert alltid lytta til av NVE. Rådmannen har derimot tru på at KK ikkje ønskjer seg alt. C (som også er det dyraste), og at dei vil krevje at anleggsvegen ikkje skal fjernast etter anleggstida. Dette synast heller ikkje som tenleg for lokalsamfunna, når vegen først er bygd og der er gjort inngrep for å få dette til. I tillegg vil det vere kostbart å fjerne vegen, og SKL har nytte av den for tilsyn med anlegga.

Spørsmålet om lokal veg i Skreddalen har vore inne i samtalan mellom grunneigarane og SKL, men vegen vart ikkje teke med til slutt. Spørsmålet har også vore tema i EK sine forhandlingar med SKL. Det er snakk om ein som-

marveg frå utbyggingsområdet og ned til Eike-mostølen. Det vart i samband med KU tidleg gjort klart frå NVE sin side at ein slik veg ikkje høyrer heime i SKL sin søknad, sidan den ikkje er naudsynt for Eikemooverføringa. Derimot er spørsmålet om veg i Skreddalen direkte avhengig av kva før alternativ som vert valt for ei ev. utbygging. Alt. C eller pålegg om fjerning av anleggsveg etter anleggstida gjer veg i Skreddalen uaktuell. Dersom alt. B vert valt, vert vegen mot Eikemoostølen rundt 1,5 km lenger enn for alt. A. Veg i Skreddalen treng og avklaring gjennom eigen reguleringsplan med KU. For alt. B tyder dette at ein treng plan også langt inn i KK, dvs. her trengs avtalar kommunane i mellom. Vegen er heller ikkje kostnadsrekna anna enn heilt grovt. For 4 km veg opp Skreddalen og ev. 1,5 km vidare til alt. B, kjem vi fort oppimot 5-10 mill. kr i anleggskostnad. Skreddalen er bratt og kostbar å bygge i, og området er skredutsatt heile året, så der kan kome store driftskostnader. Ein vil ikkje kunne unngå å råke dei særmerkte naturkvalitetane i dalen; dette vil gjelde sjølv om SKL får løyve til å ta ein del av vatnet i elvane. Spørsmålet om kraffline i området er heller ikkje avklart. EK har kravd kabel dersom lina kjem i Skreddalen, men vi har primært ønska ein meir vestleg trasé på andre sida av Alvaldsnuten. Så lenge der er mange uavklara føresetnader vedr. veg i Skreddalen, kan vi vanskeleg meine noko sikkert om denne i dag. På kort sikt er det avtalt at EK skal søkje å få signal frå Fylkesmannen i Hordaland om deira syn på veg, for å sjå om det er føremålstenleg å gå vidare med reguleringsarbeid. Uavhengig av det planmessige må EK også vurdere om kostnadene kan forsvarast utifrå nytten og sett oppimot andre tiltak kommunen treng midlar til. Det synast klart at gode heilårs hamneforhold ved Tøsse er viktigast å få løyst. Planarbeidet er i oppstartfasen. EK har spelt inn krav om at hamna må vere tenleg for dei fastbuande på nordsida, og vi vil følgje opp med ein open planprosess. SKL er også inne som ein part, og dei satsar på at planane for Tøsse Kraftverk vert vedtekne av NVE. Vedr. kostnader, så snakkar vi fort om 1-2 mill. kr for hamna, alt avhengig av planløyving, storleik, innhald, massebalanse, m.m. I alle høve tyder dette at ein god del midlar frå ein ev. utbyggingsavtale vil bli skote tilbake til lokal-samfunnet i Åkraforden.

Meir om framlegget til utbyggingsavtale med SKL: LVK meiner tilbodet, sett på bakgrunn av tiltakets storleik og verknader, og samanlikna med liknande avtalar i andre kommunar, er eit godt tilbod. Ein kan sjølv sagt alltid håpe på enda betre vilkår, men vi har fått gehør for ein del innspel og gradvis fått auka tilbodet, så etter eit siste påslag på siste forhandlingsmøte vart partane samde om å presentere dette for politisk handsaming. I Saudaprojektet fekk vi til samanlikning tilbod frå Elkem om 9 mill. kr i ein eingangssum for 200 GWh. I næringsfond ville projektet reint matematisk utløyst rundt 3

mill. kr, men vi fekk signal om at NVE ville ha dobla summen; delvis med bakgrunn i miljøkonsekvensane (m.a. ved Langfoss). Like fullt er dagens tilbod frå SKL av ein heilt annan klasse enn tala for Saudaprojektet, som heller ikkje opna for auke ved stigande strauprisar. I høve til spørsmålet om maks beløp på 15,5 mill. kr, så er dette delvis grunnlagt med at det her også ligg inne ein risikovurdering frå SKL si side, i og med at føresetnadene for kraftproduksjon kan skifte, t.d. vedr. skattereglar. Det er vanskeleg å seie noko sikkert om sjansane for påslaga som ligg i auka straupris vil slå inn, men teikn i dag tyder på at her er rimeleg bra utsikter. Ein har også måtte finne eit rimeleg fornuftig forhold mellom storleiken på grunnpris kontra påslaga, slik at risikoen er fordelt. Oppsummeringsvis så rår rådmannen til at avtalen vert stetta slik den ligg føre. Som nemnt kjem der rundt 2 mill. kr inn i årlege ytingar i tillegg, som også vil kunne kome godt med for å betre velferdstilboda i kommunen. Der er og sjansar for at ein del ein-sildpersonar og verksemder frå Etne kommune kan nyte godt av ei ev. ny kraftutbygging i Blådalen, slik vi har sett i fleire andre SKL-prosjekt dei seinare åra.

Fleire store kraftprosjekt vart råka av vern i samband med oppretting av Folgefonna Nasjonalpark. SKL mista t.d. Fonnvatn i Blådalen (48 GWh), og Tyssefallene AS mista Tokheim- / Eitrheimprosjektet i Odda (97 GWh). I si oppsummering og tilråding i vernesaka i mars 2004 delte Fylkesmannen i Hordaland dei berørte kraftprosjekta i to grupper; "kan ikkje realisast" og "kan realisast/ingen endring frå i dag". Eikemoelva ligg under sistnemte, sidan det foreslegne landskapsvernområdet her vart teke ut av verneplanen etter høyringa. Dette er underbygd med følgjande sluttkommentar frå Fylkesmannen: "Utfallet av høyringa gjer det vanskeleg å gå inn for å nytte naturvernlova til å medverke å sikre kulturmiljø og -landskap på Vetrhus. Ei samla vurdering av potensialet for m.a. ny kraftutbygging og lineframføring gjennom området tilseier at det mest rette kan vere å prioritere andre samfunnsinteresser i dette området. Arealbruken i fjellet mellom Inste Botnane og Vetrhus let seg også styre gjennom kommuneplan og særlovverk, med kommunen som hovudansvarleg". Med Vetrhus er her meint Eikemoostølen. Kommentaraner frå Fylkesmannen viser at det i saka vart gjort ei vurdering av vern oppimot andre samfunnsinteresser, der kraftutbygging er nemnt konkret, og der konklusjonen altså er at andre samfunnsinteresser bør prioriterast. Bortsett frå vernegruppene var der svært få høyringspartar som ønska vern av Vetrhus-Inste Botnane; både Hordaland Fylkeskommune, EK, grunneigarane, bondelag, m.fl. gikk imot vern. Sjølv om fekk gehør for dette, utgjer nasjonalparken framleis 113 km² i EK.

EK har dei siste tiåra ofra mykje areal til verneføremål; rundt 60 % av kommunen er i dag bandlagd som verna vassdrag eller nasjonal-

park. Rådmannen meiner såleis at det må vere høve til å nytte naturressursane i ein del av dei resterande areala våre, når dette kan gjerast utan urimelege konsekvensar for natur, miljø og lokalsamfunn. Der er framleis store utfordringar i EK i høve til budsjett og økonomiplan. Rådmannen meiner at nytten av Eikemooverføringa og tilhøyrande utbyggingsavtale er klart større enn ulempene, som også kan reduserast ytterlegare gjennom planlagde avbøtande tiltak.

Dersom NVE går inn for konsesjon etter høyringsrunden, vil tilrådinga deira til Olje- og energidepartementet ha vedlagt eit sett med konsesjonsvilkår og manøvreringsreglement.

OED sender tilrådinga så på ei siste høyringsrunde til kommunane og andre departement før dei fremjar saka for regjeringa.

(...)

18.12.2007 KOMMUNESTYRE

K-145/07 VEDTAK : (samrøystes)

Om framlagt søknad med konsekvensutgreiing:

Om konsekvensutgreiinga:

Etne kommune meiner søknaden frå Sunnhordland Kraftlag AS er tilrekkeleg utgreidd i høve til verknader, og at utgreiingsplikta såleis er oppfylt.

Om konsesjonssøknaden:

Etne kommune stettar søknaden om overføring av vatn frå øvre delar av Eikemovassdraget til Blåfalli, for utnytting i eksisterande anlegg der. Tiltaket er for Etne kommune tvillaust meir til nytte enn det er til ulempe for landskap, miljø og lokalsamfunn. Der er dokumentert relativt avgrensa negative konsekvensar som følgje av tiltaket, og ulempene kan reduserast ytterlegare med avbøtande tiltak. Vassressursane på Eikemo må såleis kunne nyttast til produksjon av rein og fornybar energi. Dette er også viktig i høve til nasjonale og globale klimautfordringar.

I høve til Folgefonna Nasjonalpark, så ser Etne kommune ikkje at omsøkte tiltak er i konflikt med denne. Planlagde inngrep er relativt små og ligg i sin heilskap utanfor vernegrensa. Etne kommune meiner det for Eikemooverføringa også vart gjort ei avklaring i høve til vern i saka om oppretting av nasjonalpark med landskapsvernområde. Fylkesmannen i Hordaland sine sluttkommentarar i vernesaka underbygger dette (referert i saksframstillinga).

Omsøkte tiltak er ikkje i strid med gjeldande kommuneplan for Etne kommune.

Om utbyggingsalternativ:

På bakgrunn av ein heilskapeleg nytte-kost-vurdering er Etne kommune best tent med ei utbygging etter alternativ A med tunnelpåhogg i Vetrhuskard. Anleggsveg og massetipp må her vurderast nøya med omsyn til plassering og landskapsstilpassing. Betre vegtilkomst inn mot Etne kommune representerer ein viktig nytte-

faktor i prosjektet. Anleggsveg til valt utbyggingsområde må i alle høve ikkje fjernast etter anleggstida. Veg er også eit føremon for framtidig tilsyn med anlegga. Alternativ C gir monaleg lågare nytte for kommunane.

Om konsesjonsvilkår:

Etne kommune er positiv til dei avbøtande tiltaka som er nemnt i søknaden, t.d. omsyn til rovfugl i anleggsfasen og utspyling av lausmassar ved inntaka øvst i Skreddalen i driftsfasen. Likeins er vi positive til nemnte etterundersøkingar/overvakingstiltak, t.d. vedr. grunnvatn og drikkevasskjelder på Eikemo. Vi går og utifrå at bortfall av sjølvgjerd vert kompensert for i samarbeid med berørte grunneigarar.

På bakgrunn av nedbørsmønsteret i Eikemovassdraget og dei relativt store restvassføringane, kan det sjå ut som ev. pålegg om minstevassføring eller reduksjon av bekkeinntak vil ha liten effekt. Etne kommune vil derfor ikkje krevje slike tiltak. Dersom dette likevel vert vurdert, bør pålegg avgrensast til å gjelde for månadene juli-september i Sæterdalselva og ev. øvst i Skreddalen. Av omsyn til landskap og ferdslø kan ein alternativt vurdere å gi pålegg om steinsetting av dei mest synlege bekkeinntaka, t.d. nr. 6 ved Sæterdalselva.

Om utbyggingsavtalen med Sunnhordland Kraftlag AS:

Etne kommune stettar framlegg til utbyggingsavtale slik den ligg føre.

Spørsmålet om ev. lokal veg til Eikemostølen gjennom Skreddalen er direkte avhengig av kva for utbyggingsalternativ som vert valt for ein ev. kraftutbygging i området. Ein ev. veg må og greiast ut i eigen reguleringsplan med konsekvensutgreiing. Nemnte føresetnader må avklarast nærare før ein kan vurdere realismen i prosjektet. Etne kommune må og gjere ein sjølvstendig vurdering av saka i høve til anleggs- og driftskostnader, ev. lokal medverknad med meir. Opparbeiding av gode heilårs hamneforhold på Tøsse har i alle høve første prioritet gjennom utbyggingsavtalen. Vidare samarbeid, planløyning og kostnader for dette må avklarast gjennom planarbeid og byggesøknad, i samråd med involverte partar.

For detaljert grunningjeving av dei einskilde punkta over, vert det også vist til saksutgreiinga.”

Kvinnherad kommune uttaler i brev datert 31.01.2008:

”Innstilling frå rådmannen:

1. Kvinnherad kommune ser positivt på søknaden om overføring av øvre del av Eikemovassdraget til Vetrhusvatnet og tilrår utbygging etter alt B.

2. Dersom det ikkje vert aktuelt med permanent veg heilt fram til anleggsplassen, ønskjer likevel Kvinnherad kommune permanent veg frå Blådalsvegen opp til Vetrhusvatnet. Det må utarbeidast ein meir detaljert plan for denne vegføringa.

Saksutgreiing:

Sunnhordland Kraftlag AS søker om overføring av øvre del av Eikemoely i Etne kommune til Vetrhusvatnet i Kvinnherad og vidare inn på Blåfallianlegga. NVE har sendt søknaden på høyring med frist fram til 18.01.08, sjå vedlegg nr. 1. Kommunen har bedt om ei vekes utsetjing for å få saka behandla i formannskapsmøtet 24.01.08.

Ein kortversjon av søknaden er presentert i vedlagde brosjyre (vedlegg nr. 2) som også er tilgjengeleg på nettet: http://www.sunnhordland-kraftlag.no/nedlast/SKL_Eikemo_LR.pdf. Fullstendig søknad med vedlegg ligg på vanleg plass i kundemottaket på rådhuset.

Prosjektet går i grove trekk ut på å ta inn vatn frå Sæterdalen og Skreddalen gjennom ein ca. 4,6 km lang overføringstunnel som endar ut på nordaustsida av øvste Vetrhusvatn. I dette tunnelsystemet vil det også verta ein del bekkeinntak. Frå Vetrhusvatnet går vatnet vidare gjennom eksisterande tunnel til Blådalsvatnet.

Den planlagde overføringa frå Eikemovassdraget til Blådalsvassdraget vil resultera i ein auka kraftproduksjon på til saman 65 Gwh/år i Blåfalli III og det nye Blåfalli Vik ved Matrefjorden.

Det er sett på tre utbyggingsalternativ, der alt. B er hovudalternativet og som SKL søker om konsesjon for:

Alt. A: Anleggsveg frå Blådalsvegen til tunnelverrslag ved Vetrhuskard og tipplass same plass.

Alt. B: Anleggsveg til tunnelpåhogget nordaust for Øvre Vetrhusvatn og tipplass same plass.

Alt. C: Utan anleggsveg og med tipplass ved Vetrhuskard som alt. A.

I alle alternativa vert anleggsveg, tunnelpåhogg og tipplass liggjande i Kvinnherad kommune. Alle bekkeinntaka vert liggjande i Etne kommune, berre ein liten del av nedbørsfeltet vert liggjande i Kvinnherad.

For heile utbyggingsområdet vurdert under eitt viser konsekvensutgreiinga at alt. A med lengst veg vil ha stor negativ konsekvens for landskap og for friluftsliv, medan alt. B vil ha middels negativ konsekvens. Alt. C utan veg vil ha liten negativ konsekvens. Dersom alt. A og B utan permanent veg vert valt, vil også desse ha liten negativ konsekvens.

Utbygginga vil redusera inngrepsfri natur (INON) med 15,7 km². Alle tre alternativa er vurderte til å ha stor negativ konsekvens for inngrepsfri natur.

Då Kvinnherad formannskap behandla forslaget til utgreiingsprogram for Eikemooverfø-

ringa vart det i møte 25.01.07 gitt følgjande uttale:

Kvinnherad kommune finn at utgreiingsprogrammet for overføring av Eikemoelva til Vetrhusvatnet er tilfredsstillande. Kommunen ønskjer ein enkel, permanent veg frå Blådalsvegen opp til nordvestenden av Vetrhusvatnet og vidare mot Eikemo.

Det har i fleire høve vore drøftingar mellom Etne kommune og Kvinnherad kommune om vegsamband mellom Eikemo og Blådalsområdet. Dette vart også fremja som innspel frå Kvinnherad i samband med kommuneplanen for Etne. Siste året er fleire reiselivsaktivitetar etablerte i Åkrafjorden, t.d. Åkrafjorden Utvikling og Åkrafjorden Landskapsark. Både Kvinnherad kommune og lokale aktørar på Kvinnheradsida av Åkrafjorden er med på dette. Det er med bakgrunn i vidareutvikling av reiselivsnæringa i området at det vert arbeidd med å etablere vegsamband over fjellet.

Sjølv om det er fremja ønskje om vegsamband, har det både frå SKL og NVE si side vore peika på at dette ligg utanfor dei aktuelle kraftutbyggingsplanane sitt område og såleis ikkje høyrer heime i den føreliggjande saka. Dersom det skal arbeidast vidare med ein veg mellom den planlagde vegen i tilknytning til Eikemooverføringa og Eikemostølen i Etne kommune, må dette fremjast som eit separat prosjekt, gjerne som eit samarbeidsprosjekt mellom Etne kommune, Kvinnherad kommune og SKL.

Området som vert omfatta av utbyggingsplanane var i forslag til verneplan for Folgefonna Nasjonalpark føreslått som landskapsvernområde. Under behandlinga av nasjonalparkplanen vart området trekt ut og er i dag ikkje verna etter naturvernlova. Det er difor naturleg å trekkja konklusjonen at kraftutbygging i området i realiteten er akseptert.

Kvinnherad kommune ga i november 2006 uttale til søknad frå SKL om bygging av 66 kV kraftline mellom Brandvik og Tøsse. Kommunen ønskte primært å sjå kraftlinesaka i samband med planane om kraftutbygging og vegbygging i same området. Dette synet bør framleis stå ved lag.

Sett frå Kvinnherad kommune si side vil det ikkje vera stor skilnad på alt. A og alt. B. Det som er viktigast for Kvinnherad er kva konsekvensar vegen frå Blådalsvegen til tunnelpåhogget ved Vetrhusvatnet vil få i høve til landskap, friluftsliv og beitebruk.

Permanent veg fram til anleggsområdet vil truleg ha både fordeler og ulemper for friluftslivet. Det tilrettelagde friluftslivet vil ha fordeler ved at området vert lettare tilgjengeleg, medan det enkle friluftslivet vil sjå på utbygginga som negativ. Rådmannen ser det som positivt både for friluftsliv og næringsinteresser (beitebruk) at det i alle høve vert bygt permanent veg frå Blådalsvegen og opp til vestenden av Vetrhusvatnet og P-plass på den tidlegare fyllinga ved tunnelen frå Sandvatna.

Den føreliggjande konsekvensutgreiinga verkar i utgangspunktet tilfredsstillande, men er for lite detaljert når det gjeld vegprosjektet. I alle høve veggen frå Blådalsvegen og opp til Vetrhusvatnet bør utgreiast grundigare ut frå landskapsomsyn. Det må her leggjast stor vekt på både lineføring og etterbehandling av terreng-inngrep.

Uttale frå eldrerådet:

Ikkje relevant.

Økonomisk konsekvens:

Den omsøkte utbygginga vil gje kommunen auka inntekter i form av naturressursskatt, konsesjonsavgifter, konsesjonskraft og eigedomsskatt.

Miljømessig konsekvens:

Konsekvensane for biologisk mangfold vert rekna som relativt små.

(...)

Behandling i Formannskapet den 24.01.2008

Ole Torbjørn Holmedal (Frp) sette fram forslag om eit ekstra pkt. 1b:

Kvinnherad kommune ynskjer sterkt bygging av permanent veg.

Røysting:

Innstilling vart samrøystes vedteke.

Framlegg til pkt. 1b vart samrøystes vedteke.

Vedtak frå Formannskapet den 24.01.2008

1. Kvinnherad kommune ser positivt på søknaden om overføring av øvre del av Eikemo-vassdraget til Vetrhusvatnet og tilrår utbygging etter alt B.
- 1 b. Kvinnherad kommune ynskjer sterkt bygging av permanent veg.
2. Dersom det ikkje vert aktuelt med permanent veg heilt fram til anleggsplassen, ønskjer likevel Kvinnherad kommune permanent veg frå Blådalsvegen opp til Vetrhusvatnet. Det må utarbeidast ein meir detaljert plan for denne vegføringa."

Hordaland Fylkeskommune uttaler i brev datert 28.01.2008:

"(...)

Fylkesutvalet handsama i møte 24.1.08 sak 3/08, og gjorde følgjande vedtak om fråsegn:

1. Fylkesutvalet er positivt til det omsøkte prosjektet om overføring av øvre delar av Eikemoelva til Vetrhusvatnet.
2. Det kan vera uregistrerte fornminne i området. Dersom det i samband med gravearbeid kjem fram funn eller konstruksjonar, må ar-

beidet straks stansast og fylkeskonservatoren få melding for ei nærare gransking på staden, jf. Kulturminnelova § 8, 2 ledd.

(...)"

NVE siterer vidare fra Hordaland Fylkeskommunes særutskrift fra behandlingen av saken i Kultur- og ressursutvalet og Fylkesutvalet:

"SÆRUTSKRIFT

(...)

SØKNAD OM OVERFØRING AV ØVRE DELAR AV EIKEMOELVA TIL VETRUSVATNET - FRÅSEGN

Kultur- og ressursutvalet 15.01.08

Arne Havnerås sette fram slikt forslag på vegne av H, Frp og Krf:

"Pkt. 1 Fylkesutvalet er positivt til det omsøkte prosjektet om overføring av øvre delar av Eikemoelva til Vetrhusvatnet.

Pkt. 2 som rådmannen si innstilling."

Dijana Milicevic Saga sette fram slikt forslag:

"Fylkesutvalet går imot dette kraftutbyggingsprosjektet, då det vil verke øydeleggjande for det serprege kulturmiljøet og villmarksnaturen i området."

Røysting:

Dijana Milicevic Saga sitt forslag fekk 1 røyst (RV) og fall.

Fylkesrådmannen sitt forslag til pkt. 1 fekk 5 røyster (Sp, SV, A) og fall.

Arne Havnerås sitt forslag vart vedteke mot 6 røyster (Sp, RV, SV, A)

INNSTILLING

1. Fylkesutvalet er positivt til det omsøkte prosjektet om overføring av øvre delar av Eikemoelva til Vetrhusvatnet.
2. Det kan vera uregistrerte fornminne i området. Dersom det i samband med gravearbeid kjem fram funn eller konstruksjonar, må arbeidet straks stansast og fylkeskonservatoren få melding for ei nærare gransking på staden, jf. Kulturminnelova § 8, 2 ledd.

Fylkesutvalet 24.01.08

Mette Holmefjord Olsen sette fram slikt forslag:

"1. Fylkesutvalet meiner at om anleggsvegen vert gjort mellombels og sådd til i etterkant og det teke omsyn til registrert tuft ved Vetrhusvatna, er overføring av øvre del av Eikemo-vassdraget akseptabelt når denne saka vert vurdert isolert. Fylkesutvalet er li-

kevel uroa for at ein utbygging av fleire kraftprosjekt i og ved Eikemovassdraget kan verke øydeleggjande for det særmerkte kulturmiljøet i dalen, og vil be om at NVE handsamer prosjekta samla med særleg vekt på konsekvensar for landskap og kulturmiljø."

Harald Hove sette fram slikt forslag:

"Fylkesutvalet går imot dette kraftutbyggingsprosjektet, då det vil verke øydeleggjande for det serprega kulturmiljøet og villmarksnaturen i området."

Røysting:

Hove sitt forslag fekk 1 røyst (V) og fall.

Innstillinga pkt. 1 vart vedteken med 9 røyster mot 6 røyster (SV, A, V) for Holmefjord Olsen sitt forslag.

Innstillinga pkt. 2 vart samrøystes vedteken.

VEDTAK

1. Fylkesutvalet er positivt til det omsøkte prosjektet om overføring av øvre delar av Eikemoelva til Vetrhusvatnet.
2. Det kan vera uregistrerte fornminne i området. Dersom det i samband med gravearbeid kjem fram funn eller konstruksjonar, må arbeidet straks stansast og fylkeskonservatoren få melding for ei nærare gransking på staden, jf. Kulturminnelova § 8, 2 ledd.

(...)"

NVE siterer vidare fra Fylkesrådmannens forslag til innstilling og vurdering:

"SØKNAD OM OVERFØRING AV ØVRE DELAR AV EIKEMOELVA TIL VETRUSVATNET - FRÅSEGN

SAMANDRAG

Sunnhordland Kraftlag ynskjer å overføre vatn frå øvre delar av Eikemovassdraget til Blådalsvassdraget for å skaffe meir vatn til to kraftverk i Blåfalli. Ved å bygge 7 inntak og ein felles 4,6 km overføringstunnel vil ein kunne auke produksjonen i kraftverka Blåfalli-Vik og Blåfalli III med til saman 65 GWh. Prosjektet inneber også etablering av tipp for tunnelmasser og veg fram til anleggsstaden.

Utbygginga vil redusere og splitte eit større inngrepsfritt område, og vil også ha negative konsekvensar for landskap og friluftsliv.

Om anleggsvegen vert gjort mellombels og sådd til i etterkant vil dei negative verknadene for friluftsliv og landskap bli moderate. Dersom det samstundes vert teke omsyn til den registrerte tuften ved Vetrhusvatna meiner ein vin-

sten med auka energiproduksjon i dei to Blåfalliverka på 65 GWh er stor nok til at ein bør kunne akseptere overføringa av øvre del av Eikemovassdraget når ein vurderar prosjektet isolert.

FORSLAG TIL INNSTILLING

1. Fylkesutvalet meiner at om anleggsvegen vert gjort mellombels og sådd til i etterkant og det vert teke omsyn til registrert tuft ved Vetrhusvatna, er overføring av øvre del av Eikemovassdraget akseptabelt når denne saka vert vurdert isolert. Fylkesutvalet er likevel uroa for at ein utbygging av fleire kraftprosjekt i og ved Eikemovassdraget kan verke øydeleggjande for det særmerkte kulturmiljøet i dalen, og vil be om at NVE handsamer prosjekta samla med særleg vekt på konsekvensar for landskap og kulturmiljø.
2. Det kan vera uregistrerte fornminne i området. Dersom det i samband med gravearbeid kjem fram funn eller konstruksjonar, må arbeidet straks stansast og fylkeskonservatoren få melding for ei nærare gransking på staden, jf. Kulturminnelova § 8, 2 ledd.
(...)

FYLKESRÅDMANNEN, 12.12.2007

(...)

4. Vurdering

Det er fylkesdelplan for energi 2001-2012 som er rettesnor for handsaming av slike saker i Hordaland.

Aktuelle mål frå fylkesdelplan for energi

Ny produksjon og bruk av energi i Hordaland må ta omsyn til miljø og arealkonfliktar.

Tilgangen på energiressursar skal gje verdiskaping i fylket og danne grunnlag for næring.

Aktuelle retningslinjer frå fylkesdelplan for energi

- A1 Hordaland skal satsa på utnytting av miljøvenlege og fornybare energikjelder utan store konsekvensar for verdifulle natur-, friluft- og kulturlandskap og større samanhengande inngrepsfrie naturområde.
- A2 Nye anlegg for produksjon og overføring av energi må ikkje lokaliserast i område som er verna etter naturvernlova, kulturminnelova, i nasjonalpark eller i verna vassdrag. Ein bør vere varsam med plassering av nye anlegg tett opp til verna område.

- A3 Nye anlegg for produksjon og overføring av energi bør lokaliserast slik at dei ikkje kjem i vesentleg konflikt med viktige natur- og kulturlandskap, kulturmiljø, større inngrepsfrie område, strandsona og viktige område for friluftsliv. Det vert her vist til eigne fylkesdelplanar for kulturminne, friluftsliv og kystsona.
- A4 Samlokalisering med tekniske inngrep og etablert arealbruk er ønskeleg for å samle inngrep, og det er ønskeleg at etablering av nye energianlegg skjer nær eksisterande infrastruktur.
- A5 Undersøkingssplikta etter kulturminnelova bør oppfyllest i samband med konsekvensutgreiing, og før iverksetting av tiltak i mark.
- A6 I samband med konsekvensutgreiing bør:
- *større inngrep visualiserast.*
 - *kartunderlag synleggjere område som er omfatta av vern, område med nasjonal og regional verdi og tiltaket sine konsekvensar for "inngrepsfrie område".*
- A12 Alternativ bruk av tunnelmassar skal vurderast framfor etablering av tippar i terrenget.

Mål 3 og retningsline A1 syner at det ikkje er noko prinsipielt standpunkt mot ny vasskraftutbygging i Hordaland, men at tiltaka må ta omsyn til miljø og arealkonfliktar. Retningsline A2 og A3 er nærare spesifisering kring dette.

I samband med arbeidet med Folgefonna nasjonalpark vart området frå Eikemostølen og opp til breen vurdert oppretta som eige landskapsvernområde under namnet Vetrhus/Botnane landskapsvernområde.

Området vart likevel ikkje verna då endeleg vernevedtak vart fatte, og tiltaket er slik ikkje i direkte konflikt med retningsline A2.

Med stor negativ konsekvens for inngrepsfri natur gjer at utbygginga vil vere i strid med retningsline A3 på dette punktet.

Utbygginga vil auke energiproduksjonen i eksisterande kraftverk med 65 GWh, og gjev slik betre utnytting av eksisterande anlegg. Samstundes inneber planane ein lengre veg, større tipp samt fleire bekkeinntak langt inn i urørt område, og kan slik ikkje oppfatast å skje nær eksisterande infrastruktur slik retningsline A4 oppmodar til.

I samsvar med retningsline A5 er det gjort kulturhistorisk registrering i utbyggingsområdet. Det vart ikkje avdekka automatisk freda kulturminne, men ein udatert tuft som er rekna å ha høg kulturhistorisk verdi vart registrert på ein flate nedafor Vetrhusvatna. Ved etablering av veg må ein syte for at denne tuften ikkje vert øydelagd. Ein må ta atterhald om at det kan vere uregistrerte kulturminne i området, og at det i ein eventuell konsesjon vert teke inn vilkår om meldeplikt jf. Kulturminnelova § 8, 2 ledd.

Når det gjeld kulturmiljø er Eikemodalen unikt som utan fast vegsamband og framleis har

aktiv gards- og stølsdrift. Restvassføringa i elva vil truleg vere stor nok til at verdien av desse ikkje vert vesentleg redusert. Med tanke på at også andre kraftprosjekt vert vurdert i området er ein uroa for at inngrepa samla sett kan øydeleggje for det spesielle kulturmiljøet i dalen. For dei andre prosjekta i dalen er kulturminnegransking ikkje gjennomført, og her er potensialet høgare for funn av automatisk freda kulturminne.

I samsvar med retningsline A6 ligg det føre ein rekke kart og visualiseringar av tiltaket.

Utbygginga baserer seg på etablering av tipp ved tunnelinnslag. For alternativ C utan veg er dette naudsynt. For alternativ A og B som inneber vegutbygging burde alternativ til tipp i terrenget vore vurdert slik retningsline A12 oppmoder til.

Vurdering

Med Sunnhordland Kraftlag sine kraftverk, veganlegg og magasin er Blådalen sterkt påverka av kraftutbygging. Etterkvart som Sunnhordland kraftlag realiserar sine prosjekt i Generalplan for Blådalsvassdraget, kjem utbyggingane stadig tettare inn mot landskap som har stor verdi. Like ved ligg Folgefonna nasjonalpark med sine heilt urørte område, i tillegg har ein støls- og gardsområda Vetrhus og Eikemo som er tradisjonsrike kulturmiljø av stor regional verdi.

Overføringa av øvre del av Eikemovassdraget vil for alle alternativ ha stor negativ innverknad på omfanget av inngrepsfri natur. Utbygginga med permanent veg vil og ha vesentleg negativ innverknad på både landskap og friluftsliv, der verknadene aukar med lengde på vegen. For andre tema er verknadene mindre.

Til informasjon kan nemnast at Sunnhordland Kraftlag også har søkt om konsesjonbygging av eit småkraftverk nedre del av Eikemovassdraget. Det også er planar om andre småkraftverk i Åkrafjordområdet, men kraftnettet har i dag ikkje kapasitet til å transportere krafta ut. Sunnhordland Kraftlag har difor også søkt konsesjon for bygging av 66 kV kraftline mellom Åkrafjorden og anlegga i Blåfalli, der eit av traséalternativa går gjennom Skreddalen. Om alle desse prosjekta vert gjennomført er ein uroa for at inngrepa samla sett kan øydeleggje for det spesielle kulturmiljøet i Eikemodalen.

Slik konsekvensutgreiinga ligg føre er det største tapet ved utbygginga knytta til splitting og bortfall av inngrepsfri natur. Om anleggsvegen vert gjort mellombels og sådd til i etterkant vil dei negative verknadene for friluftsliv og landskap bli moderate. Dersom det samstundes vert teke omsyn til den registrerte tuften ved Vetrhusvatna meiner eg vinsten med auka energiproduksjon i dei to Blåfalliverka på 65 GWh er stor nok til at ein bør kunne akseptere overføringa av øvre del av Eikemovassdraget når ein vurderar prosjektet isolert. Med kunnskap om fleire prosjekt i Eikemodalen som saman kan verke

øydeleggende for det spesielle kulturmiljøet i Eikemodalen vil eg rå til at NVE vert beden om å handsame prosjekta samla, og i vurderinga særleg legge vekt på verknad for landskap og kulturmiljø.”

Fylkesmannen i Hordaland uttaler i brev datert 11.02.2008:

”(…)

Fylkesmannens merknader til KU og omsøkte prosjekt

Fylkesmannen ga innspel til foreslått utgreiingsprogram då denne var til høyring i 2007. Ansvarleg styresmakt, NVE, fastsette utgreiingsprogrammet 15.05.07. Vi viser til merknad under om Skreddalen når det gjeld oppfølging av Fylkesmannens innspel.

Fylkesmannen meiner at utført KU i all hovudsak innfrir krava i fastsett utgreiingsprogram. Bruk av fotorealistiske teknikkar illustrerer verknader av landskapsinngrep og redusert vassføring på ein god måte.

Generelt om verneverdi og tilhøvet til verneplan for Folgefonna

I samband med verneplan for Folgefonna vart det aktuelle utbyggingsområdet foreslått som landskapsvernområde. Verneverdiane var særleg knytt til kvartærgeologiske førekomstar i Skreddalen, friluft- og opplevingsverdiar i Inste Botnane med tilliggjande fjellområde og kulturmiljø/kulturminne på Vetrhusstølen.

Etter ei samla vurdering av ulike interesser vart området til slutt ikkje omfatta av vernevedtak etter naturvernlova. Manglande lokal tilslutnad til verneframlegget og potensialet for kraftutbygging var viktige punkt saman med verneverdiane. I sine tilrådingar uttalte likevel miljøvernstyresmaktene at området er sentralt knytta til fonna, og at det, vurdert ut frå dokumenterte verneverdiar, kunne vore verna. Forvaltning etter annan lovverk enn naturvernlova må difor ta omsyn til desse interessene så langt som råd.

Naturmiljø og biologisk mangfold

Konsekvensanalysen viser verknad for naturtyper, vegetasjon og vilt. Det går ikkje fram om naturtypene som er skildra kvalifiserar for naturtypelokalitet etter DN-handbok 13 (rev. utgåve 2007). Verknadene av planlagde tiltak knyt seg i hovudsak til mindre vassføring i elvane, og konsekvensane er vurdert samla som ”liten negativ”. Fylkesmannen har ingen merknader til hovudkonklusjonen, men vil likevel merke at det metodisk kan vere problematisk å summere opp konsekvensar innafor fleire fagtema, då det kan føre til at ein tildekkjer verdifulle biologiske førekomstar.

Skreddalen

Ut frå landskapsmessige og kvartærgeologiske interesser framstår Skreddalen som eit område med stor verdi. Randmorenar, rasmarker og ei aktiv elveslette/sandur gjer inngrep i området konfliktfylt. I sin uttale til foreslått KU-program peika FM på trongen for å synleggjere kvartærgeologiske verneverdiar i Skreddalen gjennom supplerande undersøkingar. Vi meinte dette var nødvendig for å betre kunnskapsgrunnlaget for å fastsette verdi i forskning og konfliktgrad i det omsøkte prosjektet. Dette kravet vart ikkje fylgt opp av NVE eller diskutert med Fylkesmannen før KU-programmet vart fastsett. Fylkesmannen beklagar at konsekvensutgreiinga ikkje gir ny kunnskap om kvartærgeologiske interesser som grunnlag for vedtak i saka.

Aktuelle avbøtande tiltak er å skape årlege eller halvårlege flumar i Skreddalen ved spyling av luke i inntak 1 og eventuelt inntak 2. I sin fagrappport har Ambio peika på at ein kan ivareta mykje av landskapsverdiene i Skreddalen ved å utelate inntak 1 i utbygginga.

Inngrepsfri natur, landskap, naturoppleving og friluftsliv

Konsesjon omfattar inngrep i form av tunnel, damanlegg, deponiområde og veg (mellombels eller permanent). Bekkeinntaka vil føre til redusert vassføring i vassdraga. Dette vil endre naturoppleving for turbrukarar i området og gi redusert opplevingsverdi, spesielt i Skreddalen, Sæterdalen og Eikemodalen. Området vil framstå som mindre villmarksprega.

Alle utbyggingsalternativ vil redusere omfanget av attverande inngrepsfrie område mellom Blådalen og Åkrafjorden på ein radikal måte. Prosjektet ligg i eit sone 2-område på nærare 50 km². Dette vil bli splitta opp og redusert med 15,7 km², i alt 38 % av arealet i sona. KU fastsetter konfliktgrad til ”stor negativ” for alle utbyggingsalternativ.

Inngrepsfri natur i alle sonekategoriar vert langsamt redusert gjennom ulike inngrep og utbyggingar i fylket vårt, i strid med overordna nasjonale mål. Vi ser at tap av inngrepsfri natur sjeldan eller aldri er tilstrekkeleg til å påverke konsesjonsspørsmål eller andre løyver i arealforvaltninga. Konsesjonsstyresmakta har difor ei stor utfordring i å bidra til å redusere denne utviklinga og syte for at utbyggingssaker vert vurderte i regional og overordna samanheng. Fylkesdelplan for små vasskraftverk vil truleg bli nyttig for dette føremålet. Omsøkte utbygging illustrerer omtalte utfordring på ein særleg klår måte, då eventuell konsesjon vil vere sær negativ for INON-status i regionen og fylket.

Fylkesmannen registrerar at kommunane diskuterer spørsmålet om bygging av sommarveg til Eikemo i sine uttaler til konsesjonssøknaden. Fylkesmannen viser til at vegsaka ikkje er del av konsesjonssaka. Eventuell planlegging av

framtidig veg til Eikemo må skje gjennom PBL (reguleringsplan og KU).

Permanent veg vil vere negativt for friluftslivet, då området vil få endra bruksverdi. I søknaden er det vist til at ny veg vil gjere området meir framkommeleg med bil og betre tilrettelagt for til dømes reiseliv. Permanent veg vil likevel ikkje opne for nye brukargrupper, då det alt er godt vegsamband inn til Blådalsvatnet og Midtbotn.

Fylkesmannen vektlegg at tiltaket vil redusere storleiken på verdifulle turområde. Tilkomst til fjellområde er ikkje ein minimumsfaktor i Sunnhordland eller andre stader. I arealforvaltninga er det langt viktigare å sikre storleik og kvalitet på naturområde ved å redusere eller hindre inngrep. Eventuell kraftutbygging i området må ikkje opne for nye permanente vegar i fjellet.

Konklusjon

Omsøkte utbygging vil ha stor negativ konsekvens for inngrepsfri natur og redusere områdets verdi for landskap, friluftsliv og geologi.

Dersom NVE gir konsesjon vil Fylkesmannen tilrå omsøkt alternativ B med vilkår om at anleggsveg og mellombels line for framføring av kraft til anlegget vert fjerna etter at utbygginga er avslutta. Fylkesmannen vil og be NVE å vurdere konsesjon utan utbygging av inntak 1.”

Statens Vegvesen uttaler i brev datert 12.11.2007:

”(…)

Statens vegvesen har ansvar for planlegging, bygging, drift og vedlikehald av riks og fylkesvegar med tilhøyrande ferjesamband. Me har og ansvar for tilsyn med trafikantar og køyretøy. Trafikksikring og miljø er viktige satsingsområde i arbeidet vårt.

I konsesjonssøknaden og konsekvensutgreinga er det beskrive at utbygginga av anleggsveg går ut frå fylkesveg 40. Det er og beskrive at anleggsvegen skal nyttast for vogntog med lengde inntil 18 meter og maksimal akselast på 10 tonn. På ein del strekningar av fv. 40, har vegen avgrensa kvalitet. Det er ikkje planar eller midlar til oppgradering eller utbetring av vegen. Vert det tydeleg trafikkauke med tunge køyretøy på fylkesvegen, kan Statens vegvesen ikkje må pårekna å ta kostnadene med eventuelle utbetringar.

Statens vegvesen har ikkje merknader til konsesjonssøknaden og konsekvensutgreinga utover det som er nemnd ovanfor.”

Kystverket Vest uttaler i brev datert 31.10.2007:

”(…)

Kystverkets interesse er først og fremst å legge forholdene til rette for en best mulig planlegging, utbygging og drift av havner, og å trygge ferdselen på sjøen.

Vi ser at det ikke er forventet at tiltaket vil påvirke isforholdene eller lokalklima i særlig grad i Eikemovassdraget. Det planlegges heller ikke nye kraftlinjer over sjøarealer. Vi kan dermed ikke se at konsekvenser av tiltaket vil berøre de interesser Kystverket skal ivareta.

Kystverket har ut fra en havne- og farvannsmessig vurdering ingen andre merknader til søknaden og konsekvensutredningen.”

Bergvesenet uttaler i brev datert 24.10.2007:

”Bergvesenet med Bergmeisteren for Svalbard (Bergvesenet) syner til ovannemnde søknad og konsekvensutgreiing motteke på høyring 18.10.07.

Søknaden og konsekvensutgreinga er gjennomgått og Bergvesenet har ingen kommentarar i saka.”

Bergen Turlag uttaler i brev datert 17.01.2008:

”(…)

I strid med fylkesplanen for energi:

Utbyggingen er i strid med retningslinjene A2, A3 og A4 er Hordaland fylkeskommune sin fylkesplan for energi:

- A2: Nye anlegg for produksjon og overføring av energi må ikkje lokaliserast i område som er verna etter naturvernlova, kulturminnelova, i nasjonalpark eller i verna vassdrag. Ein bør vere varsam med plassering av nye anlegg tett opp til verna område.
- A3: Nye anlegg for produksjon og overføring av energi bør lokaliserast slik at dei ikkje kjem i vesentleg konflikt med viktige natur- og kulturlandskap, kulturmiljø, større inngrepsfrie område, strandsona og viktige område for friluftsliv. Det vert her vist til eigne fylkesdelplanar for kulturminne, friluftsliv og kystsona.
- A4: Samlokalisering med tekniske inngrep og etablert arealbruk er ønskeleg for å samle inngrep, og det er ønskeleg at etablering av nye energianlegg skjer nær eksisterande infrastruktur.

Utbyggingen er nær Folgefonna nasjonalpark. Området var med i det ytre arbeidsområdet for Folgefonna nasjonalpark, og var foreslått som landskapsvernområde i den første høringen, men ble av ulike årsaker ikke innlemmet i verneområdet.

(…)

Bergen Turlag mener prosjektet ikke bør godkjennes særlig av fire grunner:

1. Nærhet til Folgefonna nasjonalpark
2. Store tap av inngrepsfri natur
3. Redusert opplevelsesverdi av området for friluftsliv
4. Tap av biologisk mangfold

1) Nærhet til Folgefonna nasjonalpark

Utbyggingsforslaget er nær Folgefonna nasjonalpark, noe som i seg selv er uheldig. Det er ønskelig å ha minst mulig tekniske inngrep nær nasjonalparkene våre.

Området som skal bygges ut var i første høringsrunde for Folgefonna nasjonalpark foreslått som landskapsvernområde. Området har store kvaliteter i form av inngrepsfri natur og burde sånn sett vært en del av vernevedtaket for Folgefonna nasjonalpark. Blant annet pga. stor motstand fra Etne kommune, SKL og fra grunneiere kom ikke området med i vernevedtaket. Grunneierne snudde riktignok og ville ha landskapsvernområde like før det endelige vedtaket i regjeringen, men da var de nok for sent ute til å påvirke utfallet av saken.

2) Tap av inngrepsfri natur

Sunnhordland Kraftlag har de siste 50 - 60 åra gjennomført en massiv utbygging av Blådalsvassdraget. Utbyggingsområdet SKL nå søker om et av de siste inngrepsfrie områdene i denne delen av Etne og Kvinnherad kommuner.

Dersom planene blir gjennomført vil det gå tapt 15,7 kvadratkilometer inngrepsfri natur sone 2 og et større sammenhengende inngrepsfritt område vil bli delt i to. Dette er et stort tap av inngrepsfri natur. Området har i dag hele 48 kvadratkilometer inngrepsfritt område etter INON-definisjonen, og hele 38 % av dette blir borte om utbyggingen realiseres. *Området er i dag fylkets nest største inngrepsfrie område, og vi synes det er helt uakseptabelt med en så stor reduksjon av et inngrepsfritt område.* Områdene har som inngrepsfrie områder nasjonal verdi. Det er et av de ytterst få inngrepsfrie områdene i kystsonen på Vestlandet. Denne utbyggingssøknaden fra SKL er så vidt vi kjenner til den største trusselen mot inngrepsfri natur i Hordaland på mange år.

Bergen Turlag mener det er avgjørende at man ikke reduserer volumet av villmarksområder i fylket. Det finnes ikke erstatningsarealer for tapte inngrepsfrie områder. Vi mener derfor at inngrepet har stor negativ virkning ut i fra dette viktige kriteriet.

Nasjonale miljømål slår fast at vi skal hindre oppsplitting og ødeleggelse av gjenværende naturområder med urørt preg. Status for inngrepsfrie naturområder i Norge viser at inngrepsfrie naturområder stadig fragmenteres og at sammenhengende områder splittes opp. Det er viktig og sikre sammenhengende naturområder både for å sikre biologisk mangfold og ikke minst for å sikre opplevelsesverdien av urørt natur. Urørt og variert natur er sentralt for naturopplevelse, rekreasjon og friluftsliv.

De nasjonale miljømålene for inngrepsfri natur går blant annet fram av stortingsmelding nr. 39 (1996-97) om regional planlegging og arealpolitikk. Inngrepsfrie områder skal forvaltes som en del av vår nasjonale arv.

Området er av kritisk størrelse og en reduksjon av arealet vil ha stor negativ betydning. Det betyr at tap av INON i dette prosjektet må vektlegges høyere enn den generelle verdivurderingen. Et av formålene med å opprette nasjonalparker er å forhindre tap av inngrepsfrie naturområder. Regjeringserklæringen sier: "Stadig færre områder i Norge er uberørt av tekniske inngrep, og vi må gi sterkere beskyttelse av områder og naturkvaliteter som også våre etterkommere har rett til å oppleve." Denne uttrykte viljen fra regjeringen må være helt adekvat i dette prosjektets inngripen i verdifull INON-status.

3) Redusert opplevelsesverdi for friluftslivet

Vi er kjent med at området har gode stier. Området har et glimrende terreng for skitur og brukes særlig i mars, april og mai (juni). I en tid med stadig mildere klima er området interessant da området ligger høyt og snøen legger seg tidlig. Det er derfor grunn til å tro at området vil få økende bruk vinterstid. Vi er kjent med at topene Alvaldsnuten og Sandvasshorga er populære skimål for topptur og telemarkskjøring. Det lokale turlaget har årlige turer i området Eikemo, Eintveit, Alvaldsnuten på ski og til fots. Området er populært til friluftsliv og fiske. På Alvaldsnuten er det en turbok som registrerer mye av besøket. Turfolk fra Blådalen til Eikemo går også gjennom området, denne turen gæes blant annet av skoleklasser. Bergen Turlag er kjent med at området brukes til fuglejakt. Vi er bekymret for at en utbygging vil gi vanskelige og utrygge isforhold i de berørte vannene.

Redusert vannføring i Eikemoelva vil gi stor reduksjon i opplevelsesverdi. Vannet er på mange måter livsnerven i landskapet. Mindre vannføring gir en tammere og temmet naturopplevelse. Folk som oppsøker Folgefonna og områdene rundt breen er ute etter naturopplevelser. De ønsker å se ren, urørt og variert natur, og de ønsker å oppleve dramatikken i landskapet. Mange setter stor pris på stillhet og ro i et mektig landskap. Kraftutbygging med tilhørende inngrep er i konflikt med disse opplevelsene.

Det blir stadig mindre og mindre inngrepsfri natur. Vi tror at verdien av inngrepsfrie områder bare vil bli større og større. Norge gir derfor et langt større bidrag til verden ved å ta vare på noen inngrepsfrie områder enn å produsere litt mer kraft.

4) Tap av biologisk mangfold

Den sjeldne mosen svavrangmose (*Bryum muhlenbeckii*) er observert flere stader i fosse-sprøytsoner i vassdraget, bl.a. rett nedenfor inntak nr. 1 ved Heimre Sæterdalsvatn. Her vil truleg arten dø helt ut, i følge konsekvensanalysen. Også i Sæterdalselva ved Vetrhusstølen er arten observert. Verneverdige planter og plantesamfunn er også observert i utløpet fra Tjørndalsvatnet, der det blir full tørrlegging ved den planlagte utbygginga. I tillegg kommer redusert vass-

stand på elvesletta lenger nede i Skreddale. Her er det et spesielt plantesamfunn som er avhengig av stadig tilførsel av grus og sand. Dette plantesamfunnet blir borte ved en utbygging.

Vann, vassdrag og sumvirkninger

Vannkraftutbyggingen foregår nå i et tempo uten like i landets historie, gjennom den såkalte småkraftutbyggingen. Det har gått spesielt hardt ut over det norske fjordlandskapet i vår region. Når gitte konsesjoner er utbygd i Jondal vil det ikke lenger være noen elver i kommunen som renner uberørt ut i Hardangerfjorden. Kvinnherad er på god vei til å tangere denne rekorden. En opptelling viser totalt over 40 prosjekt innenfor denne kommunens grenser (saksbehandler Arne Handegard i Kvinnherad kommune i høringsuttalelse til fylkeskommunen). Vi stiller spørsmålsteget ved om denne utviklingen er bærekraftig og i overensstemmelse med statsmyndighetenes uttrykkelige krav om at kommende generasjoner skal ha en tilsvarende grad av naturopplevelser som vår i tilknytning til landets unike vassdragsnatur. Myndighetene har presisert at Norge har et internasjonalt ansvar for å verne og forvalte denne naturarven.

Alternative utbyggingsløsninger

Utbygger har ikke tatt hensyn til vårt forslag i meldingsfasen om kortere tunnel og færre inntak med tanke på å redusere tapet av inngrepsfri natur. Dette er sterkt beklagelig da søknaden slik den foreligger punkterer et uakseptabelt stort INON-område.

Vi ønsker ingen overføring av Eikemoelvene og de andre vassdragene i inngrepsfri sone, men dersom vi tvinges til å velge mellom pest eller kolera vil vi foretrekke utbygging etter alternativ C som er uten bygging av anleggsveg. Veien utgjør et stort landskapsinngrep som vil være blant de mest dominerende virkningene av en eventuell utbygging. For de fleste begynner turen der veien slutter så i praksis vil en vei også gi lenger tilkomst før turen kan begynne å redusere mengden attraktivt turareal mye.

Konklusjon

Samfunnsnyttene av en utbygging er etter vårt syn mindre enn fordelene ved en utbygging. For oss er særlig nærheten til Folgefonna nasjonalpark, reduserte friluftslivopplevelser og tap av et meget stort inngrepsfritt område avgjørende.”

Kvinnherad Turlag uttaler i brev datert 18.01.2008:

”Sunnhordland Kraftlag har dei siste 50-60 åra gjennomført ei massiv utbygging av Blådalsvassdraget. Det omsøkte utbyggingsområdet utgjør difor eitt av dei siste inngrepsfrie områda i denne delen av Etne og Kvinnherad kommunar og bør difor haldast utbyggingsfritt.

Sett på bakgrunn av at området vart vurdert verdig status som landskapsvernområde under planlegginga av Folgefonna nasjonalpark, skulle det ikkje vera tvil om at SKL sine planlagde inngrep vil medføra eit stort tap av verneverdig natur. Eit så pass stort inngrep er dessutan særskilt uheldig så nær opp til nasjonalparken.

Turrlagging av bekker og elvar i øvre deler av reguleringsområdet og redusert vassføring lenger nede vil gje skadeverknader på artsmangfaldet og redusera opplevingsverdien. Skreddalen er eit område med stor verneverdi.

Framføring av veg frå Brandvik til Vetrhusområdet vil vera svært uheldig. Noverande anleggsveg ligg i god avstand frå Vetrhus og gjev eit godt utgangspunkt for fotturar inn i det planlagde utbyggingsområdet. Trass i at ein på turen passerer den regulerte Blåelva og kan sjå spor av overføringa til – og tappinga frå - Heimsta Vetrhusvatnet, vil ein ny veg framstå som eit unødvendig inngrep i lia opp frå Brandvik og vidare innover i det området som no er fritt for reguleringar. Steinmassane frå vassstunnelane vil også verka skjemma.

Kvinnherad Turlag vil på grunnlag av ovanstående synspunkt gå imot den omsøkte utbygginga.”

Naturvernforbundet i Hordaland har sendt inn flere høringsuttalelser i saken. I brev med vedlegg datert 23.12.2007 argumenterer naturvernforbundet for at behandlingen av saken utsettes i påvente av fylkesplan for småkraftverk i Hordaland. Vi siterer:

”(…)

... Hordaland fylkeskommune skal utarbeida ein fylkesplan for småkraftutbygging, der det skal liggja føre eit høyringsutkast i februar 2009. NVH er invitert til å vera med i ei referansegruppe for denne fylkesplanen (sjå vedlegg). Eit berande prinsipp i Regjeringa sine retningslinjer for småkraftutbygging er at for å unngå at biologiske verdiar går tapt for alltid, bør det ikkje skje fleire småkraftutbyggingar før det ligg føre ein samla plan også for desse. Eikemovassdraget er eit mellomstort vassdrag som i tillegg grensar opp til Folgefonna nasjonalpark og har vore foreslått som landskapsvernområde.

Dette bør tilseia større varsemd enn elles, i staden for at det blir brukt som argument for utbygging at det ikkje vart oppretta landskapsvernområde, slik SKL gjer det i si melding om prosjektet. Naturvernforbundet Hordaland ber difor om at det ikkje blir teke noko endeleg avgjerd om eventuell konsesjon til Sunnhordland Kraftlag før den nemnde fylkesplanen ligg føre. Det ville vore svært uheldig dersom denne utbygginga skulle bli gjennomført, og ein i ettertid fann ut at ein hadde rasert eit av dei mest verneverdige vassdraga på Vestlandet.

Vi viser elles til Regjeringa sine retningslinjer for småkraftutbygging og til NVH si eiga utgreiing om dette.”

Naturvernforbundet i Hordaland oversendte en regulær høringsuttalelse i saken i brev datert 08.01.2008:

”Innleiing

Sunnhordland Kraftlag (SKL) har søkt NVE om konsesjon etter vassressurslova § 8 og energilova for å overføre øvre del av Eikemovassdraget med eit samla nedbørsfelt på 8,9 km² til Blåfalli, for å auka produksjonen ved anlegget sitt der med 66 GWh/år.

Naturvernforbundet Hordaland (NVH) har søkt om utsett frist men fått avslag frå NVE 11/12-07 med den grunngevinga at eventuelle innvendingar som måtte koma fram etter fristen, kan sendast inn i etterkant (sjå vedlegg). NVH har sendt svarbrev datert 23/12-07 der vi ber om at prosjektet blir sett på vent til dess den planlagde fylkesplanen for småkraft ligg føre. Når dette er sagt, har NVH desse kommentarane:

Bakgrunn

Eikemoelva har eit totalt nedbørsfelt på 29,5 km², altså vil overføringa redusera den totale vassføringa i elva med om lag 38 %. Planane inneber eit takrenneprosjekt i eit middelsstort vassdrag, der 7 bekker eller sideelvar blir demt opp og overført via ein 5,2 km lang tunnel til Øvre Vettrhusvatn, dit det er søkt om å få bygd ein 4,5 km lang anleggsveg frå Brandvikvatn i Blådalen, og kraftoverføring til anlegget langs ei mellombels 22,5 kV høgspenline. Det er tre utbyggingsalternativ, der to alternativ (med og utan anleggsveg) medfører eit massedeponi på 100 000 m³ i Vettrhuskardet øvst i Skreddalen, medan det tredje medfører massedeponi nord for Øvre Vettrhusvatn.

Eikemoelva var opphavleg med i Samla Plan IV, og deler av det var foreslått som landskapsvernområde i tilknytning til Folgefonna nasjonalpark. Dessverre vart dette framlegget forkasta, og vassdraget teke ut av Samla Plan for å utsettast for vanleg konsesjonsbehandling (vedtak i NVE/DN av 15.5.07). Fordi utbygginga er større enn 10 MW, kan saka likevel ankast til miljøvernstyremaktene ved eit eventuelt avslag.

Konsulentfirmaet AMBIO har gjort ein konsekvensanalyse, som omfattar synfaring i området for å få kartlagt naturfaglege verneverdiar, hydrologi, geologi og landskap.

Hydrologi og geologi

Eikemovassdraget ligg på nordsida av Åkrafjorden. Områ høyrer til Etne kommune, bortsett frå Vettrhusvatna og dalen ned mot Blåfalli, som høyrer til Kvinnherad. Området er relativt utilgjengeleg, og har av den grunn hittil vore spart for store vassdragsinngrep. Alle dei 7 inntaksdammane ligg i den lågalpine sona over tregrensa i 700-750 meters høgde over havet. Berggrunnen i dette området er gneis og granitt og vegetasjon og jordsmonn relativt skrint bortsett frå i

enkelte områder i vest. Det går to hovuddalføre gjennom området, som går saman til eitt dalføre ved Vettrhusstølen. I det vestre dalføret Skreddalen er landskapet lite kulturpåverka, og det fins store lausavsetningar. Øvst oppe i Vettrhuskardet renn bekken frå Tjørndalsvanna gjennom moreneavsetningar, og på vestsida av dalen er det rasmarker. Bekken fører med seg lausmassar som blir lagt igjen på ei elveslette relativt høgt oppe i dalen, som gir opphav til eit særmerkt og sårbart pionersamfunn av mosar og karplanter. Konsekvensanalysen påpeikar at ei tørrlegging av bekken frå Tjørndalsvatnet vil føra til at dette særmerkte plantesamfunnet vil forsvinna og erstattast av fastmarkvegetasjon og vierkratt. For å bøta på dette foreslår utbyggerar å opna lukene i inntaket frå Heimste Sæterdalsvatnet lengst aust og spyla ut sand og grus frå tunnelen to gonger i året, for å erstatta dei årvisse flaumane vår og haust. Etter NVH si meining er dette tiltaket heilt utilstrekkeleg, noko som og blir vedgått i konsekvensanalysen.

Også i resten av sidebekkene til Skreddalen, og i den austre sidegreina Sæterdalen vil vassføringa bli kraftig redusert i øvre delen. Der dei to sidegreinane går saman nedanfor Vettrhusstølen, vil middelvassføringa bli redusert med 50 % og nede ved fjorden med 38 %. Dette vil få konsekvensar i form av redusert grunnvatn og større fare for forureining frå husdyr i nedre delen av vassdraget, og redusert tilførsel av fukt til sårbare plantesamfunn i fossestryk. I dette området er det skog og beitemark med stor artsrikdom, der bjørkeskogen dominerer i høgdesona 5-600 meter og furuskogen nedanfor mot fjorden. I anleggsområdet ved Vettrhusvatna, der det er ein rik fiskebestand, er det fare for forureining frå oljesøl og sprøytebetong frå anlegget, noko som og blir påpeika i konsekvensanalysen.

Middelvassføringa ved Baklihølen (Eikemo) i nedre delen av vassdraget varierer frå 1,4 m³/s i mars og 2,2 m³/s i august til 4,5 m³/s i mai og 3,1 m³/s i oktober, med eit årsmiddel på ca. 1,5 m³/s. Utbygginga vil føre til ein 50 % reduksjon i vassføringa. I eit normalår vil dermed vassføringa ved Baklihølen bli redusert til 0,7 m³/s i mars og 1,2 m³/s i august. I tørrår vil vassføringa bli enda lågare, og kan koma under 0,3 m³/s store deler av året, både vinter og tidleg haust. Ei så låg vassføring vil vera kritisk for aurebestanden i elva, særleg under gytteperioden om hausten.

Det er ein stor mangel ved konsekvensanalysen at tørrårs situasjonen er så mangelfullt omtala som tilfellet er. Tabell 9.5 viser berre endringane ved vassføringar over 1,5 m³/s. Men der som ein går inn på vassføringskurvane i vedlegg 8, vil ein sjå at perioden med vassføring mindre enn 0,3 m³/s vil auka frå 2 til 4 veker i normalår og frå 5 til 8 veker i tørrår etter utbygginga, av det vil tredjeparten av endringa skje i gytteperioden om hausten. Den kraftige reduksjonen i

vassføringa også i nedre deler av vassdraget i tørrår etter utbygging, kan få dramatiske konsekvensar for fiske, naturmiljø og faren for forureining i dette området (sjå s. 35). Difor burde tørrårssituasjonen vore sterkare vektlagt i analysen. Figur 9.14 viser at fisken kan få store problem alt ved ei vassføring på 0,6 m³/s. Dette kjem ikkje fram i tabell 9.5.

Landskap og inngrepsfrie område

Heile landskapet kring øvre delen av Eikemo-vassdraget har i dag villmarkspreg, og heile 48 km² er i følge INON-definisjonen inngrepsfritt. Utbygginga vil bety ein reduksjon på 38 % av dette (15,7 km²), og vil kutta det inngrepsfrie området i to, tvers gjennom den lågalpine regionen. Her er det i følge rapporten små utvegar for å gjera avbøtande tiltak.

I konsekvensanalysen er deponi i Vettrhuskardet (alt. A og C) vurdert som meir negativt enn deponi ved Vettrhusvatnet (alt. B) fordi landskapet er meir ope i Vettrhuskardet. Men på den andre sida vil eit deponi nede ved vatnet medføre transport av sand og silt ut i vatnet, som kan påverka fisken og botnfaunaen negativt. Avbøtande tiltak som sedimenteringskummar er etter NVH si vurdering utilstrekkeleg. Anleggsvegen opp til Vettrhusvatnet er og eit negativt inngrep, og sjølv om vegen berre er mellombels, blir det vedgått (s. 47) at det blir vanskeleg å skjula inngrepet.

I verdivurderinga (s. 44) er geologi og landskap gitt middels verdi og det inngrepsfrie området stor verdi. Inngrepet vil få middels negativt omfang på landskapet ved alt. A og B og lite (svakt) negativt omfang ved alt. C på grunn av konsekvensane av anleggsvegen, og svakt til middels negativt på geologien ved alt. A og C, grunna den skjemma deponiet ved Vettrhuskardet. Inngrepet er vurdert til å ha middels til stort omfang og dermed stor negativ konsekvens på det inngrepsfrie området.

Naturmiljø og biologisk mangfald

I samband med utarbeidinga av konsekvensanalysen vart det gjort ein omfattande synfaring i 2006, der fleire verneverdige planter og naturtypar vart kartlagt. Fleire av disse fins i tilknytning til vassdraget, og vil bli påverka av endringar i vassføringa. Dei mest dramatiske endringane vil skje like nedanfor dei sju bekkeinntaka, der vassdraget blir så å seie tørrlagt, men heile vegen nedover vil redusert vasstand ha negative verknader. I denne delen av vassdraget er det også påvist forekomst av den sjeldne fossekalen, som er svært følsam for endringar i vasstanden for å kunne beite på botndyr og insekt som lever i rennande vatn (sjå s. 58). Særleg i tørrår vil dette slå negativt ut. NVH stiller seg tvilande til påstanden på side 61 i konsekvensanalysen om at tiltaket vil ha "lite negativt omfang" for fossekallen, fordi den vil finna nye hekkeplassar nedstraums. Dette er etter vår meining rein spe-

kulasjon. Her bør som elles det såkalte "føre var" prinsippet gjelda.

I tabell 9.13 er omfanget av utbygginga på naturtypar og enkeltartar oppsummert. Såleis er den sjeldne mosen svavrangmose (*Bryum muehlenbeckii*) observert fleire stader i fosse-sprøytsoner i vassdraget, bl.a. rett nedanfor inntak nr. 1 ved Heimre Sæterdalsvatn. Her vil truleg arten gå heilt ut, i følge konsekvensanalysen. Også i Sæterdalselva ved Vettrhusstølen er arten observert. Verneverdige planter og plante-samfunn er også observert i utløpet frå Tjørndalsvatnet, der det også blir full tørrlegging ved den planlagde utbygginga. I tillegg kjem redusert vasstand på elvesletta lenger nede, i Skredalen, med den før nemnte pionervegetasjonen, som er avhengig av stadig tilførsel av grus og sand. Utspylinga av botnlukene to gonger i året ved inntak nr. 1 vil ikkje kunna retta på dette, noko som og blir vedgått i konsekvensanalysen (s. 35). NVH meiner at omfanget av utbygginga på lokalitet 8 (Tabell 9.13) må klassifiserast som sterkt (stort) negativt og på lokalitet 7 som middels negativt. Dessutan er vi ueinig med AM-BIO i at utbygginga ikkje har negativ verknad på rasmarka ved lokalitet 9. Rett nok er rasmarka ikkje avhengig av vatn frå bekken, men andre ting kan spela inn, for eksempel vegbygging, deponi og forureining frå anleggsdrifta.

I tillegg til at vurderingar av tørrårssituasjonar er utelate i rapporten, har vi alvorlege innvendingar til tabell 9.14. Denne tabellen seier lite eller ingenting om konsekvensane av utbygginga på det biologiske mangfaldet, fordi alle enkeltinngrepa er jamna ut. Det er allment akseptert i forskinga at det er ekstremssituasjonar (=tørrår) som set grenser, ikkje gjennomsnittstilstanden. Likeeins, når ein skal vurdere konsekvensar av eit tiltak på det biologiske mangfaldet i eit område, er det villeiande å visa til gjennomsnittsverdiar. Det er heller ikkje godt nok å seia at det "truleg" fins andre lokalitetar der den sjeldne arten kan overleva, for det veit ein ingenting om. Også her må "føre var"- prinsippet gjel-da.

Fiske, jakt og friluftsliv

NVH sluttar seg i hovudsak til vurderingane i konsekvensanalysen, men har nokre innvendingar når det gjeld konsekvensane for fisken. På grunn av at ein har sett bort frå ekstremssituasjonar (tørrår), vil konsekvensane for fiskebestanden i nedre delen av Eikemoelva bli langt alvorlegare enn det som kjem fram i rapporten. Ut frå opplysningar frå søkar (s. 22) verkar det heller ikkje som om det er på tale å innføra minstevassføring, det einaste avbøtande tiltaket som er nemnt, er dei halvårlege utspylingane frå inntak nr. 1. På same måten har ein undervurdert dei negative verknadene av utbygginga på fiskebestanden i Øvre Vettrhusvatnet. Slam frå deponiet vil her også over tid grunsa til vatnet og redusera lystilgangen, og dessutan påverka botnfauna-

en negativt ved å sedimentera på botnen. Det blir vanskeleg å hindra dette med avbøtande tiltak, slik det blir foreslått av utbygger.

Vi vil også påpeika konsekvensane for rov-fuglbestanden, der også konsekvensanalysen nemner at det er observert hekkeplass for fjellvåk mindre enn 1 km frå anleggsområdet. Elles vil NVH understreka det som blir nemnt i analysen, at både anleggsveggar, steintippene og inntaksdammane vil redusera det inngrepsfrie området sterkt, og dermed langt på veg øydeleggja villmarkspreget og verdien av Eikemovassdraget som friluftsområde.

Forvaltning av naturressursar

I Soria Moria-erklæringa står det at "Fylkesmannen skal, i samarbeid med berørte fagetater, utarbeide planer for bygging av småkraftverk, som sikrer at ikke naturmangfold, friluftsliv eller store landskapsverdier går tapt." Dette tilseier at Eikemovassdraget blir vurdert opp mot andre vassdrag, og det kan ikkje skje dersom SKL skulle få konsesjon på overføringa. Vi viser og til vårt tidlegare brev av 23/12-07 og til OED sine retningslinjer for småkraftverk, der det står: "Det kan imidlertid være hensiktsmessig å utsette behandlinga av prosjekter som er lokalisert i områder med særlege planleggingsbehov, der fortløpande konsesjonsbehandling kan gi en dårlig forvaltning av vassdragsressursene og miljøverdiene i området. Dette er så absolutt tilfelle i Sunnhordland og Hardanger.

Konklusjonar

NVH sine kommentarar til konsekvensanalysen for Eikemovassdraget kan samanfattast som følger:

- (1) Det er ein alvorleg feil at konsekvensane er basert på situasjonar i normalår, mens tørrårssituasjonen berre er overflatisk vurdert. Konsekvensane for fisk og sjeldne artar som er knytt til rennande vatn blir dermed framstilt som mindre alvorlege enn dei vil bli ved ei overføring som planlagt.
- (2) Det er ein alvorleg konsekvens av utbygginga at det inngrepsfrie området i Eikemovassdraget blir redusert med heile 15,7 km² (38 %) i den lågalpine regionen, og eit av dei siste urørte vassdraga på Vestlandet misser mykje av sitt villmarksprege. Konsekvensen av inngrepet for landskapet er i analysen (s. 44) vurdert som stort (=sterkt) negativt og for inngrepsfrie område som stort. I følge OED sine "Retningslinjer for småkraftverk" frå mars 2007 heiter det til samanlikning at "Prosjekter som innebærer et betydelig inngrep ved plassering av inntak eller kraftstasjon i villmarkspregede områder, eller som medfører betydelig reduksjon av INON-områder med stor verdi, bør som regel unngås."
- (3) Dei avbøtande tiltak som blir foreslått av søkar, er heilt utilstrekkelege. To årlege utspy-

lingar (vår og haust) frå inntaksdammen lengst borte kan ikkje erstatta vår- og haustflommen i Skreddalselva, som forsyner elvesletta øvst i dalen med sand og grus for å halde oppe det særmerkte pionerplantesamfunnet der.

- (4) Slam frå den 100 000 m³ store steintippen ved Øvre Vetrhusvatn vil kunne skade fiskebestanden i vatnet både under anleggsfasen og etterpå, ved at vatnet blir blakka og botndyrfaunaen skadd ved sedimentering. Dei avbøtande tiltaka som er foreslått er heilt utilstrekkelege.
- (5) Redusert vasstand i nedre delen av Eikemoelva i tørrårssituasjonar vil auke faren for forureining frå husdyr i denne delen av vassdraget, noko som vil kunne slå ut i fiskedød og forringa vasskvalitet.
- (6) Metoden som er brukt i konsekvensanalysen, er ubrukeleg, vi viser her særleg til tabell 9.14 der omfang og konsekvens av utbygginga for naturmiljø og biologisk mangfald er jamna ut over lokalitetar. Dermed blir omfanget og konsekvensane klassifisert som "lite (svakt) negativt" trass i at omfanget for fleire av enkeltlokalitetane er "middels negativt". Dette verkar tilslørande og til dels misvisande.
- (7) Ved å gi konsesjon til overføring av øvre delen av Eikemovassdraget til eit nabovassdrag, forspiller ein også sjansane til å kunne vurdere dette vassdraget opp mot andre verneverdige vassdrag i regionen, slik det er planar om i OED sine "Retningslinjer for småkraftutbygging" som Hordaland fylkeskommune snart skal ta stilling til. Hardanger og Sunnhordland er ein av dei regionane i landet der store deler av de mindre vassdraga alt er utbygd eller har fått konsesjon frå NVE på utbygging. Behovet for ein samla plan for dei attervande vassdraga er derfor påtrengande i denne regionen.
- (8) Samfunnsnytta av Eikemooverføringa er liten, og bygdefolket får berre ulemper og ingen fordeler ved utbygginga. Dei einaste som tenner på det er kraftlaget.

Av desse grunnar går Naturvernforbundet Hordaland (NVH) sterkt mot SKL sine planar om konsesjon på takrenneoverføringa av 38 % av Eikemovassdraget til sine tidlegare installasjonar i Blådalen. Søknaden må avisast fordi ein forspiller sjansane til ei samla vurdering, og fordi skadar og ulemper overstig fordelane ved tiltaket. Dei avbøtande tiltaka som er foreslått, kan ikkje på nokon måte vega opp dei negative konsekvensane som her er framført.

NVH beklagar også sterkt at Eikemo vart teken ut av Samla Plan og at deler av vassdraget ikkje vart lagt ut som landskapsvernområde i tilknytning til Folgefonna nasjonalpark.

Dersom NVE likevel skulle gi konsesjon og heller ikkje vil utsetja konsesjonsbehandlinga, vil NVH anka avgjerda vidare til fylkesmannen og MD, slik det er høve til for mellomstore og store vassdrag. Vi trur og håpar at eit avslag på

konsesjonssøknaden vil kunne retta opp mykje av feilen som vart gjort tidlegare og gjere det aktuelt på nytt å oppretta eit landskapsvernområde i øvre deler av Eikemovassdraget, slik det frå naturen si side ligg til rettes for.”

Naturvernforbundet i Hordaland sendte inn en ny høringsuttalelse i brev med vedlegg til NVE daterert 09.10.2008 etter at naturvernforbundet hadde avholdt en egen befarings i området. Naturvernforbundet har også noen innspill til planer om bygging av småkraftverk i Eikemoelva (Eikemo Kraft AS). Disse innspillene siteres ikke her, men vil bli sitert og kommentert ved NVEs behandling av angjeldende sak.

”Etter å ha vore på synfaring 6-7.9.08 i Eikemovassdraget og hatt samtaler med Geir Arne Eikemo, som er grunneigar på Eikemo og driv bygdeturisme i samarbeid med Åkra fjorden Oppleving, har Naturvernforbundet Hordaland funne nye moment i saka om kraftutbygging i Eikemo, i tillegg til det som er nemnd i vår uttale av 13.1.08, som vi ikkje var klar over då.

- (1) Den planlagde anleggsvegen på 4,7 km frå Brandvikvatnet til Vetrhuskardet vil vera eit skjemmaende inngrep i eit vakkert og mykje brukt naturområde, som blir nytta til tur-område av folk i Kvinnherad. Det vart også observert eit eksemplar av den nær trua arten Søterot i vegtraseen (sjå vedlegg).
- (2) Sist sommar var det 1 500 turistar som gjesta Eikemostølen (Vetrhus). Denne turistverksamda representerer store verdiar, som ikkje kan kompensast med pengar, og som er avhengige av at det renn vatn i elva. Som konsekvensanalysen viser, blir vassføringa i Eikemoelva redusert med 50 % ved Vetrhus og 38 % ved Eikemo, og grunnvatnet vil dermed bli redusert tilsvarande, noko som vil få store negative følgjer både for fiskebestanden og beitebruket i tilknytning til turismen på Eikemo. Særleg i kritiske periodar med minstevassføring om hausten vil dette slå negativt ut. Dette er eit tilleggsargument som vi ikkje var klar over i januar, og som talar imot SKL sitt overføringsprosjekt.

(...).”

Naturvernforbundet i Kvinnherad har oversendt en høringsuttalelse til NVE i brev datert 26.09.2008. Også her fremkommer det synspunkter på Eikemo Kraft AS sine planer om bygging av småkraftverk i Eikemoelva. Disse innspillene siteres ikke her, men vil bli sitert og kommentert ved NVEs behandling av angjeldende sak.

”Den 6. september foretok representantar for: Bergen Turlag, Naturvernforbundet Hordaland

og Naturvernforbundet i Kvinnherad synfaring av området frå Blådalen i Kvinnherad til Eikemogrenda i Etne.

Utifrå dette tillet ein seg å koma med motsegn mot den omsøkte konsesjonen med fylgjande grunngeving: Ny anleggsveg (3,6 km) skal gå gjennom eit urørt område, fram til tunnelpåhogget ved Vetrhusvatnet. Steindeponiet skal plasserast i vatnet. Det vert store mengder tunnelmasse, heile vatnet vil venteleg verta fylt av stein.

Området der den nye anleggsvegen skal gå er eit av dei siste urørte fjellområda i ytre luten av Kvinnherad, og som har så lett tilgjenge for ålmenta. *Fjelltraktene kring Blåfalla er nærområde for største delen av Kvinnheradsbefolkningen.*

I tillegg er Kvinnherad ein kommunen som har fått massive inngrep i store deler av fjell- og villmarksområdene øydelagde av vassutbygging.

Ein kan berre syna til inngrepa kring Folgefonna Nasjonalpark, områder som naturleg skulle vore med i nasjonalparken har vorte plukka vekk for å henta ut meir pengar.

Utbygginga som SKL søker konsesjon for har same målet: *Meir kraft = pengar.*

Pengar er heile tida målet. Dei ikkje prissette konsekvensane, som biologisk mangfald og urørt natur representerer vert aldri vurdert eller sett opp mot det økonomiske.

Konsekvensen ved overføring av Eikemovassdraget til Blådalen vil *øydeleggja* Eikemoelva. Stølen (Vetrhusstølen) og Eikemogrenda som i dag er vorte ei attraktiv oppleving, både for inn- og utanlandske turistar, (jf. Åkra fjorden oppleving kan syna til store og aukande tal) misser det urørte og unike som gjer landskapet så fantastisk, og som folk i stadig i større grad oppsøker. Det vert hevda at vassføringa i Eikemovassdraget vert redusert med 50 %. Ved 50 % reduksjon av elva er det lite å syna fram, halvturrelvar gjev ingen god oppleving, det er ikkje det turistane kjem for å sjå. Eikemovassdraget er eit av få inngrepsfrie vassdrag som er att på heile Folgefonna halvøya.

Konklusjon:

Dersom SKL får konsesjon for utbygginga er det nok *eitt prov* på at alt som er nedfelt i lover og føresegner om verving av biologisk mangfald og urørt natur er berre for "å ha alt sitt på det turre" lovverket opnar for verving. Noreg var fyrst til å underteikna Den Europeiske landskapskonvensjonen, men det har ikkje fått konsekvensar, for øydelegginga held fram. Dei 65 GWh som Eikemoelva vil gje kjem ikkje å redda verden for ei energikrise, Etne kommune vert og i same "skora" med eller utan konsesjonspengane. Grunneigarane i Eikemo vert styrtrike, (og vonleg lukkelege). Eikemo si framtid vert då: Nedlagte bruk, tome hus, eit tilgrodd landskap. I dag beitar 200 geiter, sauer og

kyr. Gardane såg veldrivne ut. Ein vurderte område i grenda til å ha eit stort potensiale for å dyrka meir jord. Ved å spara elva vil det verta svært mange som vil få glede av elva og Eikemogrenda. I 2008 har der vore over 1000 besøkande, og det er berre andre sumaren det har vore driven organisert turisme. Ein vil tru at inntektene gjennom turistnæringa vil gje både aktivitet og inntekter som veg opp mot kva SKL si utbygging gjev. Det vil ikkje gje ein einaste arbeidsplass etter utbygginga er ferdig.
(...)

Eigne opplevingar på turen frå Blådalen til Eikemo:

Eg hadde ikkje vore i dette område sidan 1963, då var utbygginga i full gong, men Blådalselva rann i si fulle kraft. Områda bar då sterkt preg av det som føregjekk med brakkeriggjar, riggplassar m.m. Mykje av sårå i terrenget var no "lekte" av naturen sjølv. Dammane hadde fått eit gråna preg, vegskråningane hadde grodd til, slik at det "grein" ikkje så fælt i mot ein som medan utbygginga pågjekk. Men livet i landskapet var borte, elva. I elvelaupet rann der litt vatn som enkelte stader laga små tjørnar, der var ingen dramatik som når elva bruste nedover dalen.

Oppover mot Vetrhusvatna kom me opp eit flott fjellterreng. Her fekk ein den "gode fjellfølinga" av å vera i eit urørt område. Kring Vetrhusvatna såg ein for seg ein stad for familieturar med telt og fiskestong. Eitersom me gjekk oppover kom me opp i eit meir snauare landskap før me nådde høgda og såg nedover til andre sida mot Skreddalen. Landskapet endra seg monaleg, Skreddalen bar namnet med rette. Må seia eg neppa har sett eit så godt skredlandskap som høgre sida av denne dalen. Terrenget på venstre sida av dalen var heller ikkje så lett å gå i. Men eitersom me kom nedover mot Vetrhusstølen gjekk det over i bratte bjørkekledde rindar. Stølen låg der flat og fin med elvar som krøkte seg roleg og venleg kring støsvollane. Stølen var som klypt utav våre flottaste nasjonalromantiske skildringar. Frå stølen gjekk der bilveg ned til grenda (3 km). Som det er sagt i omtalen av utbygging av kraftverk i elva så rann elva i eit djupt djuv, skråningane var tilvaksne med ulike tresortar. Fureskogen var det som fengde mest merksemda nedover mot bygda. Ein fantastisk flott fureskog. På høgre sida av elvedjuvet var, landskapet, slakke skråningar med store opne myr glenner i fureskogen. Ein såg for seg at her måtte vera eit landskap skapt for både hjort og elg. Og tidlege vårmorgonar kunne ein sikkert høyra tiur og orreleiken. Då bygda kom til syne stod ein berre og undrast; Så flat, så romleg så fredeleg med ei råde av høge fjell og låge fure lier kring. Elva rann tvers gjennom grenda og det var nettopp elva som skapte det fullkomne i bilete."

Grunneierne Martin Eikemo, Geir Arne Eikemo og Nils Kjetil Eikemo uttaler i brev datert 14.01.2008:

"Merknad til konsesjonssøknad ved Eikemo-overføringa

Vetrhusvatnet :

Området kring Øvre Vetrhusvatnet er ei stor landskapsgrøte som skil seg stort frå kringliggjande golde landskap med sine grønne frodige vegetasjon. Den blankskura fjellsida opp mot Blådalsborgi gjer ein særdeles flott kontrast mot det frodige landskapet kring vatna.

Inntaket som er planlagt i Øvre Vetrhusvatnet med den store haugen av deponi ved vatnet vil vera svært skjemmaende i det golde terrenget mot Blådalsborgi . Veggen mellom tunell og deponi vil vera synleg for all tid. Der er heller ikkje stadeigen masse til å dekke til 100 000 m³ stein. Det vert ein svær haug av denne steinen rett ved vatnet. Det er plan for 10 daa deponi, dvs. att deponiet vert i snitt 10 m høgt. Deponiet vil avrenna til og vil forureina vatna. Det er skrive att det skal lagast ei oppsamlingskant mot vatnet. Dette er det ikkje plass til.

Det øvste Vetrhusvatnet er som alle skriv, ei naturperle i området, med dei store variasjonane i naturen kring det. Denne naturen er urørt, og den må den få vera for ettertida også. Der er ingen gode grunnar til å gjera stor skada dette området med tunell og deponi.

Inntaket bør flyttast til Nedra Vetrhusvatnet, betre plass til deponi, der er det morene og skjula steinmassen, samt att området er utbygd etter før med tunell frå Sandvatn, samt inntak til Blådalsvatnet. Ved å flytte inntaket til nedre vatnet, som er utbygd, vil berre det Nedra Vetrhusvatnet verta skada av avrenning frå deponiet. Dette vil og verna fisken i Øvre Vetrhusvatnet, for alt slammet vil på sikt skada livet i vatna.

Skreddalen:

Øvst i Skreddalen er det to små grunne vatn. I tørre periodar så tørkar desse to vatne inn ved noverande vassføring. Ved ei overføring til Vetrhusvaten vil desse to vatna i Skreddalen verta turrlagde og liggje som groper i terrenget. Skredalselva vert turrlagd ned til Tillemysbekken og Libekken renn ut i Skredalselva oppstrøms Vetrhusstølen.

Setersdalen:

Nedbørsfeltet grensar til Folgefonn nasjonalpark elva frå heimste Seterdalsvatnet og elva i frå Seterdalen kjem ilag ved Seterdalsholmen oppstrøms Seterdalen ca. 900 m frå Vetrhusstølen. Desse vert turrlagd ned til furestølsbekken som renn ut i Seterdalselva oppstrøms ca. 400 m frå Vetrhusstølen. Fossane i Seterdalen som er sær synleg frå Vetrhusstølen vert vekte, Skredalselva like ens, i sum vil dette endra inntrykket og opplevinga på Vetrhusstølen mykje både visuelt, men også att alle elvane og fossane lagar

ein stemning og ein lydoppleving som samla er ei stor naturoppleving.

Trollvaelva som kjem frå Seterdalsvatnet og kjem i lag med Seterdalselva lenger nede er ikkje nemnt konsekvensutgreiinga for Eikemo-overføringa. Denne elva kjem rett frå og grensar til Folgefonna nasjonalpark.

Vettrhusstølen:

Ein av svært få stølar i Hordaland i drift, med mjølkedyr.

Det renn ein bekk over flaten på Vettrhusstølen kalla stølsbekken, som har inntak frå Seterdalselva som skal leggjast tørr. Denne bekken renn forbi gamle vaskeplassar og klopper knytt til kvar stølhus på Vettrhusstølen, samt er vassforsyning på Vettrhusstølen i dag også. Denne bekken er viktig for kulturminna knytt til stølen. Bekken er i lag med Seterdalselva drikkeforsyning til alle beitedyra på stølen. Når begge desse kjeldene forsvinn må dyra få vatn på anna vis.

Fisken i Skreddalselva, Seterdalselva og Eikemoelva vil verta svært skadelidande ved overføring av vatn til Vettrhusvatn. I tørre periodar er det så lite vatn i desse elvane att fisken treng alt det vatn den i dag har. Det er i tørre periodar berre små kulpar att. Det er truleg att fisken vil forsvinna dersom elvane vert tørrlagde.

Grunnvatn og vassforsyning:

Eikemogardane fer si vassforsyning frå elva/grunnvatn. Det er for landbruket viktig å ha tilgang på sikkert og godt vatn. På Eikemo har det fleire gonger vore bakterielle målingar som syner høge verdiar av totalantal bakteriar i vatne. Ved redusert vassforsyning vil det verta meir bakteriar i vatnet, samt fare for uttørking av brunnar, med dei fylgjene begge desse forholda har for folk og dyr. Det er reell fare for att brunnane på Eikemo i lange periodar ikkje er eigna til drikkevatt til folk og dyr i samsvar med dei krava KSL (kvalitetsikring i landbruket) krev.

Eikemo gardane ligg på ei myrprege flate, med morene haugar. Det er vassforsyning frå elva som held oppe denne myra, og konsekvens av kva som skjer når vassmengda vert halvert er ikkje vurdert. Truleg vil landbruksareal som er myr prege og flatt endra karakter når vassmengda i elva meir enn halverast. Utvasking av landbruksareal som fer vatn frå elva vil auka når forskjell mellom topp vasstand, gjennomsnitt vassstand og lite vasstand vert endra i retning av mindre flaumar og lågare grunnvatn. Areal i utmark som i dag er flatt og myr prege vil sige saman alle stader det i dag er blaut. Der det ligg morene ryggar nede i myra vert desse ståande som nye ryggar i landskapet. Myrane vil få tett skog i løpet av kort tid og totalt endra karakter.

Kulturminne :

Det er ingen som har vore i kontakt med grunneigarane om kulturminne. Det er fleire kultur-

minne i området Vettrhuskar, øvst i Skreddaldalen, Raunestølen nedstrøms bekkleinntak i smådalane vest for Vetle Bjørnebergnut, Seterdalen og Heio, elva frå Seterdalsvatnet (Trollavaelva). Det er total mangel på registreringar av kulturminne i heile reguleringsområdet.

Gjerdehold :

Eikemoelva er naturleg gjerde mellom gardane på Eikemo. Det same er tilfelle i Skreddaldalen og i Seterdalen. Dersom vatnet vert overført til Vettrhusvatn, vil den naturlege stengsel for beitedyra våre vera tapt for alltid.

Turisme:

Sommaren 2007 starta Åkrafjorden- oppleving prøveordning med turisme til Vettrhusstølen og området kring stølen. Dei hadde to turar pr. veka. Til dette formålet er det kjøpt inn traktortilhengar med passasjer seter til 30 pers. Det er sumarstid mange som finn denne turen sjølv også. Dei kjem til dels med eigne båtar elle vert frakta av skyssbåt over fjorden.

Årleg har brukarane på Eikemo stelt til ei stølshelg, der det er mange tilreisande og gjester. Mange ligg i telt og alle hytten er fulle. Rekorden er 70 telt denne helga, Sela på stølen er til utleige for vandrarar som kjem ned på Vettrhusstølen. Gjestar på gardane nyttar også Vettrhusstølsområdet til rekreasjonsområdet. Gardane på Eikemo er 5 bruk.

Samandrag:

Øvra Vettrhusvatnet som er planlagt med innslag og deponi må sparast, slik att deponi og inntak vert flytt til Nedra Vettrhusvatnet. Dette vatnet er allereie skada av tidlegare utbygging.

Skreddaldalen vil verta svært endra, når vatnet forsvinn. Vegetasjon vil verta svært endra. Ei eventuell spyling vil berre virke ei kort tid. Bevegelsane i massane og primærvegetasjonen i dalen vil verta endra. Skreddaldalen vert i lange periodar tørrlagd. Dalen vert så skadelidande att den er lite bevaringsverdig.

Seterdalen, der den eine elva (Trollva) ikkje er nemnd i utgreiinga. Det er fleire fossefall som i dag er synleg på stølen som forsvinn. Desse fossane og elvane er viktige opplevingar på Vettrhusstølen. Dalen vert svært endra etter ei ev. utbygging, og uttrykket den i dag har vil forsvinna.

Vettrhusstølen er i dag i oppleving i seg sjølv, med fossefall i Seterdalselva og Trollavaelva, stølsbekken på flaten, sela og kulturminna og elva frå Skreddaldalen. Denne opplevinga vert totalt endra, enn sei vekke, og skada for all framtid, dersom vatnet i elvane skal overførast til Blådalsvassdraget.

Eikemo, der bruka er og har vore i kontinuerleg drift, kan utviklast elle vil forsvinne. Mykje er her avhengig av att utbygging og tilkomst går fram i lag. Bruka er avhengig tonnasje varer og transport på sjø vert stadig vanskelegare. Ein li-

ten veg ned Skreddalen vil vera eit lite offer for den skade det elles skal gjerast i området. Under forhandlingane med SKL var veg ned Skreddalen eit svært sentralt tema, det vart nemnt kort vei det vart til felleskjøpet i Dimmelsvik i sumarshalvåret. Vei var gjennomgangstema på kvart møte.

Konsekvensrapporten syner mange utrekningar av rest vatn osv. Men desse utrekningane tek ikkje omsyn til den enkle faktor som fjell. Skyer som kjem inn frå kysten treff fjella og der slepp frå seg regn. Med dei fjellformasjonane som er i området fører dette til att der er mykje meir nedbør opp i fjella enn nede på Eikemo. Restvatn i bekker og elvar vil verta mykje mindre enn rapporten seier.

Konsekvensrapporten, tek til ordet for å bevara Skreddalen som den i dag er, men samstundes tek dei vekk vatnet i dalen, som gjer dalen til det spesielle miljøet den i dag har. Skade på det Øvsta Vetrhusvatnet er mest fråverande i rapporten. Ein skade det ikkje er naudsynt i føretaka, dersom utløp og deponi vert flytt Nedra Vetrhusvatnet. Rapporten nemner heller ikkje Trollvaelva som kjem rett frå nasjonalparken. Det er heller ikkje føre teke kulturminnegransking eller registrering. Rapporten har totalt utelete vei ned Skreddalen, som vart av SKL framhalde som den store fordel for brukarane på Eikemo. Denne vegstubben var for fleirtalet av brukarane den viktigaste grunn til att dei skriv under på avtalen med SKL. Ein veg sikrar lett tilgang til beitedyra, den er bra for turistane, den lettar arbeidet med tonnasje til og frå Eikemo.

Ein veg er den sikraste måten å taka vare på Eikemo bruka og Vetrhusstølen som det ligg i dag.”

Grunneierne Marta Graue og Sigbjørn Eikemo uttaler i brev datert 30.01.2008:

”Det blir vist til SKL sin konsesjonssøknad for overføring av øvre del av Eikemovassdraget til Vetrhusvatnet.

På Eikemosida berører denne overføringen fem rettighetshavere: eierne av gnr. 95 bnr. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, og 9 i Etne kommune.

Alle grunneierne har inngått en felles avtale med SKL der de på nærmere vilkår gir SKL rett til å overføre vann til Blådalsvassdraget. Vi er således inneforstått med prosjektet og er positiv til dette.

SKL har presentert tre alternativer i søknaden at A-alternativet både økonomisk og teknisk er minst like godt som B-alternativet.

Det er vår mening at valget må falle på alternativ A. Det vil gi anleggsveg fram til Vetrhuskardet, noe som i neste omgang kan gi muligheter for en videreføring av vegen fram til eksisterende veg ved Vetrhusstølen. Eikemogardene ville på denne måten kunne få veiutløsning somerstdid. Fra anleggssted ved Vetrhuskardet til Vetrhusstølen er det nemlig bare en avstand på ca. 3,6 km. Tunnelmassene som blir tatt ut ved

Vetrhuskardet vil kunne nyttas til vidare vegbygging, enten med det samme, eller på et senere tidspunkt. Når dette alternativet i følge søknaden også er en million billigere enn B-alternativet, må de fordele og muligheter det gir oss som grunneiere på Eikemo tillegges stor vekt. Etter vår mening tilsier samfunnsmessige hensyn til A-alternativet må velges.

Vi mener også at alternativ A ut frå natur- og miljøhensyn er minst like godt som SKLs omsøkte hovedalternativ. Man unngår en tunnel tipp ved øvre Vetrhusvatnet. I steden ligger det til rette for å få til en gunstig plassering i området vest i/for Vetrhuskardet.”

Grunneier Terje Rørmark uttaler i brev datert 28.01.2008:

”I møte om konsesjonssøknaden på Åkrafjordtunet den 6.11.2007, vart det stilt spørsmål om veg til Eikemo i samband med ei eventuell overføring. Ein representant for NVE repliserte at veg til Eikemo ikkje kan inngå som del av konsesjonskrava til SKL.

Det er vel sant det. Den tida då kraftutbygging og vegutløsning var to sider av same sak, er slutt.

No har det seg slik at Eikemo er ei av få bygger i dette landet som ikkje har vegsamband med omverda. Ei eventuell kraftutbygging er siste sjanse for dei til å få veg.

SKL har presentert 3 utbyggingsalternativ. Alternativ A og B med veg og C utan veg. Eg meiner at dersom SKL skal få konsesjon må det vera etter utbyggingsalternativ A. Det er minimal skilnad i kostnadene mellom alternativ A og B. Med utbyggingsalternativ A vil det vera 3 km att til vegen på Eikemostølen.

Eg har sett at nokre meiner at ein eventuell veg må fjernast/såast igjen. Her meiner eg at OED kan gjera eit betinga vedtak. Det kan setjast fram krav om at det vert foretatt ein planprosess for å sjå om det er mogleg å byggja veg til Eikemo. Dersom denne prosessen munnar ut i at dei ikkje får veg, kan anleggsvegen etter mi meining verta tilsådd.”

Småkraftentreprenørane ved Egil Astad uttaler i brev datert 15.01.2008:

”Innleiande føresetningar

I sin søknadsbrev ber SKL om oreiging av nødvendige rettar, stemning til offentlig skjønn ved kunngjering og dessutan løyve til å ta rettane i bruk før skjønn er halde. Som konkurrerende utbygger med ein gjeldande leigeavtale med grunneigaren på austsida av elva kan me ikkje godta denne delen av søknaden.

I NVE si rettleiing for å søka løyve står det:

Eiendomsforhold

Forholdet til rettighetshaverne skal beskrives, og forholdet til disse bør være avklart før inn-

sending av søknaden. Dersom det søkes om ekspropriasjon er det viktig at det er forsøkt å få til en minnelig ordning for 100 % av rettighetene. Det må fremgå klart av søknaden om minnelig ordning er forsøkt. Oversikt over berørte grunneiere og rettighetshavere vedlegges. Vi gjør oppmerksom på at dette også gjelder for kraftlinjer/kabler.

I søknaden er våre rettar og interesser ikkje nemde. Det har ikkje vore kontakt frå SKL si side for å forsøka å få til ei minneleg ordning som kravet er. I oversikten over aktuelle grunneigarar og fallrettshavar er me ikkje tekne med.

Dette er medveten politikk frå SKL si side. Dei er vel kjende med vår gjeldande avtale med grunneigaren på austsida. Denne avtalen er gjeldande til me eventuelt *ikkje* skulle få løyve av NVE, eller departementet, til å bygga ut vår rett i elva.

NVE har her direkte innverknad på vår avtale med grunneigaren til å bygga ut den nedre delen av fallet i elva. Med å gie konsesjon til *bare* SKL ved utbygging av den nedre delen av dette fallet vil vår avtale med grunneigaren om fallretten falla frå.

Der er ein pasus i vår avtale som skulle sikra grunneigaren mot misbruk, frå vår side, om me ikkje skulle få løyve og då slik fri grunneigaren frå avtalen. SKL med sine advokatar har finlese denne teksten og snur han imot oss.

SKL har så etter at me skreiv avtale med grunneigaren inngått ein tilsvarende avtale om samme fallretten og har saman med grunneigaren lagt opp til eit spel for å hindra oss i å få løyve og dermed fri grunneigaren frå avtalen.

NVE har til ei viss grad vore med på dette og har fråveke det vanlege kravet om at fallretten skal vera avklart før dei handsamar konsesjons-søknad frå SKL. Det måtte til for at vår avtale ev. skulle falla vekk.

Stoda er nå at NVE har teke til etterretning våre motforestillingar til søknaden frå SKL om løyve til å bygga ut denne nedre delen av vassdraget. SKL har då ein lang veg å gå for å få løyve, ikkje minst burde dei søka ei løysing saman med oss.

Når SKL nå søker om løyve til å føra vekk den øvre delen av vassdraget vedgår det direkte dei rettane me har i elva. Det er ennå ikkje gitt noko løyve til utbygging av den nedre delen av elva så vår rett er intakt. Det må SKL forhalda seg til slik som det er skissert i rettleiinga fra NVE.

Det er òg temmeleg opplagt for dei fleste at NVE kan ikkje på sakleg grunnlag endeleg handsama den nedre delen av vassdraget før det i statsråd er avgjort kva som skal skje i den øvre delen. Vår avtale vil då minst vera gyldig til den øvre delen er avgjort.

Me ser for oss, etter at avgjera av overføringa er teken, at det vil bli høve til for partane å koma med endelege innspel om utbygginga av den nedre delen.

Hydrologi

I søknaden er det mangelfull informasjon om situasjonen i vassdraget.

I NVE sin veiledning står det:

Årlig middelavrenning og fordeling over året skal oppgis. Varighetskurve skal legges ved. Kurver for "slukeevne" og "sum lavere" legges inn på samme diagram som varighetskurven. "Slukeevne" skal vise hvor stor del av den totale vannmengden kraftverket kan utnytte avhengig av den maksimale vannføringen gjennom kraftverket. "Sum lavere" skal vise hvor stor del av vannmengden som ikke kan utnyttes ved at tilsiget er mindre enn minste slukeevne.

Det meste av dette datagrunnlaget manglar.

Det er litt merkeleg at søknaden er lagt fram til høyring med så vesentlege manglar i forhold til det som kreves av til og med av langt mindre verk.

Då det er lagt fram så lite og tildels motstridande opplysningar om nedbørstilhøva i feltet vil det vera sær usikkert kor mykje vatn som vil verta ført vekk og koss det vil redusera produksjonen i resten av vassdraget.

For å koma rundt dette vil me setta fram krav om at vassmengda som vert ført inn i kanalsystemet til Blåfalli vert målt. Det er idag fleire pålitelege målemetodar for å fastsetta antal kubikkmetrar, og høgden som dette vert nytta i er jo og kjend. I og med at SKL opplyser at magasin kapasiteten er stor nok til å ta i mot vatnet kan ein rekna med 100 % utnytting av vatnet, eller ca. 93 % av energien.

For å kunna optimalisera produksjonen lenger nere i vassdraget bør det vera ein erfaringsperiode (minst ein sesong) før denne dimensjoneringa bør fastsettast.

Dei uavklara tilhøva i vassdraget, med 2 utbyggingar, øvre og nedre med uviss fordeling, og fallrettar på fleire partar gjer at det vert mange vanskelege avveingar og til dels strategiske haldningar som ikkje er optimalt for ei god utbygging. Nettet vert her òg ein parameter som det må tas omsyn til, og der SKL i praksis har bukta og begge endar. Me har påpekt desse interessekonfliktane tidlegare i uttalen om SKL sine planar nere ved sjøen. Det er i alles interesse å løysa desse interessekonfliktane.

Det hadde vore formålstenleg at dette hadde vore styrt ev ein interessepart som då kunne argumentera med seg sjølv kva som var best tenleg.

Denne (SKL) måtte då på førehand inngå avtalar med alle aktuelle fallretthavarar slik at det blir mindre interessant kva som vert den endelege tekniske løysinga så lenge dei med rettane vart kompenserte i alle fall.

Måling av overført vatn og betaling i samsvar med dette vil kompensera for den tapte produksjonen i resten av vassdraget. Både leigar og utleigar av fallretten vil då økonomisk bli gjort opp i samsvar med dei reelle verdiane.

Me ser for oss at NVE pålegg SKL å ta på seg denne rollen for å sikra ei samfunnsmessig optimal utbygging.

Ad pkt. 7.2 Namnebruk

Me set stor pris på at utbyggaren tar opp dette. Då lokale stadnamn er kulturminne kunne dette òg stått under pkt 9.9. Lov om stadnamn er ei sers god rettleiding om korleis desse namna skal skrivast, der utgangspunktet skal vera den lokale uttalen. Brukte skrivemåtar er ofte både feil og ulike. Der namn ikkje er vedtekne etter loven står utbyggaren (SKL er ikkje eit offentleg organ) relativt fritt til å skriva slik som loven legg opp til.”

Søkers kommentarer til høringsuttalelsene

Søker har i brev av 28.03.2008 og 07.01.2009 kommentert de innkomne uttalelsene:

”Innleiing

Konsesjonssøknad og konsekvensutgreiing for overføring av øvre del av Eikemoelva til Vetrhusvatnet, Etne og Kvinnherad kommunar, Hordaland Fylke, har vore på høyring i samsvar med reglar for saksbehandling etter gjeldande lovverk. Følgjande fråsegn er komne inn til NVE:

- Bergvesenet, 24.01.08
- Kystverket vest, 31.10.07
- Statens vegvesen, 12.11.07
- Hordaland fylkeskommune, Fylkesutvalet, 28.01.08
- Fylkesmannen i Hordaland, 11.02.08
- Etne kommune, 09.01.08
- Kvinnherad kommune
- Martin Eikemo, Geir Arne Eikemo og Nils-Kjetil Eikemo, 14.01.08
- Sigbjørn Eikemo, 30.01.08
- Terje Rørmark, 28.01.08
- Småkraftentreprenørane Johnny Bråtveit og Egil Astad, 15.01.08
- Kvinnherad Turlag, 18.01.08
- Bergen Turlag, 17.01.08
- Naturvernforbundet Hordaland, 08.01.08

I oversending av 15. februar 2008 ber NVE om våre kommentarar til dei innkomne uttalane. Nedanfor oppsummerer vi uttalane og kommenterer desse i høve til konsesjonssøknaden og konsekvensutgreiinga.

Bergvesenet, 24.01.08

Bergvesenet har ingen merknader til saka.

Kystverket vest, 31.10.07

Tiltaket vil ikkje påverka Kystverket sitt ansvarsområde.

Statens vegvesen, 12.11.07

Anleggsvegen vil gå ut frå fylkesveg 40, og skal nyttast for store vogntog. Statens vegvesen peikar på at ein del strekningar av fv. 40 har avgrensa kvalitet. Det er ikkje offentlege planar eller budsjett til oppgradering eller utbetring av ve-gen. Tiltakshavar må derfor rekna med at Statens vegvesen ikkje kan dekkja kostnadene ved eventuelle utbetringar. Utover dette har Statens vegvesen ikkje merknader til saka.

SKL sin kommentar

SKL tek merknaden frå Statens vegvesen til orientering.

Hordaland fylkeskommune, Fylkesutvalet, 28.01.08

Hordaland fylkeskommune har handsama saka i Kultur- og ressursutvalet og i Fylkesutvalet. Fylkesutvalet er positiv til det omsøkte prosjektet. Fylkeskommunen gjer elles merksam på at dersom det kjem fram kulturminne som funn eller konstruksjonar under gravearbeida, skal arbeidet straks stansast og fylkeskommunen varslast for nærare undersøking på staden. Det er elles ikkje kome merknader frå fylkeskommunen til konsekvensutgreiinga.

SKL sin kommentar

SKL tek fylkeskommunen si fråsegn til orientering.

Fylkesmannen i Hordaland, 11.02.08

Fylkesmannen i Hordaland skriv at utført konsekvensutgreiing i all hovudsak innfrir krava i fastsett utgreiingsprogram, og at bruk av fotorealistske teknikkar illustrerer verknadane av landskapsinngrep og redusert vassføring på ein god måte.

Når det gjeld naturmiljø og biologisk mangfald, har Fylkesmannen ingen merknader til hovudkonklusjonen. Fylkesmannen peiker likevel på at det kan vere eit metodisk problem å summere opp konsekvensane innan fleire fagtema, då det kan føre til at ein tildekkjer verdifulle biologiske førekomstar.

Vidare beklagar Fylkesmannen at konsekvensutgreiinga ikkje gir ny kunnskap om dei kvartærgeologiske førekomstane i Skreddalen, slik som Fylkesmannen føreslo i sin uttale til utgreiingsprogrammet.

I strid med overordna nasjonale mål vil utbygginga ha stor negativ konsekvens for inngrepsfrie område. Fylkesmannen viser til at tap av inngrepsfri natur er sjeldan eller aldri tilstrekkeleg til å påverka konsesjonsspørsmål. Fylkesmannen meiner derfor at konsesjonsstyremakta har ei stor utfordring i å bidra til å redusere denne utviklinga og syte for at utbyggingssaker vert vurderte i regional og overordna samanheng.

Permanent veg vil vera negativt for friluftslivet då området vil få endra bruksverdi. Fylkes-

mannen viser også til at spørsmål om bygging av sommarveg til Eikemo, som også er drøfta i kommunane sine fråsegner, ikkje er ein del av konsesjonssaka. Ein slik veg må planleggast og handterast gjennom Plan- og bygningslova.

Fylkesmannen konkluderer med at omsøkte utbygging vil ha stor negativ konsekvens for inngrepsfri natur, og vil redusera området sin verdi for landskap, friluftsliv og geologi. Dersom NVE gir konsesjon, vil fylkesmannen tilrå omsøkt alternativ B med vilkår om at anleggsveg og mellombels line for framføring av kraft til anlegget vert fjerna etter at utbygginga er ferdig. For å redusere dei negative verknadene i Skreddalen vil Fylkesmannen også be NVE å vurdera konsesjon utan utbygging av inntak 1.

SKL sin kommentar

SKL merkar seg at Fylkesmannen tilrå alternativ B på vilkår av at veg og linje vert fjerna etter fullført arbeid; dersom NVE gir konsesjon. Når det gjeld metodiske problem for vurdering av konsekvens for biologisk mangfald, viser SKL til sin kommentar til fråsegn frå Naturvernforbundet i Hordaland.

SKL har elles ingen kommentar til Fylkesmannen si fråsegn.

Etne kommune, 09.01.08

Etne kommune meiner søknaden frå SKL er tilstrekkeleg utgreidd i høve til verknader, og at utgreiingsplikta er oppfylt. På bakgrunn av ein heilskapeleg nytte-kost-vurdering er kommunen best tent med ei utbygging med permanent anleggsveg og tunnelpåhogg i Vetrhuskard (alt. A). Anleggsveg til utbyggingsområdet må i alle høve ikkje fjernast etter anleggstida. Relativt avgrensa negative konsekvensar som fylgje av tiltaket, talar for at vassressursane på Eikemo må kunne nyttast til produksjon av rein og fornybar energi.

Kommunen er positiv til dei avbøtande tiltak og etterundersøkingar som er nemnde i søknaden. Dei går også ut frå at det vert kompensert for bortfall av gjerdeeffekten som elva har i dag. Etne kommune vil ikkje krevje minstevassføring eller reduksjon av bekkeinntak ettersom det kan sjå ut som om dette vil ha liten effekt. Dersom dette likevel vert vurdert, meiner kommunen at pålegg bør avgrensast til å gjelda for månadene juli-september i Sæterdalselva og eventuelt øvst i Skreddalen. Av omsyn til landskap og ferdsle kan ein alternativt vurdera å gi pålegg om steinsetting av dei mest synlege bekkeinntaka, til dømes nr. 6 ved Sæterdalselva.

SKL sin kommentar

SKL merkar seg at Etne kommune går inn for alternativ A, og at vegen ikkje må fjernast etter anleggstida. Kommunen sine framlegg til avbøtande tiltak, bl.a. steinsetting av dei mest synlege bekkeinntaka, vil bli vurdert i den vidare planlegginga.

Kvinnherad kommune, 24.01.08

Kvinnherad kommune ser positivt på søknaden om overføring av øvre del av Eikemovassdraget til Vetrhusvatnet, og tilrå utbygging etter alternativ B. Kvinnherad kommune ynskjer sterkt bygging av permanent veg. Dersom det ikkje vert aktuelt med permanent veg heilt fram til anleggsplassen, ønskjer likevel Kvinnherad kommune permanent veg frå Blådalsvegen opp til Vetrhusvatnet.

Kommunen meiner at konsekvensutgreiinga i utgangspunktet verkar tilfredsstillande, men er for lite detaljert når det gjeld vegprosjektet. I alle høve bør vegen frå Blådalsvegen og opp til Vetrhusvatnet utgreiast grundigare ut frå landskapsomsyn. Det må her leggast stor vekt på både lineføring og etterbehandling av terrenginngrep.

Kommunen skriv også at dei primært ønskjar å sjå søknad om overføring av Eikemovassdraget i samanheng med søknad med bygging av 66 kV kraftline mellom Brandvik og Tøsse og vegbygging i same område.

SKL sin kommentar

SKL har notert seg at Kvinnherad kommune tilrå alternativ B, men at kommunen for sin del ikkje ser stor skildnad på alt. A og alt. B. Kommunen ønskjer sterkt bygging av permanent veg.

Dersom det vert gjeve løyve til tiltaket etter alternativ B eller A, vil SKL utarbeida ein detaljplan for anleggsvegen, og her vil ein innarbeida naudsynte landskapstilpassingar. Vidare vil det verta utarbeidd ein miljøoppfølgingsplan med retningsliner for mellom anna etterbehandling av terrenginngrep.

Martin Eikemo m.fl., 14.01.08

Tre av grunneigarane på Eikemo; Martin Eikemo, Geir Arne Eikemo og Nils Kjetil Eikemo, har sendt inn ei felles fråsegn til konsekvensutgreiinga. Dei peiker mellom anna på fylgjande tilhøve:

Utløp i Øvre Vetrhusvatnet

Grunneigarane meiner at området kring Øvre Vetrhusvatnet er ei naturperle med landskapskvalitetar som skil seg ut frå omkringliggjande område. Inngrep som tunnel og deponi, med risiko for forureining av vatnet, vil øydeleggja det urørte preget området har i dag. Dei stiller seg også skeptiske til om det er plass til eit landskapstilpassa deponi, og seier at det ikkje finst nok stadeigen masse til å dekke deponiarealet. Grunneigarane vil difor at utløp og deponi vert flytta til Nedre Vetrhusvatnet. Dette området er tidlegare utbygd, og her er betre plass til deponi. Det finst og meir morene og lausmassar til å skjula deponiet her.

Konsekvensar av redusert vassføring

Grunneigarane peikar på at redusert vassføring vil redusera opplevingsverdien av landskapet både i Skreddalen, Sætersdalen og ved Vetrhus-skardet. Dei peikar framfor alt på at redusert vassføring i Sæterdalselva vil endra inntrykk og opplevinga på Vetrhusstølen, både den visuelle opplevinga og lydopplevinga. Vidare nemner dei at verknadene i Trollaelva og i bekken på flata på Vetrhusstølen (Stølsbekken) ikkje er utgreidd. Stølsbekken er viktig for kulturminna knytt til stølen, og for drikkevassforsyninga til alle beitedyra.

Grunneigarane er også uroa over vasskvaliteten i brønnane på Eikemo, og meiner at det er reell fare for at vatnet frå brønnane i lange periodar ikkje vil vers eigna til drikkevatt. Dei peikar og på at konsekvensane av kva redusert vassføring vil bety for den myrprega flata som Eikomogardane ligg på ikkje er vurdert.

I høyringsfråsegna seier dei og at SKL ikkje har teke omsyn til at avrenninga er ulik i dei ulike delane av nedbørfeltet, og at berekna restvassføring vil verta mykje mindre enn det som er oppgitt i konsekvensutgreiinga.

Elles skriv grunneigarane at nedbørfeltet frå Heimsta Sæterdalsvatnet grensar til Følgefonna nasjonalpark.

Kulturminne

Grunneigarane meiner at det er ei total mangel på kulturminneregistreringar i heile tiltaks- og influensområdet.

Turisme

Til slutt orienterer grunneigarane om prosjektet med å frakte turistar til Vetrhusstølen som vart starta opp i 2007, og at bruka på Eikemo årleg steller i stand ei støshelg på staden. Det vert også opplyst om at sela på stølen vert leigde ut til vandrarar som kjem ned på Vetrhusstølen. Gjester på gardane nyttar også Vetrhusstølsområdet til rekreasjonsområde.

Veg til Vetrhusstølen/Eikemo

I samandraget i sin uttale er grunneigarane inn på vegutløysing for Eikomogardane. Ein veg ned Skreddalen ville vera eit lite offer for den skaden det elles skal gjerast i området, og ville sikra lett tilgang til beitedyr, vera bra for turistane og ville lette arbeidet med tonnasje til Eikemo. Ein veg er ifg. uttalen den sikraste måten å taka vare på Eikemobruka og Vetrhusstølen som det ligg i dag. Grunneigarane seier at mogleg vegframføring til Eikemo var den viktigaste grunnen til at dei skreiv under på avtalen med SKL.

*SKL sin kommentar**Utløp i Øvre Vetrhusvatnet*

Flytting av påhugg og deponi slik uttalen beskriver vil medføre ei vesentleg forlenging av tun-

nelen. Det betyr større kostnader og større deponi.

Utfordringane i forhold til deponeringa av steinmassane vurderer SKL som like store - muligens større - om ein skulle velge å legge deponiet ved Nedre Vetrhusvatnet. Dei vurderingar som er gjort tilseier at den valgte staden høver godt for steindeponeringa, både i storleik og tilpassing til omgivnadene.

Alle alternativa legg til grunn at overførings-tunnelen skal ende ved Øvre Vetrhusvatnet, men berre alternativ B føreset at påhugg og massedeponiet skal vera her. Dersom målet er å unngå deponiet ved Øvre Vetrhusvatnet, vil det truleg vera langt betre å velge eit av dei andre alternativa. I så fall vert både området ved Øvre og Nedre Vetrhusvatnet spara for deponiet. Etter SKL si meining bør då alternativ A vera det naturlege valet.

Konsekvensar av redusert vassføring

Dei landskapsmessige vurderingane av redusert vassføring er gjennomført etter eit metode sett som vanlegvis vert brukt ved konsekvensutgreiingar. Denne metoden gjev ei relativt grov vurdering av verdi, omfang og konsekvens for den totale landskapsopplevinga. Konsekvensane for kvar einskild bekk er i mindre grad vurdert samanlikna med de to store vassdragsgreinene; Skreddalselva og Sæterdalselva. Årsaka til dette er at dei mindre sidevassdraga i mindre grad enn dei to store greinene skil seg frå kvarandre med tanke på utforming og opplevingskvalitetar.

Det er ikkje til å unngå at inntak av bekker og overføring av vatn - som i føreliggjande planane - vil medføre redusert vassføring og ei viss endring av landskapsbildet. Tiltaket vil, særleg i den øvre delen av nedbørfeltet, føra til sterkt redusert vassføring, og dette vil prega landskapet og opplevinga av det. Det høyrer med i denne samanhengen å vera klar over at planane gjeld inntak av sju bekker/vatn, fire på Skreddalssida og tre på Sæterdalssida, i ca. 750 meters høgde over havet. Vassføringa i kvar bekk er i utgangspunktet ikkje særleg stor. Restvassføringa nedstrøms inntaka aukar med avstanden frå inntaka og etter kvart som bekkene renn saman til færre bekker/elvar. Dei berørte bekkene samlar seg først i Skreddalen og Sæterdalen, før dei går saman til ei elv like nedanfor Vetrhusstølen. På dette punktet er restvassføringa berekna å utgjere ca. 47 % i høve til dagens vassføring.

SKL meiner at dei hydrologiske utrekningane gjev eit realistisk bilete av endringane. Utrekningane er baserte på faglege vurderingar med basis i målingar i Baklihølen. I berekningane er det lagt inn at avrenninga/nedbørsmengdene er vesentleg større i fjellområdet enn lenger nede i vassdraget. Dette kan illustrerast ved at overført vassmengde er berekna å utgjere ca. 38 % av avløpsmengda målt ved sjøen, medan arealet utgjør ca. 33 %.

Når det gjeld grunnvasstand og verknader på brønner og myrprega område, er det vurdert slik at nedbør og mating gjennom grunnen er viktigare faktorar enn mating frå elva.

Kulturminne

Når det gjeld direkte skade på kulturminne er det i konsekvensutgreiinga fokusert på tiltaksområda, som alle er undersøkt for synlege kulturminne. Det er ingen synlege kulturminne som kjem i konflikt med inntaka. Isskuring, vassføring og skrint terreng vert vidare vurdert å medføra eit lite potensial for funn av automatisk freda kulturminne ved inntaka. Anleggsvegen og deponiet kan påverka ikkje-registrerte kulturminne. Gjennomføring av naudsynte § 9 (kulturminneloven) undersøkingar vart utført av arkeologar frå Hordaland fylkeskommune i oktober 2007. Det vart då ikkje påvist konfliktområde, korkje ved inntaka, deponiplass eller i vegline.

Kulturverdiar knytt til Vetrhusstølen er godt dokumentert i eigne undersøkingar.

Konsekvensane av redusert vassføring i Stølsbekken er derimot ikkje vurdert. Ut frå kart har denne bekken ikkje forbindelse med Sæterdalselva, og under synfaring den 06.11.07 vart det korkje frå grunneigarar eller andre fokusert på at bekken kan vera kopla til elva frå Sæterdalen. Bekken har i alle høve også eit betydeleg tilslag frå områda ovanfor stølen som ikkje er berørte av vassfråføringa. Men eit eventuelt tap av vatn til Størselva som følgje av redusert vassføring i Sæterdalselva bør kunne kompensert ved å legge til rette for at bidraget frå denne elva relativt sett blir større enn i dag. Det gjeld her ei elv som i større eller mindre grad deler seg i to/fleire løp over ein viss strekning.

Slik som grunneigarane påpeikar, er det elles ikkje lagt vekt på registreringar av kulturminne som ikkje ligg tett opp mot vasstrengen.

Turisme

Frå SKL si side noterer vi at det er ein del turistferdsle i området, seinast gjennom eit opplegg frå sommaren 2007, som visstnok er planlagt vidareført i 2008. Grunneigarane seier ikkje noko i sin uttale om at ei overføring av vatn vil ha konsekvensar for denne aktiviteten. Det er då også vanskeleg å sjå at dei planlagte tiltaka vil verka negativt på ferdsle i området. Ein anleggsveg frå Blådalen til Øvre Vetrhusvatnet eller Vetrhuskardet vil truleg opne for auka bruk av fjellområdet mot Eikemo, og altså kunne føre til fleire turistar.

Veg til Vetrhusstølen/Eikemo

I sin uttale gir grunneigarane ei subjektiv skildring av konsekvensane av prosjektet. På mange område gir uttalen uttrykk for større negative følgjer enn det som er beskrive i konsekvensutgreiinga. Men i oppsummeringa talar grunneigarane for at det må byggjast veg fram til Vetr-

husstølen, slik at Eikemo kan få vegutløysing, sjølv om dette vil auke naturinngrepa.

Veg til Vetrhusstølen vil leggja tilhøva betre til rette for dei som driv næring knytt til landbruk og turisme, men ein slik veg er ikkje naudsynt for realisering av Eikemooverføringa. Dette har difor ikkje vore eit aktuelt tema for desse planane. Ei utbyggingsløysing med permanent anleggsveg til Øvre Vetrhusvatn (alt. B) eller Vetrhuskardet (alt. A) kan derimot gjera det lettare å realisere eventuelle vegplanar vidare. I så måte vil alternativ A vera den beste utbyggingsløysinga, ettersom resterande veglause strekning då er kortast.

Anna

Som det er gjort greie for i konsesjonssøknaden har SKL friviljug avtale med alle fem grunneigarane på Eikemo, både dei tre som har gitt føreliggjande uttale og dei to som har gitt uttalen omtala i neste punkt. Avtalen blei naturlegvis framforhandla i full openhet med alle grunneigarane, og gir SKL rett til å overføre vatn som omsøkt frå Eikemovassdraget til Blådalsvassdraget.

Sjølv om uttalen peikar på ein del negative følgjer av tiltaket, må SKL ha grunn til å tru at grunneigarane på avtaletidspunktet var kjent med planane og samla sett ser fordelane for sin del større enn ulempene. I motsett fall ville ein ikkje hatt ein avtale.

Grunneigarane skriv at ei av elvane (Trollavaelva) "kjem rett frå og grensar til Folgefonna nasjonalpark". Dette samsvarar ikkje med dei faktiske tilhøva, jf. avgrensing av nedbørsfeltet til Eikemovassdraget og nasjonalparken.

Sigbjørn Eikemo m.fl., 30.01.08

Sigbjørn Eikemo er ein av grunneigarane på Eikemo som har inngått avtale med SKL om overføring av øvre del av Eikemovassdraget. Han skriv at grunneigarane som har inngått avtale er inneforstått med prosjektet og positive til dette. Etter S. Eikemo si meining er alternativ A det beste. Dette vil gje anleggsveg fram til Vetrhuskardet, noko som opnar for mogleg vidareføring av vegen fram til eksisterande veg ved Vetrhusstølen. Eikomogardane vil på denne måten kunne få vegutløysing sommarstid. Frå anleggsstaden er avstanden til Vetrhusstølen berre 3,6 km. Tunnelmassane som vert tekne ut ved Vetrhuskardet kan nyttast til vidare vegbygging, enten med det same eller seinare. Eikemo meiner at også ut frå omsynet til natur og miljø er alternativ A minst like godt som alternativ B. Med alternativ A vil ein unngå deponi ved Vetrhusvatnet, og det ligg til rette for ein gunstig deponiplassering i området ved Vetrhuskardet.

Sigbjørn Eikemo peikar vidare på at utbygging etter alternativ A er billigare enn alternativ B, og at alternativet gjev fordelar og moglege løysingar for grunneigarane som bør tilleggast stor vekt.

SKL sin kommentar

Sigbjørn Eikemo og Marta Graue som har skrive denne uttalen, er grunneigarar på Eikemo, og har inngått same avtale med SKL som dei øvrige tre grunneigane, jf. uttale frå Martin Eikemo m.fl.

SKL søker primært å byggje ut i samsvar med hovudalternativet (B). Grunnen til dette er at alternativet samla sett vert vurdert som det miljømessig beste ved at hovudtyngda av anleggsverksemda føregår på Blådalsida.

Teknisk og økonomisk er imidlertid A-alternativet like godt som B-alternativet, og utbyggingsmessig vil SKL vers godt tjent med denne løysinga dersom den blir valgt. I så måte vil valet mellom dei to alternativa dreie seg om avveging mellom ulike omsyn, bevaring av urørt natur eller mulig vegtilkomst til Eikemo. Dette må det vera opp til konsesjonsmyndighetene å ta stilling til.

Terje Rørmark , 28.01.08

Terje Rørmark er grunneigar på Tøsse. Han skriv at Eikemo er ei av få bygder i landet som ikkje har vegsamband, og at ei eventuell kraftutbygging er siste sjanse for bygda til å få veg. Rørmark meiner at Olje- og energidepartementet bør gjera eit vedtak der det til dømes vert sett som vilkår at det vert gjennomført ein planprosess for å sjå om det er mogeleg å byggja veg til Eikemo. Dersom denne prosessen munnar ut i at det ikkje vert veg, kan anleggsvegen etter Rørmark si meining såast til.

SKL sin kommentar

SKL har ingen kommentar til Rørmark si fråsegn.

*Småkraftentreprenørane Johnny Bråtveit og Egil Astad, 15.01.08**Fallrettar*

Småkraftentreprenørane opplyser at dei har ein avtale med ein grunneigar på austsida av Eikemoelva. Avtalen gjeld utbygging av den nedre delen av fallet i elva, og er gjeldande til NVE eventuelt seier nei til ein søknad om utbygging. SKL har også inngått avtale med den same grunneigaren.

Konsekvensutgreiinga inneheld ein oversikt over grunneigarar og fallrettshavarar, men Småkraftentreprenørane er ikkje inkludert i denne oversikta. Småkraftentreprenørane meiner at detta er medveten politikk frå SKL si side. Dersom NVE berre gjev løyve til SKL, vil Småkraftentreprenørane sin fallrett falla frå. Det er ennå ikkje gitt noko løyve til utbygging av den nedre delen av elva. Småkraftentreprenørane meiner dette betyr at deira rett til den nedre delen av elva er intakt, og at SKL må ta omsyn til det. Småkraftentreprenørane ser for seg at det vil verta høve til å koma med endelege innspel

om utbygging av den nedre delen av vassdraget etter at avgjerda om overføringa er teken.

Hydrologi

Småkraftentreprenørane meiner at konsekvensutgreiinga er mangelfull når det gjeld å beskrive dei hydrologiske tilhøva i vassdraget, og at det derfor er sær usikkert kor mykje vatn som vil vert ført bort. Dette vil føra til at det vil vera vanskeleg å rekna ut og optimalisera produksjonen i den nedre delen av vassdraget.

Småkraftentreprenørane vil setta fram krav om at vassmengda som vert ført over til Blåfalli skal målast. Småkraftentreprenørane meiner at måling av overført vassmengde, og betaling i samsvar med dette, vil kompensera for den tapte produksjonen i resten av vassdraget.

SKL sin kommentar

I konsesjonssøknaden opplyser SKL at selskapet er i forhandlingar med eigar av gnr. 94, bnr. 1, og gnr. 96, bnr. 1. Desse bruka er heimelshavarar til fallet på nedre del av Eikemoelva, og det er dei SKL må forhalde seg til når det gjeld retten til å overføre vatn frå Eikemovassdraget til Blådalsvassdraget. Det er SKL si klare oppfatning at selskapet forhandlar med dei rette partane.

I konsesjonssøknaden er det gjort nøye greie for kor mykje vatn som vert overført til Blådalen, og korleis tilsiget i Eikemovassdraget varierer frå tid til tid og frå stad til stad, både før og etter ei overføring. Utgangspunktet er best mulig tilgjengelig grunnlagsdata, først og fremst basert på målingar ved vassmerket Baklihøl i perioden 1999-2005.

SKL har i søknaden ikkje sett det som si oppgave å gjere produksjonsberekningar for eventuelle småkraftverk i Eikemovassdraget, korkje med eller utan overføring. Denne type utgreiingar må det vera opp til småkraftinteressentane å gjennomføre i samband med sine planar.

Kvinnherad Turlag, 18.01.08

Kvinnherad Turlag skriv at tiltaksområdet er eit av dei siste områda i Etne og Kvinnherad kommunar som ikkje er påverka av vassdragsutbygging, og meiner derfor at området bør haldast utbyggingsfritt. Turlaget skriv vidare at tiltaket vil medføre eit stort tap av verneverdig natur, noko som vil verts sær uheldig så nært opp til Folgefonna nasjonalpark. Tørrlegging og redusert vassføring vil gje skadeverknader på arts- mangfald og redusera opplevingsverdien av området. Turlaget meiner vidare at etablering av anleggsveg vil vera svært uheldig, og vil framstå som eit unødvendig inngrep. Deponiet vil også verka skjemma.

Kvinnherad Turlag går på grunnlag av dei nemnde synspunkta imot utbygginga.

SKL sin kommentar

SKL registrerer at Turlaget går mot den omsøkte utbygginga grunna i at området bør haldast utbyggingsfritt, men har elles ingen kommentarar til fråsegna.

Bergen Turlag, 17.01.08

Etter Bergen Turlag sitt syn er samfunnsnytta av ei utbygging mindre enn fordelane som vert oppnådd. For turlaget er det særleg nærleiken til Folgefonna nasjonalpark, redusert opplevingsverdi og tap av et stort inngrepsfritt område som er avgjerande. I tillegg vil ei utbygging føra til tap av biologisk mangfald.

Turlaget stiller også spørsmål ved om dagens omfattande vasskraftutbygging med mange småkraftprosjekt som går hardt ut over det norske fjordlandskapet, er bærekraftig og i samsvar med nasjonale styresmakter sine uttrykte krav til at kommande generasjonar skal ha same tilgang til moglege naturopplevingar som i dag.

Bergen Turlag understrekar at dei ikkje ynskjer ei overføring av Eikemovassdraget, og meiner at prosjektet ikkje bør godkjennast. Der- som valet likevel står mellom "pest og kolera", vil turlaget føretrekka utbygging etter alternativ C, som er utan bygging av veg.

SKL sin kommentar

SKL registrerer at Bergen Turlag går imot den omsøkte utbygginga, men har elles ingen kommentarar til fråsegna.

Naturvernforbundet Hordaland, 08.01.08

Naturvernforbundet i Hordaland (NVH) er i mot tiltaket og fleire alvorlege innvendingar til konsekvensutgreiinga. NVH sine kommentarar er samanfatta nedanfor:

1. Det er ein alvorlig feil at konsekvensvurderingane er basert på situasjonar i normalår, mens tørrårssituasjonen berre er overflatisk vurdert. Dette fører til at konsekvensane for fisk, fiske, biologisk mangfald og vasskvalitet vert framstilt som mindre alvorlege enn dei vil verta. NVH meiner også at redusert vasskvalitet vil kunna slå ut i fiskedød.
2. Dei avbøtande tiltaka som vert foreslått for å oppretthalda pionerplantesamfunnet i Skreddalen og for å førebyggja blakking av Øvre Vetthusvatn er heilt utilstrekkelege.
3. Metoden som er brukt i konsekvensutgreiinga er ubrukeleg. Dette gjeld særleg der det er gitt ein samla vurdering av konsekvensane for biologisk mangfald basert på ein gjennomsnittleg vektning av verdi og omfang. Dette verkar tilslørande og til dels misvisande. Ved usikre vurderingar meiner NVH at "føre-var" prinsippet skal leggest til grunn.
4. Ved å gje konsesjon til tiltaket skuslar ein også bort høvet til å kunne vurdere Eikemo-

vassdraget opp mot andre verneverdige vassdrag i fylket, slik som OED sine "Retningslinjer for småkraftutbygging" legg opp til. Hordaland fylkeskommune skal snart ta stilling til desse retningslinene.

5. Samfunnsnyttan av Eikemooverføringa er liten, og bygdefolket får berre ulemper og ingen fordelar ved utbygginga. Dei einaste som tener på denne er kraftlaget.

Av desse grunnar går NVH sterkt mot planane, og vil anke ein eventuell konsesjon vidare til fylkesmannen og Miljøverndepartementet.

SKL sin kommentar

Konsekvensutgreiinga viser vassføring etter fråføring av øvre del av Eikemovassdraget i eit vått, normalt og tørt år, og konsekvensvurderingane er basert på ei vurdering av alle tilhøve. Sjølv om det i tørre år vil verta redusert gytesuksess, er det vurdert at dette ikkje vil bety at auren forsvinn frå vassdraget. Vassdekka areal vil verta redusert, men vil framleis vera tilstrekkelig for å oppretthalde ein aurebestand. Når det gjeld vasskvalitet er det framfor alt konsentrasjonar av termotolerante koliforme bakteriar som vil verta høge ved låg vassføring om sommaren. Dette vil ikkje føre til auka gjengroing eller oksygenvikt ettersom nivået av næringssalt i liten grad vert påverka av redusert vassføring.

Det er lagt opp til ei oppfølging av dei føreslåtte avbøtande tiltaka i Skreddalen med tanke på å auka utspyling av vatn ved behov. Tiltaka som er føreslåtte for å førebyggja blakking av Øvre Verthusvatn er dei same som vert satt i verk ved andre vasskraftutbyggingar. Erfaringsvis er effekten av dessa tiltaka god.

Metoden for konsekvensvurderingar kan alltid diskuteras. Etersom biologisk mangfald omfattar fleire tema (naturtypar, vegetasjon, flora og vilt) må ein gjera ein avveging. Den vektninga som her er gjort for å beskriva den samla verknaden for biologisk mangfald meiner vi gir eit balansert bilete av dei samla konsekvensane. Utgreiinga presenterer vurderingar av verdi og omfang for alle lokalitetane, og gir dermed inn- syn i alle dei einskilde vurderingar som er gjort.

Eikemooverføringa er eit typisk OU-prosjekt (opprustning og utviding). Utnytting av eksisterande magasinkapasitet og kraftverk er ein meir kostnadseffektiv og mindre miljøskadelig måte å auke produksjonen av fornybar kraft på enn etablering av nye magasiner og kraftverk.

Sluttkommentar

Konsesjonssøknaden med konsekvensutgreiinga har nå vore ute på høyring, og alle interessentar har hatt høve til å uttale seg. Uttalane gir uttrykk for ulike oppfatningar om planane, kor vidt desse bør gjevast konsesjon eller ikkje, noko som var venta.

I høve til framlagt søknad og utførte konsekvensvurderingar er det SKL sitt inntrykk at dei

fleste uttalepartane har funne dette tilfredsstillande.

Området frå Vetrhusstølen mot Blådalen og Folgefonna, inkludert tiltaksområdet for føreliggjande konsesjonssøknad, vart vurdert som eit mulig landskapsvernområde etter naturvernlova i samband med prosessen som førte til opprettinga av Folgefonna Nasjonalpark i 2005. Namnet var Vetrhus/Botnane landskapsvernområde. Etter høyringsrunden den gangen konkluderte tiltakshavar - Fylkesmannen i Hordaland – med at det mest rette kunne vera å prioritere andre samfunnsinteresser i dette området, bl.a. ut frå potensialet for ny kraftutbygging.

For området som heilhet er det såleis tidlegare gjort ei viss avveging mellom kva som bør vernast etter naturvernlova og kva som bør kunne nyttast til andre føremål, då etter ein prosess der kommunane er hovudansvarleg for arealbruken. Frå SKL si side konstaterer vi at begge vertskommunane er positive til konsesjonssøknaden.

Etter at høyringsfasen nå er avslutta, ligg det til rette for at NVE tek søknad og konsekvensutgreiing opp til slutthandsaming. Det er SKL sitt ønskje at prosessen vert ført vidare frå NVE si side utan opphald slik at ei avgjerd kan ligge føre etter sommaren i år.

SKL ser fram til ei positiv handsaming og vil på alle måtar stå til rådvelde med meir informasjon om NVE skulle ha behov for det.”

SKL oversendte i brev datert 07.01.2009 sine kommentarer til to sent innkomne høyringsuttalelser:

”Innleiing

Konsesjonssøknad og konsekvensutgreiing for overføring av øvre del av Eikemoelv til Vetrhusvatnet. Etne og Kvinnherad kommune. Hordaland Fylke, var på høyring frå november 2007 til slutten av januar 2008. SKL kommenterte dei innkomne uttalanane i brev av 28.03.08.

NVE arrangerte sluttsynfaring 25.06.08.

Etter den tid er det kome inn følgjande tilleggsuttalar:

- Naturvernforbundet Hordaland, 09.10.08
- Naturvernforbundet i Kvinnherad, 26.09.08

På same måte som tidlegare vil SKL nedanfor kommentere tilleggsuttalane i høve til konsesjonssøknad og konsekvensutgreiinga.

Naturvernforbundet Hordaland

Etter å ha vore på synfaring i byrjinga av september og hatt samtale med ein av grunneigarane på Eikemo, supplerer Naturvernforbundet i Hordaland sin uttale frå 13.01.08 med følgjande til moment:

1. Den planlagte anleggsvegen på 4,7 km frå Brandvikvatnet til Vetrhusskardet vil vera

eit skjemmande inngrep i eit vakkert og mykje brukt naturområde, som blir nytta til tur-område av folk i Kvinnherad. Det vart også observert eit eksemplar av den nær truede arten Søterot i vegtraseen.

2. Sist sommar var det 1500 turistar som gjesta Eikemostelen (Vetrhus). Denne turistverksemda representerer store verdiar, som ikkje kan kompenseras med pengar, og som er avhengig av at det renn vatn i elva. Som konsekvensanalysen viser, blir vassføringa i Eikemoelva redusert med 50 % ved Vetrhus og 38 % ved Eikemo, og grunnvatnet vil dermed bli redusert tilsvarende. Noko som vil få store negative følgjer både for fiskebestanden og beitebruket i tilknytning til turismen på Eikemo. Særleg i kritiske periodar med minstevassføring om hausten vil dette slå negativt ut. Dette er eit tilleggsargument som vi ikkje var klar over i januar, og som talar i mot SKL sitt overføringsprosjekt.

SKL sin kommentar

Konsesjonssøknaden inneheld tre alternative utbyggingsløysingar, der alternativ B er det primært omsøkte. Alternativet viser ein 3,7 km lang anleggsveg frå eksisterande veg i Blådalen fram til tunnelpåhugg ved Øvre Vetrhusvatnet. Alternativ A førset ein 5,2 km lang veg til Vetrhusskardet, medan alternativ C førset veglaus drift.

Ein anleggsveg vil naturleg nok vise att i landskapet, det er ikkje til å unngå. Men innanfor ramma av kva som er mulig ut frå ivaretaking av funksjonen, vil det bli lagt vekt på å bygge vegen slik at den glir best mulig inn i landskapet.

Som det er gjort greie for i konsesjonssøknaden, er ikkje området ved Nedre Vetrhusvatnet urørt. På 1970-talet var det anleggsverksemd her i samband med bygging av tunnel til Sandvatnet, og massane frå dette arbeidet er lagt i tipp i terrenget. Og vassføringa frå vatnet er leia vidare i tunnel til Blådalsmagasinet, slik at det gamle elvefaret har vore tørrlagt i fleire tiår.

I følge konsekvensutgreiinga vil ei utbygging etter alternativ B ha middels negative konsekvensar for landskapet. Vegen er det viktigste elementet i denne vurderinga.

Det er SKL si vurdering at dei planlagte tiltaka øvst i vassdraget ikkje vil verka negativt på turistferdsla i området. Ein anleggsveg frå Blådalen til Øvre Vetrhusvatnet eller Vetrhusskardet vil truleg opne for auka bruk av fjellområdet mot Eikemo, og altså kunne føre til fleire turistar.

I konsekvensutgreiinga er brukarinteresser (friluftsliv/reiseliv) omhandla i punkt 9.10. For dette temaet er konsekvensane angitt til middels negative for alternativ B, store negative for alternativ A, og lite negative for alternativ C (veglaus drift).

Når det gjeld funnet av karplanta Søterot, er vi ikkje overraska over det. I dette området, og

vidare inn mot brekanten, er Søterot ei plante ein kan finne mange stader. Funnet som det blir vist til i Naturvernforbundet sin uttale er gjort nord for Vetrhusvatnet. I og med at vegen etter alternativ B er vist på sørsida av vatnet, går vi ut frå at funnet ikkje er gjort i vegtraseen, sjølv om det står slik i uttalen. Men om så er tilfelle vil vi i vår vidare planlegging søkje å legge vegen slik at vekstplassen blir spart.

Endringa av vassføringa etter ei overføring er beskrive grundig i konsesjonssøknaden og KU-rapporten. I vedlegg 8 er vist kurver for tørt, normalt og vått år ved Vetrhusstølen, Eikemo og utløpet ved fjorden. Relativt sett viser desse kurvene ei god restvassføring ved dei tre punkta, men vi er innforstått med at konsekvensane kan oppfattast ulikt ut frå kva ståstad ein har.

Når det gjeld innverknaden på grunnvatnet, er dette beskrive i konsesjonssøknaden/KU-rapporten på side 26/27. For alle normale situasjonar, utanom ekstremt tørre periodar i tørre år, vil ikkje matinga av grunnvatnet verta målbart påverka. Ein minimal påverknad kan likevel skje i tørre periodar i tørre år.

Naturvernforbundet i Kvinnherad

I følgje uttalen vil planlagt anleggsveg gå gjennom eit urørt område, eit av dei siste i ytre lut av kommunen, og som har lett tilgjenge for ålmenta. Fjelltraktene kring Blåfalla er nærområde for størst delen av Kvinnheradsbefolkningen.

Det seiast også i skrevet at steindeponiet skal plasserast i vatnet, heile vatnet vil venteleg bli fylt med stein.

Overføringa av elva vil ifg. uttalen øydelegge Eikemoelva, og Vetrhusstølen og Eikemogrenda misser det urørte og unike, som folk i stadig større grad oppskjer.

Eikemovassdraget blir sagt å vera eit av få inngrepsfrie vassdrag som er att på heile Folgefonnhalvøya.

SKL sin kommentar

Som det er gjort greie for i kommentaren framom, er ikkje området ved Nedre Vetrhusvatnet urørt. På 1970-talet var her anleggsverksemd i samband med bygging av tunnel til Sandvatnet, og massane frå dette arbeidet er lagt i tipp i terrenget. Og vassføringa frå vatnet er leia vidare i tunnel til Blådalsmagasinet, slik at det gamle elvefaret har vore tørrlagt i fleire tiår.

Når det i uttalen vert sagt at utbyggingsområdet er lett tilgjengelig, har det sin grunn i tidlegare kraftutbyggingar i Blådalen. På same måte som anleggsvegen gjennom Blådalen i dag gir lett tilkomst til fjellet i området, vil den nye vegen opna nye område. Vi vel å tru at mange natur- og friluftinteresserte menneske vil oppleve den nye vegen positivt på same måte som dagens veg.

Steindeponiet skal ikkje plasserast i vatnet. Etter planane skal det leggjast på land nord for Øvre Vetrhusvatnet, og her utformast og reve-

geterast etter dei krav som vert sett til slike tippar i dag.

Vi sit ikkje med noko komplett oversikt over inngrepsfrie/ikkje-inngrepsfrie vassdrag på Folgefonnhalvøya. Men vi er kjent med at følgjande store vassdrag i regionen er verna gjennom ulike verneplanar for vassdrag: Opo, Mosneselva, Ænesvassdraget, Furubergselva og Guddalselva.

Sluttkommentar

Som vi skriv i vår kommentar frå 28.03.08 vart området frå Vetrhusstølen mot Blådalen og Folgefonna, inkludert tiltaksområdet for føreliggjande konsesjonssøknad, vurdert som eit mulig landskapsvernområde etter naturvernlova i samband med prosessen som førte til opprettinga av Folgefonna Nasjonalpark i 2005. Etter høyringsrunden den gangen konkluderte tiltakshavaren — Fylkesmannen i Hordaland — med at det mest rette kunne vera å prioritere andre samfunnsinteresser i dette området, bl.a. ut frå potensialet for ny kraftutbygging. For området som heilhet er det såleis tidlegare gjort ei viss avveging mellom kva som bør vernast etter naturvernlova og kva som bør kunne nyttast til andre føremål, då etter ein prosess der kommunane er hovudansvarleg for arealbruken ifg. Pbl.

Vi går ut frå at desse to tilleggssuttalane frå Naturvernforbundet er dei siste i saka, og ser fram til at NVE nå tek søknad og konsekvensutgreiing opp til slutthandsaming. I den samanheng står vi til rådvelde med meir informasjon om NVE skulle ha behov for det.”

NVEs merknader

Innledning

Søker

Sunnhordland Kraftlag AS (SKL) er et allmenntilgjengelig aksjeselskap som har som formål å kjøpe og utnytte kraftkilder og bygge kraftanlegg og overføringsanlegg. SKL er eid av kommuner og kraftlag i Hordaland og Nord-Rogaland. 76 % av aksjene er direkte offentlig eie, resten av aksjene eies av lokale kraftlag, organisert som samvirkelag.

SKL driver 7 selveide kraftverk i kommunene Kvinnherad, Fusa og Stord. I tillegg har kraftlaget en eierandel på 8,75 % i Sima Kraftanlegg i Eidfjord kommune.

Total middels årsproduksjon er ca. 1550 GWh, med en samlet ytelse på 488 MW.

Bakgrunn for søknaden

Det planlagte tiltaket er en del av SKLs ”Generalplan for Blådalsvassdraget”. Tiltaket er et rent overføringsprosjekt som skal utnyttes i eksisterende magasiner og kraftverk. Overføringen kunne øke eksisterende produksjon med ca. 65 GWh til en utbyggingspris på ca. 2,1 kr/kWh og gi en bedre utnyttelse av eksisterende Blåfalli Vik kraftverk.

Søknaden

Det er søkt om tillatelse til overføring av vann fra øvre del av Eikemoelv til Vetrhusvatnet i Blådalsvassdraget etter vassdragsreguleringsloven og vannressursloven. Søknad etter vannressursloven er imidlertid ikke relevant for dette prosjektet som er en ren overføring til eksisterende magasiner uten bygging av nye kraftstasjoner.

Det søkes videre om tillatelse etter energiloven for etablering av en midlertidig anleggslinje fra eksisterende 22 kV linje i Blådalen til anleggsstedet.

Søknaden gjelder også tillatelse etter oreigningsloven til ekspropriasjon av nødvendig grunn hvis minnelige avtaler ikke oppnås. Det er også søkt om forhåndstiltredelse for å ta rettighetene i bruk før skjønn er avholdt.

Søknaden med KU omfatter 3 alternative utbyggingssløsninger for overføringen:

Alternativ A: Tilkomst med anleggsvei til Vetrhuskardet, tunneldrift i to retninger fra ett tverrslag.

Alternativ B: Tilkomst med anleggsvei til Øvre Vetrhusvatnet, tunneldrift på en stoff.

Alternativ C: Veiløs drift av anlegget, tunneldrift i to retninger fra tverrslag i Vetrhuskardet.

SKL mener at alternativ B er den beste løsningen ut i fra en miljømessig vurdering og har derfor dette som sitt hovedalternativ.

*Forholdet til annet lovverk**Forurensningsloven*

SKL har søkt om konsesjon etter forurensningsloven for å gjennomføre de planlagte tiltakene.

I forbindelse med behandlingen av konsesjons-søknaden blir det vurdert om det kan gis tillatelse for driftsperioden. Ved en eventuell utbygging må det søkes om utslippstillatelse og legges frem en plan som viser hvordan man vil håndtere forurensning i anleggsperioden. Dette gjelder særlig tilslammet vann fra tunneldriving, anleggsdrift med maskiner og bruk av kjemikalier.

Kulturminneloven

NVE oppfatter at undersøkelsesplikten (jf. Kulturminnelovens § 9) vurderes som oppfylt. Arkeologiske registreringer i området ble utført høsten 2007 i regi av Kultur og idrettsavdelingen i Hordaland fylkeskommune. Det ble ikke registrert automatisk fredete kulturminner i planområdet. Det ble registrert en tuft som trolig er etterreformatorisk, men er tolket til å ha høy kulturhistorisk verdi.

Beliggenhet og eksisterende forhold i vassdraget

Utbyggingområdet ligger i Etne og Kvinnherad kommuner i Hordaland fylke. Eikemovassdraget munner ut i sjøen på nordsida av Åkrafjorden ved Tøsse. Prosjektet innebærer overføring av de øvre

delene av nedbørfeltet til Eikemoelva (38 %) over til Øvre Vetrhusvatnet på Blådalsiden. Det er i dag ingen reguleringer i Eikemovassdraget. Det går en bygdevei fra fjorden opp til Eikemogrenda, der det er fem gårdsbruk. Videre oppover til Vetrhusstølen der det ligger flere stølsbygninger, går det en skogsvei. På Vetrhusstølen er det aktiv seterdrift med geiter i sommerhalvåret. Det finst ingen tekniske inngrep i feltet som søkes overført, hverken i vassdraget eller i landskapet ellers.

Vassdraget har ved utløpet i sjøen et nedbørfelt på 29,5 km² og midlere vannføring på 3,4 m³/s.

Tiltaksområdet består av bart og grovkupert grunnfjell med gneis og granittisk gneis. Generelt er det lite løsmasser i området, både i høyfjellsområdene og langs dalsidene. Vegetasjonen er gjennomgående skrinn. Trevegetasjon finnes bare lavere enn 600 moh. Øverst i trebeltet er det bjørk, men denne avløses av furuskog fra kote 500 og ned til sjøen.

Området omfatter de tre dalførene Sæterdalen, Skreddalen og Blådalen. Disse inngår i et grovkupert skiftende landskap der dalene er omgitt av et glattskurt og kupert fjellandskap. Fjellområdene er golde og nakne med lite vegetasjon. Blådalshorga og Bjørnebærnuten på ca. 1300 moh. dominerer som de høyeste fjellmassivene i området. Landskapet er stort sett karakteristisk for regionen, men Skreddalen skiller seg ut med litt høyere verdi. Skreddalen varierer mellom trange dramatiske daldrag og større avgrensa dalrom. Nakne bratte fjellsider, rasvifter og grove steinurer lager kontraster mot slake skråninger og gir særpreg og intensitet.

Skreddalen og Sæterdalen strekker seg fra Vetrhusstølen på ca. 400 moh. og innover fjellområdet opp til ca. 1000 moh. Dalførene danner en V-formasjon som skilles av fjellmassivet Bjørnebærheia. Vest og sørvest for dette området ligger Blådalen, som strekker seg fra sjøen ved Matre og helt inn til Folgefonna isbre. De tre dalene er svært forskjellige i utforming.

Ved Eikemo og Vetrhusstølen er det to store åpne landskapsrom med store bunnmorener på flaten. Ved Vetrhusstølen er det noen enkle stølsbygninger, mens det på Eikemo er fem gårdsbruk i drift. Skreddalselva og Sæterdalselva har samløp etter Vetrhusstølen og fortsetter som Eikemoelva.

Klimaet i området er preget av at det ligger i skiftet mellom et typisk vestnorsk fjordlandskap og et brelandskap. Isbreen Folgefonna påvirker klimaet i dei høyereliggende områdene, mens klimaet blir mer oseanisk nærmere fjorden. Den korte avstanden til kysten gjør at hele området er svært nedbørsrikt (ca. 3000 mm nedbør og 200-240 nedbørsdøgn).

Det er en selvrekrutterende ørretbestand i Øvre og Nedre Vetrhusvatnet, Skreddalselva, Sæterdals-

elva og Eikemoelva, og ordinær småfallen fisk dominerer.

Det finnes ikke turisthytter eller merka turløyper i området, men flere tydelige stier gjennom området benyttes til friluftsliv.

Rettigheter og grunneierforhold

SKL opplyser at selskapet innehar alle fall- og utbyggingsrettigheter i Blådalsvassdraget. På Eikemo-siden har SKL inngått avtale med alle grunneierne ned til ca. kote 190, om rett til å overføre vann fra Eikemovassdraget til Blådalsvassdraget. Avtalen gir også rett til å gjøre de inngrep og ta i bruk det arealet som er nødvendig for å realisere overføringen.

Når det gjelder strekningen fra ca. kote 190 og ned til sjøen, opplyser SKL i søknaden at de er i forhandlinger med de to berørte grunneierne på strekningen om rett til å overføre vann. I e-post fra SKL til NVE datert 03.06.2009 opplyser SKL om at avtaler er inngått også med disse grunneierne.

Forhold til kommuneplaner, Samlet plan (SP), Verneplan for vassdrag (VP) og andre vernevedtak

Forholdet til kommuneplaner

I gjeldende kommuneplan for Kvinnherad kommune er det angjeldende området markert som LNF-område (landbruk, natur og friområde). Det innebærer at tiltaket må ha dispensasjon fra kommuneplanen. Utbyggingsplanene kommer ikke i konflikt med vedtatte reguleringsplaner for kommunen.

I gjeldende kommuneplan for Etne kommune er det angjeldende området markert som LNF-område. Det betyr at tiltaket må ha dispensasjon fra kommuneplanen. Utbyggingsplanen kommer ikke i konflikt med vedtatte reguleringsplaner for kommunen.

Forholdet til Samlet Plan

I brev datert 22.05.2007 gir Direktoratet for Naturforvaltning unntak fra Samlet Plan for det omsøkte prosjektet. Prosjektet kan dermed konsesjonssøkes.

Forholdet til VP og andre vernevedtak

Prosjektområdet berører ikke vassdrag vernet i VP eller andre områder vernet etter naturvernloven.

Utbyggingsplanene

SKL søker om tillatelse til å overføre mer vann til Blådalsvassdraget for å øke produksjonen i to av de eksisterende kraftverkene. Vannet overføres fra den øverste delen av Eikemovassdraget til Vetrhusvatnet på Blådalssiden. Prosjektområdet ligger både i Kvinnherad og Etne kommuner.

Overføringen berører 8,9 km² av Eikemovassdraget sitt totale nedbørsfelt på 29,6 km². Overførin-

gen gir ca. 38 % redusert middelvannføring ved utløpet i sjøen. Prosjektet gir en produksjonsøkning i kraftverkene Blåfalli III og Blåfalli Vik på ca. 65 GWh/år. Prosjektet er i samsvar med SKL sin Generalplan for Blådalsvassdraget fra 1998.

Alternativ B (hovedalternativ)

Planene går ut på å overføre vann fra et areal på 8,9 km² øverst i Eikemovassdraget til kraftverkene til SKL i Blådalsvassdraget. Arealet består av åtte delfelt. Middelvannføringen for overføringen er på 1,3 m³/s. Eikemovassdraget har en middelvannføring på 3,4 m³/s ved utløpet i fjorden.

Tiltaket medfører bygging av en ca. 4,6 km lang vanntunnel med syv inntak. Tunnelen strekker seg fra den østre enden av Øvre Vetrhusvatnet i Blådalsvassdraget mot Heimsta Sæterdalsvatnet helt øst i tiltaksområdet i Eikemovassdraget. Tunnelen drives fra et påhogg på østsiden av Øvre Vetrhusvatnet, og vil ha et tverrsnittareal på 12-15 m². Riggområdet er planlagt rett sør for påhogget.

Alle bekkene tas inn direkte på tunnelen via sjakter. Unntaket er Heimsta Sæterdalsvatnet, som overføres med ein mikrotunnel og et naturlig bekkeløp før det blir tatt inn på tunnelen.

Fra Øvre Vetrhusvatnet renner vannet naturlig til Nedre Vetrhusvatnet og går herfra i eksisterende tunnel til Blådalsvatnet. Fra Blådalsvatnet blir vannet først benyttet i kraftverket Blåfalli III Høg og videre i det nye kraftverket Blåfalli Vik, før det når Matrefjorden.

Prosjektet har ingen nye reguleringsmagasin.

Tunneldriften gir ca. 100 000 m³ masser. Tippen for massene planlegges etablert nord for Øvre Vetrhusvatnet. Tippen planlegges anlagt, arrondert og tilsådd i samsvar med detaljplaner forelagt NVE.

Den planlagte anleggsveien går fra eksisterende anleggsvei i Blådalen, og er ca. 3,7 km lang. Etter at tunnelen er tatt i bruk, er det ikke behov for veien lenger, og den kan eventuelt fjernes. Veien vil tilpasses terrenget best mulig.

Det planlegges ikke permanente kraftlinjer i forbindelse med anlegget. En midlertidig linje for anleggskraft (22 kV) planlegges ført opp til riggområdet ved Øvre Vetrhusvatnet. Linjen skal fjernes etter at anlegget er ferdig. Kraftlinjen vil strekke seg fra Blådalen i vest, og vil i stor grad følge veitraseen opp til anlegget.

Søker oppgir et arealbruk på 45,1 dekar, hvorav 11,6 dekar er permanent. Hovedinngrepene i forhold til arealbruk er vei til anlegget (permanent eller midlertidig), trasé for anleggskraftlinje (midlertidig) og deponiområde (permanent).

Veien, riggområdet, den første kilometeren av tunnelen og det første bekkeinntaket ligger i Kvinnherad kommune. De øvrige inntakene og resten av tunnelen ligger i Etne kommune.

Alternativ A

Alternativet avviker fra hovedalternativet (alt. B) ved at påhogget for overføringstunnelen ligger i Vetrusskardet. Tunnelen drives fra et tverrslag her i to retninger. Tippen for tunnelmassene plasseres i Vetrusskardet i nærheten av påhogget. Anleggsvei og kraftlinje blir ca. 1 km lenger enn i alternativ B. Alternativet betyr at aktivitet og tyngre inn-grep blir lagt inn i nedslagsfeltet til Eikemoelva.

Alternativ C

Alternativ C er likt alternativ A, med unntak av tilkomsten. Alternativet forutsetter at anleggsdriften i Vetrusskardet skjer veiløst, med inntransport av utstyr med helikopter og på snø om vinteren.

Etter SKL sin vurdering er alternativ B den beste løsningen ut fra en miljømessig vurdering, og dette er SKL sitt hovedalternativ.

Alternative planer

Utover de tre beskrevne alternativene i SKL sin søknad er det ikke andre alternative planer som er utredet i søknad med KU.

I Eikemoelva er det planer om 2-3 småkraftverk. Eikemo kraftverk er et småkraftprosjekt i regi av grunneierne på Eikemo. Planene går ut på å utnytte fallet mellom Vetrusstølen og gårdene på Eikemo.

SKL har selv søkt om konsesjon for Tøsse kraftverk som planlegger å utnytte fallet fra ca. kote 150 og ned til havnivå i et småkraftverk. Kraftverket er søkt dimensjonert i to ulike varianter avhengig av om det gis tillatelse til overføring av de øvre deler av Eikemoelva. Videre eksisterer det et utkast til konsesjonssøknad fra Småkraftentreprenørene AS som også planlegger å utnytte deler av fallet fra kote 50 og ned til sjøen. Det er imidlertid en privatrettslig strid om fallrettighetene på denne strekningen som ikke er avklart.

Produksjon og kostnader

Søker har beregnet at overføringen gir en produksjonsøkning i kraftverkene Blåfalli III og Blåfalli Vik på ca. 65 GWh/år. Dette er fordelt på 29 GWh vinterkraft og 36 GWh sommerkraft. Utbyggingsprisen er oppgitt til 2,1 NOK/kWh for alternativ A og B og 2,2 NOK/kWh for alternativ C. Samlet utbyggingskostnad for henholdsvis alternativ A, B og C er 138, 139 og 144 millioner kroner.

NVE har kontrollert de fremlagte beregningene over utbyggingskostnader og kommet frem til samme anslag som søker. NVE har videre kontrollert produksjonsberegningene og kommet fram til en noe lavere produksjonsøkning i de eksisterende kraftverkene (61 GWh), enn søker. Forklaringen på dette er sannsynligvis forskjeller i benyttet tidsperiode og vannmerke ved simuleringene. Det er sø-

kers ansvar å vurdere den bedriftsøkonomiske lønnsomheten i prosjektet.

Tiltakets virkninger

I det etterfølgende angis fordelene og ulempene for det omsøkte prosjektet. Beskrivelsen av fordeler og ulemper er hentet fra søknaden med gjennomført konsekvensutredning.

Fordeler

Tiltaket er basert på SKLs "Generalplan for Blådalsvassdraget". SKL oppgir at generalplanen er i samsvar med ønsker fra styresmaktene om å øke den norske energiproduksjonen basert på fornybare energikilder gjennom å prioritere opprusting og utvidelse av allerede utbygde vassdrag.

Tiltaket er et rent overføringsprosjekt der vann hentes fra de øvre feltene til Eikemovassdraget og utnyttes i allerede eksisterende vannkraftverk. Det er dermed ikke behov for å bygge nye kraftverk eller overføringsledninger i forbindelse med prosjektet. SKL oppgir videre at tiltaket vil føre til en bedre utnyttelse av eksisterende kraftverk til en relativt rimelig utbyggingskostnad. Overføringen vil også bidra til kraftbalansen både regionalt og nasjonalt.

I anleggsfasen vil tiltaket kunne sysselsette ca. 25-30 personer, men vil ikke gi økt sysselsetting i driftsfasen. Den økte kraftproduksjonen som følge av tiltaket vil gi økte inntekter til Kvinnherad og Etne kommuner i form av naturressursskatt, konsesjonsavgifter, konsesjonskraft og eiendomskatt.

SKL og Etne kommune har videre oppnådd enighet om en utbyggingsavtale som sikrer kommunen en økonomisk kompensasjon dersom utbyggingen gjennomføres.

*Ulemper**Hydrologi*

Vannføringen nedstrøms de syv planlagte inntakspunktene blir redusert. Restvannføringen ved samløpet mellom Skreddalselva og Sæterdalselva ved Eikemostølen vil være på ca. 47 %. Restvannføringen ved utløpet i sjøen blir på ca. 62 %. Høyere oppe i vassdraget, nærmere inntakene vil restvannføringen bli gradvis mindre, og rett nedstrøms inntakene vil vannstrengen fremstå som tørr.

Vanntemperatur og isforhold

I henhold til konsekvensutredningen er det ikke forventet store endringer i isforhold eller lokalklima i Eikemovassdraget eller Vetrussvatna. Det forventes økte vanntemperatursvingninger der vannføringen reduseres. Om vinteren vil det trolig legge seg noe mer is i de delene av Eikemovassdraget som får redusert vannføring og om sommeren vil vanntemperaturen kunne bli noe høyere enn i dagens situa-

sjon. I Vetrhusvatna kan det vinterstid være usikker is eller åpne råker ved tunnel- og bekkeutløp.

Grunnvann og vannforsyning

I konsekvensutredningen er det ikke ventet nevneverdige konsekvenser for dette fagtemaet, men i tørre perioder i tørre år kan mating av grunnvannet reduseres i perioder på inntil to uker.

Flom, erosjon og sedimenttransport

I konsekvensutredningen er det oppgitt at massetransport og erosjon nedstrøms bekkeinntakene vil bli redusert på grunn av mindre vannføring. Det vil i tillegg kunne forekomme en opphopning av løsmasser på stilleflytende partier. Det er forventet redusert massetransport og erosjon i hele vassdraget nedstrøms bekkeinntakene. Dette vil også gjelde erosjon og sedimenttransport i løsmasseavsetningene i Skreddalen. Et smalere elveløp vil føre til økt gjenegroing langs vassdraget. Økt mosevekst i elvestrengen kan ikke utelukkes.

Landskap

Tiltaket vil redusere vannføringen i flere bekker og elver med innvirkning på landskapsopplevelsen, men konsekvensene blir størst øverst i vassdraget. Det vil være en stor restvannføring i de mest brukte områdene rundt Eikemo og Vetrhusstølen, mens deler av landskapsverdien høyere opp vil bli litt redusert.

I to av utbyggingsalternativene (A og B) er det mulighet for permanent vei. Veiene vil i henhold til konsekvensutredningen være forstyrrende for harmoni og landskapsopplevelse i deler av tiltaks- og influensområdet. Hovedalternativet B oppgis til å ha middels negativ konsekvens for landskapet. Alternativ A med lengst vei oppgis til å ha stor negativ konsekvens. Alternativ C uten vei vil ha liten negativ konsekvens. Dersom alternativ A eller B velges med midlertidig vei vil konsekvensen bli som for alternativ C (liten negativ).

Geologi

I henhold til konsekvensutredningen vil en redusert vannføring ha konsekvenser for de rike kvartærgeologiske forekomstene i Skreddalen. En randmorene i Vetrhuskardet berøres av et massedeponi ved alternativ A og C. Alle alternativene påvirker sedimenttransporten til elvesletten (gammel sandur) i Skreddalen. Årlig slipping av flomvatn fra enkelte inntak søker å avgrense konsekvensene. Konsekvensene for geologi er i konsekvensutredningen vurdert som liten negativ for hovedalternativet (B), og liten til middels negativ for alternativ A og C.

Inngrepsfri natur (INON)

Tiltaket vil redusere INON Sone 2 med 15,7 km². Dette er en reduksjon på ca. 38 %. Forbindelsen fra fjord til fjell opprettholdes, men området deles i to. Alle tre alternativer oppgis i konsekvensutredningen til å ha stor negativ konsekvens.

Naturmiljø og biologisk mangfold

I konsekvensutredningen ble det registrert interessante naturtyper i enkelte bekkekløfter med rasmark og et regionalt sjeldent pionersamfunn på en elveslette i Skreddalen. Pionersamfunnet vil være sårbart for tiltaket. Videre ble det gjort flere funn av en regionalt sjelden moseart. En lokalitet vil trolig forsvinne som følge av tiltaket, men arten vil fortsatt finnes spredt i området.

Utredningen oppgir at mindre vannspeil og vannføring til en viss grad vil redusere kvaliteten til berørte elver og bekker som næringsområde for fossefall. Dette gjelder kun ovenfor Vetrhusstølen.

Det er registrert hekkeplasser av rødlistet rov-fugl ved tiltaksområdet. Disse kan bli forstyrret av anleggsarbeid.

Samlet virkning for biologisk mangfold vurderes i konsekvensutredningen til liten negativ under forutsetning av at registrerte hekkeplasser for rov-fugl hensyntas.

Fisk

Fisken i Eikemovassdraget får redusert leve- og oppvekstareal i henhold til utredningene. I Vetrhusvatna oppgis konsekvensen til å bli mindre, men bedrede gyteforhold kan gi økt risiko for småfallen fisk og overbefolkning. Blakking av vannet kan gi problemer for fisk i Vetrhusvatna i anleggsperioden. Samlet konsekvens for fisk uavhengig av alternativ vurderes i konsekvensutredningen til liten negativ.

Vannkvalitet

Anleggsfasen kan medføre forurensing fra anleggsaktivitet. I følge konsekvensutredningen kan det i driftsfasen i sommerhalvåret forventes høyere konsentrasjoner av termotolerante koliforme bakterier i Sæterdalselva og Eikemoelva ved Vetrhusstølen og Eikemo. En halvering av vannføringen oppgis til å kunne medføre en fordobling av bakteriekonsentrasjonen. Like nedstrøms Vetrhusstølen og Eikemo vil vassdraget i perioder kunne være uegnet for bading.

Kulturminner og kulturmiljø

Det er ingen kjente automatisk fredete kulturminner eller SEFRAK-registrerte bygninger i tiltaksområdet. Det er registrert en bogastille i Sæterdalen, et tråkk fra Vetrhusstølen opp Skreddalen og en steinlegging i et skar mellom Øvre Vetrhusvatnet og

Vettrusskardet. Det er videre tre kulturmiljøer i influensområdet; stølmiljø på Vettrhus, bygningsmiljø på Eikemo, samt eldre bygninger og et automatisk fredet klebersteinsbrudd på Tøsse.

Veien til Vettrusskardet etter alternativ A vil i følge konsekvensutredningen skade eller ødelegge den påviste steinlegginga. Tiltaket virker ikke å ha noen direkte konsekvenser for kulturminner og kulturmiljø ut over dette. Tiltaket vil ha en viss indirekte virkning på de andre kulturmiljøene på grunn av redusert vannføring. Samlet konsekvens for kulturminner vurderes i utredningen som ubetydelig til liten.

Friluftsliv

Bekkeinntak og redusert vannføring vil i henhold til utredningen gi en endret landskapsopplevelse og kan redusere følelsen av fri natur. Permanent vei til Øvre Vettrhusvatnet (alt. B) eller Vettrusskardet (alt. A) vil gjøre området lettere tilgjengelig, og området får et økt inngrepsnivå. Utredningen påpeker at dette gir redusert verdi i forhold til dagens bruk og fører til at det skifter bruksverdi. Området mister sine verdier i forhold til enkelt friluftsliv, men kan bli bedre egnet for tilrettelagt reiseliv.

Konsekvensutredningen oppgir at samlet vurderes konsekvensene for alternativ B til middels negativ. Alternativ A med lengst vei vurderes til å ha stor negativ konsekvens. Alternativ C oppgis til å ha liten negativ konsekvens. Hvis alternativ A eller B velges med midlertidig vei vil virkningene bli lik alternativ C.

Landbruk

Konsekvensutredningen påpeker at en eventuell utbygging og dermed redusert vannføring kan føre til redusert sjølgjerde effekt. Det er lite trolig at redusert vannføring fører til redusert drikkevannstilgang for beitedyr.

NVEs vurdering av konsekvensutredningen

Meldingen ble sendt på høring i november 2006. Konsekvensutredningen er utarbeidet med utgangspunkt i utredningsprogrammet som ble fastsatt av NVE 15.05.2007.

I forbindelse med utarbeidelsen av KU har SKL fått utarbeidet en selvstendig fagrappport for fagtema landskap og biologisk mangfold, samt to notater om henholdsvis hydrologi og rovfugl. Resterende fagtemaer er beskrevet i konsesjonssøknaden med konsekvensutredning.

I vår vurdering av konsekvensutredningen vil vi diskutere de krav som er fremmet om tilleggsutredninger og merknader til den KU som foreligger, og om disse kravene er beslutningsrelevante. Vi har også vurdert om det er dekning for slike krav i forhold til det KU-programmet som er fastsatt og som

skal sikre at nødvendige utredningsbehov blir tilfredsstillt.

Merknader til KU og NVEs kommentarer

Fylkesmannen i Hordaland (FM) påpeker at de i sin høringsuttalelse til melding med forslag til utredningsprogram fremhevet at det var nødvendig å synliggjøre kvartærgeologiske verneverdier i Skreddalen gjennom supplerende undersøkelser. FM mente dette var nødvendig for å bedre kunnskapsgrunnlaget for å fastsette verdi i forskning og konfliktgrad i omsøkt utbygging. FM mener at dette kravet ikke ble fulgt opp eller diskutert med FM før KU-programmet ble fastsatt.

NVEs kommentar: I SKLs melding med forslag til utredningsprogram var ikke kvartærgeologi spesifikt omtalt. I sin høringsuttalelse til meldingen påpekte FM behovet for synliggjøring av kvartærgeologiske verneverdier. Dette kravet ble tatt til følge av NVE og det ble tatt inn i utredningsprogrammet at "Dei kvartærgeologiske forhold skal beskrivast og eventuelle konsekvensar som følgje av tiltaket vurderast". Dette ble fulgt opp av søker ved at søknad med konsekvensutredning inkluderer en kartfesting og beskrivelse av de kvartærgeologiske forekomstene i Skreddalen. Det er videre gitt en beskrivelse av konsekvens og hvordan de beskrevne forekomstene direkte berøres av de ulike utbyggingsalternativene. NVE mener at det ikke er behov for ytterligere undersøkelser for dette fagtemaet. Kravene i KU-programmet anses som oppfylt og den informasjon som foreligger er beslutningsrelevant.

Kvinnherad kommune mener konsekvensutredningen i utgangspunktet er tilfredsstillende, men at den er for lite detaljert når det gjelder anleggsveien. Kommunen mener det bør legges stor vekt på linjeføring og etterbehandling av naturinngrep.

NVEs kommentar: NVE mener konsekvensene av en eventuell midlertidig eller permanent anleggsvei er redegjort for på en slik måte at det kan tas stilling til tiltaket. Aktuelle justeringer av en eventuell veitrasé ut i fra landskaps- eller andre hensyn vil kunne behandles som en del av en eventuell detaljplanlegging av tiltaket. Berørte kommuner har da anledning til å uttale seg om detaljplanene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Naturvernforbundet i Hordaland mener det er en stor mangel ved den hydrologiske konsekvensutredningen at tørrårssituasjonen er mangelfullt omtalt. De mener at konsekvensene for fiske, naturmiljø og forurensing i tørrårssituasjoner i nedre deler av vassdraget burde være sterkere vektlagt i analysen.

NVEs kommentar: NVE mener at den hydrologiske fagutredningen er tilstrekkelig i forhold til de krav som ble satt i utredningsprogrammet. Det er framlagt fotodokumentasjon av forholdene ved lave

vannføringer på tre ulike steder i vassdraget og de fremlagte vannføringskurvene gir en grafisk fremstilling av forholdene før og etter utbygging på fire ulike steder i vassdraget. NVE mener søknad med KU og innspill i høringsuttalelsene gir tilfredsstillende informasjon til å kunne ta stilling til tiltaket.

Martin Eikemo, Geir Arne Eikemo og Nils Kjetil Eikemo som er grunneiere, påpeker at Trollavelva som kommer fra Sæterdalsvatnet ikke er nevnt i KU. De påpeker videre at Eikemogården ligger på en myrpreget flate med morenehauger og at det er vannforsyning fra elva som holder denne myren oppe. De mener at konsekvensen av hva som skjer når vannmengden halveres, ikke er vurdert. De mener videre at det er en total mangel på kulturminneregistreringer i hele reguleringsområdet. Det hevdes også at KU for hydrologi ikke har tatt hensyn til forekomsten av fjell i området. Det påpekes at det vil være mer nedbør oppe i fjellene enn nede på Eikemo og at restvannføringen i bekker og elver blir mindre enn det som kommer frem i KU. De tar videre opp at vei ned Skreddalen ikke er omtalt eller utredet.

NVEs kommentar: NVE mener at den hydrologiske fagutredningen er tilstrekkelig i forhold til kravene i utredningsprogrammet. Selv om enkeltbekker ikke er nevnt ved navn inngår de i de berørte nedbørfeltene og er etter NVEs oversikt synliggjort i foreliggende KU. NVE mener videre at ulik forekomst av nedbør i fjellene og nede på Eikemo også er hensyntatt i KU. Det vises i så måte til SKL sine kommentarer til høringsuttalelsene der det fremgår at det er lagt inn i beregningene at avrenning/nedbørmengder er betraktelig større i fjellområdene enn lenger nede i vassdraget. Når det gjelder eventuelle konsekvenser for myrområdet som Eikemogårdene ligger på, kommer det frem i KU at nedbør og mating gjennom grunnen er hovedkildene til grunnvannet. Mating gjennom sidene (via elva) er å betrakte som et supplement. NVE mener at utredningen for grunnvann og vannforsyning tilfredsstiller kravene i utredningsprogrammet og at sannsynligheten for å få ytterligere beslutningsrelevant informasjon ved å pålegge tilleggsutredninger på dette feltet er liten. Når det gjelder den påpekte mangel på kulturminneregistreringer henviser NVE til søknad med KU og til Hordaland Fylkeskommunes kulturminnerapport datert 04.10.2007. Krav om gjennomføring av § 9 undersøkelser etter Kulturminneloven anses som oppfylt. Når det gjelder forholdet til vei ned Skreddalen er dette ikke å betrakte som en del av det omsøkte tiltaket, og er derfor heller ikke inkludert i utredningsprogrammet gitt av NVE.

Småkraftentreprenørane AS ved Egil Astad hevder det er mangelfull hydrologisk informasjon om situasjonen i vassdraget. De henviser til "NVE sin veiledning" og påpeker det de mener er mangler i det hydrologiske grunnlaget ut i fra det.

NVEs kommentar: Ut i fra det NVE kan tolke har Småkraftentreprenørane tatt utgangspunkt i NVE sin mal for søknader om bygging av små vannkraftverk. SKL sin søknad om overføring av øvre deler av Eikemoelva er ikke et slikt prosjekt, men faller inn under bestemmelsene om konsekvensutredninger i plan- og bygningsloven og det gis da et spesifikt utredningsprogram av NVE for det omsøkte tiltak. NVE viser til det gitte utredningsprogram i denne saken og mener at den hydrologiske fagutredningen er dekkende i forhold til de krav som ble satt i utredningsprogrammet.

NVEs konklusjon om KU

NVE mener at konsekvensutredningen for overføring av de øvre delene av Eikemoelva til Vetrhusvatnet sammen med foreliggende kunnskap, høringskommentarer og tiltakshavers kommentarer til disse, gir tilstrekkelige opplysninger om planene til at vedtak kan fattes.

NVEs kommentarer til og vurderinger av konsesjons-søknaden

Søknaden ble sendt til faste høringsinstanser, kunnngjørt og lagt ut til offentlig gjennomsyn på vanlig måte i oktober 2007. I november 2007 ble det arrangert et offentlig møte der NVE informerte om saksgangen og søker orienterte om de tekniske planene og resultatene fra konsekvensutredningen. I forbindelse med sluttbehandlingen har det vært befaringsplanområdet med representanter fra berørte parter og myndigheter, Sunnhordland Kraftlag AS og NVE. Uttalelsene fra høringen har vært forelagt søker til kommentar. Søkers kommentarer er gjengitt i sin helhet tidligere i denne innstillingen.

Vurdering av andre

Innkommne høringsuttalelser og andre innspill til søknaden er referert foran. Nedenfor gis en kort oppsummering av de viktigste synspunktene på omsøkte planer. Der synspunktene er knyttet sammen med krav til vilkår for en eventuell konsesjon er disse kravene delvis gjengitt her, men alle vesentlige krav om vilkår vil bli nærmere drøftet i et eget avsnitt senere i denne innstillingen.

Etne kommune støtter SKL sin søknad. De fremhever at for kommunen er tiltaket uten tvil mer til nytte enn ulempe for landskap, miljø og lokalsamfunn. De mener at de negative konsekvensene er relativt avgrensa og at de kan reduseres ytterligere ved hjelp av avbøtende tiltak. I forhold til Folgefonna nasjonalpark så mener kommunen at tiltaket ikke er i konflikt med denne. Inngrepene er relativt små og ligger i sin helhet utenfor vernegrensa. Etne kommune ser seg best tjent med en utbygging etter alternativ A og fremhever at bedre veitilkomst inn mot Etne kommune anses som en viktig nyttefaktor

i prosjektet. De ønsker at anleggsveien blir permanent. Etne kommune vil ikke kreve slipp av minstevannføring med bakgrunn i nedbørsmønsteret i Eikemovassdraget og den store restvannføringen.

Kvinnherad kommune ser positivt på SKL sin søknad og anbefaler utbygging etter alternativ B. Kommunen ønsker sterkt bygging av permanent vei frem til anleggsplassen. Dersom dette ikke blir aktuelt ønsker de likevel permanent vei fra Blådalsveien og opp til Vettrhusvatnet.

Hordaland Fylkeskommune (Fylkesutvalget) er positive til det omsøkte prosjektet til SKL.

Fylkesmannen i Hordaland går ikke direkte i mot søknaden, men mener at omsøkte utbygging vil ha stor negativ konsekvens for inngrepsfri natur og redusere områdets verdi for landskap, friluftsliv og geologi. Dersom NVE innstiller på at det skal gis konsesjon vil Fylkesmannen anbefale alternativ B med vilkår om at anleggsvei og midlertidig anleggslinje fjernes ved avsluttet utbygging. Fylkesmannen vil og be NVE vurdere konsesjon uten utbygging av inntak 1.

Bergvesenet har ingen kommentarer til saken.

Kystverket har ingen kommentarer til saken.

Statens vegvesen påpeker at det ikke kan påregnes at vegvesenet skal ta kostnaden til eventuell oppgradering eller utvidelse av fv. 40. Utover det har de ingen merknader.

Bergen Turlag er i mot utbyggingen og mener at samfunnsnyttene er mindre enn fordelene ved utbygging. De peker på nærheten til Folgefonna nasjonalpark, reduserte friluftsopplevelser og tap av et meget stort inngrepsfritt naturområde som avgjørende faktorer. Dersom det allikevel gis konsesjon foretrekker Bergen Turlag alternativ C (veiløs utbygging).

Kvinnherad Turlag går i mot utbyggingen på grunn av stort tap av verneverdig natur, nærhet til Folgefonna nasjonalpark, skadevirkninger på arts mangfold og redusert opplevelsesverdi. I tillegg peker de på at anleggsvei vil fremstå som et unødvendig inngrep i området og at steinmasser fra tunnelene vil virke skjemmende.

Naturvernforbundet i Hordaland går i mot utbyggingen. De fremhever det de mener er flere svakheter ved konsekvensutredningen. Disse forhold er kommentert av NVE tidligere i denne innstillingen og kommenteres ikke ytterligere her. Naturvernforbundet mener videre at samfunnsnyttene av overføringen er liten og at bygdefolket kun får ulemper og ingen fordeler av tiltaket. De påpeker også at ved å gi konsesjon forspiller man muligheten til å vurdere Eikemovassdraget opp i mot andre verneverdige vassdrag i regionen slik det er planer om i OED sine "Retningslinjer for småkraftutbygging" som Hordaland Fylkeskommune skal ta stilling til. De mener videre at redusert vannstand i nedre del av Eikemoelva i enkelte tørrår vil kunne føre til økt fare for for-

urensning fra husdyr. Slam fra planlagt steintipp ved Øvre Vettrhusvatn kan skade fiskebestand og bunn-dyrfauna både i anleggs- og driftsfase. Redusert vannføring i Skreddalen vil skade pionerplantesamfunnet øverst i dalen. De fremhever også tapet av inngrepsfri natur og at et av de siste urørte vassdragene på Vestlandet mister mye av sitt villmarkspreget. I en tilleggsuttalelse mener de at den planlagte anleggsveien vil være skjemmende i et vakkert og mye brukt naturområde, og at det er observert et eksemplar av den truede plantearten Søterot i veitraseen. De påpeker også at turistvirksomheten ved Vettrhusstølen vil påvirkes negativt av tiltaket.

Naturvernforbundet i Kvinnherad går i mot utbyggingen. De hevder at Vettrhusvatn vil bli fylt av stein fra det planlagte deponiet og at den planlagte anleggsveien vil gå i et av de siste urørte fjellområdene av Kvinnherad. De mener videre at en eventuell utbygging vil ødelegge Eikemoelva. Vettrhusstølen og Eikemogrenda vil bli skadelidende som følge av redusert vannføring. De påpeker at Eikemovassdraget er et av de få inngrepsfrie vassdragene som er igjen på hele Folgefonna.

Grunneier Terje Rørmark mener at dersom SKL skal få konsesjon bør det være etter alternativ A. Med alternativ A vil det kun være 3 km vei igjen til Eikemostølen. Rørmark mener videre at anleggsveien ikke må fjernes før det eventuelt er avklart om det via andre planprosesser er mulig å bygge vei helt ned til Eikemostølen.

Grunneierne Sigbjørn Eikemo og Marta Graue er positive til søknaden og peker på at grunneierne har inngått en felles avtale med SKL. Grunneierne ønsker utbygging etter alternativ A hovedsakelig på grunn av at det kan gi muligheter for videreføring av veien ned til Vettrhusstølen. De mener også at alternativ A er minst like godt som alternativ B ut fra natur- og miljøhensyn.

Grunneierne Martin Eikemo, Geir Arne Eikemo og Nils Kjetil Eikemo påpeker det de mener er flere svakheter ved konsekvensutredningen. Disse forhold er kommentert av NVE tidligere i denne innstillingen og kommenteres ikke ytterligere her. I tillegg kommer de med en rekke opplysninger om bruken av området som ikke gjengis her. Grunneierne mener videre at området for tunnelutløp og deponi bør flyttes fra Øvre til Nedre Vettrhusvatn. Skreddalen og opplevelsen av Vettrhusstølen vil bli endret og skadelidende som følge av utbygging. Grunneierne påpeker at en vei ned Skreddalen er sterkt ønsket og at dette var et sentralt tema under forhandlingene med SKL.

Småkraftentreprenørane (SE) ved Egil Astad uttaler seg i liten grad for og i mot SKL sin søknad. SE mener de har en gjeldende fallrettighetsavtale med en grunneier i nedre del av vassdraget og mener at dette ikke er blitt hensyntatt av SKL. I tillegg har SE

flere innspill på det prosessmessige og hvordan denne saken bør behandles videre.

Redegjørelse for nytt utbyggingsalternativ (alternativ D)

I høringen av søknad med KU ble det tatt opp muligheten for å flytte utløpet av overføringstunnelen fra Øvre til Nedre Vetrhusvatn. Dette ble begrunnet med at man da unngikk inngrep i Øvre Vetrhusvatnet som i dag er urørt, mens Nedre Vetrhusvatn allerede er påvirket som følge av eksisterende overføring fra Sandvatn og videre til Blådalsvatn. NVE ba SKL i e-post datert 24.09.2009 om å nærmere kommentere et slikt utbyggingsalternativ (heretter kalt alternativ D). Nedenfor følger SKL sin redegjørelse for et slikt alternativ sendt til NVE den 06.10.2009.

”... ..

Kort beskrivelse av eit eventuelt alternativ med utløp i Nedre Vetrhus, alt D.

... ..

Alternativet med utløp i Nedre Vetrhusvatnet medfører ikkje vesentleg endringar av prosjektet. Planlagde inntakspunkt i bekker vert uendra. I eit slikt alternativ må ein framleis drive på ein stoff frå utløpet og mot dei ulike bekkinntaka. Utløp/påhogg vert plassert i vestre enden av vatnet i fjellrygg heilt i vasskanten på kote 731. Steindeponi vert plassert i dalsøkk midt på nordenden av vatnet ca. 300 m i luftlinje frå tunnelutløpet.

Plassering av tunnelutløp, steindeponi, melabels riggplass og tilkomst er synt på vedlagte teikningar og bilde.

I dette alternativet drenerer overført vatn frå bekkinntaka berre gjennom Nedre Vetrhusvatnet før det vert tatt inn på overføringstunnelen mot Blådalsvatnet.

Tekniske endringar i høve til omsøkt alternativ (alt. D mot B)

I. Tunneltrasé

Alternativ D medfører ein litt anna tunneltrasé (i horisontalplanet) frå tenkt utløp ved nedre Vetrhusvatnet til knekkpunkt før inntak nr. 1. I høve til alternativ B vil tunnelen verta forlengta med om lag 450 meter og ha eit utgangspunkt på ca. kote 731, om lag 17 m lågare enn i alternativ B. Det at vi tek til 17 m lågare enn i alternativ B gir noko friar utforming m.o.t. fjelloverdekning ved inntak 1.

II. Tilkomstveg og riggområde

I planane for overføringsprosjektet var det opphavleg to moglege trasear for tilkomst til påhogg. Ein veg som kom opp på nordsida av Nedre Vetrhusvatn og ein på sørsida av vatnet.

Det nordre alternativet vart etter kvart lagt vekk grunna svært tydlige landskapsinngrep og at det vart teknisk vanskeleg å gjennomføra grunna kryssing av fleire rassoner.

Tilkomst til påhogg for alternativ D vil derfor stort sett følgja den same traseen som for alternativ B.

Riggområdet for dette alternativet er lagt ved sida av vegen som går til påhogg for alt. D.

III. Deponiplassering, dandering og volum

Steindeponi for alternativ D er plassert i ”dalsøkk” på nordsida av Nedre Vetrhusvatnet. Landskapsformene tilseier at ein kan nytte større tippareal her enn for alt. B. Her er også større tilgang på stadeigne massar. På grunn av lengre tunnel aukar volumet med om lag 12.500 m³.

Tilkomstvegen frå utløpet av tunnelen til deponiet er i utgangspunktet nærliggjande å plassere på nordsida av vatnet, men på grunn av stor snøskredfare i dette området (sjå avsnitt under) må vi velje ein meir sikker trasé ved å følgje same trasé som tilkomstvegen, og så krysse vatnet før den kjem til tippa (sjå vedlegg 1 og 2).

IV. Skredvurdering

Under arbeidet med meldinga og konsesjons-søknaden vart det tinga ei vurdering av skredfare i prosjektområdet.

Det som ein kan lese ut av denne rapporten er at det er vesentlig større skredfare for alternativ D enn kva som er tilfelle for alternativ B. Konsekvensen av dette kan vera lengre byggetid, og større fare for avbrudd/stopp i arbeidet.

Denne rapporten er lagt ved som vedlegg 4.

V. Byggetider og kostnader

Ved tunneldrift og framdrift er det vanleg at ein brukar om lag 60 meter inndrift på ei veke. Då tunnelen for alternativ D vil verta om lag 450 meter lengre enn alternativ B medfører dette ein auke i byggetida på om lag 8 vecker. Dette vert altså som sagt eit tillegg til den tidligare estimerede byggetida for alternativ B på om lag 80 vecker. Kostnadmessig vil ein få desse endringane:

Kostnadar alt. D (samanlikna mot B)

Beskriving	Enh.pris	Kostnad
Lengre tunnel (450 m)	15000 kr/m	6 750 000
Kortare veg (160 m)	3000 kr/m	480 000
Differanse		6 270 000

Som ein ser ut av tabellen vert alternativ D om lag 6,3 millionar dyrare enn alternativ B, og med ei om lag 8 vecker lengre byggetid, vi har då ikkje teke omsyn til ev. kostnadar knytt til større snøskredfare ved dette alternativet.

Vedlegg:

1. Oversiktskart alternativ D og B
2. Kart over tunnelpåhogg, tipp og riggområde
3. Bilder
4. Teknisk notat NGI, skredfare
5. Kart frå NGI, skredfare
6. Kart lausmasser”

NVE har vurdert om dette "nye" alternativ D medfører nye inngrep eller konsekvenser som tilsier at planene bør sendes på en begrenset høring eller utredes ytterligere. Forskjellen fra de allerede beskrevne alternativene består i at utløpet i alternativ D legges til Nedre Vetrhusvatnet og at plasseringen av massedeponi, riggområde og veitrasé endres. Det er ingen endringer i forhold til bekkeinntakenes plassering, eller i forhold til vannføringsforhold i Eikemovassdraget. Det er heller ingen nye grunneiere som berøres. I den gjennomførte konsekvensutredningen så har området rundt Nedre Vetrhusvatn videre inngått som en del av influensområdet for sentrale fagtema som for eksempel landskap, fisk og friluftsliv. NVE kan ikke se at det er hensiktsmessig eller nødvendig med noen ny høring eller tilleggsutredning av dette alternativet. NVE er av den oppfatning at også alternativ D er tilstrekkelig belyst til at vedtak kan fattes.

NVEs vurdering

SKL har søkt om å få overføre de øvre delene av Eikemoelva til Vetrhusvatnet. Det overførte vannet er planlagt utnyttet i eksisterende Blåfalli-Vik og Blåfalli III kraftverk. Tiltaket er dermed et rent opprusting/utvidelsesprosjekt. Tiltaket vil gi en tilleggsproduksjon på ca. 65 GWh/år.

SKL har redegjort for tre ulike utbyggingsløsninger (A, B og C) samt nytt alternativ D. Søkers hovedalternativ (alternativ B) innebærer påhugg og deponi ved Øvre Vetrhusvatnet, mens det nye alternativ D innebærer påhugg og deponi ved Nedre Vetrhusvatn som allerede er berørt av tidligere utbygginger. Plasseringen av bekkeinntakene er ellers likt for alle alternativene. Det er hovedsakelig påhugg, deponiplassering og anleggsveilegde som skiller alternativene.

I søknaden mener SKL at alternativ B er det beste ut i fra en miljømessig vurdering. Utbyggingsprisen for alternativ A, B og C er beregnet til henholdsvis 2,1, 2,1 og 2,2 kr/kWh med en byggekostnad på henholdsvis 138, 139 og 144 millioner kroner. For alternativ D er byggekostnaden oppgitt til ca. 6,3 millioner mer enn for alternativ B, altså 145,6 millioner. Dette er hovedsakelig på grunn av at tunnelen blir ca. 450 meter lenger enn for alternativ B.

Den økte produksjonen fordeler seg på henholdsvis 29 GWh vinterkraft og 36 GWh sommerkraft, totalt 65 GWh.

NVE har gått gjennom søkers kostnadsoverslag og produksjonsberegning. Vår gjennomgang av kostnadstallene stemmer godt overens med søkers beregninger. NVEs beregninger gir en noe lavere økning i produksjon (61 GWh) enn søkers beregninger (65 GWh). Avviket er sannsynligvis forårsaket av forskjeller i valgt tidsperiode og vannmerke som ligger til grunn for beregningene. Ut i fra en teknisk økonomisk vurdering har NVE ingen inn-

vendinger mot prosjektet. I tråd med energiloven er det utbyggers eget ansvar å vurdere den bedriftsøkonomiske lønnsomheten.

I det følgende vil NVE drøfte og vurdere ulike forhold knyttet til en eventuell overføring av øvre del av Eikemoelva til Vetrhusvatnet. Dette baseres på informasjon i søknaden, innkomne høringsuttalelser, søkers kommentarer til disse samt tilleggsopplysninger fra SKL om nytt alternativ D.

Vannføring

Redusert vannføring i de berørte bekkene og elvene er av flere høringsspartar vurdert som negativt for landskapsopplevelse, friluftsliv og naturmiljø. Enkelte høringsspartar påpeker også viktigheten av bekkene som sjølgjerde og vannforsyning. Dette diskuteres i detalj under de relevante fagtemaer senere i denne innstillingen.

I henhold til søknad med KU vil restvannføringen i vassdraget være betydelig. Middelvannføringen ved utløpet i sjøen vil etter en eventuell utbygging være på 2,1 m³/s mot 3,4 m³/s i dag. Middellavrenningen i sommerhalvåret er ca. 50 større enn i vinterhalvåret. Mønsteret gjennom året viser tydelige vårflommer under snøsmeltinga og noe høyere vannføring om høsten. De laveste vannføringene forekommer vanligvis om vinteren og til dels på sensommeren.

Etter en eventuell overføring vil restvannføringen ved samløpet mellom Skreddalselva og Sæterdalselva ved Vetrhusstølen være på ca. 47 % (1,1 m³/s). Ved Eikemo (Bakliholen) er restvannføringen ca. 48 % (1,2 m³/s) og ved sjøen ca. 62 % (2,1 m³/s). At restvannføringen er betydelig illustreres ved at det er søkt om konsesjon for bygging av småkraftverk både ved Eikemo og ved Tøsse (ved sjøen). Begge disse søknadene har tatt høyde for at deler av nedbørfeltet kan bli overført til Øvre Vetrhusvatn. Forholdet til nærliggende prosjekter diskuteres senere i denne innstillingen.

Bekkene som planlegges overført er typiske flombekker med en stor grad av variasjon i vannføring. Når det er nedbør vil vannføringen øke raskt, mens det vil være liten vannføring i tørre perioder. I tørre perioder vil de minste bekkene være nær tørrlagt.

Siden det ikke er planlagt minstevannføring vil vannføringen nedstrøms bekkeinntakene være avhengig av tilsiget fra uregulert restfelt. Rett nedstrøms de planlagte bekkeinntakene i Skreddalen og Sæterdalen vil det derfor bli tilnærmet tørt i store deler av året.

Etter NVEs oppfatning vil det normalt være en relativt stor restvannføring igjen i vassdraget, spesielt fra Vetrhusstølen og ned til utløpet i sjøen. NVE konstaterer imidlertid at rett nedstrøms de planlagte inntakene vil vannføringen være så å si null inntil resttilsiget virker inn.

Minstevannføring

Søker legger ikke opp til regulært slipp av minstevannføring fra bekkeinntakene. Bekkene som planlegges tatt inn på overføringstunnelen er typiske flombekker som har stor variasjon i vannføring. For de minste bekkene vil det i tørre perioder være tilnærmet tørt. Det betyr at det i praksis kan være umulig å slippe minstevannføring i tørre perioder fordi det rett og slett ikke er vann tilgjengelig. Søker fremhever at slipping av minstevannføring i dette prosjektet i perioder der det er tilstrekkelig vannføring vil ha svært liten effekt, og bety en marginal endring like nedenfor inntakene. Det er ingen av høringspartene som direkte krever slipp av minstevannføring, men enkelte høringsparter ønsker at ett eller flere bekkeinntak tas ut av planene.

Fylkesmannen i Hordaland ber NVE om å vurdere en utbygging uten bekkeinntak nr. 1 for å sikre en høyere vannføring i Skreddalen og en bedret ivaretagelse av landskapsverdiene i Skreddalen. Søkers vurdering er at nytten ved å utelate ett eller to av inntakene i prosjektet er svært marginal og foreslår isteden å foreta halvårlege eller årlige utspylinger gjennom bunnluka til inntak 1. Søker mener dette vil bidra til å opprettholde en viss massetransport i Skreddalen. NVE registrerer at bekkeinntak 1 bidrar med en middelproduksjon på ca. 7,3 GWh av totalt 65,3 GWh for prosjektet. Nedbørfeltet til bekkeinntak 1 er det tredje største av de planlagte inntakene. En eventuell utelukkelse av inntak 1 vil ikke medføre reduserte utbyggingskostnader da tunnallengden vil være uendret.

Områdene rett nedstrøms de planlagte bekkeinntakene vil få størst reduksjon i vannføring. Noe lenger ned i vassdraget vil imidlertid tilsiget fra uberørte nedbørfelt bidra til en betydelig restvannføring. Ved samløpet mellom Skreddalselva og Sæterdalselva (Vettrhusstølen) er restvannføringen på 47 % (1,1 m³/s), og ved utløp i sjøen er restvannføringen 62 % (2,1 m³/s). NVE mener at den betydelige restvannføringen vil bidra til i stor grad å ivareta landskaps- og miljøverdier i vassdraget som helhet selv uten slipp av minstevannføring fra det enkelte bekkeinntak. NVE registrerer at ingen av høringspartene direkte krever minstevannføringslipp. NVE mener videre at kostnadene ved redusert produksjon ved å utelate bekkeinntak 1 ikke står i forhold til de miljømessige gevinster som kan oppnås. Sløfing av ett bekkeinntak har liten miljømessig virkning i tørre perioder, men gir et stort tap i produksjon i våte perioder.

Landskap, geologi og INON

De terrengmessige inngrepene ved tiltaket omfatter bekkeinntak, tunnelutløp, deponi og eventuell anleggsvei. Bekkeinntakene vil være mindre betongkonstruksjoner i bekkeløpene som leder vannet ned i en sjakt og overføringstunnel. Inntakene vil etter

NVEs vurdering i seg selv ikke være spesielt dominerende eller synlige i terrenget, dersom utformingen tilpasses omgivelsene i form og farge. Prinsipielt kan likevel de fysiske inngrepene oppfattes som uheldige og lite ønskelige i et inngrepsfritt naturområde. NVE mener allikevel at inntakenes negative effekt på landskapet er begrenset i det angjeldende landskapsrom.

Den mest synlige landskapsmessige endringen vil være redusert vannføring i vassdraget og det planlagte massedeponiet. I tillegg til dette vil en eventuell anleggsvei medføre landskapsmessige endringer. NVE er av den oppfatning at området vil beholde mye av sine landskapsmessige kvaliteter selv om det eventuelt gis konsesjon. De tekniske inngrepene er relativt begrenset og vassdraget som sådan vil fremdeles ha en relativt høy restvannføring.

Flere høringsparter mener at et massedeponi vil virke skjemmende for landskapet. I konsekvensutredningen påpekes det at det er vanskeligere å få til en god landskapstilpassing av deponiet for alternativ A og C i Vettrhuskardet, enn for alternativ B ved Øvre Vettrhusvatn. Her påpekes det at massene vil kunne kamufleres godt. For det nye alternativ D med deponi ved Nedre Vettrhusvatn er det foreslått en deponiplassering i et dalsøkk på nordsiden av vannet. Plasseringen av deponiet i et dalsøkk er ikke ulik løsningen som var tenkt for alternativ B. Ved Nedre Vettrhusvatn er imidlertid tilgangen på løsmasser større enn ved Øvre Vettrhusvatn, noe som vil gjøre det enklere å tildekke deponiet på en landskapsmessig god måte. I tillegg unngår man et deponi ved Øvre Vettrhusvatn som er uberørt av tekniske inngrep pr. i dag. NVE mener at man i en eventuell detaljplanfase vil kunne tilpasse deponiet på en slik måte at landskapsvirkningene avbøtes i tilstrekkelig grad.

I Skreddalen er det interessante kvartærgeologiske forekomster. I Vettrhuskardet og øverst i dalen ligger det en stor randmorene og en morenerygge. Noe lenger ned i dalen finner vi aktiv rasmark og en aktiv elveslette/gammel sandur. I henhold til søknad med KU vil de ulike utbyggingsalternativene i ulik grad påvirke de registrerte kvartærgeologiske lokalitetene. Alternativ A og C angis å ha liten til middels negativ konsekvens, mens alternativ B (hovedalternativet) har liten negativ konsekvens. Dette skyldes hovedsakelig at alternativ A og C har tipplassering i Vettrhuskardet, noe som kan påvirke deler av randmorenen her. Det "nye" alternativ D vil i likhet med alternativ B ikke påvirke forholdene i Vettrhuskardet.

Alle alternativene innebærer en redusert vannføring i Skreddalen, noe som gir mindre massetransport og bevegelse på elvesletta i Skreddalen. I henhold til konsekvensutredningen kan dette føre til at elvesletta endrer karakter og blir mer utsatt for

gjengroing. Tiltakshaver foreslår halvårslige eller årlige utspylinger fra bunnluka til bekkeinntak 1. Hvis dette gjøres i forbindelse med flom vil det bidra til å opprettholde en viss massetransport i Skreddalen og dermed unngå at elvesletten gror igjen. Naturvernforbundet i Hordaland mener at dette ikke vil være tilstrekkelig for å opprettholde elvesletta og det pionerplantesamfunnet som finnes her. Søker fremhever at det legges opp til at situasjonen overvåkes og at det vil vurderes å slippe ytterligere vann og løsmasser fra inntak 2 ved Tjørndalsvatnet i kortere perioder ved vår- og høstflom.

NVE mener at redusert vannføring og massetransport medfører økt sannsynlighet for gjengroing av elvesletta. Halvårslige slipp av vann fra inntak 1 og/eller 2 kan imidlertid bidra til å avbøte dette. Negative konsekvenser for kvartærgeologiske verdier i Skreddalen kan etter NVEs mening i stor grad unngås ved valget av utbyggingsalternativ dersom det innstilles på konsesjon. NVE mener derfor at forholdet til de kvartærgeologiske forekomstene i tiltaksområdet ikke har avgjørende betydning for konsesjonsspørsmålet. Hvis det blir gitt konsesjon anbefaler NVE at det pålegges halvårslige slipp av vann fra inntak 1 i forbindelse med vår- og høstflommer. I tillegg bør situasjonen for elvesletta i Skreddalen overvåkes, og avhengig av utviklingen bør tiltakshaver kunne pålegges å slippe vann også fra inntak 2, dersom overvåkingen tyder på at det er nødvendig for å bidra til opprettholdelse av elvesletta.

Fylkesmannen i Hordaland og andre høringsparter peker på at en utbygging vil ha stor negativ konsekvens for inngrepsfri natur og redusere områdets verdi for landskap. Også fra flere av interesseorganisasjonene er det sterke innvendinger mot prosjektet på grunn av dette. Det påpekes fra flere at en eventuell konsesjon til denne utbyggingen vil være i strid med miljøpolitiske mål om å sikre store sammenhengende naturområder uten tekniske inngrep.

I henhold til søknad med KU reduseres et INON Sone 2 område (1-3 km fra tyngre tekniske inngrep) fra 47,6 km² til 31,9 km², en reduksjon på ca. 38 %. De resterende inngrepsfrie arealene vil fremdeles strekke seg fra fjord til fjell, men vil deles i to mindre områder. Konsekvensene av oppsplitting og reduksjon av inngrepsfritt areal er i KU klassifisert som stor negativ.

NVE deler oppfatningen om at det er en omfattende reduksjon i inngrepsfri natur som følge av tiltaket (38 %). Inngrepene reduserer imidlertid ikke INON-områder i kategorien villmarkspregede områder, det vil si områder mer enn 5 km fra tyngre tekniske inngrep. Gradienten av inngrepsfri natur fra fjord til fjell vil også fortsatt bestå selv om området deles i to som følge av tiltaket. Det miljøpolitiske målet som det henvises til i flere høringsuttalelser

fremgår av en rekke stortingsmeldinger og regjeringserklæringer, blant annet i Soria-Moria 1 erklæringen hvor det blant annet står at *"Hensynet til kommende generasjoners naturopplevelser tilsier en restriktiv holdning til videre vassdragsutbygging, og at vi lar de aller fleste vassdrag som står igjen forbli urørte"* og videre at *"Stadig færre områder i Norge er uberørt av tekniske inngrep, og vi må gi en sterkere beskyttelse av områder og naturkvaliteter som også våre etterkommere har rett til å oppleve"*. I Soria-Moria 2 erklæringen fra oktober 2009 heter det imidlertid også at: *"I lys av klimautfordringene vil likevel opprustning og utvidelse av eksisterende vannkraftverk samt skånsom utbygging av vassdrag være et verdifullt bidrag."* Samlet sett gjør dette etter NVEs syn overføringen av øvre deler av Eikemoelva til Vetrhusvatn relativt konfliktfylt med tanke på inngrep i urørt natur. NVE mener at forholdet til inngrep i urørt natur er et vesentlig moment i konsesjonsspørsmålet.

Flere av høringspartene påpeker at nærheten til Folgefonna nasjonalpark tilsier at dette prosjektet ikke bør tillates. Det pekes videre på at tiltaket strider mot Hordaland Fylkeskommune sin fylkesplan for energi. Hordaland Fylkeskommune uttaler imidlertid selv at tiltaket ikke er i direkte konflikt med retningslinje A2 som går på plassering av nye anlegg i eller nær vernede områder. NVE legger i denne saken vekt på at tiltaksområdet ikke grenser direkte opp til nasjonalparken og mener at tiltaksområdetets nærhet til Folgefonna nasjonalpark ikke er avgjørende for konsesjonsspørsmålet i denne saken.

Fylkesmannen i Hordaland peker på at det aktuelle utbyggingsområdet inngikk i et område som var foreslått som landskapsvernområde i forbindelse med behandlingen av Verneplan for Folgefonna. Verneverdiene var særlig knyttet til kvartærgeologiske forekomster i Skreddalen, friluftsliv- og opplevelsesverdier i Inste Botnane og kulturmiljø/kulturminner på Vetrhusstølen. NVE registrerer at etter en samlet vurdering ble ikke det aktuelle utbyggingsområdet omfattet av vernevedtak etter naturvernloven. Manglende lokal tilslutning og potensiale for kraftutbygging var viktige faktorer i så måte. NVE mener at de beskrevne verdier knyttet til kvartærgeologiske forekomster og kulturmiljø/kulturminner i stor grad vil opprettholdes selv om det skulle bli gitt konsesjon til omsøkt overføring av de øvre delene av Eikemoelva. Forholdet til opplevelsesverdier og friluftsliv i Inste Botnane berører ikke dette prosjektet.

Naturmiljø og biologisk mangfold

Den samlede konsekvensen for biologisk mangfold er i konsekvensutredningen angitt som liten negativ. Virkningene av det planlagte tiltaket for biologisk mangfold knytter seg først og fremst til effek-

ten av redusert vannføring i elver og bekker. Det er ingen forskjell i konsekvens mellom de ulike utbyggingalternativene.

Fylkesmannen i Hordaland har ikke noen merknader til at konsekvensene for biologisk mangfold vurderes som liten negativ utover at det kan være problematisk å summere opp konsekvenser innenfor flere fagtemaer. Enkelte andre høringsparter påpeker funn av regionalt sjeldne eller fåtallige mosearter, men som ikke står på den nasjonale rødlista.

Naturvernforbundet i Hordaland oppgir at den nær trua plantearten søterot er observert i veitraseen til den planlagte anleggsveien. SKL oppgir i sine kommentarer til høringsuttalelsen at denne plantearten finnes flere steder i området og påpeker at funnet er gjort nord for Vetrhusvatnet og ikke på sørsiden der veien er tenkt. SKL vil imidlertid søke å legge en eventuell anleggsvei slik at vekstplasser for Søterot unngås. NVE mener at en eventuell detaljplanlegging kan sikre at en eventuell veitrasé legges utenom lokaliteter med søterot. NVE mener at dette også bør kunne unngås for alternativ D som innebærer en mulig veitrasé på nordsiden av Vetrhusvatnet. NVE anser ikke funnet av denne arten som avgjørende for konsesjonsspørsmålet.

Etter NVEs oppfatning har den omsøkte utbyggingen relativt begrensede negative effekter på biologisk mangfold. De negative effektene er for en stor del avgrenset til områder rett nedenfor de aktuelle bekkeinntakene der enkelte uvanlige eller regionalt sjeldne mosearter kan påvirkes negativt. Ingen av disse artene er imidlertid oppført på den nasjonale rødlista. Den gamle elvesletta i Skreddalen som har områder med såkalt pionervegetasjon vil som følge av redusert vannføring og massetransport kunne bli mer gjengrodd med viervegetasjon. Plantesamfunnet her karakteriseres imidlertid som mindre interessant, og det ble ikke registrert sjeldne plantearter her. NVE mener at de negative effektene her for en stor del kan begrenses med avbøtende tiltak som for eksempel halvårlige utspylinger fra inntak 1, og eventuelt inntak 2. NVE anser ikke at forholdet til naturmiljø og biologisk mangfold har avgjørende betydning for konsesjonsspørsmålet.

Fisk og ferskvannsbiologi

Det er selvrekutterende fiskebestander i Øvre og Nedre Vetrhusvatn, Skreddalselva, Sæterdalselva og Eikemoelva. Øvre Vetrhusvatn har en liten, men storvokst bestand av aure, mens i Nedre Vetrhusvatn er det en overbefolket og småvokst aurebestand. I både Øvre og Nedre Vetrhusvatn synes konsekvensene for fiskebestanden å bli relativt små. Etablering av et nytt mulig gyteområde i et eventuelt tunnelutløp i Øvre Vetrhusvatn kan medføre økt rekruttering og en mer småvokst og tettere aurebestand.

Redusert vannføring etter en eventuell utbygging medfører en ca. 50 % reduksjon i vannføring i området Vetrhusstølen-Eikemo. Dette medfører reduserte oppvekst og levearealer. Trass i dette vil elveløpet i stor grad være vanddekket også etter en eventuell utbygging. Totalt sett vurderes inngrepet i KU til å ha liten negativ konsekvens for fisk.

Naturvernforbundet i Hordaland mener at konsekvensene for fisk blir mer alvorligere enn det konsekvensutredningen mener. Dette begrunnes med at man i KU har sett bort i fra tørrårssituasjoner. Søker mener i sine kommentarer til høringsuttalelsene at KU er basert på en vurdering av alle forhold, også tørrårssituasjoner, og at selv om det i tørre år vil kunne bli redusert gytesuksess for fisk i vassdraget så betyr ikke det at fisken forsvinner. Det fremheves at det fortsatt vil være nok vannføring og vanddekket areal til å opprettholde en aurebestand.

Det vil være de øvre delene av Skreddalselva og Sæterdalselva som får størst reduksjon i vannføring og vanddekket areal. I tørre år vil vannføringen her være betydelig redusert (jf. vedlegg 9 i søknad med KU). Lenger ned i vassdraget der restvannføringen er høyere vil vannføringsreduksjonen være mindre framtreddende. I henhold til KU er forekomsten av aure, og betydningen av elvene som oppvekst- og gyteområde, mindre jo lenger opp i vassdraget man kommer. NVE mener at den relativt høye restvannføringen i vassdraget som helhet sikrer at vassdraget fortsatt vil ha levedyktige bestander av aure.

Når det gjelder fiskebestandene i Øvre og Nedre Vetrhusvatnet kan alternativ A, B og C som har tunnelutløp i Øvre Vetrhusvatn medføre økt rekruttering og en mer småvokst og tettere aurebestand. Dette vannet har i dag en liten, men storvokst bestand av aure. Alternativ D som har tunnelutløp i Nedre Vetrhusvatn vil innebære at fiskebestanden i Øvre Vetrhusvatn forblir urørt.

NVE mener det fiskefaglige grunnlaget som foreligger tilsier at de negative konsekvensene for berørte fiskebestander er relativt avgrenset og at de til en viss grad kan avbøtes med tiltak. NVE mener at forholdet til fiskebestandene i området som berøres ikke er avgjørende for konsesjonsspørsmålet.

Kulturminner og kulturmiljø

Hordaland Fylkeskommune gjennomførte arkeologiske registreringer av området i oktober 2007. Det er ikke registrert automatisk fredete kulturminner eller SEFRAK-registrerte bygninger i tiltaksområdet. Det ble registrert en tuft som trolig er etterreformatorisk, men som ble tolket til å ha høy kulturhistorisk verdi. Registreringene omfattet blant annet veitrasé, mulige lokaliteter for massedeponi, og bekkeinntakslokaliteter. I prosjektets influensområde er det registrert tre kulturmiljø av verdi: Vetrhusstølen, Eikemo og Tøsse.

Enkelte høringsparter peker på at verdien av Vetrhusstølen og Eikemogrenda som kulturmiljø vil forringes som følge av det planlagte inngrepet. NVE legger i denne saken til grunn at Vetrhusstølen eller Eikemogrenda ikke påvirkes direkte av tiltaket. Det er ikke planlagt fysiske inngrep i umiddelbar nærhet av verken Vetrhusstølen, Eikemogrenda eller Tøsse. Når det gjelder Vetrhusstølen så renner de berørte elvene (Skreddalselva og Sæterdalselva) heller ikke direkte gjennom stølsområdet. Videre vil det normalt fortsatt være en betydelig restvannføring i vassdraget. NVE mener at de nevnte kulturmiljøene fortsatt vil kunne opprettholdes selv om det gis konsesjon for overføringen. NVE kan ikke se at det planlagte prosjektet berører kulturminner eller kulturmiljø på en slik måte at det kan sies å ha avgjørende betydning for konsesjonsspørsmålet.

NVE oppfatter at undersøkelsesplikten etter Kulturminnelovens § 9 er avklart med Fylkeskommunen med bakgrunn i registreringer gjennomført i oktober 2007. NVE forutsetter imidlertid at SKL avklarer en eventuelt utvidet undersøkelsesplikt med Hordaland Fylkeskommune som følge av at utbyggingsalternativ D ikke var fremmet når de nevnte registreringer ble gjennomført.

Vannkvalitet, vannforsyning og forurensing

Aktiviteter i anleggsfasen kan medføre fare for forurensing på ulike måter i forbindelse med tunneldriving og deponering av steinmasser. Driving av tunneler og anlegging av tipp kan medføre fare for forurensing fra slam, nitrogenholdige sprengstoffester og oljesøl. Naturvernforbundet i Hordaland mener at slam fra den planlagte steintippen ved Øvre Vetrhusvatn (alternativ B) kan skade fiskebestand og bunndyrfauna i anleggs- og driftsfasen. Den samme kan også hevdes for alternativ D som har planlagt deponi ved Nedre Vetrhusvatn. Nedre Vetrhusvatn er imidlertid allerede berørt av regulering i motsetning til Øvre Vetrhusvatn. NVE mener at bruk av relevante avbøtende tiltak og god planlegging og oppfølging i anleggsfasen vil kunne minimere risikoen for negative forurensingeffekter i anleggsperioden. Dette inkluderer avbøtende tiltak som for eksempel slam- og oljeutskillere og sedimenteringsbassenger. NVE forutsetter at det utarbeides en miljøoppfølgingsplan for anleggsvirksomheten og driftsperioden etterpå som beskriver hvordan anleggsvirksomheten skal gjennomføres for å redusere negative virkninger på naturmiljø og andre brukerinteresser.

Redusert vannføring i Sæterdalselva, Skreddalselva og Eikemoelva vil medføre endret resipientkapasitet i vassdraget. Den reduserte resipientkapasiteten i vassdraget vil sannsynligvis medføre en forhøyet konsentrasjon av termotolere koliforme bakterier (TKB) i Sæterdalselva og Eikemoelva ved Vetrhusstølen og Eikemo. I henhold til konsekvens-

utredningen er det sannsynlig at TKB-konsentrasjonen i perioder vil ligge over de grenseverdier SFT opererer med i forhold til badevannskvalitet. I konsekvensutredningen anbefales det at om sommeren bør bading foregå oppstrøms Vetrhusstølen eller i Skreddalselva. NVE mener at økt konsentrasjon av TKB-bakterier i sommerperioden sannsynligvis vil medføre redusert badevannskvalitet, men at det fortsatt vil være bademuligheter i vassdraget oppstrøms Vetrhusstølen eller i Skreddalselva.

Flere av høringspartene påpeker elvenes funksjon som vannforsyning for mennesker og husdyr. Grunneier Martin Eikemo med flere påpeker at Stølsbekken som renner gjennom stølsområdet er vannforsyning i dag og at den sammen med Sæterdalselva er drikkevannsforsyning for beitedyra på stølen. Det fremheves at når både Stølsbekken og Sæterdalselva forsvinner så må beitedyra få drikkevann på annet vis. Søker medgir i sine kommentarer til høringsuttalelsene at konsekvensene av redusert vannføring i Stølsbekken ikke er direkte omtalt i utredningene. Ut i fra kart er ikke denne bekken koblet til Sæterdalselva og søker mener videre at dette ikke ble omtalt eller fokusert på i forbindelse med sluttbefaringen av området. Søker mener videre at Stølselva vil ha et betydelig tilslag fra områdene ovenfor stølen som ikke berøres av overføringen. Søker foreslår at eventuell reduksjon i vannføring til Stølselva til en viss grad bør kunne kompenseres ved å fysisk legge til rette for at bidraget fra Sæterdalselva relativt sett blir større enn i dagens situasjon. NVE viser i denne sammenhengen til at de hydrologiske utredningene viser at restvannføringen i Sæterdalselva fortsatt vil være betydelig etter en eventuell utbygging, samt at Stølsbekken også tilføres vann fra områder som ikke berøres av overføringen. Dette vil etter NVEs oppfatning være tilstrekkelig for å sikre vannforsyning til Vetrhusstølen. Dersom dette mot formodning skulle bli et problem i tørkeperioder forutsetter NVE at SKL legger til rette for en alternativ drikkevannsforsyning i denne perioden.

Enkelte grunneiere på Eikemo er bekymret over vannkvaliteten i brønnene på Eikemo, og at disse ikke vil være egnet til drikkevann etter en eventuell overføring. De er videre bekymret for om redusert vannføring i elva vil føre til at det myrpregete og flate området som Eikemogårdene ligger på vil sige sammen og endre karakter. I utredningene rundt grunnvann er det vurdert slik at nedbør og mating gjennom grunnen er viktigere for opprettholdelse av grunnvannstanden enn mating fra vassdraget. Beregningene for hvor stor andel mating fra selve vassdraget bidrar med er imidlertid noe usikre. Det konkluderes imidlertid med at i alle normale situasjoner med unntak av ekstremt tørre perioder i tørre år vil ikke matingen av grunnvannet bli målbart påvirket. NVE forutsetter at SKL sørger for alterna-

tiv vannforsyning dersom dette skulle vise seg nødvendig i enkelte perioder.

NVE er av den oppfatning at forholdet til vannkvalitet, vannforsyning og forurensing ikke har avgjørende betydning for konsesjonsspørsmålet.

Friluftsliv og reiseliv

Flere av høringspartene mener at tiltaket vil redusere verdien av området for friluftsliv, og da spesielt det enkle friluftslivet som verdsetter urørt natur høyt. Videre påpekes det at redusert vannføring i elvene vil gi en redusert opplevelsesverdi for friluftslivet. Både Etne kommune og Kvinnherad kommune fremhever imidlertid at en permanent vei frem til utbyggingsområdet vil være positivt for det tilrettelagte friluftsliv og turisme ved at området blir lettere tilgjengelig. Det fremheves også at en vei vil være nyttig for andre næringsinteresser, for eksempel beitedrift.

NVE er enig i at utbyggingen vil redusere opplevelsesverdien av området med tanke på det enkle friluftslivet, men vi er samtidig av den oppfatning at området vil beholde mye av sine kvaliteter for friluftsliv generelt selv om det eventuelt gis konsesjon. De tekniske inngrepene er relativt begrenset og vassdraget vil fremdeles ha en relativt høy restvannføring.

Naturvernforbundet i Hordaland mener at redusert vannføring i Eikemoelva vil påvirke turistvirksomheten ved Vetrhusstølen negativt. Det hevdes at det vil bli store negative følger både for fiskebestanden og beitebruket i tilknytning til turismen på Eikemo. Forhold knyttet til effekter på fiskebestand og beitebruk er kommentert av NVE andre steder i denne innstillingen.

NVE mener at det fortsatt vil være grunnlag for turistvirksomhet på Vetrhusstølen. NVE legger her til grunn at Vetrhusstølen ikke påvirkes direkte av tiltaket. Det er ikke planlagt fysiske inngrep i umiddelbar nærhet av stølen og de berørte elvene (Skreddalselva og Sæterdalselva) renner heller ikke direkte gjennom stølsområdet. Videre vil det normalt fortsatt være en betydelig restvannføring i vassdraget.

Anleggsvei

Alle alternativene (A, B og D) med unntak av alternativ C innebærer anleggsvei fra Blådalen opp til utbyggingsområdet.

Både Etne og Kvinnherad kommuner ønsker en vei og at denne gjøres permanent. Kommunene mener at dette vil gjøre området lettere tilgjengelig for friluftsliv og være positivt for næringsinteresser. Fylkesmannen i Hordaland mener imidlertid at en permanent vei vil være negativt for friluftslivet, da området endrer bruksverdi. Fylkesmannen mener at en permanent vei ikke vil åpne området for nye

brukergrupper, da det allerede er et godt veisamband inn til Blådalsvatn og Midtbotn.

En anleggsvei vil også medføre landskapsmessige endringer og flere høringsparter har påpekt dette. Alternativ A har den lengste anleggsveien (5,2 km) og vil strekke seg forbi Vetrhusvannene og inn i Vetrhuskardet. Alternativ B har en kortere anleggsvei (3,7 km) opp til anleggsområdet ved øvre Vetrhusvatnet. For alternativ D blir veien enda kortere og området rundt Øvre Vetrhusvatnet spares i noe større grad enn for alternativ B.

SKL har i forbindelse med redegjørelsen for alternativ D med tunnelutløp i Nedre Vetrhusvatn redegjort for mulige veitraseer rundt Vetrhusvannene. I de opprinnelige planene for overføringsprosjektet var det to mulige traseer for veien til påhugget ved Vetrhusvannene. En trasé på nordsiden og en på sørsiden av Nedre Vetrhusvatn. SKL oppgir at den nordlige traseen ble lagt vekk på grunn av landskapsinngrep og kryssing av risikosoner for snøskred og man satt igjen med den veitraseen som er beskrevet i søknad med KU. Når det gjelder veitrase til det nye alternativ D legger SKL opp til stort sett å følge den samme traseen som for alternativ B. Norges Geotekniske Institutt (NGI) gjennomførte på oppdrag av SKL en vurdering av skredfaren for de to traseene. NGI konkluderte med at de to traseene ikke var så forskjellige i forhold til snøskred og snøavlagring at den ene måtte foretrekkes fremfor den andre. Den nordlige traseen (omtalt som rød trasé i NGIs rapport) er mest eksponert for skred, men skredfrekvensen er forholdsvis lav slik at veien bør kunne driftes uten de helt store skredproblemer. NVE mener derfor at en endelig avklaring av traseen for anleggsveien bør håndteres som en del av detaljplanleggingen, dersom det gis konsesjon til overføringen.

Når det gjelder spørsmålet om vei legger NVE avgjørende vekt på kommunenes ønsker om en permanent vei til utbyggingsområdet. Veien vil etter NVEs syn bidra til at området rundt Vetrhusvatn samt Skreddalen blir lettere tilgjengelig for det mer tilrettelagte friluftslivet, samtidig som en vei vil være positivt med tanke på lokale næringsinteresser, turisme og bruk av utmark til beiteformål. NVE er enige i at området vil miste noe av sin verdi for det enkle og ikke-tilrettelagte friluftslivet, men NVE er av den oppfatning at det fortsatt vil være mange muligheter i nærliggende områder som gir muligheter for friluftsopplevelser i helt urørt natur. Ved en god detaljplanlegging av endelig veitrase mener NVE at en vei inn til utbyggingsområdet kan tilpasses terrenget på en slik måte at landskapskvalitetene ivaretas i tilstrekkelig grad. Dersom alternativ D velges vil dette gi den korteste veitraseen av de aktuelle alternativene og gå i områder som til dels allerede er berørt av tidligere utbygginger. I tillegg vil området rundt Øvre Vetrhusvatn unngå inngrep.

NVE tar ikke stilling til flere av høringspartenes ønske om at veien må forlenges ned til Vettrhusstølen. En slik forlengelse av anleggsveien ligger utenfor dette prosjektet og må eventuelt fremmes separat til rette myndighet.

Forholdet til andre nærliggende prosjekter

I Eikemovassdraget er det til sammen 3 søknader eller utkast til søknader for utbygging av småkraftverk i tillegg til SKLs søknad om overføring av de øvre delene av vassdraget til Vettrhusvatn. I den nederste delen av vassdraget ved Tøsse har SKL søkt om tillatelse etter vannressursloven til å bygge et småkraftverk som utnytter fallet fra ca. kote 150 og ned til sjøen. Søknaden har to alternative utbyggingsløsninger avhengig av om det blir gitt konsesjon til overføringen eller ikke. Søknaden har vært på høring og området er befart av NVE og høringspartene. Det finnes imidlertid også en konkurrerende søknad fra Småkraftentreprenørene AS som også ønsker å utnytte fallet fra ca. kote 150 og ned til sjøen. Det er imidlertid en privatrettslig strid om fallrettighetene på deler av strekningen da både SKL og Småkraftentreprenørane hevder å ha en gyldig fallrettighetsavtale med en berørt grunneier. Søknaden fra Småkraftentreprenørane eksisterer per i dag kun som et utkast hos NVE og har således ikke vært på høring. Representanter fra Småkraftentreprenørane var imidlertid til stede på befaringen av SKL sitt småkraftprosjekt og fikk anledning til å fremlegge sine planer på stedet.

Lenger oppe i vassdraget ved Eikemo har grunneierene selv søkt om tillatelse til å bygge et småkraftverk som tar sikte på å utnytte fallet fra kote 346 til 185. Søknaden har vært på høring. Denne søknaden har også to alternativer avhengig av om det blir gitt konsesjon til overføringen eller ikke.

SKL har videre søkt om tillatelse til bygging av en 66 kV linje fra Tøsse til Brandvik for å få koblet produksjonen fra et eventuelt Tøsse småkraftverk på nettet. I saksredegjørelsen i Kvinnherad kommunes høringsuttalelse er det et ønske om at overføringssøknaden ses i sammenheng med både søknader om kraftlinjer og veibygging.

NVE ser det som naturlig at SKL sin søknad om overføring av de øvre delene avgjøres først. NVE er av den oppfatning at sammenlignet med de planlag-

te småkraftverk vil overføringen kunne bidra til en ikke ubetydelig mengde regulert kraft. Overføringen er videre å betrakte som et opprustings/utvidelsesprosjekt som hensyntar muligheten for økt produksjon i allerede eksisterende kraftverk. En avgjørelse av overføringen først vil også klarlegge hvilket resterende produksjonspotensiale som er aktuelt for de planlagte småkraftverkene. NVE vil dermed ikke ta stilling til de andre foreliggende søknadene om utnyttelse av vassdraget eller bygging av nye kraftlinjer før OED/Regjeringen har avgjort overføringssøknaden til SKL. Dette vil også kunne medføre at den privatrettslige striden om fallrettighetene i de nedre delene av vassdraget er avgjort innen NVE skal ta stilling til småkraftsøknadene.

Nettsituasjonen

Tiltaket innebærer ingen nye permanente kraftledninger, men kun en midlertidig anleggslinje i byggeperioden. NVE vil behandle søknaden om anleggskonsesjon etter energiloven etter at søknaden om tillatelse etter vassdragslovgivningen er avgjort.

Juridiske forhold

SKL har søkt om konsesjon etter vannressursloven og oreigningsloven i tillegg til vassdragsreguleringsloven. Etter NVEs vurdering er det ikke nødvendig med egen konsesjon etter vannressursloven for dette tiltaket som er en ren overføring. Når det gjelder oreigningsloven hadde ikke SKL hånd om alle rettighetene på det tidspunkt søknad med KU ble sendt inn til NVE. SKL har opplyst om at avtaler nå er inngått med alle aktuelle grunneiere. Uansett følger det etter reglene i vassdragsreguleringsloven automatisk med ekspropriasjonstillatelse til å gjennomføre tiltaket dersom det gis konsesjon. NVE anser at behovet for tillatelse etter oreigningsloven faller bort.

Økonomiske forhold

Investeringene er beregnet til i størrelsesorden 138-144 millioner kroner avhengig av utbyggingsalternativ. I anleggsperioden vil tiltaket kunne sysselsette ca. 25-30 personer. Basert på opplysninger fra SKL vil inntektene til Etne og Kvinnherad kommuner bli som følger (tallene er foreløpige anslag):

	Etne kommune	Kvinnherad kommune
Konsesjonskraft	Ca. 2,5 GWh pr. år	Ca. 2,7 GWh pr. år
Konsesjonsavgifter	Ca. kr 120 000,- pr. år	Ca. kr 120 000,- pr. år
Eiendomskatt	Ca. kr 1 000 000,- pr. år	Ca. kr 250 000,- pr. år

SKL har inngått en utbyggingsavtale med Etne kommune som innebærer en maksimal utbetaling på ca. 15,5 millioner kroner. Dette kommenteres nærmere i NVEs kommentarer til vilkårene, Post 2.

Ingen av kommunene har krevd næringsfond eller andre typer fond. NVE registrerer at de berørte kommunene får et ikke ubetydelig økonomisk tilskudd som følge av en eventuell utbygging.

Forholdet til regionale planer

Naturvernforbundet i Hordaland mener at man forspiller muligheten til å vurdere Eikemovassdraget opp i mot andre verneverdige vassdrag i regionen slik det er planer om i OED sine "Retningslinjer for småkraftutbygging" som Hordaland Fylkeskommune skal ta stilling til. NVE vil bemerke at dette prosjektet ikke er å regne som småkraft, men er en ren overføring som skal utnyttes i eksisterende kraftverk.

NVEs konklusjon

Hovedproblemstillingen i denne saken er om SKL skal få gjennomføre en utvidelse av eksisterende anlegg som er avklart i Samlet Plan, eller om Eikemovassdraget skal forbli urørt. NVE legger vekt på faglige vurderinger der ressursutnyttelse og total miljøbelastning er viktige faktorer.

NVE mener det er viktig å fremme vannkraftprosjekter som utnytter allerede eksisterende magasiner og produksjonsanlegg (opprusting og utvidelsesprosjekter), og som gir tilgang på regulert kraft. Eikemo overføringen kan skje uten bygging av nye kraftstasjoner eller reguleringsmagasiner. Høy kvalitet på kraften tillegges vekt fordi NVE ser at en stor del av forventet tilgang på ny elektrisk kraft vil være uregulert kraft fra vindmøleparker og småkraftverk.

Etter NVEs syn vil imidlertid overføringen medføre negative konsekvenser for et stort og relativt uberørt dalføre og høyfjellsområde, med et relativt betydelig tap av inngrepsfri natur. NVE mener allikevel at med de avbøtende tiltak som er foreslått, og med gode tekniske og landskapsmessige utforminger vil området fremdeles beholde mange av sine kvaliteter. Bekkeinntakene vil isolert sett være generelt lite fremtredende inngrep i landskapet, og fjord til fjell gradienten av uberørt natur vil opprettholdes, men i noe mindre omfang. Etter NVEs vurdering vil det først og fremst være redusert vannføring i vassdraget, anleggsveien og det planlagte deponiet som gir et endret landskapsinntrykk.

NVE vil videre bemerke at store områder på Folgefonnhalvøya nå er vernet gjennom en omfattende prosess (Verneplan for Folgefonna). Det aktuelle tiltaksområdet var foreslått som et landskapsvernområde i denne prosessen, men etter en omfattende og samlet vurdering av ulike interesser ble området ikke omfattet av vernevedtaket.

NVE legger også vekt på at overføringen vil gi et betydelig tilskudd av fornybar energi. Tiltaket medfører heller ikke økte utslipp av CO², og bidrar til kraftbalansen. NVE viser også til at Etne kommune, Kvinnherad kommune og Hordaland Fylkeskommune er positive til utbyggingen.

SKL har alternativ B som sitt hovedalternativ med påhugg og tipplassering ved Øvre Vettrhusvatnet. NVE mener i likhet med SKL at alternativ B er

å foretrekke fremfor alternativ A som har påhugg og tipplassering i Vettrhuskardet. Alternativ B medfører en kortere veistrekning og medfører at man unngår direkte inngrep øverst i Skreddalen og den store randmorenen i dette området. NVE mener videre at det er lettere å få til en god landskapstilpasning av tippen ved Vettrhusvatnet enn i landskapsrommet øverst i Vettrhuskardet. Alternativ C innebærer en veiløs utbygging med påhugg og tipplassering i Vettrhuskardet. Også dette alternativet innebærer en tipplassering i Vettrhuskardet som NVE mener er en dårligere løsning enn ved Øvre Vettrhusvatnet. Når det gjelder den planlagte anleggsveien mener NVE at det må legges vekt på at både Etne og Kvinnherad kommune sterkt ønsker en permanent vei opp til anleggsområdet. Alternativ D som har tunnelutløp ved Nedre Vettrhusvatn har etter NVEs mening flere fordeler sammenlignet med de andre alternativene. Ved å flytte tunnelutløpet og deponiplasseringen unngår man helt inngrep i og ved Øvre Vettrhusvatnet som i dag er urørt. Nedre Vettrhusvatnet er allerede i dag berørt av tidligere reguleringer ved overføringen fra Sandvatnet. Alternativ Ds foreslåtte plassering av massedeponiet i et dalsøkk på nordsiden av Nedre Vettrhusvatnet vil etter NVEs mening kunne tilpasses landskapet på en god måte, og det er større tilgang på stedege masser for tildekking av deponiet enn for alternativ B. Den planlagte anleggsveien vil også kunne bli kortere enn for de andre alternativene. Eksakt trasé for anleggsveien mener NVE kan avklares i en eventuell detaljplanleggingsfase. NVE anbefaler at anleggsveien gjøres permanent. De økte kostnadene (ca. 6 millioner) ved en noe lenger tunnel mener NVE kan forsvares ved at Øvre Vettrhusvatn spares for inngrep, og at tunnelutløpet og deponi plasseres ved Nedre Vettrhusvatn som allerede er berørt av utbygging.

Konklusjon etter vassdragsreguleringsloven

Etter en samlet vurdering av de forelagte planer og innkomne høringsuttalelser anbefaler NVE at Sunnhordland Kraftlag AS får tillatelse til å overføre de øvre delene av Eikemoelva til Nedre Vettrhusvatnet etter alternativ D. NVE mener at fordelene og nytten av å gjennomføre tiltaket er større enn skadene og ulempene for allmenne og private interesser, og at § 8 i vassdragsreguleringsloven dermed er oppfylt. Vi anbefaler at tillatelsen gis på de vilkår som følger vedlagt.

I NVEs helhetsvurdering inngår også virkningene for miljø, naturressurser og samfunn av nødvendige kraftlinjer og andre elektriske anlegg. I denne saken er det kun snakk om en midlertidig anleggslinje i byggeperioden. Etter NVEs vurdering medfører ikke anleggslinjen skader eller ulemper av et slikt omfang at de har avgjørende betydning for om det omsøkte tiltaket kan tillates eller ikke. NVE vil sluttbehandle søknaden om bygging og drift av mid-

lertidig anleggslinje når søknaden om tillatelse etter vassdragsreguleringsloven er avgjort.

Konklusjon etter oreigningsloven

SKL har videre søkt om tillatelse etter Oreigningsloven til å ekspropriere nødvendige rettigheter og stevne til offentlig skjønn ved kunngjøring, samt om tillatelse til å ta rettighetene i bruk før skjønn er avholdt (forhåndstiltredelse). Etter reglene i vassdragsreguleringsloven følger det automatisk med ekspropriasjonstillatelse til å gjennomføre tiltaket. NVE kan ikke se at SKL har behov for separat ekspropriasjonshjemmel utover dette. SKL har også søkt om tillatelse til å ta eksproprieerte rettigheter i bruk før skjønn er avholdt. Etter oreigningsloven § 25 kan det gis tillatelse til forhåndstiltredelse før det foreligger rettskraftig skjønn. Når skjønn ikke er krevd, kan samtykke til slik forhåndstiltredelse bare gis i særlige tilfeller. Det avgjørende i denne sammenheng er om det vil føre til en urimelig forsinkelse for eksproprietanten å vente til skjønnskrevet er fremsatt. NVE kan ikke se at det i dette tilfellet er anført tilstrekkelige grunner som tilsier at det kan gis tillatelse til forhåndstiltredelse før skjønn er krevd, og NVE vil derfor ikke tilrå at det gis samtykke til forhåndstiltredelse samtidig med eventuell konsesjon. Søknad om forhåndstiltredelse kan eventuelt behandles av Olje- og energidepartementet etter at det er krevd skjønn.

NVE anbefaler at Sunnhordland Kraftlag gis tillatelse til allmannastevning på grunn av at inngrepet kan berøre rettigheter som ikke er kjent for eksproprietanten. Kjente eiere og rettighetshavere stevnes direkte.

Konklusjon etter energiloven

Tiltaket innebærer ingen nye permanente kraftledninger, men kun en midlertidig anleggslinje i byggeperioden. NVE vil behandle søknaden om anleggskonsesjon etter energiloven etter at søknaden om tillatelse etter vassdragslovgivningen er avgjort.

Konklusjon etter vannressursloven

SKL har også søkt om tillatelse etter vannressursloven. NVE kan ikke se at det er nødvendig med noen egen konsesjon etter vannressursloven i denne saken, som er en ren overføring uten bygging av nye kraftverk.

Kommentarer til vilkårene

Overføringen av øvre deler av Eikemoelva til Vetrhusvatnet skal utnyttes i de eksisterende kraftverkene Blåfalli III Høg og Blåfalli Vik. I denne saken foreslår NVE at det gis et eget vilkårssett etter vassdragsreguleringsloven som er basert på standard konsesjonsvilkår. Standard vilkår som ikke har relevans for det omsøkte prosjekt er ikke tatt med. NVE

har ikke funnet grunn til å kommentere poster i vilkårene der det foreslås brukt standard vilkår uendret og der det ikke har kommet innspill i høringsuttalelsene.

For øvrige poster har vi følgende kommentarer:

Post 1 – Konsesjonstid

Sunnhordland Kraftlag AS er eid av kommuner og kraftlag i Hordaland og Nord-Rogaland. 76 % av aksjene er direkte i offentlig eie. Resten er eid av lokale kraftlag, organisert som samvirkeleg.

SKL tilfredsstiller dermed kravene i vassdragsreguleringsloven til å få tidsbegrenset konsesjon med revisjonsadgang etter 30 år.

Post 2 – Konsesjonsavgifter og næringsfond

Det foreligger ingen krav om størrelsen på avgiftsatsene. NVE foreslår at avgiften settes til kr 8,- pr nat.hk. til staten og kr 24,- pr nat.hk. til kommunene. Dette er satser som er vanlige etter nye konsesjoner og som er likt satsene som ble gitt i forbindelse med konsesjon til bygging av Blåfalli kraftverk-Vik (jf. kgl.res. 20.06.2003). NVE vil beregne vannføringsøkningen etter reglene i vassdragsreguleringsloven.

I vilkårene for tillatelsen etter vassdragsloven til å bygge Blåfalli I kraftverk, gitt ved kgl.res. av 11.09.1981, ble det pålagt SKL å innbetale kr 600 000,- til Kvinnherad kommune til et næringsfond.

I denne saken er det ikke fremmet krav fra kommunene om tildeling av næringsfond eller fond av annen karakter. I forbindelse med den foreliggende søknaden har SKL og Etne kommune inngått en utbyggingsavtale. Avtalen inkluderer en engangsutbetaling på 8,5 millioner kroner med vilkår om at SKL får konsesjon og bestemmer seg for å bygge ut. Videre har avtalen to trappetrinn som gjør at Etne kommune kan nytte godt av en eventuell økning i strømprisen. Dersom spotmarkedprisen i de tre første årene etter produksjonsstart i gjennomsnitt ligger over 33 øre/kWh, løser dette ut 2 millioner kroner i tillegg, og dersom prisen kommer over 37 øre/kWh i år 4, 5 og 6 løser det ut ytterligere 5 millioner kroner. Maksimal utbetaling beløper seg dermed til ca. 15,5 millioner kroner. Avtalen kan reforhandles dersom eventuelt pålagte konsesjonsvilkår (eks. minstevannføring) gir redusert overført vannmengde og lavere produksjonsøkning.

NVE finner ikke grunn til å foreslå næringsfond til de berørte kommuner utover det som er avtalt med søker.

Post 7 – Godkjenning av detaljplaner

NVE forutsetter at SKL utarbeider en miljøoppfølgingsplan (MOP) for både anleggsvirksomheten og driftsperioden etterpå som relativt detaljert skal be-

skrive hvordan anleggsvirksomheten skal gjennomføres for å redusere virkningene på naturmiljøet og andre brukeinteresser mest mulig. MOP for anleggsperioden skal innarbeides i entreprenørens anbudsforutsetninger så lang det er nødvendig for å sikre gjennomføring av planen. Utarbeidelse av MOP må skje i samråd med kommunene, fylkesmannen og grunneierne.

NVE viser også til standardvilkårets krav om at kommunene skal ha anledning til å uttale seg om planer for anleggsveier og plassering av overskuddsmasser. Dette sikrer etter vårt syn kommunenes deltagelse i detaljplanleggingen. NVE forutsetter at det gjennom dette opplegget for detaljplanleggingen blir tatt stilling til alle innspill og forutsetninger som gjelder utforming/alternativer for tipper, riggområder, midlertidige og permanente anleggsveier, midlertidige kraftlinjer, sperredammer, bekkeinntak, massetak, dam og flomløp, tunnelpåhugg og tunnelutløp.

Det er påvist forekomster av hekkende rovfugl i nærheten av anleggsområdene. NVE forutsetter at SKL i en eventuell anleggsperiode hensyntar dette i tilstrekkelig grad og at dette innarbeides i MOP.

NVE vil bemerke at vilkåret gir hjemmel for godkjenning av planer, tilsyn med utførelsen, senere vedlikehold av utbyggingen samt opprydding av anleggsområder og landskapsmessige tiltak. Ved godkjenning av detaljplaner vil NVE legge vekt på at de tekniske inngrepene skal få en god utforming. Mulighet for steinsetting av bekkeinntak skal vurderes, jf. høringsuttalelse fra Etne kommune.

Post 9 – Automatisk fredete kulturminner

Alternativ D innebærer en ny deponiplassering og en noe endret veitrasé. NVE forutsetter at SKL avklarer forholdet til undersøkelsesplikten etter Kulturminnelovens § 9 med Hordaland Fylkeskommune.

Post 10 Forurensing m.m.

NVE foreslår at standardvilkåret settes inn. Vi gjør samtidig oppmerksom på at det ved en eventuell konsesjon må søkes spesielt til fylkesmannen om utslippstillatelse i anleggsperioden. Det vises for øvrig til kravet om miljøoppfølgingsplan som også skal dekke tiltak for å unngå forurensing.

Post 14 – Manøvreringsreglement mv.

I denne saken foreslår NVE at nåværende manøvreringsreglement for regulering av Kvandals- og Blådalsvassdraget i Etne og Kvinnherad kommuner gitt ved kgl.res.20.06.2003 oppdateres til også å omfatte overføringen av de øvre deler av Eikemoelva til Nedre Vettrhusvatn.

NVE mottok brev med vedlegg fra SKL datert 15.09.2009 der SKL påpeker et par mindre feil i gjel-

dende manøvreringsreglement for Blådalsvassdraget. Brevet er sitert her:

”Manøvreringsreglementet for Blådalsvassdraget, slik det ligg føre i SKL Produksjon AS sin siste konsesjon frå 20.06.2003, inneheld eit par mindre feil som vi vonar NVE kan rette opp ved eit passande høve. Feila er knytt til Midtbotnvatn og Sandvatn.

Midtbotnvatn

Etter konsesjon av 05.04.2002 er reguleringsgrensene for dette magasinet LRV kt. 700,0 og HRV kt. 771,0 moh. Det gir ei regulert høgde på 71,0 m. Vi ber om at oppgitt reguleringshøgde vert endre frå 70,0 m til 71,0 m.

Sandvatn

Ved konsesjon av 14.07.1989 vart det gitt løyve til å bygge dam i utløpet av Ytre Sandvatn. Det førte til ei permanent heving av dette vatnet som ei del av overføringa av vatn frå Indre Sandvatn til Vettrhusvatn. Situasjon før og etter dambygginga er vist på vedlagt skisse. I gjeldande reglement frå 20.06.2003 er hevinga av Ytre Sandvatn på 2,6 m angitt som reguleringshøgde. Går ein tilbake til reglementet frå 14.07.1989 er denne høgda kun oppført som oppdemning, ikkje reguleringshøgde. I og med at Sandvatn ikkje vert nytta som magasin vil vi tru at det er oppsettet frå 1989 konsesjonen som er korrekt. I så fall ber vi om at manøvreringsreglementet vert endra på dette punkt.

Vi vonar som sagt at NVE kan rette opp desse mindre feila ved eit passande høve, kanskje i samband med handsaminga av vår konsesjons-søknad for Eikemooverføringa.”

NVE har gjennomgått gjeldende manøvreringsreglement for Blådalsvassdraget og finner i likhet med SKL at reguleringshøyden for Midtbotnvatn er feil angitt i gjeldende reglement fra 20.06.2003. Ved kgl.res. 05.04.2002 ble reguleringsgrensene for Midtbotnvatn endret fra HRV 770,0 / LRV 700,0 til HRV 771,0 / LRV 700,0. Altså en økning i reguleringshøyden på 1,0 m. Reguleringshøyden ble ved en glipp ikke endret fra 70,0 til 71,0 m i reglementet som ble gitt 05.04.2002. Det ble for øvrig påpekt av OED i brev til SKL datert 28.10.2002 at korrekt reguleringshøyde i Midtbotnvatnet var 71,0 meter. I nytt reglement gitt ved kgl.res. 20.06.2003 ble imidlertid ikke denne feilen rettet opp, og står fortsatt som 70,0 meter. NVE anbefaler at reguleringshøyden for Midtbotnvatn nå korrigeres fra 70,0 til 71,0 m.

Videre påpeker SKL at gjeldende manøvreringsreglement fra 20.06.2003 angir en reguleringshøyde for Sandvatn på 2,6 meter. Også i tidligere gjeldende manøvreringsreglementer gitt ved kgl.res. 05.04.2002 og 01.03.1999 er Sandvatn ført opp med en reguleringshøyde på 2,6 meter.

Sandvatn er imidlertid ikke å betrakte som en regulering, men som en permanent oppdemming. Dette kommer frem av SKLs planendringsøknad daterert 26.09.1986 og i manøvreringsreglement gitt ved kgl.res. 14.07.1989 der Sandvatn ikke er ført opp med noen regulerings høyde, men med en oppdemming på 2,6 meter.

Etter NVEs mening må det anses som korrekt, som SKL påpeker, at Sandvatn ikke er å betrakte som et reguleringsmagasin, men som en ren oppdemming. NVE anbefaler at reglementet endres slik at det ikke oppgis noen regulerings høyde for Sandvatn.

Videre oppgir SKL at høyden på terskelen til inntaket i Sandvatn ikke er kote 797,3 som oppført i manøvreringsreglementet. Denne høyden er kontrollmålt til kote 797,1. NVE anbefaler at nedre kote for Sandvatn endres fra kote 797,3 til 797,1.

Oppdemningen i Sandvatn angis i gjeldende reglement til 2,6 meter, og skulle da tilsvare forskjellen mellom naturlig vannstand (794,9) og høyden på dammen i Sandvatn (798,0). Dette blir imidlertid 3,1 meter oppdemming og ikke 2,6 meter som angitt i gjeldende reglement. Opprinnelig var Sandvatn tre vann (ytre, midtre og indre Sandvatn) som ved oppdemningen ble til ett vann. Årsaken til at det står 2,6 meter i gjeldende reglement er sannsynligvis at man har tatt utgangspunkt i naturlig vannstand for Midtre Sandvatn som var kote 795,4. Forskjellen

Post 1 Reguleringer

NVE anbefaler følgende endringer:

Kotehøydene for Midtbotnvatn og Sandvatn endres til:

Magasin	Naturlig vannstand kote	Reg.grenser		Oppdemmm. m	Sekning m	Reg.høyde m
		Øvre kote	Nedre kote			
Midtbotnvatn	735,5	771,0	700,0	35,5	35,5	71,0
Sandvatn	794,9	798,0	797,1	3,1	0	-

Videre foreslås det tatt inn under *Overføringer*:

”Avløpet fra øvre del av Eikemovassdraget, nedbørfelt oppgitt til 8,9 km² blir overført til Vetrusvatn.

Post 5

NVE anbefaler at det tas inn en ny *Post 5* i manøvreringsreglementet. For å bidra til massetransport og opprensning på den eksisterende elvesletta i Skreddalen anbefaler NVE at tiltakshaver pålegges å stenge bekkeinntak 1 i en periode på to døgn i forbindelse med vår og høstflommer. Dersom dette skulle vise seg ikke å være tilstrekkelig mener NVE at det bør åpnes for at SKL også kan pålegges å holde bekkeinntak 2 stengt i samme periode. NVE anbefaler at SKL pålegges å overvåke og fotodokumentere situasjonen i Skreddalen. NVE forutsetter at SKL har tilgjengelig fotodokumentasjon for å dokumentere nåtilstanden.

mellom høyden på dammen og naturlig vannstand i Midtre Sandvatn er 2,6 meter. I gjeldende reglement er det imidlertid den naturlige vannstanden til Ytre Sandvatn som er oppført (794,9). I så måte er korrekt oppdemming 3,1 meter og ikke 2,6 meter. NVE anbefaler at oppdemningen i Sandvatn endres fra 2,6 m til 3,1 m.

NVE har ikke funnet det nødvendig å sende SKLs søknad om oppretting av disse mindre endringene i reglementet på høring. NVEs forslag til ny og oppdatert tekst for manøvreringsreglement er gitt i neste avsnitt.

Post 22 Merking av usikker is

Enkelte høringsparter har bemerket at isforholdene på Øvre Vetrhusvatnet blir dårligere som følge av det planlagte tiltaket. NVE bemerker at Øvre Vetrhusvatnet ikke berøres av alternativ D som har utløp i Nedre Vetrhusvatnet. Dette vannet er allerede berørt av eksisterende overføringer. NVE anbefaler imidlertid at posten om merking av usikker is inkluderes i vilkårene.

Kommentarer til manøvreringsreglement

NVE vil nedenfor kommentere de postene i gjeldende manøvreringsreglement gitt ved kgl.res. 20.06.2003 som NVE foreslår oppdatert.

NVE anbefaler at følgende tekst tas inn i ny *Post 5* i manøvreringsreglementet:

”Bekkeinntak 1 i Eikemooverføringen skal en gang i halvåret i forbindelse med vår- og høstflom stenges i en periode på to døgn for å bidra til økt massetransport og opprensning øverst i Skreddalselva. Dersom dette ikke skulle være tilstrekkelig for å hindre gjengroing av elveløpet kan NVE pålegge konsesjonæren også å stenge inntak 2 i samme tidsrom som for inntak 1. Konsesjonæren skal overvåke og fotodokumentere situasjonen i Skreddalen.”

*Øvrige merknader**Sjølgerde*

Enkelte høringsparter påpeker at elvene vil miste sin funksjon som sjølgerde for beitende husdyr i utmark. NVE mener at dette spørsmålet berører privatrettslige forhold som må avklares ved minnelige avtaler eller skjønn.

Oppfølgende undersøkelser vedrørende hydrologi

Småkraftentreprenørene AS krever i sin høringsuttalelse at vannmengdene som overføres fra de øvre delene av Eikemovassdraget måles. De ønsker å få sikre tall på hvor mye dette vil redusere produksjonen for eventuelle senere småkraftverk i Eikemovassdraget. De mener at måling av overført vann og betaling i samsvar med dette vil kompensere for den tapte produksjonen i resten av vassdraget. NVE mener at dette er en privatrettslig diskusjon som eventuelt ivaretas ved minnelige avtaler eller skjønn dersom det gis konsesjon til overføringen.”

NVEs forslag til vilkår for tillatelse for Sunnhordland Kraftlag AS til overføring av øvre del av Eikemoelva til Nedre Vetthusvatnet

1

(Konsesjonstid)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 10, post 3, 1. ledd.

Konsesjonen kan ikke overdras.

De utførte reguleringsanlegg eller andeler i dem kan ikke avhendes, pantsettes eller gjøres til gjenstand for arrest eller utlegg uten i forbindelse med vannfall i samme vassdrag nedenfor anleggene.

Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.

2

(Konsesjonsavgifter og næringsfond)

For den øking av vannkraften som innvinnes ved reguleringen for eiere av vannfall eller bruk i vassdraget skal disse betale følgende årlige avgifter: Til statens konsesjonsavgiftsfond kr 8,- pr. nat.hk. Til konsesjonsavgiftsfondet i de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer kr 24,- pr. nat.hk.

Fastsettelsen av avgiftene tas opp til ny vurdering etter tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer.

Økingen av vannkraften skal beregnes på grunnlag av den øking av vannføringen som reguleringen antas å ville medføre utover den vannføring som har kunnet påregnes år om annet i 350 dager av året.

Ved beregningen av økingen forutsettes det at magasinet utnyttes på en sådan måte at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig. Hva som i hvert enkelt tilfelle skal regnes som innvunnet øking av vannkraften avgjøres med bindende virkning av Olje- og energidepartementet.

Plikten til å betale avgiftene inntretr etter hvert som den innvunne vannkraft tas i bruk. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg, jf. tvangsfullbyrdsloven kap. 7.

Etter forfall påløper rente som fastsatt i medhold av lov av 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. § 3, første ledd.

3

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 og kontroll med vannforbruket og avgivelse av kraft, jf. post 18 kan med bindende virkning fastsettes av Olje- og energidepartementet.

4

(Byggefrister mv.)

Arbeidet må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonens dato og fullføres innen ytterligere 5 år. Under særlige omstendigheter kan fristene forlenges av Kongen. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

For hver dag noen av disse fristene oversittes uten tillatelse fra Olje- og energidepartementet, betaler konsesjonæren en mulkt til statskassen på kr 1 000,-.

5

(Erstatning til etterlatte)

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

6

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift mv.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, fornminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelse

ser ikke kan unngås, skal vedkommende myndighet underrettes i god tid på forhånd.

7

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene. Arbeidet kan ikke settes igang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

8

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN)

- a. å sørge for at forholdene i berørte vassdrag er slik at de stedege fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,

- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN) å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompensierende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN) å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompensierende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN) å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

V

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VI

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

9

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes fylkeskommunens kulturminneforvaltning med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 annet ledd, jf. §§ 3 og 4.

10

(Forurensning mv.)

Konsesjonæren plikter etter fylkesmannens nærmere bestemmelse:

- å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med reguleringen er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
- å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

11

(Ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Veger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre Olje- og energidepartementet treffer annen bestemmelse.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

12

(Terskler mv.)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan Olje- og energidepartementet pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprenskinger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan Olje- og energidepartementet pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Terskelpålegget vil bygge på en samlet plan som ivaretar både private og allmenne interesser i

vassdraget. Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

13

(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes eller brennes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan Olje- og energidepartementet pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

14

(Manøvreringsreglement mv.)

Vannslippingen skal foregå overensstemmende med et manøvreringsreglement som Kongen på forhånd fastsetter.

Viser det seg at slippingen etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Ekspropriasjonsskjønn kan ikke påbegynnes før reglementet er fastsatt.

15

(Hydrologiske observasjoner, kart mv.)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

De tillatte reguleringsgrenser markeres ved faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Kopier av alle karter som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Statens kartverk med opplysning om hvordan målingene er utført.

16

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av reguleringens virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. Olje- og energidepartementet kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

17

(Militære foranstaltninger)

Ved reguleringsanleggene skal det tillates truffet militære foranstaltninger for sprengning i krigstillefelle uten at konsesjonæren har krav på godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende ulemper eller innskrenkninger med hensyn til anleggene eller deres benyttelse. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

18

(Konsesjonskraft)

Konsesjonæren skal avstå til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 % av den for hvert vannfall innvunne øking av vannkraften, beregnet etter reglene i vassdragsreguleringsloven § 11 nr. 1, jf. § 2 tredje ledd. Avståelse og fordeling avgjøres av Olje- og energidepartementet med grunnlag i kommunenes behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning.

Staten forbeholdes rett til inntil 5 % av kraftøkningen, beregnet som i første ledd.

Olje- og energidepartementet bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraften tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med leveringssikkerhet som fastkraft og brukstid ned til 5000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, betales av den som tar ut kraften.

Konsesjonæren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Olje- og energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel.

Prisen på kraften, referert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, fastsettes hvert år av Olje- og energidepartementet basert på gjennom-

snittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet.

Unnlater konsesjonæren å levere kraft som er betinget i denne post uten at vis major, streik eller lockout hindrer leveransen, plikter han etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å betale til statskassen en mulkt som for hver kWh som urettelig ikke er levert, svarer til den pris pr. kWh som hvert år fastsettes av Olje- og energidepartementet, med et påslag av 100 %. Det offentlige skal være berettiget til etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å overta driften av kraftverkene for eierens regning og risiko, dersom dette blir nødvendig for å levere den betingede kraften.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny prøvelse etter 20 år fra vedtakets dato.

19

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

20

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av Olje- og energidepartementet til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår.

Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av Olje- og energidepartementet.

Ved overtredelse av de fastsatte bestemmelser gitt i loven eller i medhold av loven plikter konsesjonæren etter krav fra Olje- og energidepartementet å bringe forholdene i lovlig orden. Krav kan ikke fremsettes senere enn 20 år etter utløpet av det kalenderår da arbeidet ble fullført eller tiltaket trådte i virksomhet.

Gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2, 4, 14, 18 og 21 kan medføre at konsesjonen trekkes tilbake i samsvar med bestemmelsene i vassdragsreguleringsloven § 12, post 21.

For overtredelse av bestemmelsene i konsesjonen eller andre i loven eller i medhold av loven fastsatte bestemmelser, kan Olje- og energidepartementet fastsette en tvangsmulkt på inntil kr 100 000 pr. dag til forholdet er brakt i orden, eller inntil kr 500 000 for hver overtredelse, såfremt det ikke er

fastsatt annen straff for overtredelse av vilkåret. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Olje- og energidepartementet kan justere beløpene hvert 5. år.

21

(Tinglysing)

Konsesjonen skal tinglyses i de rettskretser hvor anleggene ligger. Olje- og energidepartementet kan bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglys-

ses som heftelse på de eiendommer eller bruk i vassdraget for hvilke reguleringene kan medføre forpliktelser.

22

(Merking av usikker is)

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av reguleringene og overføringene må merkes eller sikres etter nærmere anvisning av NVE.

Oppdatert Manøvreringsreglement for regulering av Kvandals og Blådalsvassdraget i Etne og Kvinnherad kommuner, Hordaland fylke

1.

Reguleringer

Magasin	Naturlig regul.-	Reg.grenser		Oppdemm. m	Senkning m	Høyde m
	vannstand kote	Øvre kote	Nedre kote			
Fjellhaugvatn	347,2	374,8	345,2	27,6	2,0	29,6
Staffivatn	422,3	437,0	420,0	14,7	2,3	17,0
Jemtelandsvatn	424,2	437,0	424,2	12,8	0	12,8
Blådalsvatn	673,1	711,1	611,0	38,0	62,1	100,1
Botnavatn	727,8	727,8	710,0	0	17,8	17,8
Midtbotnavatn	735,5	771,0	700,0	35,5	35,5	71,0
Sandvatn	794,9	798,0	797,1	3,1	0	-
Ytre Møsevatn	845,0	873,0	851,7	28,0	0	28,0
Indre Møsevatn	851,7	873,0	820,0	21,3	31,7	53,0
Blomsterskardsvatn	1034,1	1034,1	1004,1	0	30,0	30,0
Kvandalsvatn	771,1	771,1	741,1	0	30,0	30,0
Nesjastølsvatn	652,2	652,7	651,7	0,51	0,5	1,0

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner. Høydene refererer seg til Sunnhordland Kraftlag AS sitt presisjonsnivellement.

Overføringer

Avløpet fra Botnavatn, nedbørfelt oppgitt til 3,7 km² blir ført inn på driftstunnelen for Blåfalli III.

Avløpet fra Grønningenbekken ved kote 720, nedbørfelt oppgitt til 2,2 km², blir ført inn på driftstunnelen til Blåfalli III.

Avløpet fra Sandvatn, nedbørfelt oppgitt til 4,2 km², blir overført til Vetrusvatn.

Avløpet fra Vetrusvatn, nedbørfelt oppgitt til 9 km² + 4,2 km² (Sandvatn), blir overført til Blådalsvatn.

Avløpet fra Blomsterskardsvatn, nedbørfelt oppgitt til 10,4 km², blir overført til Blådalsvassdraget.

Avløpet fra Kvandalsvatnet, nedbørfelt oppgitt til 3,5 km² blir overført til Svartatjørn.

Avløpet fra Blåelva, nedbørfelt oppgitt til 17,2 km² inklusive overføringen fra Blomsterskardsvatn,

sammen med avløpet fra to nedbørfelt ved Sandahorgi, nedbørfelt til sammen oppgitt til 2,1 km², blir overført til Møsevatn.

Avløpet fra Fossabekken, nedbørfelt oppgitt til 0,9 km², blir ført inn på driftstunnelen til Blåfalli kraftverk - Vik.

Avløpet fra øvre del av Eikemovassdraget, nedbørfelt oppgitt til 8,9 km² blir overført til Vetrusvatn.

2.

Ved manøvreringen skal det has for øyet at vassdragsgets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene såvidt mulig ikke økes. Forøvrig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer,

snødybde mv. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som reguleringsplikter å oppbevare for hele reguleringsperioden.

4.

Viser det seg at slippingen etter dette reglementet medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.

5.

Bekkeinntak 1 i Eikemooverføringen skal en gang i halvåret i forbindelse med vår- og høstflom stenges i en periode på to døgn for å bidra til økt massetransport og opprensning øverst i Skreddalselva. Der som dette ikke skulle være tilstrekkelig for å hindre gjengroing av elveløpet kan NVE pålegge konsesjonæren også å stenge inntak 2 i samme tidsrom som for inntak 1. Konsesjonæren skal overvåke og fotodokumentere situasjonen i Skreddalen.

III. Høringsinstansenes bemerkninger til NVEs innstilling

Kvinnherad kommune har i brev datert 03.03.10 meddelt at de ikke har noen merknad til NVEs innstilling.

Etne kommune skriver i brev datert 31.03.10:

”Vi syner til NVE si tilråding til OED, oversendingsdokument datert 11.01.2010. Syner også til møte med Dykk 16.03.2010, der også Kvinnherad kommune og SKL tok del.

NVE si tilråding i saka er stort sett i tråd med Etne kommune sin samrøystes høyringsuttale frå 18.12.07. Etter vår vurdering er prosjektet tvillaust meir til nytte enn ulempe for berørte interesser. Planane er også støtta av m.a. Kvinnherad kommune og Hordaland Fylkeskommune. Fylkesmannen i Hordaland har nokre merknader, men motsett seg ikkje planane. Det aktuelle naturområdet rundt Eikemostølen vart også vurdert i samband med oppretting av verneområde ved Folgefonna. Fylkesmannen skreiv då at ”ei samla vurdering av potensialet for m.a. ny kraftutbygging og lineframføring gjennom området tilsier at de mest rette kan vere å prioritere andre samfunnsinteresser i dette området”. Fonnvatnet i Kvinnherad, med eit kraftpotensiale på 48 Gwh, vart derimot innlemma i vernet.

NVE har etter vårt syn gjort ei særskild grundig vurdering av framlagde planar og merknader i saka. Sjølv om der alltid følgjer naturinngrep med kraftutbygging, synast dei negative verkna-

dene i dette tilfellet å vere relativt avgrensa, sett oppimot nytteverdiene. NVE har i tillegg gjort framlegg om fleire avbøtande tiltak, m.a. flytting av påhogget ned til det allereie regulerte nedre Vetrhusvatnet. Der er ikkje behov for permanente kraftliner i prosjektet, og ein skal nytta eksisterande magasin og kraftstasjonar i Blåfalli. Begge kommunane ønskjer primært at anleggsvegen vert permanent, utifrå nytten for landbruk, friluftsliv, jakt m.m.

Vinteren 2009-2010 har vist at landsdelen tidvis kan kome i underskot på kraft. Ny produksjon på 65 Gwh/år er i så måte eit bra tilskot til kraftbalansen. Rein energi er også blant Noregs viktigaste bidrag i høve til klimautfordringane. I framlegg til klimaplan for Hordaland 2010-2020 ligg der inne ein strategi om at ”Hordaland skal vere ein føregangsregion i produksjon av fornybar energi” (planen er for tida ute på høyring).

Etne kommune er ein ”minsteinntektskommune” og ein kommune med relativt små inntekter frå kraftproduksjon. Inntektene frå Eikemooverføringa vil kome vel med i ein pressa kommuneøkonomi. Eikemoprojektet vil bidra til å halde oppe busetnad og aktivitet på den veglause sida av Åkrafjorden. Involverte grunneigarar har, som Etne kommune, inngått utbyggingsavtale med SKL. Der er planar om ei monaleg utbetring av hamnetilhøva på Tøsse. I dei siste åra har ein også satsa på reiseliv i området. Dei guida turane til Geitestølen vil kunne halde fram trass kraftplanane. Det er også gitt konsesjonsfritak for eit minikraftverk ved Skidalsvatnet aust for Eikemo, som også kan vere med og styrke busetnaden i grenda. Utan ny verdiskaping i området vil faren for fråflytting vere aukande.

Meir enn 60 % av arealet til Etne kommune er i dag bandlagt som verna vassdrag eller nasjonalpark. Vi meiner såleis at noko av dei resterande ressursane må kunne byggast ut, når dei negative verknaadane er klart mindre enn nytteverdien, slik som på Eikemo.

Vi håper OED kan prioritere saka om Eikemooverføringa, for om mogleg å få ei avgjerd før sommaren. Dersom positivt svar, vil SKL då kunne starte tunnelldring før vinteren, noko som vil vere eit stort føremon.”

I møte med departementet den 16. mars 2010 presiserte begge kommuner sitt ønske om at konsesjon ble gitt til dette tiltaket så snart som mulig.

I brev fra *Hordaland fylkeskommune* datert 23.02.10 heter det:

”Ved høyring av søknaden i 2008 gjorde fylkesutvalet i møte 24.1.08 følgjande vedtak om fråsegn i sak 3/08:

1. Fylkesutvalet er positiv til det omsøkte prosjektet om overføring av øvre delar av Eikemoelva til Vetrhusvatnet.

2. Det kan vera uregistrerte fornminne i området. Dersom det i samband med gravearbeid kjem fram funn eller konstruksjonar, må arbeidet straks stansast og fylkeskonservatoren få melding for ei nærare gransking på staden, jf. Kulturminnelova § 8, 2 ledd.

I høyringsrunden låg det føre tre alternativ A, B, og C med noko variasjon i vegframføring og plassering av tipp og anleggsområde. NVE si innstilling i saka er å gje løyve til tiltaket etter eit alternativ D, der utløpet av overføringstunnelen er flytta frå Øvre til Nedre Vetrhusvatn. Dette alternativet er grunngeve med ønskje om å unngå inngrep i Øvre Vetrhusvatnet som i dag er urørt, medan Nedre Vetrhusvatn allerede er påverka som følgje av eksisterande overføring frå Sandvatn og vidare til Blådalsvatn. Alternativet inneber justering av vegtrasé og tipp.

I arkeologisk registrering som vart gjort i samband med konsesjonssøknaden vart området for det no omsøkte alternativ D også gått over og undersøkt. Det vart ikkje gjort funn av automatisk freda kulturminne eller andre verneverdige kulturminne i dette området.

Slik vi vurderar saka er NVE si innstilling i tråd med fylkesutvalet si fråsegn frå januar 2008 som rår til at det vert gjeve løyve til tiltaket. Alternativ D er ei justering av omsyn til å unngå inngrep i eit urørt vatn, og er ikkje ei vesentleg endring som vil påverke fylkeskommunen sitt syn på saka.

Ellers minner vi om at tiltakshavar har plikt til å vise aktsemd, og straks å melde frå til Hordaland fylkeskommune dersom ein i samband med tiltaket skulle støyte på automatisk freda kulturminne, og at dette er vilkår som inngår i en eventuell konsesjon for tiltaket.”

Naturvernforbundet Hordaland skriver i brev daterert 22.02.10:

”Naturvernforbundet Hordaland (NVH) har motteke tilrådinga frå Norges Vassdrags- og Energidirektorat (NVE) til Olje- og energidepartementet (OED) om at Sunnhordland kraftlag (SKL) skal få konsesjon på å overføra øvre delen av Eikemovassdraget til Blådalen for å auka kapasiteten på kraftverket sitt der. Overføringa vil redusera den totale vassføringa i elva med 38 % og nær 100 % i øvre delen, der 7 bekkinntak skal demmast opp og overførast til Blådalen gjennom ein 5,7 km lang tunnell til Nedre Vetrhusvatn. Opp til vatnet, der tunnelmassane skal leggjast i eit 100 000 m³ stort deponi, skal det byggjast ein 4,3 km lang anleggsveg får Brandvikvatn.

NVH meiner at eit så stort inngrep ikkje bør tillatast i eit landskap av så stor verdi som her, med eit samanhengande kulturlandskap får fjell til fjord, og at den samla verkanden på dei dokumenterte interessene som blir påverka av utbygginga, ikkje er tilstrekkeleg vektlagt. Vi viser til

tidlegare høyringsuttaler samt til NVE sine kommentarar til denne og andre sine høyringsuttaler i utgreiinga som følgde med tilrådinga til OED dagsett 09.12.2009 (vedlagt). Alle sidereferansar i dette brevet viser til denne utgreiinga.

Naturvernforbundet Hordaland vil særleg peika på følgjande punkt:

(1) Kvatærgeologi

I det vestre dalføre opp frå Vetrhusstølen, som kallast Skreddalen, er det store rasmarke på vestsida knytt til ei geologisk sprekkesone, der grus og stein blir vaska ut kvart år i vårflaumen, og gir opphav til ein særmerkt pionervegetasjon på elvesletta i dalbotnen. Ved ei utbygging vil vatnet forsvinna i dei tre bekkene som renn ned i Skreddalen, noko som utbyggar – etter at Fylkesmannen hadde påpeika det – har foreslått kompensert ved ein eller to utspylingar for året frå inntak 1. Dersom denne innvendinga frå Fylkesmannen ikkje hadde kome, ville NVE truleg ha kome til å godkjenna prosjektet utan dei avbøtande tiltaka som no blir foreslått. Dette svekkar tilliten til NVE som godkjenningsorgan. Vidare blir det frå NVE gjort forsøk på å nedvurdere eller bagatellisera verdien av det sjeldne plantesamfunnet på elvesletta i Skreddalen (s. 125) ved å påpeika at ”Plantesamfunnet her karakteriseres som mindre interessant, og det ble ikkje registrert sjeldne plantearter her.” Interessante plantesamfunn treng ikkje berre å omfatta raudlista planter for å vera verneverdige, og det er ikkje berre enkeltartar som treng vern, men også sårbare og truga plantesamfunn.

(2) Hydrologi og minstevassføring

Som nemnt i konsekvensutgreiing til utbyggar (KU) og i vår høyringsuttale, blir vassføringa ved Vetrhusstølen redusert med 50 % og ved Eikemo med 38 %. I eit normalår vil dermed vassføringa ved Baklihølen (ved Eikemo) bli redusert til 0,7 m³/s i mars og 1,2 m³/s i august. I tørrår vil vassføringa bli endå lågare, og kan koma under 0,3 m³/s store deler av året, både vinter og tidleg haust. Ei så låg vassføring vil vera kritisk for aurebestanden i elva, særleg under gyteperioden om hausten. Det er i det heile ein stor mangel ved konsekvensanalysen at tørrårssituasjonen er så mangelfullt omtalt som tilfellet er. Tabell 9.5 viser berre endringane ved vassføringar over 1,5 m³/s.

På s. 125 i si utgreiing kommenterer NVE denne kritikken ved å visa til at dei krava som blei stilt i utgreiingsprogrammet, ikkje omfatta tørrårssituasjonen, og viser til foto-dokumentasjon av ei nær uttørka elv og ei grafisk framstilling. Men dersom ein går inn på vassføringskurvene i vedlegg 8, vil ein sjå at perioden med vassføring mindre enn 0,3 m³/s vil auka frå 2 til 4 veker i normalår og frå 5 til 8 veker i tørrår etter utbygging, og av det vil tredjeparten av endringa skje i gyteperioden om hausten (sml. s. 92). Foto-dokumentasjonen frå ein tørrårssituasjon

med 0,6 m³/s viser eit nær uttørka elveløp ved Eikemo. Det fins altså tilstrekkeleg dokumentasjon i KU, men NVE har valt å sjå bort frå den. I tillegg skriv NVE på s. 135 at *"KU er basert på en vurdering av alle forhold, også tørrårssituasjoner, og at det i tørre år vil kunne bli redusert gytesuksess for fisk i vassdraget, så betyr ikke det at fisken forsvinner."* Dette er direkte usant, konklusjonane deira bygger utelukkande på middelverdiar, og tørrårssituasjonen i vedlegg 8 blir ikkje nemnt, eller bagatellisert som utsagnet over viser. Denne utelatinga blir særleg alvorleg når ein ser på dei følgjane den kan få både for fisk og for fossefall som beitar på botndyr i elva, og faren for forureining av drikkevatt for beitande husdyr på grunn av koliforme bakteriar. På s. 137 prøver NVE å dra i tvil grunneigar Geir Arne Eikemo si innvending om at ein 50 % reduksjon i vassføringa ved Vetrhusstølen vil auka bakteriekonsentrasjonen i drikkevattnet, ved å påstå at det meste av vatnet i Stølsbekken og Sæterdalselva vil vera upåverka av inngrepet. Problemet, som er reelt nok for Geir Arne Eikemo, blir vidare avleid med at *"Dersom dette mot formodning skulle bli et problem i tørkeperioder, forutsetter NVE at SKL legger til rette for en alternativ drikkevannsforsyning i denne perioden."* Etter vår meining er det ikkje nok å "forutsette", her må ein stilla krav.

(3) Landskap og inngrepsfrie områder

Landskapet kring øvre delen av Eikemovassdraget har i dag villmarkspreg, og heile 48 km² er i følgje INON-definisjonen inngrepsfritt. Fjellområdet mellom Eikemo og Indre Botnane er eit av dei største villmarksområda i Hordaland som enno fins. Utbygginga vil bety ein reduksjon på 38 % av dette (15,7 km²), og vil kutta det inngrepsfrie området i to, tvers gjennom den lågalpine regionen.

På s. 133 nederst er det ein inkonsekvens som treng ein kommentar. Det står nemleg at *"NVE deler oppfatningen om at det er en omfattende (38 %) reduksjon i inngrepsfri natur som følge av tiltaket."* Så langt er det greit, men så held NVE fram med å seia at *"Inngrepene reduserer imidlertid ikke INON-områdene i kategorien villmarkspregede områder, det vil si områder mer enn 5 km fra tyngre tekniske inngrep."* Betyr dette at eit bekkinntak med demning og tunnel ikkje er eit "tyngre teknisk inngrep"? Påstanden på s. 134 er og tvilsam, etter å ha vedgått at INON-området mellom Eikemo og Folgefonna blir kutta i to av tiltaket, blir det likevel påstått at *"Gradienten av inngrepsfri natur fra fjord til fjell vil også fortsatt bestå, selv om området deles i to."* Dette er rett og slett ikkje i samsvar med dei faktiske forhold, inntaksdammene utgjer ein barriere av tekniske inngrep som går på tvers av gradienten frå fjord til fjell.

(4) Biologisk mangfold

KU har registrert fleire verneverdige plante og naturtypar som vil bli sterkt påverka av det planlagte tiltaket. Fleire av desse fins i tilknytning til vassdraget, og vil bli påverka av endringar i vassføringa. Dei mest dramatiske endringane vil skje like nedanfor dei sju bekkinntaka, der vassdraget blir så å seia tørrlagt, men heile vegen nedover vil redusert vassstand ha negative verknader. I denne delen av vassdraget er det også påvist forekomst av fossefall. Denne fuglen er svært følsom for endringar i vassstanden for å kunna beita på botndyr og insekter som lever i rannande vatn. Den regionalt sjeldne mosen svavrangmose (*Bryum muehlenbeckii*) observert fleire stader i fossesprøytsoner i vassdraget, bl.a. rett nedanfor inntak nr. 1 ved Heimre Sæterdalsvatn. Her vil truleg arten gå heilt ut, i følgje konsekvensanalysen. Også i Sæterdalselva ved Vetrhusstølen er arten observert. Verneverdige planter og plantesamfunn er også observert i utløpet frå Tjørndalsvatnet, der det også blir full tørrlegging ved den planlagte utbygginga. I tillegg kjem redusert vassstand på elvesletta lenger nede, i Skreddalen, med den før nemnte pionervegetasjonen, som er avhengig av stadig tilførsel av grus og sand. Då representantar for NVH, Bergen Turlag og Kvinnherad Turlag var på synfaring over fjellet til Eikemo frå Blådalen 6-7.9.08, oppdaga vi den nær truga arten søterot (*Gentiana purpurea*) i vegtraseen for den påtenkte anleggsvegen. I NVE si utgreiing blir det kommentert med at dette er ikkje noko nytt, for SKL har registrert fleire funn av denne planten frå før. Spørsmålet er kvifor dette ikkje er kome fram før no.

(5) Reiseliv og bygdeturisme

Eikemo er den einaste av dei veglause grendene på nordsida av Åkrafjorden der det framleis bur folk heile året. Tre av bruka er framleis i drift, og det går ein traktorveg opp til Vetrhusstølen, der Geir Arne Eikemo driv aktiv bygdeturisme i samarbeid med Åkrafjorden Oppleving sidan 2007, med sau- og geitebruk. Besøkstalet låg sommaren 2008 på 1 500 turistar, som blei frakta med båt til Tøsse og derifrå med traktor opp til stølen, der dei overnattar i sel eller telt og får servert gardsmat og får dra på fjellturar. I følgje Eikemo (s. 98-99) er denne turismen heilt avhengig av vatnet i Sæterdalselva og Stølsbekken, og både på Eikemo og på Vetrhusstølen er det fare for forureining av koliforme bakteriar ved for låg vassføring.

På s. 100 kjem det fram ein interessant opplysning. Grunneigar Geir Arne Eikemo m.fl. skriv nemleg at *"Under forhandlingane med SKL var veg ned Skreddalen eit svært sentralt tema, det vart nemnt (kor) kort vei det vart til felleskjøpet i Dimmelsvik sumarhalvåret. Vei var gjenomgangstema på kvart møte"*. Grunneigarane føler seg difor svikta og ført bak lyset av SKS når dei les i konsesjonssøknaden at "Rapporten har

totalt utelate vei ned Skreddalen, som vart framhalde av SKL som den store fordelten for brukarane på Eikemo. Denne vegstubben var for fleirtalet av brukarane den viktigaste grunnen til at dei skriv under på avtalen med SKL." Vidare at KU "tek til orde for å bevare Skreddalen som den er i dag, men samstundes tek vekk vatnet i dalen som gjer han til det spesielle miljøet den i dag har." Alternativ D, so no blir tilrådd, inneber deponi ved Nedre Vetrhusvatn, slik at anleggsvegen berre kjem til å gå dit, og verken Etne kommune eller SKL har planar om å forlenga han ned Skreddalen. Kommunen seier i sin høyringsuttale s. 74 at "På kort sikt er det avtalt at EK skal søkje å få signal frå Fylkesmannen i Hordaland om deira syn på veg, for å sjå om det er føremålstenleg å gå vidare med reguleringsarbeid. Uavhengig av det planmessige må EK også vurdere om kostnadene kan forsvarast utifrå nytten og sett oppimot andre tiltak kommunen treng midlar til. Det synast klart at gode heilårs hamneforhold ved Tøsse er viktigast å få løyst." Etne kommune satsar altså på opprusting av hamna på Tøsse framfor å byggja veg ned Skreddalen i 750-800 meters høgde over havet. Men det alvorlegaste her er at SKL har lurt grunneigarane på Eikemo til å selje fallrettane sine til dei ved å lova dei veg over fjellet, noko dei måtte vita at dei ikkje kunne halda. Hadde grunneigarane visst at dette var rein bløff, er det tvilsamt om dei hadde gått med på salet, same kor mykje pengar SKL hadde lagt på bordet til dei.

(6) Konklusjon

NVE skriv avslutningsvis for å argumentera for at deira overføringsprosjekt er best og difor bør behandlast først, at "Overføringen er vidare å betrakte som et opprustings/utvidelsesprosjekt som hensyntar muligheten for økt produksjon i allerede eksisterende kraftverk. En avgjørelse av overføringen først vil også klarlegge hvilket resterende produksjonspotensiale som er aktuelt for de planlagte småkraftverkene." (Eikemo og Tøsse).

Her burde omsynet til 65 GWh fornybar energi ha blitt vege opp mot dei langt større skadene på vassdragsnaturen – 50 % redusert vassføring i heile vassdraget, tap av biologisk mangfald, inngrepsfrie områder og høgfjellsnatur, skader på lokal turisme og næringsliv – samanliknast med dei to planlagte småkraftverka, som rett nok produserer mindre energi, men er med på å styrka busettinga på Eikemo og bærekraftig bruk av vassdragsnaturen der, men som medfører redusert vassføring på ein mindre strekning (ca. 2 km). Ei slik vurdering er ikkje blitt gjort.

Vidare har utbyggar, etter NVH si meining, med eller utan NVE sitt vitande, skaffa seg fallrettane under falske føresetnader. Dette bør få konsekvensar for utbyggar og for utfallet av denne konsesjonssøknaden med NVE si tilrå-

ding og senda heile saka tilbake til ny høyring. Vi minner og om at føre var-prinsippet og kravet om kunnskapsbasert forvaltning no er nedfelt i den nye Naturmangfalova § 9, der det heiter: "Når det treffes en beslutning uten at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger den kan ha for naturmiljøet, skal det tas sikte på å unngå mulig vesentlig skade på naturmangfoldet. Foreligger det en risiko for alvorlig eller irreversibel skade på naturmangfoldet, skal ikke mangel på kunnskap kunne brukes som begrunnelse for å utsette eller unnlate å treffe forvaltningstiltak." Dette tilseier og at konsesjonssøknaden blir vurdert på nytt, og då med MD som høyringsinstans."

IV. Departementets bemerkninger

1. Innledning

Sunnhordland Kraftlag AS (SKL) er eid av kommuner og kraftlag i Hordaland og Nord-Rogaland, hvorav 76 prosent av aksjene er i direkte offentlig eie. Resten av aksjene eies av de lokale kraftlagene organisert som samvirkelegag.

SKL eier og driver 7 kraftverk med en midlere årsproduksjon på om lag 1 600 GWh i kommunene Kvinnherad, Fusa og Stord.

Utbyggingsområdet ligger i Etne og Kvinnherad kommuner og omfatter de tre dalførene Sæterdalen, Skreddalen og Blådalen. Det omsøkte tiltaket om overføring av vann fra øvre del av Eikemoelva til Vetrhusvatnet, er en del av SKLs "Generalplan for Blådalsvassdraget". Overføringen skal utnyttes i eksisterende anlegg og vil kunne øke produksjonen med ca. 65 GWh.

I dag er det ingen reguleringer i Eikemovassdraget. Direktoratet for Naturforvaltning har gitt unntak fra Samlet Plan for det omsøkte prosjektet. Området berører ikke vernede vassdrag eller områder vernet etter naturvernlovgivningen.

I departementets vurdering av om konsesjon skal gis etter vassdragslovgivningen, må fordelene og ulempene ved det omsøkte tiltaket veies opp mot hverandre. Bevaring av naturmangfoldet inngår i skjønnsutøvingen ved saksbehandling etter vassdragslovgivningen. Det innebærer at Eikemooverføringen og miljøkonsekvensene av tiltaket skal vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der tiltakets bidrag til den nasjonale satsingen på fornybar energi og hensynet til kraftforsyningen avveies mot tapet eller forringelsen av naturmangfoldet.

Bestemmelsen i naturmangfoldloven § 8 og prinsippene i samme lov §§ 10 til 12 legges til grunn som retningslinjer for vedtak etter vassdragsreguleringsloven. Det vises i den sammenheng til forvaltningsmålene om naturtyper, økosystemer og arter i naturmangfoldloven §§ 4 og 5. Disse forvaltningsmålene blir iaktatt ved departementets behandling av overføringssøknaden.

2. Utbyggingsalternativ

SKL har søkt om *alternativ B* som hovedalternativ. Planene går ut på å overføre vann fra et areal på 8,9 km² øverst i Eikemovassdraget til kraftverkene i Blådalsvassdraget. Arealet består av åtte delfelt. Tiltaket medfører bygging av en ca. 4,6 km lang vanttunnel med syv bekkeinntak fra østre enden av Øvre Vettrhusvatnet til helt øst i tiltaksområdet i Eikemovassdraget. Bekkene tas inn via sjakter med unntak av Heimsta Sæterdalsvatnet (inntak 7) som overføres via mikrotunnel og et naturlig bekkeløp, før det tas inn på tunnelen. Den planlagte anleggsveien går fra eksisterende anleggsvei i Blådalen, og blir ca. 3,7 km lang.

Alternativ A avviker fra hovedalternativet ved at påhogget for overføringstunnelen ligger i Vettrhuskardet (Skreddalen). Anleggsvei og kraftledning blir ca. 1 km lenger, og aktivitet og tyngre inngrep blir lagt inn i nedslagsfeltet til den i dag uberørte Eikemoelva.

Alternativ C er likt alternativ A, men anleggsdriften i Vettrhuskardet vil skje veiløst med inntransport av utstyr med helikopter og på snø.

I høringen av søknad med konsekvensutredning ble muligheten for å flytte utløpet av overføringstunnelen fra Øvre til Nedre Vettrhusvatn tatt opp. NVE ba om at SKL redegjorde for et slikt alternativ, kalt *alternativ D*. Etter en vurdering av inngrep og konsekvenser og de gjennomførte konsekvensutredningene, kom NVE til at alternativ D var tilstrekkelig belyst til at vedtak kan fattes.

3. Fordeler og ulemper

Det er i hovedsak påhugg, deponi plassering og anleggsveilengde som skiller de ulike alternativene. Ut fra en helhetlig vurdering, finner ikke departementet det nødvendig å gå nærmere inn på alternativ A og C. Forskjellene på de ulike alternativ vil imidlertid bli omtalt der det er hensiktsmessig under enkelte tema i departementets vurderinger.

Overføringen vil i følge søker gi en produksjonsøkning i kraftverkene Blåfalli III og Blåfalli Vik på ca. 65 GWh/år. Tiltaket er et rent overføringsprosjekt der vannet utnyttes til å bedre produksjonen i allerede eksisterende vannkraftverk. I anleggsfasen vil tiltaket kunne gi økt sysselsetting. Økt kraftproduksjon vil gi inntekter til Kvinnherad og Etne kommuner i form av økte skatter, konsesjonskraft og -avgifter.

Tiltaket vil medføre negative konsekvenser for natur og miljø. Tiltaket medfører syv bekkeinntak som innebærer inngrep i et urørt naturområde. Vannføringen nedstrøms de planlagte inntakene blir redusert. Rett nedstrøms inntakene vil vannstrengen fremstå som tørr, med gradvis økende restvannføring (ca. 62 prosent ved utløpet i sjøen). Dette vil ha negativ innvirkning på landskapsopplevelsen. Det forventes redusert massetransport og

erosjon i hele vassdraget og det vil kunne føre til økt jengroing.

Tiltaket vil redusere INON Sone 2. Tiltaket vil påvirke enkelte sjeldne naturtyper og arter. Det er registrert hekkeplasser av rødlistet rovfugl ved tiltaksområdet.

Med alternativ D unngår man inngrep i Øvre Vettrhusvatnet, som i dag er urørt. Plasseringen av veitrasé endres også med dette. Kortere anleggsvei er en fordel for selve opplevelsesverdien av området.

4. NVEs innstilling

NVE anbefaler at Sunnhordland Kraftlag AS får tillatelse til å overføre de øvre delene av Eikemoelva til Nedre Vettrhusvatnet etter alternativ D. Dette alternativet har etter NVEs mening flere fordeler sammenlignet med de andre alternativene. Ved å flytte tunnelutløpet og deponi plasseringen unngår man helt inngrep i og ved Øvre Vettrhusvatnet som i dag er urørt. NVE mener at fordelene og nytten av å gjennomføre tiltaket er større enn skadene og ulempe for allmenne og private interesser, og at vilkårene i vassdragsreguleringsloven § 8 er oppfylt.

NVE vil sluttbehandle søknaden om bygging og drift av midlertidig anleggsledning etter at tillatelse i medhold av vassdragsreguleringsloven er gitt.

5. Høringsinstansenes syn på NVEs innstilling

Olje- og energidepartementet fikk oversendt NVEs innstilling til søknaden fra SKL i brev av 9. desember 2009. Departementet sendte innstillingen på høring til *Etne* og *Kvinnherad* kommuner og *Hordaland* fylkeskommune. Kommunene er ikke bare positive til, men ønsker også dette prosjektet gjennomført. *Hordaland fylkeskommune* er positiv til overføringen. *Naturvernforbundet Hordaland* mener imidlertid at inngrepet ikke bør tillates i et landskap av så stor verdi som her.

6. Olje- og energidepartementets vurdering

Kunnskapsgrunnlaget

I samsvar med naturmangfoldloven § 8 første ledd bygger departementet på følgende kunnskapsgrunnlag:

- NVEs innstilling av 9. desember 2009 med høringsuttalelser til søknaden
- Søknad av 26. september 2007 fra SKL
- Fagrapport fra Ambio Miljørådgivning for fagtema landskap og biologisk mangfold (juli 2007), samt to notater om henholdsvis hydrologi (Sweco Grøner september 2007) og rovfugl (Ambio Miljørådgivning juni 2007)
- Høringsuttalelser til NVEs innstilling
- Notat fra SKL oktober 2009 med kort beskrivelse av nytt alternativ D

- Departementets befaring av prosjektområdet september 2010.

Samlet belastning

I henhold til naturmangfoldloven § 10 skal en påvirkning av et økosystem vurderes ut i fra den samlede belastningen økosystemet er eller vil bli, påvirket av. Dette fordrer kunnskap også om andre tiltak og påvirkninger på økosystemet slik at en kan identifisere den samlede belastningen. Vurderingene skal ta hensyn til både eksisterende og forventede fremtidige inngrep.

Det omsøkte tiltaket er et rent overføringsprosjekt som skal utnyttes i eksisterende magasiner og kraftverk i Blådalsvassdraget, dvs. at det vil være en del av et større og eksisterende vassdragstiltak for kraftproduksjon. Blådalsvassdraget ligger mellom Hardangerfjorden og Åkrafjorden i Kvinnherad og Etne kommuner. Vassdraget har sitt utspring i Folgefonna og renner ut i Matrefjorden.

Tiltaksområdet omfatter de tre dalførene Sæterdalen, Skreddalen og Blådalen og ligger langt og høyt til fjells. Reguleringen i Blådalsvassdraget omfatter i dag åtte magasiner. Det er bygd veg fra Matre til kraftverket ved innerste enden av Blådalsvatn, som er det største magasinet. Anleggsveien i Blådalen blir mye brukt som adkomst til fjellområdet, men er stengt i vinterhalvåret. Store deler av influensområdet blir brukt til friluftsliv. Det aktuelle området er i gjeldende kommunalplaner for Kvinnherad og Etne kommuner vist som LNF-område. Utbyggingsplanene kommer ikke i konflikt med vedtatte reguleringsplaner.

Skreddalselva og Sæterdalselva har samløp etter Vetrhusstølen og fortsetter som Eikemoelva. Det er ingen reguleringer i Eikemovassdraget i dag. Det går en bygdevei fra fjorden opp til Eikemogrenda, der det er fem gårdsbruk. En skogsvei går videre opp til Vetrhusstølen hvor det ligger flere stølsbygninger. Her drives aktiv seterdrift i sommerhalvåret.

I Eikemoelva er det planer om 2-3 småkraftverk i regi av grunneierne på Eikemo. SKL har søkt om konsesjon for Tøsse kraftverk (småkraftverk), og Småkraftentreprenørene AS har en søknad under forberedelse for et småkraftverk nederst i vassdraget.

Det er ikke funnet opplysninger om annen arealbruk eller utnytting av naturressurser i verken tiltaks- eller influensområdet.

Biologisk mangfold

Tiltaket synes å ha relativt begrensede negative effekter på biologisk mangfold. Ved vurdering av forvaltningsmål for naturtyper, økosystemer og arter bygger konsesjonsmyndigheten på at den samlede konsekvensen for biologisk mangfold i konsekvensutredningen er angitt som "liten negativ" for dette

tiltaket. Virkningene knytter seg primært til effekten av redusert vannføring i elver og bekker. Rett nedenfor bekkeinntakene vil enkelte sjeldne mosearter kunne påvirkes negativt. Ingen av disse er imidlertid oppført på den nasjonale rødlista. Det oppgis at én lokalitet av mosearten *svavrang* trolig vil forsvinne, men arten vil finnes andre steder i området. Departementet finner derfor at målet om levedyktig bestand i naturlig utbredelsesområde, jf. naturmangfoldloven § 5, er ivaretatt. Selv om påvirkning av disse moseartene er uheldig og det selvsagt er viktig å ivareta ikke bare rødlistete, men også sjeldne og sårbare arter, finner ikke departementet å tillegge den negative innvirkningen på disse moseartene avgjørende vekt i vurderingen.

Den nær truede plantearten *søterot* er observert i veitraseen til den planlagte anleggsveien. NVE mener at en detaljplanlegging kan sikre at en eventuell veitrasé legges utenom lokaliteter med søterot. Departementet forutsetter at planleggingen vil ivareta de nødvendige hensyn til denne truede plantearten og anser i likhet med NVE, heller ikke funnet av denne arten som avgjørende for konsesjonsspørsmålet. Slik det ble redegjort fra søker under departementets befaring, antas planene ikke å komme i konflikt med lokalitetene for denne arten.

Det er gjennomført to befaringer i mai/juni 2007 for å registrere hekkeplasser av rødlistet rovfugl i aktuelt tiltaks- og influensområde, jf. notat fra Ambio Miljørådgivning. Aktuelle hekkeplasser for rovfugl innen området var på forhånd lokalisert ved kartstudier. Det ble funnet hekkeplasser av rovfugl tett ved tiltaksområdet, men hekkeplassene brukes ikke årlig. Flere av reirplassene vil bli forstyrret av anleggsarbeidet. Som avbøtende tiltak foreslås det at utbygger undersøker om det foregår hekking på de aktuelle lokalitetene innen anleggsarbeidet starter. Sensitiv periode er tiden mars- august, og hvis mulig bør anleggsarbeidet legges utenom denne perioden. Departementet forutsetter at utbygger ivaretar hensynet til rovfugl på den måte som tilrås i rapporten.

Det er selvrekrutterende fiskebestander i Vetrhusvatna, Skreddalselva, Sæterdalselva og Eikemoelva. Samlet konsekvens for fisk vurderes i konsekvensutredningen til liten negativ. Naturvernforbundet mener imidlertid at det er tatt for lite hensyn til betydningen av tørrårssituasjoner, men departementet kan ikke se at det fremkommer noe nytt i Naturvernforbundets uttalelse som faktisk ikke er vurdert i KU og NVEs innstilling. Det vil være de øvre delene av Skreddalselva og Sæterdalselva som får størst reduksjon i vannføring og vanddekket areal. Lenger ned i vassdraget vil restvannføringen redusere ulempene vesentlig, og dette vil sannsynligvis sikre at vassdraget vil beholde levedyktige bestander av aure. Når det gjelder den mer storvokste aurebestanden i Øvre Vetrhusvatn, vil denne ikke

bli berørt ved alternativ D som tilrådd av NVE. Departementet forutsetter at negative konsekvenser for berørte fiskebestander til en viss grad kan avbøtes med tiltak. Departementet viser til at Direktoratet for naturforvaltning, i medhold av standardvilkårene, kan pålegge konsesjonshaver å sørge for tilfredsstillende forhold for bl.a. fiskens reproduksjon og vandringsmuligheter og at de naturlige livsbetingelsene for øvrig forringes minst mulig.

I Skreddalen er det verdifulle kvartærgeologiske forekomster. Alternativ D som tilrådd av NVE vil ikke påvirke de kvartærgeologiske forekomstene i Vetrhuskardet i Skreddalen. Redusert vannføring i flere bekker og elver vil få konsekvenser for de kvartærgeologiske forekomstene. Det er registrert sandmorener, rasmarker og sandur på en aktiv elveslette i Skreddalen. Redusert vannføring og dermed massetransport, øker sannsynligheten for gjengroing av elvesletten. Slipping av flomvatn fra enkelte inntak vil avgrense konsekvensene, og departementet finner derfor ikke at påvirkningen av de kvartærgeologiske verdiene er av slik art at tiltaket ikke kan gjennomføres. Se for øvrig nærmere pkt. 7 om Departementets vurdering av manøvreringsreglementet. Departementet konkluderer med at foreliggende informasjon er beslutningsrelevant, jf. naturmangfoldloven § 8, og legges til grunn for tilrådingen.

Urørt natur

Det omsøkte tiltaket vil medføre negative konsekvenser for et stort og forholdsvis uberørt dalføre og høyfjellsområde, og redusere området verdi som landskap. Konsekvensene av redusert vannføring i flere bekker og elver blir størst øverst i vassdraget. Det vil imidlertid være en stor restvannføring i de mest brukte områdene ved Eikemo og Vetrhusstølen. Et INON Sone 2 område reduseres med om lag 38 prosent med det som resultat at de inngrepsfrie arealene fra fjord til fjell splittes i to. Departementet vil imidlertid påpeke at inngrepene ikke reduserer INON-områder i kategorien "villmarkspregede områder". Tiltaksområdet ligger i nærheten av Folgefonna nasjonalpark, men grenser ikke direkte opp til nasjonalparken. Departementet viser til at utbyggingsområdet inngikk i et område som var foreslått som landskapsvernområde. Potensiale for kraftutbygging var en av de faktorer som ble nevnt når området faktisk *ikke* ble omfattet av vernevedtaket. Fylkesmannen skrev bl.a. at:

"ei samla vurdering av potensialet for m.a. ny kraftutbygging og lineframføring gjennom området tilsier at det mest rette kan vere å prioritere andre samfunnsinteresser i dette området". Etter departementets mening må dette tillegges vekt for konsekvensvurderingen.

Fylkesmannen i Hordaland mener at omsøkte utbygging vil ha stor negativ konsekvens for inngrepsfri natur og redusere områdets verdi for landskap, friluftsliv og geologi. Departementet bemerker imidlertid at alternativ D er et bedre alternativ sett ut fra fylkesmannens innvendinger. Alternativ D har flere fordeler sammenlignet med de øvrige alternativene når det gjelder konsekvenser for natur og landskap. En utbygging etter alternativ D vil forsåne det mest sårbare og urørte naturområdet ved Øvre Vetrhusvatn. Tunneldriften gir ca. 100 000 m³ masser. Deponiet var i henhold til søknaden alt. B planlagt etablert nord for Øvre Vetrhusvatnet. Ved å flytte tunnelutløpet og deponiplasseringen til Nedre Vetrhusvatnet, unngår man helt inngrep i og ved Øvre Vetrhusvatnet. Nedre Vetrhusvatnet er i dag berørt av tidligere reguleringer. Plasseringen av massedeponiet i et dalsøkk på nordsiden av Nedre Vetrhusvatn ble påvist under befaringen, og vil kunne tilpasses landskapet på en god måte. Den planlagte anleggsveien vil med dette bli kortere, og dette er en fordel når det gjelder innvirkning på landskapet. Valg av utbyggingsalternativ synes å harmonere godt med prinsippet om "best lokalisering" i naturmangfoldloven § 12.

Bekkeinntakene innebærer tekniske inngrep som ikke vil bli særlig fremtredende i landskapet. Avbøtende tiltak vil også bli vurdert. Departementet ble forevist alle de planlagte bekkeinntakene under befaringen av prosjektet. Av disse innebærer bekkeinntak nr. 6 (beliggende i øvre del av Sæterdalen) det største tekniske inngrepet iom dette inntaket vil kreve en ledemur. Detaljplanene for og utformingen av denne muren er imidlertid endret en del siden konsesjonssøknaden ble sendt inn, og er nå også planlagt plassert noe høyere opp i Sæterdalen. Med den nye beliggenheten vil ikke tiltaket bli synlig ned fra dalen, slik det ble etter de opprinnelige planene.

Det planlegges ingen permanente kraftledninger i forbindelse med anlegget. Dette har også betydning for den helhetlige vurderingen av tiltakets innvirkning på landskapet. Anleggsledningen medfører ikke ulemper av større betydning for om konsesjon for dette tiltaket skal gis eller ikke. NVE vil sluttbehandle søknaden om bygging og drift av midlertidig anleggsledning etter tillatelse etter vassdragsreguleringsloven foreligger.

Med de tilpasninger og forbedringer som følger av alternativ D og med de muligheter som foreligger til ulike avbøtende tiltak, finner departementet at innvirkning på urørt natur ikke kan være avgjørende for konsesjonsspørsmålet i denne saken. Departementet kan heller ikke se at det er mulig å finne tekniske løsninger som med mindre inngrep gir samme energiproduksjon, jf. naturmangfoldloven § 12.

Samlet vurdering av tiltaket i henhold til prinsippene i naturmangfoldloven

Vedtaket bygger på søknad med utredninger, som sammen med foreliggende kunnskap fremkommet blant annet gjennom NVEs innstilling, høringen og befaringer av prosjektområdet, gjør at det etter departementets vurdering foreligger tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag til å kunne fatte vedtak i saken, jf. naturmangfoldloven § 8. Materialet antas å gi den kunnskap som kreves om arters bestandssituasjon, utbredelse av naturtyper og den økologiske tilstanden i området. Med det foreliggende kunnskapsgrunnlag kan ikke departementet se at føre – var vurdering etter naturmangfoldloven § 9 må iakttas særskilt. Naturmangfoldloven §§ 4 og 5 og 10 – 12 er vurdert og tatt hensyn til i departementets behandling av søknaden.

Det omsøkte tiltaket er et rent overføringsprosjekt som skal utnyttes i eksisterende magasiner og kraftverk i Blådalsvassdraget, dvs. at det vil være en del av et større og eksisterende vassdragstiltak for kraftproduksjon. Departementet finner at utbyggingen gir en relativt beskjeden økning i den samlede belastningen på naturmangfold og økosystemer i regionen, jf. naturmangfoldloven § 10. Med regionen menes her området rundt Blådalsvassdraget beliggende i Kvinnherad og Etne kommuner. I og med tiltaksområdet ligger i nærheten av nasjonalpark og andre landskapsvernområder, vil den samlede belastningen i området naturlig nok være begrenset hvis en legger til grunn en videre definisjon av "region".

Det omsøkte tiltaket vil medføre negative konsekvenser for et stort og forholdsvis uberørt naturområde, og tiltaket innebærer negativ påvirkning av natur og arter. Formålet med utbyggingen er å øke produksjonen av fornybar elektrisk kraft. Departementet bemerker at forringelsen av naturmangfoldet på sikt som følger av inngrepene må ses i sammenheng med dette formålet. For å kunne imøtekomme nødvendige og grunnleggende behov for kraftforsyningsikkerhet og den forutberegnelighet regulerbar kraft gir, må hensyn til andre samfunnsinteresser iblant veie tyngre enn hensyn til naturmangfoldet. Ny regulerbar vannkraft har en særlig høy verdi fordi innslag av en stadig større andel uregulert kraftproduksjon ikke gir det samme handlingsrom for utnyttelsen av energiresursene fremover. Eikemooverføringen er et rent utvidelsesprosjekt. Gjennom bedre utnyttelse av eksisterende reguleringer, magasiner og anlegg gir den omsøkte Eikemooverføringen etter alternativ D et verdifullt tilskudd av fornybar kraft med reguleringsevne. Hensyn til verdien av den nye regulerbare kraften som denne utbyggingen medfører og at dette tiltaket vil gi bedre utnyttelse av allerede *eksisterende* anlegg, tillegges derfor tung vekt i departementets vurdering.

Konklusjon

Departementet legger stor vekt på at Etne og Kvinnherad kommuner ønsker det omsøkte tiltaket. Fylkeskommunen er også positiv til det omsøkte tiltaket. Etter en helhetsvurdering er Olje- og energidepartementet kommet til at fordelene ved tiltaket er større enn ulempene for allmenne og private interesser, jf. vassdragsreguleringsloven § 8. Tiltaket omfatter overføring av de øvre delene av Eikemoelva til Nedre Vetrhusvatnet etter alternativ D og på de vilkår som foreslått av NVE.

Redusert vannføring i Sæterdalselva, Skreddalselva og Eikemoelva vil medføre bakteriekonsentrasjoner som vil påvirke vannlevende organismer og overstige grenseverdiene for badevannskvalitet, men departementet ser ikke på konsekvensene for vannkvalitet som særlig alvorlige. Departementet tilrår at Sunnhordland Kraftlag AS gis tillatelse til overføringen etter lov om vern mot forurensninger og avfall § 11. Det må søkes særskilt om tillatelse etter forurensningsloven for utslipp i forbindelse med anleggsarbeidene.

Tillatelsen er i lys av de foreslåtte vilkårene for konsesjonen hva gjelder naturforvaltning, forurensing, vannslipping mv. i tråd med naturmangfoldloven § 11 om at tiltakshaver skal dekke kostnadene ved å hindre eller begrense skade på naturmangfoldet som tiltaket volder.

Nærmere om anleggsvei

Utbyggingen forutsetter en anleggsvei opp til Vetrhusvatna. En anleggsvei vil medføre landskapsmessige endringer og veien vil være et synlig og arealkrevende inngrep i området. Fylkesmannen vil derfor at anleggsvei fjernes ved avsluttet utbygging. Kommunene fremhever imidlertid at en permanent vei frem til utbyggingsområdet vil være positivt for det tilrettelagte friluftslivet ved at området blir lettere tilgjengelig og at vei vil være nyttig for enkelte næringer, for eksempel beitedrift. Etter NVEs syn vil veien bidra til at området rundt Vetrhusvatn og Skreddalen blir lettere tilgjengelig for det mer tilrettelagte friluftslivet og at veien vil være positiv for lokalt næringsliv og turisme.

Anleggsveien som vil gå opp fra eksisterende vei og opp til Vetrhusvatna, ligger i ulendt og til dels bratt terreng. Skredfaren er utredet i rapport fra NGI av 2007. Departementet kan ikke se at det er noe reelt alternativ å bygge anleggsveien for midlertidig drift. Det vil ikke være mulig å reversere de inngrepene som blir gjort i fjellterrenget på en tilfredsstillende måte. Departementet finner for øvrig at lokalsamfunnets interesser og ønsker bør tillegges avgjørende vekt i dette spørsmålet, og tilrår at anleggsveien blir permanent.

Veialternativet på nordsiden av Nedre Vetrhusvatn frem til riggområdet synes lite aktuelt. Under departementets befarings ble kun det sørlige traséal-

ternativet trukket frem. Denne delen av veitraseen syntes ikke å by på spesielle problemer. Den korte veien som trengs over Nedre Vetrhusvatn til deponiet som skal legges på nordsiden av vatnet vil uansett bli midlertidig. Eventuell usikkerhet som knytter seg til konsekvensene av anleggsveien synes derfor ikke å være av en slik art at det er behov for ytterligere belysning og behandling før konsesjon gis. Departementet ser ikke grunn til å gå nærmere inn på valg av vegtrase, men finner at den endelige veitraseen ut i fra blant annet landskapshensyn, biologisk mangfold og naturmiljø, håndteres som en del av detaljplanleggingen.

Krav om vei ned Skreddalen til Eikemo

En anleggsvei opp til Øvre Vetrhusvatn vil gi en mulighet for videre veiforbindelse i Skreddalen fra Vetrhuskardet og til Vetrhusstølen. For grunneierne på veiløse Eikemo har muligheten for anleggsvei ned Skreddalen vært ansett som det fordelaktige ved prosjektet.

Departementet bemerker at konsekvensene av det omsøkte tiltaket vil bli størst øverst i vassdraget. Områdene rundt Eikemo og Vetrhusstølen blir lite berørt av utbyggingen. Skreddalen har verdifulle kvartærgeologiske forekomster som beskrevet ovenfor. Selv om utbyggingen vil få negative virkninger som følge av redusert vannføring nedover vassdraget, vil konsekvensene av en veibygging ned Skreddalen bli mye mer omfattende. Departementet mener at hensynet til natur og miljø må veie tyngre enn de interessene oppsitterne på Eikemo ivaretar, og kan ikke tilrå et slikt tiltak i medhold av vassdragsreguleringsloven § 8. Departementet har forståelse for at grunneierne fremmer et slikt krav når utbygging nå kan gjennomføres, men kravet kan ikke knyttes til selve prosjektet her. En slik veibygging må i så fall reguleres i egen prosess uavhengig av konsesjonsbehandlingen av dette overføringsprosjektet.

7. Departementets merknader til vilkårene

Post 1 - Konsesjonstid

Konsesjon etter vassdragsreguleringsloven gis på ubegrenset tid, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 nr. 1. Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til revisjon etter 30 år, jf. vassdragsreguleringsloven § 10 nr. 3.

Post 2 - Konsesjonsavgifter

Departementet foreslår at avgiften settes til *kr* 8,- pr. nat.hk. til staten og *kr* 24,- pr. nat.hk. til kommuner som foreslått av NVE. Satsene er de vanlige for nye konsesjoner.

Det foreligger ingen krav om næringsfond. Departementet er gjort kjent med at SKL og Etne kommune har inngått en utbyggingsavtale som blant an-

net inkluderer en engangsutbetaling på 8,5 mill. kroner forutsatt konsesjon og at utbygging skjer. I likhet med NVE finner departementet ikke grunn til å foreslå næringsfond.

NVE fastsetter endelig kraftgrunnlag når konsesjon er gitt.

Post 7 - Godkjenning av detaljplaner

NVE forutsetter at SKL utarbeider en miljøoppfølgingsplan (MOP) både for anleggsvirksomheten og driftsperioden etterpå, som skal beskrive hvordan anleggsvirksomheten skal gjennomføres for å redusere virkningene på naturmiljøet og andre brukerinteresser mest mulig. Departementet bemerker at utarbeidelse av MOP er et viktig verktøy som også kan bidra til å ivareta naturmangfoldlovens formål og prinsipper.

Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold og tilsyn mv. er tillagt NVE. NVE viser til standardvilkårets krav om at kommunene skal ha anledning til å uttale seg om planer for anleggsveier og plassering av overskuddsmasser. Departementet bemerker at slik uttalerett er med på å sikre kommunenes deltagelse i detaljplanleggingen.

Post 9 - Automatisk fredete kulturminner

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. I arkeologisk registrering som ble gjort i forbindelse med konsesjonssøknaden, ble området for det omsøkte alternativ D også gått over og undersøkt. Fylkeskommunen opplyser at det ikke ble gjort funn av automatisk fredete kulturminner eller andre verneverdige kulturminner i dette området.

Tiltakshaver har for øvrig plikt til å vise aktsomhet og skal straks melde fra til Hordaland fylkeskommune dersom de i forbindelse med tiltaket skulle støte på automatisk fredete kulturminner, jf. kulturminneloven § 8 annet ledd.

Post 10 - Forurensning

Det er fastsatt standardvilkår om forurensning. Om nødvendig må det søkes fylkesmannen om særskilt tillatelse etter forurensningsloven for utslipp i forbindelse med anleggsarbeidene (byggefase).

8. Departementets merknader til manøvreringsreglementet

Post 1 Reguleringer

NVE foreslår at nåværende manøvreringsreglement for regulering av Kvandals- og Blådalsvassdraget i Etne og Kvinnherad kommuner gitt ved kgl.res. 20.06.2003 oppdateres til også å omfatte overføringen av de øvre deler av Eikemoelva til Nedre Vetrhusvatn. SKL har i brev til NVE påpekt et

par mindre feil i gjeldende manøvreringsreglement. I tråd med anmodningen anbefaler NVE at reguleringshøyden for Midtbotnvatn korrigeres fra 70,0 til 71,0 m, at det ikke oppgis noen reguleringshøyde for Sandvatn fordi det er en ren oppdemming og at nedre kote for Sandvatn endres fra kote 797,3 til 797,1. I tillegg anbefales at oppdemmingen i Sandvatn endres fra 2,6 til 3,1 m. Departementet viser til NVEs innstilling når det gjelder begrunnelsen for endringene. Oppdatert tekst følger av NVEs forslag til endret manøvreringsreglement. Departementet slutter seg til NVEs forslag.

Spørsmål om minstevannføring og forholdet til vannforskriften § 12

Redusert vannføring i de berørte bekkene og elvene er negativt for landskapsopplevelse, friluftsliv og naturmiljø. I følge konsekvensutredningen vil imidlertid restvannføringen i vassdraget være betydelig. Bekkene som overføres er typiske flombekker, og vannføringen vil naturlig variere mye fra nedbørsperioder til tørre perioder. Rett nedstrøms de planlagte inntakene vil det bli en tørrlagt strekning inntil resttilsiget virker inn.

Søker har ikke planlagt regelmessig slipp av minstevannføring fra bekkeinntakene. I praksis kan det være umulig å slippe minstevannføring i tørre perioder fordi det ikke finnes vann. Søker mener at slipping av vann i perioder der det er tilstrekkelig vannføring, vil ha svært liten effekt. Fylkesmannen i Hordaland ba NVE om å vurdere en utbygging uten bekkeinntak nr. 1 for å sikre en høyere vannføring i Skreddalen. NVE viser til at bekkeinntak 1 bidrar med en middelproduksjon på 7,3 GWh, og at nedbørfeltet til dette bekkeinntaket er det tredje største av de planlagte inntakene. NVE mener at kostnadene ved redusert produksjon ved å utelate bekkeinntak 1 ikke står i forhold til de miljømessige gevinster som kan oppnås. Departementet er enig i denne vurderingen. Departementet er imidlertid kommet til at det skal slippes en minstevannføring fra bekkeinntak 1 og/eller 2 i tillegg til halvårlige utspylinger for opprettholdelse av en viss massetransport, se merknad til ny post 5.

Etter vannforskriften § 12 kan nye fysiske inngrep gjennomføres i vannforekomsten selv om miljøtilstanden i vannforekomsten vil bli svekket dersom;

- alle praktisk gjennomførbare tiltak settes inn for å begrense negativ utvikling i tilstanden, jf. litra a
- samfunnsnyttene av de nye inngrepene eller aktiviteten er større enn tapet av miljøkvalitet og hensikten med de nye inngrepene er større enn miljøtapene, jf. litra b og
- formålet med de nye inngrepene ikke kan oppnås kostnadseffektivt på andre miljømessige bedre måter, jf. litra c.

Formålet med overføringen er å øke produksjonen av ny fornybar elektrisitet. Departementet finner at den forholdsvis begrensede forringelsen av naturmangfoldet og svekkelsen av miljøtilstanden som dette tiltaket medfører, må sees i sammenheng med dette formålet. Samfunnsnyttene av tiltaket må anses betydelig, ikke minst fordi tiltaket vil gi bedre utnyttelse av allerede eksisterende anlegg. Den fordel denne overføringen medfører kunne etter departementets mening ikke vært oppnådd så kostnadseffektivt på andre måter. Med de tilpasninger og forbedringer som følger av alternativ D og med de muligheter som foreligger til ulike avbøtende tiltak, finner departementet at vilkårene etter vannforskriften § 12 er oppfylt.

Ny post 5

Departementet tilrår at det slippes en minstevannføring på til sammen 0,1 m³/s fra bekkeinntak 1 og/eller 2 i juni, juli og august.

NVE anbefaler at det pålegges halvårlige slipp av vann fra inntak 1 i forbindelse med vår- og høstflommer. Og at tiltakshaver må kunne pålegges å slippe vann fra inntak 2 i tillegg dersom utviklingen tilsier at det er nødvendig for å bidra til opprettholdelse av elvesletten. Departementet er kommet til at det av hensyn til elvesletta i Skreddalen må fastsettes en større vannslipping enn det NVE har foreslått. Ut fra de vannføringskurver som er presentert i konsesjonsøknaden skal det være mulig å tappe ca. 2 m³/s i en periode på ca. 2 dager i flomperioden vår og høst dersom både inntak 1 og 2 brukes. Departementet tilrår derfor tapping fra disse inntakene på ca. 2 m³/s i en periode på 2 dager både vår og høst. På grunn av de store og korte variasjoner i nedbøren vil en så stor tapping om høsten bli vanskelig å effektivt utføre, men departementet forutsetter at tiltakshaver så langt det er praktisk mulig tilstreber en vannføring på ca. 2 m³/s. En slik tapping vil utgjøre vel 170.000 m³ /døgn og representere 1,1 GWh i tapt årlig produksjon. Situasjonen for elvesletta i Skreddalen må overvåkes.

Departementet viser for øvrig til NVEs merknader til vilkårene og slutter seg til disse.

Olje- og energidepartementet

tilrår:

- 1 I medhold av lov om vassdragsreguleringer 14. desember 1917 nr. 17 § 8 gis Sunnhordland Kraftlag AS tillatelse til å overføre de øvre delene av Eikemoelva til Nedre Vettrhusvatnet i samsvar med et framlagt forslag til vilkår.
- 2 I medhold av samme lov § 16 nr. 1 annet ledd gis rett til allmannastevning, jf. lov 19. juni 1992 nr. 59 § 1-8.

- 3 I medhold av lov om vern mot forurensninger og om avfall 13. mars 1981 nr. 6 § 11 gis Sunnhordland Kraftlag AS tillatelse til overføringen.
- 4 Det fastsettes oppdatert manøvreringsreglement for regulering av Kvandals- og Blådalsvassdraget i samsvar med et framlagt forslag.

Vilkår for tillatelse for Sunnhordland Kraftlag AS til overføring av øvre del av Eikemoelva til Nedre Vetrhusvatnet

1

(Konsesjonstid)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 10, post 3, 1. ledd.

Konsesjonen kan ikke overdras.

De utførte reguleringsanlegg eller andeler i dem kan ikke avhendes, pantsettes eller gjøres til gjenstand for arrest eller utlegg uten i forbindelse med vannfall i samme vassdrag nedenfor anleggene.

Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.

2

(Konsesjonsavgifter og næringsfond)

For den øking av vannkraften som innvinnes ved reguleringen for eiere av vannfall eller bruk i vassdraget skal disse betale følgende årlige avgifter: Til statens konsesjonsavgiftsfond kr 8,- pr. nat.hk. Til konsesjonsavgiftsfondet i de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer kr 24,- pr. nat.hk.

Fastsettelsen av avgiftene tas opp til ny vurdering etter tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer.

Økingen av vannkraften skal beregnes på grunnlag av den øking av vannføringen som reguleringen antas å ville medføre utover den vannføring som har kunnet påregnes år om annet i 350 dager av året.

Ved beregningen av økingen forutsettes det at magasinet utnyttes på en sådan måte at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig. Hva som i hvert enkelt tilfelle skal regnes som innvunnet øking av vannkraften avgjøres med bindende virkning av Olje- og energidepartementet.

Plikten til å betale avgiftene inntreer etter hvert som den innvunne vannkraft tas i bruk. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg, jf. tvangsfullbyrdelsesloven kap. 7.

Etter forfall påløper rente som fastsatt i medhold av lov av 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. § 3, første ledd.

3

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 og kontroll med vannforbruket og avgivelse av kraft, jf. post 18 kan med bindende virkning fastsettes av Olje- og energidepartementet.

4

(Byggefrister mv.)

Arbeidet må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonens dato og fullføres innen ytterligere 5 år. Under særlige omstendigheter kan fristene forlenges av Kongen. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

For hver dag noen av disse fristene oversittes uten tillatelse fra Olje- og energidepartementet, betaler konsesjonæren en mulkt til statskassen på kr 1 000,-.

5

(Erstatning til etterlatte)

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

6

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift mv.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, fornminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelse ikke kan unngås, skal vedkommende myndighet underrettes i god tid på forhånd.

7

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene. Arbeidet kan ikke settes igang før planene

er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trengs for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

8

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN)

- a. å sørge for at forholdene i berørte vassdrag er slik at de stedegne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN) å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompensierende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN) å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompensierende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN) å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

V

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VI

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

9

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes fylkeskommunens kulturminneforvaltning med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 8 annet ledd, jf. §§ 3 og 4.

10

(Forurensning mv.)

Konsesjonæren plikter etter fylkesmannens nærmere bestemmelse:

- å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med reguleringen er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
- å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

11

(Ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Veger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre Olje- og energidepartementet treffer annen bestemmelse.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utlignelige.

12

(Terskler mv.)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan Olje- og energidepartementet pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger m.v. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan Olje- og energidepartementet pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Terskelpålegget vil bygge på en samlet plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

13

(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes eller brennes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan Olje- og

energidepartementet pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

14

(Manøvreringsreglement mv.)

Vannslippingen skal foregå overensstemmende med et manøvreringsreglement som Kongen på forhånd fastsetter.

Viser det seg at slippingen etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Ekspropriasjonsskjønn kan ikke påbegynnes før reglementet er fastsatt.

15

(Hydrologiske observasjoner, kart mv.)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

De tillatte reguleringsgrenser markeres ved faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Kopier av alle karter som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Statens kartverk med opplysning om hvordan målingene er utført.

16

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av reguleringens virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. Olje- og energidepartementet kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

17

(Militære foranstaltninger)

Ved reguleringsanleggene skal det tillates truffet militære foranstaltninger for sprengning i krigstilfelle uten at konsesjonæren har krav på godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende ulemper el-

ler innskrenkninger med hensyn til anleggene eller deres benyttelse. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

18

(Konsesjonskraft)

Konsesjonæren skal avstå til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 % av den for hvert vannfall innvunne øking av vannkraften, beregnet etter reglene i vassdragsreguleringsloven § 11 nr. 1, jf. § 2 tredje ledd. Avståelse og fordeling avgjøres av Olje- og energidepartementet med grunnlag i kommunenes behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning.

Staten forbeholdes rett til inntil 5 % av kraftøkningen, beregnet som i første ledd.

Olje- og energidepartementet bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraften tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med leveringssikkerhet som fastkraft og brukstid ned til 5000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, betales av den som tar ut kraften.

Konsesjonæren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Olje- og energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel.

Prisen på kraften, referert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, fastsettes hvert år av Olje- og energidepartementet basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet.

Unnlater konsesjonæren å levere kraft som er betinget i denne post uten at vis major, streik eller lockout hindrer leveransen, plikter han etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å betale til statskassen en mulkt som for hver kWh som urettelig ikke er levert, svarer til den pris pr. kWh som hvert år fastsettes av Olje- og energidepartementet, med et påslag av 100 %. Det offentlige skal være berettiget til etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å overta driften av kraftverkene for eierens regning og risiko, dersom dette blir nødvendig for å levere den betingede kraften.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny prøvelse etter 20 år fra vedtakets dato.

19

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

20

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av Olje- og energidepartementet til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår.

Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av Olje- og energidepartementet.

Ved overtredelse av de fastsatte bestemmelser gitt i loven eller i medhold av loven plikter konsesjonæren etter krav fra Olje- og energidepartementet å bringe forholdene i lovlig orden. Krav kan ikke fremsettes senere enn 20 år etter utløpet av det kalenderår da arbeidet ble fullført eller tiltaket trådte i virksomhet.

Gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2, 4, 14, 18 og 21 kan medføre at konsesjonen trekkes tilbake i samsvar med bestemmelsene i vassdragsreguleringsloven § 12, post 21.

For overtredelse av bestemmelsene i konsesjonen eller andre i loven eller i medhold av loven fastsatte bestemmelser, kan Olje- og energidepartementet fastsette en tvangsmulkt på inntil kr 100 000 pr. dag til forholdet er brakt i orden, eller inntil kr 500 000 for hver overtredelse, såfremt det ikke er fastsatt annen straff for overtredelse av vilkåret. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Olje- og energidepartementet kan justere beløpene hvert 5. år.

21

(Tinglysing)

Konsesjonen skal tinglyses i de rettskretser hvor anleggene ligger. Olje- og energidepartementet kan bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som heftelse på de eiendommer eller bruk i vassdraget for hvilke reguleringene kan medføre forpliktelser.

22

(Merking av usikker is)

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av reguleringene

og overføringene må merkes eller sikres etter nærmere anvisning av NVE.

Oppdatert Manøvreringsreglement for regulering av Kvandals og Blådalsvassdraget i Etne og Kvinnherad kommuner, Hordaland fylke

1.

Reguleringer

Magasin	Naturlig vannstand kote	Reg.grenser			Oppdemm. m	Senkning m	Regul.-høyde m
		Øvre kote	Nedre kote				
Fjellhaugvatn	347,2	374,8	345,2	27,6	2,0	29,6	
Staffivatn	422,3	437,0	420,0	14,7	2,3	17,0	
Jemtelandsvatn	424,2	437,0	424,2	12,8	0	12,8	
Blådalsvatn	673,1	711,1	611,0	38,0	62,1	100,1	
Botnavatn	727,8	727,8	710,0	0	17,8	17,8	
Midtbotnvatn	735,5	771,0	700,0	35,5	35,5	71,0	
Sandvatn	794,9	798,0	797,1	3,1	0	-	
Ytre Møsevatn	845,0	873,0	851,7	28,0	0	28,0	
Indre Møsevatn	851,7	873,0	820,0	21,3	31,7	53,0	
Blomsterskardsvatn	1034,1	1034,1	1004,1	0	30,0	30,0	
Kvandalsvatn	771,1	771,1	741,1	0	30,0	30,0	
Nesjastølsvatn	652,2	652,7	651,7	0,51	0,5	1,0	

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner. Høydene refererer seg til Sunnhordland Kraftlag AS sitt presisjonsnivellelement.

Overføringer

Avløpet fra Botnavatn, nedbørfelt oppgitt til 3,7 km² blir ført inn på driftstunnelen for Blåfalli III.

Avløpet fra Grønningenbekken ved kote 720, nedbørfelt oppgitt til 2,2 km², blir ført inn på driftstunnelen til Blåfalli III.

Avløpet fra Sandvatn, nedbørfelt oppgitt til 4,2 km², blir overført til Vetrusvatn.

Avløpet fra Vetrusvatn, nedbørfelt oppgitt til 9 km² + 4,2 km² (Sandvatn), blir overført til Blådalsvatn.

Avløpet fra Blomsterskardsvatn, nedbørfelt oppgitt til 10,4 km², blir overført til Blådalsvassdraget.

Avløpet fra Kvandalsvatnet, nedbørfelt oppgitt til 3,5 km² blir overført til Svartatjørn.

Avløpet fra Blåelva, nedbørfelt oppgitt til 17,2 km² inklusive overføringen fra Blomsterskardsvatn, sammen med avløpet fra to nedbørfelt ved Sandahorgi, nedbørfelt til sammen oppgitt til 2,1 km², blir overført til Møsevatn.

Avløpet fra Fossabekken, nedbørfelt oppgitt til 0,9 km², blir ført inn på driftstunnelen til Blåfalli kraftverk - Vik.

Avløpet fra øvre del av Eikemovassdraget, nedbørfelt oppgitt til 8,9 km² blir overført til Vetrusvatn.

2.

Ved manøvreringen skal det tas for øyet at vassdragsets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene såvidt mulig ikke økes.

Forøvrig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde mv. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele reguleringsstiden.

4.

Viser det seg at slippingen etter dette reglementet medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.

5.

I perioden 1. juni til 31. august slippes en minstevannføring fra bekkeinntak 1 og/eller 2 i Eikemo-overføringen på til sammen 0,1 m³/s.

Bekkeinntak 1 og 2 skal én gang i halvåret i forbindelse med vår- og høstflom og i samme tidsrom stenges i en periode på to døgn for å bidra til økt massetransport og opprensning øverst i Skreddals-elva. Konsesjonæren skal overvåke og fotodokumentere situasjonen i Skreddalen.

11 Siso Energi AS, Lakshola Energi AS og Norsk Vannkraftproduksjon AS

(Fusjon mellom Siso Energi AS, Lakshola Energi AS og Norsk Vannkraftproduksjon AS. Unntak fra konsesjonsplikt)

Olje- og energidepartementets samtykke 29. juni 2011.

Departementet viser til søknad av 13. mai 2011 fremsatt av advokatfirmaet Wikborg Rein på vegne av Siso Energi AS (Siso), Norsk Vannkraftproduksjon AS (NVP) og Lakshola Energi AS (Lakshola).

Generalforsamlingene i Siso, NVP og Lakshola besluttet 6. mai 2011 å fusjonere NVP, Siso og Lakshola, med Siso som overtakende selskap og NVP og Lakshola som overdragende selskap. NVP eier per i dag 100 prosent av aksjene i Siso og Lakshola. NVP eies med 50 prosent av NTE Energi AS og med 50 prosent av Østfold Energi AS. Etter gjennomføring av fusjonen vil Siso eies med 50 prosent av NTE Energi AS og med 50 prosent av Østfold Energi AS. NTE Energi AS og Østfold Energi AS er offentlig eide selskaper, jf. industrikonsesjonsloven § 2 første ledd annet punktum. NVP og Lakshola vil oppløses etter gjennomføring av fusjonen. Fusjonen er ifølge søknaden en ren intern omorganisering av praktiske årsaker, og medfører ingen endring i det reelle eierskapet.

Gjennomføring av fusjonen utløser konsesjonsplikt etter industrikonsesjonsloven kapittel 1, jf. industrikonsesjonsloven § 39.

På vegne av Siso, NVP og Lakshola søkes det om unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett ved gjennomføring av fusjon beskrevet i søknaden, jf. industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd. Videre søkes det om overføring av de aktuelle reguleringskonsesjoner til det fusjonerte selskap.

NVP eier per i dag 100 prosent av aksjene i Siso og Lakshola. NVP eies med 50 prosent av NTE Energi AS og med 50 prosent av Østfold Energi AS.

Departementets merknader

Olje- og energidepartementet skal gjennom industrikonsesjonsloven sikre nasjonal styring og kontroll i forvaltningen av vannkraften.

Olje- og energidepartementet finner at fusjonen er i tråd med de retningslinjer som er trukket opp i Ot.prp. nr. 31 (1989-90) i forbindelse med fritak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett etter industrikonsesjonsloven § 1, femte ledd. I tillegg forutsettes en vurdering av om ervervet har betydning for om det foreligger et reelt offentlig eierskap, jf. industrikonsesjonsloven § 1 første ledd og Ot.prp. nr. 61 (2007-2008) side 36. Under henvisning til de foreliggende opplysninger om eierforhold i Siso Energi AS, konstateres at selskapet er 100 prosent eid av kommune og fylkeskommune og således et offentlig eid selskap. Ifølge søknaden innebærer fusjonen ingen endring i de reelle eierforholdene. Ved gjennomføring av fusjonen vil NTE Energi AS og Østfold Energi AS utøve sine eierrettigheter til fallrettighetene direkte i Siso, og ikke gjennom NVP. På denne bakgrunn anser departementet at det foreligger et reelt offentlig eierskap.

Fremtidige salg av aksjer i selskaper som har fått unntak etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd kan føre til at eierforholdene endres slik at de ikke lenger gjenspeiler de forholdene som lå til grunn for å gi unntak etter § 1 femte ledd. Ved unntak etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd vil det bli satt vilkår om meldeplikt ved fremtidige aksjeoverdragelser og forbehold om rett til konsesjonsbehandling av de rettigheter som ved vedtaket er fritatt fra konsesjonsbehandling etter § 1 femte ledd.

I den grad selskapet har fallrettigheter som ikke tidligere er konsesjonsbehandlet, forbeholder departementet seg samtidig retten til å gjøre statlig forkjøpsrett gjeldende etter industrikonsesjonsloven § 6 nr. 1 ved enhver fremtidig aksjeoverdragelse i selskapet.

Vedtak

Med hjemmel i lov av 14. desember 1917 nr. 16 om erverv av vannfall, bergverk og annen fast eiendom mv. § 1 femte ledd gis unntak fra konsesjonsplikt og forkjøpsrett ved fusjonering av selskapene Siso Energi AS, Norsk Vannkraftproduksjon AS og Lakshola Energi AS.

Reguleringsstillatelser knyttet til de aktuelle vannfall overdras i uendret form.

Ved enhver fremtidig meldepliktig aksjeoverdragelse i Siso Energi AS, forbeholder departementet seg retten til å konsesjonsbehandle de rettigheter selskapet ved dette og tidligere vedtak har fått

unntatt fra konsesjonsbehandling etter industrikonsesjonsloven.

Unntaket etter § 1 femte ledd gis på vilkår om at nyemisjon av aksjer i selskapet, for eksempel i forbindelse med fusjon med andre selskaper, meldes til konsesjonsmyndighetene. Departementet forbeholder seg samtidig retten til, ved enhver fremtidig nyemisjon i selskapet, å konsesjonsbehandle de rettigheter som ved dette vedtak er unntatt fra konsesjonsbehandling etter industrikonsesjonsloven § 1 femte ledd.

Departementet ber om at det oversendes konsesjonsdata til Norges vassdrags- og energidirektorat slik at konsesjonsregistrene blir ajourført.

12 Hekni Kraftverk

(Fastsetting av endelig manøvreringsreglement for Hekni Kraftverk, Bygland kommune i Aust-Agder)

Olje- og energidepartementets samtykke 29. august 2011.

1. Bakgrunn

Ved kongelig resolusjon 13. oktober 1989 fikk Aust-Agder kraftverk (nå Agder Energi Produksjon AS) og Vestfold kraftselskap (nå Skagerak kraft AS) konsesjon til utbygging av Hekni kraftverk i Otra-vassdraget, jf. Stortingets samtykke 13. mars 1989.

Departementet hadde i sin tilråding foreslått fleksibel manøvrering på utbyggingsstrekningen, jf. St.prp. nr. 50 (1988-89), men Stortinget fravek departementets tilråding på dette punktet. På bakgrunn av Stortingets vedtak forutsatte Olje- og energidepartementet at NVE og fylkesmannen i fellesskap utarbeidet et prøveprogram for manøvrering av Hekni kraftverk. Manøvreringen gjelder en strekning på ca. 8 km av Otra fra Tjurrmo til Langeid, som har fått redusert vannføring som følge av utbyggingen.

Departementet påla konsesjonæren å gjennomføre et prøveprogram for manøvreringen, jf. brev av 17. januar 1990. Det skulle prøves ut flere alternative vannføringer for å få et best mulig grunnlag for å ta standpunkt når prøveperioden var over. Målsettingen var at erfaringsgrunnlaget ville være tilstrekkelig for å kunne fastsette valget mellom fleksibel manøvrering eller faste minstevannføringsgrenser og eventuelt størrelsen på disse, jf. departementets bemerkninger i kgl.res. 13. oktober 1989.

Stasjonen ble satt i drift i 1995. Kraftverket har to aggregater med maksimal ytelse på 56 MW og gjennomsnittlig produksjon på 240 GWh/år.

2. Gjeldende manøvreringsreglement og fastsatt prøveprogram

I følge konsesjonsvilkårenes post 1 III skal vannføringen nedenfor dammen ikke være under 3 m³/s og ikke over 5,0 m³/s i tiden fra 1. mai til 30. september. I tiden 1. oktober til 30. april skal vannføringen ikke være under 1,0 m³/s og ikke over 3,0 m³/s. I tillegg kan pålegges å avgi inntil 10 mill. m³ vann pr. år til slipping av lokkeflommer av hensyn til fiskeoppgangen.

NVE fastsatte et prøveprogram i 1996 gjeldende fra 01.10.96 til 30.09.01. På grunn av tekniske problemer ble prøveprogrammet imidlertid forlenget til 30.09.03:

De tre første årene, dvs. fra 01.10.98 til 30.09.01, ble det sluppet 5 m³/s i perioden 1.10 – 30.04 og 3 m³/s i perioden 01.05 til 30.09. De siste to årene, dvs. fra 01.10.01 til 30.09.03, ble det sluppet 3 m³/s i perioden 01.10 - 30.04 og 1 m³/s i perioden 01.05 til 30.09. Slipping av lokkeflommer har ikke vært aktuelt i prøveperioden.

I brev av 30.09.04 har konsesjonæren søkt om endelig manøvreringsreglement. Det søkes om minstevannføring på 3 m³/s i perioden 01.05 – 30.09 og 1 m³/s i perioden 01.10 – 30.04, dvs. laveste vannføringalternativ. Dette alternativet vil gi en redusert produksjon på 6 GWh.

3. Nærmere om søknaden og NVEs innstilling

I NVEs innstilling av 19.8.2008 til Olje- og energidepartementet heter det:

”NVE mottok den 30.09.04 følgende søknad fra Agder Energi Produksjon AS:

”Konsesjon av 13. oktober 1989 for utbygging av Hekni kraftverk er gitt Agder Energi Produksjon AS (AEP) (tidl. Aust Agder Kraftverk) og Skagerak Kraft AS (tidl. Vestfold Kraftselskap).

På vegne av og i forståelse med Skagerak Kraft AS søker Agder Energi Produksjon AS (AEP) om at det fastsettes fast minstevannføring på 3 m³/s i perioden 01.05 – 30.09 og 1 m³/s i perioden 01.10 – 30.04 tappet fra Tjurrmodammen (inntaket til Hekni kraftvek) i Otra-vassdraget.

Innledning

Agder Energi Produksjon (AEP) ble ved brev av 17. januar 1990 pålagt av Olje- og energidepartementet (OED) å gjennomføre et prøveprogram for manøvrering av Hekni kraftverk. Prøveprogrammet innebar undersøkelser av vannkvalitet og biologiske forhold på den ca. 8 km lange elvestrekningen av Otra fra Tjurrmo til Langeid, som har fått redusert vannføring som følge av Hekniutbyggingen.

OED definerte målet for undersøkelsene slik: Målet er å nytte prøveperioden til å prøve ut flere alternative vannføringer for å få et best mulig grunnlag for å ta standpunkt når prøveperio-

den er over. En har som målsetting at det erfaringsgrunnlag en da har fått vil være et tilstrekkelig grunnlag for å kunne fastsette hvorvidt det skal være fleksibel manøvrering eller faste minstevannføringsgrenser for fremtiden og eventuell størrelsen på disse.

I brev av 1. mars 1996 fastsatte Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) følgende prøveprogram:

- Prøveperioden for slipping av minstevannføringer og lokkeflommer på den regulerte elvestrekningen i forbindelse med Hekni kraftverk fastsettes fra 01.10.1996 til 30.09.2001.
- De tre første årene, dvs. i perioden fra 01.10.1996 til 30.09.1999 slippes maksimale minstevannføringer, dvs. 5 m³/s i sommerhalvåret (01.05 – 30.09) og 3 m³/s i vinterhalvåret (01.10 – 30.04). I den siste 2-års perioden, dvs. i tiden mellom 01.10.1999 og 30.09.2001, slippes varierende vannføringer mellom 3 og 5 m³/s i sommerhalvåret og mellom 1 og 3 m³/s i vinterhalvåret etter nærmere bestemmelser fra NVE i samråd med Fylkesmannen i Aust-Agder. Dette ut fra de erfaringer som er høstet i den første delen av prøveperioden.
- Gjennom et nært samarbeid mellom NVE og fylkesmannens miljøvernavdeling (FMM), vurderes fortløpende behovet for slipping av lokkeflommer i prøveperioden. Dersom partene finner at hensynet til fiskeoppgangen gjør slik slipping nødvendig, kan lokkeflommer innenfor de gitte rammer bli krevd sluppet på relativt kort varsel, dvs. i løpet av 10 døgn fra varsel er gitt.
- NVE vil i samarbeide med FMM, og på grunnlag av erfaringene i prøveperioden, i slutfasen av denne utarbeide et forslag til endelig program for minstevannføring og lokkeflommer med virkning fra og med 01.10.2001. Forslaget legges frem for NOE til endelig avgjørelse.

På grunn av tekniske problemer, men i samråd med NVE og FMAA er det gjort visse endringer i prøveprogrammet:

- På grunn av feil kalibrering av vannføringskurven lå vannføringen noe lavere enn antatt i perioden 1. november 1995 til 28. mai 1998. Dette resulterte i at den første delen av prøveprogrammet ble forlenget med to år. Prøveperioden gjelder altså fra 1. oktober 1998 til 30. september 2003.
- De tre første årene, dvs. fra 1. oktober 1998 til 30. september 2001, ble det sluppet 5 m³/s i perioden 1. oktober til 30. april og 3 m³/s i perioden 1. mai til 30. september. De siste to årene, dvs. fra 1. oktober 2001 til 30. september 2003, ble det sluppet 3 m³/s i perioden 1. oktober til 30. april og 1 m³/s i perioden 1. mai til 30. september.

- Slipping av lokkeflommer har ikke vært aktuelt i prøveperioden.

Hekni kraftverk

Konsesjon for utbygging av Hekni kraftverk ble gitt 13. oktober 1989, og stasjonen ble satt i drift i 1995. Kraftverket har to aggregater og en fallhøyde på 38,5 meter. Maksimal ytelse er på 56 MW og gjennomsnittlig årsproduksjon er 240 GWh.

Gjennomføring

SWECO Grøner (tidl. Statkraft Engineering og Statkraft Grøner) har på oppdrag fra AEP gjennomført undersøkelser av vannkvalitet og fisk på minstevannføringsstrekningen. Undersøkelsene er gjort i samarbeid med fiskebiolog Arne Vethe i Bygland kommune. SWECO Grøner har fremskaffet data om vannkvalitet, begroing, bunndyr og fisk i prøveperioden.

Gjennomføringen av prosjektet er basert på det pålegg Direktoratet for naturforvaltning (DN) ga i sitt brev av 22. januar 1999:

- 1) Generell vurdering av elvestrekningen som leveområde for ørret, med tanke på biologiske, fysiske og kjemiske forhold.
- 2) Tetthet av ungfisk på et utvalg av stasjoner som er representative for hele den aktuelle elvestrekningen.
- 3) Gytteforhold for voksen fisk på elvestrekningen, med spesiell vekt på potensielle gyteområder for byglandsbleke.
- 4) Vurdering av tiltak mot innvandring av ørekyt, og hvilke tiltak som kan være aktuelle dersom arten vandrer inn i området.
- 5) Overvåking av makrovegetasjon i området, med spesiell vekt på forekomst av krypsiv.

Det ble opprettet en referansegruppe for oppfølging av undersøkelsene under prøveperioden. Denne gruppen besto av en representant fra NVE, en representant fra Fylkesmannen i Aust-Agder, to representanter fra AEP og en representant fra utførende konsulent, SWECO Grøner. Gruppen har hatt møter 2 ganger pr. år i prøveperioden, der gjennomgang av foreløpige resultater og diskusjon rundt videre undersøkelser har stått i fokus.

Resultater

Vi viser til vedlagte rapporter fra SWECO Grøner (vedlegg 1 og 2) for fullstendig oppsummering av resultatene fra prøveperioden. Her presenterer vi de viktigste konklusjonene som fremkommer i rapporten:

1) Vannkvalitet og vanntemperatur

Vannkvaliteten i Otra på den undersøkte strekningen synes å være tilfredsstillende for ørret. Generelt synes det å være en økning i pH i måleperioden. Ved Tjurrmo varierte pH mellom 6,0

og 6,8 i 2003. Den observerte endringen i pH kan ikke knyttes til endringer i vannføringsregimet på den regulerte strekningen. Vannføringen på den regulerte strekningen er langt lavere enn i elva oppstrøms og nedstrøms, og en skulle forvente at dette påvirker vanntemperaturen og dermed veksten på fisken. Høyere vanntemperatur nederst på den regulerte strekningen synes imidlertid ikke å gi større yngel der i forhold til øverst på strekningen. Generelt synes veksten å ligge innenfor det som er normalt, med en årlig tilvekst på rundt 5 cm første vekstsesong. (Vedlegg 1, sidene 22, 45, 46, 47 og 48)

2) Landskapsinntrykk – estetiske forhold

Pålegget fra DN av 22. januar 1999 omfattet ikke vurderinger av vanddekket areal eller vurdering av landskapsbildet. Det er imidlertid foretatt dokumentasjon av de estetiske forhold, både ved hjelp av foto og video. Både bildene og videodokumentasjonen viser at det visuelle inntrykket av terskelbassengene endres lite ved de ulike vannføringene. På strykstrekningene vinterstid er endringene større når vannføringen reduseres fra 3 m³/s til 1 m³/s. Om sommeren, da de landskapsmessige forhold er av størst viktighet, er det visuelle inntrykket omtrent det samme ved slipp av 3 og 5 m³/s. (Vedlegg 1, side 26).

3) Fisk – strykstrekninger

Det ble ikke fanget eller observert andre arter enn ørret på strykstrekningene i undersøkelsesperioden 1999 – 2003. Tettheten av ørret var lav hele perioden, og lavere om våren enn om høsten. Variasjon i tetthet av ørret som ble funnet på strykstrekningene om våren lar seg ikke forklare på bakgrunn av variasjon i vannføringer. (Vedlegg 1, sidene 33 og 48).

4) Fisk – terskelbasseng

Den gjennomsnittlige fangsten i de tre terskelbassengene varierte forholdsvis lite om høsten i perioden 1999 – 2003. Det ble ikke funnet forskjell i total fangst i terskelbassengene når de to ulike vannføringsregimene ble sammenlignet. Generelt karakteriseres bestanden i terskelbassengene ved at fisken stagnerer i vekst ved ca. 2 cm, får avtagende kondisjonsfaktor fra ca. 20 cm og at fisken kjønnsmodnes relativt tidlig. Dette tyder på at rekrutteringen på strykstrekningene er mer enn stor nok til å opprettholde bestanden i terskelbassengene. Fra 1998 til 2003 vekslet det mellom sterke og svake årsklasser av ørret. Disse vekslingsene synes ikke å være korrelert med vannføringer, men synes i større grad å være preget av konkurranse mellom årsklassene. Så langt er det ikke mulig å si at vannføringen i prøveperioden har vært begrensende for produksjon av ørret. (Vedlegg 1, sidene 36, 43 og 45).

5) Krypsiv

Utbredelsen og graden av tetthet i bestanden av krypsiv økte fra 1999 til 2001 og ytterligere fra 2001 til 2003. Fra 2001 til 2003 var den relative økningen i begroing mindre enn fra 1999 til 2001. Videre påpekes det i rapporten at lav vintervannføring kan være gunstig for å danne is på strykstrekningene, og dermed redusere krypsivproblemet. I en rapport fra NIVA (Hindar m.fl.) pekes det på at det ennå ikke er avklart hvordan ulike faktorer som bidrar til problemvekst virker hver for seg og/eller sammen. (Vedlegg 2, sidene 27, 29 og 30).

Sammendrag

Basert på resultatene fra prøveperioden anser AEP at en minstevannføring på det laveste nivå tilfredsstiller de biologiske, kjemiske og estetiske forholdene på elvestrekningen mellom Tjurrmo og Langeid. En vurdering ut fra et samfunnsøkonomisk synspunkt forsterker våre argumenter om lav minstevannføring. Gjennomsnittlig årsproduksjon i Hekni kraftverk er på 240 GWh. En minstevannføring på det laveste nivå tilsvarer et produksjonstap på ca. 6 GWh, mens en minstevannføring på det høyeste nivå tilsvarer et produksjonstap på ca. 12 GWh (energiekvivalent lik 0,093 GWh/mill. m³). Etter AEPs oppfatning vil det være uforsvarlig å pålegge regulanten minstevannføring på høyeste nivå, uten at dette gir en biologisk, kjemisk eller estetisk gevinst i vassdraget. Noen slik gevinst er ikke dokumentert i de undersøkelser som er foretatt.

AEP vil på bakgrunn av dette foreslå følgende avsnitt som nytt vilkår 1 punkt III i konsesjonen av 13. oktober 1989:

”I tiden fra 1. mai til 30. september skal vannføringen nedenfor dammen ved Tjurrmo ikke være under 3,0 m³/s. I tiden fra 1. oktober til 30. april skal vannføringen ikke være under 1 m³/s.

I tillegg kan utbyggeren etter nærmere bestemmelser av Olje- og energidepartementet pålegges å avgi inntil 10 mill. m³ vann pr. år til slipping av lokkeflommer dersom hensynet til fiskeoppgangen gjør dette påkrevd.

Minstevannføringen tappes fra sjiktet i bassenget mellom kotene 241,0 og 242,0.”

Kunngjøring og distriktsbehandling

Søknaden ble kunngjort og oversendt aktuelle instanser for uttalelse. NVE har mottatt seks høringsuttalelser.

Bygland kommune kom i brev av 14.6.2005 med slike uttalelser:

”Bygland kommune syner til søknad frå Agder Energi Produksjon AS om fast manøvreringsreglement for delar av Otra (minstevassføring Hekni kraftverk), og har slike merknader:

- Fast minstevassføring i perioden 01.05 – 30.09 må fastsetjast til 5 m³/s. Omsynet til landskapsinntrykket, særleg for vegfarande langs ein estetikkprofilert riksveg 9, gjer det heilt avgjerande å sikre ei så høg sommarvassføring som råd. Det faktum at Bestelandså seinare vert ført til Brokke kraftverk understrekar argumentet. Likeins er det viktig å oppretthalde gjennomstrøyminga i terskelbassenga og vassføringa i strykstrekningane for å hemme attgroinga av vassdraget, i tillegg til å sikre levevilkåra for aure og bleke.
- Det bør byggjast terskel nr. 11 slik som opprinneleg planlagt. Terskelbasseng vil styrke det visuelle inntrykket av området og stabilisere vassnivået m.o.t. jordbruksdrift i området.”

Valle kommune kom i brev av 13.6.2005 med slik uttalelse:

”Valle kommune syner til søknad frå Agder Energi Produksjon AS om fast manøvreringsreglement for delar av Otra (minstevassføring Hekni kraftverk), og har slike merknader:

- Fast minstevassføring i perioden 01.05 – 30.09 må fastsetjast til 5 m³/s. Fast minstevassføring i perioden 01.10-30.04 vert fastsett til 3 m³/s. Omsynet til landskapsinntrykket, særleg for vegfarande langs ein estetikkprofilert riksveg 9, gjer det heilt avgjerande å sikre ei så høg sommarvassføring som råd. Det faktum at Bestelandså seinare vert ført til Brokke kraftverk understrekar argumentet. Likeins er det viktig å oppretthalde gjennomstrøyminga i terskelbassenga og vassføringa i strykstrekningane for å hemme attgroinga av vassdraget, i tillegg til å sikre levevilkåra for aure og bleke.
- Fleire terskelbasseng bør vurderast på den aktuelle strekninga. Terskelbasseng kan ytterlegare styrke det visuelle inntrykket av området, men det er samstundes viktig at gjennomstrøyminga i bassenga er god nok til å sikre nivået på vasskvaliteten, og ikkje auke problemet med attgroing.
- Forsøksperioden med minstevassføring vart starta etter ein periode med ulovleg låg vassføring. Valle kommune stiller spørsmål om dette kan ha påverka forsøket i fyrste forsøksperioden med den høgste minstevassføringa, særleg med omsyn til levevilkåra for fisk.”

Aust-Agder fylkeskommune kom i brev av 3.6.2005 med slik uttalelse:

1. Fylkesutvalget ønsker en fast minstevannsføring i perioden 1.5. -30.9 på 5 m³/s og 1 m³/s i perioden 1.10. -30.4.
2. Fylkesutvalget ønsker at en vurderer flere terskelbasseng på den aktuelle strekningen.”

Fylkesmannen i Aust-Agder kom i brev av 13.7.2005 med slik uttalelse:

”Vi viser til NVEs brev av 9. mars 2005, som ber om uttalelse til Agder Energi Produksjons (AEP) søknad om fast manøvreringsreglement for minstevannføring ved Hekni kraftverk i Otra. AEP søker om at det fastsettes fast minstevannføring på 3 m³/s i perioden 01.05-30.09 og 1 m³/s i perioden 01.10-30.04 tappet fra Tjurrmodammen.

Hekni kraftverk ble satt i drift i 1995. AEP var pålagt av OED å gjennomføre et prøveprogram for manøvrering av kraftverket, med alternative minstevannføringer. Målet var å skaffe et tilstrekkelig erfaringsgrunnlag for å kunne fastsette hvorvidt det skal være en fleksibel manøvrering eller faste minstevannføringsgrenser for fremtiden og eventuell størrelsen av disse.

NVE fastsatte prøveprogrammet i 1996, der AEP ble pålagt å utprøve minstevannføringer mellom 3 og 5 m³/s i sommerhalvåret og mellom 1 og 3 m³ i vinterhalvåret. I de første tre årene skulle en slippe de maksimale vannmengdene, mens det de to siste årene skulle slippes varierende vannføringer mellom de minimale og maksimale grensene. Det skulle også vurderes slipping av lokkeflommer.

Fram til mai 1998 ble det sluppet lavere vannføring enn forutsatt på grunn av feil vannføringskurve, og prøveprogrammet ble derfor forlenget med to år.

De to siste årene ble det sluppet fast vannføring på 3 m³/s i sommerhalvåret og 1 m³/s i vinterhalvåret. Lokkeflommer er ikke sluppet.

Parallelt med prøveprogrammet ble det gjennomført oppfølgingsundersøkelser i perioden 1999 til 2003, basert på pålegg gitt 22.01.1999 av Direktoratet for naturforvaltning (DN). Fylkesmannens miljøvernavdeling, ved fiskeforvalter, har deltatt i en referansegruppe som har fulgt undersøkelsene.

Vurdering av resultatene

Substrat og vannkvalitet

Elveleiet er utformet av store vannføringer, og på strykstrekninger er substratet ganske grovt, men det er gode skjulmuligheter for ungfisk. Fisken vandrer relativt tidlig ut i terskelbassengene. I rapportene (Gravem 2000) karakteriseres 50 % av totalarealet som meget godt egnet og 30 % som godt egnet som oppvekstområde for aure. Gytearealene er derimot nokså begrensede, 15 % karakteriseres som godt og 7 % som meget godt egnet for gyting av de to artene. Mange av gytearealene synes å ligge på brekket ved terskeldammene. Det er vanlig at substratsortering og vannstrømningsforhold er gunstige i utløpet av kulper, både i regulerte og uregulerte elver. Terskelbassengene og strekninger med lav vannhastighet viser en tendens til økende tilgroing med krypsiv.

Vannkjemien er noe ustabil på hele strekningen. Stort sett var pH ved Tjurrmo mellom 5,5 og 6,0, men det er årlig en markert nedgang i snøsmeltningsperioden og også i andre flomperioder. Sideelva Kvernåni er forventet å ha en surere vannkvalitet. Dette kommer ikke tydelig fram av undersøkelsen, men målingene her er noe sporadiske og vanskelige å tolke. Aluminiumskonsentrasjonene er relativt høye, både i Kvernåni og hovedelva. Bufferevnen er markert lavere i Kvernåni enn i elva for øvrig. De vannkjemiske forholdene var noe gunstigere de to siste årene enn de to første. Vannkvaliteten er marginal for laksefisk, og kan innvirke på overlevelse av rogn og yngel. Det var lave tettheter av ungfisk på strekningen, og en kan ikke se bort fra at dette har sammenheng med sur vannkvalitet. Bleka er sannsynligvis, som andre laksestammer, mindre tolerant for denne vannkvaliteten enn auren.

Det har ikke blitt satt i verk kalkingstiltak i hovedelva eller sidevassdrag, selv om det ble laget en detaljert kalkingsplan for Otra i 1994, og det også er åpnet for slike tiltak i konsesjonsvilkårene.

Grunnen til at det ikke er gjort er flere: Auren har ikke vært ansett som truet, det har vært en frykt for at kalking ville føre til hurtig spredning av ørekyte, og en ville avvente Krypsivprosjektets vurdering av effekten på vekst av krypsiv. I Otra, som i resten av Sør-Norge, er det en tendens til forbedring av forsyningssituasjonen, og det er tenkelig at forholdene om få år kan bli gunstige også for bleke, eventuelt med kalking av sidefelt til elva.

For det største, og antakelig sureste, tilløpet (Bestelandså) er det gitt konsesjon for overføring i tunnel til Brokke kraftverk. Dersom dette blir gjennomført kan vannkvaliteten på strekningen nedenfor bli noe mer stabil enn den har vært hittil, mens vannføringen blir noe lavere enn i dag, med mindre tilsvarende vannmengde slippes over Tjurrmodammen.

Aurebestanden

Tettheten av aure er generelt lav i undersøkelsesområdet. Årsklassene fra 1996 og 1997 er svake.

Det er åpenbart at den ekstremt lave vannføringen disse årene reduserte ørretproduksjonen i elva.

Det er mindre klart om det er forskjeller mellom de to utprøvde minstevannføringene. Vannføringene ble redusert til de laveste nivåene fra 1. oktober 2001. Det oppsto relativt sterke årsklasser i 1998, 1999 og 2000, kanskje også 2003 mens 2001 og 2002-årsklassene virker svake.

Auren synes å forbli stasjonær i elva og de nærmeste terskelbassengene. Selv om tettheten av ungfisk er lav synes det å være såpass mye rekruttering til terskelbassengene at auren her viser tegn til vekstreduksjon som i en tett bestand.

Med unntak av ett år (2000) blir det fisket lite på strekningen.

Den laveste utprøvde vannføringen har vart for kort tid til at effekter på fisk kan sammenlignes med den første perioden da vannføringen var høyere, men det er uansett lave fisketettheter ved den høye vannføringen. Terskler er lite egnet til å opprettholde større fisketetthet uten vekstreduksjon, de må for øvrig forventes å tilslammes og gro igjen over tid.

Bleke

Bleke er en relikts laks, dvs. en laksebestand som tidlig etter istiden ble avskåret fra å vandre opp fra havet, og derfor har hele livsløpet i ferskvann. I Norge er det to slike bestander igjen av opprinnelig fire, og Byglandsfjordbleka er den eneste som bruker innsjø som oppvekstområde.

Fra gammelt av var Otra fra Ose til Hallandsfossen i Valle det viktigste rekrutteringsområdet for Byglandsfjordbleka. Etter at Brokkekraftverkene ble satt i drift forsvant bleka fullstendig fra denne elvestrekningen, og fra hele Byglandsfjorden, og den var nesten uttrydd tidlig på 1970-tallet. Årsaken til tilbakegangen synes å være knyttet til reguleringene, kanskje spesielt til utspyling av slam fra tunneler ved oppstarten. At bleka ikke tok seg opp igjen etterpå er blitt knyttet til forsyningen av vassdraget. Kultivering i Byglandsfjorden har ført til at mengden av bleke i fjorden igjen har økt betydelig siden begynnelsen av 1990-åra, men mulighetene for gyting i Byglandsfjorden og i utløpet ved Vassenden synes å være nokså begrenset. Mye kunnskap om bleka har kommet fram gjennom de undersøkelsene som er blitt gjennomført i Byglandsfjorden de senere årene og dette er nylig rapportert (utredning for DN 2005-3).

Bleke er observert sporadisk på strekningen i undersøkelsesperioden, fem eksemplarer er fanget i terskelbassengene. Fram til nå har vannkvaliteten i elva blitt ansett som ugunstig for reetablering av bleke. Dette kan endre seg i tida framover dersom den gunstige utviklingen i vannkvaliteten fortsetter, med eller uten kalking.

Det er et overordnet mål for forvaltningen at bleka igjen skal bli selvreproduserende i større antall uten å være avhengig av kultivering. For å oppnå dette er det nødvendig at egnede gyte- og oppvekstområder i elva oppstrøms Byglandsfjorden igjen blir tilgjengelige. Som annen laks gyter bleka fortrinnsvis på strekninger med markert strømhastighet, slik det i utgangspunktet var på strekningen fra Straume til utløpsstedet for Hekni kraftverk. Så sant det er teknisk mulig er det ønskelig med en fleksibel minstevannføring på strekningen, skalert i forhold til nedbør, snøsmelting og tørre perioder. Dette innebærer at minstevassføringen må være høy, spesielt om høsten og forvinteren når bleka kommer opp i elva for å gyte, og sannsynligvis høyere enn de 5 m³/s som har vært utprøvd.

Også i snøsmeltingsperiodene om våren bør det være høy vannføring. I perioder midtvinters og om sommeren kan vannføringen være lavere.

Terskelbassengene er ikke gunstige for bleka, og det må vurderes om det er gode nok oppvandringsmuligheter over tersklene. Det bør vurderes å redusere høyden på enkelte av tersklene, og eventuelt fjerne noen av dem som demmer opp potensielt gode gyteområder. I Tjurrmodammen bør det lages fisketrapp.

Ørekyte

Ørekyte har bare sporadisk blitt påvist på den undersøkte strekningen, og det er ingen tegn på at den er i ferd med å etablere seg. Denne fiskearten kom inn øverst i vassdraget, i Bykle kommune, på 1970-tallet. Den har for lang tid siden etablert tette bestander nedover i elva, så langt som like oppstrøms utløpet av Brokke kraftverk. Mellom dette stedet og Tjurrmodammen har elva karakter av et nesten sammenhengende terskelbasseng, med enkelte mer strømsterke partier og betydelig problemvekst av krypsiv. Ørekyte synes til nå ikke å ha etablert seg her eller videre nedstrøms.

Krypsiv

Otra er på mange partier sterkt preget av krypsiv som vokser i tykke flytematter. Undersøkelsene som er gjennomført i forbindelse med Hekniutbyggingen viser at det har blitt økende dekning av krypsiv også her, først og fremst i terskelbassengene. Det er en tendens til at krypsivveksten endres fra spredte kortskuddplanter til mer sammenhengende dekning og utvikling av lange, fireårige planter. For tida blir det vurdert å redusere vannføringen i vassdraget betydelig i kortere perioder under kuldeperioder om vinteren for å bekjempe krypsivvekst jf. "Krypsivprosjektet i Sørlandsvassdrag". I hvilken grad et slikt tiltak vil påvirke fiskerogn er uvisst, men man må anta at det ikke var uvanlig med ganske lav vannføring i kalde vinterperioder før elva ble regulert.

Konklusjon

Fylkesmannen anser bleka for å være et sjeldent og verdifullt biologisk element på grunn av den spesielle opprinnelsen, og fordi den representerer en viktig genetisk populasjon som har overlevd isolert fra andre bestander av atlantisk laks. I tillegg er bleka en karakterart for denne delen av Setesdal, med et utviklingspotensiale for sportsfiske og næringsutvikling. Det er et overordnet mål for forvaltningen at blekebestanden blir selvreproduserende.

Elva oppstrøms Byglandsfjorden var den viktigste gyte- og oppvekststrekningen for bleka fram til bestanden brøt sammen sist på 1960-tallet. Den positive utviklingen i forsøringsforholdene siden midten av 1990-tallet gjør det sann-

synlig at strekningen kan reetableres som gyte- og oppvekstområde for bleka, eventuelt med noe kalking. Dersom en slik reetablering skjer vil den utbygde strekningen fra Straume til Hekni kraftverk sannsynligvis bli det viktigste rekrutteringsområdet for Byglandsfjordbleka, ettersom det er her de fleste gjenværende tilgjengelige strykstrekningene finnes. Det kan også være gytestrekninger høyere oppe i vassdraget, oppstrøms Rysstad, men dette er ikke nærmere undersøkt.

Forbedret vannkvalitet vil ventelig føre til at rekrutteringen av aure øker, med mer småfallen fisk som resultat. Dersom bleka får anledning til å ta i bruk strekningen vil mengden av aure avta noe. Fordi blekeungene vandrer ned i Byglandsfjorden kan det bli bedre vekstvilkår for stasjonær aure i elva.

Dersom søknaden fra Agder Energi Produksjon om en minstevannføring på 3 m³/s i perioden 1.5 - 30.9 og 1 m³/s i perioden 1.10 - 30.4 tappet fra Tjurrmodammen tas til følge vil det blokkere for en reetablering av bleka. Dette kan ikke Fylkesmannen anbefale. Vårt forslag til tiltak er følgende:

Fylkesmannens forslag

Minstevannføring

Det etableres en fleksibel minstevannføring som følger en naturlig hydrologisk årsvariasjon. Dette innebærer en vesentlig forskyvning av periodene for lavere og høyere minstevannføring. Om høsten og forvinteren, spesielt november og desember er det nødvendig med vannføring høyere enn 5 m³/ls. Også i snøsmeltingsperioden om våren må vannføringen være høy, mens det kan være perioder med lav minstevannføring midtvinters og om sommeren.

Dersom overføring av Bestelandså (Kvernåni) til Brokke kraftverk blir gjennomført, tilbakeføres den bortfalte vannmengden over Tjurrmodammen.

Demning og terskler

Det lages innretning som tillater fisk å vandre forbi Tjurrmodammen.

For å gjenvinne potensielt gode gytearealer bør høyden på flere av tersklene reduseres, og oppvandringsmulighetene må forbedres, særlig over betongterskelen T7 A. Eventuelt bør enkelte terskler fjernes.

Vannkvalitet

Dersom Bestelandså ikke blir overført til Brokke må den kalkes, hvis vannet herfra medfører en forverret vannkvalitet i Otra etter samløpet.

Reetablering av bleke

Det igangsettes et program for reetablering av bleka i Otra oppstrøms Byglandsfjorden."

Direktoratet for naturforvaltning kom i brev av 23.8.2005 med slik uttalelse:

”Direktoratet for naturforvaltning vil ut frå omsyn til bleika og andre ferskvassorganismar i øvre Otra ikkje tilrå søknaden frå Agder Energi Produksjon AS om minstevassføringar på 1-3 m³/s på elvestrekninga mellom inntaksdam og kraftverk. Direktoratet meiner at den store nasjonale og internasjonale bevaringsverdien som bleika representerer, tilseier at det i utforminga av endeleg reglement må takast særskilte omsyn til denne sterkt truga forma av ferskvasslaks.

Vi viser til dykkar brev dagsett 09.03.05 gjeldande fastsetjing av endeleg reglement for drifta av Hekni kraftverk i Otravassdraget. Vidare viser vi til brev dagsett 30.09.04 frå Agder Energi Produksjon AS med søknad om fast manøvreringsreglement.

I vår vurdering av søknaden vil vi leggja vekt på følgjande tilhøve:

- Bleikebestanden i Otravassdraget,
- Pålagd undersøkingprogram,
- Reguleringseffektar på bleikebestanden,
- Avveging mellom omsynet til kraft og laks.

Bleikebestanden i Otravassdraget

I Otravassdraget er det ein ferskvasstasjonær (relikt) lakseform som har lokalamnet blege (bleike). Bleika er den einaste norske laksestammen som nyttar innsjø som oppvekstområde - og bleika i Otravassdraget og småblanken i Namsen er i skrivande stund dei einaste døma på relikte laksestammar i landet vårt. Tidlegare var det elvegytande reliktlaks i Arendalsvassdraget og innsjøgytande reliktlaks i Trysilvassdraget, men desse laksestammene er forsvunne grunna respektive forsuring og kunstige vandringshinder. Noreg har eit særleg ansvar for forvaltninga av ville stammar av atlantisk laks, ut frå det høge talet på lakseførande vassdrag med til dels talrike laksebestander. I tillegg har relikte laksestammar som bleikebestanden ein spesielt høg bevaringsverdi, grunna deira sjeldsynte førekomst og spesielle livshistorie. Desse tilhøva tilseier at ein må taka spesielle omsyn til bestanden av bleike i samband med fastsetjing av endeleg manøvreringsreglement for Hekni kraftverk.

Pålagd undersøkingprogram

Det vart i 1999 gitt eit konsesjonsheimla pålegg om undersøkingprogram for perioden 1999-2003. Sentrale aspekt i undersøkingprogrammet var bonitering av oppvekst- og gyteområde for aure og bleike, undersøkingar av ungfisk, samt fokusering på stadframande artar som krypsiv og ørekyt.

Fiskeundersøkingane har vorte gjennomførde i form av elektrofiske i grunne område og garnfiske i djupare terskelbasseng. Aure var

einaste art i fiskefangstane frå dei grunne elveområda, mens det i tillegg til aure vart fanga fem bleiker i terskelbassenga. Det vart dessutan eitt år funne ei einsleg ørekyt. Resultata frå elektrofisket indikerer svært låge tettleikar av aureungar i strykområda, og spesielt låge tettleikar vart funne under elektrofiske om våren.

Reguleringseffektar på bleikebestanden

Lakseproduksjon i eit vanleg laksevassdrag står i eit direkte tilhøve til det vassdekte arealet som er tilgjengeleg for laksebestanden. For ein reint ferskvasslevande lakseform som bleika, vil i første rekke rekrutteringa til bestanden vera bestemt av vassdekt areal- mens produksjonen av gytefisk vil vera knytt til levetilhøva i Byglandsfjorden. Det er ingen tvil om at drifta av Hekni kraftverk reduserer produksjonspotensialet for bleike i øvre Otra. I tillegg til redusert vassdekt areal på elvestrekninga mellom inntaksdam og kraftverk, er også vassføringa og vassnøggleiken redusert samanlikna med før-situasjonen. Dette har samla sett resultert i ei sterk degradeing av potensielle leveområde for ungfisk av bleike. I tillegg utgjer Tjurrmodammen i dag eit absolutt vandringshinder for all fisk- og hindrar bleika tilgang til dei øvste delane av naturleg lakseførande strekning.

Avveging mellom omsynet til kraft og laks

Ut frå søknaden frå Agder Energi Produksjon AS, vil minstevassføringar i spenn 1-3 og 3-5 m³/s gi produksjonstap på respektive 6 og 12 GWh. Med utgangspunkt i middels årsproduksjon på 240 GWh i Hekni kraftverk, tilsvarar slike vassføringsregime respektive 2,5 og 5 % av kraftverket sitt normale produksjonspotensial. Vi deler derfor ikkje regulanten sitt syn på at det vil vera uforsvarleg å påleggja minstevassføring på det høgste nivået. Derimot vil tilstrekkelege mengder vatn i elveområda nedstrøms kraftverket vera avgjerande for ein framtidig produksjon av bleike i desse område – ein laksestamme som har spesielt høg bevaringsverdi grunna sitt opphav og si livshistorie, og som har vore og framleis er sterkt negativt påverka av reguleringsane i Otravassdraget. Ei samla vurdering tilseier følgjeleg at omsynet til levelege tilhøve for bleika må gå framfor omsynet til ein maksimal kraftproduksjon i øvre Otra.

Konklusjon

Direktoratet for naturforvaltning (DN) meiner at ein viktig hovudfokus i reguleringsområdet må vera å gjenskapa levelege tilhøve for ein bleikebestand i Otra ovanfor Byglandsfjorden. Vårt faglege skjønn tilseier at minstevassføringar på 3 m³/s i sommarhalvåret og 1 m³/s i vinterhalvåret er utilstrekkeleg for å gi grunnlag for ny lakseproduksjon i denne delen av Otra. Vi legg vidare til grunn at bleika som ein sensitiv organisme er ein god parameter for den generelle

miljøtilstanden i reguleringsområdet, og at justeringar av reguleringsregime som favoriserer bleika, også er gunstig for dei fleste andre vasslevande organismar i området.

I samband med fastsetjinga av endeleg manøvreringsreglement for Hekni kraftverk er det naturleg å sjå på fleire fysiske tilhøve som er kopl opp mot reguleringa. I tillegg til krav om tilstrekkeleg minstevassføring og slepp av lokkeflaumar, bør det byggast ei trapp for å sikra vandringsveggar samt gjerast ei evaluering av trongen for tersklar. Vår tilråding er at følgjande vasslepp vert innført og at følgjande tiltak vert gjennomført:

1. Sikring av ei høgast mogleg vassføring i området mellom inntaksdammen og kraftverket. Dette inneber slepp av minimum 5 m³/s i perioden 01.05-30.09 og 3 m³/s i perioden 01.10- 30.04 over Tjurrmodammen. Det bør ikkje vera noko øvre tak for vassleppet.
2. Slepp av lokkeflaumar for å sikra vandrings-tilhøve for bleike og aure. Frekvens, omfang og tidspunkt for lokkeflaumar bør verta vurdert i samråd med miljøstyresmaktene.
3. Bygging av fisketrapp i Tjurrmodammen for å opna tilgangen til tidlegare leveområde oppstrøms inntaksdammen.
4. Utredning av trong for, funksjon til og miljømessige følgjer av dei etablerte tersklane i Otra.”

Marit Taksdal kom i brev av 29.5.2005 med slik uttalelse

”Som grunneigar av gnr. 3 bnr. 2 og gnr. 2 bnr. 3 har eg desse anmerkningane.

Minstevassføring må i alle fall sommarstid vere størst muleg då det har stor betydning for inntrykket dette gir til vegfarande. Me har også store problemar med å hage for sauene når vassdraget auker og minker i løpet av få timar. Dette må iallfall ikkje forverras med låg minstevassføring.

Når det gjelder terskelbygging står det i dokumentene at det er bygd 11 terskler men den seiste terskelen (m. 11) blei ikkje bygd og dette meiner eg bestemt må ordnas no. Dette vil gi meir stabilt vannivå som vil hjelpe for gjerdning for sauene. Det ser også ut til å vere minst tilgroing nær terskelen.

Ber om at det blir tatt hensyn til kommentarene.

Søkers kommentar til høringsuttalelsene

NVE har forelagt høringsuttalelsene for AEP som i brev av 14.2.2006 har kommentert uttalelsene slik:

”Vi viser til deres brev av 16.11.2005, vedlagt kopi av høringsuttalelser til søknad om endelig manøvreringsreglement for Hekni kraftverk. Vi viser i tillegg til tidlegare korrespondanse i saken.

Agder Energi Produksjon (AEP) er bedt om å kommentere høringsuttalelsene. Vi vil understreke at våre kommentarar bygger på vilkårenes punkt 1 III, samt prøveprogram fastsatt av Norges vassdrags- og energidirektorat i brev av 01.03.1996. Formålet med prøveprogrammet var å fremskaffe kunnskap for å kunne fastsette et fast manøvreringsreglement. Rammene for slipp av minstevannføring er 3-5 m³/ls i perioden 01.05- 30.09, og 1-3 m³/ls i perioden 01.10 -30.04. Utover dette kan regulanten bli pålagt å slippe 10 mill. m³ som lokkeflommer.

AEP vil i det følgjende kommentere høringsuttalelsene. Vi vurderer det mest hensiktsmessig å basere våre kommentarar på følgjande 3 hovedtemaer:

1. Landskap
2. Terskler
3. Fisk

1. Landskap

I Sweco Grønners utredning foreligger fotodokumentasjon fra 12 punkter på strekningen som viser landskapet ved de aktuelle minstevannføringer. I tillegg foreligger det som vedlegg en DVD film som viser landskapsinntrykket i utbyggingsområdet ved minstevannføring på laveste nivå (3 m³/ls) om sommeren.

I uttalelsen fra kommunene og grunneier Marit Taksdal er det lagt vekt på landskapsinntrykket vegfarande langs riksveg 9 vil oppleve. Uttalelsene peker på at kun den høyeste minstevannføringen om sommeren vil gi et akseptabelt landskapsbilde fra riksveien.

Fotodokumentasjonen er vurdert av geograf Ingunn Børnstad hos Sweco Grøner. Hennes konklusjon er følgende: "Bildene viser at det visuelle inntrykket av terskelbassengene endres lite ved de ulike vannføringene. For strykstrekningene, som utgjør om lag 1/3 av elvestrekningen, er forandringen større når vannføringen endres. Dette gjelder spesielt på vinterstid når vannføringen reduseres fra 3 m³/s til 1 m³/s. Ved 1 m³/s er det stedvis økt eksponering av stein i elveløpet og en må forvente et større isdekket areal på begge sider av elva, spesielt i kalde vintre. Ved 5 og 3 m³/s er det visuelle inntrykket på strykstrekningene omtrent det samme."

Ved å gi tillatelse til utbygging av Hekni i 1989, ble det etter AEPs syn akseptert at inntrykket av minstevannføringsstrekningen vil bli radikalt endret i forhold til naturlig tilstand. Dette var også NVEs vurdering i innstillingen til Olje- og energidepartementet, St.prp. nr. 50 (1988-89) side 23: "Det er nemlig ikke til å komme forbi at i et elveleie som har hatt en normalvannføring på mer enn 80 m³/s, vil verken 3 eller 5 m³/s formå å opprettholde inntrykk av naturlige forhold."

AEP støtter seg til konklusjonen fra Sweco Grøner. Der fremgår det at det visuelle inntryk-

ket av terskelbassengene endres lite ved de ulike vannføringene, og på strykstrekningene blir inntrykket omtrent det samme. Vegfarende langs riksveg 9 vil ha innblikk til minstevannføringsstrekningen. Der hvor det er naturlig å stoppe, eksempelvis ved Langeid, ved Hekneberget raste plass eller ved Tjurrmodammen, er imidlertid landskapsforholdene upåvirket av minstevannsnivået. Vi viser til fotodokumentasjonen og DVD film.

2. Terskler

Primært vil AEP hevde at spørsmål om terskler ikke var en del av det undersøkelsesprogrammet som ble fastsatt av Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) 1. mars 1996. Siden temaet allikevel er kommentert av høringspartene, vil AEP her fremme sitt syn.

Fra høringsuttalelsene kommer det frem at det fra lokalt hold ønskes flere terskler på strekningen av hensyn til estetikken og landskapsbilde. Fylkesmannen i Aust-Agder (FMAA) mener at høyden på enkelte terskler bør reduseres for å gjenvinne potensielt gode gytearealer og for at oppvandringsmulighetene må forbedres. Direktoratet for naturforvaltning (DN) ønsker igangsatt en utredning for å avdekke behovet for og funksjonen til de etablerte tersklene i Otra.

Etter at konsesjon for utbygging av Hekni kraftverk ble gitt, ble det utarbeidet en terskelplan for minstevannføringsstrekningen. Dette var en relativt omfattende prosess med tverrfaglig deltakelse fra NVE, DN og FMAA. Det ble også gitt uttalelser fra kommunene og grunneiere.

Den godkjente terskelplanen var et kompromiss med en avveining av hensyn til landskap, fiskebiologi og jordbruksinteresser. Utbygger ble pålagt å bygge 11 stk. terskler som ga terskelbasseng på ca. 2/3 av elvestrekningen.

Terskelplanen ble utarbeidet gjennom et tverrfaglig samarbeid som beskrevet over, og pålegg om bygging forelå 3. sept 1996. AEP er av den bestemte oppfatning av at tiltak basert på en slik gjennomarbeidet plan bør ha faglig levetid på over 10 år. I utbyggingsprosjekt med marginal avkastning og høye utbyggingskostnader er utbygger avhengig av forutsigbare og langsiktige rammebetingelser. At det kommer innspill grunnet faglige temporære svingninger bør ikke vektlegges i særlig grad.

Bygland kommune og grunneier Marit Taksdal nevner en terskel (nr. 11) som ønskes plassert nær flomvoll ved utløpet. Denne terskelplasseringen har kun vært diskutert som en av mange. Den ble imidlertid ikke prioritert fordi den ble vurdert til å ha mindre landskapsmessig betydning. Området har et rimelig vannspeil, og strekningen er uten innsyn fra riksveg 9.

3. Fisk

Aure

Hva gjelder aure på minstevannføringsstrekningen vil vi fastholde vår konklusjon i søknad av 30.09.2004, som igjen baserer seg på SWECO Grønners rapporter:

Strykstrekninger: "Variasjon i tetthet av aure som ble funnet på strykstrekningene om våren lar seg ikke forklare på bakgrunn av variasjon i vannføringer".

Terskelbasseng: "Så langt er det ikke mulig å si at vannføringen i prøveperioden har vært begrensende for produksjon av aure".

Bleke

Otteraaens Brugseierforening (OB) er gjennom sin konsesjon for regulering av Byglandsfjorden pålagt tiltak for å fremme blekebestanden. I tillegg har OB gjennom flere år bidratt med midler for å skaffe kunnskap om blekas bestandsstatus, samt undersøkelser rundt livssyklus og muligheter for naturlig rekruttering i Byglandsfjorden. Dette prosjektet, "Bleka i Byglandsfjorden" (DN-utredning 2005-3), ble avsluttet i 2003. Fra og med 2004 har OB videreført undersøkelsene etter et overvåkingsprogram godkjent av DN. Dette prosjektet skal evalueres i 2009.

AEP er gjennom sitt medlemskap i OB ansvarlig for arbeidet med bleka. AEP er fullstendig klar over at bleka har nasjonal verdi, og at Norge har et internasjonalt ansvar for å bevare denne sjeldne relikte laksefisken.

Vi vil ikke her gå inn på konkrete resultater eller kunnskap undersøkelsene rundt bleka har gitt oss. Men vi vil poengtere at det foregår naturlig rekruttering i Byglandsfjord, og at denne tendensen er økende. For å fremme naturlig rekruttering i Byglandsfjorden har OB iverksatt flere tiltak. Det er blant annet lagt ut gytegrus på blekas naturlige gyte plasser. OB har også lagt inn reguleringsrestriksjoner av Byglandsfjord under blekas gytetid, for å unngå tørrlegging og innfrysing av gytegroper. Disse tiltakene vil etter all sannsynlighet føre til økt naturlig rekruttering, samt økt overlevelse av naturlig rekrutert bleke.

Under den 6 år lange prøveperioden med undersøkelser på minstevannføringsstrekningen forbi Hekni har det vært gjennomført elfiske og garnfiske hvert år. Dette er gjort på utvalgte elfiskestasjoner på strykstrekningene, og med 3 multigarn i hvert terskelbasseng. AEP vil understreke det faktum at det gjennom denne perioden kun har vært observert 5 stk. bleke på minstevannføringsstrekningen. Dette må anses som et meget lavt antall.

DN og FMM krever fisketrapp bygget i Tjurrmodammen. Vi vil i den anledning vise til oversendelsesbrevet fra Olje- og energidepartementet (OED) av 17.01.1990. Under 'Vedrørende vilkårene for utbyggingsstillatelsen skal meddeles følgende' skriver OED: "Hva angår post 1, punkt II e, vil Olje- og energidepartementet på

peke at bygging av en eventuell fisketrapp betinger en betydelig investering på hele 2,3 mill. 86-kroner. Olje- og energidepartementet forutsetter derfor at det må dokumenteres at eventuell vandring av fisk skjer i et meget betydelig omfang før det kan bli aktuelt å pålegge iverksatt et slikt tiltak i millionklassen. Olje- og energidepartementet forutsetter at omkostningene står i rimelig forhold til nytten ved tiltaket. "AEP vil hevde at funn av 5 stk. bleke i løpet av en 6-års periode så ingenlunde oppfyller kravet til OED. På denne bakgrunn vil vi avvise kravet fra DN og FMM om å bygge fisketrapp i Tjurrmodammen under de rådende forhold.

Et annet moment som fremheves i uttalelsene er å tilrettelegge minstevannføringsstrekningen som gyte og oppvekstområde for bleka. Både DN og FMM kommer med krav til minstevannføring for å fremme blekas muligheter til naturlig rekruttering på strekningen. Vi vil avvise dette kravet ut i fra både 1) formell og 2) faglig argumentasjon.

- 1) Tillatelse for utbygging av Hekni kraftverk med tilhørende vilkår ble gitt 13.10.1989. Ved at det ble gitt tillatelse til utbygging er det vår klare oppfatning at det samtidig ble akseptert at strekningen oppstrøms utløpet til Hekni ville bli ødelagt som gyte- og oppvekstområde for bleka. Denne problematikken ble grundig diskutert i forarbeidene til konsesjonen, og vi anser at de vilkår som ble satt ikke tok hensyn til at strekningen skulle tilrettelegges til gyte- og oppvekstområde.
- 2) AEP har erfaring med oppvandrende laks forbi kraftstasjoner i Mandalselva og Nidelva. Ved utløpet til Laudal kraftverk i Mandalselva er det montert et sperregitter som hindrer laksen i å gå inn i tunnelen mot turbinene. Ved utløpet til Rygene kraftverk i Nidelva er det ikke montert sperregitter. Vår erfaring viser at laksen i Nidelva vandrer inn i utløpstunnelen, mens laksen i Mandalselva blir stående foran sperregitteret ved Laudal kraftverk (her jobber AEP med løsninger for å få laksen forbi ved å bruke pulserende vannføring).

Vi ser det som sannsynlig at en bleke som eventuelt vandrer opp Otra oppstrøms Byglandsfjord for å gyte, vil ha det samme vandringsmønsteret som anadrom laksefisk. Det vil si at også bleka vil følge den største vannstrømmen ved vandring opp mot et egnet gyteområde. Ved utløpet til Hekni kraftverk er det laget en ca. 175 meter lang kanal fra tunnelutløpet til elva. Siden driftsvannføringen gjennom Hekni i blekas gyteperiode er mellom 90 og 120 m³/s og vannføringen i elva vil være mellom 1 og 5 m³/s, ser vi det som overveiende sannsynlig at bleka vil velge å vandre opp kanalen mot tunnelutløpet.

Blekeprosjektet har funnet at bleka blir kjønnsmoden i løpet av det 4. leveåret (hannfisk noe tidligere enn hofisk). Samtidig er det funnet

at gjennomsnittlig lengde ved 4-års alder er ca. 25 cm.

For å hindre at eventuell bleke vandrer inn i tunnelen og videre opp mot turbinen vil det være nødvendig å bygge et sperregitter foran utløpet. Lysåpningen på sperregitteret ved Laudal kraftverk er 40 mm. Her opplever vi til stadighet oppstuvning av vann på grunn av at planterester og annet rask som passerer varegrinda ved inntaket fanges opp av sperregitteret. Ved å sammenligne størrelsen på en typisk laks fra Mandalselva med en typisk bleke fra Byglandsfjord, er det åpenbart at lysåpningen på et eventuelt sperregitter ved Hekni vil bli så liten at det vil være svært vanskelig å drive kraftproduksjon.

Pulserende vannføring under blekas gyteperiode vil, uavhengig av et eventuelt sperregitter, ikke ha betydning for bleke som befinner seg i utløpskanalen. Fisk som står i utløpskanalen vil ikke registrere økt vannføring i elva.

På bakgrunn av ovenstående vil AEP påstå at verken 3 eller 5 m³/s vil hjelpe blekas vandringsmuligheter forbi utløpet til Hekni kraftverk.

FMM ønsker igangsatt et program for reetablering av bleka i Otra oppstrøms Byglandsfjorden. Dersom det viser seg nødvendig med ytterligere undersøkelser omkring bleka, anser AEP at disse eventuelt bør innarbeides i det nå pågående blekeprosjektet. Dette prosjektet skal evalueres i 2009. AEP ser det svært lite hensiktsmessig å operere to parallelle undersøkelsesprogram rettet mot samme problemstillinger i samme geografiske område.

Konklusjoner

Landskap: Landskapet er endret som følge av regulering, men 5 m³/s gir ubetydelig endring i forhold til 3 m/s.

Terskler: Terskler er ikke et tema ved fastsettelse av minstevannføring. Uansett, etter vår vurdering er det ikke gode nok grunner til å endre tersklene på nåværende tidspunkt.

Fisk: Variasjonen i aurebestanden på minstevannføringsstrekningen lar seg ikke forklare på bakgrunn av varierende vannføring. For bleka hevder AEP at verken 3 eller 5 m³/s endrer muligheten for vandring oppstrøms utløpet til Hekni. Strekningen oppstrøms utløpet må avskrives som et område med stor betydning for blekas naturlige rekruttering.

AEP holder derfor fast ved forslaget til nytt vilkår punkt III i konsesjonen av 13. oktober 1989:

"I tiden fra 1. mai til 30. september skal vannføringen nedenfor dammen ved Tjurrmo ikke være under 3,0 m³/s. I tiden fra 1. oktober til 30. april skal vannføringen ikke være under 1 m³/s. I tillegg kan utbygger etter nærmere bestemmelser av Olje- og energidepartementet pålegges å avgj inntil 10 mill. m³ vann pr. år til slipping av lokkeflommer

dersom hensyn til fiskeoppgangen gjør dette påkrevd.

Minstevannføringen tappes fra sjiktet mellom kotene 241,0 og 242,0."

NVEs merknader til søknaden

I manøvreringsreglementet for bygging av Hekni kraftverk gitt ved kongelig resolusjon av 13.10.1989 fremgår det at størrelsen på minstevassføringen på den berørte delen av Otra kan varieres mellom 3 og 5 m³/s i perioden 1.5 – 30.9 og mellom 1 og 3 m³/s resten av året. I tillegg kan det pålegges årlig å slippe inntil 10 mill. m³ vann som lokkeflommer. Etter en prøveperiode på 5 år regnet fra idriftsettelsen av Hekni kraftverk skal det fastsettes et endelig manøvreringsreglement. Kraftverket ble satt i drift i 1995.

Det vannslippingsregimet som er fulgt og undersøkelserne som er foretatt etter at kraftverket ble satt i drift går frem av søknaden om endelig manøvreringsreglement.

I søknaden blir det nevnt særlig to forhold som minstevannføringen må ivareta. Dette er levevilkår for fisk og estetikk. Disse punktene er belyst ved den vedlagte fagrappporten og billedmateriale.

Søker konkluderer med et forslag til vannslipping på 3 m³/s i perioden 1.5 til 30.9 og 1 m³/s resten av året samt slipping av 10 mill. m³ til lokkeflommer dersom forholdet til fiskeoppgang gjør dette påkrevd.

NVEs oppsummering av høringsuttalelsene:

Bykle kommune anbefaler at minstevannføringen settes til 5 m³/s om sommeren og at det bygges ytterligere en terskel først og fremst av estetiske grunner.

Valle kommune anbefaler at minstevannføringen settes til 5 og 3 m³/s hhv. sommer og vinter først og fremst av hensyn til estetikk, men også for å redusere problemene med tilgroing i terskelbassengene og for å bedre forholdene for laks og bleke.

Aust-Agder fylkeskommune anbefaler fast minstevannføring på 5 og 1 m³/s hhv. sommer og vinter samt at behovet for ytterligere terskelbygging vurderes.

Fylkesmannen i Aust-Agder mener at blekebestanden er det viktigste tema ved fastsettelsen av nytt manøvreringsreglement og anbefaler at det etableres en fleksibel minstevannføring som følger en naturlig hydrologisk årsvariasjon. Spesielt november og desember er det nødvendig med vannføring høyere enn 5 m³/s. Også i snøsmeltingsperioden om våren må vannføringen være høy, mens det kan være perioder med lav minstevannføring midtvinters og om sommeren. Dersom overføring av Bestelandså (Kvernåni) til Brokke kraftverk blir gjennomført, tilbakeføres den bortfalte vannmengden over Tjurrmodammen. Fylkesmannen nevner også

behov for endring av terskler og etablering av fiske-trapp i Tjurrmodammen.

Direktoratet for naturforvaltning anbefaler at minstevannføringen settes til minimum 5 og 3 m³/s hhv. sommer og vinter av hensyn til bleka. Det må også slippes lokkeflommer av hensyn til fiskens vandring. De påpeker også behov for endring av terskler og etablering av fisketrapp i Tjurrmodammen.

Marit Taksdal ber om at minstevannføringen settes til minimum 5 m³/s om sommeren og at det etableres ytterligere en terskel av hensyn til elvas utseende.

NVEs vurdering og konklusjon

Ved fastsettelse av vannføringsregimet på strekningen som er berørt av Hekni kraftverk er det særlig forholdet til estetikk og fisk som må vektlegges. Fra lokalt hold er det først og fremst pekt på de estetiske forhold i vassdraget mens det fra Fylkesmannen og Direktoratet for naturforvaltning er fokusert på forholdene for fisk med særlig vekt på bleka.

Av estetiske hensyn er det ønsket å opprettholde et størst mulig vanddekket areal. Dette oppnås med høy vannføring eller etablering av terskler som omdanner tidligere strykstrekninger til bassenger med relativt stillestående vann. Etter at tillatelsen til etablering av kraftverket ble gitt er det bygget ti terskler i vassdragsdelen. Dette berører ca. 2/3 av elvestrekningen. På denne måten er mye av det gamle elveløpet vanddekket også ved lav vannføring. Små endringer i vannføring endrer lite på vassdragets utseende på disse delene. Tersklene er først og fremst etablert der det er innsyn til vassdraget fra riksveien. På strekningene mellom tersklene gir økt vannføring noe større effekt på vanddekket areal. Ut fra billedmaterialet som medfølger søknaden er det liten forskjell mellom 5 og 3 m³/s. Mens endringene ved en ytterligere reduksjon ned mot 1 m³/s blir merkbar.

Når det gjelder fisk fokuserer høringsuttalelsene først og fremst på bleka. Dette er en ferskvannstasjonær laks som før 1968 fantes i store mengder fra Kilefjorden ca. 30 km syd for Byglandsfjorden til Hellandsfossen ovenfor Tjurrmo. Norge har gjennom internasjonale forpliktelser et særlig ansvar for vern om bestander av atlantisk laks. Blekebestanden i Byglandsfjorden er i en særstilling blant disse som en av to gjenværende bestander av ferskvannstasjonær laks i Norge. Den tallrike bestanden av bleke som vandret fra Åraksfjorden og opp i Otra forsvant nesten fullstendig i perioden 1968-1971. Dette var i den perioden Brokke kraftverk ble bygget. I skjønnet etter bygging av Brokke kraftverk ble det konkludert med at kraftverksetableringen og forsuringen i vassdraget hadde like stort ansvar for reduksjonen i bestanden. Ytterligere forsuring utover på syttitallet førte til at blekebestanden stort sett overlevde ved klekking og oppføring i settefisk-

anlegg. Det siste ti-året har imidlertid den naturlige reproduksjonen økt i Byglandsfjorden. En reduksjon i utslipp av svovel og derved bedring av forsuringssituasjonen er trolig den viktigste årsaken til dette. Men regulanten har også bidratt med tiltak i form av utlegging av gytegrus og justering av manøvreringen av Byglandsfjorden. Nå er vannkvaliteten i Otra oppstrøms Byglandsfjorden i ferd med å bedres. Dette vil øke mulighetene for reproduksjon av Bleke også i denne delen av vassdraget.

Fra søkers side blir det fremholdt at siden det ble gitt konsesjon til etablering av Hekni kraftverk ble det også indirekte sagt at vassdragsdelen ikke lenger kan ventes å være leveområde for fisk fra Byglandsfjorden. I det opprinnelige reglementet er det imidlertid satt av 10 mill. m³ vann til hjelp for oppvandring av fisk og det er tatt inn vilkår som gir hjemmel til å pålegge bygging av trapp i Tjurrmodammen. Dette må bety at konsesjonsgiver i 1989 har hatt i tankene at det i fremtiden kan være mulig og ønskelig å gjenopprette en vandrende fiskebestand i denne delen av Otra.

I forbindelse med fiskeundersøkelsene som ble foretatt i perioden 1999 til 2004 ble det kun fanget fem bleke. Fisket ble imidlertid først og fremst foretatt på minstevannføringstrekningen. Med dagens vannslippingsregime og utforming av utløpskanalen fra kraftverket er det sannsynlig at oppvandrende fisk vil vandre inn i utløpskanalen for Hekni kraftverk i stedet for å søke mot det gamle elveløpet.

Ørretbestanden på strekningen fra Tjurrmodammen til utløpet av Hekni kraftstasjon er imidlertid tallrik. Årsklassene 1996-1997 viste seg å være svake. Dette kommer sannsynligvis av at minstevannføringen den første tiden etter at kraftverket ble satt i drift var svært lav (1,5 m³/s og 0,7 m³/s når den skulle være hhv. 5 og 3 m³/s) på grunn av feil ved lukeåpningen. Fra 1998 til 2001 var minstevannføringen 5 og 3 m³/s hhv. sommer og vinter mens den fra 2001 til 2004 var på hhv. 3 og 1 m³/s. Årsklassene 1998-1999 er sterke mens størrelsen på 2000 årsklassen er noe usikker. Årsklassene 2001 til 2004 er svake med unntak av 2003 årsklassen. Disse resultatene tyder på at ørretens reproduksjon blir betydelig mindre ved de laveste minstevannføringslippene (1,5 og 0,7 m³/s) enn ved 5 og 3 m³/s. Resultatet for det midlere vannføringsregimet er imidlertid ikke entydig ved at to årsklasser er svake og en er sterk. Årsklassenes styrke er imidlertid avhengig av mange faktorer. Foruten lavvannføringens størrelse vil også tidspunkt for flomvannføringer, temperatur og vannkvalitet (forsuring) være viktige parametere. Slike faktorer har vi ikke full oversikt over. Det synes derfor rimelig å anta at vannføringen i perioden 2001-2004 har vært tilstrekkelig for ørretens reproduksjon når andre faktorer har vært optimale. Ørret og bleke har omtrent de samme krav til gyte- og oppvekstområder. Dersom det i dag

opprettholdes gode biotoper for den mer stasjonære ørreten er det sannsynlig at bleke kan utnytte deler av disse områdene når andre forhold bedrer seg.

Fisketetthetene i vassdragsdelen er generelt lave. Men reproduksjonen er allikevel tilstrekkelig til at ørretens produksjonspotensiale i terskelbassengene utnyttes fullt ut. Dette viser seg ved at ørretens tilvekst reduseres ved 20-25 cm lengde og kjønnsmodningen inntreer relativt tidlig.

På grunn av nasjonale føringer om ivaretagelse av biologisk mangfold generelt og Norges spesielle forutsetninger for å ivareta atlantisk laks spesielt mener NVE at det i størst mulig grad bør legges til rette for reetablering av bleke i de vassdragsdelene der den tidligere hadde sin naturlige utbredelse. Vannkvaliteten er foreløpig på grensen av hva laks kan tåle, men dette er i ferd med å bedres. Nærmere undersøkelser i Otra mellom Åraksbøfjorden og utløpet av kraftverket bør gjennomføres for å følge med på utviklingen i bestanden. For å optimalisere forholdene for bleke bør vanndekket areal og vannhastighet på strykstrekningene opprettholdes på et relativt høyt nivå. Dette vil ventelig føre til at ørretbestanden fortsatt vil fremstå som noe overtallig i forhold til mattilgangen i terskelbassengene. Når bleke begynner å gyte i vassdragsdelen vil disse redusere ørretens gytesuksess, men ikke bruke terskelbassengene i samme grad. Ørretens kvalitet i terskelbassengene kan derfor bedres.

I søknaden for byggingen av Hekni kraftverk er det oppgitt en forventet produksjon på ca. 240 GWh. Regulanten oppgir at minstevannføringen betyr en redusert produksjon på hhv. 12 og 6 GWh ved det høyeste og laveste alternativet. Vi mener et slikt produksjonstap er forsvarlig i forhold til den verdien en reetablering av blekebestanden i området vil bety.

Middelvannføringen ved inntaket til Hekni kraftverk er på ca. 91,5 m³/s mens alminnelig lavvannføring er beregnet til 8,2 m³/s. Alminnelig lavvannføring eller mindre er vannføringer som i gjennomsnitt kun opptrer noen få dager i året. Når vannføringen i det meste av året ligger under dette vil økosystemet i vassdragsdelen bli merkbart påvirket. Med dagens svært reduserte bestand av bleke og den dårlige vannkvaliteten for arten mener vi imidlertid at det ikke vil være riktig å redusere kraftproduksjonen ytterligere. Det bør være mulig å etablere en bestand av vandrende fisk på de vannføringer som er foreslått. Eventuelt i samspill med fysiske tiltak på den berørte elvestrekningen.

I eksisterende manøvreringsreglement er det bestemt at 10 mill. m³ kan brukes i vassdraget av hensyn til fiskeoppgangen. Olje- og energidepartementet kan pålegge bruk av denne vannmengden. Agder Energi har foreslått at denne muligheten opprettholdes. Etter at Hekni kraftverk har vært i drift i 10 år viser det seg at krypsiv etablerer seg i tette bestander. Dette er et problem for bruken av

terskelbassengene. På enkelte områder blir også de estetiske verdiene redusert. Flommer og generell økt vannhastighet kan redusere etableringen av krypsiv. Vi mener derfor at utnyttelsen av dette vannvolumet ikke bare skal knyttes opp mot forholdene for fisk, men også skal kunne brukes dersom det skal gjennomføres tiltak for å redusere uønsket vekst av vegetasjon eller sedimentering av finstoff. For å få optimal effekt av slikt vannslipp er det en fordel om det kan samordnes med andre hendelser i vassdraget. Det kan derfor være uhensiktsmessig om vedtak om slikt vannslipp skal gjøres av departementet. Vi anbefaler at denne hjemmelen overføres til Fylkesmannen. Departementet vil da allikevel være klageinstans dersom regulanten mener at behovet for vannslippingen ikke er godt nok dokumentert.

Ca. en km nedenfor Tjurrmodammen renner Kvernåni (Bestelandsåna) inn fra vest. Denne har et nedslagsfelt på 31 km² og en middelavrenning på 1,4 m³/s og representerer en betydelig del av restfeltet mellom Tjurrmodammen og utløpet fra Hekni. Dette betyr at elva gir et viktig tilskudd av vann og kanskje særlig naturlige vannstandsvariasjoner til minstevannføringstrekningen. I 2003 ble det gitt tillatelse til overføring av dette feltet til Brokke kraftverk. Overføringen gir en produksjonsøkning på 30 GWh i Brokke kraftverk og 3 GWh i Hekni. I kommentarene til denne tillatelsen sier NVE at "det ved prøvetidens utløp (for Hekni konsesjonen) blir vurdert om fraføring av Brokke sør (ca. 1,4 m³/s) medfører at krav om slipping forbi inntaket til Hekni skal økes". Denne overføringen er foreløpig ikke gjennomført.

Som nevnt bidrar vannet fra Bestelandsåna med en betydelig vannmengde på strekningen. Både i form av økt vannføring generelt og særlig i forbindelse med flomperioder. Dersom Bestelandsåna overføres til Brokke kraftverk vil disse flommene reduseres. Med dagens forhold i vassdraget er det tvilsomt om det er samfunnsøkonomisk forsvarlig å kompensere for overføring av dette vannet ved økt minstevannføringsslipp. I fremtiden kan det imidlertid bli mulig å reetablere en bestand av bleke i vassdragsdelen. Det bør da kunne slippes noe ekstra vann fra Tjurrmodammen for å øke reproduksjonen av bleke. Det er usikkert om en slik økt vannføring bør skje i form av kortvarige flommer eller en moderat økning av vannføring over noe lenger tid. Vi foreslår derfor at fylkesmannen får anledning til å kreve slipp av ytterligere 10 mill. m³ vann pr. år fra det året en eventuell overføring av Bestelandsåna er et faktum for å bedre miljøforholdene i vassdragsdelen generelt og overlevelsen av bleke spesielt. Dette vil

medføre en reduksjon i innvunnet kraftproduksjon på i underkant av 1 GWh i Hekni, men vil allikevel føre til at overføringen tilfører kraftmarkedet ca. 32 GWh.

I høringsuttalelsene er det også kommet frem ønsker om endring av eksisterende terskler eller bygging av nye. Slike tiltak kan pålegges med hjemmel i eksisterende konsesjonsvilkår og berøres derfor ikke av denne behandlingen. Det samme gjelder for biotopiltak på berørt elvestrekning og eventuell fisketrapp i Tjurrmodammen. Disse spørsmålene diskuteres derfor ikke i denne omgang.

Konklusjon

NVE foreslår at minstevannføringen fra Tjurrmodammen settes til 5,0 m³/sek i perioden 1.5 til 30.9 og 3,0 m³/s resten av året. I tillegg kan Fylkesmannen kreve at det slippes inntil 10 mill. m³ vann årlig for å bedre miljøforholdene nedstrøms dammen. Dersom Kvernåni overføres til Brokke Kraftverk kan fylkesmannen pålegge slipp av ytterligere 10 mill. m³ vann.

NVEs forslag til nytt manøvreringsreglement følger vedlagt."

MANØVRERINGSVILKÅR FOR HEKNI KRAFTVERK

KGL.RES. 13. OKTOBER 1989

Vilkårene post 5:

5. (Manøvrering av inntaksdammen)

I

Høyeste driftsvannstand i inntaksbassenget skal være kote 242,00 målt ved damanlegget. Ved ekstremflommer større enn 900 m³/sek vil kote 242,00 bli overskredet, idet dammens overløp da trer i funksjon.

Laveste driftsvannstand skal være kote 241,00. Høydene refererer seg til NVEs vassdragsnivellament.

II

Ved normal drift vil variasjoner i vannstand være maks. 20 cm. Ved driftsforstyrrelse i ovenforliggende kraftverk Brokke, kan utslagene bli inntil 100 cm.

III

Ved driftsituasjoner som medfører at flomlukene i damanlegget må manøvreres, skal dette varsles med sirener plassert ved damanlegget, ved Besteland og ved Langeid. Vannet føres ut i elveleiet etter en programmert åpningstid.

Vilkårene post 1, III ledd.

1.

III

I tiden fra 1. mai til 30. september skal vannføringen nedenfor dammen ikke være under 5,0 m³/sek. I tiden 1. oktober til 30. april skal vannføringen ikke være under 3,0 m³/sek.

Innenfor de fastsatte grenser kan vannføringen endres etter behov. Eventuelle endringer fastsettes av Olje- og energidepartementet.

I tillegg kan utbyggeren etter nærmere bestemmelse av Fylkesmannen pålegges å avgi inntil 10 mill. m³ vann pr. år til tiltak for å bedre miljøforholdene på strekningen. Dersom Bestelandsåna (Kvernåni) overføres til Brokke kraftverk skal ytterligere 10 mill. m³ vann pr. år kunne brukes til slike tiltak.

Minstevannføringen tappes fra sjiktet i bassenget mellom kotene 240,0 og 241,0.

Departementets merknader

Departementet har sendt NVEs innstilling på høring til Bygland og Valle kommuner og Aust-Agder fylkeskommune. Ingen av høringsinstansene har kommet med merknader til innstillingen. Departementet bemerker at NVEs innstilling i stor grad er i tråd med høringsinstansenes tidligere uttalelser til søknaden.

Ved fastsettelsen av vannføringen på den berørte strekningen er det særlig forholdet til estetikk og fisk som må vektlegges. Når det gjelder estetiske hensyn er det fra lokalt hold ønske om å opprettholde et størst mulig vanddekket areal. Det er bygget ti terskler i denne vassdragsdelen, og mye av det gamle elveløpet er derfor vanddekket også ved lav vannføring. Økt vannføring synes å gi noe effekt på vanddekket areal på strekningene mellom tersklene. Endringene ved en vannføring ned mot 1 m³/s er i følge NVE merkbare, mens det er liten forskjell mellom 5 og 3 m³/s.

Departementet bemerker at når det gjelder fisk, må det primært fokuseres på bleka. Bleka er en ferskvannstasjonær laks, og er i dag en av kun to eksemplere på slike laksestammer i landet vårt. Bleka er imidlertid den eneste som bruker innsjø som oppvekstområde. Norge har et meget stort antall laksebestander som bidrar til variasjon og mangfold av arten og har på denne bakgrunn et særlig internasjonalt ansvar for forvaltningen av ville stammer av atlantisk laks. En ferskvannstasjonær laksestamme som bleka, har en spesielt høy bevaringsverdi. Disse forholdene tilsier at en må ta spesielt hensyn til bestanden av bleke ved fastsettingen av et endelig manøvreringsreglement for Hekni kraftverk.

Før utbyggingen av Brokke kraftverk fantes bleka i store mengder fra Kilefjorden til ovenfor Tjurrmo. Bestanden som vandret opp i Otra forsvant nes-

ten fullstendig på grunn av kraftverksutbyggingen og forsurening av vassdraget, men fra begynnelsen av 90-tallet har den naturlige reproduksjonen imidlertid økt i Byglandsfjorden. For å fremme naturlig rekruttering i Byglandsfjord er det iverksatt flere tiltak. Vannkvaliteten oppstrøms Byglandsfjorden er nå forbedret, og dette øker mulighetene for reproduksjon av bleke også i denne delen av vassdraget. En slik reproduksjon er i samsvar med konsesjonsmyndighetenes pålegg i konsesjonen til hjelp for oppvandring av fisk.

Prøveperioden synes å avklare at vanddekket areal og vannhastighet bør opprettholdes på et relativt høyt nivå for å optimalisere forholdene for bleka. Ulempen er tapt kraftproduksjon, og det må foretas en rimelig avveining av de to hensyn. NVE mener at et produksjonstap på 12 GWh er forsvarlig i forhold til den verdien en reetablering av blekebestanden i området betyr. Departementet er enig i at hensynet til forholdene for bleka må gå fremfor en maksimal kraftproduksjon for konsesjonæren. Departementet kan derimot ikke se at det er grunnlag for større vannslipp med den kraftreduksjon det ville medføre. Olje- og energidepartementet viser dessuten til at den rettslige rammen for minstevannføring er bestemt gjennom Stortingets behandling og de vilkår som er fastsatt i den kongelige resolusjonen. Departementet slutter seg derfor til NVEs tilråding om minstevannføring på henholdsvis 5,0 m³/s i perioden 01.05 til 30.09 og 3,0 m³/s resten av året.

I eksisterende manøvreringsreglement er det bestemt at 10 mill. m³ kan brukes i vassdraget av hensyn til "fiskeoppgangen", og det er Olje- og energidepartementet som kan pålegge slipp av slike lokkeflommer. NVE mener at disse lokkeflommene ikke bare bør knyttes opp mot forholdene for fisk, men også som tiltak for generelt å bedre miljøforholdene på strekningen. Et eksempel er at økt vannhastighet kan redusere etableringen av krypsiv, som generelt er et stort problem i nedre del av vassdraget. Departementet peker på at vannslippet skal nyttes av hensyn til fiskeoppgangen. Den formålsutvidelsen NVE går inn for slik at miljøforholdene bedres generelt, er det ikke hjemmel for i den gitte konsesjon. Forslaget følges derfor ikke opp ved fastsettelsen av det endelige manøvreringsreglementet for Hekni kraftverk.

Bestelandsåna (Kvernåni) renner inn i Otra vassdraget ca. en km nedenfor Tjurrmodammen. Ved ny reguleringskonsesjon for Byglandsfjorden m.m., jf. kgl.res. 3. oktober 2003, fikk Otteraaens Brugseierforening tillatelse til diverse overføringer til Brokke kraftverk, herunder Bestelandsåna. Denne overføringen vil bl.a. gi en produksjonsøkning i Hekni kraftverk på 3 GWh. Overføringen er foreløpig ikke gjennomført. Denne elven gir i dag et viktig tilskudd av vann og bidrar til naturlige vannstandsvariasjoner på utbyggingsstrekningen nedenfor

Hekni. Av hensyn til bl.a. muligheten for reetable- ring av bleka, mener derfor NVE at Fylkesmannen bør få anledning til å kreve slipp av ytterligere 10 mill. m³ vann fra det år denne overføringen eventu- elt finner sted. Dette ville innebære en ytterligere redusert kraftproduksjon på om lag 1 GWh i Hekni. Departementet finner at det heller ikke for dette for- slaget er rettslig grunnlag for å gripe inn i den gitte konsesjon for regulering av Byglandsfjorden. For- slaget følges dermed ikke opp ved fastsettelsen av dette reglementet.

Konklusjon

Det fastsettes endelig manøvreringsreglement for Hekni kraftverk, jf. kgl.res. 13. oktober 1989.

Det vedtatte reglement vedlegges.

Det gjøres oppmerksom på at departementets avgjørelse kan påklages til Kongen i statsråd innen 3 uker fra det tidspunkt underretning om vedtaket er kommet frem, jf. forvaltningsloven § 28, første ledd, jf. § 29.

MANØVRERINGSVILKÅR FOR HEKNI KRAFTVERK.

KGL.RES. 13. OKTOBER 1989

(endret ved Olje- og energidepartementets vedtak av 29.8.2011)

Vilkårene post 5:

5. (Manøvrering av inntaksdammen)

I

Høyeste driftsvannstand i inntaksbassenget skal være kote 242,00 målt ved damanlegget. Ved ek- stremlommer større enn 900 m³/sek vil kote 242,00 bli overskredet, idet dammens overløp da trer i funksjon.

Laveste driftsvannstand skal være kote 241,00. Høydene refererer seg til NVEs vassdragsnivelle- ment.

II

Ved normal drift vil variasjoner i vannstand være maks. 20 cm. Ved driftsforstyrrelse i ovenforliggen- de kraftverk Brokke, kan utslagene bli inntil 100 cm.

III

Ved driftsituasjoner som medfører at flomlukene i damanlegget må manøvreres, skal dette varsles med sirener plassert ved damanlegget, ved Bestel- and og ved Langeid. Vannet føres ut i elveleiet etter en programmert åpningstid.

Vilkårene post 1, III ledd.

1.

III

I tiden fra 1. mai til 30. september skal vannføringen nedenfor dammen ikke være under 5,0 m³/sek. I ti- den 1. oktober til 30. april skal vannføringen ikke være under 3,0 m³/sek.

Innenfor de fastsatte grenser kan vannføringen endres etter behov. Eventuelle endringer fastsettes av Olje- og energidepartementet.

Minstevannføringen tappes fra sjiktet i bassen- get mellom kotene 240,0 og 241,0.

13 Canica AS og Canica Investor AS

(Konsesjon - Kjøp av aksjer)

Olje- og energidepartementets samtykke 30. august 2011.

Innledning

Det vises til deres brev av 1. juli 2011 der det på veg- ne av Canica AS, Canica Investor AS, Stein Erik Ha- gen AS og Tvist 5 AS søkes om konsesjon etter in- dustrikonsesjonsloven § 36 for erverv av til sammen 24,61 prosent av aksjene i Orkla ASA.

Søknaden

Fra Canica AS søknad av 1. juli 2011 gjengis:

”Den 8. juni 2011 ervervet Canica AS 10 800 000 aksjer i Orkla ASA.

Eierandelene etter dette aksjekjøpet er 14,61 % for Canica AS, 1,56 % for Canica Investor AS, 7,48 % for Tvist 5 AS (heleid datterselskap til Canica Investor AS) og 0,56 % for Stein Erik Ha- gen AS (heleid av Stein Erik Hagen). Samlet ei- erandel utgjør således 24,21 %.

I tillegg til dette eier selskaper kontrollert og/eller eid av Mille-Marie Treschow, Stein Erik Hagens ektefelle, 0,15 % av utestående ak- sjer i Orkla ASA. Det vil si at Stein Erik Hagen med nærstående parter eier totalt 250 687 000 aksjer i Orkla ASA, tilsvarende 24,36 %. Det er da ikke tatt hensyn til 10 345 749 aksjer som Or- kla eier selv. Inkludert aksjer Orkla eier, er den konsoliderte eierandelen 24,61 %.

Med hensyn til opplysninger om Canica AS og Orkla ASA, herunder oversikt over de conse- sjonene Orkla har i henhold til industrikonse- sjonsloven, viser vi til konsesjonssøknad datert 4. oktober 2006. Målet for ervervet er som ved tidligere erverv, et ledd i en langsiktig plan om å bli en betydelig langsiktig industriell eier av Orkla.

Canica AS med tilknyttede selskaper søker konsesjon etter industrikonsesjonsloven § 36 for ervervet av 10 800 000 aksjer i Orkla.”

Departementets vurdering

Bakgrunnen for søknaden er at Canica AS, Canica Investor AS, Stein Erik Hagen AS og Twist 5 AS har ervervet til sammen 24,61 prosent av aksjene i Orkla ASA. Styret i Orkla ASA godkjente 28. juni 2011 det omsøkte ervervet.

Canica AS, Canica Investor AS, Stein Erik Hagen AS og Twist 5 AS erverv av aksjer i Orkla ASA utløser konsesjonsplikt etter industrikonsesjonsloven § 36 da Orkla ASA innehar vannfallsrettigheter i henhold til lov 14. desember 1917 nr. 16 (industrikonsesjonsloven) kapittel I, jf. industrikonsesjonsloven § 36 første ledd.

I medhold av industrikonsesjonsloven § 36 gis Canica AS, Canica Investor AS, Stein Erik Hagen AS og Twist 5 AS konsesjon for omsøkte erverv av 24,61 prosent av aksjene i Orkla ASA. Det settes ingen særskilte vilkår for konsesjonen.

Det gjøres oppmerksom på at det i og med dette vedtak ikke er gjort noen endring i de tidligere meddelte konsesjoner eller tilknyttede vilkår.

14 Småkraft AS

(Tillatelse til bygging av Sagelvi kraftverk i Voss kommune i Hordaland)

Olje- og energidepartementets samtykke 23. september 2011.

Det vises til søknad datert 5.5.2009 til NVE om tillatelse til å bygge Sagelvi kraftverk. I følge vannressursloven § 22 er det kun Olje- og energidepartementet som kan gi konsesjon til vassdragstiltak som kan komme i konflikt med et Samlet Plan prosjekt i samme vassdrag. NVE har i brev av 20.4.2010 oversendt saken til Olje- og energidepartementet for avgjørelse sammen med innstilling til vedtak.

Småkraft AS har inngått avtale med fallrettighetshaverne om å stå som søker og å forestå utbyggingen.

Det søkes om tillatelse etter vannressursloven § 8 til å bygge et småkraftverk med en installert effekt på 5,1 MW og en beregnet årsproduksjon på rundt 19 GWh. Kraftverket vil utnytte et fall på 275 meter i Sagelvi som er et sidevassdrag til Vosso i Voss kommune i Hordaland fylke.

Det er også søkt om tillatelse etter energiloven til bygging og drift av kraftverket med tilhørende koblingsanlegg og kraftlinjer.

NVEs innstilling

Av NVEs innstilling fremgår det at ingen instanser som har uttalt seg til søknaden går imot utbyggingen, men det er fremmet enkelte krav om avbøtende tiltak. Kommunen og fylkesmannen ønsker økte krav til vannslipping. Det er fremmet krav fra ulike

instanser om hensyn som må ivaretas under detaljplanleggingen, deriblant fra Jernbaneverket og Voss kajakkklubb.

NVE anbefaler at det blir gitt tillatelse til bygging av Sagelvi kraftverk. NVEs innstilling av 20.4.2010 legges ved i sin helhet.

Departementets vurdering

1. Forholdet til Samlet Plan

I følge vannressursloven § 22 kan vassdragsmyndigheten uten videre avslå en søknad som er i strid med Samlet Plan. Loven åpner for at det kan gis tillatelse også til slike tiltak, som i så fall må gis av Olje- og energidepartementet.

Samlet Plan inneholder et prosjekt 25312 Vosso/Sagelvi som er i konflikt med det omsøkte prosjektet. SP-prosjektet er plassert i kategori I og produksjonen er beregnet til samlet å gi 50 GWh/år. Produksjonen vil reduseres ved realisering av Sagelvi kraftverk. Det at de øvrige delene av SP-prosjektet ikke realiseres, åpner imidlertid for mulig utnyttelse gjennom egne småkraftprosjekt. Dette betyr eventuelt en utnyttelse som er i samme størrelsesorden som SP-prosjektet. Forskjellen ligger i at den kraften som blir innvunnet gjennom Sagelvi kraftverk og andre småkraftprosjekter som eventuelt måtte få konsesjon senere, ikke er regulerbar. BKK ser det ikke som aktuelt å bygge ut SP-prosjektet.

Departementet finner etter dette ikke grunnlag for å avslå Sagelvi ut fra hensynet til en bedre ressursutnyttelse etter vannressursloven § 22.

Departementet avgjør konsesjonssaken i sin helhet, og har derfor foretatt en egen vurdering av fordeler og ulemper basert på NVEs innstilling.

2. Fordeler og ulemper ved tiltaket

I departementets vurdering av om konsesjon etter vannressursloven skal gis, må fordeler og ulemper ved det omsøkte tiltaket veies opp mot hverandre. Bevaring av naturmangfoldet inngår i skjønnsutøvingen ved saksbehandlingen. Dette innebærer at miljøkonsekvensene ved utbyggingen av Sagelvi kraftverk må vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der tiltakets fordeler avveies mot forringelsen eller tapet i naturmangfoldet.

Prosjektet vil etter de siste framlagte planer gi et tilskudd på ca. 18 GWh/år fornybar energiproduksjon. Kraftverket vil gi inntekter til grunneiere og til Småkraft AS. Kraftverket vil bidra til lokal sysselsetting og bosetting. Tiltaket vil ikke gi nye store inngrep.

Den største ulempen med tiltaket anses å være fraføringen av vann. En utbygging vil medføre redusert vannføring i Sagelvi på en strekning med en stor foss og antydning til bekkekløft. Kraftverket vil redusere en padlebar strekning med ca. 300 meter.

Kraftverket kan videre ha negativ innvirkning på fisk på en kort strekning ned mot Vosso.

NVE går i sin innstilling inn for ulike typer avbøtende tiltak for å redusere skadevirkningene av utbyggingen.

3. Nærmere om hensynet til naturmangfoldet

Prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer for vedtak etter vannressursloven. Det vises også til forvaltningsmålene om naturtyper, økosystemer og arter i naturmangfoldloven §§ 4 og 5.

Kunnskapsgrunnlaget

I samsvar med naturmangfoldloven § 8 første ledd skal vedtak bygge på et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag. I kunnskapsgrunnlaget inngår følgende:

- NVEs innstilling av 20. april 2010 med høringsuttalelser til søknaden.
- Søknad av 5. mai 2009 fra Småkraft AS.
- Miljørapport v/Ole Kristian Spikkeland Naturundersøkelser (desember 2006).
- Rapport om virkninger på biologisk mangfold v/Bioreg AS (5. september 2007).
- Artsdatabanken.
- Norsk rødliste for arter 2010.
- Oppdaterte registreringer i naturbase sjekket ut av departementet.

Departementet har innhentet ytterligere opplysninger fra kommunen om eventuelle planer for nye tiltak i området.

Departementet mener at det foreliggende materialet gir den kunnskap som kreves om arters bestandssituasjon, utbredelse av naturtyper og den økologiske tilstanden i området. Også virkningene av tiltaket vurderes som tilstrekkelig beskrevet.

Departementet finner på denne bakgrunn at naturmangfoldloven § 8 med krav til kunnskapsgrunnlag er oppfylt.

Naturtyper

NVE viser i sin innstilling til at det ikke er registrert hensynskrevende naturtyper i forundersøkelsene til kraftverkssøknaden i Sagelvi. På den strekningen der det fraføres vann er det en 80 meter høy foss uten fritt fall og antydning til bekkekløft nedstrøms denne. Det er kun funnet trivielle arter og ikke fosserøyksoner ved befaring sommeren 2007.

Fisk og ferskvannsbiologi

De nederste 100 meter av Sagelvi er et mulig gyte- og oppvekstområde for laks og sjørørret fra Vosso. Det er blitt satt ut lakseyngel her, men det er uvisst om naturlig gyting finner sted. Kraftstasjonen er tenkt plassert ved øvre del av denne strekningen.

For at ikke gyte- og oppvekstforholdene i denne delen av Sagelvi skal forringes for villaksen, har NVE i sin innstilling foreslått at det installeres omløpsventil eller tilsvarende teknisk løsning i kraftverket, og at tilbakeføring av vann til elveløpet gjøres ovenfor anadrom strekning.

Departementet mener at Sagelvi kraftverk med slike avbøtende tiltak som NVE foreslår, ikke vil gi nevneverdige negative konsekvenser for laksen.

I NVEs innstilling heter det: "Det finnes en liten bestand av bekkeørret i Sagelvi. Lav pH og rasktstrømmende vann gir trolig en lite utviklet bunndyrfauna i området. Det er kjent oppgang av ål i Vosso og dens sideelver. Det er ikke funnet ål i Sagelvi i forbindelse med kraftverkssøknaden, men det er ikke gjort undersøkelser med fokus på ål. Det finnes ikke noen vatn ovenfor inntaket i Sagelvi, så det er tvilsomt om ål går opp i denne delen av elva".

Departementet legger på bakgrunn av foreliggende kunnskap til grunn at utbygging av Sagelvi kraftverk ikke vil ha noen nevneverdig negativ betydning for ål. Slipp av minstevannføring hele året antas å være tilstrekkelig for opprettholdelse av den lokale bestanden av bekkeørret og bunndyrfauna.

Flora og fauna

På den berørte elvestrekningen er det påvist 3 hekkelokaliteter for fossefall. NVE mener at fossekalen kan få forringet livsmiljøet dersom kraftverket blir bygget, men at dette kan avhjelpes ved at det settes opp predatorsikre hekkelasser på egnede steder. Oppsett av slike kasser kan pålegges av fylkesmannen i medhold av standardvilkår.

Pålegg om slipp av tilstrekkelig minstevannføring hele året er nødvendig for å sikre fortsatt bunndyrproduksjon som næringsgrunnlag for fossekalen.

Fylkesmannen påpeker at undersøkelsene av biologisk mangfold er gjennomført tilfredsstillende for å kunne vurdere de biologiske verdiene i området. Fylkesmannen viser til at det ikke er avdekket verdier utenom det vanlige verken i vannstrengen eller i influensområdet.

Samlet vurdering av tiltaket etter prinsippene i naturmangfoldlovens §§ 9-12

Selv om det ikke er foretatt noen egen undersøkelse om ål, legger departementet til grunn at den planlagte plasseringen av inntaket vil være på et sted i vassdraget der det er lite sannsynlig at det går opp ål. Under henvisning til liten sannsynlighet for forekomst av ål vil det ikke være rimelig å pålegge ytterligere utredninger av dette. Det er heller ikke kommet noe krav om dette under høringen. Departementet vurderer at det ikke har fremkommet indikasjoner som skulle tilsi at det er mangelfulle opplysninger om øvrige forekomster av verdifulle arter

eller naturtyper som krever en nærmere føre var vurdering, jf. naturmangfoldloven § 9.

I henhold til naturmangfoldloven § 10 skal en påvirkning av et økosystem vurderes ut i fra den samlede belastningen økosystemet er eller vil bli utsatt for. Dette innebærer at man må ha kunnskap om ulike typer tiltak og påvirkninger på økosystemet slik at en kan identifisere den samlede belastningen. Vurderingene skal ta hensyn til både eksisterende og forventede fremtidige inngrep.

Store deler av nedbørfeltet har et urørt preg, men de lavereliggende områdene har en del tekniske inngrep. Det går en kommunal vei, private veier og en lokal luftledning i området. En 22 kV kraftledning krysser Sagelvi et stykke ovenfor utløpet i Vosso. Jernbanen krysser Sagelvi ved utløpet, og elva er her forbygd de nederste meterne. På vestsiden av Sagelvi er det for det meste granplantefelt i de nedre områdene. Tiltaket vil ikke påvirke inngrepsfrie naturområder på grunn av de andre tekniske inngrepene i nedbørfeltet.

NVE anfører at Sagelviutbyggingen vil redusere sannsynligheten for realisering av de øvrige deler av SP-prosjektet. Eventuelle virkninger av ytterligere småkraftutbygging i området, og som gir belastning på de samme økosystemer, må i så fall vurderes i forbindelse med behandlingen av disse tiltakene. Departementet er ikke kjent med planer om andre typer inngrep i området som kan øke den samlede belastningen. Departementet mener det planlagte inngrepet er av så beskjeden karakter at det ikke endrer vurderingene av området som helhet eller belaster forvaltningsmålene for arter og naturtyper i nevneverdig grad.

Gjennom konkrete pålegg og standardvilkåret om naturforvaltning mv. er tiltakshaver pålagt å dekke kostnader knyttet til tiltak for å hindre eller begrense skader på naturmangfoldet, jf. naturmangfoldloven § 11.

Prosjektet tilpasses hensynet til naturmangfoldet gjennom avbøtende tiltak og føringer for detaljplanleggingen, jf. departementets merknader til vilkårene nedenfor. Departementet kan vanskelig se at det er mulig å finne tekniske løsninger som med mindre inngrep gir samme energiproduksjon, jf. naturmangfoldloven § 12.

4. Tiltaket vurdert etter vannforskriften

Etter vannforskriften § 12 kan nye fysiske inngrep gjennomføres i en vannforekomst selv om miljøtilstanden svekkes dersom:

- alle praktisk gjennomførbare tiltak settes inn for å begrense negativ utvikling i tilstanden for vannforekomsten
- samfunnsnyttene av de nye inngrepene eller aktivitetene er større enn tapet av miljøkvalitet og
- formålet med de nye inngrepene ikke med rime-

lighet kan oppnås kostnadseffektivt på andre miljømessig bedre måter.

Etter departementets syn viser vurderingen av tiltaket i forhold til prinsippene i naturmangfoldloven at inngrepet har beskjedne konsekvenser for vannmiljøet. Det vil videre bli fastsatt pålegg om avbøtende tiltak for å redusere virkningene. Formålet med utbyggingen er å øke produksjonen av fornybar elektrisitet og bidra til lokal sysselsetting og bosetting. Kraftverket vil også gi inntekter til grunneiere og kraftutbygger. Departementet har kommet til at den fordel denne utbyggingen medfører ikke kunne vært oppnådd så kostnadseffektivt på andre måter miljømessig sett. Departementet anser vilkårene i vannforskriften § 12 som oppfylt.

5. Landskap

Tiltaket vil ikke berøre noen inngrepsfrie områder. Både elva og fossen er lite synlig fra området rundt. Rørtraseen, bro over Sagelvi og kraftverksbyggingen vil bli synlige fra jernbanen og fra E 16. Rørtraseen vil graves eller sprenges ned og vil med tiden gro igjen. Traseen må samtidig tilpasses terrenget slik at den blir minst mulig skjemmende. Dette er forhold som det må tas hensyn til under detaljplanleggingen. Det er allerede en del infrastruktur i området ved utløpet av Sagelvi. Dette gjør at brua over Sagelvi til kraftverket og selve kraftverket blir lite dominerende i landskapsbildet. For å ivareta fossen som landskapselement må det etter departementets syn slippes en noe høyere minstevannføring sommerstid, slik NVE har foreslått i sin innstilling. Det vises til departementets merknader til vilkårene nedenfor.

6. Kulturminner

Fylkeskommunen mener det er et visst potensial for funn av kulturminner i tiltaksområdet. Utbygger pålegges å ta kontakt med fylkeskommunen for å klare forholdet til kulturminneloven § 9 før innsendelse av detaljplan. Hensynet til kulturminner synes godt nok ivaretatt gjennom vilkårene og merknader til vilkårene nedenfor.

7. Brukerinteresser

Sagelvi blir benyttet til elvepadling. Padlingen foregår i hovedsak i det området av elva som ligger ovenfor brua. Departementet legger til grunn at det vil gå tapt en strekning på om lag 300 meter hvor det blant annet er en særskilt formasjon av verdi for elvepadlingen. Det skal finnes andre tilsvarende partier lenger opp i vassdraget. Departementet viser til at det er en forholdsvis liten del av elva som ikke blir tilgjengelig for padling dersom inntaket bygges der det er planlagt. Dersom det avtales med grunneierne, kan bruk av vei fram til inntaket gjøre adkom-

sten til denne delen av elva enklere for elvepadlerne. Den nærmere utformingen av inntaket må planlegges i samråd med Voss kajakkklubb. Hensynet til padlernes interesser synes tilstrekkelig ivaretatt gjennom vilkårene og i merknadene til disse nedenfor.

Departementets vedtak

Departementet legger vekt på at utbyggingen vil styrke næringsgrunnlaget lokalt og gi en viss økning i fornybar energiproduksjon, samtidig som utbyggingen berører et begrenset område og i liten grad vil påvirke landskapsbildet. Tiltaket vil medføre en noe redusert vannføring på utbyggingsstrekningen deler av året. Biologisk mangfold og friluftsliv berøres i liten grad, og ulempene kan i stor grad avhjelpest med pålegg om avbøtende tiltak og gjennom god detaljplanlegging. Departementet legger i denne sammenheng særlig vekt på at slipping av minstevannføring, installasjon av omløpsventil og tilbakeføring av vann til vassdraget ovenfor anadrom strekning, vil sikre livsmiljøet i og langs elva.

Hensynet til forvaltningsmålene i naturmangfoldloven §§ 4-5 er vurdert og anses tilstrekkelig ivaretatt.

Fordelene med utbygging av tiltaket overstiger ulempene, jf. vilkåret for å gi konsesjon etter vannressursloven § 25. Småkraft AS gis tillatelse etter vannressursloven § 8 til bygging av Sagelvi kraftverk på de vilkår som følger vedlagt.

Olje- og energidepartementets vedtak kan påklages til Kongen i statsråd innen 3 uker fra det tidspunkt underretning om vedtaket er kommet frem, jf. forvaltningsloven § 28, 1. ledd og § 29.

Departementets kommentarer til vilkår og øvrige forhold

Departementet slutter seg til de vilkårene som er foreslått av NVE. Konsesjonæren må iakttå følgende:

Post 1: Vannslipping og driftsbegrensninger

Departementet fastsetter en minstevannføring i Sagelvi med 100 l/s i perioden 1. oktober til og med 30. april, og 200 l/s i perioden 1. mai til og med 30. september. Totalt vil vilkåret om minstevannføring gi en produksjon på 17,2 GWh i et midlere år, det vil si en reduksjon i forhold til de siste framlagte planene fra Småkraft AS på 0,8 GWh/år.

Av hensyn til at Vosso er et nasjonalt laksevassdrag og området nedenfor kraftstasjonen benyttes til utsetting av fisk, må det installeres omløpsventil eller tilsvarende funksjonell teknisk løsning på minst 50 prosent av slukeevnen i Sagelvi kraftverk. Den tekniske løsningen for forbislapping ved driftstans i kraftverket kan avklares ved godkjenning av detaljplanene.

Det skal etableres måleanordning for registrering av minstevannføring. Dataene skal forelegges NVE på forespørsel. Den tekniske løsningen for dokumentasjon av slipp av minstevannføringen ivaretas gjennom godkjenning av detaljplanen.

Departementet presiserer at start-/stoppkjøring av kraftverket ikke skal forekomme. Driften av kraftverket må være slik at kjøringen blir mest mulig jevn, og med myke overganger.

Dersom tilsiget er mindre enn minstevannføringskravet, skal hele tilsiget slippes forbi.

Post 4: Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

Detaljerte planer skal forelegges NVEs regionkontor i Førde og godkjennes av NVE før arbeidet settes i gang. Detaljer i prosjektet, som utforming av inntaket, støydempning og miljøtilpasning av kraftstasjonen med mer, omfattes av denne post.

Kraftverket må utformes slik at vann tilbakeføres til elva ovenfor anadrom strekning og vannstrømmingen må ikke påvirkes på en slik måte at faren for erosjon av elvebredden øker.

Rørgaten skal graves ned på hele strekningen dersom NVE ikke godkjenner annet av miljømessige hensyn. Utbygger må legge stor vekt på at rørgatetraseen blir så lite synlig som mulig etter at anlegget er ferdig.

Terrenget for rørtraseen er tildels svært sidebratt og valg av trasé innebærer kryssing av en bekk. Rørtraseen vil med tiden gro igjen, men det er en utfordring å hindre ras av oppgravd/sprengt materiale ned mot elva. Det må tas spesielt hensyn til dette under utforming av de detaljerte planene, jf. også merknad fra Voss kommune om at det må forhindres at slam kommer ut i Vosso i anleggsperioden.

Endelig plassering og utforming av inntaksdammen må komme fram i detaljplanene. Inntaksdammen må planlegges i samråd med Voss Kajakkklubb slik at den blir trygg for innlandstigning for elvepadlere.

Det vises også til merknadene i vilkårenes post 6 nedenfor, om kulturminner.

Det må tas de hensyn som Jernbaneverket krever i forbindelse med kryssing av jernbane i anleggsperioden og anleggsarbeider i nærhet til jernbanelinja. Det forutsettes at Småkraft AS følger opp dette under detaljplanleggingen og i anleggsperioden.

Eventuelle terrengskader som følge av transport og anleggsarbeider skal utbedres så raskt som mulig.

Post 5: Naturforvaltning

Vilkår for naturforvaltning tas med i konsesjonen selv om det i dag synes lite aktuelt å pålegge ytterligere avbøtende tiltak. Eventuelle pålegg i medhold av dette vilkåret må være relatert til skader forårsaka-

ket av tiltaket og stå i rimelig forhold til tiltakets størrelse og virkninger.

Post 6: Automatisk fredete kulturminner

Det forutsettes at utbygger tar den nødvendige kontakt med fylkeskommunen for å avklare forholdet til kulturminneloven § 9 før innsendelse av detaljplan. Videre vises det til den generelle aktsomhetsplikten med krav om varsling av aktuelle instanser dersom det støtes på kulturminner i byggefasen, jf. kulturminneloven § 8 (jf. vilkårenes pkt. 3).

Post 8: Terskler mv.

Dette vilkåret gir hjemmel til å pålegge konsesjonær å etablere terskler eller gjennomføre andre biotopjusterende tiltak dersom dette skulle vise seg å være nødvendig.

Forholdet til plan- og bygningsloven

Forskrift om saksbehandling og kontroll i byggesaker gir saker som er underlagt konsesjonsbehandling etter vannressursloven fritak for byggesaksbehandling etter plan- og bygningsloven. Dette forutsetter at tiltaket ikke er i strid med kommuneplanens arealdel eller gjeldende reguleringsplaner. Forholdet til plan- og bygningsloven må avklares med kommunen før tiltaket kan iverksettes.

Forholdet til energiloven

NVE vil ikke behandle detaljplaner før tiltakshaver har dokumentert at det er tilgjengelig kapasitet i ledningsnett og kostnadsfordelingen er avklart med netteier. Slik dokumentasjon må foreligge samtidig med innsending av detaljplaner for godkjenning, jf. konsesjonsvilkårenes post 4.

Nødvendige høyspentanlegg, inkludert transformering, kan bygges i medhold av nettselskapets områdekonsesjon.

Dersom Småkraft AS ønsker egen anleggskonsesjon, må det sendes inn søknad om dette når eksakt størrelse på de elektriske installasjoner er klart. NVE kan da meddele egen anleggskonsesjon for kraftverket.

Vilkår etter vannressursloven § 8 for tillatelse til bygging av Sagelvi kraftverk i Voss kommune gitt av Olje- energidepartementet 20. september 2011

1. Vannslipping og driftsbegrensninger

Det skal slippes en minstevannføring på 200 l/s i perioden 1. mai til og med 30. september. I perioden 1. oktober til og med 30. april skal det slippes en minstevannføring på 100 l/s. Dersom tilsiget er mindre enn kravet til minstevannføring skal hele tilsiget slippes forbi. Kraftverket skal i slike tilfeller ikke være i drift.

Kraftverket skal til enhver tid kjøres etter tilsiget, alle endringer skal skje gradvis, og typisk start-/stoppkjøring skal ikke forekomme.

Ved inntaksdammen skal det etableres måleanordning for registrering av minstevannføring. Dataene skal forelegges NVE ved forespørsel.

Det skal installeres omløpsventil eller liknende teknisk løsning på minst 50 prosent av slukeevnen i kraftverket.

2. Bortfall av konsesjon

Konsesjonen faller bort hvis ikke arbeidet er satt i gang senest fem år fra konsesjonens dato og fullføres innen ytterligere fem år jf. vannressursloven § 19 og vassdragsreguleringsloven § 12 nr. 1 tredje ledd. NVE kan forlenge fristen med inntil fem nye år. I fristene regnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

3. Konsesjonærs ansvar ved anlegg/drift mv.

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, fornminner m.v., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal rette myndigheter underrettes i god tid på forhånd.

4. Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene. Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgifterne forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene dersom det er avvik av betydning i forhold til det som fremgår av konsesjonssøknaden.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen

må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

5. Naturforvaltning

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av fylkesmannen å sørge for at forholdene i Sagelvi er slik at de stedegne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av fylkesmannen å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av utbyggingen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av fylkesmannen å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og ev. regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av fylkesmannen å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av utbyggingen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av utbyggingen.

V

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

6. Automatisk fredete kulturminner

Konsesjonæren plikter i god tid før anleggsstart å undersøke om tiltaket berører automatisk fredete

kulturminner etter kulturminneloven § 9. Viser det seg at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner, plikter konsesjonæren å søke om dispensasjon fra den automatiske fredningen etter kulturminneloven § 8 første ledd, jf. §§ 3 og 4.

Viser det seg i anleggs- eller driftsfasen at tiltaket kan være egnet til å skade, ødelegge, flytte, forandre, skjule eller på annen måte utilbørlig skjemme automatisk fredete kulturminner som hittil ikke har vært kjent, skal melding om dette sendes fylkeskommunens kulturminneforvaltning med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning tiltaket kan berøre kulturminnet, jf. kulturminneloven § 8 annet ledd, jf. §§ 3 og 4.

7. Ferdsel mv.

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige vegger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

8. Terskler mv.

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan NVE pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan NVE pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Terskelpålegget vil bygge på en samlet plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

9. Hydrologiske observasjoner, kart mv.

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av NVE utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentliges interesser

og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

De tillatte reguleringsgrenser markeres ved faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Kopier av alle karter som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Statens kartverk med opplysning om hvordan målingene er utført.

10. Etterundersøkelser

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av tiltakets virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. NVE kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

11. Luftovermetning

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

12. Varslingsplikt

Konsesjonæren plikter å varsle NVE om navne- og/eller adresseendringer. Ved eventuell overdragelse av anlegget skal NVE godkjenne overdragelsen i forkant.

13. Kontroll med overholdelsen av vilkårene

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av Olje- og energidepartementet til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår. Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av Olje- og energidepartementet.

For å sikre at vedtak i medhold av vannressursloven blir gjennomført, kan den ansvarlige pålegges tvangsmulkt til staten, jf. vannressursloven § 60. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Når et rettstridig forhold er konstatert kan det gis pålegg om retting og om nødvendig pålegges stans i pågående virksomhet, jf. vannressursloven § 59.

Overskrides konsesjon eller konsesjonsvilkårene eller pålegg fastsatt med hjemmel i vannressursloven kan det ilegges overtredelsesgebyr, eller straff med bøter eller fengsel inntil tre måneder, jf. vannressursloven §§ 60a og 63 første ledd bokstav c.

15 Glommens og Laagens Brukseierforening

(Ny reguleringskonsesjon for Tesse i Lom og Vågå kommuner, Oppland fylke)

Kongelig resolusjon 28. oktober 2011.

I. Innledning

Tesse (853.9 moh.) ligger i Lom og Vågå kommuner i Oppland fylke. Den "lille Tessereguleringen" består av 0,8 m oppdemning og 0,7 m senking av Tesse. Konsesjon for denne reguleringen ble gitt til A/S Eidefoss i februar 1941. "Den store Tessereguleringen" – dvs. ytterligere senking av Tesse på 10,9 m, ble gitt til Glommens og Laagens Brukseierforening 26. juli 1941. Konsesjonene ble stadfestet ved felles kgl.res. 20. august 1948 og her ble også fastsatt felles manøvreringsreglement.

Totalt kraftgrunnlag for Tessereguleringen utgjør 33 854 nat.hk. Tessereguleringen utnytter i til sammen 13 kraftverk fordelt på 9 falleiere som alle er medlemmer i Glommens og Laagens Brukseierforening (GLB). Reguleringsforeningen GLB representerer bruks- og vannfallseiere i Glommas, Vormas og Gudbrandsdalslågens nedbørfelt.

GLB har i søknad 15. desember 1993 bedt om at staten frafaller sin hjemfallsrett til reguleringsanleggene, og søkt om ny konsesjon etter utløpte konsesjonsperioder for henholdsvis "lille Tesseregulering" og "store Tesseregulering". Konsesjonen for den "lille Tessereguleringen" løp ut den 3. februar 1991 for samtlige deltagere, og her er søkt om ny konsesjon i henhold til vassdragsreguleringsloven § 8. Konsesjonen for "den store Tessereguleringen" løp ut i juli 1991 for de private falleierne. De offentlige deltagerne har her konsesjon på ubegrenset tid, men vilkårene kan tas opp til revisjon. Saken er således spesiell i den forstand at den omhandler både spørsmål om fornyelse av konsesjon og spørsmål om revisjon av gamle konsesjonsvilkår.

I brev av 22. oktober 1990 har departementet gitt tillatelse til midlertidig fortsettelse av reguleringen av Tesse inntil søknadene er behandlet. GLB har søkt om konsesjon uten tidsbegrensning for samtlige deltagere.

II. Søknaden og NVEs innstilling

NVE har mottatt følgende søknad av 15. desember 1993 fra GLB:

"Glommens og Laagens Brukseierforening tillater seg herved å søke om at staten frafaller sin hjemfallsrett, og i henhold til vassdragsreguleringsloven søkes det om ny konsesjon i samme omfang som tidligere etter utløpet av følgende reguleringskonsesjoner:

- A Regulering av Tesse mellom kotene 853,90 og 852,40. Dette er den såkalte "lille Tesse-regulering" gitt til A/S Eidefoss på 50 år fra 03.02.41 med utløpsdato 03.02.91 for samtlige deltagere i reguleringen.
- B Regulering av Tesse mellom kotene 852,40 og 841,50. Dette kalles den "store Tesseregulering" med utløpsdato 26.07.91, gitt til Glommens og Laagens Brukseierforening 26.07.41 med 50 års varighet for private falleiere og uten tidsbegrensning for kommunale falleiere.

De tidligere konsesjoner ble begge stadfestet i en felles kgl.res. av 20.08.48 der det også ble fastsatt et felles manøvreringsreglement. I tråd med dette, og for øvrig konsesjonsmyndighetenes ønske, søkes det nå om best mulig samordning av de to Tessereguleringene med Glommens og Laagens Brukseierforening som fremtidig konsesjonær. Nærmere beskrivelse av reguleringene og deres konsekvenser iht. NVEs r.skr. 36a følger vedlagt.

Reguleringenes fysiske virkninger og ettervirkninger, kap. 2 og 3, er beskrevet for de to konsesjonene under ett. Vi har valgt å gi et totalbilde av Tesse og forholdene knyttet til reguleringene der, selv om det reelt bare er den lille Tessereguleringen som er gjenstand for en vurdering i henhold til vassdragsreguleringslovens § 8 om ny konsesjon.

Den store Tessereguleringen, som står for om lag 87 % av magasinvolumet, skal ikke vurderes på samme måte. Den løper videre uten tidsbegrensning for ca. 90 % av de fall som nytter reguleringene. Eventuelle endringer i reguleringenes omfang kan bare knyttes til den lille reguleringen, dvs. de øverste 1,5 m i magasinet.

Vi håper med dette at vår framstillingsform gir nødvendig klarhet og oversikt over søknaden og hva som reelt er til behandling.

Tidligere innsendte separate søknader fra A/S Eidefoss den 21.04.89 og fra Glommens og Laagens Brukseierforening den 25.04.89 trekkes med dette tilbake.

Tillatelse til midlertidig å fortsette reguleringen av Tesse inntil konsesjonssøknaden er avgjort foreligger i brev fra departementet av 22.10.90, kopi vedlagt som søknadens bilag 1.

0.0 BAKGRUNN

0.1 KONSESJONSSØKER

Glommens og Laagens Brukseierforening (GLB) er en reguleringsforening stiftet i 1918. Foreningen representerer bruks- og vannfallsiere i Glommas, Vormas og Gudbrandsdalslågens nedbørfelt.

Foreningen består av i alt 20 medlemmer fordelt på private, kommunale og fylkeskommunale selskaper med tilsammen 43 kraftverk. Staten er også medlem ved Statkraft SFs andel i ett av kraftverkene. Kraftstasjonene har en samlet årlig produksjon på ca. 10 milliarder kilowatt-

timer. Det utgjør 8-10 % av landets totale kraftproduksjon (1992).

Hovedformålet med GLBs virksomhet er å koordinere de ulike interessene i vassdraget, bygge ut og vedlikeholde reguleringsanleggene, og å optimalisere kraftproduksjonen.

0.2 HISTORIKK

Det vises til bilagene 2, 3, og 4.

De gunstige stedlige forhold med gode reguleringsmuligheter i Tesse og ca. 490 m konsentrert fall til Vågåvatn gjorde at en utnyttning av Tessafallene tidlig kom på tale. I 1912 kjøpte staten Tessafallene med tanke på kraftproduksjon til jernbanedrift og i 1921 var reguleringen av Tesse med på "Vassdragsvesenets store reguleringsplan". Det ble den gang ikke noe av planene, men mot slutten av 30-årene ble de tatt opp igjen og reguleringen av Tesse for kraftproduksjon ble utført i begynnelsen av siste krig.

Hensynet til distriktenes elektrisitetsforsyning ble tillagt avgjørende vekt da A/S Eidefoss den 3. februar 1941 fikk tillatelse til å regulere Tesse mellom kote 853,90 og kote 852,40. Denne reguleringen som senere er blitt hetende "den lille Tessereguleringen", besto i 0,8 m oppdemming og 0,7 m senking. Reguleringstillatelsen må ses i sammenheng med at A/S Eidefoss samtidig fikk leie deler av statens rettigheter i Tessa for en periode av 30 år, senere forlenget til 50 år. Reguleringstillatelsen ble gitt samme varighet som leien av Tessafallene. I 1952 fikk forøvrig A/S Eidefoss kjøpe fallene i Tessa, men dette fikk ingen innvirkning på reguleringstillatelsens varighet som fortsatt var 50 år fra 03.02.41.

Den 26. juli 1941, bare vel 5 md. etter at A/S Eidefoss hadde fått sin reguleringstillatelse, fikk Glommens og Laagens Brukseierforening reguleringstillatelse til den store Tessereguleringen som gjaldt en ytterligere senking av Tesse mellom kotene 852,40 og 841,50. Denne tillatelsen ble også gitt varighet i 50 år, men uten tidsbegrensning for kommunale falleiere som deltar i reguleringen.

Ved kgl.res. av 20. august 1948 ble både den "lille" og den "store" regulering av Tesse stadfestet i medhold av restitusjonsloven av 15.11.1946. Fra myndighetenes side ble det ved denne anledning søkt å få sammenføyte reguleringene, men begge regulantene motsatte seg dette under henvisning til at dette ville medføre nytt rettsgrunnlag overfor grunneierne og utløse nytt skjønn. Det ble likevel fastlagt ett felles manøvreringsreglement for de to konsesjonene.

I 1946 ble det videre opprettet en avtale mellom de daværende kraftverk i nedre Glomma og A/S Eidefoss om gjensidig deltagelse i de to reguleringene. Etter denne avtalen ses de to reguleringer under ett vedrørende fordeling av anleggs- og driftsutgifter. Dette prinsipp er videreført etter hvert som flere kraftverk kom til som brukere av Tessereguleringene og i alle år har

også driften av magasinet foregått som om det var en regulering. A/S Eidefoss har hatt redusert deltagelse i forhold til fallandelen, jf. kap. 1.3, side 6.

Tessemagasinet størrelse på ca. 130 mill. m³ utgjorde ca. 109 % av midlere årlig tilløp til Tesse. Mulighetene for å utnytte denne overreguleringen til særskilt tørrårssikring var beskjedne, og det ble derfor lett etter overføringsmuligheter for å bringe mere vann til Tesse. En slik mulighet fantes i Veovassdraget, en sideelv til Sjoa. Det var A/S Eidefoss som sto for planlegging og konsesjonssøknad, og selskapet fikk ved kgl.res. av 22. april 1960 konsesjon for overføring av inntil 20 m³/s fra Veo til Tesse. Overføringen som ble tatt i bruk i 1963, har inntak i Veo på kote 1230 og utløp i Smådalen på ca. kote 1195.

Konsesjonen for overføring av Veo ble ved kgl.res. av 21. oktober 1983 overført til Glommens og Laagens Brukseierforening samtidig med at A/S Eidefoss fikk sin ervervs-konsesjon for Tessefallene endret til å gjelde på ubegrenset tid. Selskapet A/S Eidefoss var da blitt et rent interkommunalt selskap eid av de 5 kommunene Lesja, Dovre, Sel, Vågå og Lom.

Overføringen av Veo var beregnet å utgjøre ca. 121 mill. m³ i middel pr. år. Netto overført vannmengde har senere vært noe lavere. Det betyr at Tessemagasinet størrelse etter overføringen utgjør ca. 58 % av midlere årlig tilløp til magasinet. Det ble ikke fastsatt manøvreringsreglement for Veooverføringen. Reglementet for Tessereguleringen ble heller ikke endret som følge av overføringen.

0.3 SKJØNN OG ERSTATNINGER

Ekspropriasjonsskjønn i anledning av Tessereguleringene ble avholdt i mai 1942 og over-skjønn i april 1943. Både GLB og A/S Eidefoss hadde påstevnet skjønn for sine respektive reguleringer. Skjønnsretten vedtok å behandle de to reguleringsskjønn sammen, men slik at virkningen av de to reguleringene ble bedømt hver for seg og i henhold til den rekkefølge de ble tatt i bruk.

Tessereguleringens virkninger i Otta og Lågen ble etter 1948 vurdert på nytt i forbindelse med skjønnet for Breidals- og Raudalsreguleringen. Dette fellesskjønn med etterfølgende overskjønn behandlet alle tiltaks- og erstatningskrav ned til Lågens sammenløp med Vinstra elv fram til 1959.

På grunn av de store arealene som raste ut ved Ilvas utløp ble erstatningskrav reist av seter-eierne ved Nordseter i 1960/61. Det ble avholdt voldgiftsskjønn i 1964 som ble godtatt av alle parter. Det er også senere betalt erstatninger for skader her.

1.0 TEKNISK BESKRIVELSE

1.1 HYDROLOGI

Nedbørfeltene ligger i et nedbørfattig distrikt med gjennomsnittlig spesifikt avløp i området 15-22 l/skm². Det største avløpet finnes i de høyestliggende områdene lengst vest i Smådøla og Veo. Her er det også avløp fra breer som sikrer magasin-fyllingen i tørre og varme år med lite nedbør.

Basert på registreringer i perioden 1964 - 92, gjelder følgende hydrologiske data for Tessereguleringen:

Sjøareal ved HRV	ca. 13 km ²
Nedbørfelt til Tesse	225 km ²
Midlere årlig avrenning	125 mill. m ³
Gjennomsnittlig vannføring	3,96 m ³ /s
Spesifikt avløp	17,6 l/skm ²
Overført felt fra Veo	155 km ²
Midlere årlig overført vannmengde (målt)	100 mill. m ³
Gjennomsnittlig overført vannføring	3,17 m ³ /s
Spesifikt avløp	20,5 l/skm ²

Totaltilsiget til Tesse, beregnet ut fra målt avløp i perioden 1964 - 92 er ca. 225 mill. m³/år, varierende mellom ca. 200 og 275 mill. m³/år. I perioden 1980 - 92 har midlere tilsig vært høyere, 243 mill. m³/år, eller 108 % av middelet i perioden 1964 - 92.

1.2 REGULERINGSANLEGG

Tesse er regulert mellom kotene 853,90 og 841,50 referert til NVEs vassdragsnivellement L.nr.125. Den fysiske referanse er et fastmerke, FM 12 - 854,724 moh., på en holme i utløpet. Dette lokale høydesystemet adskiller seg fra Statens Kartverks Normal Null 1954 (NN1954) ved at det ligger 0,274 m lavere. Referert til NN1954 blir derfor HRV = 854,17 moh. og LRV = 841,77 moh.

I denne søknadens omtale av reguleringen brukes hele veien det gamle, lokale høydesystemet, men i forslaget til nytt manøvreringsreglement, side 29, foreslår vi at man for ettertiden går over til Statens Kartverk NN 1954.

Oppdemmingen av Tesse, 0,8 m, ble foretatt ved at A/S Eidefoss i 1941 bygde en enkel nåledam med betongfundamenter. Dammen med kjørebri ble helt ombygget i 1978 av Glommens og Laagens Brukseierforening og er i dag i god stand.

Senkingen av Tesse, 11,6 m, foregår gjennom en 6 m² tappetunnel som samtidig er øvre del av driftstunnelen til Øvre Tessa kraftverk. Før Øvre Tessa kraftverk ble satt i drift i 1956 var denne tappetunnelen ca. 1400 m lang og vannet ble tappet gjennom Tessa elv til de nedenfor-

liggende kraftstasjonene Midtre Tessa og Nedre Tessa. Tappetunnelens utløp mot Tessa er i dag stengt med luke. Ved inntaket i Tesse ble det i 1985 montert en helt ny reguleringsluke og anlegget er i god stand.

Magasinvolument i Tesse er på ca. 130 mill m³. Med de målte totale tilsig til Tesse i perioden 1964 - 92 som er oppgitt i forrige kap., utgjør magasinvolument ca. 58 % av årlig tilsig, varierende mellom 65 % og 53 %.

1.3 KRAFTVERK

Tessereguleringen utnyttes i til sammen 13 kraftverk fordelt på 9 falleiere som alle er medlemmer i Glommens og Laagens Brukseierforening. Midlere energiequivivalent for disse kraftverkene er til sammen 1,540 kWh/m³.

De nærmeste kraftverkene som nytter vannet fra Tesse er de tre verkene til A/S Eidefoss som utnytter 480,3 m fall i Tessa elv mellom Tesse og Vågåvatnet. Den første maskinen kom i drift i 1942 og den siste i 1963. Nesten 70 % av fallutnyttelsen skjer i disse verkene. En prin-

sippskisse for utnyttningen av Tessafallene er vist i bilag 5.

Falleiernes prosentvise deltagelse i Tessereguleringen har nylig vært oppe til vurdering og det er bestemt at fra 01.01.1994 følges en ren fallmeterfordeling som er hovedregelen innenfor GLB. A/S Eidefoss har etter dette fått økt sin deltagelse, mens verkene nedenfor Mjøsa har fått tilsvarende mindre andel, jf. kap. 0.2, side 4.

Etter den nye fordeling har de private selskapene Borregaard Industries Ltd og Hafslund Nycomed A/S, med datterselskapene A/S Vamma Fossekompani og A/S Kykkelsrud, en deltagelse på 9,73 % i Tessereguleringen gjennom sine kraftverk i Sarpsfossen, Vamma og Kykkelsrud. Hovedandelen, 90,27 %, er fordelt på de offentlige selskapene A/S Eidefoss (71,68 %), K/L Opplandskraft (11,73 %), Akershus Energiverk (2,62 %), Oslo Energi A/S (3,18 %) og Staten (Statkraft SF) (1,06 %).

Kraftverkene er generelt i god stand. Flere er relativt nye og andre er modernisert.

KRAFTVERK	EIER	AGGREGAT	FALL M	M ³ /S	MW
TESSA ØVRE	A/S Eidefoss	2	170,55	12	16
TESSA M+N	A/S Eidefoss	4	309,75	11,3	29
EIDEFOSSEN	A/S Eidefoss	1	16,00	95	12,5
HARPEFOSSEN	K/L Opplandskraft	2	34,54	320	90
HUNDERFOSSEN	K/L Opplandskraft	2	46,70	300	112
RÅNÅSFOSS	Akershus energiverk	7	12,70	930	99
BINGSFOSS	Akershus energiverk	3	5,44	750	32,1
SOLBERGFOSS	Oslo Energi A/S/ Staten	14	20,76	1200	215
FOSSUMFOSS/ KYKKELSRUD	Oslo Energi A/S/ A/S Kykkelsrud	6	26,38	980	209
VAMMA A/S	Vamma Fossekomp.	11	28,85	1000	215
HAFSLUND	Hafslund Nycomed A/S	8		240	36
BORREGAARD	Borregaard Inds.Ltd.	6	20,76	260	41
SARP	Hafslund/Borregaard	1		500	80
SUM			692,4		1186,6

1.4 TERRENGINNGREP

Den lave reguleringsdammen ved Tesseosen, lukehuset ved inntaket og en steintipp etter drifvingen av den første tappetunnelen i området nedenfor Tesse er de eneste synlige anleggsinngrepene i dag. Særskilte anleggsveger bygget bare for reguleringen forekommer ikke da alle eksisterende fjellveger dekker flere behov, bl.a. seterdrift, kjøring til hytter, turisme, m.m. Setervegen fra Nordsetrene og sørover, med bruer over Erløken og Ilva, ble bygget av Brukseierforeningen i 50-årene og senere overtatt av et privat vegselskap som står for vedlikeholdet. Vegen ble bygget fordi erosjon og graving i utløpet av Ilva hadde gjort den gamle vegen ubrukelig.

2.0 REGULERINGENS FYSISKE VIRKNING

2.1 ENDREDE VANNFØRINGSFORHOLD

Tessa elv fra Tesse til Vågåvatnet har minimal vannføring hele året. Dette skyldes imidlertid ikke Tessereguleringen spesielt, men at hele strekningen er utbygd i 3 kraftverk.

Vannføringen gjennom Vågåvatnet er påvirket av Tessereguleringen ved at avløpet fra Tesse er redusert om sommeren og økt om vinteren. Vågåvatnet er også påvirket av reguleringen i Breidalsvatn, Raudalsvatn og Aursjøen lenger oppe i Otta. I forhold til totalt nedslagsfelt ved Lalm vannmerke på 3942 km² utgjør Tessa 268 km² og overføringen fra Veo ca. 155 km². Middelvannføringen fra Tesse, inklusive overført vann fra Veo, utgjør godt under 10 % av middelvannføringen ved Lalm vannmerke. Det er

derfor meget begrenset virkning av Tesserereguleringen i Vågåvatn om sommeren. Om vinteren blir virkningen relativt sett større da tappingen fra Tesse ligger på ca. 9-10 m³/s (maks 11,3 m³/s) mens den regulerte vintervannføringen i Otta er 40-50 m³/s. Kurver som viser dette er vedlagt som bilag nr. 6 og 7.

2.2 MAGASINFYLLING mv.

I den første tiden fram til ca. 1963 var Tesse overregulert og magasinfyllingen kunne variere svært mye over året. Det skjedde en markert endring da Veooverføringen ble etablert i 1963. Da ble fyllingen mer ensartet fra år til år og vannstandsvariasjonene i Tesse følger i dag stort sett et normalt mønster for magasiner av denne størrelsen på Østlandet.

I bilag nr. 8 er vist hvordan vannstanden i Tesse har variert i perioden 1964-92. Tappesongen starter i siste halvdel av oktober og tappingen skjer stort sett meget jevnt helt fram til magasinet er tømt i løpet av april. Forholdene i nedslagsfeltet med snømengder, temperatur og nedbørforhold avgjør så hvor raskt oppfyllingen går. De fleste år er Tesse fylt opp til 1 m under HRV i begynnelsen av august og helt fylt ved utgangen av samme måned.

2.3 EROSJON, UTRASING

Norges vassdrags- og energiverk, vassdragsteknisk seksjon, v/ O. Solheim og T. Tjelde, har utført registrering av erosjonsforholdene rundt Tessemagasinet, rapport nr. 19/93. Rapporten inneholder oversikt over de erosjonsskadene som er registrert og en vurdering av omfang og fare for videre utvikling. Fra rapportens sammendrag siteres følgende konklusjon:

"Områdene omkring utløpet fra Ilva og fra Smådøla er de mest utsatte strekningene. Disse strekningene er samtidig mest interessante for jordbruksformål.

Rundt Tesse forøvrig er bølgeerosjon fremherskende årsak til skader. Generelt er erosjonsaktiviteten liten. Ved Kalven og like syd for Vassenden inneholder de stedlige massene for lite stein til at en stabil erosjonshud er dannet. Ellers er erosjonen ved lav vannstand i Tesse liten og iverksatte tiltak mot erosjon ved HRV i form av utlagt stein synes effektiv."

NVEs fullstendige rapport, som baserer seg på feltarbeid i periodene 14. – 18. juni og 14. – 15. juli 1993, inneholder tekst, kartbilag og bildehenvisninger. Vi gjengir her rapportens faglige innhold:

"Erosjonsregistreringer

Erosjonspåvirkningene rundt Tesse er forårsaket av enten rennende vann, dvs. som erosjon i eller i nærheten av innløpsosser fra elver og bekker, eller av generell bølgeero-

sjon. Vinderosjon på tørrlagte strender og sandmeler langs strendene kan observeres enkelte steder. Vinderosjon vil redusere naturens evne til å reparere skader som er forårsaket av annen påvirkning. I seg selv vil imidlertid ikke vinderosjon, i det omfang den finnes kunne utløse videre erosjonsproblemer.

Grunnforholdene og erosjonspåvirkningen varierer langs Tesse. Registreringene er derfor inndelt geografisk etter beliggenhet og grad av erosjon.

Erosjon i nordenden av Tesse

Nordenden av Tesse er i denne sammenheng definert til å omfatte Tverrlandet fra utløpet mot Lonene og forbi Vassenden.

Strendene består av lange slake skråninger med fall ca. 1:15. Massene i området er godt avrundet stein og grus som sannsynligvis er avsatt fra tidligere elver. Finstoffinnhold i massene mangler. Strandlinjen bærer preg av at bølgepåvirkning ved lav vannstand i Tesse ikke eroderer i massene. Det er vasket fram en mer stabil hud av større stein som hindrer videre erosjon. Ved HRV har bølgepåvirkning og etterfølgende vinderosjon skapt sår i vegetasjonen. På deler av strekningen er dette imidlertid stanset effektivt ved utlegging av bølgevern av litt større stein i høyde med HRV.

Områdene på Tverrlandet brukes som åker og beitemark. Påvirkning og slitasje fra beitedyr på vegetasjonen i strandsonen er ikke påvist.

På en strekning like syd for utløpet av Ilva mangler steinfraksjonen i massene. Det er derfor ikke etablert erosjonshud i strandprofilet og det foregår betydelig bølgeerosjon også ved vannstand lavere enn HRV.

Erosjon i sydenden av Tesse

Sydenden av Tesse er definert som strekningen fra Dågåtjønnvike til Kalven, dvs. på begge sider av utløpet fra Smådøla.

Forholdene på vestsiden av utløpet fra Smådøla er nokså lik forholdene i nordenden av vannet. Strandlinjen ligger med fall ca. 1:15. Det er etablert en erosjonshud av litt grovere stein utover i vannet som hindrer bølgeerosjon ved lav vannstand i Tesse. Strandlinjen ved HRV er imidlertid ikke sikret og det foregår oppvasking av stein/grus og utvasking av torv ved bølgepåvirkning i dette nivået.

Øst for utløpet fra Smådøla er massene noe finere. Steinfraksjonen som sikrer erosjonshud mangler og det foregår aktiv erosjon ved bølgepåvirkning.

Erosjon langs vestsiden av Tesse

Vestsiden av Tesse omfatter strekningen fra Vassenden til Dågåtjønnvikje. Generelt be-

står massene i dette området av grovere og mer kantet stein og grus. Strandsonen er dekket av stein som hindrer videre utvasking. Lokale forekomster av finmasser i høyde med HRV har imidlertid forårsaket utvaslinger i denne høyden. Erosjonen er sannsynligvis forårsaket av bølgeutvasking i kombinasjon med utløp fra mindre bekker eller flombekker. Områdene er begrenset i utstrekning og vil sannsynligvis ikke medføre økt erosjonsintensitet på strekningen.

Erosjon langs østsiden av Tesse

Østsiden av Tesse omfatter strekningen fra Kalven til utløpet mot Lonene. Generelt består strandlinjen av grov stein som ikke eroderes av bølgelaster fra Tesse. Det er ikke registrert erosjonsskader på denne strekningen.

Erosjon i og ved utløpet fra tilløpselver og bekker til Tesse

Det foregår utstrakt erosjon i tilknytning til tilløp til Tesse. Dette skyldes i vesentlig grad at erosjonsbasis for elvene varierer over året. Ved høy vannføring under vårflommene er i tillegg Tesse nedtappet, og vannhastigheten i utløpet fra elvene blir stor. Ved varierende erosjonsbasis og vannføring, og samtidig påvirkning fra bølger i utløpet, vil det ikke med de stedlige massene kunne dannes en stabil erosjonshud som motstår erosjonspåvirkningen.

Erosjon i utløpet fra Ilva

Området omfatter Vassenden og utløpet fra Krokotbekken samt utløpet fra en bekk like syd for Vassenden.

Ettersom vannstanden i Tesse varierer over året og gjennomgående er lav i perioder med flom i tilløpselvene, vil tilløpselvene ha tendens til å grave bakover inntil ny erosjonslikevekt er nådd. I og ved utløpet vil dette medføre stadig utvasking.

I området ved Ilva er dette spesielt tydelig. Hele området er preget av labile forhold og store erosjonssår.

Det er betydelig materialtransport fra Ilva og ut i magasinet, og de grove fraksjonene vil over tid kunne medvirke til å stabilisere forholdene noe. For å hindre skader på dyrka område/sætervoller og terrenget på nedre del er det nødvendig med erosjonssikring på Ilvas nedre del. Totalt er en strekning på ca. 1100 m på hver side av elva ut satt.

Erosjon i utløpet fra Smådøla

Erosjon i dette området tilsvare utløpet fra Ilva. Dyrket mark og høgfjellsterreng er utsatt og lokal erosjonspåkjennning ved lokal vårflom mot senket magasin vil fortsatt være

et problem på de nedre ca. 1000 m ved Smådølas utløp.

Erosjon i diverse mindre bekker

Langs vest- og østsiden av Tesse er steininnholdet i massene generelt større. Bortsett fra et område ved Kjeppen er det ikke registrert særlige skader i forbindelse med bekeutløp.

Oppsummering

Registreringene viser at de største problemene og skadene oppstår ved utløpet fra Ilva og Smådøla. I tillegg til disse stedene er det kun ved Kalven at det oppstår skader ved lav vannstand i Tesse. Bølgeerosjon ved høy vannstand er imidlertid også et problem i nord og i sydenden av vatnet hvor tiltakene erosjon kan skade jordbruksområder. Totalt er ca. 1100 m på hver side av nedre del av Ilva og ca. 1000 m på hver side av Smådøla utsatt for erosjon som følge av høy vannføring og økt strømningshastighet ved lavt magasin. For øvrig er det ca. 5000 m strandlinje som er vurdert utsatt som følge av bølgeslagpåkjennning. Sikring med stein som ledemurer eller terskler vil redusere erosjonsutviklingen i høyde med HRV.

Ved Ilva og Smådøla vil fortsatt erosjon uten tiltak kunne true jordbruksområder videre oppover langs elvene."

3.0 ETTERVIRKNINGER

3.1 KLIMA

Det norske meteorologiske institutt v/Per Ø Nordli har utarbeidet en rapport, "Lokalklima-verknader ved reguleringen av Tesse", Rapport nr. 27/93 KLIMA. Fra rapporten gjengis sammendrag og konklusjon:

"Temperaturen ved Tesse

Vinter frå islegging til ut februar

Det har ikkje vorte endringar på grunn av reguleringa i området over den naturlege vassstanden, men oppå isen på magasinet er det vorte endringar i visse versitasjonar. Endringane har fyrst gjort seg gjeldande ut på seinvinteren ved sterkt nedtappa magasin. Storleiken varierer og er vanskeleg å talfeste. Vi antar at det i visse klårversitasjonar med heilt nedtappa magasin er vorte opp til 1°C kaldare på grunn av reguleringa.

Vår, frå mars til isløysing

Dei lokale klimaendringane som reguleringa øver over isen på magasinet om våren svarar til dei om vinteren, likevel med ein viktig skilnad. I klårt og stilt ver kan endringane vara ved heile døgn om vinteren, medan endringane i slikt ver om våren berre gjer seg gjeldande om natta og om morgonen. Storleiken av endringane på grunn av regu-

leringa er om lag som på seinvinteren, maksimalverknad 1°C.

Tidleg sommar til magasinet er fullt

Reguleringa har flytt strandlinja til eit stykke nedafor naturleg vasstand og dermed også flytt strandsoneeffektane. Det har ført til at stader nær den gamle strandlina har fått høgare temperatur om dagen. På spesielt varme dagar kan det dreie seg om 1-2 °C. Etter kvart som magasinet fyller, normalt i månadsskiftet juni/juli, vil effekten gå mot null.

Seinsommer og haust inntil isen legg seg på magasinet

Vi antar at magasinet vil vera fullt på denne tida og det er ikkje tale om noka klimaendring på grunn av reguleringa.

Frostrøyk ved Tessand

Dei husa som er mest utsette for frostrøyk på Tessand er i gjennomsnitt ramma av frostrøyk på grunn av reguleringa 13-18 tilfelle pr. vinter avhengig av tidspunktet i døgnet. Ein stor brøkdelen av dei 13-18 tilfella når alle husa i tettstaden.

Frostrøyk vidare nedover langs Otta og Lågen

Vintervassføringa frå Tesse gjennom kraftverka utgjer berre 10 m³/s. Ei tidlegare gransking av frostrøyken ved osen av Vågåvatnet tyder på at så små endringar i vintervassføring ikkje verkar nemnande inn på frekvensen av frostrøyk. Vi antar også på grunn av dette at reguleringa av Tesse i svært liten grad kan påverke frostrøyken lenger nedover i Gudbrandsdalen."

3.2 ISFORHOLD

Fra seksjon for miljøhydrologi i NVE v/Randi Pytte Asvall har GLB innhentet følgende uttalel-

se vedrørende manøvreringen og isforholdene i vassdraget (HM-notat 29/93):

"Nåværende forhold

Tesse er regulert 12,4 m. Dette fører til noe oppsprukket is noen steder etter hvert som magasinet tappes ned, men strendene er for en stor del slake, og reguleringen har derfor ikke medført ulemper av betydning.

I Vågåvatn er det åpen råk så lenge Tesse er i drift. Forøvrig er isen på Vågåvatn ikke påvirket av Tessereguleringen.

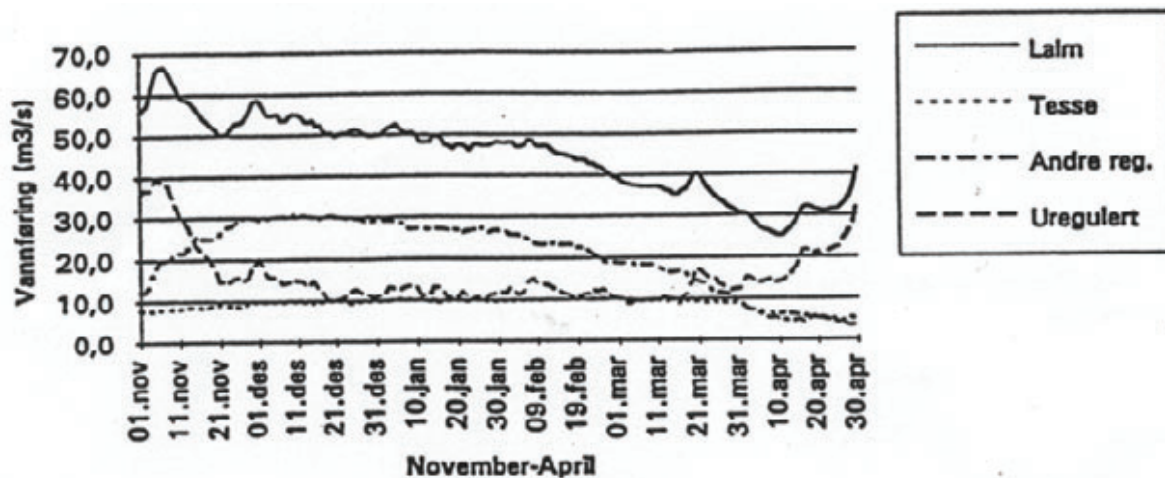
I nedre Otta er vannføringen økt i forhold til den naturlige som følge av reguleringen i Tesse og reguleringene i øvre Otta. Den relative andel av vannføringen ved Lalm fra Tesse er vist i egen figur. Driftsvannføringen fra Tesse er de fleste år relativt jevn i perioden november/desember til mars, og i middel omkring 10 m³/s.

I milde vintre, slik det ofte har vært i de senere år, kan nedre Otta gå åpen store deler av vinteren. I kaldere vintre islegges elva mer og mindre. I sterk kulde kan det være meget stor sarrproduksjon og store sarrmengder kan akkumuleres i elveleiet. Ved spesielle værforhold kan det gå isganger, særlig utsatt er tiden når mildere vær følger etter perioder med sterk kulde.

Muligheten for at isganger skal utløses har økt som følge av reguleringen. Områdene som blir utsatt for oversvømmelser blir større, og andre skader i forbindelse med en isgang øker som følge av den økte vannføringen reguleringen har medført. Når slike situasjoner har oppstått og en har funnet det nødvendig å redusere vannføringen, har oftest vannføringen fra Tesse blitt redusert først, da dette har den raskeste virkningen.

De større skader som har vært ved Otta tettsted enkelte år regner en imidlertid med også har sammenheng med andre forhold i elveleiet i Otta og Lågen nedenfor samløpet.

Middelverdier 1978-1992

Midlere avløp i perioden 1978-1992 for Lalm, Tesse, reguleringer i Øvre Otta, samt uregulert tilsig til Lalm.

Nytt reglement

Det er ingen reelle endringer i det reglement som nå foreslås av regulanten. Virkningene av reguleringen på isforholdene i vassdraget nedenfor blir derfor også uendret. I reglementet er det spesielt nevnt at det ved reguleringen skal tas særlig hensyn til at isforholdene ikke forverres. Dette betyr at den praksis som nå følges, slik at i første omgang vannføringen reduseres fra Tesse når det oppstår problemer i nedre Otta, fortsatt vil bli fulgt."

3.3 LANDBRUK

Olav Svestad, Landbrukskontoret i Lom, har i et notat sammenfattet status og fakta for "Jordbruk

og jordbruksinteresser ved Tesse i Lom". Vi gjengir notatet i sin helhet:

"Det er tri seterstular ved Tesse:

- Nordsetren - 10 setrar
- Byrtnes - 3 "
- Nåvårsætren - 7 "

Elles er det 4 fire felt med tilleggsjord utan seter som ligg i områda Havyrjun og Bjønnskardet med eit samla fulldyrka areal på ca. 70 daa.

Arealoppstilling for dei enkelte bruka, - heime og på setra:

Eigedom gnr/bnr	Eigar-93	Areal heime		Areal på setra
		Fulld. dekar	gjødsl.beite dekar	dekar
<i>Nordsætren</i>				
Brimi s. 10/1	A. Brimi	63	45	67
Brimi n. 13/1	W. Brimi	130	15	97
Frisvold ø 7/4	Åsne Dalåmo	45	24	34
Lyngved 16/1	G. Lyngved	74	—	75
Lyngved 15/1	H. Lyngved	53	—	66
Granrud 16/13	O. Lyngved	15	—	113
Frisvoldmoen 7/1	E. Frisvold	83	24	134
Frisvold 7/2	J. Frisvold	85	15	7
Lyngvedsøyg. 18/1	S. Ødegård	91	40	87
Frisvold 7/6	E.Øyberg	61	13	59
Laingen 14/1	S. Laingen	72	7	87

Eigedom gnr/bnr	Eigar-93	Areal heime		Areal på setra
		Fulld. dekar	gjødsl.beite dekar	dekar
<i>Byrtnes:</i>				
Byrø 4/4	H. Garmo	12	—	8
Garmo 4/1	T. H. Garmo	159	116	5
Garmostredet 6/1	H. Sole	40	10	30
<i>Nåvårsætren:</i>				
Lyngvedsødeg. 18/2	H. Bruøygard	35	16	41
Mo 16/3	M. Hansen	99	—	48
Bruøygard 15/2	S. Bruøygard	28	8	56
Lyngved 15/3	T.J. Holø	65	33	44
Fyrustugu 15/18	T. Holø	23	—	25
Hidem 15/4	L. Åmot	88	—	64
Enersvold 8/1	O. Vestad	162	30	20
Sum		1483	386	1167

For jordbruket i grendelaget Garmo/Vårdalen har jordbruksarealet i Tesseområdet stor verdi. Taloppstillinga syner det.

Jordbruksarealet ved Tesse utgjer i gjennomsnitt ca. 44 % av det totale arealet på brukta. Areal ligg rett nok marginalt til i høgdelag mellom 850-900 moh. Ein kan berre ta ei avling, men det blir satsa på å få denne så stor som mogleg.

Vatningsanlegg

Det er moderne vatningsanlegg på alle seterstulane, og alt areal som treng vatn blir vatna. På Nordsætren er 9 interessantar saman om eit stort felles vatningsanlegg med pumpe frå Erløken (bekk). Enkeltanlegget pumpar vatnet frå same bekken.

På Byrtnes er det eitt enkeltanlegg med naturleg trykk frå bekk som kjem ned frå Heggjeberget.

På Nåvårsætren er det to fellesanlegg som tek vatnet med naturleg trykk frå ein gamal vassveg som har sitt inntak frå fjell-elva Sylva ca. 2 km unna.

Beite/beitebruk

Som det går fram av tabellen så er det lite med gjødsla beite nede i bygda, - berre snautt 20 daa i gjennomsnitt på brukta. Fylgjeleg er det tvingande nødvendig å nytta ut beitet ved Tesse.

Årleg går det 130-150 kyr, 170-200 ungdyr, storfe og pålag 200 sauer i området. Desse nyttar dels det naturlege beitet, og

dels eit fulldyrka beiteareal på Langmyra som eit fleirtal av Nordsetringane er saman om.

Elles er det fordyrking på alle setrene. I tillegg er det fem på Nordsætren og ein på Byrtnes som driver mjølkeproduksjon.

Vegtilkomst

Sætereigarane ved Tesse har, saman med ein del andre, del i ein solid og bra vedlikehalden seterveg som er 24 km lang. Denne vegen blir sumars tid i stor grad også nytta av turistar og andre.

Allmuen kan lett vint koma inn i eit fint naturområde med gode utgangspunkt for fotturar. Kommunen har laga eit unikt opplegg for natur- og kulturvandring til Gråvåhømrådet som serleg skal visa "DEN GAMLE FANGSTEN ETTER VILLREIN". Dessutan syner Tessevatnet utpå sumaren seg som litt av ei naturperle, utan skjemmaende nakne strandsoner, som dessverre er altfor dominerande om våren og forsommaren.

Dyrkingsjord

I området frå Byrtnes til Nåvårsetrene er det på økonomisk kartverk registrert ca. 490 daa dyrkingsjord. Med dagens politikk og overproduksjon er det uaktuelt med dyrking her. Ved slike registreringar blir det ikkje vurdert om dyrking er økonomisk forsvarleg. Miljømessig er det tvillaust også motforestillingar mot dyrking i området, bl.a. har vi her ein koloni lapproser.

Kommentar

I ein uttale som dette bør det nemnast at det har starta ein prosess med utbetring/restaurering av seterhusa i Tesseområdet, serleg på Nordsætren. Gardsbruka som er oppstilte i tabellen er alle godt utbygt, både maskinteknisk og bygningsmessig. All utbygging på bruka har skjedd bl.a. med grunnlag i ressursane ved Tesse.

For grendesamfunnet Garmo/Vårdalen har Tesseområdet stor verdi, for storsamfunnet også. Her blir ressursane i eit margi-nalt område utnytta til matproduksjon, og til produksjon av elektrisk kraft. Det er viktig med godt samspel her.

Som den naturperla og fiskeprodusent Tesse er når det er normalt fullt, så skal ein ikkje underslå minussidene og problema med utgravingar/erosjon - både av Tesse sjølv og med vinderosjon av nakne strender. Dessutan er farten på oppfyllinga av magasinet og tidspunktet for denne svært viktig for utnyttinga av jordbruksarealet omkring. Minussidene her må minimaliserast. Eit godt teikn i tida er at arbeidet med dette alt har teke til."

3.4 BIOLOGI, INKLUSIVE FISK

Innenfor dette feltet er det lagt vekt på å beskrive situasjonen for vilt og fisk sett i forhold til reguleringen av Tesse. Det er også tatt med opplysninger fra en rapport om fuglelivet ved Tesseosen.

Fjellopsynsmann Odd Repp, Lom Fjellstyre, har gitt følgende beskrivelse av viltforholdene i Tesseområdet:

"STORVILT

I de skogkledde områdene som omkranser Tesse, er det god bestand av både elg, hjort og rådyr. Øst- og sørsida av vannet er gode leveområder for alle disse artene.

Bestanden av elg har hatt en kraftig økning i senere tid, i likhet med økningen andre steder i distriktet. Denne økningen gjelder forøvrig hele landet. Hjortebestanden har ekspandert østover, og fra å være et område der hjorten var en sjeldenhet, er det nå en god bestand av hjort i traktene. Rådyrene er i sterkere grad påvirket av snø og temperaturforholdene om vinteren enn de foregående artene, men også rådyr må det sies å være en jevnt god bestand av i området. Rådyr og hjort, og for en stor del også elgen, trekker gjerne ut av området om vinteren til mindre værutsatte og snørike trakter. Dette kommer imidlertid an på snøforholdene, og det er ikke uvanlig å observere ihvertfall elg her også vinterstid. Det må antas at reguleringen ikke har hatt noen innvirkning på bestandsutviklingen av disse artene.

Ved Tesseosen er det en gammel trekk-

vei for storviltet mellom allmenninga i Vågå og skogområdene i Lom. Merker som vitner om at dette er en trekkvei som har lange tradisjoner, finnes i restene etter de gamle elggravene i dette området. Reguleringen med oppdemming av Tesse har forårsaka at denne trekkveien har blitt forskjøvet lenger ned i lia, fra tidligere å ha gått ved Ostjernet.

SMÅVILT

Av jaktbart småvilt finner vi orrfugl og storfugl i de skogkledde områdene rundt vannet. På snauområdene med kjerringris og virkratt ispedd klynger av bjørk og furu, finner vi vesentlig lirype. Hare finnes i hele området.

Småviltbestanden vil alltid være prega av svingninger, og det vil lokalt kunne være ganske store variasjoner fra et område til et annet. Betrakningene omkring bestandsstørrelsen må derfor basere seg på et generelt inntrykk av bestanden i seinere tid.

Bestanden av skogsfugl er relativt bra. Dette gjelder både orrfugl og storfugl. Av sistnevnte art er området på øst- og sørsida av Tesse et av de få områdene i distriktet det er en brukbar bestand av arten. Bestanden av lirype har gått tilbake i dette området. Fra før å være et godt rypeterreng, er det nå langt mellom kullene som registreres her. Det er en god bestand av hare i hele området.

Det må antas at reguleringen av Tesse isolert sett har hatt liten eller ingen innvirkning på levevilkårene for småviltet. Imidlertid vil all virksomhet i et område selvfølgelig bidra til at presset på området øker og at grensene for viltet blir innsnevret."

Per Bådshaug, Lom, har gitt en kort rapport om fuglelivet ved Tesseosen med registrerte fuglearter de siste årene. Vi gjengir nedenfor, noe omredigert, hovedinnholdet i rapporten:

I nordenden av Tesse danner de såkalte "Lonnin" et spesielt våtmarksområde med rikt fugleliv. Først når vannivået kommer opp mot HRV ut i juli en gang, blir de grunne sumpene og myrene helt oversvømmet og da er reirtida over for våtmarksfuglene her. De har altså nytte av en nokså stabil vannstand i dette sumpområdet som før reguleringen var delvis en grunn del av Tesse og delvis utløpselv fra Tesse. Det foreligger ikke registreringer fra tiden før reguleringen, men slik det ser ut i dag er det grunn til å anta at denne lokaliteten er rikere nå, og at forholdene ikke minst for hekkende fugl er forbedret utover forsommeren.

I alt 25-30 arter er funnet hekkende eller som trekkgjest ved Tesse i en registrering som har pågått siden 1988. Av rovfugl er det funnet hekkende fjellvåk og dvergfalk like ved Tesse-

osen og høsehauk er observert ved Lonin. Ringdue og gauk er vanlige i området og av spurvefugl kan nevnes sivspurv og gulerle, sistnevnte hekker tett langsmed kantene av Lonin. I skogen rundt er både gulsanger og møller registrert.

Lonin er en svært viktig lokalitet for fuglelivet i området, både som rasteplass for trekken de våtmarksfugler, som matleingssted og som hekkeplass for mange arter. Det er også en fin plass for den som vil studere fuglelivet og den er lett tilgjengelig.

FISK

Fylkesmannen i Oppland, miljøvernavdelingen, v/Ola Hegge og Trygve Hesthagen, har i rapport nr. 10/93 gitt en beskrivelse av aurebestanden i Tessemagasinet og konsekvenser av reguleringen. Vi gjengir rapportens innhold:

"1. SAMMENDRAG

Undersøkelsene viser at aureproduksjonen i Tesse er redusert etter reguleringen, selv om vatnet fortsatt er et bra fiskevatn. Rekrutteringsmulighetene for auren er redusert gjennom avstengning av utløpselva, tørrlegging av gyteplasser i strandsona ved nedtapping vinterstid og overføring av breslamholdig vatn fra Veo til hovedinnløpselva Smådøla. Den mest alvorlige konsekvensen av reguleringen for aureproduksjonen i Tesse er imidlertid at næringsdyrproduksjonen i vatnet er redusert som følge av vannstandsvariasjonene og redusert siktedyp som følge av overføring av breslam fra Veo. Reduksjonen i næringsdyrproduksjonen synes å ha redusert vatnets kapasitet til å produsere aure. Skadene på aureproduksjonen kan derfor ikke kompenseres fullt ut gjennom utsetting av settefisk. Før reguleringen var den årlige avkastningen av aure i Tesse 7,4 kg/ha, mens en etter reguleringen ikke kan forvente å oppnå avkastninger av aure over 2,5 kg/ha pr. år.

2. OMRÅDEBESKRIVELSE

Tesse (853.9 moh.) ligger i Lom kommune, Oppland fylke. Vatnet er regulert til kraftformål og regulerings høyden er 12,4 m. Magasinet rommer 130 mill. m³. Tesse har et overflateareal på 1 426 ha ved HRV og 937 ha ved LRV. Maksimaldypen er 64 m.

Tessemagasinet har et nedbørfelt på 380 km² som gir et midlere årlig tilsig på 230 mill. m³. Nedbørfeltet drenerer høytliggende områder i Jotunheimen, og etter overføringen av elva Veo, som naturlig drenerte til Sjoavassdraget, er tilsiget blitt sterkt påvirket av breslam, noe som har medført sterkt redusert siktedyp (2 - 7 m). Vanntempera-

ren sommerstid ligger normalt mellom 10 og 15 °C.

I strandsona består bunnsstratet av stein, med unntak av de sørligste og nordligste delene hvor bunnen består av sand. På større dyp består bunnen av gytje.

Aure er eneste fiskeart i Tesse. Fiskeretten tilhører Vårdalen grunneierlag. Det drives et aktivt fiske i vatnet. De fiskeberettigede fisker med garn (35 mm maskevidde) og oter, mens allmennheten har adgang til stangfiske og oterfiske fra land ved kjøp av fiskekort.

3. AUREBESTANDEN I TESSE

Fisket på Tesse har lange historiske tradisjoner. Det er gjort funn av garnsøkker som viser at det foregikk et aktivt fiske i vatnet så langt tilbake som i perioden 600 - 1000 e.Kr. Det foreligger gode oversikter over avkastningen i Tesse på 1930-tallet som viser at det tidligere var et usedvanlig produktivt aurevatn. Det ble da årlig fanget ca. 9 000 kg (7,4 kg/ha) aure i Tesse (Hesthagen & Gunnerød 1980).

Etter reguleringen har fisket gått sterkt tilbake, selv om Tesse fortsatt må kunne regnes som et godt fiskevatn. Avkastningen har i perioden 1979 - 1992 variert mellom 0,60 - 2,47 kg/ha ($x = 1,75$ kg/ha). Størrelsen og kvaliteten på fisken er fortsatt god. Middelstørrelsen for fisk i ordinære fangster varierer mellom 267-369 g.

Reguleringen av Tesse har medført en sterk reduksjon av auren rekkrutteringsmuligheter. Før reguleringen var utløpselva, Tessa, og hovedinnløpselva, Smådøla, de viktigste gyteelvene for auren i Tesse. I tillegg hadde gyting i strandsona i selve innsjøen stor betydning (Sunde 1942). Etter reguleringen har reguleringsdammen blokkert for vandring mellom utløpselva og magasinet. Overføringen av Veo til Smådøla har medført at Smådøla nå er sterkt tilgrumset av breslam, og det har foregått betydelig graving i de nedre deler av Smådøla, der de viktigste gyteområdene var tidligere. Etter overføringen av Veo er det ikke registrert oppgang av gytefisk i Smådøla (Hesthagen & Gunnerød 1980). En undersøkelse av Hesthagen & Fjellham viser også at næringsdyrproduksjonen i Smådøla er betydelig redusert som følge av breslammet fra Veooverføringen. Nedtappingen av magasinet vinterstid (12,4 m) utelukker strandsonen som mulig gyteområde. Gytemulighetene til auren i Tesse er derfor etter reguleringen begrenset til mindre tilløpsbekker til Tesse. De viktigste er Ilva, Krokåtebekken, Návårseterbekken og Silongsbekken.

Vannstandsvariasjonen i kraftverksmagasin medfører som regel betydelige reduk-

sjoner i bunndyrfaunaen i strandsona gjennom tørrlegging og innfrysing av næringsdyr og utvasking av næringsstoff fra bunnen i reguleringssona (Grimås 1962). Dette er åpenbart også tilfelle i Tesse. Marflo og skivesnegl, som var viktige næringsdyr for auren før utbyggingen (Sunde 1932), er ikke lenger påvist i magasinet. Også produksjonen av andre næringsdyr som lever i strandsona må forventes å være betydelig redusert i og med den relativt store reguleringshøyden på 12,4 m. Reduksjonen i næringsproduksjonen i strandsona må forventes å være ytterligere forsterket på grunn av overføringen av Veo. Breslam fra Veo har medført kraftig reduksjon av siktedypet i Tesse fra 8 - 10 m før reguleringen (Huitfeldt-Kaas 1906) til 2 - 7 m i dag avhengig av hvor mye vann som overføres fra Veo. Dette reduserer lysmengdene nedover i vannmassen, og derved primærproduksjonen på dypere vann.

Tapet av marflo og skivesnegl som næringsdyr for auren i Tesse, er forsøkt erstattet ved utsetting av skjoldkreps (*Lepidurus arcticus*) (Per Aass, upubl.). Skjoldkrepsen har vist seg å kunne tolerere betydelig reguleringshøyde, og er i flere reguleringsmagasin et helt avgjørende næringsdyr for aure (Aass 1969). Utsettingen har imidlertid ikke slått til (Hesthagen & Gunnerød 1980). Skjoldkrepsen finnes naturlig i vatn som drenerer til Tesse. Dersom forholdene i Tesse var egnet for skjoldkreps ville den trolig også kolonisert Tesse.

Aure av Tessestammen (både naturlig rekruttert og utsatt) utnytter både strandsona og de frie vannmassene. Små fisk (< 22 cm) oppholder seg nær utelukkende i strandsona. Dette er et vanlig forhold i mange store dype aurevatn i Norge (Haraldstad & Jonsson 1983, Hegge et al. 1989, Jonsson 1989), og særlig når vatna er regulert. I strandsona lever småfisken tett knyttet til bunnen på grovkornet substrat som gir gode skjulemuligheter og livnærer seg vesentlig av næringsdyr som er tilgjengelig nede ved bunnen, som vanninsekter, linsekreps og gelekreps. Større fisk utnytter i stor grad de frie vannmassene, og ernæringen er dominert av de store planktonkreps-

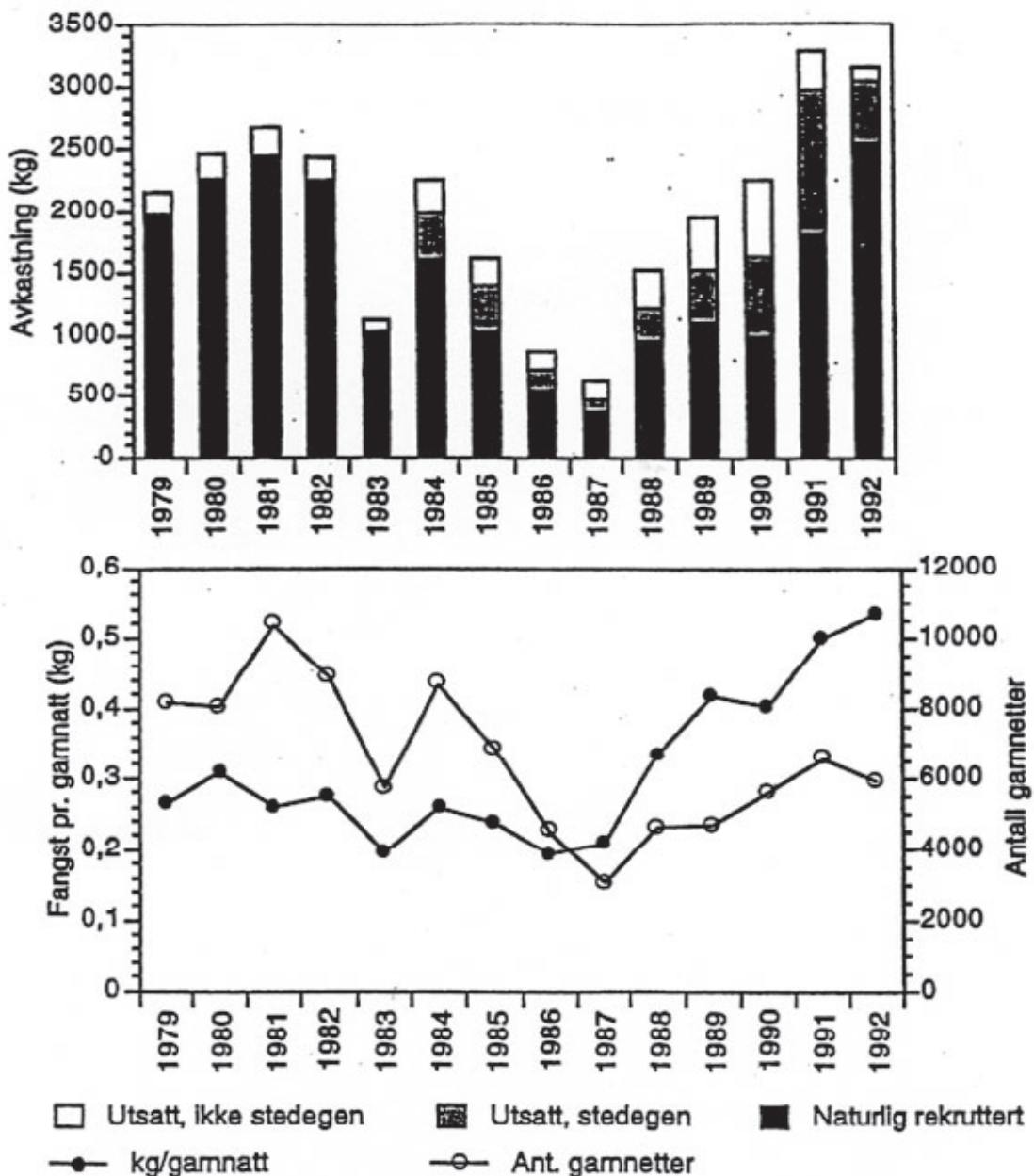
dyrene *Daphnia longispina* og *Bythotrephes longimanus* og av overflateinsekter. I og med at Tesse er en relativt stor og dyp innsjø, utgjør de frie vannmassene en stor del av innsjøens plass- og næringstilbud. Etter som nær all småfisken oppholder seg i strandsona, blir fisketettheten der relativt stor sammenlignet med fisketettheten i de frie vannmassene. Konkurransen om plass og mat blir derfor hard i strandsona. Dette forsterkes av at bunndyrfaunaen i strandsona er redusert som følge av reguleringen. Nærings- og konkurransesituasjonen for auren synes derfor å være best i de frie vannmassene. Årsaken til at småaure begrenser sin habitatbruk til strandsona, hvor konkurransen om plass og næring synes langt hardere, er trolig at småauren er avhengig av tilgang på skjul som beskyttelse mot predasjon og aggressjon fra større aure. Tilgangen til næring og plass har avgjørende betydning for overlevelsen til småaure (Chapman 1966), og dette medfører derfor en flaskehals i vatnets kapasitet til å produsere aure.

Reduksjoner i aurens rekrutteringsmuligheter kompenseres ofte gjennom utsetting av aure. I Tesse er gjeldende utsettingspålegg 25 000 1-somrige aure av uspesifisert stamme. Det har både vært benyttet settefisk av stedegen stamme og av to fremmede stammer, Tunhovdstammen og Bjørnesstammen. Som et ledd i undersøkelsene av tilslaget på fiskeutsettingene i Tesse har en variert utsettingsmengden fra de pålagte 25000 1-somrige settefiskene og helt ned til 0 i noen år (Tabell 1). Settefisk har vært merket, slik at det har vært mulig å skille mellom naturlig rekruttert aure, utsatt stedegen aure og utsatt aure av fremmed stamme. Oppgangen av gytefisk i tilløpsbakkene til Tesse har samtidig vært overvåket ved hjelp av ruser, og disse registreringene har vist at utsatt aure av fremmed stamme ikke har gått opp i gytebakkene for å gyte. En må derfor kunne anta at utsettingen av fremmed fisk i Tesse i liten grad har medført påvirkning av den stedegne aurestammens arveegenskaper. Utsatt fisk av Tessestammen har derimot gått opp i gytebakkene.

Tabell 1. Antall settefisk av stedegen og ikke stedegen stamme utsatt i Tesse i perioden 1952 - 1992

År	Stedegen fisk		Ikke stedegen fisk	
	Antall		Antall	Stamme
1952-79	0		10 000	-
1980	7 800		10 000	Bjornesfjord
1981	8 000		15 000	Tunhovdfjord
1982	9 000		17 000	Tunhovdfjord
1983	12 000		15 000	Bjornesfjord
1984	12 000		15 000	Bjornesfjord
1985	12 000		16 000	Bjornesfjord
1986	12 000		12 000	Tunhovdfjord
1987	10 000		0	-
1988	0		0	-
1989	0		0	-
1990	3 320		0	-
1991	14 300		0	-
1992	10 865		0	-

Det har vært betydelig variasjon i avkastningen av aure og i fangst pr. garnnatt i Tesse i undersøkellesperioden (Figur 1). Variasjonene i fisket synes imidlertid ikke å være positivt korrelert med de store variasjonene i den mengde fisk som årlig ble satt ut i Tesse. Størparten av den utsatte fisk som ble gjenfanget ved ordinært fiske på Tesse ble fanget 3 - 5 år etter utsetting (ikke stedegeen settefisk er større enn stedegeen settefisk ved utsetting og kommer noe raskere inn i fangstene).

Figur 1. Årlig avkastning, fangst pr. innsats og fangsttinnings ved garnfiske i Tesse i perioden 1979 - 1992.

Ut fra utsetningsmengdene skulle en derfor forvente størst avkastning i perioden 1984 - 1989. Det beste fisket var imidlertid i årene 1980 - 1982, 1991 og 1992, mens fisket

var dårligst i 1986 og 1987. De lave avkastningstallene for 1986 og 1987 skyldes delvis lav fiskeinnsats disse årene, men spesielt sammenlignet med den påfølgende perio-

den 1988 - 1992 da fangstutbyttet var sterkt økende, forklarer variasjonen i fiskeinnsats på langt nær hele forskjellen i fisket. Det kan derfor synes som om fiskeutsettingene ikke har gitt vesentlig bedring av fisket, snarere tvert om. Avkastningen av naturlig rekruttert fisk avtok sterkt fra perioden 1979 - 1982 og fram til et bunn-nivå i 1987, for deretter å øke fram til 1992. Selv om tendensen i svingningene ikke er entydige for alle år, tyder undersøkelsene på at fiskeutsettingene har hatt negativ innvirkning på produksjonen av naturlig rekruttert fisk, slik at effekten av utsettingene for totalavkastningen i vatnet har vært dårlige. Dette skyldes etter all sannsynlighet tetthetsavhengig konkurranse, og tilsier at utsettingsmengden har vært for stor i forhold til vatnets kapasitet til å produsere fisk etter reguleringen. Sikrere viten om utsettingenes effekt på aureproduksjonen vil en imidlertid få når undersøkelsene er fullført i 1996.

Særlig lite hensiktsmessig synes utsettingen av aure av de to ikke stedeagne stammene, Bjornesfjordstammen og Tunhovdfjordstammen. Undersøkelser av aurens habitatbruk har vist at mens aure av Tessestammen oppholder seg i strandsona til den når en størrelse på ca. 22 cm for deretter vesentlig å oppholde seg i de frie vannmasser, blir den utsatte fisken av Bjornesstammen og Tunhovdstammen værende i strandsona gjennom hele livet. Ettersom utsatt fisk av stedegen stamme har samme habitatbruk som naturlig rekruttert fisk i Tesse er det rimelig å anta at forskjellene i habitatbruk er genetisk betinget. Større aure er kjent for å undertrykke mindre aure. Utsetting av aurestammer som oppholder seg i strandsona gjennom hele livet vil derfor forsterke konkurransepresset på småauren i strandsona, og må derved forventes å virke negativt inn på småaurens overlevelse og vekst.

Det er foreløpig for tidlig å fastslå hvorvidt utsetting av settefisk kan gi en positiv effekt på avkastningen av aure i Tesse. Det vil kommende års resultater gi bedre informasjon om. Det er imidlertid åpenbart at den pålagte utsettingsmengde på 25 000 1-somrige settefisk er for stor. Ved eventuelle fremtidige fiskeutsettinger i Tesse bør det videre kun benyttes fisk av stedegen stamme, slik at forsterket konkurranse som følge av utsetting av fisk som kun utnytter de begrensede ressursene i strandsona unngås. Bruk av stedegen stamme er også ønskelig utfra hensynet til å bevare den opprinnelige aurestammen i Tesse, som har eksistert i vatnet i minst 1000 år (trolig mye lengre). For å minimere konkurransepresset fra utsatt fisk på den naturlig rekrutterte auren i Tesse, kan det også være aktuelt å gå over til å bruke 2-årig settefisk, idet 2-årig settefisk (forutsatt

stedegen stamme) vil være tilstrekkelig stor til å utnytte de frie vannmasser allerede ved utsetting, og derved i mindre grad medføre økt fisketetthet i strandsona.

Undersøkelsene i Tesse viser at det ikke er mulig å iverksette tiltak som fullt ut kompenserer for reguleringens negative innvirkning på aureproduksjonen i vatnet. Dette fordi reduksjonen i næringsdyrproduksjonen ikke kan kompenseres. Største årlige avkastning av aure i Tessemagasinet i undersøkelsesperioden var 2,47 kg/ha. Det synes ikke realistisk å kunne oppnå betydelig høyere varig avkastning enn det, selv ved optimalt valg av utsettingsmengde, settefiskstørrelse og stamme."

3.5 REINDRIFT

Det er tamreindrift i området og GLB har fått hjelp av miljøvernleder Kari Sveen, Lom, til en klargjøring av hvordan disse interessene bruker Tesseområdet og om eventuelle konsekvenser av reguleringen. Konklusjonen er at Tessereguleringen ikke griper merkbart inn i driftsopplegget for reindriften.

Reindriften er organisert i Lom Tamreinlag A/L og Vågå Tamreinlag A/L med henholdsvis om lag 250 eiere og 220 eiere.

Lom Tamreinlag har ca. 2100 dyr i vinterflokken, men det er planlagt å øke til 2300 dyr. Tesse ligger i utkanten av hamneområdet for Lom Tamreinlag og arealene rundt Tesse kan nyttes til vinterbeite. Tessereguleringen betyr lite for tamreinlaget. Tesseisen har såvidt blitt brukt som flytteveg, men plasseringen i nordøstre hjørne av beiteområdet gjør at det sjelden eller aldri er aktuelt å ferdes på isen. Setring og oppdyrking rundt Tesse gjør også at en ikke bruker området helt ned mot vannet særlig aktivt som reinbeite fra Lomssida. I den grad arealene ned mot innsjøen blir nyttet som beite, er det helst av mindre reinflokker som streifer litt på egen hånd om høsten og vårvinteren.

Vågå Tamreinlag har ca. 2100-2200 dyr i vinterflokken. Laget har inngått kontrakt med Vågå fjellstyre om hamneleie for hele Langmorkje statsallmenning utenom barskogsområdene. Områder som til vanlig blir beita med bufe, kan ikke nyttes til tamreinbeite i tiden 15. mai til 15. september. Langmorkje statsallmenning strekker seg fra Bringsfjellet i nord og innover Sjødalen mot Gjende, Leirungsdalen og Heimdalen i sør.

Vågå Tamreinlag bruker Tesseisen som ferdsselsåre ved flyttingene med reinsflokkene mellom sesongbeiteområdene. Den første flyttingen over isen er på etterjulsvinteren, vanligvis i februar. Reinsflokkene blir drevet ned på isen ved Nåvårsetrene på sørvestre side av Tesse, og herfra går dyrene på isen opp til Nordsetrene og videre østover mot Bringsfjellet. I april går turen sørover mot vår- og sommerbeite. Reinen blir da drevet ut på isen ved Sillungsvika på

østsiden av Tesse. Vanligvis foretas denne flyttingen før påske.

Vågå Tamreinlag er lite hemmet av Tessereguleringen. Selv med faste flyttinger to ganger i året betyr ikke endrede isforhold på grunn av reguleringen særlig mye. Området med svak is rundt inntaket i nordøst er godt avmerket, og det har ikke vært noe problem å passere med reinsflokkene. Passering av strandsonen ved driving ned og opp fra isen har også gått greit, da det ikke er store oppstuvninger av is i reguleringssonen. I den grad Vågå Tamreinlag har hatt problemer ved ferdsel på isen, har det vært knyttet til naturgitte forhold som f.eks. blåis, noe som neppe kan tilskrives reguleringen.

3.6 FRILUFTSLIV OG TURISME

Fjellopsynsmann Odd Repp, Lom Fjellstyre, har gitt følgende beskrivelse av friluftslivet mv. i Tesseområdet:

"I nærområdet til Tesse ligger det en turistbedrift og ca. 30 fritidshytter (Lom og Vågå tilsammen). I tillegg er området mye nytt til camping. Dette gjelder særlig innenbygdsboende fra Lom som drar med campingvogn hit i forbindelse med ferieavvikling og helgefri. For denne type turisme har m.a. fjellstyret bekostet oppføring av to utedøer på de stedene som er mest brukt.

Sommerstid er mye av friluftslivet knyttet til utøvelsen av fiske i Tesse. Dette er en viktig friluftslivaktivitet den tiden av året fiske er tillatt for alle, fra den 1. juli til den 15. august. Det selges årlig ca. 300 fiskekort for fiske med krokredskap.

Tesse er ellers omkranset av lett turterreng, og dette nyttes sjølsagt en del til turgåing. Ikke minst gjelder dette i forbindelse med at området er rikt på fornminner fra tiden helt tilbake til steinalderen, og på interessante kvartærgeologiske forekomster. Ekskursjoner med skoleklasser og andre interessegrupper blir jevnt arrangert til disse stedene.

Storviltjakt, vesentlig etter elg, foregår i de skogkledde områdene fra 25. september og ut oktober måned. Jaktfeltet på østsiden av vannet er gode jaktmarker og det felles årlig elg her.

Utøvelsen av småviltjakt er helst knyttet til harejakt med hund, som pågår mest intenst en to ukers tid i midten av oktober. Området blir i mindre grad nytta til småviltjakt ellers, men litt jakt etter rype og skogsfugl foregår alltid fra den 15. september og utover. Tidligere var området et populært rypeterreng, men denne aktiviteten har avtatt radikalt de siste årene. Det må antas at endringen i rypebestanden, og dermed jaktinteressen, skyldes vesentlig økt trafikk i området gjennom hele året. Om vinteren

blir det drevet litt jakt etter rype i januar måned og til jakta slutter ved utgangen av februar.

Den relativt korte avstanden til bygda gjør at området Tesse-Lemonsjøen og Nordseterområdet er populære utfartssteder for skigåing fra januar måned og utover så lenge skiføret holder. Dette gjelder spesielt utfart i helgene og i vinterferietiden fra lokalbefolkningen i hele regionen, men området er også utfartssted og turterreng for de tilliggende turistbedrifter i Lom og Vågå som har vinteråpent. I de minst værutsatte delene av området er det stabile og gode snøforhold og her blir det merka og preparert løyper. Disse går både langs og krysser over Tesse. Området på vestsida og i sørenden av vannet blir i liten grad nytta til skiutfart.

I takt med økning i fritid og større mobilitet har den samlede økningen av friluftslivaktiviteter totalt sett vært stor i området de siste 10-20 årene. Spesielt gjelder dette vinterhalvåret. Med forbehold om fritidsfiske antas det at reguleringen av Tesse har hatt liten innvirkning på denne utviklingen. Det er vanskelig å påpeke de store konsekvensene rent praktisk, men estetisk vil sjølsagt den breie reguleringssona om våren og store deler av sommeren trekke ned verdien av naturopplevelse ved å ferdes i området."

3.7 KULTURMINNER

Området ved Tesse ble ikke spesielt undersøkt med tanke på kulturminner dengang reguleringen ble iverksatt. Det er imidlertid gjennom årene gjort flere funn fra steinalderen her, de første ble rapportert til Universitetets Oldsaksamling i 1955.

I en innberetning om registrering ved Tesse, datert i juli 1967, av Marit Hiim og Irmelin Martens, beskrives funnene. De første gjenstandene ble funnet på grunnene utenfor den gamle strandlinje. Av boplasser fra steinalderen ble det registrert 7 ved Tesseosen, 8 ved Nåvårsetra og 4 ved Smådøla. Disse ligger i strandlinjeområdet eller like innenfor.

I forbindelse med NVE-Statskraftverkens planer om en større oppdemning i Tesse i slutten av 1960-årene, ble det i 1970 gjennomført et etnologisk feltarbeid av Institutt for folkeminnegranskning ved UiO, v/Arne Christiansen. Rapporten er datert 14.01.1971 og gir et bilde av utnyttelsen av fjellområdet med setring, fiske, jakt, bebyggelse m.m. fra ca. år 1900 og framover.

Konsesjonsmyndighetene har ikke krevet nye utredninger om kulturminner i forbindelse med søknader iht. rundskriv 36a, men vi finner det likevel interessant å nevne disse tidligere kjente registreringene. Forøvrig vil kulturminnemyndighetene delta i den videre søknadsbehandling som forvalter av lov om kulturminner.

3.8 ØKONOMI

Avgifter

Det betales konsesjonsavgifter til staten og de berørte kommuner. Etter NVEs beregninger gir hele Tessereguleringen en kraftøkning på 33 757 nat.hk. til sammen for alle deltagere i reguleringen. I året 1992 ble det totalt betalt kr 16 857 til staten og kr 986 882 til kommuner. Kommuneavgiften fordeles av NVE til kommunene innbyrdes i henhold til bestemmelsene i vassdragsreguleringslovens § 11 nr. 2.

Eiendomsskatter

For året 1992 ble det betalt eiendomsskatt med kr 2 800 til Lom kommune og kr 9 870 til Vågå kommune. For 1993 blir det foretatt økninger i takstgrunnlaget og eiendomsskatten til Lom går opp til kr 35 000.

Årlige erstatninger

De årlige skjønnpålagte erstatninger utgjorde i 1992 totalt ca. kr 250 000.

4.0 FORURENSNING - VANNKVALITET

4.1 OMRÅDEBEGRENSNING

De områder som berøres av Tessereguleringen er foruten selve magasinområdet, først og fremst strekningen langs elva mellom Tesse og Vågavatn. Her er imidlertid elva bygd ut bortsett fra noen få meter nede ved Vågavatnet gjennom Tessand sentrum. Det er derfor utbyggingen av Tessefallene, og ikke reguleringen, som har betydning for forholdene på denne strekningen. I Vågavatnet og nedenfor antas ikke Tessereguleringen å ha særlig betydning for vannkvaliteten.

4.2 TILSTANDSBESKRIVELSE

Statens forurensningstilsyn ga i en uttalelse 27.01.77, i forbindelse med A/S Eidefoss' søknad om nye konsesjonsvilkår på ubegrenset tid for Tessefallene, også noen merknader til reguleringen av Tesse. Det heter her at "forholdene i Tesse åpenbart er påvirket av reguleringen og overføringen av Veo". Denne virkningen antas å bestå stort sett av tilslamming og blakking av vannet til visse tider. Forøvrig ble det konstatert at det dengang som nå ikke er fast bebyggelse ved Tesse. Det er likevel en stor aktivitet ved Tesse knyttet til jordbruksinteresser, virksomheten ved Brimi Fjellstugu og diverse hytter i området.

SFT så det slik at det på grunn av reguleringen og overføringen av Veo var naturlig å stille krav om at forholdene i Tesse med Smådøla og Tessa blir fulgt opp med jevnlig undersøkelse både av de fysiske, kjemiske og biologiske forhold.

Langs Tessa finnes det 4-5 gårdsbruk med visse utslipp som påvirker vassdraget. Derfor ble det i ervervskonsesjonen av 21.10.83 for Tes-

sefallene gitt vilkår om oppfølgende undersøkelser i Tessa. Det ble også gitt et vilkår om vannslipping av inntil 300 l/s fra Tesse i perioden 1. juni - 30. september i forbindelse med eventuell terskelbygging og etter nærmere pålegg fra departementet.

Forholdene ved Tesse er ikke særlig annerledes i dag enn i 1977, heller ikke den virksomheten som foregår i tilknytning til Brimi Fjellstugu. Landbrukets virksomhet drives også stort sett som før.

5.0 MANØVRERING

5.1 GJELDENE MANØVRERINGS-REGLEMENT

Det felles reglement for reguleringen av Tesse fastsatt ved kgl.res. 20. august 1948 har følgende ordlyd:

1

Reguleringsgrensene er:

Øvre	kote 853,90
Nedre	kote 841,50

De skal betegnes med et fast og tydelig vannstandsmerke som det offentlige godkjenner. Høyden refererer seg til fastmerkebolt i fjell, F.M.12 - 854,724 moh., på en holme i utløpet.

2

Det skal ved manøvreringen has for øye at vassdragets tidligere flomvassføring ikke forøkes. Ved tappingen skal det tas særlig hensyn til at isforholdene i vassdraget ikke forverres. Forøvrig skal den fortrinnsvis skje etter behovet for de nærmest nedenforliggende fall, dog kan den inntil disse er utbygd og bruker reguleringsvann, foregå etter de andre nedenforliggende bruks behov.

3

Til å forestå manøvreringen antas en norsk statsborger som godtas av vedkommende departement.

Hovedstyret for Vassdrags- og Elektrisitetsvesenet kan bestemme hvor damvokteren skal bo og om han skal ha telefon i sin bolig.

4

Det skal påses at reguleringsanlegget til enhver tid er i god stand og at flomløpet ikke hindres av is eller lignende.

Der føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander samt observeres og noteres, om det forlanges, regnmengder, temperatur mv. Avskrift av protokollen sendes ved hver måneds utgang til Hovedstyret for Vassdrags- og Elektrisitetsvesenet.

5

Viser det seg at slippingen etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for almene interesser kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendig.

5.2 KOMMENTAR TIL MANØVRERINGEN

GLBs driftsavdeling overvåker tappingen fra Tessemagasinet med tanke på helhetlig utnyttelse av vannet, og at gjeldende reglement og bestemmelser blir overholdt. Tappingen tilpasses i stor grad kraftverkene til A/S Eidefoss.

Normalt tappes magasinet ut jevnt over vinteren fra ca. 1. november til ca. 1. mai. På grunn av at flomstigningen kommer relativt tidligere i lavlandet enn høyere opp, får verkene nedenfor Mjøsa stort sett ikke nytte av det magasin vannet som tappes fra Tesse etter ca. 1. april.

Dersom det av hensyn til isproblemer i nedre Otta blir nødvendig å redusere magasintappingen om vinteren, blir Tesse, som det nærmeste magasinet, gjerne berørt først. Enkelte år har det vært nødvendig å redusere tappingen fra alle Ottamagasinet på grunn av isproblemer. Se nærmere om dette i eget kapittel - side 12.

For øvrig har ikke manøvreringen ført til nevneverdige problemer i vassdraget.

GLB ser etter dette ingen grunn til å endre på det eksisterende manøvreringsreglement. Vi er ikke kjent med at det finnes spesielle ønsker eller behov som ikke blir ivaretatt ved dagens praksis. Vårt forslag til manøvreringsreglement er derfor i realiteten lik det gamle, men vi har nå innført Statens kartverks høydesystem. Videre er det foretatt en modernisering av noen standardformuleringer i tråd med de senere års konsesjoner.

5.3 FORSLAG TIL NYTT MANØVRERINGS-REGLEMENT

1

For regulering av Tesse gjelder følgende reguleringsgrenser:

HRV	kote 854,17
LRV	kote 841,77
Reguleringshøyde	12,4 m

Høydene refererer seg til Statens Kartverk Normal Null 1954. Reguleringsgrensene skal være merket med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

2

Det skal ved manøvreringen has for øye at naturlige skadeflommer såvidt mulig ikke økes. Ved tappingen skal det tas særlig hensyn til at isforholdene i vassdraget ikke forverres. For øvrig kan tapping skje etter kraftverkens behov.

3

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybder mv. observeres og noteres. Norges vassdrags- og energiverk kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele reguleringsperioden.

Til å forestå manøvreringen antas en norsk statsborger som godtas av Norges vassdrags- og energiverk.

4

Viser det seg at slippingen etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for almene interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendig.

Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har fått anledning til å uttale seg.

6.0 RENTABILITET

6.1 INVESTERINGER OG AVSKRIVNINGER

Reguleringsanleggene har tilsammen pr. 31.12.1990 kostet vel 3,4 mill. kr som i sin helhet er nedskrevet til konsesjonstidens utløp.

Regnskapsmessig har man altså et helt nedskrevet anlegg ved konsesjonsfornyelsestidspunktet.

6.2 DRIFTSKOSTNADER

En gjennomgang av de senere års driftsregnskaper for Tessereguleringen gir følgende oversikt:

1983	0,53 mill. kr
1984	0,69 "
1985	0,66 "
1986	0,56 "
1987	0,71 "
1988	0,72 "
1989	0,76 "
1990	0,78 "
1991	0,81 "
1992	0,87 "

Ut fra disse tallene og reguleringsanleggenes forholdsvis oversiktlige utførelse, kan man forvente en årlig driftskostnad i framtiden på ca. 0,9 mill. kr i kostnadsnivå 1992. Hvis man kapitaliserer dette over en periode på 60 år med f.eks. 7 % rente, tilsvarer det en nåverdi på 12-13 mill. kr (omregningsfaktor 14.045 for nåverdi av annuitet).

6.3 NYTTE

GLB har ikke beregnet nytten av Tessemagasinet ved hjelp av simuleringsmodell. Det antas tilstrekkelig i den aktuelle situasjon å gjennomføre enkle oversiktsberegninger ut fra vår lange erfaring med magasintappingen og registrerte data. Magasinet gir en årvisst vinterproduksjon som faller noe forskjellig ut for kraftverkene. Av den totale energiekvivalent på 1,540 kWh/m³ har Tessaverkene og Eidefossen 1,097 kWh/m³, Lågenverkene 0,190 kWh/m³ og verkene nedenfor Mjøsa 0,253 kWh/m³.

Tessemagasinet tappes relativt jevnt over vinteren. Mediant restmagasin i begynnelsen av mai har vært 1,5 mill. m³ de siste 30 årene, men noe høyere, 3,5 mill. m³, de siste 15 årene. Større restmagasin har spesielt forekommet i 1989 og 1990 da det var store kraftoverskudd på landsbasis og svært lave priser i markedet. Det er ikke realistisk å regne med restmagasin av betydning i Tesse i tiden framover.

Energipotensialet for magasinet tappet gjennom kraftverkene i vassdraget er 200 GWh. Som nevnt i avsnitt 5.2 utnyttet tappingen etter ca. 1. april i liten grad i kraftverkene nedenfor Mjøsa.

I de fleste magasin blir noe is liggende igjen langs strendene når vannstanden i løpet av vinteren senkes ned mot LRV. Dette regnes som unyttbart magasin og utgjør en reduksjon i energipotensialet.

I mai og juni har det i middel vært tappet ca. 4 m³/s fra Tesse. Dette må regnes som tapt i Lågenverkene og verkene nedenfor Mjøsa. Om dette vannet istedet lagres i Tesse for senere bruk, kan det bare regnes nyttbart i enkelte år.

Ut fra disse betraktningene reduseres nytten av det totale Tessemagasinet med ca. 10 GWh/år.

Vi velger i denne sammenheng å skille "den lille" og "den store" Tesseregulering fordi eksistensen av "den store" reguleringen ikke er vurderingstema. Hele 87 % av magasinvolument ligger i "den store" regulering som uomtvistelig skal fortsette uten tidsbegrensning for ca. 90 % av de deltagende fall. Ved en forholdsvis beregning etter magasinvolument kan nytten av "den lille" reguleringen settes til ca. 13 % av hele magasinets netto nytte, dvs. ca. 25 GWh/år.

6.4 VERDI

Det er flere måter å vurdere verdien av vinterkraft fra en ren regulering på. Kraftprisene i dagens kraftmarked gir ingen sikker anvisning. En metode er å sammenligne med kostnaden ved å bygge ut tilsvarende mengde ny kraft. Med en utbyggingspris på 2 kr/kWh, som er relativt rimelig i dag, utgjør verdien av den lille Tessereguleringen isolert sett ca. 50 mill. kr."

HØRING OG DISTRIKTSBEHANDLING

Søknaden har vært kunngjort i pressen og forelagt aktuelle forvaltningsorgan og høringsinstanser med følgende resultater:

Vågå kommune ved et enstemmig kommunestyret vedtok 1. februar 1995 følgende:

1. Vågå kommune rår til at det blir gjeve konsesjon for den "lille Tessereguleringen" og for den store Tessereguleringen slik Glommens og Laagens Brukseierforening søker om.
2. Kommunen meiner at konsesjonsvilkåra må utformast slik at skadeverknadene av reguleringa vert minst moglege.
3. Kommunen vil elles peike på at:
 - Det må fortsatt bli gjennomført fiskeribiologiske undersøkingar på Tesse. Regulanten må dekkje alle utgifter til dette, samt nødvendige kompensasjonstiltak for å oppretthalde ein fiskebestand i vatnet med god kvalitet og som det er attraktivt å hauste av. Ved utsetting må det nyttast settefisk av stadeigen stamme, t.d. fisk som er produsert ved anlegget til A/S Vågåfisk.
 - Regulanten bør oppfordrast til å stille med midlar til det planlagte informasjonsprosjektet om natur og kultur i området ved Tesse. Kommunen meiner dette prosjektet til ein viss grad kan kompensere for den reduserte opplevingsverdien pga. den låge vasstanden i Tesse om våren og til dels sommaren.
 - Det bør klargjerast kva for vilkår som gjeld i nordenden av Tesse, ("Lonin"). Dette for at det i framtida ikkje skal bli gjennomført tiltak i samband med reguleringa som vil forringe dette områdets verdi som leveområde for våtmarksfugl.
 - Det er viktig å følgje med i erosjonsutviklinga, og at regulanten iverksett erosjonssikrande tiltak dersom det skulle vise seg å vere nødvendig.
4. Kommunen tek atterhald om eventuelt å koma attende til dei økonomiske vilkåra for konsesjonen."

Lom kommune uttaler i brev av 7. februar 1995 blant annet følgende:

"2.1 Konsesjon av 03.02.1941/20.08.1948 til A/S Eidefoss. Den vesle reguleringa.

Som nemnt vart det gjeve løyve til den vesle reguleringa 03.02.1941, stadfest ved kgl.res. av 20.08.1948.

I reguleringsvilkåra heiter det mellom anna i pkt. 1:

"Ved utløpet av den i reguleringskonsesjonen fastsatte tid har staten rett til å kreve av-

stått uten godtgjørelse reguleringsanlegget med tilliggende grunn og rettigheter og med de bygninger og andre innretninger som er oppført av hensyn til reguleringen. Hvilke bygninger og innretninger staten kan forlange avgjøres i tilfelle av tvist ved skjønn."

Vilkår om heimfall har heimel i § 10, nr. 5, i vassdragsreguleringslova. Det er her gjeve staten rett til å krevja anlegget avstått. Staten har ingen plikt til dette.

Dersom staten gjer heimfall gjeldande, har kommunen krav på ein andel av verdet av anlegget. Dersom heimfall ikkje kjem på tale må Lom kommune få kompensasjon for det vederlag kommunen då misser, jfr. pkt. 5.2 nedanfor.

2.2 Konsesjon av 26.07.1941/20.08.1948 til GLB, den store reguleringa.

I konsesjonsvilkåra for den store reguleringa heiter det m.a. i pkt. 1:

"Ved konsesjonstidens utløp tilfaller de private vassfallseieres andel i reguleringsanlegget med tilliggende grunn og rettigheter og med de bygninger og andre innretninger som er oppført av hensyn til reguleringen, staten uten vederlag. Hvilke bygninger og innretninger staten kan forlange avgjøres i tilfelle av tvist ved skjønn.

Anlegget må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke."

Etter konsesjonsvilkåra har dette reguleringsanlegget falle attende til staten når det gjelder dei private andelane slik dette vilkåret er utforma.

Næringsdepartementet har i andre konsesjonar sett bort frå slike vedtak og falle attende på § 10, nr. 5, i reguleringslova der det er gjeve staten rett til overtaking etter nærare vurdering.

Kommunen går ut frå at den vesle og den store reguleringa vert handsama likt når det gjeld heimfall og at kommunen må få vederlag også for den store reguleringa.

Det er og grunn til å streka under at det nå kan gjevast heilt nye konsesjonsvilkår for samtlige deltakarar, også dei som har konsesjon utan tidsgrænse. Dette fylgjer av endringane i vassdragsreguleringslova fra 1992 då det vart vedteke nytt regelverk for revisjon av konsesjonsvilkår.

Spørsmålet om nye vilkår vart handsama i samband med ny konsesjon i Haldenvassdraget, St.prp. nr. 24 (1993-1994) der det heiter på s. 115-116:

"Situasjonen når det gjelder revisjonsadgang er nå endret. Ved lov av 19. juni 1992 nr. 62 er vassdragsreguleringsloven endret slik at det er en generell adgang til å endre konsesjonsvilkår etter 50 år for tidsubegrensede konsesjoner, uansett når konsesjonen har blitt gitt. Nærings- og energideparte-

mentet finner det på denne bakgrunn naturlig å fastsette nye vilkår også for de offentlige andelseiere i reguleringen i forbindelse med at det skal gis ny konsesjon for de private andelseiere. På denne måten vil en få et helt nytt vilkårssett for reguleringen av Haldenvassdraget."

Kommunen er klår over at det her neppe vil vera aktuelt å nekte ny konsesjon. Når reguleringane skal gå vidare, må vilkåra formast slik at skadeverknadene vert redusert mest mogleg. Samstundes må då vilkåra gje rimeleg kompensasjon for dei verte som vert førde ut av kommunen. Dette skal ein koma attende til nedanfor når det gjeld dei einskilde vilkåra.

Dei gamle konsesjonane gjaldt til 1991. Kommunen ser det som svært uheldig at bruksengarane først søker om konsesjon lenge etter at konsesjonane er gått ut. Lom kommune tek det som ei sjølfylgje at dei nye vilkåra skal gjelde fra 03.02.1991 og at det vert gjeve kompensasjon ved å måtte vente i fleire år på dei endelege vilkåra.

3 SKADEVERKNADER

3.1 Tesse har frå gamalt vori eit eineståande fiskevatn, og vatnet har ei sentral stode når det gjeld bruken av desse fjellområda. Dette gjeld fyrst og fremst setring med dyrking av etter tilhøva store areal heilt ned til vatnet og fiske i Tesse som framleis har stort verde for oppsitjarane i Garmo sokn sjølv om fiske er sterkt redusert etter reguleringane. Vidare er Tesse eit sentralt innslag i naturtilhøva i dette rekreasjonsområdet i Lom. Særleg har det uheldige estetiske verknader når Tesse er nedtappa i sumarsesongen.

3.2 Gjennom åra har dei elvane og bekkene som renn ut i Tesse gjort stor skade (utgraving og erosjon) når vatnet er nedtappa. Dette gjeld fyrst og fremst tilhøva ved Ilva og Erløken i nordenden av vatnet og Smådøla i sørenden av vatnet. Det er og erosjon langs strendene rundt vatnet og ved mindre bekkeutløp osv. I rapport frå NVE nr. 19/93 lagt ved konsesjonssøknaden (s. 8-11) er det gjort greie for tilhøva. GLB har vist liten vilje til å syte for forbygging for å avgrensa skadeverknadene, og det er først nå i dei aller siste åra at det er sett i gang fleire omfattande sikringsarbeid. Store areal er gått tapt gjennom åra.

Med tilvising til det som her er nemnt, skal ein sjå nærare på kommunens krav når det gjeld utforming av konsesjonsvilkåra.

4. KOMMUNEN SINE KRAV

4.1 Innleiing

Lom kommune vil ikkje protestera mot at det vert gjeve ny konsesjon for den vesle reguleringa og for dei private delane av den store reguleringa.

Når ein skal vurdera kommunen sine krav, må det fyrst og fremst takast omsyn til skadeverknadene og dei store verdiane som vert førde bort frå kommunen. Hydrologiservice AS ved cand.real Einar Østvold har i brev av 3. januar d.å. m.a. rekna verdet av sjølve magasinet til kr 400 mill. Kopi av brevet ligg ved denne uttala. Berekingane syner at Tesse er ein sær sars verdfull ressurs, og det er særleg grunn til å leggja vekt på at verdiane kan nyttast utan nye investeringar i dam- og tappeanlegg. Ein absolutt føresetnad for vidare regulering må vera at det vert gjeve eit rimeleg vederlag for utnytting av denne naturressursen i kommunen og at det vert sett vilkår som kan minka skadeverknadene mest mogleg.

4.2 Manøvreringsreglementet

Tesse vert idag regulera mellom kote 853,90 og 841,50, dvs. 12,4 m. Dersom høgdene vert referera til Statens kartverk, skal det regulerast mellom 854,17 og 841,77, dvs. ein skilnad i kotehøgder på 27 cm.

For dyrkingsareala på dei låglendte flatene mot Tesse er høg vasstand om sumaren og utover hausten til stor skade for dyrkinga. Høg vasstand om sumaren fører og til auka erosjon ved bylgjeslag mot strendene. Magasinet bør derfor ikkje fyllast heilt opp før etter 1. september. I reglementet bør det difor takast inn fylgjande regel:

"Frå det tidspunkt vårflommen kulminerar og til 15. september skal vasstanden i Tesse ikkje vera høgare enn kote 853,87 (853,60)".

Desse restriksjonane vil ikkje føre til særlege tap for bruka i vassdraget. Samstundes vil dette betre tilhøva rundt Tesse. Ein syner til vedlagde utgreiing frå Hydrologiservice av 03.01.1995.

Det er ynskjeleg at magasinet vert fyllt opp så raskt som mogleg om sumaren, men kommunen finn det vanskeleg med direkte pålegg her.

4.3 Utgraving og erosjon

Rundt Tesse er det fyrst og fremst tillaupselvane som gjer skade ved utgraving og erosjon. Særleg ille er det ved Ilva og Erløken på Nordsetri og ved Smådøla ved Nåvårsetri. Utgravingane er størst når vannstanden er låg i Tesse. Langs strendene er det og ein god del erosjon ved bylgjeslag og isbrekk om våren. Ein viser her til rapport nr. 19-1993 "Registrering av erosjon i Tesse".

I konsesjonsvilkåra for den store reguleringa heiter det i pkt. 16:

"For å hindre graving fra tilløpene til Tessevatn skal konsesjonæren utføre og vedlikeholde sikringsarbeider etter planer som godkjennes av Hovedstyret for Vassdrag- og Elektrisitetsvesenet."

GLB har gjennom åra forsømt dei pliktene konsesjonsvilkåra har slege fast og mykje areal er gått tapt. I dei siste åra har GLB auka innsatsen og har forbygd ein del av dei mest utsette strekningane. For å hindre framtidig skade må konsesjonæren påleggjast å utføre sikringstiltak (forbygging) på dei strekningane både langs magasinet og ved sideelvane der det er graving og utrasing i dag. Vidare må GLB halde ved like både nye og gamle forbygningar. GLB må og betale erstatning for dei areala som er gått tapt. I denne samanheng bør det stillast som vilkår at det vert påstemna skjøn dersom partane elles ikkje vert einige om oppgjeret. GLB må leggja fram oppgåve over det areal som er rasa ut.

GLB må kvart år kalla inn til synfaring langs Tesse for å halde kontroll med utviklinga. Varsel må sendast Lom kommune i god tid på førehand.

4.4 Fiske

I reguleringsvilkåra for den vesle reguleringa heiter det bl.a. i pkt. 12:

"Reguleringsanleggets eier er forpliktet til, såfremt det av departementet forlanges, å anlegge, drive og vedlikeholde en fiskeutklekkingsanstalt ved Tessevatn. Planer og nærmere bestemmelser herfor avgis av departementet."

I vilkåra for den store reguleringa heiter det i pkt. 15.

"Konsesjonæren er forpliktet etter Landbruksdepartementets nærmere bestemmelse årlig å utsette i Tesse inntil 18.000 settefisk av aure.

Istedenfor settefisk kan det under forutsetning av Landbruksdepartementets samtykke utsettes et forholdsmessig antall yngel. Utsetting av settefisk og/eller yngel foretas av fagfolk og bekostes av konsesjonæren. Settefisk (yngelen) må være av godkjent kvalitet."

Tesse har gjennom tidene vori eit sær godt fiskevatn. Før reguleringane har den årlege avkastninga vori berekna til 7,4 kg/ha. For eit så stort vatn (ca. 1,400 ha) var dette ein usedvanleg høg produksjon (aure). Dei gode gyteplassane i sideelvane og dei gode ernæringsforholda sytte for det.

Dagens avkastning er rekna til ca. 2,5 kg/ha, ein produksjon framleis på line med eit godt fiskevatn.

For å halde oppe denne produksjonen er det naudsynt med sakkunnig kontroll av dei biologiske tilhøva, og det må sytast for utsetting av yngel og settefisk då dei naturlege gytetilhøva er øydelagde.

Det går fram av den sakkunnige rapporten om fiske som er teken inn i konsesjonssøkna-

den (s. 17-23) at det er nødvendig å få fastlagt og gjennomført eit fast program for naudsynte tiltak for framtida. Særleg har dei sakkunnige peika på at det må setjast ut fisk av stedege stamme. På s. 22 heiter det mellom anna:

"Ved eventuelle fremtidige fiskeutsettingar i Tesse bør det vidare kun benyttes fisk av stedege stamme, slik at forsterket konkurranse som følge av utsetting av fisk som kun utnytter de begrensede ressursene i strandsona unngås."

For å sikre det fiske ein har i dag i Tessevatnet må det setjast som vilkår at det vert gjennomførte fiskeribiologiske etterrøkjingar til kvar tid. Dei fiskerisakkunnige må arbeida ut eit program som dei må fylgja opp år for år, og utgiftene til dette må GLB betale.

Vidare må det sytast for yngel og settefisk av stedege stamme. Dersom det er naudsynt, må regulanten drive og vedlikehalde ein fiskeutklekkingsanstalt ved Tesse slik som nemnt i vilkåra for den vesle reguleringa, eller gjeva tilskot til slike anlegg som allereide er i drift, til dømes anlegget i Randsverk.

4.5 Kulturminner

Som nemnt innleiingsvis finst det ved Tesse ei lang rad med verdfulle kulturminne som går langt attende i historia. I rikshistorisk og lokalhistorisk tradisjon har og Tesse ein særleg klang som går attende til Heilag Olav si tid. Sjølv om ein god del gjekk tapt ved dei fyrste reguleringane, er det mykje att å ta vare på. GLB må derfor påleggjast å yte tilskot til registrering av aktuelle områder og restaurering av fiske- og fangstanlegg.

5. ØKONOMISK KOMPENSASJON

5.1 Konsesjonstid

Kommunen forutset at dei nye konsesjonsvilkåra vert gjort gjeldande frå 03.02.1991.

Etter endringar i vassdragsreguleringslova i 1992 kan vilkåra takast opp til ny revisjon i 2021. Konsesjonsvilkåra for Veooverføringa skal reviderast i 2012. Veooverføringa har avgjerande innverknad på magasinet i Tessevatn og for å få samordna vurderingane best mogleg, bør vilkåra for Tesse førebels berre gjelda i 21 år slik at alt vert vurdert på ny i 2012. Ein syner her til § 10, nr. 3, i vassdragsreguleringslova, der det mellom anna heter:

"Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Er det gitt flere reguleringskonsesjoner i samme vassdrag til forskjellig tid, kan kortere revisjonstid fastsettes."

5.2 Heimfall

Dersom staten gjer heimfall gjeldande, gjer Lom kommune krav på ein andel av verdet av reguleringsanlegget etter reglane i vassdragsreguleringslova § 10, nr. 5. Sjølv om heimfall ikkje kjem på tale, må kommunen bli tildela ein del av anleggsverdet som kompensasjon for det dei elles ville ha krav på. Det er naturleg å ta med dette i eit næringsfond, jfr. pkt. 6,2 nedanfor.

Verdet av reguleringsanlegget er utrekna av Hydrologiservice og ein viser til vedlagte brev av 03.01.1995 frå Einar Østvold.

6. KONSESJONSAVGIFTER

Lom kommune har krav på konsesjonsavgifter, jfr. 1 i vassdragsreguleringslova.

Konsesjonsavgiftene skal m.a. gje kommunen ein del av dei verdiane som vert skapte gjennom kraftutbygginga og som vert førde ut av bygda. Avgiftene skal og kompensera for skader og ulemper som elles ikkje vert erstatta. Når det gjeld verdet av magasinet, syner ei på ny til uttale frå Hydrologiservice. Når det gjeld skadeverknadene, syner ein til pkt. 4 frammanfor. Det er elles grunn til å peika på at det nå ikkje skal investerast i nytt damanlegg. Dette tilseier og at konsesjonsavgiftene må setjast til dei maksimalsatsar som det er høve til å nytta etter gjeldande forskrifter.

6.1 Konsesjonskraft

Kommunen forutset at det vert gjeve pålegg om konsesjonskraft i samsvar med gjeldande lov.

6.2 Fond

Lom kommune krev at det vert pålagt eit næringsfond på kr 20 mill.

Lom kommune har i dei 50 åra Tesse har vori regulera, fått lite att for de verde som her vert førde ut av kommunen.

Som nemnt frammanfor under pkt. 4.1 har Hydrologiservice AS berekna verdet av magasinet i dag til kr 400 mill. Det er grunn til å rekna med at verdet av elektrisk kraft vil auka i åra framover og dette vil gjera Tesse enda meire verdfull for kraftverka i vassdraget nedanfor. Tesse må idag reknast for ein av dei økonomisk sett mest verdfulle naturressursane i kommunen.

Kommunen vil særleg understreka fylgjande moment når det gjeld storleiken av eit næringsfond:

- Ved tildeling av næringsfond skal det leggjast vekt på dei same momenta som ligg til grunn for vurderinga av konsesjonsavgiftene. Særleg skal det leggjast vekt på skadeverknadene og verdet av reguleringa.
- I dette tilfelle må det og leggjast vekt på dei små ytingane Lom tidlegare har motteke for desse reguleringane.
- Lom kommune har tidlegare ikkje fått noko

næringsfond for utbygginga i Tessevassdraget.

6.3 Renter

Fonds og konsesjonsavgifter må gjerast renteberande med rentesrente frå 03.02.1991 til dei vert betalte. Frå 03.02.1991 til 01.01.1993 bør det vera 14 % rente p.a. Frå 01.01.1993 bør renta vera 8 % p.a. Når det gjeld konsesjonsavgiftene, må det betalast rente av den del av avgiftsbeløpet som måtte overstige dei utbetalingane som alt har funne stad."

Oppland fylkeskommune v/Frode Sandum har per telefon (9. juni 1995) uttalt at fylkeskommunen ikke har merknader til søknaden fra GLB.

Fylkesmannen i Oppland (Fm) uttaler i brev av 22. august 1994 til Direktoratet for naturforvaltning blant annet følgende:

"Naturforvaltning/friluftsliv

Den endringen i manøvreringsreglementet som vil ha størst positiv effekt på landskapet i den tiden det er mange brukere i området, vil være å få fastsatt en høyere vår-/sommervannstand.

Dersom vannstanden er noe høyere når flommen i Smådøla og Ilva kommer, vil også erosjonsproblemene reduseres. På grunn av en lave verdi på det vannet som tappes etter 1. april, enn det som tappes om vinteren, så er det vel eventuelle restriksjoner på tapping etter 1. april en ev. bør se nærmere på. Erosjonshindrende tiltak ved Smådøla og i Ilvas utløp er vel uansett nødvendig.

Fisk og fiske

Fylkesmannens miljøvernavdeling foreslår at konsesjonsvilkårene endres når det gjelder hjemmel til å pålegge kompensasjonstiltak for fisk, slik at ny konsesjon får DN's nye standardvilkår for kompensasjonstiltak for fisk. Kompensasjonstiltakene skal skape et best mulig fiske i magasinet. Undersøkelser i vatnet viser imidlertid klart at reguleringens skader på fiske ikke på langt nær kan kompenseres gjennom tiltak. Dette pga. sterkt reduserte næringsforhold for fisken i forhold til før regulering. Vi foreslår derfor at det i tillegg til hjemmel for å pålegge kompensasjonstiltak i magasinet, vurderes å pålegge regulanten årlige utbetalinger til Lom kommune til fremme av fisket i kommunen.

Vilt

Det ser ikke ut til at vilt er berørt i nevneverdig grad.

Forurensning

Fylkesmannens miljøvernavdeling skal utarbeide forslag til vilkår etter forurensningsloven knyttet til innsjøen Tesse."

Direktoratet for naturforvaltning (DN) viser i brev av 12. oktober 1994 til fylkesmannens brev datert 22. august 1994. Videre har DN følgende kommentarer:

"DN har ingen prinsipielle merknader til en fortsatt regulering av Tesse. LRV om våren og sommeren må imidlertid settes noe høyere enn tidligere. Konsesjons søker må i tillegg betale årlige beløp til Lom kommune til fremme av fisket i kommunen samt å bekoste resipient/oppfølgingsundersøkelser i de berørte vassdrag."

Vi siterer videre fra DN's brev:

"Reguleringen av Tesse har hatt alvorlige konsekvenser for fisket. Uttaket av fisk fra vatnet representerer nå kun 1/4 av fiskeuttaket før utbyggingen. I den grad det er mulig skal kompensasjonstiltak skape et best mulig fiske i magasinet. Resultater fra tidligere utsetting av fisk i vatnet har vist at kultiveringsarbeid vanskelig lar seg gjøre. Konsesjonærene må derfor i tillegg pålegges årlige utbetalinger til Lom kommune til fremme av fisket i kommunen. Vi ber om at NVE forestår fordelingen av de årlige utbetalingene mellom konsesjonærene.

DN ber om at konsesjon og vilkår for private og offentlige konsesjonærer blir gitt slik at begge reguleringene kan behandles under ett også ved senere revisjon og fornyelse.

DN foreslår følgende konsesjonsvilkår:

I

Konsesjonærene plikter etter nærmere bestemmelser av Direktoratet for naturforvaltning (DN)

- å sørge for at forholdene i innsjøen Tesse er slik at de stedege fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbedingungen for fisk og øvrige naturlig forekommende plante- og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at inntak og utløp ved kraftstasjoner og overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonærene plikter etter nærmere bestemmelser av DN å sørge for at forholdene for plante- og dyrelivet i området som direkte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonærene plikter etter nærmere bestemmelse av DN å sørge for at friluftslivets bruks- og opplevelsesverdier i områder som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompensierende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV

Konsesjonærene plikter etter nærmere bestemmelse av DN å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av utbyggingene og reguleringene. Dette kan være arkiveringsundersøkelser, langtidundersøkelser og/eller etterundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte og indirekte berøres av utbyggingen.

V

Fra og med det år konsesjon er gitt, plikter konsesjonærene å innbetale årlige beløp til Lom kommune på kr 50000,- til opphjør av fisk og friluftsliv. Beløpene skal justeres etter de tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer. Beløpene skal nyttes etter nærmere bestemmelse av kommunestyrene til opphjør av fisk i kommunen. Med hensyn til tiltak som kommer friluftslivet til gode skal beløpene nyttes etter nærmere bestemmelse gitt av DN.

IV

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenfornevnte vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonærene."

Statskog Oppland har i brev av 22. desember 1996 blant annet følgende kommentarer:

"Konsesjonssøknaden omfatter den "lille Tesserreguleringen". Konsesjonen for overføringen av Veo til Tesse skal først fornyes i år 2010. For å kunne ivareta våre grunneierinteresser er det nødvendig at vi får en fullstendig oversikt over de konsekvenser som utbyggingene har medført. Vi ber derfor om forståelse for vårt krav om en helhetlig vurdering av Tessereguleringene i 2010, og vi vil derfor foreslå at dette settes som betingelse for fornyet konsesjon.

Som fjellstyret også har påpekt i sin behandling må regulanten stilles ansvarlig for istandsetting og vedlikehold av forbygginger/sikringer mot erosjon som skyldes reguleringen. Dette gjelder både langs tilløpselvene Ilva og Smådøla og langs strandkanten av Tessemagasinet. Det må tas miljømessige hensyn ved forbyggingsarbeidene.

Vi er også enige med fjellstyret når de i konsesjonsvilkårene setter fram krav om oppnev-

ning av et utvalg med representasjon fra ulike interessegrupper, - i første rekke den faglige lederen i jordbrukssetaten og natur- og miljøvernsetaten i kommunen, representanter fra bruksrettsinteressene og fra oss som grunneier. Utvalgets hovedoppgave skal være årlig tilsyn med skadevirkningene etter reguleringen."

Vårdalen Grunneierlag v/advokat J. Thallaug har i brev av 10. februar 1995 bl.a. følgende kommentarer:

"A. Mine parter er klar over at mye taler for at konsesjonen fornyes.

Det er imidlertid klart at en reguleringshøyde til kote 853,90 medfører skader for jordbruket. Vi vil hevde at disse skadene må avhjelpes med en opprettelse av et jordbruksfond, jfr. nedenfor.

B. Tesseområdet med Tessevatnet var tidligere en av de største naturressurser i Lom kommune.

Dette gjaldt fiskevannet Tesse, jordbruksområdet og friluftsansaret.

Reguleringen har i vesentlig grad skadet disse interesser.

På den andre siden kommer den store verdi Tessemagasinet har som ledd i energiproduksjonen.

Dette forholdet mellom ulemper som rammer lokalsamfunnet og de fordeler som følger med reguleringen og som kommer "storsamfunnet" til nytte, bør tilsi en økonomisk romslighet overfor lokalsamfunnet med hensyn til fastsettelse av konsesjonsvilkårene.

C. Konsesjonsvilkårene må særlig ta sikte på å redusere de skadevirkninger som nå kan påvises. Disse skadevirkninger har nøye sammenheng med Veoreguleringen fra 1960.

Det er derfor nødvendig å vurdere konsesjonsvilkårene fra Tessereguleringen og Veoreguleringen i sammenheng. På vegne av mine parter kreves derfor at de nye konsesjonsvilkårene for Tesse gis for et tidsrom frem til ny konsesjon for Veo, dvs. år 2010. Jeg viser til vassdragsreguleringslovens § 10, 3 pkt.

Dette vil innebære at konsesjonsmyndighetene kan foreta en samlet vurdering av fellestilltak for å redusere skadevirkningene som følge av begge reguleringene.

Dette bør alle parter være tjent med.

D. Erosjonsskadene er store. Jeg viser til rapport nr. 19-1993: "Registrering av erosjon i Tesse".

Det er særlig beklagelig å registrere disse erosjonsskadene fordi det nettopp i konsesjonsvilkårene til GLB fra 1948 pkt. 16 er inntatt følgende:

"For å hindre graving fra tilløpene til Tessevatn skal konsesjonæren utføre og vedlikeholde sikringsarbeider etter planer som godkjennes av Hovedstyret for Vassdrags- og Elektrisitetsvesenet".

Dette vilkår er ikke oppfylt - dette til tross for at erosjonsskadene flere ganger er påpekt overfor regulanten.

Det må være et absolutt krav at det nå foretas sikringsarbeider som hindrer ytterligere utgraving - såvel elveutløp som ved strandkanter.

Disse sikringsarbeidene må gjennomføres med plastringsmasse av stor stein som ikke vaskes bort.

Det kan synes som om de sikringsarbeider som er gjennomført ikke tar "stor nok høyde" for ekstra stor vannføring i elvene. En plastring er som kjent ikke sterkere enn det svakeste området i forbygningen.

Det må derfor pålegges regulanten å sikre området med sprengt stein.

Det må videre pålegges regulanten et vedlikeholdsansvar for plastringsområdene.

Grunneierne vil under befaringen nærmere redegjøre for sitt syn på tiltak på de enkelte steder.

Flomforbygningen må ta sikte på å verne fisket i Tesse, eventuelt bedre forholdene for fisket i Tesse, tap av areal samt hindre ytterligere ødeleggelse av naturen.

Det må foretas en årlig befaring for å registrere og vurdere utviklingen mht. flomforbygning. Vårdalen Grunneierlag må innkalles til denne befaring.

E. Fiskevannet Tesse var en stor ressurs. Det kan nevnes at f.eks. i 1933 ble det årlige uttak anslått til ca. 9 tonn fisk.

Dette fisket er vesentlig skadet ved reguleringen. En skadevirkning som rammer både grunneierne og samfunnet ved at det nå anslås at fisket er redusert til ca. 1/5 av hva som i sin tid ble produsert.

Jeg viser her til de data som er fremlagt i konsesjonssøknaden.

Årsaken til reduksjonen er etter det som foreligger fra sakkyndig hold følgende: Sterk tilgrusning av Smådøla som var gyteelv. Videre er Smådøla ødelagt som næringskilde for fisken pga. slamføring og utgraving.

Strandsonen er utelukket som gyteområde og det er få andre gyteelver.

Det har skjedd en total endring i næringsproduksjonen i Tesse pga. endringen i vannstanden samt sterk reduksjon i siktedypet pga. slam fra Veo.

Grunneierne kan ikke ut fra sin erfaring påvise entydige tiltak som kan redusere skadevirkningene.

Det avgjørende må være at det gjennom konsesjonsvilkårene pålegges regulanten å stille nødvendige midler til disposisjon til fremtidig

kartlegging av fisket i Tesse. Etter denne kartleggingen må de fiskerisakkyndige utrede hvilke tiltak som bør/må settes i verk for å øke produksjonen i fiskevannet.

I denne forbindelse bør det kartlegges om det bør/skal etableres et eget fiskeanlegg ved Tesse slik at stedegen fiskestamme kan produseres der.

Under enhver omstendighet synes det påkrevet å gi pålegg om utsetting av fisk fra stedegen stamme.

Det synes klart at Veotilsilmingen er meget alvorlig for fiskeproduksjonen i vannet. Det bør derfor frem til år 2010 kartlegges betydningen av denne skadevirkningen.

Ut fra dette kan det være aktuelt å vurdere eventuelle andre overføringer fra Veo enn idag. Dette også for å hindre skadevirkningene i Smådalen.

F. Manøvreringsreglementet har ikke påkalt store problemer for mine parter.

Imidlertid viser det seg - som nevnt foran - at ved høy vannstand vil jordveien/ nydyrkingsfeltet bli så våte at både høst- og "vårønn" om høsten blir vanskeliggjort.

Mine parter krever derfor at det i manøvreringsreglementet legges til grunn at høyeste regulerte vannstand frem til 1. september bør være 853,40 m - dvs. 0,5 m under høyeste lovlig regulerte vannstand i dag.

Det bør forøvrig monteres to målepunkter - en i sørenden og en i nordenden av vannet som viser vannstanden til enhver tid.

G. Krav om jordbruksfond - vassdragsreguleringslovens § 12. 8.

På vegne av Vårdalen Grunneierlag krever jeg opprettet et jordbruksfond til fordel for jordbrukerne i Vårdalen.

Dette området ved Tesse er sentralt for jordbruket i Vårdalen. I dette området har de sin allmenningsrett, sine setrer med hamneområder, store dyrkingsfelter som utgjør en vesentlig del av næringsgrunnlaget for gårdene i Garmo/Vårdalen, fiskerettigheter etc.

Alt dette tilsier at grenda har svært store interesser - og ville ha hatt store fremtidsmuligheter knyttet til Tesseområdet.

I tillegg til at fremtidsmulighetene er vesentlig redusert har det også vist seg at reguleringen som sådan medfører forsumping, utgraving og direkte tap av fiskemuligheter.

Selv om noe av dette er erstattet gjennom de avholdte skjønn må det allikevel være riktig at det opprettes et jordbruksfond til styrking av næringsgrunnlaget for brukene i dette området. Dette desto mer som det må antas at den økonomiske ressurs som ligger i Tessereguleringen må antas å stige i verdi i årene som kommer.

De krever derfor at det opprettes et jordbruksfond på kr 5 000 000,- til fordel for jordbruket i Vårdalen/Garmo.

Mine parter forutsetter befarings ved Tesse sammen med representanter for NVE og hvor vi nærmere kan konkretisere våre synspunkter.

Forøvrig krever jeg på vegne av mine parter deres utgifter til juridisk bistand dekket i medhold av vassdragsreguleringslovens § 6 nr. 1."

Garmo Grendautvalg uttaler i brev mottatt 14. februar 1995 blant annet:

"Garmo grendautvalg sender hermed sin uttale i samband med ovanfor nemnde søknad. Vi vil i samband med uttalen visa til vårt brev av 13. des. 1994. Vi ba i dette brevet om ei vurdering av dykk om søkjaren kunne påleggast utgiftene ved ei simuleringsberegning av produksjonspotensiale utført av SINTEF. I dykkar brev av 11. jan. d.å., fekk vi avslag på denne forespørsel. Men det står også i dette brevet at NVE vil vurdere produksjonspotensialet, og vi har den tiltru til NVE at dette blir gjort og at dette potensialet blir lagt til grunn når verdi av reguleringa skal vurderast. Derfor har vi ikkje fått utført produksjonsberegning. Tida vart for knapp, og vi har heller ikkje økonomiske midlar.

Vi har også den tiltru til NVE at dei følgjer opp og sørgjer for at ressursane frå Tessemagasinet blir utnytta på ein mest mogleg effektiv måte.

Vi reknar også med at vi vil få høve til å få leggja fram ein del synspunkt ved synfaring i Tesseområdet fyrste veka i juni dette år.

Vidare vil vi fremja eit krav overfor regulanten om støtte til sakkyndig hjelp frå Sintef. Vi har ikkje hatt juridisk hjelp. Viser til Vassdragsreguleringslova § 6 punkt 1, tredje ledd."

Fra Grendautvalgets uttalelse siterer vi vidare:

"4. ERFARINGAR MED REGULERINGA

4.1. SKADEVERKNADER

Skadeverknadene av reguleringa har fyrst og fremst gått ut over fisket. Vi har under punkt. 2.6. nemnt at produksjonskapasiteten truleg låg på rundt 10 tonn. I 1987 var avkastninga, til tross for sterk fiske, nede på 600 kg (jfr. rapport nr. 10 Miljøvernnavd. Fylkesmannen i Oppland). Gjennomsnittstal frå dei siste åra viser at avkastninga har gått ned til ca. 20 % av det det var. Vidare har 80 cm demning over naturleg vannstand stor skadeverknad på arealet omkring, dette areal er stort på grunn av at det er svært flatt område ned til vatnet. Vatnet går ved høgste vannstand helt opp i rotsona, og dette fører til sterk utvasking av næringsstoff frå jorda. Vassmetta jord vil få ein alt for tett jordstruktur når vatnet går ut att, det blir for dårleg oksygentilgang i jorda og det blir dårlege veksetilhøve for plantene. Ved at vassmettinga skjer om hausten, vil ein langt lettare få frostskaider på enga om vinteren. Dette er eit stort problem på området. Oppdemminga forringar også beiteareala rundt vatnet. Når vatnet er nedtappa nesten 12 m blir grunnvannstanden senka vesentleg i dei

kringligjande område. I dette turre klimaet skaper dette uttørkingsproblem fyrste del av sumaren. Oppdemminga har også skapt store problem med utvasking/erosjon i strandsonen og i elvedelta.

Den ørkenlignande karakter området får store delar av sumaren, har redusert området sterkt som friluftsområde. Dette er det naturlege utfartsområde for Garmogrenda. Mykje av grenda si kulturhistorie er knytta til Tesseområdet, på grunn av at her hadde dei setrene sine, men også mykje på grunn av det nesten eventyrlige som kvilde over Tesse i forestillengane til kvar ein vårdøl. Mang ein vårdøl følte det nok slik at raseringa av Tesse var kanskje største "udåden" som var gjort mot denne grenda. Ska- deverknadene er elles utførleg omtala i uttalen både frå Lom kommune og frå Vårdalen Grunn- eigarlag. Vi er fullt ut einige i deira vurderingar.

4.2. ØKONOMISK KOMPENSASJON

Dei fiskeberettiga fekk etter skjøen ein viss kompensasjon for tapet av fiskemoglegheiter. Det vart kompensert for ei gjeven mengde, og denne vart erstatta med kr 3,50 pr. kg. Denne summen stod fram til 1984, da ei lovendring påla indeks- resulering. Rekreasjonsverdi etc. er ikkje kompensert.

Elles har konsesjonsavgift til kommunen vore einaste andre økonomiske kompensasjon. Det vart gjeve konsesjonsavgift bl.a. for å dekkje uforutsette skader og ulemper. Svært lite har gått til slike tiltak. I det heile har minimalt av konsesjonsavgifta gått til tiltak i Garmo/Vårdalen - der skadene og ulempene har vore.

4.3. KONSESJONSINNEHAVER

I den 50-års perioda vi har bak oss kan ein vel si at avstanden har vore stor frå Vårdalen og til konsesjonsinnehavarane sine skrivebord. Det har vore vanskeleg å vinne fram med argumentasjon. Dette gjeld spesielt erosjonsproblematikken ved Ilva og Smådøla dette til tross for at det i punkt 16 i konsesjonsvilkåra klart og tydeleg står at konsesjonær har eit ansvar.

5. MOGLEGHEITENE GRENDA KUNNE HATT MED EIT URØYVD VATN

Når ein i samband med denne konsesjons- søknaden skal gå inn å vurdere kva grenda vår har tapt i samband med reguleringa av Tesse, må vi sjå på kva moglegheiter vi pr. idag og i framtida ville hatt om vatnet ikkje hadde vore regulert. DET ER DETTE VI HAR TAPT!

Dei 50 åra Tesse har vore regulert representerer den tidsbolken i overskueleg fortid at utviklinga har gått desidert raskast. Spesielt dette med synet på urøyvd natur sin verdi i ferie/opp- levelsessamenheng har endra seg revolusjonere. Reiseliv har vorte ei av våre store næringer i dette landet - mykje grunna vår fine natur. Ein ser ei utvikling der urbaniserte menneske søker seg tilbake til det opprinneleg i feriesa-

menheng, gjerne gjennom ymse opplevelsestilltak.

Dessutan har synet på og verdsetjinga av det å oppleva ting ute i naturen endra seg enormt i løpet av desse 50 åra. Spesielt har verdsetjinga av det å få utøve jakt og fiske fått ein heilt annan verdi - det har nå fått status som eksklusivt, og da er viljen til å betala mykje for slike opplevingar absolutt til stades. Ein må kunne kalkulere med at verdien av slike naturherlegheiter berre vil stige i framtida!

Med eit vatn med produksjonskapasitet på ca. 10.000 kg fjellaure av finaste kvalitet, ville det vore store moglegheiter berre i foredling av fisken. Både fiske og foredling ville skapt aktivitet og arbeidsplassar. Store moglegheiter ville ein også hatt ved å utnytta denne enorme naturressursen kommersielt i reiselivssammenheng. Ein kunne hatt moglegheiter både gjennom opplegg med gardsturisme knytt opp mot fiske/fangst, gjerne med informasjon om gamle fangstmetoder (sleo, draggarn, o.l.). Andre utnyttingsmoglegheiter ville ha vore å utvikla "pakketurar" med fiske, utflykt til steinalderbuplassar og andre kulturhistoriske minnesmerke, gjerne i kombinasjon med turar til Veodalen og Glittertind. Berre fantasien set grenser for moglegheitene.

DESSE MOGLEGHEITENE ER I STOR GRAD TATT IFRÅ OSS. Dette gjeld heile grenda - ikkje berre dei med fiskerett. Alle ville hatt moglegheiter til å utvikla tilbod innanfor reiselivet - størst moglegheiter ville dei reiselivsbedriftene vi alt har i grenda hatt. Dei moglegheitene vi ville hatt her er vanskelege å finne i andre næringer. Heile grenda ville hatt glede av den aktivitet som her kunne vorte utvikla, gjennom at ein kanskje hadde skapt nye arbeidsplassar, og minst like viktig, trygga dei eksisterande. Dette ville vore med å sikra dei servicetilboda vi har i grenda, og som i dag er sterkt truga av nedlegging. Så ein har ved reguleringa ikkje berre teke bort ein del av næringsgrunnlaget for grenda - ein har også tatt bort store framtidsmoglegheiter. Og når ein tek bort ein del av næringsgrunnlaget for ei grend så kan ein ikkje berre vurdere summen av det ein tek bort - ein må vurdere dette saman med ringvirkningane, og dei kan vera katastrofale i marginale område. Slike vurderingar er vanskelege og innfløkte.

6 VERDIEN AV REGULERINGA

Det er 3 faktorar som er avgjerande for verdien av ei slik regulering. Fyrst og fremst produksjonspotensialet som ligg i reguleringa, vidare strømpris og kostnader ved produksjon er desse faktorane. Vidare har vi den miljømessige gevinst ved at vasskraft blir brukt i staden for kraft produsert ved forbrenning. Denne gevinsten kjem storsamfunnet til gode.

6.1. KRAFTPRODUKSJON

Produksjonen i Tesseverka er i dag følgjande:

- middelproduksjon: 247 GWh
- topproduksjon (1984): 321,4 GWh

I tillegg kjem at vatn frå Tessemagasinet produserer ca. 50 GWh i verk vidare nedover vassdraget.

Dette er produksjon som skjer i eit gamalt verk, der turbinane er frå 53 - 32 år. Ved at fallet er utnytta gjennom 3 stasjonar taper ein fallmeter ved kvar stasjon.

7 KRAV TIL KONSESJONSVILKÅR

7.1. INNLEIING

Søknaden frå Glommens og Laagens Brukseierforening av 15.12.1994 gjeld ny søknad på tidlegare reguleringsløyve av 03.02.1941 og 26.07.1941. For bae løyva gjaldt konsesjonstid 50 år. Den eine konsesjonen gjekk derfor ut den 4. februar 1991.

Søknad om ny konsesjon kjem nesten 3 år seinare!! VI STILLER OSS SVÆRT KRITISK TIL DETTE! Søknad om ny konsesjon burde vore sendt i god tid før gamal konsesjon gjekk ut - helst så tidleg at vedtak om ny konsesjon kunne vore fatta før den 3. februar 1991.

Ved utforminga av nye konsesjonsvilkår må det primært leggjast vekt på, gjennom tiltak, å redusera dei alt oppståtte skadeverknadene, dernest å sikra mot framtidige skadeverknader.

Dei fleste skader/ulemper kan på langt nær rettast opp, og desse uopprettelege skader og ulemper må kompenseras ved økonomisk kompensasjon. Slik kompensasjon må rettast i størst mogleg grad mot dei eksakte skader/ulemper. Det må presiserast at det er Garmo/Vårdalen som blir berørt av det meste av skader/ulemper, ved at området ligg innanfor vårt grendaområde, samt at det er vårdølar som har herredøme over alle rettigheter i området. Heile nedslagsfeltet til reguleringa ligg innanfor Garmo skulekrets.

Som det går fram av den historiske gjennomgangen i punkt 2 i denne uttalen så har Tesse hatt stor verdi for grenda i svært lang tid. Det at to kongar, ein dansk visestatholder, ein biskop og andre mektige menn har vore involvert i viktige avgjerder angående vatnet talar vel sitt tydelege språk. At det har vore ført om lag 10 rettsaker om rettigheter til vatnet, seier vel også sitt. Den historiske dokumentasjonen, saman med dei moglegheitene vi kunne hatt i dag til å utnytta naturressursane, må det leggjast avgjerande vekt på ved fastsetjing av kompensasjon.

Økonomisk kompensasjon må i størst mogleg grad bindast opp mot dei konkrete skader/ulemper, og den reduserte verdien området har fått som friluftsfartsområde og den reduksjon i verdi dei kulturhistoriske minnesmerka har fått.

Dei store inntektene av kraftproduksjonen burde tilsi ei økonomisk romslegheit overfor den grenda som får dei negative virkningane av kraftutbyggjinga.

7.2. REGULERINGSHØGDER

Vi er innforstått med at reguleringsløyve av 26.07.1941 oppfyller krava i Vassdragsreguleringslova av 14. des. 1917 når det gjeld krav om evigvarande konsesjon. Senkinga av Tesse til kote 841,50 kan vi ikkje gjera noko med. Reguleringsløyve av 3.02.1941 er derimot gjeve berre for 50 år, slik at demming over kote 853,40 kan nå takast opp til ny vurdering. Vi meiner det hadde vore ynskjeleg at øverste tillatte reguleringshøgde vart sett til kote 853,50. Dette ut ifrå følgjande grunningjevning:

- det er oppdemminga over naturleg vannstand (853,10), som i stor grad har skapt problema med erosjon
- oppdemminga fører til store ulemper for jordbruksområda nær vatnet
- det har hittil ikke vore gjeve nokon form for kompensasjon for desse ulempene

Om det blir gjeve løyve til regulering opp til kote 853,90, må dette skje berre utifrå desse forutsetningar:

1. Det må takast inn eit punkt i konsesjonsvilkåra der det heiter at "Før den 1. september skal ikkje vannstanden i Tesse overstiga kote 853,40".
2. Det må setjast opp eit vannstandsmålemerke i sørenden av vatnet, i tillegg til det som nå står i nordenden.
3. Det må gjevast økonomisk kompensasjon for dei skadene/ulempene ei demming høgare enn kote 853,40 fører med seg.

7.3. RETTE OPP TIDLEGARE SKADER

Konsesjonær må påleggjast ansvar for gjennomføring av alle nødvendige forbyggingar og sikringstiltak for å hindre erosjon og utgraving. Han skal også påleggjast alt vedlikehald av sikringstiltak. Ved inngrep/graving/forbygging må ein i størst mogleg utstrekning søkja og reparere sår i landskapet, ved å påføre matjord/kvabb slik at ny vegetasjon kan etablere seg.

7.4. KULTURMINNER

Ein må gjennom tiltak søkje å sikre/verne/vedlikehalde alle dei kulturminna som finst i området. Alle desse kulturminna har egentleg mista ein del av sin verdi ved at heile området har vorte utrivelegare. Ved utarbeiding av informasjon, tilrettelegging, utarbeiding av ymse opplegg, vil ein til ein viss grad kompensere for dette. Det er derfor ei forutsetning at det blir stilt økonomiske midlar til disposisjon.

7.5. FISKE

Tesse var eit vatn med svært høg produksjonskapasitet. Dette på grunn av at mykje av vatnet var relativt grunt, det var dermed botnåte over store delar av vatnet. Dessutan var det gode gytemoglegheite som sørge for rekrutteringa. Før reguleringa var den årlege avkastninga ca. 7,4 kg/ha - i åra 1930-32 tyder fangstoppgaver på at dette talet var opp mot 8,- kg/ha. Fangstoppgaver frå åra 1979-92 viser at gjennomsnittet for desse åra er 1,45 kg/ha (jfr. rapport nr. 10 Fylkesmannen i Oppland, Miljøavd.). Dette tilsvarar ca. 2.000 kg - årleg uttak, i -30-åra låg det opp mot 10.000 kg. Den same rapporten viser at opp mot 90 % av fanga fisk er av naturleg rekruttering, til tross for små gytemoglegheiter og relativt stor mengde kunstig utsatt fisk. Dette peikar klart i retning av at viktigaste tiltaket for å oppretthalde ein størst mogleg produksjon er å opparbeide gyteplassar for fisken. Dette kan gjerast ved tiltak i Ilva og ved at ein fører vatn over att i eitt av dei gamle elveløpa ved Smådøla. Ved Smådøla ville dette kunne mogleggjera oppattbygging av ei sleo.

7.6. JORDBRUK/BEITEBRUK

Dette er relativt grundig omtala i punkt 4.1.

Vi vil gje Vårdalen grunneigarlag støtte i dei- ra krav om eit jordbruksfond på kr 5.000.000.

Dette fondet bør i størst mogleg grad nyttast til fellestiltak. Dette fordi det er felles rettar som stort sett blir skadelidande.

7.7. UTVIKLINGSMOGLEGHEITER SOM ER GÅTT TAPT

Vi vil her visa til det som står i punkt 5.

I tillegg til dette kan vi nemna følgjande:

- vårt største problem i dag er minkande folketal og minkande barnetal
- med Tessereguleringa har grenda vorte mindre attraktiv å slå seg ned i
- for å oppretthalde folketalet er vi avhengige av at folk frå utanfrå etablerer seg her
- eit aktivum her ville eit urøyvd Tesse ha vore, ved at folk i Garmo har eineretten på fiske frå båt og med faststående reidskap.

Alle moglegheiter som er teke frå oss må med i vurderinga når økonomisk kompensasjon skal fastleggjast.

7.8. TILSYNSORGAN

Dei dårlege erfaringane vi har med å nå fram med argumentasjon overfor konsesjonær, tilseier at det må opprettast eit tilsynsorgan med ansvar for å overvake at konsesjonsvilkåra blir fulgde.

7.9. KRAV OM NÆRINGSFOND

Med grunnlag i det som er skissert i denne uttala, set Garmo grendeutvalg fram krav om at det

ved fastsetjing av vilkår for ny konsesjon, blir pålagt konsesjonær å opprette eit næringsfond på kr 3.000.000,-, gjennom vedtekter bunde til Gar-mo grend, primært.

Grunngjevinga for dette kravet ligg nedfelt i det meste som er skrive i denne uttalen. Vi meiner at dette fondet må få eit vidare bruksfelt enn berre næringsretta tiltak. Det må også vera mogleg å få støtte til andre tiltak, som til dømes:

1. Trivselsfremjande tiltak i grenda.
2. Tilskot til dei som vil etablera seg i grenda.
3. Tilskot til bevaring/vedlikehald/informa-sjonstiltak/gjenoppbygging/ tilretteleg-ging av/for kulturminne ved Tesse.
4. Tilrettelegging av ymse friluftaktivitetar.

Viser elles til Vassdragsreguleringslova av 14. des. 1917, § 12 punkt 17.

7.9.1. KRAV OM EFFEKTIV UTNYTTING AV RESSURSANE

Vi ber om at det blir tatt inn i konsesjonsvilkåra eit punkt om at ressursane må utnyttast på ein mest mogleg effektiv måte. Viser til Energilova, § 3-4 punkt 1, 4 og 5. Ved at vi avstår naturher-legheiter som betyr så mykje for oss, er vi både interessert i, og har ein legitim rett til å krevja at vatnet blir utnytta på best mogleg måte."

Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF) uttaler i brev av 30. august 1994 blant annet:

"Innledningsvis vil NJFF knytte noen kommentarer opp til lengden på konsesjoner for kraftutbygginger. Generelt går vi imot at utbygginger skal få evigvarende konsesjoner eller konsesjoner for 30 år eller lengre. Samfunnet bør med jevne mellomrom få anledning til å vurdere hver enkelt sak på ny. Selv om utbygger ser det som en klar fordel å ha et mer langsiktig perspektiv, finner vi likevel at hensynet til at samfunnet må kunne komme med innspill vedrørende forslag til endringer med hensyn til kompensasjonstiltak m.m, tilsier at konsesjonen bør tidsbegrenses. Spesielt viktig er dette i forhold til det å til enhver tid tilpasse aktuelle kompensasjonstiltak til oppdaterte biologiske data. NJFF vil derfor be om at konsesjonen ikke gis for mer enn 30 år framover.

Spesielt viktig i kraftutbyggingssammenheng er manøvreringsreglementene og forholdet til fisken og dens leveområder og utøvelse av sportsfiske. Selv om Tessereguleringen er noe spesiell i så måte, vil NJFF få understreke betydningen av at regulanten nå pålegges å ta vare på de gjenværende gyteområdene innenfor reguleringsområdet. Det er viktig at en sikrer de gjenværende muligheter til naturlig rekruttering i vassdraget, slik at ikke all rekruttering skjer via utsetting.

For øvrig vil NJFF stille følgende krav med hensyn til fisken i Tessereguleringen:

- De undersøkelserne som er gjennomført må videreføres. Disse undersøkelserne danner selve grunnlaget for forvaltningen av fiskebestanden. NJFF ser det som avgjørende at forvaltningen bygger på biologisk viten.
- Det må benyttes stedegen stamme ved utsetting av fisk.
- I dag har regulanten et utsettingspålegg som innebærer utsetting av fisk i et omfang som tilsynelatende ligger høyt over det som er behovet. For fremtiden bør ordningen her gjøres mer fleksibel slik at den til enhver tid kan tilpasses de kunnskaper man har om de biologiske ressursene i vassdraget.

Når det gjelder forholdet til vilt, friluftsliv eller andre områder, har NJFF ingen særskilte kommentarer. Utbyggingen virker å ha relativt små direkte negative effekter overfor disse forholdene."

Samarbeidsrådet for Naturvernsaker (SRN) uttaler i brev datert 2. september 1994 blant annet følgende:

"Vi kjenner ikke reguleringen og reguleringsområdet i detalj, og ønsker derfor ikke å uttale oss om endringer i vilkår/manøvreringsreglement. Vi vil likevel peike på at det må sikrast ei viss minstevassføring i dei elvene som er regulert, i tråd med dagens konsesjonsvilkår. Vi vil også på prinsipielt grunnlag gå mot at statens heimfallsrett faller bort, særlig dersom dette også fører til at ein eventuell miljørevisjon også faller bort.

Når det gjeld sjølve konsesjonssøknaden, meiner vi prinsipielt at konsesjonar ikkje bør gis for meir enn 20 år. Gjennom ein så lang tidsperiode kan det skje store endringar, både i drenerings/avløpsmønster, inngrep i nedbørfeltet, økologiske forhold o.a., som gjer at føresetnadene for ein konsesjon endrer seg heilt. Derfor bør gitte konsesjonar opp til ny behandling med jamne mellomrom, og SRN vurderer 20 år som eit fornuftig tidsintervall."

A/S Eidefoss opplyser i brev av 7. mars 1995 følgende:

"Spørsmålet om å erstatte nåværende anlegg i Tessa med et nytt med mer rasjonell utnyttning av fallet mellom Tesse og Vågåvatn har selvsagt også opptatt oss. Saken inneholder flere momenter som gjør at en enkel besvarelse ikke er mulig.

Vi ser det som gitt at et nytt anlegg vil nytte fallet under ett, og at maskininstallasjonen må økes. En utnyttning av denne økte ytelsen hindres nå av at isforholdene i Nedre Otta først må avbøtes med utnyttelse av også dette fallet. God økonomi tilsier dessuten at nåværende anlegg må slites ned. Kort uttrykt ser vi nå for oss at nytt anlegg kan bli aktuelt om 15-20 år, og legger driften av Tessa-anleggene opp ut fra denne

forutsetningen. Her må selvsagt tas forbehold om en verden der rammevilkårene endres raskt.

Nåværende anlegg utnytter ikke fallet helt ned. I veid middel gjenstår ca. 7 m. Tunnellene er noe "trange" med unødig stort falltap. Moderne store maskiner ville ha bedre virkningsgrad. Med større maskiner ville vannressursene i Tesse og Veoverføringen kunne utnyttes bedre med mindre forbitapping. I motsatt retning virker at produksjonen fra det uregulerte tilløp fra Grovi til de to nedre anlegg vil gå tapt.

I grove tall kan vi noe skjønnsmessig oppsummert sette opp slikt regnestykke:

Full utnytting av fallet:	+ 4 GWh
Tapt produksjon fra Grovi:	- 10 GWh
Mindre falltap og bedre virkningsgrad:	+ 22 GWh
Bedre utnytting av Veoverføringen:	+ 10 GWh
SUM	+ 26 GWh

Denne merproduksjonen ville ha en fordeling vinter/sommer ca. 2/1. Middelproduksjonen i dagens anlegg er ca. 252 GWh.

Merproduksjonen kan ikke alene forrente et nytt anlegg. En forutsetning må være at det nye anlegg kan avløse vesentlige påkostninger i det gamle. Vi kan ikke uten videre innse i hvilken grad denne situasjon og disse tall har konsekvenser overfor en ny reguleringskonsesjon."

SØKERS KOMMENTARER TIL HØRINGSUTTALELSENE

Glommens og Laagens Brukseierforening har i brev datert 23. april 1996 følgende kommentarer til høringsuttalelsene:

"Vår søknad har fått en mottakelse omtrent som ventet og stort sett aksepterer høringspartene Tessereguleringen. Garmo grendautvalg har gitt en omfattende historisk beskrivelse og utredning om Tesse og ender med å tilrå at magasinet bør reduseres ved at HRV flyttes 40 cm ned. Uten å gå nærmere inn på realitetene i grendautvalgets historiebeskrivelse må vi sterkt ta avstand fra ordbruken og den argumentasjonsformen som gjennomsyrer uttalelsen. Forsøket på å beskrive Tessereguleringens tilblivelse før, under og etter okupasjonsårene, vil vi karakterisere som over grensen for hva man kan tillate seg.

Vi tar i det følgende opp de viktigste krav og momenter, der vi finner at GLBs syn kan ha betydning for den videre behandling av søknaden.

Reguleringens omfang

Garmo grendautvalg vil redusere magasin størrelsen med ca. 4,5 mill. m³ ved å fastlegge en ny HRV 40 cm lavere enn i dag. Såvidt vi forstår mener grendautvalget at dette vil bedre forholdene

for jordbruksområdene nær vannet og det vil minske problemene med erosjon.

Grendautvalgets tilråding betyr en magasinreduksjon på ca. 4,5 mill. m³. Med en energiekvivalent på 1,54 kWh/m³ representerer dette en årlig kraftmengde på knapt 7 GWh. Ut fra de samme prinsipper som ble lagt til grunn i vår søknad kan verdien av dette settes til om lag 14 mill. kr.

GLB vil peke på at utnyttelsen av arealene ved Tesse i stor grad er muliggjort ved at området, som en følge av kraftutbyggingen, fikk bedre veiforbindelse med bygda. De ulemper som blir påberopt skyldes etter vår mening at det i stor grad er tatt i bruk arealer som ligger for nær vannet. Dette er til dels gjort lenge etter at Tessereguleringen var etablert og vannstandsvariasjonene kjent. For øvrig har rettighetshaverne, gjennom vassdragsskjønnene, fått sine ulemper vurdert og eventuelt erstattet.

Etter mer enn 50 års regulering er strandlinjen ved HRV stort sett vel etablert og i de områdene der det fortsatt er erosjonsproblemer og graving har vi større tro på fysisk sikring ved f.eks. utlegging av stein etter NVEs faglige råd. Erosjonsproblemer vil antagelig fortsatt være tilstede selv med en HRV som er 40 cm lavere enn i dag.

Med vekt på magasinets betydelige verdi ser GLB følgelig ingen grunn til å endre magasinets størrelse. Vi vil i tillegg understreke den betydning magasinet har for flomdempingen i vassdraget. Det kan synes underlig å vurdere reduksjon av magasin kapasiteten i et område der det letes med lys og lykte etter mulige nye magasiner, jf. storflommen i juni 1995 og det arbeide Flomtiltaksutvalget er i gang med.

Direktoratet for naturforvaltning har i en uttalelse av 12.10.1994 en noe spesiell formulering om at "LRV om våren og sommeren må settes noe høyere enn tidligere". DN gir ingen nærmere begrunnelse og sier heller ikke hvor mye høyere grensen bør være. Forslaget er derfor vanskelig å kommentere nærmere fra vår side. Vi oppfatter for øvrig ikke LRV som diskusjonstema i saken da alle offentlige brukere fortsatt har konsesjon uten tidsbegrensning på magasinets nedre reguleringsgrense.

Manøvreringsreglement

Lom kommunestyre mener at høy vannstand om sommeren og utover høsten er uheldig for dyrkingsarealene på de låglendte flatene mot Tesse, og vil derfor ha inn i reglementet at vannstanden ikke skal overstige kote 853,87 (853,60) i tiden fra vårflommen kulminerer og til 15. september. Dette betyr at de øverste 30 cm i magasinet først skal kunne fylles opp etter 15. september.

Vårdalen Grunneierlag, ved h.r.adv. Johs. Thallaug, er opptatt av det samme og foreslår at vannstanden om sommeren fram til 1. september ikke skal overstige kote 853,67 (853,40). De

øverste 50 cm i magasinet tillates etter dette oppfylt først etter 1. september. Garmo gren-dautvalg slutter seg også til dette dersom deres primære ønske om lavere HRV ikke blir tatt til følge.

GLB vil gjenta at oppdyrkingen av de låglendte arealene ved Tesse til dels er av nyere dato enn reguleringen av Tesse. Således burde både reguleringshøyder og vannstandsvariasjoner være vel kjent før disse marginale arealene ble tatt i bruk. Det vil alltid være en sone like over HRV der jordsmonnets fuktighet påvirkes av magasin vannstanden når magasinet er fullt. Dette har vært en forutsetning for de avholdte vassdragsskjønnene.

Magasinprosenten for Tesse (ca. 57), inkludert overført vann fra Veo, er ikke spesielt høy. Normalt tappes det derfor noe vann fra magasinet også i fyllingssesongen. Magasinet blir i midlere år fylt i løpet av august måned. Statistikk for perioden etter at Veooverføringen kom i drift viser at middelvannstanden om sommeren til og med august måned har ligget 25-30 cm høyere de siste 12 årene enn de ca. 20 første. Det mener vi skyldes vannrike år i 1984-85, 1987-89 og 1993-95, milde vintre og overskudd i kraftmarkedet. I fremtiden må vi regne med et stramt kraftmarked i Norge og full utnyttelse av magasinene, herunder også Tesse. Dette vil tendere i retning av at Tesse kan få noe lavere sommervannstander igjen.

Magasinvolument i de øverste 30 cm utgjør ca. 3,5 Mm³, i de øverste 50 cm utgjør det ca. 5,7 Mm³. Med restriksjoner på oppfyllingen som foreslått av kommunen og grunneierlaget vil Tesse i mer enn halvparten av årene ikke bli helt fylt før vintertappingen starter ca. 1. oktober. Dette vil medføre et tap i kraftproduksjonen. Tapet er vanskelig å beregne nøyaktig, men vil anslagsvis kunne dreie seg om 2 - 4 GWh/år i mid-del. GLB går etter dette imot restriksjoner på oppfyllingen av Tesse om sommeren. Etter vår vurdering vil ulemper og mulig tap for kraftproduksjonen ved et slikt pålegg ikke stå i rimelig forhold til det som vinnes.

Erosjon og graving, sikringstiltak

Lom kommune og Vårdalen Gunneierlag kritiserer GLB for å ha forsømt sine plikter iht. konsesjonsvilkårene om sikringstiltak mot graving og erosjon. GLB avviser dette. Alle pålegg fra konsesjonsmyndighetene har, så langt vi kjenner til, blitt fulgt opp.

Erosjon og graving har lenge vært et problem ved Tesse. Spesielt vanskelig har det vært i området ved den uregulerte Ilvas utløp i Tesse der en del arealer har gått tapt gjennom årenes løp. Denne erosjonen skyldes dels bølgevirk-somhet på høy vannstand og dels tilbakegraving når vannstanden i magasinet er lav. Det er betalt erstatninger for utrase områder og GLB har be-kostet en terskel som skulle beskytte mot til-bakegraving.

Ilva er en uregjerlig, masseførende og usta-bil elv som ved flere anledninger under flom også har gjort skade over HRV. Flommene kan bli store bl.a. fordi snø og is demmer opp elva lenger inne på fjellet. Iskjøving forekommer og-så.

I 1985 utarbeidet NVE, Forbygningsavdelin-gen, en omfattende plan for opprensning, for-bygging og flomsikring av Ilva fra terskelen ved utløpet i Tesse og ca. en km oppover. Etter flere møter og befaringer med de berørte interesser ble det enighet om å lage en justert plan og også ta med erosjonssikring av strandsonen i Tesse som er utsatt for erosjon fra Ilva. Planen ble i 1992 delt i to, en for en øvre strekning som ikke påvirkes av reguleringen, og en nedenfor terskelen i utløpsoset. Den nedre strekningen er GLBs ansvar, men sikringsarbeidene her var av-hengig av at den øvre strekningen ble sikret først.

Den nedre planen av 31.08.1992 omfattet:

- 1: Ombygging og forsterking av terskelen ved HRV.
- 2: Erosjonssikring av reguleringssonen på en 150 m lang parsell på nordsiden og 450 m på sørsiden av Ilvas utløp.

Begge planene ble godkjent i Lom kommune og hos Fylkesmannen i Oppland i juli 1993. GLBs styre bevilget midler til gjennomføring av pla-nen. I NVEs overslag pr. 31.08.1992 var GLBs andel beregnet til kr 540 000. I tillegg ble det bevilget kr 30 000 som støtte til Lom kommunes egenandel på den øvre parsellen. For den nedre planen skulle GLB være byggherre og ansvar-lig.

Ved en stor flom i juli 1993 ble terskelen ved HRV ødelagt og elveløpet oppstrøms terskelen senket seg slik at det ikke lenger var noe mar-kert fall der terskelen lå, men jevn overgang til deltaet i Tesse. Etter dette gjorde NVE, Region Øst, enkelte mindre tekniske endringer i plane-ne og leverte en revidert plan 23.02.1994.

Sommeren 1994 ble anleggsarbeidene iht. planene fagmessig utført av anleggsavdelingen til NVE, Region Øst.

I forbindelse med Lom kommunes behand-ling av GLBs konsesjonssøknad ble det arrangert en befaring til Tesse 4. juli 1995 der NVE-VK og NVE-VN var representert. De bruksbe-rettigede setereierne ved Tesse møtte med sin advokat. GLB var også invitert og deltok i befa-ringen. Ved denne anledning ble det fra distrik-tets side fremført kritikk mot erosjonssikringen. Kritikken ble også nedfelt i befaringsreferat fra Lom kommune datert 19.07.1995. Det ble bl.a. etterlyst bruk av større stein i forbyggingen og de lokale representantene mente å kunne fastslå at det var store mangler ved det utførte arbeidet.

Mye av kritikken ved befaringen 4. juli 1995 gikk på tilstanden langs Ilva ovenfor HRV i Tes-se og er således ikke GLBs ansvar. Vannstan- den i Tesse denne dagen var på kote 852,42,

som bare er 1,48 m under HRV. En stor del av det arbeidet som ble utført i 1994 lå derfor under vann. Det viste seg vanskelig å åpne nytt steinbrudd i området og NVE valgte derfor å hente stein fra magasinet under HRV. Etter NVEs mening var dette stein av god kvalitet og størrelse.

GLB vil hevde at med sikringsarbeidene sommeren 1994, som ble utført etter NVEs planer og av NVEs egne anleggsfolk, burde erosjon som skyldes reguleringen av Tesse ved utløpet av Ilva være godt tatt vare på. Full sikkerhet mot fremtidige skader er det vanskelig å oppnå i dette området. Derfor må arbeidene følges opp med tilsyn i fremtiden.

På den ca. 2 km lange strekningen før Smådølas utløp i Tesse har det også vært erosjon, graving og store masseføringer i elva. Disse problemene har til en viss grad sammenheng med reguleringen av Tesse, men skyldes mest skadeflommer i Smådøla. Et nydyrkingsfelt ved elva ligger utsatt til. GLB utførte opprensninger og justeringer av elveløpet i 1991-92 til en kostnad av ca. 400 000 kr, men dette ble i stor grad ødelagt under skadefloppen i juli 1993. I 1994 ble en ny opprensning til ca. 130-140 000 kr utført i samråd med NVE, region Øst. Dette viser at det er vanskelig å stabilisere elveløpet uten meget omfattende og kostbare tiltak.

Kostnadene ved erosjonssikring blir ofte store i forhold til de verdier som sikres. Det vil derfor alltid bli spørsmål om avveininger i denne sammenheng. GLB mener det er tilstrekkelig at konsesjonen inneholder det vanlige vilkåret om erosjonssikring og at forholdene holdes under oppsikt.

Fiske - friluftsliv

En vassdragsregulering av denne størrelse har normalt virkninger for fisken og fisket og GLB er innforstått med at konsesjonen skal inneholde vilkår av hensyn til fiskeinteressene.

Det synes å være stor enighet blant de berørte om at man ved tiltak må forsøke å skape et best mulig fiske i magasinet. Det vanlige er at dette blir tatt vare på gjennom de standardvilkår som brukes ved reguleringskonsesjoner og som settes ut i livet i et samarbeid mellom forvaltning og regulant.

Gjennom pålegg fra Direktoratet for naturforvaltning settes det årlig ut 10 000 fisk av stedegen stamme i Tesse. Det har i en årrekke vært drevet omfattende fiskeundersøkelser og fiskeforvalteren i Oppland vurderer og justerer mengden av fisk som settes ut.

Direktoratet for naturforvaltning har i sin uttalelse til konsesjonssøknaden foreslått konsesjonsvilkår der det bl.a. inngår en årlig innbetaling til Lom kommune på kr 50 000 til opphjør av fisk og friluftsliv. Etter vår mening er dette hverken nødvendig eller noen god løsning. Som en generell kommentar er det vår erfaring at det rundt om i kommunene står mye penger i konsesjonspålagte fond hvor avkastningen i liten

grad nyttes. Det må være bedre å løse de fiskefaglige spørsmål i et samarbeid med utgangspunkt i konkrete vilkår om avbøtende tiltak.

Når det gjelder "opphjør av friluftsliv" kan vi ikke se hvilket behov Lom kommune har for dette. Det forekommer oss ikke riktig å bruke DNs standardkrav ved nye reguleringer ukritisk og bare fylle i en passende sum til opphjør av friluftsliv. Tesse er en gammel og veletablert regulering og almenhetens friluftsliv i området drives etter våre begreper godt og uten særlige problemer. Vi foreslår derfor at DNs post V i vilkårsforslaget sløyfes.

Konsesjonstid, revisjon av vilkår, hjemfall

Etter de siste lovendringer forutsetter vi at GLB får konsesjon uten tidsbegrensning for samtlige deltagere i Tessereguleringen. Tidspunktet for eventuell revisjon av vilkårene følger av loven.

Lom kommune har krevd andel av eventuell hjemfallsverdi etter reglene i vassdragsreguleringsloven. GLB antar at dette er helt uaktuelt i denne saken. Staten har aldri tidligere brukt sin hjemfallsrett til reguleringsanlegg, og vi ser ingen momenter som skulle tilsi en annen vurdering i dette tilfelle. Vi kan heller ikke se at det bør være noen sammenheng mellom verdien av reguleringsanlegget, eller andeler av anlegget, og størrelsen på et eventuelt næringsfond.

Konsesjonsavgifter, næringsfond, jordbruksfond

Lom kommune har gått inn for lovens maksimalsatser for konsesjonsavgifter til kommunen. GLB er ikke enig i dette syn og mener prinsipielt at man ved ny konsesjon til fortsatt regulering bør legge seg på lavere satser enn ved nyutbygginger. Hovedbegrunnelsen for dette er at innvirkningen i distriktet vil være uendret og minimal fordi alle har innrettet seg etter reguleringen. Imidlertid er de løpende avgiftssatser for Tessereguleringene, etter oppjusteringer, allerede kommet så høyt at de ligger over maksimalsatsene.

Lom kommune krever videre et næringsfond på 20 mill. kr. Hele magasinet ligger i Lom kommune. Begrunnelsen for tildeling av næringsfond har, som for konsesjonsavgiftene, primært vært å kompensere for påførte skader og ulemper for distriktets næringsliv. Etter hvert har begrunnelsen dreiet mer over til at distriktet ved kommunen(e) bør få en andel av de verdiene som skapes gjennom vassdragsreguleringen. Sentrale momenter i konsesjonsmyndighetenes skjønnsmessige vurdering av størrelsen på slike fond vil derfor være innvirkningen på distriktets næringsliv, anleggets lønnsomhet og fremfor alt praksis i tidligere saker det kan sammenlignes med. Det er klart at på dette grunnlag vil det alltid kunne diskuteres hva som er rimelig størrelse på et næringsfond. Også argumenter av politisk karakter kan få stor betydning.

GLB mener at kravet om 20 mill. kr i næringsfond til Lom kommune ligger vesentlig for høyt. Dette mener vi etter å ha studert praksis i tidligere konsesjoner. Vi finner det vanskelig å diskutere et konkret beløp, men peker på at en relativt stor del av konsesjonen ikke er gjenstand for ny konsesjonsbehandling. For de offentlige deltakeres andel (ca. 90 % av den "store Tessereguleringen"), dreier saken seg i ytterste konsekvens om en revisjon av vilkårene.

Garmo grendautvalg har satt fram krav om eget næringsfond på 3 mill. kr bundet til Garmogrenda. Det er høyst uvanlig at en grend i en kommune skal motta slik øremerket støtte fra en konsesjonær, og vi avviser dette på prinsipielt grunnlag. Dersom det skal avsettes midler til næringsfond, må det kun bli tale om tilskudd til det vanlige fondet i kommunal regi som Lom kommune allerede har, og der de årlige konsesjonsavgiftene inngår.

Vårdalen Grunneierlag har satt fram krav om 5 mill. kr til et særskilt fond til fordel for jordbruket i Vårdalen/Garmo. GLB mener at forutsetningen for å betinge et slikt fond må være at næringen skades direkte ved reguleringen. I dette tilfelle kan vi ikke se at jordbruket i Vårdalen som næring er påført slike skader at et fond av nevnte størrelse er berettiget. Vi vil tilføye at som private rettighetshavere har de samme grunneiere fått sine krav behandlet og skader som skyldes reguleringen erstattet ved vassdragsskjønnene. Med de erosjonshindrende tiltak som konsesjonsmyndighetene har anledning til å pålegge regulanten, regner vi for øvrig med at de utsatte arealene ved Tesse i nødvendig grad vil være sikret mot videre skade i fremtiden.

Diverse

Lom kommune og Garmo grendautvalg har kritisert at GLBs søknad kom senere enn utløpsdatoen for de tidligere konsesjonene fra 1941. Vi viser til at GLB og A/S Eidefoss tidlig i 1989 tok opp spørsmålet om konsesjonsfornyelse med konsesjonsmyndighetene. Av forskjellige årsaker, bl.a. at det her var to konsesjonærer i samme magasin, tok det noen tid å avklare behandlingsmåten. Det ble nødvendig å søke om midlertidig fortsettelse av reguleringene etter utløpet av konsesjonsperioden, og departementets tillatelse til dette forelå i brev av 22. oktober 1990. Brevet burde være kjent fordi det ligger som bilag 1 i GLBs søknad av 15. desember 1993. Departementet presiserer i brevet at eventuelle endrede konsesjonsvilkår vil bli gjort gjeldende fra utløpsdatoen for de første konsesjonene.

Garmo grendautvalg, Lom fjellstyre og Statskog, Oppland, har foreslått å opprette et tilsynsorgan som skal overvåke at konsesjonsvilkårene blir fulgt. GLB ser ikke behov for dette. Vi har lang erfaring i drift av våre reguleringsanlegg og kjenner vassdragene godt. Betydningen

av kontakt med alle berørte interesser er likevel viktig og vi vil i fremtiden bestrebe oss på fortsatt god kontakt både til lokalforvaltningen og de instanser som har myndighet i henhold til konsesjonen."

PÅ BEFARING I OMRÅDET BLE BÅDE SPØRSMÅLET OM OSTJØNNEN EREN DEL AV TESSE-REGULERINGS OG MULIGE TILTAK VED OSTJØNNEN TATT OPP. I FORBINDELSE MED DETTE ÅPNET NVE FOR TILLEGGSUTTALELSE.

Vågå kommune ved kommunestyret vedtok 19. desember 1996 enstemmig følgende:

"Vågå kommune viser til tidlegare uttale i samband med søknad om ny konsesjon for regulering av Tesse, og gjev med dette følgjande tilleggsuttale:

1. Kommunen krev at det blir oppretta eit næringsfond som kompensasjon for dei skadeverknadene kommunen har hatt med Tesse-reguleringane, og vil ha i framtida ned ei eventuell vidareføring av konsesjon. Kommunen vil ikkje kronefeste eit slikt krav nå, men meiner storleiken på fondet må stå i forhold til omfanget av dei skadeverknadene kommunen har med reguleringa. Kommunen meiner at fonds og konsesjonsavgifter må bli gjort renteberande med rentesrente frå det tidspunktet konsesjonen gjekk ut, dvs. frå 03.02.91.
2. Kommunen viser til uttale frå Garmo grendelag vedrørende Ostjønnen, og ber om at det blir teke ei juridisk vurdering av spørsmålet om Ostjønnen blir omfatta av dei gamle konsesjonane. Då det er store naturforvaltnings- og kulturminneverdiar i området ved Ostjønnen, og fordi det sikkert har liten økonomisk verdi som reguleringsmagasin, bør det sjølv om det skulle bli konkludert med at Ostjønnen er ein rettsmessig del av Tessemagasinet, vurderast om Ostjønnen skal takast ut av reguleringa. Det må i så fall leggjast fram ei konsekvensutgreiing for eventuell bygging av demming, terskel eller andre løysingar på Tessosen, slik at ein får eit godt grunnlag for å vurdere desse forslaga nærare."

Lom kommune ved kommunestyret fattet den 19. desember 1996:

"Lom kommune vil ved følgjande tilleggsuttale støtte kravet frå Garmo grendautval om ei nærare utgreiing om forholda rundt Ostjønnen i samband med behandling av konsesjonssøknad for Tesse:

1. NVE må sjå til at det vert lagt fram ei grundig juridisk vurdering av spørsmålet om Os-

- tjønnen vert omfatta av dei gamle konsesjonane eller ikkje.
2. Dersom Ostjønnen urettmessig er innlema i reguleringsmagasinet, må saka følgjast opp med ei utvida konsekvensutgreiing for flytting av demning til Tessosen, eller det må søkjast om ny konsesjon for eksisterande oppdemming, der alle berørte brukarinteresser vert trekte med i behandlinga.
 3. Sjølv om ein grundig juridisk gjennomgang skulle konkludere med at Ostjønnen er å rekne som ein rettmessig del av Tessemagasinet, vil Lom kommune på det sterkaste oppmode NVE til å vurdere denne delen av det regulerte området på heilt fritt grunnlag. Dette med bakgrunn i den marginale verdien Ostjønnen har som reguleringsmagasin, sett i forhold til store natur- og kulturminneverdiar og beiteområde som går tapt eller vert sterkt forringa ved fortsatt oppdemming av området.
 4. Lom kommune ber om at det vert lagt fram ei konsekvensutgreiing for bygging av demning eventuelt terskel - på Tessosen, slik at ein får eit skikkeleg grunnlag for å vurdere desse forslaga nærare. Lom kommune finn det svært vanskeleg å ta stilling til dette kravet frå Garmo grendautval, før ein får konkretisert kva verknad forslaget vil få for landskap og kulturminneinteresser.”

Garmo grendautvalg kom med en tilleggsuttalelse den 26. sept. 1996 hvor de bl.a. hadde følgende kommentar:

”Vi ber med dette om at tilleggsuttale om OSTJØNNEN blir vedlagt vår tidlegare uttale. Dette etter avtale med Haavard Østhagen ved befaring den 24.06. d.å. I vår tidlegare uttale har vi gjeve uttale om det som ligg inne i søknaden, nemleg søknad om konsesjon på TESSE. Når vi forstår at NVE har til hensikt å ta med også OSTJØNNEN, meiner vi det må gjevast høve til å avgje uttale om dei.

Når det gjeld befaring den 11. oktober, meiner vi den må starte med synfaring av Ostjønnen først. Dette på grunn av at eventuelle deltakarar frå Vågå sikkert er interessert i å delta berre der. Håpar dette kan etterkomast.”

Fra Garmo grendautvalgs tilleggsuttalelse siterer vi videre:

”8.0 OSTJØNNEN OG OMRÅDET RUNDT

Ostjønnen ligg nord for Tesse, som ein del av utløpselva Tessa. Frå osen på Tesse rann vatnet fyrst ned i "Vetlhølen", så i ein liten elvestubb som enda ut i fleire forgreiningar på kvar si side av fleire holmar. Mellom desse var det fleire djupe hølar. Fyrst forbi holmane låg den egentlege Ostjønna. Frå denne rann vatnet, i eit relativt smalt parti, forbi "Lonein" og ut mot Uksfossen. Heile området gjekk så under nemninga "Os-

tjønnen", på vårdalsdialekt. Namnebruken har endra seg etter reguleringa - idag blir det sagt "Tessosen" om området rundt brua/dammen. Dette er heilt feil, om ein skal bruke dei gamle nemningane, for dei gamle kalla dette for "utpå Uksfosse". Tessosen, eller "Osen", det var mellom Tesse og "Vetlhølen". Men når det i gamle papir er nemt "Oos", så er det tydeleg at det er Ostjønnen som dei meiner. Ikkje heilt enkelt å ha oversikt over nemningar med andre ord.

Området ligg svært idyllisk, omkransa av skogkledde knausar og høgdedrag nærast i halvmåneform, vendande ut mot Tesse - før ei perle - nå eit grinande ørkenliknande landskap store delar av året. I sentrum av sirkelen låg ei vassflate med utruleg detaljrikdom og variasjon, med mange små holmar, viker og hølar, omkransa av bergknauser, skogkledde kollar med små myrdrag i mellom. På austsida det flate, frodige våtmarksområdet - frodig mykje på grunn av at kapillærtransport av vatn sikra at det aldri vart tørt der. Slik var det før 1942. Overfløyminga av vatn siste del av sumaren og hausten, gjer at ein får utvasking av næringsstoff, planter døyr på grunn av oksygenmangel og jorda blir tilslamma med det resultat at jordstrukturen blir øydelagd og ein får for liten tilgang på oksygen i jorda. Så i dag er området om våren/forsumaren ein del av det før nemnde ørkenlandskapet.

Vassflata på det meste av Ostjønnen låg ca. 70 cm lågare enn på Tesse!

8.1 HISTORIKK

I 1960-åra vart det funne fleire steinalderbuplassar rundt Tesse. 8 av desse plassane, som er registrert av geologane Irmelin Martens og Marit Hiem, ligg i strandkanten ved Ostjønnen. Martens set desse i samband med det gropkjeramiske kompleks ca. 2000 år f.Kr. - altså om lag 4000 år gamle. Men ho ser ikkje bort frå at dei kan vera vesentleg eldre.

Elles er det funne viltgraver (elggraver) på baa kantar av tjønna. Funn av blestergrop for utvinning av jarn, fortel at området har vore utnytta over eit stort spenn av tid. Dei rike fiskeforekomstene var vel årsaka til at dei fyrste menneskja slo seg ned her. Dei grunne områda med smale elveløp mellom holmane, avgrensa viker og hølar var vel egna fiskeplassar med deira enkle fangstmetoder.

Frå fyrste stund beskatta dei nok også viltstamma, som hadde sitt hovudtrekk, mellom det som nå er Lom og Vågå, rett over området. Etter reguleringa er denne trekkvegen skyvd utom Ostjønnen. Etterkvart utvikla dei sine fangstmetoder, og sikkert over lang tid har dei mange viltgravene vorte tillaga. Plasseringa av gravene viser at det ikkje berre var på grunn av trekkvegen viltet kom hit. Gravene er plassert rundt det meste av "sirkelen" - dette fortel at det måtte ha vore eit attraktivt beiteområde.

Elles har her nok i all tid vore eit rikt fugleliv, noko det fortsatt er. Ein kan kanskje si at dei

er dei einaste som er igjen - ein bør nemleg ha venger for å ha tilgang til deler av arealet delar av året.

I nyare historisk tid er det ikkje mykje å finne spesielt om Ostjønnområdet. Det ei ser er at dei aldri har vore rekna som ein del av Tesse. Svært typisk er uttrykksmåten i ei kontrakt om fisket frå 1807, der innleiinga er slik: "Vi underskrevne samtlige Waardals Almue, som berettigede at fiske i Tessen Vand, Oos og Elve,.....".

I 1814 var det ei rettsak med Storviksgardane i Vågå, der desse fekk medhald i å ha hevd på fiskerett i Ostjønn. Her ser ein klart at desse er betrakta som ei eiga eining, og brukarane på Storviksgardane er aldri nemnde i saker som har vore framme seinare om fisket på "Tessen Vand".

Ostjønnen har i alle år hatt eigne fiskereglar. Om gamle stadnam rundt Tesse viser vi til rapport nr. 12, 1980 frå Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk.

8.2 REGULERINGSMAGASIN I 54 ÅR UTAN KONSESJON

Da A/S Eidefoss i brevs form, utan hjemmel i Norsk lov, den 3. feb. 1941 fekk tillatelse av Arbeidsdepartementet - under leiing av ein minister i Quisling si regjering - til å foreta ei regulering, så gjaldt dette for TESSEVATN.

Tessevatn går berre fram til fallet ned til "Vetlhølen". Når selskapet fekk lovleg konsesjon ved kgl.res. av 20. august 1948 seks år etter at reguleringa vart gjennomført - står det klart og tydeleg "Tessevatn" i betingelsane for konsesjonen.

I brev og dokument er det berre nemnt "0,8 m oppdemming". På Ostjønnen vart det ei oppdemming på ca. 1,5 m. Dette stadfestar at Ostjønnen ikkje er omfatta av konsesjonen.

Om det i søknadspapir har vore vedlagt tekening så har ikkje dette kome til uttrykk i gjeldande dokument, og det er vel liten tvil om at det er tillatelsen saman med betingelsane og manøvreingsreglementet som er gjeldende konsesjonsdokument.

Elles er det vel eit prinsipp i gjeldande avtalerett at avtaledokument gjeld framfor bl.a. vedlagde teikningar og andre vedlegg. Dokument gjeld i nedadgåande rekkefølge - viser til Norsk Standard 3430, pkt. 3 og 4.1. Der er det opplista i kva nedadgåande rekkefølge dokument er gjeldande i bygg- og anleggskontrakter. Avtaledokument er gjeldande som nr. 1, og ei vedlagt teikning er gjeldande som nr. 5. Konsesjonsdokumenta er heilt klare - konsesjonen gjeld for TESSEVATN - og det foreligg ikkje lovleg konsesjon på Ostjønnen. Det har likevel vore gjennomført ei oppdemming i 54 år!

8.3 SØKNAD OM NY KONSESJON

Når A/S Eidefoss søkte om konsesjon på den "lille Tessereguleringa" den 15. nov. 1940, så var det for å utnytte det nedre fallet i Tessa - mel-

lom det som nå er "midtre" og "nedre" Tessa kraftstasjonar. Dei hadde ingen utløpstunnel og bygde ut langs vassdraget. Avgrensninga i kor mykje dei kunne senka Tesse, låg i nivået på Ostjønnen. Utan relativt store inngrep kunne dei ikkje senka Tesse under dette nivået. Det var derfor ikkje tilfeldig at LRV for den "lille" vart 852,40.

I praksis fekk dei heller ikkje utnytta dette fullt ut. Det vart utsprenget ei renne i fjellet mellom Tesse og "Vetlhølen", og botnen på denne ser ut til å liggja litt høgare enn LRV. Dette vart nyttbar magasinshøgde inntil utløpstunnelen kom, og det er nå nyttbar magasinshøgde på Ostjønnen - det vatnet som renn attende inn på Tesse. Ostjønnen vart såleis tatt i bruk som magasin av A/S Eidefoss ved deira utbygging, og magasinet ligg også innanfor høgdekotene for deira konsesjon. A/S Eidefoss hadde ein tidsavgrensa konsesjon fram til den 3. februar 1991 - som ikkje omfatta Ostjønnen, som tidlegare påpeikt.

For Tesse sin del er det tale om fornying av tidlegare tidsavgrensa konsesjon. For Ostjønnen sin del har det ikkje tidlegare vore gjeve konsesjon, så der er det eventuelt spørsmål om heilt ny konsesjonshandsaming. Men søknaden er svært klar - det er søkt om konsesjon på Tesse. Tesse går ut til "Osen", vist med raud strek på vedlagt kartutsnitt av Økonomisk kartverk. Vil GLB ha konsesjon på Ostjønnen kan det berre skje ved at dei søker om konsesjon på vanleg måte, og at ein får ei konsesjonshandsaming på vanleg måte. Da må alle partar som reguleringa vil berøre trekkjast med i prosessen. I tillegg til dei som har vore med ved Tessehandsaminga, vil det bli følgjande:

Vågå kommune

- grensa mellom Lom og Vågå går etter djupåra over Ostjønnen, noko som er vanleg i vassdrag (del av utløpselva). Knapt 1/3-del av magasinarealet ligg i Vågå.
- rettighetshavere i Vågå, som Storviksgardane og Lang-morkje almenning
- interesseorganisasjonar
- fylkesarkeolog
- andre fylkeskommunale etatar

Det vil ikkje bli ei forsvarleg sakshandsaming utan desse blir trekt inn.

Om konsesjonsmyndighetene tek sikte på å ta med Ostjønnen i denne konsesjonsrunde må saka utsetjast, inntil dei ovanfor nemnde får høve til å kome med sine merknader i skriftleg form, og at dei deretter blir dregne med i den vidare prosessen.

Men NVE etablerer ein tvilsam praksis om dei innstiller på at søkjarar får konsesjon på meir enn dei søker om! Viser elles til § 6 i Lov om vassdragsreguleringer av 14. desember 1917. Det blir her sterkt poengtert at alle reguleringa vedkjem skal gjevast anledning til å uttale seg. Alle rettighetshavere på Ostjønnen har

ikkje vore innkalla til dei avgrensa synfaringane som hittil har vore avvikla, dette gjeld eigarane av Storviksgardane og Langmorkje almenning bl.a., derfor har alle rettighetshavere ikkje vore handsama likt. Om Ostjønnen nå skal takast med, kan ein stille spørsmål om sakshandsaminga har vore forsvarleg.

8.4 VERDI SOM VASSMAGASIN

Som nemnt tidlegare er den nyttbare magasin-høgda (djupna) under 1,50 m. Denne djupna har ein berre på det opprinnelege arealet for Ostjønnen. Langs med opprinneleg vasskant var det dei fleste plassar ein markert landbank, der terrenget steig relativt raskt opp ein 60 - 70 cm somme stader litt meir. Så på ein stor del av det arealet som blir overfløymt ved HRV, så er det grunnare enn 50 cm. Det blir altså under 500 m³ vatn for kvart dekar ein demmer ned. Magasin-arealet er ikkje over 250 daa. Om ein da går ut ifrå at gjennomsnittsdjupna er 0,7 m, vil magasin-volumet bli ca. 175.000 m³. Dette utgjør 0,05 % av nåverande magasin.

I søknaden side 31 står det at energipotensialet tappa gjennom kraftverka er 200 GWh. Energipotensialet for magasinet på Ostjønnen vil da vera 100.000 kWh. Om ein reknar ein strømpris på 20 øre, vil den årlege verdi bli kr. 20.000,-. Dette må vurderast som eit eksempel - det er ikkje basert på nøyaktige berekningar, men ein ser kor minimal verdien som vassmagasin er.

8.5 VERDI SOM NATURPERLE/UNIKT KULTURLANDSKAP/BEITELAND/VILT- OG FUGLEBIOTOP

Ostjønneområdet kunne ha vore ei naturperle, men er i dag skjemt av dei brungrå fargene om sumaren, og om vinteren ligg isen att etter at vatnet er tappa ut under. Ein får ofte brå setningar i isen når ein går over - om det ikkje er farleg så er det direkte utriveleg. Området ligg slik til at det er eit naturleg utgangspunkt for turar både sumar og vinter, men spesielt om vinteren. Med dei mange fortidsminna ein finn her er området unikt i Ottadalsmålestokk. Men desse verdiane er vanskelege å måle i kroner og øre, men samfunnet har etterkvart lært å verdsetja også slike ting. Om ein prøver å sjå litt på området sin verdi som beiteland, er det litt lettare å koma fram til konkrete tal. Området som blir neddemt er på ca. 150 daa, og i tillegg blir jorda vassmetta på eit noko større areal. Men om ein går ut ifrå desse 150 daa, reknar med at dyra nyttar ca. 100 f.e. pr. daa, set prisen pr. f.e. til kr 2,-, da blir verdien kr 30.000,-. BEITEVERDIEN ALEINE OVERSTIG VERDIEN AV KRAFTPRODUKSJONEN. I tillegg kjem alle dei andre verdiane som ligg til området. Vi viser til vassdragsreguleringslova § 8, der det står følgjande: "Konsesjon til vassdragsreguleringer bør vanligvis bare, hvis skader eller ulemper for almenne eller private interesser anses for å være av mindre be-

tydning i sammenligning med de fordeler som reguleringen vil medføre." Her vil skadeverknadene vera langt, langt større enn "de fordeler som reguleringen vil medføre."

8.6 NY DAM

Om reguleringa skal omfatte det areal det er søkt konsesjon på, nemleg Tesse, da må det byggjast ny dam mellom Tesse og Vetlhølen. Her ligg det særdeles godt til rette for ein dam - topografien er slik at det knapt vil kunne kallast ein dam. Ein fjellrygg går tvers over osen, og på dei fleste plassa ligg denne ryggen høgare enn kote 853,90. Og over heile strekinga er det fjell opp i dagen eller nær opptil. Dette vil bli ei svært sikker løysing. Kostnadene vil også bli minimale ved at det volumet vil bli mikroskopisk. Veg og straumledning går like ved.

8.7 KRAV TIL KONSESJONSMYNDIGHET

KONSESJONSSØKJAR FÅR KONSESJON PÅ DET SOM LIGG INNE I SØKNADEN, NEMLEG TESSE. Glommens og Laagens Brukseierforening blir pålagt å bygge ny dam mellom Tesse og Vetlhølen.

Om dette kravet ikkje blir oppfylt, må vi stil- la følgjande krav:

1. GLB må senda tilleggssøknad på Ostjønnen.
2. Ein må få ei vanleg konsesjonsrunde på denne søknaden.
3. Ein må gjennomføra ei synfaring våren 1997.

8.8 KONKLUSJON

For utanforståande kan det nok virka litt underleg at spørsmålet om Ostjønnen ikkje har vore teke opp i full bredde tidlegare. Til det er det vel å si at folk her i Vårdalen stort sett har følt ei avmakt overfor myndighetene etter at dei miste Tesse. Elles kan det seiast at i åra før Veooverføringa var dette ikkje noko stort problem, for da var det berre unntaksvis at vatnet kom så høgt at det flaut over og ut på Ostjønnen. Men forholdet vart påtala i 1978 i samband med reparering av dammen "utpå Uksfosse". VI VIL, ELLES APPELLERA TIL AT DET BLIR BRUKT SUNN FORNUFT NÅR SAKA OM OSTJØNNEN SKAL AVGJERAST. AT EIN IKKJE FOR MYKJE HEN- GJE SEG OPP I FORMALITETAR.

Vi meiner likevel det er på sin plass at feil som har vorte gjort tidlegare blir nemt. Garmo grendautvalg har teke opp denne saka - vi representerer dei almenne interessene!

Vi er overraska over å ha fått såvidt liten støtte i vårt arbeid med at vedtak skal bli formelt sett rette, og at Ostjønneområdet kan førast attende til om lag opprinneleg tilstand. Vi meiner det er rett å poengtera kvifor det har vorte slik. Vi er innbygjarar av Lom kommune, og dei har forvalteransvaret i området.

Lom kommune er på same tid medeigar i A/S Eidefoss, og dermed indirekte medeigar i

GLB. Dei som skal tala vår sak sit på "begge sider av bordet". Dette har nok delvis kom til uttrykk gjennom dei haldningar vår kommuneleiing har hatt i deler av saka.

Vårdalen grunneigarlag representerer dei som har fiskerettane og også dei som har dei andre bruksrettane i området. Fiskeressursen på Ostjønnom har aldri vore vektlagt - sett opp mot den enorme ressursen dei har hatt på Tesse.

Garmo grendautvalg representerer ikkje juridiske rettigheter, og vi har derfor ikkje hatt hjelp av advokat eller annen sakkyndig. Vi ber derfor om forståelse for at ting ved vår uttale sikkert kan synast litt amatørmessig. Vi håpar likevel at det store arbeidet vi har lagt ned i uttalen, avspeglar kor opptatt vi er av området og kor mykje det betyr for oss.

Vi vil avslutningsvis tilkjennegje vårt håp at vi i framtida slepp unna å sjå dette, for oss, verdfulle område overfløymt av vatn kvar haust. Etter vår meining har det slike kvalitetar at det burde vernast. Det bør også poengterast at regulanten ikkje vil få mindre magasinvolument enn det opprinnelege volum, om ein tek bort Ostjønnen som magasin. Ved utgraving og erosjon har regulanten, på ulovleg vis, tilegna seg langt større volum enn dette.

Som eit eksempel kan nemnast at ved tiløpselva Ilva har det ved utgraving vorte ca. 71 daa større magasinareal. Går ein ut ifrå at gjennomsnittsdjupna, her er 8 m, vil dette utgjera eit volum på 600.000 m³. Dette er tilkomme på ulovleg vis fordi det i punkt 16 i konsesjonsbetingelsane står følgjande: "For å hindre graving fra tiløpene til Tessevatn skal konsesjonæren utføre og vedlikeholde sikringsarbeid etter planer som godkjennes av Hovedstyret for NVE."

Kva som er tilkomme volumet andre stader har vi ikkje prøvd å rekna på, men det bør poengterast at det også under tidlegare vassnivå har foregått ei viss utgraving som har auka magasinvolument. Dette let seg vanskeleg dokumentere. Sikringsarbeid og forbyggingar har vore utført i svært liten grad, inntil for eit 3 - 4 år sidan ~ da var det alt for seint."

Garmo Grendautvalg kom den 30. september 1996 med følgjande korrigering av uttale om Ostjønnen:

"Vi har kome i skade for å rekna prosent av eit totalmagasin på 300 mill. m³ - det rette er sjølvsagt 130 mill. m³. Årsaka er at vi ikkje disponerer nokon søknad, men har basert oss på å låne av andre. Vi hadde ingen søknad for hand da uttalen vart skriven, og opplysningar var baserte på handskrevne notat. Desse har tydelegvis vorte feiltolka.

Magasinet på Ostjønnen vil dermed utgjere ca. 0,13 % av totalt magasin. Årleg energipotensiale vil bli om lag 260.000 kWh. Med strømpris på 20 øre pr. kWh blir den årlege verdien kr 52.000,-. Viser til vårt punkt 8.4 i uttalen.

Vår påstand i punkt 8.5 om at "beiteverdien åleine overstig verdien av kraftproduksjonen", vil berre vera rett om kraftprisen er lågare enn 7,69 øre. Andre påstandar og konklusjonar kan vi ikkje sjå blir endra av denne beklagelege feil".

Garmo Grendautvalg uttaler i brev av 12. februar 1997 bl.a. følgjande:

"Ein viser til tidlegare uttale om ny konsesjon og til vedlegg til denne uttalen om Ostjønnen.

Garmo Grendautvalg har fått oversendt utskrift av kommunesak 89/96 i Lom kommune, og sak 108/96 i Vågå kommune. Ein har også fått kopi av uttale frå eigarane av Storviksgardane i Vågå.

Ut frå det som kjem fram i ovannemnde vedtak og uttalar, ser Garmo grendautvalg det nødvendig å komme med ei skriftleg utgreiing av det forslaget vi la fram ved avslutninga av synfaringa ved Tesse 11. okt. 1996:

Terskel i skillet mellom Tesse og Ostjønnen.

Terskelalternativet går ut på fylgjande:

- 1 Fylle att den utsprengde renna mellom Tesse og Ostjønnom.
- 2 Bygge ein terskel i skille mellom Tesse og Ostjønnom, med høgd tilsvarende maksimal fylling av Tesse (HRV).
- 3 Fast utløpshøgd i dammen tilsvarende den opphavelge, og med høve til regulering av flaumtoppar.

Terskelalternativet gjev tilbake den opphavelge stabile vasstanden med fylgjande fordelar:

- 1 Det unike våtmarksområdet får tilbake sin økologiske verdi.
- 2 Ein oppnår gjennomstrøyming med friskt vatn i alle ostjønnom 3/4-deler av året.
- 3 Fiskebestanden i tjønnom vil få betre levevilkår fordi eit større og meir stabilt areal vil gje større produksjon av næringsdyr (marflo), og dermed auka produksjon av fisk.
- 4 Gjennomstrøyming gjev betra forhold for gyting. (Nå ligg det att rogn på turt land vinterstid).
- 5 Ein får frodigare planteproduksjon i vatn og på land og dermed betra beite både for bufe og viltlevande.
- 6 Ein får flaumbuffer i vassdraget.
- 7 Ein sikrar område med kulturminne (steinalderbuplassane) mot nedbrytande utvasking.
- 8 Området blir meir attraktivt til undervisnings- og friluftsliv/reiselivsformål."

Garmo Grendautvalg uttaler i brev mottatt 19. februar 1997 bl.a.:

"Det var etter utgreiinga til representanten for Fylkeskonservatoren under synfaringa vi inn-

såg at ein ny dam ville bli eit for stort inngrep. Ein terskel ville vera eit meir skånsomt inngrep, samstundes som denne ikkje krev framføring av veg og elektrisitet, og ville gje forhold som låg meir opp mot det opprinnelege - om det vart gjennomført på rette måten.

Vi skal nedanfor prøve å greie ut litt om kva terskelalternativet går ut på, kva ein oppnår med dette, kva for forutsetningar ein må leggja til grunn og kva som vi meiner det er viktig å leggja vekt på.

Kva for fysiske tiltak må så gjennomførast ved ei terskelløysning? Fyrst og fremst må den utsprenge renna mellom Tesse og Ostjønnen fyllast att i heile si lengde. Det må leggjast vekt på å få overflata så lik fjellet ved sida av som råd.

Attfylting av denne renna vil frå vår side vera eit ufråvikeleg krav uansett!

Før ein gjennomfører bygging av ein eventuell terskel må det gjennomførast ei grundig vurdering av konsekvensar, spesielt med tanke på kulturminna i området. Men det bør også innhentast uttale frå fiskerisakkyndig. Den største utfordringa er det faktum at steinalderbuplassane ligg så nær inn til den gamle utløpsosen. Den eine av desse ligg under vatn ved HRV.

Både plassering og utforming av ein eventuell terskel må skje i eit nært samarbeid med fylkesarkeologen i Oppland. Vi ser for oss ein terskel med kjerne av betong, godt forankra til fjell, med forblending av naturstein. Terskelen treng neppe vera høgare enn k. 853,90, med ei forsinking der Tessa før rann ut. Maksimal høgde vil da bli 80 cm. Ved utløpet må det tilordnast slik at fisken kan gå båe vegar.

Den nåverande dammen kan ved denne løysninga stå der den gjer i dag. I dammen må det vera fast utløpshøgde, på om lag same nivå som det opprinneleg var på Ostjønnom - truleg litt høgare enn lågaste vasstand i dag. I dammen bør det utformast ei fast utløpsåpning, dimensjonert slik at ei vanleg stor vassføring slepp igjennom, men at den "held" att vatn ved store haustflaumar. Dermed kan Ostjønnen fungere som ein flaumbuffer og dempe flaumtoppar vidare nedover vassdraget. Dette er vel i tråd med direktiv frå myndigheitene!

Slike kortvarige overfløyningar på hausten vil neppe gjera nemneverdig skade på forhold vi vil verna om. Dammen vil altså stå som ei sikring - ein treng derfor ikkje setja så store krav til sikkerheita til terskelen.

For å kunne vurdere fordelar og ulemper ved ei slik løysing, må ein nødvendigvis ha litt kunnskap om forholda i dag. Slik kunnskap manglar nok hjå dei fleste, for det er eit faktum at dette interessante området har vore lite kjent blandt bygdafolk.

I dag er dammen stengd i 8 - 9 mnd. i året. Tilsiget til Ostjønnen renn derfor gjennom den utsprenge renna og inn på Tesse. Hovudtilsiget kjem i sørenden av tjønna og renn også ut i sørenden. I den nordre delen av tjønna blir det

godt som inga gjennomstrøyming det meste av året.

Ved den ovanfor skisserte løysning vil tilsiget renna utover tjønna, og ein vil få bra gjennomstrøyming i det meste av vassmassene. Når Tessa når toppnivå vil Tessa renna gjennom Ostjønnen slik ho gjorde før. I desse periodene om hausten vil ein oppleve Ostjønnområdet om lag slik som det fortona seg for 4.000 år sidan, og ein kan danne seg eit bra bilete av korleis dei levde dei fyrste menneskja vi finn spor etter i Otadalen. For det er vanlegvis slik med kulturminne at det er nesten like viktig å ta vare på området omkring som det eksakte objekt. Steinalderbuplassane og eventuelle andre spor etter aktivitet frå denne tidsepoka, er så desidert viktigaste argumentet for å få til ei endring. Fleire av buplassane ligg i dag under vatn ved HRV - dei andre ligg nær vassflata. Som det var sagt på synfaringa ville det vera underleg om alle spor er funne, og når ein ser kor nær vasskanten dei la sine buplassar vil det vera naturleg å tru at det kan vera størst sjanse for å finna nye spor nett i den 1,50 m høge sona som nå blir overfløymt 3 - 4 mnd. i året.

Det er vel unødvendig å minna om at alt frå denne tidsepoken er automatisk verna. Derfor må det innhentas uttale frå vernemyndigheit i samband med dei konsekvensutgreiingane kommunene ber om. Deira vurdering er langt viktigare enn ei eventuell juridisk vurdering.

Vi vil minne om punkt 7.9 i vår uttale der vi krev eit fond som gjennom vedtekter blir bunde opp mot tiltak som i størst mogleg grad er knytt opp mot dei eksakte skader og ulemper med reguleringa. I punkt 3 nemner vi litt av det dette fondet vil kunne brukast til; slik som bevaring av dei mange kulturminne, både gjennom tiltak som retter opp skader som er oppstått og hindre framtidige skader.

Vidare nemner vi informasjonstiltak. Ein del av denne informasjonen vil vera med forebyggjande hensikt - informera om kor viktig det er å verne om desse kulturminna og at dei ikkje blir forringa gjennom uvettig bruk. Dernest vil det vera aktuelt å utarbeide opplegg til undervisningsføremål. Alt i dag er området brukt ein del i skulesammenheng, til tross for at tilgjengelegheta er dårleg en del av året. Vi nemner også gjenoppbygging av øydelagde kulturminne. Her tenkjer vi fyrst og fremst på eit eller to av sleoanlegga i Smådølaområdet. Tilretteleggingstiltak for friluftsmål og skulebruk gjeld sjølv sagt også for Smådølaområdet, dette fordi området er sterkt redusert som friluftsområde. Tiltaka skal til ein viss grad søkje å kompensere litt for det som er blitt øydelagt/forringa. Tiltak av ein slik karakter som her er skissert, vil koma alle som ferdast i Tesseområdet til gode.

Kravet som Lom og Vågå kommuner set fram om at det må leggjast fram ei konsekvensutgreiing om kva verknader bygging av ein slik terskel vil få, støttar vi på det sterkaste.

Denne utgreiinga vil ta litt tid og vil forårsake seinare slutthandsaming av konsesjonssøknaden, men vi vil minne om at søkjaren ikkje sende søknad før fleire år etter at gamal konsesjon hadde gått ut. Søklar må uansett ta ansvaret for at denne prosessen har dratt ut. Om ein, etter ei grundig vurdering, kjem fram til at det skal byggjast ein terskel som vi før har skissert, trur vi dette vil gje følgjande verknader:

- sikrar at oppdaga og eventuelle uoppdaga kulturminne ikkje blir forringa/øydela
- området blir tilgjengeleg heile året, og kan i større grad nyttast i skule-, friluft- og reiselivssamenheng
- området blir som ei oase i eit ørkenliknande landskap
- ein vil kunne oppleve området om lag slik som det opprinneleg var
- våtmarksområdet vil på ny bli eit attraktivt beiteområde for vilt
- bufe vil også nytte området i langt større grad, fordi ein vil få frodigare vekst av planter med bedre smakelegheit enn i dag
- fuglane vil nyte godt av den stabile vasstand
- ein vil få bedre gjennomstrøyming i vassmassene 3/4-delar av året, noko som burde gje bedre tilhøve for fisken
- gytinga som foregår vil foregå der rognar kan ha moglegheit til å gå fram
- ein del av gytinga i dag foregår på det overfløymde området – der blir rognar liggjande på tørt land tidleg på vinteren
- ein får ein flaumbuffer i vassdraget
- ein får det naturlege skillet mellom Tesse og Ostjønnen, slik det var før reguleringa - slik at ein bl.a. måtte draaga båtane over sanden

Om ein ikkje kjem fram til ei løysing med ein terskel, må det vurderast å senke HRV ein del. Vi minner om det vi skreiv i vår uttale, punkt 7.2, og at demming over kote 853,10 nå skal vurderast på nytt. Magasinet burde ikkje vore regulert høgare enn til k. 853,40!"

Unni og Terje Formo (Sygard Storvik), Irene og Jehans Storvik (Megarden Storvik) og Mari Else Grafjer og Kåre Lund (Nordgard Storvik) uttaler i brev av 10. desember 1996 bl.a. følgende:

"Vi er kjende med at den formelle høyringsfristen er ute, men at det enda er høve til å uttale seg i saka. Dette skrivet har sin bakgrunn i omtale i lokalavisene 12. oktober 1996 av ei synfaring på Tesse. Seinare har vi vorte kjende med uttale frå Garmo grendeutvalg og har særleg festa oss ved pkt. 8.6. i brev av 30.9.96. Grendeutvalget krev at Glommens og Laagens Brukseierforening blir pålagt å bygge ny dam mellom Tesse og Veslhølen.

Vi uttaler oss som eigarar av Storviksgardane, som ligg vest for Tessanden i Vågå, med grenser mot Vågåvatnet og opp mot Lom kom-

mune i skogsområda mot Tesse. Dei tre Storviksgardane har fiskerett på Ostjerna og noko inn på sjølve Tesse. Fiskeretten vår er like gamal, truleg eldre enn retten til dei som er busette i Garmo sogn. Etter gamalt må Tesse ha vore lettare tilgjengeleg frå vår grend enn frå Garmo. Fyrst på 1800-talet vart det freista å ta frå Storviksgardane fiskeretten, men det lykkast ikkje.

Vi fryktar for at ein dam som nemnt vil bli til stor ulempe for fiskeretten vår, kanskje øydeleggjande. Eit fullstendig stengsel mellom Tesse og Ostjerna får følgjande konsekvensar:

1. Fisken vert hindra i å gå fritt mellom Tesse og Ostjerna. Det kan få, store negative følger for fisket. På tjerna er det gode fiskeplassar og truleg fleire gyteplassar. Mathøva er utvilsamt gode.
2. Ein dam vil kraftig redusere utvekslinga av vatnet på tjerna og tilgangen på ferskt vatn. Berre små bekkar renn elles inn i tjerna. Det kan gå ut over vasskvaliteten og senka oksygeninnhaldet i vatnet. Alt i alt kan dette føre til at fisket vårt vert langt mindre verd.
3. Ein dam vil hindre oss i å kome mellom Tesse og Ostjerna med båt.

I Storviksgardane har vi innretta oss på utbygginga av Tesse, og at vatnet og Ostjerna er varig regulert. Dei gamle fiskebuene vart flytta som følge av reguleringa. Men vi vil ha store vanskar med å godta at fisket vårt vert meir amputert enn det som allereie har skjedd. Dersom det for alvor vert vurdert å bygge dam eller stengsel mellom Tesse og Ostjerna, må konsekvensane utredast grundig. Vi kjem til å krevje full erstatning om fisket vert redusert eller øydelagt.

Til slutt vil vi nemne at andre folk her i grennda truleg kjem til å ta opp følgjande problem: Før reguleringa var Tessa elv, frå Tessosen og til Tessanden, eit naturleg stengsel/gjerde for beiteområda i statsalmenninga på eine sida og Storviksmorka på den andre sida. Det har gjennom åra vist seg å oppstå problem fordi Tessa ikkje lenger fungerer som gjerde. Beitedyr har av den grunn kome inn i område der bruket/eigaren ikkje har beiterett."

Vårdalen Grunneierlag v/advokat J. Thallaug uttaler i brev av 28. januar 1997 bl.a.:

"På vegne av Vårdalen Grunneierlag har jeg tidligere inngitt redegjørelse og krav på vegne av setereierne rundt Tesse.

Etter dette har spørsmålet om omfanget av konsesjon vært drøftet. Det har vært reist spørsmål om den opprinnelige reguleringstillatelse også omfattet Ostjønn ved Tesseosen.

På vegne av Vårdalen Grunneierlag tiltrer jeg fullt ut de synspunkter som er kommet frem fra Garmo Grendeutvalg.

Vårdalen Grunneierlag tør be om at det blir vurdert å lage en ny terskel hvor Tesse renner ut i Ostjønn."

Glommens og Laagens Brukseierforening kommentar av 24. oktober 1997 til tilleggsuttalelsene:

"I forbindelse med NVEs befarings 11.10.1996 til Tesse med bred deltagelse fra distriktet, offisielle representanter for Lom og Vågå kommuner og fra fjellstyret og fylkeskonservatoren, ble det fokusert spesielt på den del av Tessemagasinet som ligger like innenfor reguleringsdammen. Området er på offentlige kart kalt både "Lonin" og "Ostjønnen" og vi velger i fortsettelsen å bruke benevnelsen Ostjønnen slik som lokalbefolkningen, representert ved Garmo Grendeutvalg, gjør.

Argumentasjonen fra distriktets side, med nye opplysninger om forskjellige interesser knyttet til Ostjønnen, gjorde at NVE etter befarings 11.10.1996 valgte å åpne for tilleggsuttalelser i saken, ca. to år etter at den opprinnelige høringsfristen gikk ut. GLB har i og for seg forståelse for dette da mye av det som kom fram ved befarings var nytt også for oss. Vi vurderte dessuten en del av ønskene fra distriktet som interessante.

Tilleggsuttalelser fra Lom og Vågå kommuner, Garmo Grendeutvalg og eierne av Storvikgårdene forelå hos oss på nyåret 1997, men vi var avhengig av sommeren 1997 for å kunne vurdere forholdene på stedet og mulighetene for gjennomføring av tiltak. I det følgende gir vi våre kommentarer og forslag til de spørsmål og ønsker som er fremkommet vedrørende området Ostjønnen.

Konsesjonens omfang

Garmo Grendeutvalg har forsøkt å så tvil om gyldigheten av de tidligere gitte konsesjoner, spesielt gjelder det plasseringen av dammen ved Oksfossen og om Ostjønnen omfattes av konsesjonen. I vår hovedkommentar 23.04.1996 tok vi sterk avstand fra grendeutvalgets fremstilling av konsesjonsbehandlingen i 1941-1948 og vi finner det uhørt at grendeutvalget, i en tilleggsuttalelse til NVE 26.09.1996, på nytt hevder at Ostjønnen har vært regulert uten konsesjon i 54 år.

Vi har undersøkt i våre arkiv og finner ikke noe som kan støtte Grendeutvalgets syn på omfanget av konsesjonen og reguleringsdammens plassering. GLB går derfor uten videre ut fra at dammens plassering ved Oksfossen har vært en forutsetning for konsesjonsmyndighetenes behandling både i 1941 og i 1948. Vi minner om at vassdragsreguleringsloven, § 5a, helt siden 1917 har inneholdt en bestemmelse om at søknad om regulering skal vedlegges en fullstendig plan med tegninger, beregninger, grunnundersøkelser m.m. Dette ble ganske sikkert gjort også da AS Eidefoss i 1940 søkte om å få regulere Tesse. Søknadsbehandlingen og den endelige konsesjonen baseres altså ikke bare på omsøkte reguleringshøyder i magasinet, men i tillegg på en framlagt teknisk plan. Vår tillit til at

dette ble gjort allerede i 1940 styrkes av formuleringen i manøvreringsreglementet som i 1941 ble pålagt AS Eidefoss. I tillegg til angivelse av de gjeldende reguleringshøydene står følgende: "Høydene refererer seg til fastmerkebolt i fjell, F.M. 11 ved veien nedenfor damstedet. Fastmerket har høyde 852,122 moh.". Dette fastmerket inngikk i NVEs vassdragsnivellment, L.nr. 125, og i beskrivelsen av F.M. 11 heter det at merket ligger "i fjell ved toppen av Oksfoss rett overfor en villa". Dette viser etter vår mening at konsesjonsmyndighetene må ha lagt til grunn at damstedet var ved Oksfossen. De avholdte skjønn viser også at dette må være riktig.

GLB er enig i at det opprinnelige utløp fra Tesse har vært på det sted som Garmo Grendeutvalg hevder at det er. Det er likevel ikke uvanlig at en reguleringsdam plasseres litt nedenfor utløpsoset fordi det der er et bedre damsted, eller av andre årsaker. Når dette er en forutsetning for søknaden vil selvfølgelig konsesjonen omfatte magasinet helt fram til damstedet. Slik forholder det seg også ved Tesse.

NVEs katalog over nivellerte elver fra 1981 opplyser at FM. 11 var borte allerede i 1942. Muligens ble det ødelagt under byggingen av dammen. Da reguleringen av Tesse etter krigen ble stadfestet i kgl.res. av 20.08.1948, ble det gitt et felles manøvreringsreglement for "den lille" og "den store" Tessereguleringen og henvisningen til F.M. 11 ble byttet ut med F.M. 12 - 854,724 moh. på en holme i utløpet". F.M. 12 ble for øvrig brukt som høydereferanse i GLBs konsesjon av 1941 for den "store Tessereguleringen". Dette fastmerket ligger i nærheten av Tesses opprinnelige utløpsos og eksisterer den dag i dag.

Tesse-Ostjønnen - Krav om nye tiltak

GLB er enige med Garmo Grendeutvalg i beskrivelsen av hvordan det første senkningsmagasinet i Tesse rent teknisk ble etablert i 1941. Vi har i sommer foretatt flere befaringer og det er profilert og målt høyder i området ved det gamle utløpet fra Tesse, ca. en km innenfor reguleringsdammen. Her finnes en relativt smal utsprengt kanal i 30-40 m lengde. Massene som i sin tid ble tatt ut ligger fortsatt på begge sider av kanalen. Vi finner det klarlagt at før reguleringen og utsprengningen var det i dette området at profilet som bestemte vannstanden i Tesse lå. Ostjønnen lå litt lavere, uten at vi har mulighet for å gå nærmere inn på hvor mye. Det er kanalisert (mudret) to-tre steder til mellom Tesse og Ostjønnen, men i noe mindre grad.

Med dam og tappested plassert ved Oksfossen synes det klart at AS Eidefoss i 1941 måtte kanalisere for å senke vannstanden i Tesse og for å sikre tilstrekkelig tappekapasitet gjennom Ostjønnen og fram til luken i dammen ved de laveste vannstandene. I henhold til AS Eidefoss, konsesjon for den lille Tessereguleringen, skulle Tesse kunne reguleres ved 0,8 m oppdem-

ming og 0,7 m senkning i forhold til en naturlig vannstand i Tesse.

I 1943 gjennomførte GLB den store Tessereguleringen med ytterligere 10,9 m senkning og fra da av ble alt vannet tappet gjennom en tunnel fra det nye senkningsnivået. Kraftverkenes nytte av den første senkningen ved kanalisering gjennom Ostjønnen, ble således kortvarig, antagelig bare to år.

Etter at tappetunnelen ble tatt i bruk, går vannstrømmen det meste av tiden fra Ostjønnen og inn i Tesse. Senkningen av Tesse og den omtalte kanaliseringen kan ha medført at Ostjønnen i dag har en litt forskjellig vannstand i forhold til den opprinnelige naturlige i den tiden Tesse ikke når opp i kanalen. Dette lar seg ikke rekonstruere i dag fordi vi mangler detaljmålinger fra situasjonen før reguleringen tok til.

Lom kommune og Garmo Grendeutvalg m.fl. ønsker vurdert et fysisk skille mellom Tesse og Ostjønnen i den hensikt å bringe Ostjønnen og området omkring tilbake henimot naturlig tilstand. Dette mener de å oppnå ved å pålegge regulanten følgende tiltak:

- 1 Fylle igjen en utsprengt kanal mellom Tesse og Ostjønnen
- 2 Bygge en terskel eller dam i det samme området og med høyde tilsvarende HRV
- 3 Lage et fast overløp i nåværende dam ved Oksfossen tilsvarende det opprinnelige vannstands nivå på dette stedet.

Det blir hevdet at Ostjønnen kun har marginal verdi som reguleringsmagasin mens fordelene med tilbakeføringen er mange.

Situasjonen ved Tesseosen i dag

Reguleringen av Tesse har nå pågått i snart 57 år og etter hva vi forstår er Ostjønnen og tilstøtende arealer i dag fortsatt attraktive områder med stor verdi for flere brukerinteresser. Det drives et brukbart fiske på Ostjønnen og området er en god fuglebiotop. Det dyrkes gras på tilstøtende arealer og kyr og sauer beiter i et område ned til vel en meter under HRV. Steinalderboplassene rundt Ostjønnen kan oppleves og studeres selv med vannstander opp til HRV. Noen av dem ligger likevel slik til at de kan være delvis utvasket på grunn av reguleringen. Lom og Skjåk naturvernlag hevder at området ved Tesseosen er "den mest nytta lokaliteten til kurs og undervisning i Ottadalen".

Vanligvis begynner vannstanden på Ostjønnen å stige rundt 1. august fordi vannstanden i Tesse da er blitt så høy at vann renner derfra og ut i Ostjønnen. Ca. 1. september nås HRV. I begynnelsen av november er Ostjønnen igjen nede på sin lavvannstand. Dette betyr at praktisk talt hele sommeren nyttes store arealer langs Ostjønnen som beite selv om de ligger lavere enn HRV. Det er bare en relativt kort periode på høsten, når Tesse er oppfylt, at arealene er dekket av vann. Trolig fordi neddemningsperioden er

relativt kort, og kommer sent i forhold til den beste veksts sesongen, er det om sommeren fortsatt brukbar grasvekst i store deler av området under HRV.

De positive sider ved dagens bruk av Ostjønnen og tilstøtende områder skal selvsagt ikke forhindre at GLB deltar aktivt for å bedre forholdene ytterligere dersom dette er mulig med hensiktsmessige tiltak. Man bør etter vår mening da ikke skue for mye til de opprinnelige, naturlige forhold, men ta utgangspunkt i dagens faktiske situasjon og de muligheter som nå finnes til forbedringer.

Tiltak, drøfting og forslag

GLB mener at Tessereguleringen bør drives videre i samme omfang som tidligere uten restriksjoner på oppfyllingen om sommeren/høsten, jf. vår hovedkommentar av 23.04.1996. Vi mener videre at den eksisterende reguleringsdammen må bestå og at eventuelle nye tiltak ikke må redusere totalnyten av magasinet, enten ved redusert volum eller ved forbislipping av vann. Nye tiltak må også la seg gjennomføre uten å skape nye konflikter og innenfor en forsvarlig kostnadsramme.

Ved å tette igjen den før omtalte kanal ved Tesses gamle utløpsos med en terskel, vil det kunne holdes en høyere vannstand i Ostjønnen om sommeren, noe som bl.a. vil skjule de lavestliggende områdene som i dag er blottlagt, brune og med dårlig eller ingen vegetasjon. Vi forutsetter da ingen endringer ved eksisterende reguleringsdam, slik at tilsig fra lokalfeltet vil renne inn i Tesse slik som i dag. Gjenværende vannvolum i Ostjønnen blir større i den tiden hovedmagasinet i Tesse er senket under Ostjønnens nivå. Tidspunktet for Tesses innstrømming i Ostjønnen på ettersommeren vil komme noe senere enn i dag og tidspunktet for når Ostjønnen igjen er nede på sin lavvannstand vil også komme tidligere enn i dag. Valg av terskelhøyde avgjør dette.

Det kan uten videre slås fast at en gjenstøping av kanalen ved Tesses gamle utløpsos ikke er noen stor sak anleggsmessig. GLB vil anbefale at dette blir gjort og foreslår at terskelhøyden settes til for eksempel 0,5-1,0 m under HRV. Da vil vannstanden i Ostjønnen kunne holdes relativt konstant så lenge vannstanden i Tesse ligger under terskelhøyden. I en periode om høsten, når vannstanden i Tesse overskrider terskelhøyden, vil Tesse og Ostjønnen ha samme vannstand slik som i dag.

Valg av terskelhøyde bør skje etter en samordning av de aktuelle brukerinteressene. Rene estetiske hensyn, hensynet til fugleliv og fisk/fiske kan tilsi en relativt høy terskel, mens de rene jordbruksinteressene er best tjent med en lavere terskel eller muligens er dagens kanal for dem gunstigst.

En terskel av betong inne i kanalen, overlappet med løsmasser som allerede ligger langs

kanalen, vil kunne gli inn i terreng og landskap på en naturlig og god måte. Etter GLBs mening bør dette være positivt for det visuelle inntrykk av Ostjønnområdet hele sommeren når Tesse ligger lavere. Vannstanden i Ostjønnen vil være stabil og på et høyere nivå enn i dag, trolig nær det tidligere naturlige. Dette vil medføre et større vanddekket areal, større produksjon av næringsdyr for fisk og samlet sett trolig bedre forhold for fisken som lever i Ostjønnen.

Terskelen i kanalen vil imidlertid hindre fisk fra å vandre mellom Tesse og Ostjønnen i den perioden Tesse ligger lavere enn Ostjønnen. Men også i dag er det slik at vannføringen mellom Ostjønnen og Tesse om sommeren er liten, og det er delvis lagt stein i kanalen som har hindret fisk i å vandre. Når Tesse overstiger terskelhøyden om høsten, i ørretens gytetid, vil det være vandringsmuligheter. Det er da mulig at den lille bekken som renner inn i Ostjønnen fra nord-vest kan være en aktuell gytebekk, og ved en permanent høyere vannstand i Ostjønnen store deler av året vil småfisk få bedre oppvekstforhold. Fiskerikonsulenten i Oppland støtter en slik løsning forutsatt tilstrekkelig utveksling av vann mellom Tesse og Ostjønnen i den tiden vannene kommuniserer.

På høsten vil det være kommunikasjonsmuligheter med båt mellom Ostjønnen og Tesse som i dag.

Ostjønnen er et attraktivt område for våtmarkstilknyttet fugl. Mange våtmarkstilknyttede vadefugler er avhengig av mudderflater og grunne områder for å finne mat når de vår og høst trekker gjennom området. Ut fra disse artenes behov bør ikke vannstanden legges for høyt og det bør være en viss vannstandsvariasjon som sikrer tilgang på beiteområder for fuglene ved ulike vannstander. For andefugl vil et økt vanddekket areal i Ostjønnen gjennom sommeren være positivt.

Ved en løsning som skissert ovenfor vil Ostjønnens vannstand om sommeren være mer lik opprinnelige vannstand. Kulturminnene rundt Ostjønnen, særlig på den langstrakte tangen mellom Ostjønnen og Tesse, blir ikke berørt av nye tekniske inngrep og i undervisningssammenheng vil trolig forståelsen av kulturminnene også bli bedre da forholdene blir mer lik de som veidefolket hadde da de benyttet området.

Fullstendig skille mellom Tesse og Ostjønnen

GLB har også undersøkt mulighetene for å bygge en terskel helt opp til HRV kote 853,9 slik som Garmo Grendeutvalg og Lom kommune vil ha vurdert. Dette gir tiltaket bygningsmessig større dimensjoner enn en terskel. Det går en fjellrygg i retning ca. øst-vest som krysser kanalen der den gamle Tesseosen må ha ligget. Det mest naturlige ville være å bygge en betongdam langs denne ryggen. Det er ikke fjell i dagen i hele ryggens lengde og det er lave partier på hver side av kanalen som må sperres av for å få

til et fysisk skille mellom Ostjønnen og Tesse. Lengden av en slik dam blir om lag 200-225 m hvis høyden legges akkurat på HRV. Største høyde blir om lag 2 m. En slik dam måtte antagelig bygges slik at den kan ta overløp over hele lengden for å få minst mulig økt oppstuvning inne i magasinet under flom. Noe økt oppstuvning vil det bli dersom eksisterende dams flomkapasitet beholdes.

Selv om damhøyden ikke blir stor, vil en slik dam bli et godt synlig nytt inngrep og ut fra våre vurderinger vil en lang, rett dam passe dårlig inn i det åpne landskapet ved Tesseosen. Den vil gå rett gjennom et område med noen av de registrerte steinalderboplassene, nye arealer vil bli beslaglagt og i tillegg kommer at det i lang tid vil være spor etter anleggsaktivitet som det nødvendigvis må bli når man skal bygge en 200 m lang dam. Et nytt byggverk blir et fremmedelement i et område som etter mer enn femti år tross alt har fått en viss "patina".

Man kunne tenke seg å flytte dammen lenger inn mot selve Tesse. Da vil imidlertid høyden på dammen øke, antagelig også lengden, og kostnadene blir større. Den visuelle påvirkning på landskapet vil heller ikke bli mindre. Fundamenteringen kan dessuten bli problematisk fordi det er permeable masser i form av grov grus i dette området. Så lenge de gamle reguleringsgrensene for Tesse beholdes, tror vi derfor man skal være meget forsiktig med å gjøre endringer som går ut over en terskel i kanalen som først beskrevet.

Kostnadene ved et damanlegg som fysisk kan skille Ostjønnen fra resten av Tesse er usikre. Vi har beregnet en minimumskostnad for en betongdam av 225 m lengde og to meter høy på det høyeste. Forutsatt fundamentering på fast fjell vil en slik dam koste et sted mellom 2,0-2,5 mill. kr. I tillegg vil eksisterende dam måtte få en mindre ombygging avhengig av hvilken vannstand som blir bestemt innenfor dammen.

Et fullstendig stengsel mellom Tesse og Ostjønnen mener vi dessuten er uheldig av hensyn til fiskens vandring og utveksling av vann deler av året. Vi viser her bl.a. til uttalelsen fra eierne av Storvikgårdene i Vågå som legger vekt på gode forhold for fisken. De setter i tillegg pris på at det i dag er mulig å komme mellom Tesse og Ostjønnen i båt ved høye vannstander.

Vi er også redd for at en terskel som praktisk talt avskjærer Ostjønnen fra Tesse vil medføre at vannutskiftningen mellom Ostjønnen og Tesse blir så liten at det kan få uheldige konsekvenser i sommerhalvåret da deler av tilrenningen skjer fra gjødslede jordbruksarealer.

Av hensyn til steinalderboplassene i området nær HRV vil vi tro det er svært galt å bygge en terskel som får en større høyde enn det som får plass i selve kanalen. Boplasser er registrert på begge sider av kanalen og rundt og inntil Ostjønnen.

I lokaldistriktets ønsker om å få Ostjønnen tilbake til mest mulig lik de naturlige forhold har

også en varig senkning av HRV for hele Tesse vært nevnt, for eksempel med 0,8 m som var oppdemningshøyden i 1941. Dette mener vi må være helt urealistisk fordi gevinsten umulig kan stå i forhold til det tapet man da får i magasinolum og kraftproduksjon. Vi nevner at magasinvolumet i de øverste 0,8 m av Tessemagasinet er ca. 10 mill. m³ tilsvarende en kraftproduksjon på ca. 15 GWh/år.

GLB har i løpet av sommeren fotografert Ostjønnenområdet ved forskjellige vannstander for å vise hvordan området visuelt tar seg ut. Noen bilder vedlegges som illustrasjon til vår beskrivelse.

Vi kan ikke se at det er nødvendig med ytterligere konsekvensutredning av mer omfattende art for å ta stilling til vårt forslag. Vi har allerede rådført oss med representanter for noen av de mest berørte interessene som fisk og kulturminner og vi regner med at deres faglige uttalelser nå vil gi NVE godt grunnlag for en snarlig sluttbehandling av GLBs søknad."

Lom kommune uttaler i brev av 13. august 1998 blant annet følgende:

"Så langt har forholdet til kulturminne i området vore sett på som eit hinder for dei tiltaka som Garmo gredeutval har foreslege. Fylkeskonservator Harald Jacobsen har på telefon gjeve uttrykk for at dei berørte kulturminna kan frigjevast. Det tyder i praksis at kulturminna lenger ikkje er til hinder for at tiltaket kan gjennomførast.

Vi viser derfor til våre tidlegare vedtak og uttaler, og ber NVE om å innhente uttale frå Vårdalen grunneigarlag, Fylkesmannen si miljøvernnavdeling og Fylkeskonservatoren i Oppland om tiltak ved Ostjønnen, før NVE sluttbehandlar saka.

Vi vil på nytt framheve den dramatiske nedgangen i fiskeproduksjonen på Tesse (frå 7 kg/ha til 2,5 kg/ha) som følgje av reguleringane (Tesse og Veoverføringa). Vi vil understreke at dette har både økonomiske og økologiske konsekvensar. GLB bør så langt det er praktisk mogleg påleggjast avbøtande tiltak som t.d. restaurering av gytebekkar. Det har og kome fram ønskje om å sjå nærare på ei eventuell restaurering av Nordre Elve (tidlegare sideløp til Smådøla), og dersom fiskekunneige støttar eit slikt tiltak bør det gjennomførast – uavhengig av reint økonomiske vurderingar."

Lom kommune v/adv. C. Lund uttaler i brev datert 27. mai 2003 blant annet følgende:

"1. NVEs saksbehandling

1.1 Saksbehandlingstiden

Glommens og Laagens Brukseierforening (heretter GLB) søkte 15. desember 1993 om fornyelse av konsesjonene for Tesse. Reguleringen av Tesse mellom kote 853,90 og 852,40 gitt til AS

Eidefoss 3. februar 1941 - kalt "den lille reguleringen" – utløp 3. februar 1991. Reguleringen av Tesse mellom kote 852,40 og 841,50 gitt til Glommens og Laagens Brukseierforening 26. juli 1941 - kalt "den store reguleringen" - utløp 26. juli 1991 for så vidt gjelder de private falleierne. Reguleringssaksasjonen for denne reguleringen er gitt uten tidsbegrensning for de kommunale falleierne.

Av dette fremgår at GLBs konsesjonssøknad er datert vel to år etter at konsesjonene var løpt ut.

GLB har siden konsesjonene løp ut drevet på midlertidig konsesjon. Av saksdokumentene fremgår at søknaden om midlertidig reguleringssaksasjon ble sendt kort tid før konsesjonene løp ut, jf. brev 11. oktober 1990. I brev fra Olje- og energidepartementet 22. oktober 1990 heter det i annet avsnitt følgende:

"Departementet gir herved tillatelse til at Glommens og Laagens Brukseierforening, AS Eidefoss, Borregaard Industrier Ltd samt Hafslund Nycomed AS midlertidig kan fortsette reguleringen av både den såkalte lille Tesse-regulering og den store Tesse-regulering etter utløpet av konsesjonsperiodens slutt og frem til konsesjonsspørsmålet er avgjort."

Kommunen avga høringsuttalelse til konsesjonssøknaden 26. januar 1995, jf. kommunestyresak 7/95. Synfaring med regulantene, NVE, Lom og Vågå kommune samt berørte brukerinteresser ble avholdt 11. oktober 1996, og etter oppfordring fra NVE innkom kommunen med en tilleggsuttalelse 19. desember 1996. Tilleggsuttalelsen fokuserer særlig på forholdene rundt Ostjønnen.

Etter tilleggsuttalelsen hørte ikke kommunen noe mer verken fra regulantene eller fra NVE. I brev 27. august 1997 etterlyste kommunen en orientering fra NVE om den videre saksbehandling. Konkret ble det bedt om en oversikt over følgende:

1. Saksbehandlingen så langt
2. Kva for handsaming NVE vil gje spørsmåla som gjeld Ostjønnen
3. Når NVE vil ha ferdig sin innstilling overfor Olje- og energidepartementet
4. Når saka ventelig kan kome opp til behandling i Stortinget"

Anmodningen ble ikke besvart og kommunen purret NVE igjen i brev 24. oktober 1997. I brev 4. november samme år bekrefter NVE å ha mottatt de to brevene fra kommunen:

"Vi bekrefter herved at vi har mottatt de ovenfor nevnte brevene. På grunn av sterkt presset arbeidssituasjon har vi dessverre ikke anledning til å gi noe nærmere svar på Deres henvendelser i *inneværende år*" (understreket her).

Kommunen fikk imidlertid heller ikke noe svar, verken i 1998, 1999 eller i 2000, til tross for at saken ble purret muntlig fra kommunen. På vegne av Lom kommune, sendte undertegnede et brev 9. oktober 2000, hvor det ble varslet at kommunen ville holde NVE ansvarlig dersom kommunen skulle lide rettsstap på grunn av den sene saksbehandlingen. På vegne av Lom kommune ble det bedt om et snarlig møte med NVE.

NVE besvarte aldri denne henvendelsen. Etter gjentatte muntlige purringer, gjentok kommunen sin anmodning om et møte i brev 12. mars 2001. Heller ikke denne henvendelsen ble besvart.

Først to år senere mottar kommunen et brev fra NVE, datert 7. februar 2003. Her heter det:

"Vi har nå startet sluttbehandlingen av konsesjonssøknaden. Vi tar sikte på å sende vårt svar til Olje- og energidepartementet i løpet av mai måned."

I brevet redegjøres det for årsakene til den sene saksbehandlingen. Av brevet fremgår bl.a.:

"Konsesjonsbehandlingen av Tesse har trukket i langdrag. Det skyldes *først og fremst* en presset arbeidssituasjon i NVE. I tillegg ble det på grunn av de spesielle forholdene i området åpnet for en del tilleggsuttalelser for å få et best mulig grunnlag for den videre saksbehandlingen. Det er særlig forholdene rundt Ostjønnin som var tema for de siste uttalelsene. Den siste uttalelsen mottok vi 19. februar 1997 og i slutten av oktober samme år mottok vi de siste kommentarene til uttalelsen fra Glommens og Laagens Brukesseierforening. Vi mener at vi nå har et godt grunnlag for å sluttbehandle konsesjonssøknaden".

Det er nå 12 år siden konsesjonene løp ut. NVE bekrefter i ovennevnte brev at det ikke har skjedd noe som helst i saken på nær 5 år. Som det vil fremgå nedenfor, har ikke kommunen fått oversendt GLBs kommentarer til tilleggsuttalelsen før nå. Kommunen stiller seg sterkt kritisk til en slik saksbehandling.

1.2 NVEs veilednings- og informasjonsplikt

Etter anmodning fra kommunen, ble det avholdt et møte mellom Lom kommune og NVE 26. mars 2003. På møtet kommenterte kommunen den manglende oversendelsen av GLBs skriftlige kommentarer til kommunens krav.

Lom kommune finner det meget beklagelig at dokumentene ikke tidligere er oversendt kommunen. Det vises i denne sammenheng til at kommunen i brev 27. august 1997, etter at konsesjonæren hadde innkommet med sine første kommentarer, etterlyste en orientering fra NVE om den videre saksbehandling. Det hadde i den forbindelse vært naturlig om NVE over-

sendte eller i det minste orienterte om de innkomne uttalelser. Videre ville det vært naturlig om NVE oversendte GLBs kommentarer til kommunens tilleggsuttalelse i forbindelse med NVEs brev til kommunen 4. november 1997 (se over).

Som begrunnelse for at dokumentene ikke tidligere er oversendt ble det i møtet opplyst at NVE i saker om fornyelse og revisjon av konsesjoner rutinemessig inntar en holdning om ikke å oversende til kommunene konsesjonærens kommentarer til de krav som kommunene fremmer. Etter Lom kommunes oppfatning må dette anses som et brudd på alminnelige forvaltningsrettslige prinsipper. NVE har en alminnelig informasjon og veiledningsplikt. Dette er bl.a. nedfelt i forvaltningslovens § 17 siste ledd:

"Partene bør også for øvrig gjøres kjent med opplysninger av vesentlig betydning som det må forutsettes at de har grunnlag og interesse for å uttale seg om, og som parten etter § 18 jfr. § 19 har rett til å gjøre seg kjent med. Ved avveiningen skal legges vekt på om rask avgjørelse er ønskelig og om hensynet til parten er tilstrekkelig varetatt på annen måte, for eksempel ved at han er gjort kjent med retten etter § 18 jfr. § 19 til å se sakens dokumenter."

Ut fra situasjonen i denne sak, kan NVE vanskelig bli hørt med at hensynet til en snarlig saksbehandling kan begrunne at dokumentene ikke skulle sendes til kommunen. Tvert i mot - en rutinemessig og automatisk oversendelse av sentrale dokumenter vil kunne ført til en hurtigere saksbehandling enn den man nå risikerer.

NVE har etter møtet 26. mars 2003 oversendt GLBs uttalelse av 24. oktober 1997. I sistnevnte dokument fremgår at GLBs første kommentarer er datert 23. april 1996. Etter hva jeg kan se fulgte ikke sistnevnte uttalelse med oversendelsen, og jeg må be om at NVE umiddelbart og før befaringen sørger for oversendelse til undertegnede og til Lom kommune.

2. NVE må samordne saken om fornyelse - med en revisjon av konsesjonen for så vidt gjelder de offentlige falleierne

I den store Tessereguleringen deltar både offentlige og private konsesjonærer. Det er kun i forhold til de private falleierne at "den store reguleringen" utløp 26. juli 1991. For de offentlige falleierne løper konsesjonen uten tidsbegrensning.

I kommunens høringsuttalelse er det forutsatt at en revisjon i forhold til de offentlige falleierne først vil være aktuelt fra 2021 (regnet 30 år etter lovendringen i 1992), jf. vassdragsreguleringsloven § 10.

Det er ikke riktig. Som NVE er vel kjent med - ble det i forbindelse med lovendringen i 1992 vedtatt en overgangsbestemmelse hvor

det fremgår at revisjon uansett vil kunne iverksettes dersom det er gått mer enn 50 år fra konsesjon ble meddelt.

I vassdragsreguleringsloven § 10 heter det imidlertid:

"Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Er det gitt flere reguleringskonsesjoner i samme vassdrag til forskjellig tid, kan kortere revisjonstid fastsettes."

Overgangsbestemmelsen fremgår ikke av lov-samlingen. På bakgrunn av ordlyden i vassdragsreguleringsloven § 10 er den misforståelsen som kommunens rådgiver la til grunn vedrørende revisjonstidspunktet forståelig. Det er derfor beklagelig at NVE ikke har gjort forsøk på å oppklare denne misforståelsen.

NVE har vist til at det er kommunene som må ta initiativ og som må kreve revisjon. I et tilfelle som her, hvor den samme konsesjonen skal undergis en fornyelse for så vidt gjelder de private falleierne, er det Lom kommunes oppfatning at det påhviler NVE en særlig informasjonsplikt. Ikke minst gjelder det når NVE erkjenner at den har sett at kommunen har lagt et uriktig tidspunkt til grunn hva gjelder revisjonstidspunktet.

Kommunen påpekte dette i møte 26. mars 2003, og presiserte samtidig at kommunen ønsker å fremme en sak om revisjon av vilkårene. Det eneste fornuftige og praktiske er at fornyessaken og et krav om revisjon blir sett i sammenheng. Etter hva kommunen kjenner til utgjør de private falleiernes andeler nær 80 %.

Når ikke NVE selv har sett et ansvar for å samkjøre de to aktuelle prosessene, vil kommunen herved fremme følgende krav:

Vilkårene i "den store reguleringen" revideres for så vidt gjelder de offentlige falleierne, tilsvarende vilkårene som de private falleierne får i den nye konsesjonen.

3. Kommunens krav - en oversikt

I kommunens høringsuttalelse fra 1995 fremmes bl.a. følgende krav:

- Ny bestemmelse i manøvreringsreglementet om at Tesse-magasinet ikke fylles helt opp før 15. september.
- Pålegg til konsesjonær om å utføre sikrings tiltak (forbygning) på de strekningene både langs magasinet og ved sideelvene der det er graving og utrasing i dag.
- Pålegg til konsesjonær om vedlikehold av både gamle og nye forbygninger.
- Pålegg om at GLB betaler erstatning for de arealene som er gått tapt pga. utrasing og at GBL må legge frem oppgaver over det areal som har rast ut. Hvis partene ikke blir enige om oppgjøret, avgjøres erstatningen ved skjønn.
- Pålegg om fast program for nødvendige tiltak i tilknytning til utsetting av fisk av stede-gen stamme.
- Pålegg til GLB om tilskudd til registrering av aktuelle områder og restaurering av fiske og fangstanlegg i forbindelse med kulturminner.
- Økonomisk kompensasjon i form av
 - Konsesjonsavgifter,
 - Konsesjonskraft i hht. til bestemmelsen i vassdragsreguleringsloven,
 - Næringsfond på 20 mill. kroner, pluss renter.

I høringsuttalelsen påpekes at ved fastsettelsen av størrelsen på fondet må både skadevirkningene og verdien av reguleringen hensyntas. I tillegg fremheves det at det må legges vekt på at Lom kommune tidligere bare har fått beskjedne ytelser for disse reguleringene, og at det ikke tidligere har vært utbetalt noe næringsfond. Næringsfondet bør også reflektere at kommunen ved hjemfall ville hatt krav på inntil en tredjedel av anleggene eller deres verdier.

For både næringsfondet og konsesjonsavgiftene har kommunen krevd at det skal betales renter og renters rente fra 3. februar 1991 og til utbetaling finner sted. Kommunen har fremmet krav om at renten for næringsfondet settes til 14 % p.a. fra 3. februar 1991 til 1. januar 1993 og deretter 8 % rente p.a. For konsesjonsavgiftene må det betales rente av den del av avgiftsbeløpet som måtte overstige de utbetalingene som alt har funnet sted.

I kommunens tilleggsuttalelse fra 19. desember 1996 er det reist følgende tilleggskrav:

1. NVE må sjå til at det vert lagt fram ei grundig vurdering av spørsmålet om Ostjønnen vert omfatta av dei gamle konsesjonane eller ikkje.
2. Dersom Ostjønnen urettmessig er innlemma i reguleringsmagasinet, må saka følgjast opp med ei utvida konsekvensutgreiing for flytting av demning til Tessosen, eller det må søkjast om ny konsesjon for eksisterande oppdemning, der alle berørte brukarinteresser vert trekte med i behandlinga.
3. Sjølv om ein grundig juridisk gjennomgang skulle konkludere med at Ostjønnen er å rekne som ein rettmessig del av Tessemagasinet, vil Lom kommune på det sterkaste oppmode NVE til å vurdere denne delen av det regulerte området på heilt fritt grunnlag. Dette med bakgrunn i den marginale verdien Ostjønnen har som reguleringsmagasin, sett i forhold til store natur- og miljøminneverdiar og beiteområde som går tapt eller vert forringa ved fortsatt oppdemning av området.
4. Lom kommune ber om at det vert lagt fram ei konsekvensutgreiing for bygging av demning- eventuelt treskel- på Tessosen, slik at ein får eit skikkeleg grunnlag for å vurdere

desse forslaga nærare. Lom kommune finn det svært vanskelig å ta stilling til dette kravet fra Garimo grendeutval, før ein får konkretisert kva verknad forslaget vil få for landskap og kulturminneinteresser."

4. *Nærmere om kommunens krav om at det stilles vilkår til GLB om å yte erstatning*

Som det fremgår av kommunens høringsuttalelse fra 1995 er det først og fremst tilløpselvene rundt Tesse som gjør skade ved utgraving og erosjon. Særlig ille er det ved Ilva og Erløkken på Nordsetri og ved Smådøla ved Nåvårsetri. Kommunen har i sin høringsuttalelse vist til at GLB gjennom årene har forsømt de plikter som konsesjonsvilkårene har slått fast, - og mye areal er gått tapt. Kommunen har derfor krevd at GLB må betale erstatning for arealene som er gått tapt, og at det i konsesjonen stilles vilkår om at det blir påstevnet skjønn dersom ikke partene ellers blir enige om oppgjøret. Videre kreves det at GLB må legge frem oppgave over det arealet som er rast ut.

NVE ga i møtet 26. mars 2003 uttrykk for at dette var et forhold mellom kommune og konsesjonær av privat karakter, og at det således ikke ville være et forhold som tilligger NVE å ta opp.

Det er ikke riktig lovforståelse. Det vises til vassdragsreguleringslovens § 16 flg. § 16 nr. 1 som lyder som følger:

"Når vassdragsregulering skal utføres for statens regning, eller når konsesjon til vassdragsregulering er gitt i henhold til denne lov, plikter enhver mot erstatning etter skjønn å avstå den for anlegget nødvendige grunn, bebygd eller ubebygd - herunder innbefattet veigrunn, grus- og stentak, eldre reguleringsanlegg mv. - og å tåle de eiendomsbyrder og finne seg i den skade eller innskrenkning som reguleringen måtte medføre for eiendom eller eiendomsherligheter - alt i overensstemmelse med den plan, som er vedtatt av statsmyndighetene eller fastsatt i konsesjonen."

Poenget er at de utraste områdene ikke tidligere er erstattet. Å pålegge GLB å erstatte også disse områdene er et spørsmål som det er naturlig at medtas i den nye konsesjonen.

5. *Kommunens krav om nye økonomiske vilkår - særlig om virkningstidspunktet*

5.1 *Konsesjonsavgiftene*

Som det fremgår av kommunens høringsuttalelse har kommunen forutsatt at kommunen ikke blir skadelidende som følge av at søknad først ble sendt etter at konsesjonene er løpt ut og på grunn av den lange saksbehandlingstiden. Det innebærer at de nye konsesjonsvilkårene blir gjort gjeldende fra 3. februar 1991. Dette er i tråd med hva departementet har lagt til grunn

for den midlertidige tillatelsen, jf. brev 22. oktober 1990, tredje og fjerde avsnitt:

"Reguleringen skal skje i henhold til dagens vilkår.

Departementet vil presisere at de endrede vilkår som eventuelt gis i tilfelle av fortsatt konsesjon likevel vil bli gjort gjeldende fra utgangen av någjeldende konsesjonsperioders slutt."

Kommunens krav om virkningstid har støtte i loven, lovens forarbeider og i praksis.

For så vidt gjelder konsesjonsavgiftene forutsetter kommunen at satsen settes til maksimalsats pr. 1991, med påfølgende indeksjustering, i tråd med gjeldende lov og forskriftsverk. For den store Tesse-reguleringen som i 1991 hadde en sats over maksimalsats, forutsetter kommunen at dagens satser videreføres.

I forskriften fra 1988 (kgl.res. 4. desember 1987 § 6) er det fastsatt en generell maksimalsats for avgiftene til kommunene på 30 kr pr. nat.hk. Konsesjonsavgiftene som Lom kommune mottar fra "den lille reguleringen" utgjør i dag 35,41 kr pr. nat.hk. (for en mindre del av denne er satsen 14,16 kr pr. nat.hk.), mens avgiftene fra "den store reguleringen" utgjør 42, 49 kr pr. nat.hk. At satsene ligger over maksimalsats har sammenheng med at departementet i forbindelse med lovrevisjonen i 1984 foretok en oppjustering av avgiftene, og at det deretter er foretatt justeringer etter Statistisk sentralbyrås konsumprisindeks hvert 5. år i henhold til forskriftene § 3.

Når det gjelder kommunens krav om at avgiftssatsen videreføres for den store Tesse-reguleringen, vises til departementets uttalelser om at maksimalsatsen ikke anses som noe øvre tak i revisjonssakene. Forutsetningen om at revisjonen skulle sikre at konsesjonsavgiftene beholdt sin kjøpekraft, gjør seg like sterkt gjeldende i en sak om fornyelse, slik som i nærværende tilfelle. I tillegg kommer at de offentlige konsesjonærer - som har evigvarende konsesjoner fortsatt vil måtte betale kr 42,49 pr. nat.hk., tilsvarende gjeldende satser. Lom kommune kan vanskelig se at det kan finnes relevante argumenter for at de private konsesjonærer skal betale en lavere sats enn hva de offentlige falleierne gjør - utelukkende som følge av at konsesjonene har løpt ut for de private del.

5.2 *Næringsfond/verdien av de hjemfalte anlegg*

Når det gjelder næringsfond vises til kommunens høringsuttalelse 26. januar 1995, hvor det er fremmet et krav om 20 mill. kr - med renter og renters rente fra 1991.

Kommunen er ikke tidligere tildelt næringsfond i forbindelse med de gamle reguleringskonsesjonene. Dersom det hadde vært på tale om en helt ny regulering i dag, er det hevet over tvil at det ville bli stilt vilkår om næringsfond.

Næringsfondet blir å fastsette på grunnlag av skadevirkningene som reguleringene representerer og de verdier som genereres. I nærværende sak må det i tillegg tas hensyn til at kommunen - dersom staten gir avkall på sin hjemfallsrett - også går glipp av sin rettmessige tredjedel av de verdier som skulle ha hjemfalt.

Selv om det er gått en tid siden verdiberegningen for Tessemagasinet ble foretatt, antar kommunen at de priser og forutsetninger som er lagt til grunn - representerer et nøkternt anslag for verdien av anleggene - ut fra dagens observerte prisnivå.

På bakgrunn av den praksis som har utviklet seg etter kommunens høringsuttalelse, må det legges til grunn at kommunen ikke vil bli tilkjent renter. Et alternativ til at det beregnes renter vil være at beløpet oppjusteres på bakgrunn av den tid som er forløpt. Det vises i denne forbindelse til Stortingsforhandling nr. 21 (1998-1999) s. 2179 flg. vedr. ny konsesjon for Osen-reguleringen hvor det bl.a. fremgår:

"Det måtte altså gå nesten 21 år før saken kom til Stortinget. Komiteen vil presisere at en så lang behandlingstid på hjemfallssaker må unngås i fremtiden.

Det som er noe utrolig er at det går an å drive et kraftanlegg i over 20 år uten formell konsesjon. Men som sagt nå er altså saken her.

Da Glommens og Laagens Brukseierforening fikk konsesjon i 1928 ble det ikke stilt krav om næringsfond. Osenreguleringen gir en ikke uvesentlig kraftøkning som er stilt til disposisjon for kraftproduksjon. Denne reguleringen har i løpet av 70 år ført til skader og ulemper både på natur og delvis eiendom, som igjen har ført til redusert næringsvirksomhet og tap av inntekter. At saken har tatt så lang tid, bør også vektlegges med hensyn til tap av inntekter til kommunen."

(understreket her).

Også i Otravassdraget - som er den siste fornyelsessaken som har vært forelagt Stortinget, er det lagt vekt på tidsaspektet ved fastsettelsen av næringsfondet. Her heter det i Innst.S. nr. 124 (2002-2003):

"Fleirtallet viser til at storleiken på næringsfondet er inngående drøfta både i NVE si innstilling og i proposisjonen. Fleirtallet viser til at NVE i sin tilråding og departementet i sitt framlegg går inn for at det vert gitt næringsfond i tillegg til konsesjonsavgiftene. Departementet uttalar at storleiken på næringsfondet er svært høgt samanlikna med andre søknader om fornying av konsesjonar. Fleirtallet har merka seg at konsesjonane gjekk ut i 1987, og gir mellom anna av den grunn tilslutning til at det blir tildelt næringsfond på 39 mill. kroner, med forde-

lingsnøkkel slik departementet har gjort framlegg om".

En indeksjustering av kravet på 20 mill. fra 1991 gir et næringsfond på om lag 26 mill. kr i 2003. På bakgrunn av den lange saksbehandlingstiden i NVE har imidlertid de private konsesjonærer og GLB oppnådd en solid rentebesparelse. Kommunen mener på denne bakgrunn at det er rimelig at næringsfondet økes tilsvarende hva en rentetilføring basert på 12 mnd. Nibor rente i perioden 1991-2003 tilsier, og krever at næringsfondet settes til 46,5 mill. kroner.

5.3 Konsesjonskraft

Også når det gjelder konsesjonskraft er det forutsatt at plikten til å levere konsesjonskraft videreføres ved en ny konsesjon, jf. vassdragsreguleringsloven § 12 nr. 15 hvor det fremgår at det skal settes vilkår om konsesjonskraft avståelse.

Fordi søknaden om ny konsesjon for den store reguleringen ikke berører de offentlige falleierne, forutsetter kommunen at man i det videre vil måtte operere med to prisregimer: - For så vidt gjelder den lille reguleringen samt de private falleierne i den store reguleringen vil prisen bli fastsatt av departementet (gjennomsnittlig selvkost), mens for de offentlige falleierne i den store reguleringen skal prisen fastsettes på grunnlag av individuell selvkost.

Kommunen er som følge av den midlertidige konsesjonen hittil avregnet på grunnlag av individuell selvkost, jf. vassdragsreguleringsloven slik den lød før lovgivningen 10. april 1959. Lom kommune forutsetter - i tråd med hva også departementet har lagt til grunn, at det vil skje et etteroppgjør mellom partene, hvor det også beregnes renter på differansen mellom individuell selvkost og den departementsfastsatte prisen.

6. Særlig om Ostjønnen

Som det fremgår over, har kommunen fremmet krav om en grundig juridisk utredning om hvorvidt Ostjønnen har vært med i planene for reguleringen.

NVE uttalte på møtet 26. mars 2003 at i og med at dammen lå der den lå, måtte en ta det for gitt at Ostjønnen har vært en del av reguleringen helt fra starten av. Lom kommune kan ikke uten videre dele denne oppfatningen. Kommunen ber opplyst om det fra NVEs side er gjort noen undersøkelser overhodet, eksempelvis å skaffe til veie plantegninger fra konsesjonssøknaden.

I GLBs tilleggsuttalelse datert 24. oktober 1997, som kommunen først mottok etter møtet med NVE i mars/april 2003, opplyses at F.M 11 var borte allerede i 1942. Kommunen antar at det vil kunne finnes opplysninger av interesse på plantegningene.

Kommunen har påpekt at Ostjønnen ligger lavere enn Tesse, og årsaken til at Ostjønnen er blitt en del av magasinet, skyldes først og fremst

at det er sprengt en kanal mellom Tesse og Ostjønnen. Det kan ikke uten videre legges til grunn at alle tiltak er gjort med grunnlag i en tilatelse. Erfaringer fra andre saker, viser at man ikke nødvendigvis var like strenge mht. til slike forhold tidligere.

7. Synfaring - videre fremdrift

Kommunen har fra første stund påpekt behovet for en befaring. NVE befarte anlegget i 1996, men det var med andre saksansvarlige enn i dag. På bakgrunn av den tid som er gått – er kommunen av den oppfatning at en befaring er strengt nødvendig for at NVE skal få det nødvendige grunnlaget for å vurdere skadevirkningene, herunder kravet om erstatning for utrasing og pålegg til konsesjonær om forbygning og sikringstiltak. En befaring er også nødvendig for at NVE skal kunne ta stilling til kommunens krav til endringer i manøvreringsreglement.”

Lom kommune v/adv. C. Lund uttaler i brev datert 19. juni 2003 blant annet følgende:

”1. Saksbehandlingstiden

NVE opplyste under befaringen i Lom 2. juni 2003 at NVE tok sikte på å sluttbehandle saken vedr. søknad om ny reguleringskonsesjon før sommerferien.

Lom kommune er tilfreds med at NVE nå omsider tar sikte på en sluttbehandling av saken. Kommunen vil likevel reise spørsmål ved NVE's fremdriftsplan. Etter at saken har ligget uten aktivitet i mer enn 6 år, synes det nå som at saken skal behandles og avgjøres i NVE på rekordtid. Lom kommune forutsetter at saken undergis en grundig saksbehandling og at det settes av den nødvendige tid for å få avklart de spørsmål som er reist i brev herfra 27. mai 2003, herunder spørsmål om revisjon av vilkårene for de offentlige eierne (se nedenfor).

2. NVE må samordne saken om fornyelse - med en revisjon av konsesjonen for så vidt gjelder de offentlige falleierne

Som påpekt i brev 27. mai 2003 deltar både offentlige og private konsesjonærer i den store Tessereguleringen. Det er kun i forhold til de private falleierne at "den store reguleringen" utløp 26. juli 1991. For de offentlige falleierne løper konsesjonen uten tidsbegrensning.

Lom kommune har fremmet krav om at vilkårene i "den store reguleringen" revideres for så vidt gjelder de offentlige falleierne, tilsvarende vilkårene som de private falleierne vil få i den nye konsesjonen.

(I brev 27. mai 2003 har jeg kommet i skade for å skrive at de private falleierne andeler utgjør om lag 80 %. Det skal være omvendt – de offentlige konsesjonærene utgjør vel 80 %. Dette har imidlertid ikke hatt betydning for kommu-

nens krav om revisjon av vilkårene for de offentlige eierne).

3. Kommunens krav

For en oversikt over kommunens krav vises til brev 27. mai 2003.

3.1 Erosjon – utbedringer og vedlikehold:

Lom kommune har i sin høringsuttalelse av 1995 fremmet krav om

- Ny bestemmelse i manøvreringsreglementet om at Tesse-magasinet ikke fylles helt opp før 15. september.
- Pålegg til konsesjonær om å utføre sikrings tiltak (forbygning) på de strekningene både langs magasinet og ved sideelvene der det er graving og utrasing i dag.
- Pålegg til konsesjonær om vedlikehold av både gamle og nye forbygninger.
- På befaringen 2. juni ble det klart at det særlig i Vassenden ved utløpet av Ilva var store erosjonsskader. Likeledes er det store erosjonsskader i Smådøla ved at elven har gravd seg igjennom forbygningen og inn på dyrka mark.

Vassenden:

De store erosjonsskadene ved utløpet av Ilva i Vassenden skal etter det opplyste ha oppstått på 1960-tallet. Dette har bl.a. medført at brua over Ilva er flyttet tre ganger oppover elva. Erosjonsskadene skal ha økt i omfang i forbindelse med overføring av Veo.

Vedlagt følger bilder fra befaringen 2. juni 2003 som viser hvor brua tidligere sto og hvilke store områder som er rast ut.

GLB's representanter opplyste under befaringen at det skal ha blitt inngått en privatrettslig avtale enten med grunneier eller med en bruksrettsberettiget (GLB var usikker på hvem som var avtalepart) om erstatning for (deler av?) det utraste området. Videre ble det hevdet at skadene som nå har oppstått er irreversible – og at det ikke lar seg gjøre med utbedringer.

Erosjonsskadene ved Ilva er etter kommunens oppfatning så omfattende at de berører allmenne interesser. Skader av dette omfang kan derfor ikke anses kompensert ved privatrettslige avtaler med én berørt grunneier eller bruksberettiget. Videre er det usikkert om erstatningen omfatter hele det utraste område i forhold til samtlige bruksberettigede i området.

Konsesjonsmyndighetene er i fornyelsessaker og i revisjonssaker gitt en anledning til å se på miljøulempene på fritt grunnlag. Lom kommune kan ikke uten videre akseptere en påstand om at erosjonsskadene ikke kan utbedres og ber om at det i konsesjonsvilkårene inntas en bestemmelse som pålegger konsesjonær å utrede mulighet for å utbedre erosjonsskadene ved utløpet av Vassenden, eksempelvis med større stein enn den som i dag finnes ved selve utløpet.

Etter at konsesjonen løp ut har GLB foretatt en del forbygninger i og langs elva. Det er imidlertid et problem at forbygningsarbeidet kom så sent i gang. Under befaringen ble det dokumentert at det vil være behov for vedvarende vedlikeholdsarbeider oppover i elva (i alle fall til der bro er i dag). Lom kommune forutsetter at det inntas en bestemmelse om dette i konsesjonsvilkårene.

Smådøla:

Også i og ved utløpet av Smådøla ble det dokumentert store erosjonsskader. GLB har tidligere gjort forsøk på forbygninger i elva, men disse er rast ut og elva har etablert et nytt løp, noe som har medført utrasing av dyrka mark langs elva.

Dette understreker etter Lom kommunes oppfatning behovet for at det i konsesjonen fastsettes vilkår om en forpliktelse for GLB til utbedringer av erosjonsskader. I og med Veooverføringen må det antas at erosjonsskadene vil fortsette også etter at forbygningene er etablert (på ny). Lom kommune forutsetter følgelig at det også etableres en forpliktelse for GLB til vedvarende vedlikehold.

I forhold til erstatning for utraste områder vises til brev 27. mai 2003.

Under befaringen ble det fra GLB's side påpekt at dyrkinga av dette området har skjedd etter reguleringen, og at det således ikke kan påregnes erstatning for områdene med dyrka mark som nå er rast ut.

Lom kommune deler ikke dette synspunktet. På befaringen var det synlig at det har vært en tilfredsstillende randzone med bl.a. kratt og lignende fra det oppdyrkede området mot Tesse og Smådøla.

Ostjønnen:

Forholdene rundt Ostjønnen ble tatt opp i kommunens tilleggsuttalelse fra 1996. Under befaringen ble ulike tiltak diskutert.

Slik Lom kommune ser det, vil et tiltak som innebærer en terskel i hele områdets lengde fremstå som et nytt og betydelig inngrep. Lom kommune foretrekker følgelig et tiltak som innebærer at den gamle kanalen tettes. Slik kommunen forstår det er dette også i tråd med hva de berørte grunneiere og bruksberettigede i kommunen ønsker.

3.2 Fiske

I kommunens høringsuttalelse er det stillet krav om:

- Pålegg om fast program for nødvendige tiltak i tilknytning til utsetting av fisk av stedegen stamme.
- Pålegg til GLB om tilskudd til registrering av aktuelle områder og restaurering av fiske og fangstanlegg i forbindelse med kulturminner.

I de senere år er det etter det opplyste kun satt ut stedege fisk. Lom kommune er tilfreds med dette, men ser det som svært viktig at det settes vilkår om at GLB må gjennomføre tiltak for å få opp grunnlaget for fiske i Tesse. Under befaringen ble det fra GLB's side erkjent at reguleringen har og vil føre til redusert fiske. Dersom det er slik at næringsgrunnlaget for fisken i Tesse vil bli ytterligere redusert ved fortsatt regulering, vil Lom kommune reise spørsmål om den erstatning som i sin tid ble ytet har tatt høyde for dette faktum.

4. Økonomiske kompensasjonsordninger

Lom kommune har i sin høringsuttalelse fra 1995 krevd økonomisk kompensasjon i form av:

- Konsesjonsavgifter,
- Konsesjonskraft i hht. til bestemmelsen i vassdragsreguleringsloven,
- Næringsfond på 20 mill. kroner, pluss renter.

I høringsuttalelsen påpekes at ved fastsettelsen av størrelsen på fondet må både skadevirkningene og verdien av reguleringen hensyntas. I tillegg fremheves det at det må legges vekt på at Lom kommune tidligere bare har fått beskjedne ytelser for disse reguleringene, og at det ikke tidligere har vært utbetalt noe næringsfond. Næringsfondet bør også reflektere at kommunen ved hjemfall ville hatt krav på inntil en tredjedel av anleggene eller deres verdier.

For både næringsfondet og konsesjonsavgiftene har kommunen krevd at det skal betales renter og renters rente fra 3. februar 1991 og til utbetaling finner sted. For konsesjonsavgiftene må det betales rente av den del av avgiftsbeløpet som måtte overstige de utbetalingene som alt har funnet sted.

Når det gjelder virkningstidspunktet er dette nærmere utdypet i brev 27. mai 2003. Videre er også kravet om næringsfond justert i forhold til den tid som er gått siden kravet ble fremsatt i 1995.

5. Krav om revisjon av vilkårene for så vidt gjelder de offentlige konsesjonærene

Generelt

For "den store Tessereguleringen" er situasjonen den at konsesjonen er løpt ut for så vidt gjelder de private konsesjonærer. For disse er det tale om en søknad om fornyelse av konsesjon. For de offentlige konsesjonærene er det tale om en revisjonssak.

Lom kommune krever de samme vilkår i revisjonssaken som i fornyelsessaken.

Lom kommune er kjent med at NVE og Olje- og energidepartementet har gitt uttrykk for en langt mer restriktiv holdning til revisjonssakene, hvor så vel krav om miljøforbedrende tiltak som økonomiske kompensasjonsordninger gjennomgående blir avvist.

Lom kommune er uenig i at forarbeidene til lovendringen i 1992 gir grunnlag for en slik forskjellsbehandling som NVE og departementet synes å legge opp til. Lom kommune deler således ikke den rettsoppfatningen som NVE søker å bygge sin praksis i disse sakene på, og viser i denne forbindelse til *vedlagte* brev fra kommunene i Vinstravassdraget 11. april 2003. Lom kommune deler fullt ut de synspunkter som kommunene i Vinstravassdraget gjør gjeldende for så vidt gjelder adgangen til å revidere de økonomiske vilkårene samt også å ilegge nye vilkår.

Etter Lom kommunes oppfatning fremstår forskjellsbehandlingen mellom fornyelses- og revisjonssaken som tilfeldig, og NVE og departementets utlegging av regelverket vil antagelig også være i strid med EØS-avtalen. Det vises i denne forbindelse til ESA's uttalelse av 20. februar 2002 om at reglene om ulik konsesjonstid for hhv. offentlige og private konsesjonærer i industrikonsesjonsloven av 14. desember 1917 representerer et brudd på EØS avtalens artikkel 31 og 40.

Situasjonen i vårt tilfelle er at konsekvensen av ulik konsesjonstid gir grunnlag for ulike vilkår. Dette innebærer en forskjellsbehandling av de ulike konsesjonærer imellom, men også i forhold til de berørte kommuner. I nærværende sak settes spørsmålet om grunnlaget for forskjellsbehandlingen av fornyessakene og revisjonssakene ytterligere på spissen. Det er over tid etablert en fast praksis for opprettelse av næringsfond i alle nye konsesjoner av en viss størrelse. Konsekvensen av konsesjonsmyndighetens vegring mot nye vilkår i revisjonssammenheng vil i nærværende tilfelle bety at det må etableres ulike vilkår og dermed forpliktelser for henholdsvis de private og offentlige konsesjonærer. Og det selv om det er tale om ett og samme vassdrag.

5.2 Revisjon – Store Tesse-reguleringen

I tilknytning til en revisjon av vilkårene i den store Tesse-reguleringen vil Lom kommune spesielt fremheve at erosjonsskadene i Vassenden og i Smådøla ikke var forutsett. Som GLB bekreftet under befaringen oppsto ikke de store erosjonsskadene før på 60-tallet, som en direkte følge av Veoverføringen.

Det kunne reises spørsmål om dette er forhold som må tas opp i tilknytning til en revisjon av Veokonsesjonen. Men i og med at erosjonsskadene det her er tale om er i og rundt Tesse, vil det være korrekt at dette er et forhold som tas opp i tilknytning til revisjon av konsesjonsvilkårene for store Tessereguleringen.

Det må være hevet over enhver tvil at erosjonsskadene og det visuelle inntrykk av området på vår/forsommer da reguleringssonen vises som et markert sår i landskapet har hatt negativ betydning for Tesse i rekreasjons- og

turistsammenheng. Kravet om næringsfond må sees i denne sammenheng. Lom kommune forutsetter at vilkåret om næringsfond også vil gjelde i forhold til de offentlige konsesjonærene."

Uttalelsene fra Lom kommune v/adv. Caroline Lund har vært forelagt GLB. GLB har i e-post av 4. juli 2003 uttalt at de ikke ser det som nødvendig å kommentere de to siste uttalelsene.

NVE'S MERKNADER

Innledning

Glommens og Laagens Brukseierforening (GLB) søker (15.12.1993) både om at staten frafaller sin hjemfallsrett og om ny konsesjon iht. vassdragsreguleringsloven for:

- Reguleringen av Tesse mellom kotene 853,90 og 852,40. Dette er den såkalte "lille Tessereguleringen" med utløpsdato 03.02.1991 for samtlige deltagere i reguleringen.
- Reguleringen av Tesse mellom kotene 852,40 og 841,50. Dette kalles den "store Tessereguleringen", gitt til GLB 26.07.1941. For de private falleiere har konsesjonen løpt ut, mens de offentlige deltagerne har konsesjon gitt uten tidsbegrensning.

Når ikke annet er sagt refererer kotehøyden seg til NVEs vassdragsnivellement L. Nr. 125. Dette lokale høydesystemet adskiller seg fra Statens Kartverks Normal Null 1954 (NN 1954) ved at det ligger 0,274 m lavere. Referert til NN 1954 blir derfor HRV=854,17 moh. og LRV=841,77 moh.

De tidligere konsesjonene ble stadfestet i en felles kgl.res. av 20.08.1948 der det også ble fastsatt et felles manøvreringsreglement. Det søkes nå om best mulig samordning av de to Tessereguleringene med GLB som framtidig konsesjonær.

GLB søker om konsesjon uten tidsbegrensning for samtlige deltagere.

Konsesjonen for den "lille Tessereguleringen" løp ut for samtlige deltagere, og for disse deltagerne skal det foretas en ny vurdering etter vassdragsreguleringsloven § 8.

For den "store Tessereguleringen" har konsesjonen kun løpt ut for de private falleierne, og det er bare for disse falleierne at konsesjonen skal vurderes på nytt. De offentlige deltagerne i den "store Tessereguleringen" har konsesjon på ubegrenset tid.

Tidligere innsendte separate søknader fra A/S Eidefoss datert 21.04.1989 og fra GLB datert 25.04.1989 er trukket tilbake.

Departementet har i brev av 22.10.1990 gitt tillatelse til midlertidig å fortsette reguleringen av Tesse inntil konsesjonssøknaden er avgjort.

Historikk

Den 3. februar 1941 fikk A/S Eidefoss tillatelse til å regulere Tesse mellom kotene 853,90 og 852,40. Den reguleringen som senere er blitt hetende den "lille Tessereguleringen", besto i 0,8 m oppdemning og 0,7 m senking. Den 26. juli 1941 fikk GLB reguleringsstillatelse til den "store Tessereguleringen" som gjalt ytterligere senking av Tesse fra kote 852,40 til kote 841,50.

Ved kgl.res. av 20. august 1948 ble både den "lille" og den "store" Tessereguleringen stadfestet i medhold av restitusjonsloven av 15.11.1946. Myndighetene forsøkte den gang å få sammenføyd reguleringene, men begge regulantene motsatte seg dette under henvisning til at dette ville medføre nytt rettsgrunnlag overfor grunneierne og utløse nytt skjønn. Det ble imidlertid fastlagt et felles manøvreringsreglement for de to konsesjonene, og i alle år har driften av magasinet foregått som om det var en regulering.

Tessemagasinet (ca. 130 mill. m³) utgjorde ca. 109 % av midlere årlig tilløp. Mulighetene for å utnytte denne overreguleringen til særskilt tørrårssikring var beskjedne, og det ble derfor lett etter overføringsmuligheter for å bringe mer vann til Tesse. En slik mulighet fantes i Veovassdraget. Ved kgl.res. av 22. april 1960 fikk A/S Eidefoss konsesjon for overføring av inntil 20 m³/s fra Veo til Tesse.

Ved kgl.res. av 21. oktober 1983 ble konsesjonen for overføring av Veo overført til GLB. Overføringen av Veo var beregnet å utgjøre ca. 121 mill. m³ i middel pr. år. Netto overført vannmengde har senere vært noe lavere. Tessemagasinet størrelse etter overføringen utgjør ca. 58 % av midlere årlig tilløp til magasinet. Reglementet for Tessereguleringen ble ikke endret som følge av overføringen.

Teknisk beskrivelse

Nedbørfeltene ligger i et nedbørfattig distrikt med gjennomsnittlig spesifikt avløp på 15-22 l/s km². Det største avløpet finnes i de høyestliggende områdene lengst vest i Smådøla og Veo. Her er det også avløp fra breer som sikrer magasinutfyllingen i tørre og varme år.

Basert på registreringer i perioden 1964 - 92, gjelder følgende hydrologiske data for Tessereguleringen:

Sjøareal ved HRV	ca. 13 km ²
Nedbørfelt til Tesse	225 km ²
Midlere årlig avrenning	125 mill. m ³
Gjennomsnittlig vannføring	3,96 m ³ /s
Spesifikt avløp	17,6 l/s km ²
Overført felt fra Veo	155 km ²
Midlere årlig overført vannmengde (målt)	100 mill. m ³
Gjennomsnittlig overført vannføring	3,17 m ³ /s
Spesifikt avløp	20,5 l/s km ²

Totaltilsaget til Tesse, beregnet ut fra målt avløp i perioden 1964 - 92 er ca. 225 mill. m³/år.

Den fysiske referansen for Tessereguleringen er et fastmerke, FM 12 - 854,724 moh., på en holme i nordenden av vannet. Oppdemningen av Tesse ble foretatt ved at A/S Eidefoss i 1941 bygde en enkel nåledam med betongfundamenter. Dammen med kjørebri ble helt ombygd i 1978 av GLB og er i dag i god stand.

Senkingen av Tesse foregår gjennom en 6 m² tappetunnel som samtidig er øvre del av driftstunnelen til Øvre Tessa kraftverk.

Tessereguleringen utnyttes i tilsammen 13 kraftverk fordelt på 9 falleiere som alle er medlemmer i GLB. Midlere energiekvivalent for disse kraftverkene er tilsammen 1 540 kWh/m³.

De nærmeste kraftverkene som nytter vannet fra Tesse er de tre verkene til A/S Eidefoss som utnytter 480,3 m fall i Tessa elv mellom Tesse og Vågavatnet. Nesten 70 % av fallutnyttelsen skjer i disse verkene.

Den delen av Tesse som ligger like innenfor reguleringsdammen ved Oksfossen er på offentlige kart kalt både "Lonin" og "Ostjønnen". Vi bruker heretter navnet Ostjønnen. Ostjønnen lå før reguleringen litt lavere enn Tesse. For å sikre tilstrekkelig tappekapasitet gjennom Ostjønnen og fram til luken i dammen laget AS Eidefoss i 1941 en 30-40 m lang kanal mellom Tesse og Ostjønnen. I 1943 gjennomførte GLB den "store Tessereguleringen" med ytterligere 10,9 m senking, og fra da av ble alt vannet tappet gjennom en tunnel fra det nye senkingsnivået.

Etter at tappetunnelen ble tatt i bruk, går vannstrømmen det meste av tiden fra Ostjønnen og inn i Tesse. Senkingen av Tesse og den nevnte kanaliseringen medfører sannsynligvis at Ostjønnen i dag ikke har samme vannstand som opprinnelige i den tiden Tesse ikke når opp i kanalen. Dette lar seg imidlertid ikke rekonstruere i dag fordi det mangler detaljmålinger fra situasjonen før reguleringen tok til.

Tappingen av Tesse starter i siste halvdel av oktober og varer fram til magasinet er tømt i løpet av april. Forholdene i nedslagsfeltet med snømengder,

temperatur og nedbørforhold avgjør så hvor raskt oppfyllingen går. De fleste år er Tesse fylt opp til 1 m under HRV i begynnelsen av august og helt fylt ved utgangen av samme måned.

Sammendrag av uttalelsene:

Vågå kommune rår til at det blir gitt konsesjon slik GLB søker om. Kommunen mener at konsesjonsvilkårene må utformes slik at skadevirkningene blir minst mulige. Kommunen uttaler at det bør vurderes om Ostjønnen skal tas ut av reguleringen. Kommunen uttaler videre at det bør legges frem en konsekvensutredning for en eventuell terskel mellom Tesse og Ostjønnen.

Lom kommune går ut fra at den lille og "store Tessereguleringen" blir behandlet likt når det gjelder hjemfall og at kommunen får vederlag også for den store reguleringen. Kommunen uttaler at det må gis rimelig kompensasjon for de verdier som føres ut av kommunen, og at GLB må betale erstatning for de arealene som er gått tapt pga. erosjon. Kommunen uttaler videre at det må bli lagt frem en grundig juridisk vurdering av spørsmålet om Ostjønnen omfattes av de gamle konsesjonene eller ikke. Kommunen fremmer også krav om at manøvreringsreglementet må ha en bestemmelse om at Tessemagasinet ikke fylles helt opp før 15. september. Videre ønsker kommunen at det skal gis pålegg om fast program for nødvendige tiltak i tilknytning til utsetting av fisk av stedegen stamme. Kommunen setter også fram krav om et næringsfond på kr 46,5 millioner.

Oppland fylkeskommune har ikke uttalt seg i forbindelse med den ordinære høringen.

Fylkesmannen i Oppland sier at å få fastsatt en høyere vår-/sommervannstand vil ha størst positiv effekt på landskapet i den tida det er mange brukere i området. En høyere vannstand under vårflommen i Ilva og Smådøla, vil også redusere erosjonsproblemene. Fylkesmannen sier videre at uansett er erosjonshindrende tiltak i de nevnte elvenes utløp nødvendig. Det sies videre at fylkesmannen skal utarbeide forslag til vilkår etter forurensningsloven.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) har ingen prinsipielle merknader til en fortsatt regulering av Tesse. LRV om våren og sommeren må imidlertid, i følge DN, settes noe høyere enn tidligere. DN uttaler videre at konsesjonssøker må betale årlige beløp til Lom kommune til fremme av fisket i kommunen samt å bekoste oppfølgingsundersøkelser i de berørte vassdrag.

Statskog Oppland ber bl.a. om en helhetlig vurdering av Tessereguleringen med Veooverføringen i år 2010. Statskog uttaler også at regulanten bør stilles ansvarlig for istandsetting og vedlikehold av forbygginger mot erosjon.

Garmo Grendautvalg nevner at reguleringen har hatt skadevirkninger for bl.a. fisket, kulturmin-

ner og jordbruk. Grendautvalget mener at øverste tillatte reguleringshøyde bør settes til kote 853.50. Grendautvalget vil også ha opprettet et næringsfond på kr 3 000 000,- som primært skal være bundet til Garmo grend. Videre foreslår grendautvalget at det opparbeides gyteplasser for fisken. Grendautvalget stiller spørsmål ved om Ostjønnen er en del av den tidligere konsesjonen for Tesse og søknaden av 15.12.1993. Grendautvalget krever at renna mellom Tesse og Ostjønnen fylles igjen i hele sin lengde. Videre uttaler grendautvalget at terskelen her neppe trenger å være høyere enn kote 853.90.

Vårdalen Grunneierlag uttaler at reguleringen har skadet fiske-, jordbruks- og friluftslivsinteressen i Tesseområdet. En ny konsesjon for Tesse bør, i følge grunneierlaget, kun gis for et tidsrom frem til ny konsesjon for Veooverføringen, slik at en da kan foreta en samlet vurdering av tiltak for å redusere skadevirkningene. Grunneierlaget uttaler videre at høyeste regulerte vannstand fram til 1. september bør være på kote 853.40. Videre krever grunneierlaget at det opprettes et jordbruksfond på kr 5 000 000,- til fordel for jordbruket i Vårdalen/Garmo.

Eierne av Storviksgardene v/Unni og Terje Formo (Sygard Storvik), Irene og Jehans Storvik (Megarden Storvik) og Mari Else Graffer og Kåre Lund (Nordgard Storvik) uttaler at de har innrettet seg på utbyggingen og reguleringen av Tesse og Ostjønnen. De gamle fiskebuene ble flyttet som følge av reguleringen. Storviksgardene uttaler at dersom det blir vurdert å bygge dam eller stengsel mellom Tesse og Ostjønnen, må konsekvensene utredes grundig.

Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF) ber om at konsesjonen ikke gis for mer en 30 år framover. NJFF uttaler videre bl.a. at det er viktig at en sikrer de gjenværende muligheter til naturlig rekruttering av fisk i vassdraget, slik at ikke all rekruttering skjer via utsetting.

Samarbeidsrådet for Naturvernsaker (SRN) uttaler at det bør sikrest en viss minstevannføring i de elvene som er regulert. SRN går også imot at statens hjemfallsrett ikke benyttes. Videre mener SRN at konsesjoner ikke bør gis for mer enn 20 år.

Skader, ulemper og fordeler

Under denne overskriften finner vi det naturlig å vurdere skadene og ulempene av de to Tessereguleringene samlet.

Tesse demmes opp 0,8 m og senkes 11,6 m. Dammen ved Tessosen, lukehuset ved inntaket, en steintipp etter drivingen av den første tappetunnelen nedenfor Tesse og kanalen mellom det opprinnelige Tesse og Ostjønnen er stort sett de eneste synlige anleggsinngrepene i dag.

Tessa elv fra Tesse til Vågavatn har minimal vannføring. Dette skyldes i hovedsak at streknin-

gen er utbygd i tre kraftverk. Vannføringen gjennom Vågåvatn er påvirket ved at avløpet fra Tesse er redusert om sommeren og økt om vinteren. Tessereguleringen har begrenset virkning i Vågåvatn om sommeren. Om vinteren blir virkningen større da tappingen fra Tesse ligger på inntil 11,3 m³/s, mens den regulerte vintervannføringen i Otta er 40–50 m³/s.

Erosjonspåvirkningen rundt Tesse er forårsaket av enten erosjon i eller i nærheten av innløpsosser fra elver og bekker, eller av generell bølgeerosjon. Vinderosjon på tørrelagte strender og sandmeler langs stredene kan observeres enkelte steder. De største erosjonsproblemene og skadene oppstår ved utløpet fra Ilva og Smådøla. Dette skyldes i vesentlig grad at erosjonsbasis for elvene varierer over året. Ved høy vannføring under vårfloppen er i tillegg Tesse nedtappet, og vannhastigheten i utløpet fra elvene blir stor. Ved varierende erosjonsbasis og vannføring, og samtidig påvirkning fra bølger i utløpet, vil det ikke med de stedlige massene kunne dannes en stabil erosjonshud som motstår erosjonspåvirkningen. Til sammen er ca. 1100 m på hver side av nedre del av Ilva og ca. 1000 m på hver side av Smådøla utsatt for erosjon. Fortsatt erosjon vil kunne true jordbruksområder langs disse elvene. Ved Kalven oppstår det skader ved lav vannstand. Bølgeerosjon ved høy vannstand er et problem i nordenden og i sydenden av vannet hvor tiltakende erosjon kan skade jordbruksområder. Om trent 5000 m strandlinje er vurdert som utsatt som følge av bølgeslagpåkjenning.

Den brede og skjemmende reguleringssonen om våren og deler av sommeren reduserer naturopplevelsen for de som ferdes eller oppholder seg i området.

Området ved Tesse ble ikke spesielt undersøkt med tanke på kulturminner den gang reguleringen av Tesse ble iverksatt. Det er imidlertid gjennom årene gjort flere funn fra steinalderen her, bl.a. boplasser.

Reguleringen har ikke ført til endringer i temperaturen ved Tesse over den naturlige vannstanden, men oppå isen har det blitt noe kaldere (inntil 10 C) ved visse vær-situasjoner og nedtappet magasin. Om sommeren før magasinet er fullt har steder nær den gamle strandlinja fått høyere temperatur om dagen. På varme dager kan det dreie seg om 1–20 C. Etter hvert som magasinet fylles, vil denne temperaturendringen gå mot null. Ved Tessand er en stor del av husene utsatt for frostrøyk på grunn av reguleringen.

Isen på Tesse sprekker noe opp noen steder etter hvert som magasinet tappes ned. I Vågåvatn er det åpen råk så lenge Tesse er i drift. For øvrig er isen på Vågåvatn ikke påvirket av Tessereguleringen. I nedre Otta har vintervannføringen økt som følge av reguleringen av Tesse og reguleringene i

øvre Otta. I milde vintre, kan nedre Otta gå åpen store deler av vinteren. I kalde vintre islegges elva mer eller mindre. I sterk kulde kan det være meget stor sarrproduksjon og store sarmengder kan akkumuleres i elveleiet. Ved spesielle værforhold kan det gå isganger, særlig utsatt er tiden når mildere vær følger etter perioder med sterk kulde. Muligheten for at isganger skal utløses i Otta har økt som følge av reguleringen. Områdene som blir utsatt for oversvømmelser har blitt større, og andre skader i forbindelse med en isgang øker som følge av den økte vannføringen reguleringen har medført. Når slike situasjoner har oppstått og en har funnet det nødvendig å redusere vannføringen, har oftest vannføringen fra Tesse blitt redusert først, da dette virker raskest. De skader som har vært ved Otta tettsted enkelte år regner en imidlertid med har sammenheng med også andre forhold i elveleiet i Otta og Lågen nedenfor samløpet.

Tesse var tidligere et usedvanlig produktivt ørretvann. På 1930 tallet var den årlige fangsten av ørret i Tesse 7,4 kg/ha, mens en nå ikke kan forvente å oppnå avkastninger over 2,5 kg/ha per år. Rekrutteringsmulighetene for ørret er redusert ved at dammen stenger av elva ut fra magasinet, tørrlegging av gyteplasser i strandsonen ved nedtapping vinterstid og overføring av breslamholdig vatn fra Veo til Smådøla. (Overføringen av vann fra Veo til Smådøla er ikke gjenstand for behandling nå, men kan tas opp til revisjon i 2010).

Fordelene ved Tessereguleringen kan i hovedsak knyttes til produksjon av elektrisk kraft og flomdemping. Tessemagasinet gir en teoretisk årlig vinterproduksjon i vassdraget i størrelsesordenen ca. 190 GWh per år. Ved en forholdsvis beregning etter magasinivolum kan nytten av den "lille Tesserereguleringen" settes til ca. 13 % av hele magasinets netto nytte, dvs. ca. 25 GWh/år.

NVEs vurdering

For den "lille Tesserereguleringen" har konsesjonen løpt ut for samtlige deltagere, og for disse deltagerne skal det foretas en ny vurdering etter vassdragsreguleringsloven § 8.

For den "store Tesserereguleringen" har konsesjonen kun løpt ut for de private falleierne. De offentlige deltagerne i den "store Tesserereguleringen" (ca. 90 % av de fall som nytter reguleringen) har konsesjon på ubegrenset tid, men i henhold til bestemmelsene i lovendringen av 19. juni 1992 er det nå anledning til å ta vilkårene opp til revisjon med virkning for alle deltagerne i reguleringen.

Lom kommune ved adv. C. Lund uttaler at de er sterkt kritisk til at søkers kommentarer til tilleggsuttalelsene ikke ble sendt til kommunen. I NVE er det praksis å sette strek for høringsrunden når vi har mottatt søkers kommentarer. NVE mener at en bør holde på denne praksisen for å unngå at saken

fortsetter i runde etter runde med høringsuttalelser og søkers kommentarer til uttalelsene. Kommunene vil få mulighet til å gjøre seg kjent med og uttale seg til søkers kommentarer i forbindelse med departementets behandling av NVEs innstilling. I denne saken er søkers kommentarer sendt (pr. telefaks) til kommunen etter at kommunen ba om det.

NVE har i brev av 7. februar 2003 beklaget at saksbehandlingen av denne saken har trukket i langdrag. Det skyldes først og fremst en presset arbeidssituasjon i NVE. På grunn av de spesielle forholdene i området ble det også åpnet for en del tilleggsuttalelser for å få et best mulig grunnlag for den videre saksbehandlingen.

Lom kommune ved adv. C. Lund uttaler i brev datert 27. mai 2003 at kommunen i sin høringsuttalelse forutsatte at en revisjon i forhold til de offentlige falleierne først vil være aktuelt fra 2021 (regnet 30 år etter lovendringen i 1992), jf. vassdragsreguleringsloven § 10. Adv. Lund sier videre at det er beklagelig at NVE ikke har gjort forsøk på å oppklare denne misforståelsen.

I den forbindelse vil vi vise til kunngjøringsteksten (februar 1994) hvor det blant annet ble opplyst:

”... De offentlige deltagerne i den ”store Tesserreguleringen” har konsesjon på ubegrenset tid, men i henhold til bestemmelsene i lovendringen av 19.06.92 er det nå anledning til å ta vilkårene opp til allminnelig revisjon med virkning for alle deltagerne i reguleringen.”

Videre viser vi til uttalelse fra Lom kommune datert 20. januar 1995 (oversendt med brev fra kommunen, datert 7. februar 1995) hvor kommunen på side 4 blant annet sier:

”Det er og grunn til å streke under at det nå kan gjevast heilt nye konsesjonsvilkår for samtlige deltakarar, også dei som har konsesjon utan tidsgrense. Dette fylgjer av endringane i vassdragsreguleringslova frå 1992 då det vart vedteke nytt regelverk for revisjon av konsesjonsvilkår.”

På bakgrunn av det ovenfor nevnte mener vi at NVE har oppfylt opplysningsplikten om revisjonsadgangen. Videre oppfatter vi det slik at kommunen var klar over revisjonsadgangen.

Når det gjelder kravet om revisjon for de offentlige deltakernes andel i den ”store Tessereguleringen” viser vi til omtale senere.

Med hensyn til spørsmålet om revisjon i forbindelse med Veooverføringen, kommer vi tilbake til dette senere i denne innstillingen.

I høringsuttalelsene stilles det spørsmål ved om Ostjønnen er omfattet av de gamle konsesjonene. Lom kommune ønsker at det legges frem en grundig juridisk vurdering av dette spørsmålet. Vassdragsreguleringsloven har siden 1917 inneholdt en

bestemmelse om at søknader om regulering skal vedlegges en fullstendig plan med bl.a. tegninger, beregninger og grunnundersøkelser. I manøvreingsreglementet for reguleringen av Tesse, fastsatt 3. februar 1941, sies det at reguleringsgrensene refererer seg til fastmerkebolt i fjell (F.M. 11) ved veien nedenfor damstedet. I beskrivelsen av F.M. 11 opplyses det at merket ligger ”I fjell ved toppen av Oksfossen”. Et kart datert 8. april 1924 samsvarer med dette. Videre er det på et kart (med NVEs datostempel 1932) tegnet inn en grunnndam med bjelkestengsel ved toppen av Oksfossen, samt en gjenomskjæring i det området hvor kanalen mellom Tesse og Ostjønnen ligger i dag. Kopi av disse kartene er vedlagt i saksmappen. På bakgrunn av dette mener vi at Ostjønnen har vært inkludert i konsesjonene for Tessereguleringene. Videre mener vi at Ostjønnen omfattes av søknaden av 15. desember 1993. NVE legger dette til grunn og går ikke nærmere inn på dette.

I høringsuttalelsene er det kommet fram ønske om at det foretas en vurdering av produksjonspotensialet dersom hele fallet mellom Tesse og Vågåvatn blir utnyttet i en moderne kraftstasjon. A/S Eidefoss eier og driver kraftverkene mellom Tesse og Vågåvatn. De opplyser at det nåværende anlegget ikke utnytter fallet helt ned. I veid middel gjenstår ca. 7 m. Tunnellene er noe ”trange” med forholdsvis stort falltap. Med større maskiner vil vannressursene i Tesse og Veooverføringen kunne utnyttes bedre med mindre forbitapping. Produksjonen fra det uregulerte tilløp fra Grovi til de to nedre anleggene vil imidlertid gå tapt. Ut fra en skjønnsmessig oppsummering har A/S Eidefoss kommet fram til at en vil vinne 26 GWh med et nytt anlegg, og at denne merproduksjonen vil ha en fordeling vinter/sommer lik 2/1 (middelproduksjonen i dagens anlegg er ca. 252 GWh). Denne merproduksjonen kan imidlertid, ifølge A/S Eidefoss, ikke alene forrente et nytt anlegg. Økonomiske hensyn tilsier at det nåværende anlegget må slites ned først. Nytt anlegg kan i følge A/S Eidefoss bli aktuelt om ca. 15 år, og de har lagt opp driften av Tesseanleggene ut fra denne forutsetningen. En opprustning må baseres på vanlige lønnsomhetsbetraktninger. Etter vår mening er det kraftverkseiers ansvar å vurdere dette.

Flere av høringsuttalelsene har nevnt kulturminnene knyttet til steinalderboplasser etc. Oppland fylkeskommune v/Frode Sandum har per telefon (9. juni 1995) uttalt at fylkeskommunen ikke har merknader til søknaden fra GLB. På en befaring til Tesse 11. oktober 1996 deltok fylkeskommunen, som orienterte bl.a. om fornminner rundt Ostjønnen. Under denne befaringen ble det, fra lokalt hold, tatt opp om en kunne bedre forholdene i og ved Ostjønnen ved å anlegge en terskel eller fylle igjen kanalen mellom Ostjønnen og det opprinneli-

ge Tesse. Dette går vi nærmere inn på i merknadene til post 12 i forslaget til vilkår.

Eierne av Storviksgardane nevner at Tessa elv, fra Tessosen og til Tessanden, tidligere var et naturlig stengsel mellom beiteområdene i statsallmenningen og Storviksmorka. Tessa fungerer imidlertid ikke som gjerde lenger. Husdyr kommer inn i områder hvor de ikke skal være. Dette anser NVE som privatrettslige forhold. Vi går derfor ikke nærmere inn på dette spørsmålet.

Etter ordlyden i post 1 i vilkårene i tillatelsen av 26. juli 1941 skal de private falleieres andel i den "store Tessereguleringen" hjemfalle ved konsesjonstidens utløp. I følge vassdragsreguleringsloven § 10 nr. 4 må imidlertid staten fatte et vedtak om å benytte seg av retten til hjemfall. Tilsvarende problemstilling kom opp i saken om nye reguleringskonsesjoner i Arendalsvassdraget, jf. St.prp. nr. 64 1991-92 s. 162-163. Konklusjonen var da at lovens ordlyd må ha forrang for ordlyden i konsesjonsvilkåret. NVE kan ikke se noe som skulle tilsi en annen konklusjon i denne saken. NVE mener derfor at lovens ordlyd har forrang, slik at hjemfall ikke automatisk fant sted da konsesjonen løp ut.

Staten kan fatte vedtak om hjemfall etter vassdragsreguleringsloven § 10 nr. 4 for den "lille Tessereguleringen" og de private falleieres andel av den "store Tessereguleringen". Vassdragsreguleringsloven forutsetter imidlertid at det ikke skal tas ut noen økonomisk gevinst av selve reguleringsanlegget utover den verdi anlegget har for fallutnyttelse. Med unntak av Statkraft SF som har en andel på ca. 1/3 av fallet Mørkfoss/Solbergfoss og utnytter Tessereguleringen i dag, har ikke staten noen rettigheter i vassdraget som medfører at reguleringsanlegget kan utnyttes. For staten vil derfor ikke en overtagelse ved hjemfall ha noen reell verdi. NVE anbefaler derfor at staten skal frafalle hjemfallsretten i denne saken, jf. St.prp. nr. 64 1991-92 om nye reguleringskonsesjoner i Arendalsvassdraget. Vi antar at kommunenes rett til å bli tildelt en del av reguleringsanlegget er avhengig av at Staten benytter seg av sin hjemfallsrett. I og med at NVE foreslår at Staten ikke skal gjøre hjemfall gjeldende finner vi ikke grunnlag for å foreslå noen tildeling til kommunene, jf. St.prp. nr. 64 1991-1992 s. 103-104 og s. 163.

Det har i flere av uttalelsene blitt gitt uttrykk for at Tessereguleringen og Veooverføringen bør vurderes i sammenheng. Konsesjonen for Veooverføringen ble gitt 22. april 1960. Utløpsdatoen for konsesjonen for overføringen av Veo var opprinnelig 7. november 2012 for de private deltakerne, men er nå gitt uten tidsbegrensning, jf. NOEs brev av 19. mai 1995. I dette brevet opplyste departementet at endringen av konsesjonsvilkårene fra tidsbegrenset til ubegrenset tid ikke vil innebære noen innskrenkning i departementets adgang til å revidere tidligere gitte konsesjoner. Etter vår mening kan en revisjon

av vilkårene for Veooverføringen først finne sted i år 2010, dvs. 50 år etter konsesjonstidspunktet. NVE er i utgangspunktet positivt innstilt til at vilkårene for Tessereguleringen og Veooverføringen revideres samtidig. Vi mener imidlertid at det foreligger en så bra oversikt over ulempene i forbindelsen med reguleringen av Tesse at vi ikke ser det som nødvendig med en ny revisjon av Tesse allerede i år 2010. Vi ser derimot ikke bort i fra at det kan være gunstig med en samordnet revisjon på et senere tidspunkt.

I henhold til bestemmelsene i lovendringen av 19. juni 1992 er det en generell adgang til å endre konsesjonsvilkår etter 50 år for tidsbegrensede konsesjoner, uansett når konsesjonen har blitt gitt, jf. departementets bemerkninger til vilkårene på s. 115-116 i St.prp. nr. 24 1993-94 om Halden Hovedvassdrags Brukseierforening. NVE finner det på denne bakgrunn naturlig at det fastsettes nye vilkår for de offentlige deltakerne i den "store Tessereguleringen" i forbindelse med at det gis ny konsesjon for den "lille Tessereguleringen" og den delen av den "store Tessereguleringen" som ikke var gitt på ubegrenset tid. På denne måten vil en få et helt nytt vilkårssett for reguleringen av Tesse. NVE mener dette vil være en fordel bl.a. med tanke på en best mulig samordning av de to Tessereguleringene.

I Ot.prp. nr. 50 (1991-92) s. 110 sies det at manøvreringsreglementet utgjør en del av konsesjonsvilkårene, og at det dermed kan revideres på lik linje med de andre konsesjonsvilkårene. Det sies imidlertid at bestemmelser om reguleringshøyder ikke er en del av vilkårene. NVE mener at reguleringshøydene ikke kan endres i en revisjon av vilkårene, men konsesjonsmyndighetene står fritt til å vurdere reguleringshøyde for den "lille Tessereguleringen" når vi vurderer konsesjonsfornyelse.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) uttaler bl.a. at LRV om våren og sommeren må settes noe høyere enn tidligere. DNs forslag om høyere LRV om våren og sommeren er lite konkret, og derfor vanskelig å kommentere. Normalt vil vannstanden være høyere enn LRV om sommeren. Det er derfor unødvendig å fastsette vilkår om dette.

Garmo Grendautvalg uttaler at det er ønskelig at HRV settes ned til kote 853.50, fordi lavere HRV vil føre til mindre erosjon/utvasking og bedre jordbruksforholdene. Grendautvalget uttaler videre at dersom HRV ikke reduseres til 853.50, så må ikke vannstanden i Tesse overstige kote 853.40 før den 1. september. Lom kommune uttaler at fra det tidspunktet vårflommen kulminerer og til 15. september skal vannstanden i Tesse ikke være høyere enn kote 853,60. GLB bemerker at bruken av de låglendte arealene ved Tesse til dels er av nyere dato enn reguleringen av Tesse, og at både reguleringshøyder og vannstandsvariasjoner burde være kjent før disse arealene ble tatt i bruk. Videre sier GLB at det

alltid vil være en sone like over HRV der jordsmonnets fuktighet påvirkes av magasin vannstanden når magasinet er fullt, og at dette har vært en forutsetning for de avholdte vassdragsskjønnene. I følge GLB vil en senking av HRV med 40 cm redusere magasin størrelsen med ca. 4,5 mill. m³. Med en energiekvivalent på 1,54 kWh/m³ representerer dette, i følge GLB, en årlig kraftmengde på knapt 7 GWh.

GLB anslår verdien av dette til ca. 14 mill. kr. GLB understreker videre den betydning som magasinet har for flomdempingen i vassdraget. Magasinet blir i midlere år fylt i løpet av august. Magasinvolumet i de øverste 30 cm utgjør ca. 3,5 Mm³. I de øverste 50 cm utgjør det ca. 5,7 Mm³. I følge GLB vil Tesse med slike restriksjoner på oppfyllingen i mer enn halvparten av årene ikke bli helt oppfylt før vintertappingen starter ca. 1. oktober. Dette vil medføre et tap i kraftproduksjonen på anslagsvis 2-4 GWh/år.

NVE mener at fordelene ved å redusere HRV er mindre enn ulempene med hensyn til redusert kraftproduksjon og redusert flomdempingskapasitet. NVE fraråder derfor at HRV senkes. Med hensyn til spørsmålet om restriksjoner på oppfyllingen til HRV viser vi til våre merknader i post 14, manøvreringsreglementet.

På grunnlag av det ovenfor nevnte mener NVE at fordelene ved en fortsatt regulering av den "lille Tessereguleringen" er større enn ulempene. NVE vil derfor anbefale at GLB gis tillatelse til å fortsette reguleringen av den "lille Tessereguleringen", og at HRV ikke endres ved en eventuelt ny konsesjon. Videre kan ikke NVE se noen vesentlig grunn for at GLB ikke skal få konsesjon på den delen av den "store Tessereguleringen" som den tidligere konsesjonen løp ut for 26. juli 1991.

Konklusjon

På bakgrunn av det ovenfor nevnte anbefaler NVE:

- *hjemfall skal ikke gjøres gjeldende for den "lille Tessereguleringen" og de private falleiernes andel av den "store Tessereguleringen".*
- *GLB gis konsesjon etter vassdragsreguleringsloven § 8 for fortsatt regulering av Tesse mellom 854,17 moh. og 852,67 moh. (Høydereferanse Statens Kartverk NN 1954)*
- *GLB gis konsesjon etter vassdragsreguleringsloven § 8 for den delen av den "store Tessereguleringen" som tilhørte de private falleierne og som den tidligere konsesjonen løp ut for 26. juli 1991. Referert til Statens Kartverk NN 1954 foregår denne reguleringen mellom 852,67 moh. og 841,77 moh.*
- *vilkårene for de offentlige deltakernes andel i den "store Tessereguleringen" revideres, slik at en får ett vilkårsett for hele Tessereguleringen.*

Tillatelsen anbefales gitt på vedlagte vilkår.

Merknader til vilkårene:

Vi har følgende merknader til de enkelte postene.

Post 1, konsesjonstid

Det har i forbindelse med høringen blitt uttalt at konsesjonen bør gis for et forholdsvis kort tidsrom. I brev av 27. oktober 1994 til GLB meddelte Nærings- og energidepartementet at de oppfattet GLB, med private og offentlige deltakere i hele vassdraget, som en enhet. Som en følge av at GLB oppfylte vilkårene i vassdragsreguleringsloven § 10 nr. 2 første ledd, ved at minst 2/3 av kapitalen eies av det offentlige, ble de tidsbegrensede konsesjoner for de private deltakere endret til tidsubegrensede reguleringskonsesjoner, jf. departementets brev av 19. mai 1995 til GLB. Dette gjelder imidlertid ikke konsesjonene for den "lille Tessereguleringen" og de private deltagerene i den "store Tessereguleringen" fordi de hadde løpt ut allerede i 1991.

På bakgrunn av den nevnte lovendringen og de nevnte brevene fra departementet foreslår NVE at GLB gis konsesjon på ubegrenset tid for hele Tessereguleringen i tråd med etablert praksis.

Post 2, konsesjonsavgifter og næringsfond

Lom kommune sier i høringsuttalelsen at næringsfondet må settes til 46,5 millioner kroner og at konsesjonsavgiften må settes til det maksimale av det som er mulig i forhold til gjeldende forskrifter. Kommunen uttaler bl.a. at det må legges særlig vekt på skadevirkningene av reguleringen og den verdien som reguleringen representerer. Videre uttaler kommunen at det må legges vekt på de små ytelsene som Lom tidligere har mottatt for disse reguleringene. Kommunen har forutsatt at vilkåret om næringsfond også må gjelde for de offentlige eierne som får vilkårene revidert. Garmo grendeutvalg uttaler at konsesjonæren skal pålegges å opprette et næringsfond på 3 millioner kroner, som gjennom vedtekter primært skal være bundet til Garmo grend.

GLB uttaler at kravet om næringsfond ligger vesentlig for høyt. GLB er videre kritisk til at det skal utbetales et næringsfond til en grend i en kommune. I forbindelse med diskusjonen om konsesjonsavgiftene uttaler GLB at man ved ny konsesjon til fortsatt regulering, bør legge seg på lavere satser enn ved nyutbygginger. GLB er ikke enig i kommunens syn om at en skal benytte lovens maksimalsatser for konsesjonsavgifter til kommunen.

For den "lille Tessereguleringen" som er løpt ut for alle deltakere er totalt kraftgrunnlag på 11 380 nat.hk. Avgiftssatsen er på 35,41 kr/nat.hk., unntatt Nedre Tesse og Eidefoss kraftverk som har en lave-re sats (kr 14,16). Disse to kraftverkene har et

grunnlag på 3206 nat.hk. Samlet avgifter for den "lille Tessereguleringen" er på kr 334 838,-. Satsene var sist justert pr. 01.01.1999.

For den "store Tessereguleringen" er totalt kraftgrunnlag på 22 320 nat.hk., med en privat andel på 3003 nat.hk. og en sats på 42,49 kr/nat.hk. for alle. Det gir en sum for denne reguleringen på kr 948 377,-/år. Satsene var sist justert pr. 01.01.1999.

Totalt grunnlag for begge reguleringer er på 33 700 nat.hk. og totale avgifter er på 1 283 215,-/år. Oppjustert til 01.01.2003 blir årlig beløp 1 412 820,-.

Maksimalsats pr. 1991 på 30 kr/nat.hk. tilsvarer en sats på 38,13 kr/nat.hk. pr. 01.01.2003.

Maksimalsats pr. 1991 for "lille Tessereguleringen" og de private andelene i den store, sammen med eksisterende sats for de offentlige andelene av "store Tessereguleringen", gir en total avgift til kommunene på 1 431 403,- oppjustert til 01.01.2003. Dette er tilnærmet samme totalbeløp som i dag. På denne bakgrunn foreslår vi at satsene settes til maksimalsatsen på 30 kr/nat.hk. for den delen av konsesjonene som fornyes.

Av hensyn til enklere oppfølging av avgiftsregningene foreslår vi at det fastsettes en samlet sats for hele konsesjonen som består av et vektet middel mellom satsen for fornyet konsesjon og gjeldende sats for de offentlige eierne. Med total avgift på kr 1 431 403,- og grunnlag på 33 700 nat.hk. foreslås en samlet sats på 42,47 kr/nat.hk pr. 01.01.2003.

Vårt forslag om å fastsette en samlet sats for hele reguleringen kan gi mindre endringer for enkelte av kraftverkseierne, men en slik endring ligger etter vårt syn innenfor det som kan gjøres ved revisjon av vilkårene for de offentlige eierne, jf. tidligere saker som Osen-reguleringen og Mårelven.

Avgiftssatsen for staten er i dag vektet på kr 7,70/nat.hk. for hele reguleringen, sist justert 1998. I dag betaler selskapene til staten kr 259 496,-. Justert til 2003 blir dagens sats 8,67 kr/nat.hk. som tilsvarer en sats på 6,82 kr/nat.hk. pr. 01.01.1991. Vi foreslår derfor at satsen settes til kr 6,82 kr/nat.hk. for den delen av konsesjonene som fornyes og at samme sats oppjusteres og benyttes for den delen av "store Tesse konsesjonen" som revideres.

Etter NVEs syn ligger de foreslåtte endringene innenfor revisjonsadgangen, jf. departementets merknader i Mår-saken.

For de delene av konsesjonene som fornyes gjøres nye satser gjeldende fra tidspunktet for utløp av tidligere konsesjon. Den foreslåtte endringen for den tidsbegrensede konsesjonen foreslås å gjøres gjeldende fra tidspunktet da ny konsesjon og revisjon av vilkårene vedtas.

I den grad det er aktuelt å beregne renter viser vi til departementets merknader i Byglandsfjordsaken og foreslår at samme beregningsmetode legges til grunn.

Lom kommune har, som nevnt ovenfor, krevd et næringsfond på 46,5 mill.kr. Kommunene har ikke tidligere fått næringsfond knyttet til Tessereguleringen.

Totalt kraftgrunnlag for Tessereguleringen utgjør 33 700 nat.hk. Den foreliggende saken gjelder fornyelse av den "lille Tessereguleringen", 11 380 nat.hk., og de private andelene av den "store", 3003 nat.hk., til sammen 14 383 nat.hk., eller 42,7 % av hele reguleringen. På grunn av reguleringskurvens form og beregningsmetode vil alltid den første regulering gi et relativt større bidrag til grunnlaget enn senere reguleringer. Etter NVEs syn må næringsfondet knyttes til den delen av reguleringen som skal fornyes.

Utgangspunktet for en revisjon av eldre konsesjoner er å bringe konsesjonsvilkårene mer i tråd med dagens vilkår. I brev av 21. januar 2002 til Sjak kommune om avslag på revisjon av konsesjonsvilkår for Raudals- og Breidalsreguleringen skriver OED:

"Formålet med revisjon av eldre, tidsbegrensede konsesjoner er i hovedsak muligheten til å kunne iverksette miljøforbedrende tiltak. Næringsfond er lite egnet til å avbøte miljøskader og – ulemper i denne sammenheng. Etter departementets syn skal det særlig sterke grunner til før det kan være aktuelt".

Også i brev til Landssamanslutninga av Vasskraftkommunar av 10. mai 2000 gir OED klart uttrykk for at det ikke er meningen å justere konsesjonsavgifter og fond ved en vilkårsrevisjon og at formålet med revisjon i hovedsak er muligheten for å kunne iverksette miljøforbedrende tiltak. NVE mener at det ikke foreligger særlige sterke grunner til å pålegge næringsfond i forbindelse med revisjonen av vilkårene for de offentlige deltakerne i den "store Tessereguleringen".

Det er, etter vår mening, kun de private deltakerne av den "store Tessereguleringen", og deltakerne av den "lille Tessereguleringen" som kan pålegges å opprette næringsfond. Spørsmålet om næringsfond dreier seg her om en forholdsvis liten andel av Tessemagasinet, og dermed verdiene som skapes ved reguleringen av Tesse.

Tesse har vært regulert i over 50 år, og distriktet har til en viss grad hatt tid til å tilpasse seg reguleringen. Området er fortsatt attraktivt med stor verdi for flere brukerinteresser bl.a. friluftsliv, jakt, fiske og reiseliv. NVE mener imidlertid at disse brukerinteressene lider en ikke ubetydelig ulempe som følge av reguleringen. NVE mener videre at konsesjonæren vil få forholdsvis små kostnader i forhold til inntektene ved en fortsatt regulering av den "lille Tessereguleringen" og den delen av den "store Tessereguleringen" som er oppe til ny vurdering etter vassdragsreguleringsloven § 8.

På bakgrunn av det ovenfor nevnte og de siste års praksis finner NVE det rimelig at kommunene tildeles næringsfond som en andel av verdiskapningen som reguleringen innebærer. Fondets størrelse må baseres på en skjønnsmessig vurdering av fordeler og ulemper. Til sammenligning ble kommunene tildelt et næringsfond på 4 mill. kr i Bygdinsaken som utgjorde en sammenlignbar kraftmengde for de private andelene og som kan sammenlignes når det gjelder beliggenhet og skadevirkninger. Oppjustert til dagens prisnivå tilsvarer næringsfondet i Bygdinsaken ca. 5 mill. kr. Sett i forhold til kraftgrunnlaget ligger fondet i Bygdinsaken høyere enn det som ble fastsatt for Aursunden som gjaldt hele reguleringen og lavere enn næringsfondet for de private andelene for Osensjøen.

Etter en samlet vurdering foreslår NVE et næringsfond på 5 mill. kr som fordeles mellom kommunene med 99 % til Lom kommune og 1 % til Vågå. Dette tilsvarer fordelingen av reguleringsavgiftene. I forslaget er det tatt hensyn til den tid som har gått siden konsesjonen utløp.

Det er vanlig praksis at et næringsfond knyttes til en kommune og ikke til en grend i kommunen. Selv om Garmogrenda har forholdsvis store interesser i tilknytning til Tesse, finner ikke NVE tilstrekkelig grunnlag for at det skal opprettes et næringsfond som er øremerket den nevnte grenda. NVE fraråder derfor at det gis et eget næringsfond til Garmogrenda.

Post 8, naturforvaltning

Ørretproduksjonen er redusert i Tesse som følge av reguleringen, men vannet er fremdeles et forholdsvis godt fiskevann. Før reguleringen var utløpselven, Tessa, og hovedinnløpselven, Smådøla, de viktigste gyteelvene for ørreten i Tesse. Etter reguleringen har reguleringsdammen stengt for vandring mellom utløpselven og magasinet. Etter overføringen av Veo til Smådøla er det ikke registrert oppgang av gytefisk i Smådøla. Gytemuligheten til ørret i Tesse er derfor etter reguleringen begrenset til de mindre tilløpsbekkene til Tesse. De viktigste er Ilva, Krokåtebekken, Nåvårseterbekken og Silongsbekken.

Det er etter NVEs mening viktig å sørge for at forholdene for de stedege fiskestammene, er slik at de i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon. Videre må det sørges for at alle inngrep som er planlagt utført ikke fører til ytterligere reduksjon av ørretens rekrutteringsmuligheter.

Direktoratet for naturforvaltning (DN) uttaler bl.a. at konsesjonæren må betale et årlig beløp på kr 50 000,- til Lom kommune til opphjør av fisk og friluftsliv. NVE mener at forholdene for fisk i Tesse har blitt betydelig forverret etter reguleringen, og vi har derfor valgt å følge DN's anbefaling med hensyn til årlig beløp til opphjør av fisk og friluftsliv. NVEs

råd er at konsesjonæren skal innbetale et årlig beløp på kr 50 000,- til Lom kommune fra og med det året eventuell ny konsesjon blir gitt.

Vilkåret gir DN hjemmel til å følge opp fiskeforholdene i Tesse, jf. krav fra Lom kommune.

Post 12, terskler m.m.

I høringsuttalelsene sies det at store arealer er gått tapt som følge av erosjon, og at en for å hindre framtidig skade må pålegge konsesjonæren å utføre sikringstiltak både langs magasinet og ved sideelvene. Videre sies det at GLB hvert år må kalle inn et utvalg fra ulike interessegrupper for å holde tilsyn med skadevirkningene. De største erosjonsproblemene og skadene oppstår ved utløpet fra Ilva og Smådøla. I tillegg til disse stedene oppstår det skader ved Kalven ved lav vannstand i Tesse. Bølgeerosjon ved høy vannstand er imidlertid også et problem i nord- og sydenden av vatnet hvor tiltakende erosjon kan skade jordbruksområder. Totalt er ca. 1100 m på hver side av nedre del av Ilva og ca. 1000 m på hver side av Smådøla utsatt for erosjon som følge av høy vannføring og økt strømningshastighet ved lavt magasin. For øvrig er det ca. 5000 m strandlinje som er vurdert utsatt som følge av bølgeslagpåkjenning. Sikring med stein som ledemurer eller terskler vil redusere erosjonsutviklingen i høyde med HRV. Ved Ilva og Smådøla vil fortsatt erosjon uten tiltak kunne true jordbruksområder videre oppover langs elvene.

NVE mener at post 11 i de foreslåtte vilkårene gir Olje- og energidepartementet tilstrekkelig mulighet for å pålegge konsesjonæren å bygge terskler, samt å bekoste sikringstiltak mot erosjon. NVE kan derfor ikke se noen vesentlig grunn for at konsesjonæren skal pålegges å innkalle et utvalg bestående av forskjellige interessegrupper til årlig tilsyn med skadevirkningene etter reguleringen. Dette ligger innenfor NVEs tilsynsansvar, jf. post 6.

I høringsuttalelsene blir det uttalt at GLB må betale erstatning for de arealene som er gått tapt, og at det bør stilles som vilkår at det blir påstevnet skjønn dersom partene ikke blir enige om oppgjøret. GLB opplyser at rettighetshaverne gjennom vassdrags-skjønnene, har fått sine ulemper vurdert og eventuelt erstattet. NVE viser til at det i denne saken ikke er snakk om å etablere en ny regulering. For øvrig gjelder dette privatrettslige forhold som NVE ikke finner å kunne gå nærmere inn på, men som må avklares mellom partene eller løses etter vanlige ekspropriasjonsrettslige regler.

I de innkomne høringsuttalelsene har også spørsmålet om Ostjønnen skal føres tilbake til tilnærmet naturtilstand blitt tatt opp. Det uttales bl.a. at det er store naturforvaltnings- og kulturminneverdier i området ved Ostjønnen, og at det derfor bør vurderes om Ostjønnen skal tas ut av reguleringen. Kommunene ber om at det foretas en utredning av

konsekvensene av en bygging av terskel/demning mellom Ostjønnen og Tesse.

Garmo Grendautvalg uttaler at en terskel neppe trenger å være høyere enn kote 853,90, men med en forsenking der Tesse før rann ut i Ostjønnen. Grendeutvalget sier en terskel trolig vil være en fordel for bl.a. bevaring av kulturminner, friluftsliv, reiseliv, undervisning, landskapet, flora og fauna. Grendeutvalget sier imidlertid at før en slik terskel bygges må det gjennomføres en vurdering av konsekvensene, spesielt med tanke på kulturminnene i området.

Eierne av Storvikgardane, som ligger i Vågå kommune, opplyser at gardene har fiskerett i Ostjønnen og noe inn i selve Tesse. Fra Storvikgardane uttrykkes det bekymring for at en terskel mellom Tesse og Ostjønnen vil få negative følger for fisken, fisket, vannkvaliteten i Ostjønnen og ferdselen med båt mellom Tesse og Ostjønnen.

GLB uttaler at det drives et brukbart fiske på Ostjønnen, og at området er en god fuglebiotop. Vanligvis begynner vannstanden i Ostjønnen å stige rundt 1. august fordi vannstanden i Tesse da er blitt så høy at vann renner derfra og ut i Ostjønnen. HRV nås ca. 1. september. I begynnelsen av november er Ostjønnen igjen nede på lavvannstand. I følge GLB beiter kyr og sauer ned til vel en meter under HRV. GLB uttaler videre at steinalderboplassene rundt Ostjønnen kan oppleves og studeres selv med vannstander opp til HRV, men at noen av dem ligger slik til at de kan være delvis utvasket på grunn av reguleringen.

Nedenfor vil vi først diskutere løsningen med en terskel med høyde tilsvarende HRV kote 854.17 referert til Statens kartverk Normal Null 1954 (tidligere referanse, NVEs vassdragsnivellelement, er kote 853,9). *En slik terskel velger vi heretter å kalle for en dam.* Deretter vil vi diskutere løsningen med å fylle igjen kanalen mellom det opprinnelige Tesse og Ostjønnen. *Vi velger heretter å kalle en slik gjenfylling for en terskel.*

GLB har undersøkt mulighetene for å bygge en dam helt opp til HRV, noe som er tatt opp i høringsuttalelsene. GLB opplyser at det går en fjellrygg i retning ca. øst-vest som krysser kanalen der den gamle Tessosen må ha ligget. I følge GLB vil det mest naturlige være å bygge en betongdam langs denne ryggen. Det er ikke fjell i dagen i hele ryggens lengde og det er lave partier på hver side av kanalen som må sperres av for å få til et fysisk skille mellom Ostjønnen og Tesse. GLB uttaler at lengden på en slik dam vil bli 200-225 m, og at største høyde vil bli ca. 2 m.

Fordelene ved en dam som skiller Ostjønnen fra Tesse er bl.a. at en unngår å demme Ostjønnen opp til HRV. Dette vil antagelig føre til redusert utvasking i strandsonen. Denne utvaskingen har imidlertid pågått i over 50 år. Generelt sett er utvaskingen i regu-

leringssoner forholdsvis stor de første årene, for deretter å avta. Dammen vil, etter NVEs syn, være et forholdsvis stort nytt inngrep. Den vil gi et tilnærmet fullstendig skille mellom Tesse og Ostjønnen. Dette vil bl.a. hindre ferdsel med båt mellom de to vannene, selv ved HRV. Virksomheten ved byggingen av den nevnte dammen, vil kunne gi nye sår i terrenget. Disse sårene, kan sammen med selve dammen virke estetisk uheldig i det åpne landskapet. NVE mener også at dammen vil redusere fiskens vandring mellom Ostjønnen og Tesse og føre til redusert utskifting av vann i Ostjønnen. På bakgrunn av de ulempene som en slik dam vil kunne medføre for bl.a. ferdsel og landskap fraråder NVE en slik løsning.

Ved å tette kanalen ved Tesses gamle utløpsos med en terskel, vil det kunne holdes en høyere vannstand i Ostjønnen om sommeren. Om høsten vil Tesses innstrømning i Ostjønnen komme noe seinere enn i dag. Når Tesse overskrider terskelen i den gjenfylte kanalen, vil Ostjønnen få samme vannstand som Tesse. NVE mener at en gjenfylling av kanalen vil medføre forholdsvis beskjedne anleggsmessige inngrep.

En gjenfylt kanal vil hindre fisk fra å vandre mellom Tesse og Ostjønnen i den perioden Tesse ligger lavere enn Ostjønnen. Imidlertid er det også i dag liten vannføring mellom Ostjønnen og Tesse om sommeren. Det er dessuten steiner i kanalen som har gjort det vanskelig for fisken og vandre. Når vannstanden i Tesse overstiger terskelhøyden om høsten, i ørretens gytetid, vil det være vandringsmuligheter.

NVE mener at en terskel i kanalen vil medføre at Ostjønnen vil ta seg bedre ut i landskapet om sommeren, da de lavestliggende områdene med lite/ingen vegetasjon ikke vil bli blottlagt slik som idag. Vanndekket areal i Ostjønnen vil være større enn i dag. Noe som, etter NVEs mening, vil føre til større produksjon av næringsdyr for fisk og samlet sett trolig bedre forhold for fisk som lever i Ostjønnen. NVE mener videre at et økt vanndekket areal i Ostjønnen om sommeren, kan være en fordel for våtmarkstilknyttede fugler dersom ikke vannstanden legges for høyt. Mulighetene for ferdsel med båt mellom Ostjønnen og Tesse vil bli noe vanskeligere enn i dag. En kan også få noe redusert beiteareal under HRV.

NVE mener at fordelene for de allmenne interessene ved å fylle igjen kanalen med en terskel, vil være større enn ulempene ved et slikt tiltak. NVE foreslår at nøyaktig utforming og fastsettelse av høyden på terskelen bestemmes når detaljerte planer for terskelen foreligger. Konsesjonæren skal sørge for å utarbeide disse detaljplanene, og sende dem til NVE innen 3 år etter at en eventuell konsesjon er gitt.

Post 14, manøvreringsreglement mv.

Forslaget til reglement bygger på mange års praksis med jevn tapping gjennom hele vinteren. Det er etter vår mening riktig å ta utgangspunkt i denne praksisen når manøvreringsreglementet skal utformes, blant annet fordi dette er den reguleringsmåten som de fleste kjenner til og til en viss grad har tilpasset seg.

Dagens reglement inneholder bestemmelser om is, og dette må videreføres.

I høringsuttalelsene har det fremkommet et ønske om at det skal slippes minstevannføring på den utbygde strekningen av Tessa. Tessa er et stort senkingsmagasin hvor det er teknisk vanskelig å slippe vann fra dammen. For størstedelen av deltagerne i Tessereguleringen er det snakk om en revisjon av vilkårene. Bare en mindre del av Tessemagasinet er gjenstand for en ny konsesjonsvurdering. NVE vil fraråde et pålegg om at konsesjonæren skal slippe minstevannføring i Tessa. Krav om minstevannføring, vil redusere strømproduksjonen i en tid vi har underskudd på elektrisk kraft. I tillegg kan et slikt pålegg føre til at Tessa blir seinere oppfylt enn i dag. På bakgrunn av dette og det faktum at omgivelsene har tilpasset seg dagens situasjon i over 50 år, anbefaler NVE at det ikke settes et nytt vilkår om minstevannføring i Tessa.

Når det gjelder endringer i forhold til dagens HRV, for den "lille Tessereguleringen", mener NVE at det vil være en fordel med tanke på erosjon og for landskapsbildet i nordenden av Tessa og Ostjønnen om det i manøvreringsreglementet settes vilkår om at Tessa ikke skal overstige kote 853.67 (0,5 meter under HRV) før 1. september uten at det er nødvendig for å unngå flom og flomtap. En slik begrensning i oppfyllingen vil redusere utvaskingen rundt Tessa generelt og Ostjønnen spesielt. Videre mener

vi at en slik restriksjon på oppfyllingen kan bedre rekrutteringsmulighetene for ørreten. NVE kan ikke se at en slik begrensning med hensyn til oppfyllingen av magasinet vil føre til vesentlige ulemper for regulanten med hensyn til redusert kraftproduksjon, så lenge det gis mulighet til å utnytte den øverste halvmeteren til å ta vare på flomvann. NVE antar at under normale driftsforhold vil regulanten ha gode muligheter til å kunne fylle opp magasinet fra og med 1. september.

NVE foreslår at manøvreringsreglementet gis en ny språkdrakt og at Statens kartverks høydesystem innføres. For øvrig ser vi ingen grunn til å endre reglementet.

Post 19, konsesjonskraft

Konsesjonskraften fastsettes i henhold til gjeldende regelverk, jf. vassdragsreguleringsloven § 12, punkt 15. Konsesjonærens plikt til å levere konsesjonskraft skal gjelde fra tidspunktet for utløpet av tidligere konsesjon. NVE mener videre at det ligger innenfor revisjonsadgangen å la det nye vilkåret om konsesjonskraft gjelde også for de offentlige deltakerne i reguleringen.

Øvrige merknader

I flere høringsuttalelser er det blitt satt fram krav om at regulanten skal pålegges å gi tilskudd til restaurering av fiske- og fangstanlegg. Vi kan ikke se grunnlag for å pålegge regulanten å gi tilskudd til slike restaureringsarbeider. Vi foreslår at dette overlates til partene. For øvrig viser vi til post 8, automatisk fredete kulturminner.

NVE vil ikke gå inn på privatrettslige områder som har vært en del av de avholdte vassdragsskjønnes forutsetninger."

NVEs utkast til Manøvreringsreglement for regulering av Tessa i Lom kommune og Vågå kommune, Oppland fylke (erstatter reglement gitt ved kgl.res. 20. august 1948)

1. Reguleringer

Magasin	Naturlig	Reg.grenser		Reg.	Senkn.	høyde
	vannst. kote	Øvre kote	Nedre kote	Oppd. m		
Tesse	853,37	854,17	841,77	0,8	11,6	12,4

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Høydene refererer seg til Statens Kartverk Normal Null 1954.

Fra tappesesongens slutt og fram til 1. september skal ikke vannstanden i Tessa overstige kote 853.67 annet enn ved behov for å unngå flom eller flomtap.

2.

Ved manøvreringen skal det tas hensyn til at vassdragsgets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene såvidt mulig ikke økes. Ved tappingen skal det tas særlig hensyn til at isforholdene i vassdraget ikke forverres.

Forøvrig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde m.v. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele reguleringstiden.

4.

Viser det seg at slippingen etter dette reglementet medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.

NVEs forslag til vilkår for tillatelse for Glommens og Laagens Brukseierforening til å foreta regulering av Tesse

1

(Konsesjonstid)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 10, post 3, 1. ledd.

Konsesjonen kan ikke overdras.

De utførte reguleringsanlegg eller andeler i dem kan ikke avhendes, pantsettes eller gjøres til gjenstand for arrest eller utlegg uten i forbindelse med vannfall i samme vassdrag nedenfor anleggene.

Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.

2

(Konsesjonsavgifter og næringsfond)

For den øking av vannkraften som innvinnes ved reguleringen for eiere av vannfall eller bruk i vassdraget skal disse betale følgende årlige avgifter:

For den del av konsesjonen som fornyes, fra virkningstidspunkt og fram til konsesjon er vedtatt:

Til statens konsesjonsavgiftsfond **kr 6,82,-** pr. nat.hk. Til konsesjonsavgiftsfondet i de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer **kr 30,-** pr. nat.nk.

For hele konsesjonen fra det tidspunkt da konsesjon er vedtatt og vilkårene er revidert:

Til statens konsesjonsavgiftsfond **kr 8,67,-** pr. nat.hk. Til konsesjonsavgiftsfondet i de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer **kr 42,47,-** pr. nat.hk. Satsene er angitt pr. 01.01.2003.

Fastsettelsen av avgiftene tas opp til ny vurdering etter tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer.

Økingen av vannkraften skal beregnes på grunnlag av den øking av vannføringen som reguleringen antas å ville medføre utover den vannføring som har kunnet påregnes år om annet i 350 dager av året.

Ved beregningen av økingen forutsettes det at magasinet utnyttes på en sådan måte at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig. Hva som i hvert enkelt tilfelle skal regnes som innvunnet øking av vannkraften avgjøres med bindende virkning av Olje- og energidepartementet.

Plikten å betale avgiftene inntreffer etter hvert som den innvunne vannkraft tas i bruk. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg, jf. tvangsfullbyrdsloven kap. 7.

Etter forfall påløper rente som fastsatt i medhold av lov av 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. § 3, første ledd.

Når konsesjon er gitt, plikter konsesjonæren å innbetale til **Lom kommuen kr 4 950 000,-** og til **Vågå kommune kr 50 000,-** som avsettes til næringsfond for kommunene. Konsesjonsavgiftsmidler og næringsfond danner ett og samme fond særskilt for hver kommune som etter nærmere bestemmelse av kommunestyret skal anvendes til fremme av næringslivet i kommunen. Vedtekter for fondet skal godkjennes av fylkesmannen.

3

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 og kontroll med vannforbruket og avgivelse av kraft, jf. post 19 kan med bindende virkning fastsettes av Olje- og energidepartementet.

4

(Byggefrister mv.)

Arbeidet må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonsdato og fullføres innen ytterligere 5 år. Under særlige omstendigheter kan fristene forlenges av Kongen. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

For hver dag noen av disse fristene oversittes uten tillatelse fra Olje- og energidepartementet, betaler konsesjonæren en mulkt til statskassen på **kr 1 000,-**.

5

(Erstatning til etterlatte)

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

6

(Konsesjonærens ansvar med anlegg/drift mv.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, fornminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal rette myndigheter underrettes i god tid på forhånd.

7

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold tilsyn mv.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene. Arbeidet kan ikke settes igang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trengs for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

8

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN)

- a. å sørge for at forholdene i Tesse er slik at de stede egne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon, og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN) å sørge for at forholdene for plante og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN) å sørge for at friluftslivets bruks og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN) å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivsundersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

V

Fra og med det år konsesjon er gitt, plikter konsesjonæren å innbetale et årlig beløp til Lom kommune på kr 50 000,- til opphjelv av fisk/vilt /friluftsliv. Beløpet skal justeres etter de tidsintervaller som lo-

ven til enhver tid bestemmer. Beløpet til fisk/vilt skal nyttes etter nærmere bestemmelse av kommunestyret. Med hensyn til tiltak som kommer friluftslivet til gode, skal beløpet nyttes etter nærmere bestemmelse gitt av DN.

VI

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VII

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

9

(Automatisk fredete kulturminner)

Konsesjonæren plikter innen rimelig tid og senest innen 5 år, dersom vedkommende kulturminnemyndighet ikke forlenger fristen, å oppfylle lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner §§ 8 og 9 i områder som berøres av reguleringen. Program og budsjett for det arkeologiske arbeidet skal utformes under hensyn til at konsesjonen er en fornyelse som ikke medfører nye inngrep. Dersom det ikke foreligger særlige forhold som tilsier noe annet, skal undersøkelsene avgrenses til områder som er direkte berørt av tiltaket og søkes holdt på et rimelig økonomisk nivå.

Kostnader knyttet til gjennomføring av det arkeologiske arbeidet, herunder nødvendige for- og etterarbeider, bæres av tiltakshaver, jf. kulturminneloven § 10.

Undersøkelser og eventuelle utgravinger skal foretas i den tiden magasinene likevel er nedtappet. Konsesjonæren må varsle kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen eller Sametinget for samiske kulturminner) i god tid før nedtappingen av magasinene.

Konsesjonæren skal ved et eventuelt større anleggsarbeid i god tid på forhånd få undersøkt om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter kulturminneloven og i tilfelle gi melding til kulturminneforvaltningen. Viser det seg først mens arbeidet er i gang at tiltaket kan virke inn på automatisk fredete kulturminner, skal melding sendes kulturminneforvaltningen og arbeidet stanses.

10

(Forurensning mv.)

Konsesjonæren plikter etter fylkesmannens nærmere bestemmelse:

- å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med reguleringen er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
- å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

11

(Ferdsel mv.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Veger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre Olje- og energidepartementet treffer annen bestemmelse.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

12

(Terskler mv.)

I de deler av vassdraget hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan Olje- og energidepartementet pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan Olje- og energidepartementet pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Terskelpålegget vil bygge på en samlet plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

13

(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes eller brennes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan Olje- og

energidepartementet pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjenomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn til overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

14

(Manøvreringsreglement mv.)

Vannslippingen skal foregå overensstemmende med et manøvreringsreglement som Kongen på forhånd fastsetter.

Viser det seg at slippingen etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Ekspropriasjonsskjønn kan ikke påbegynnes før reglementet er fastsatt.

15

(Hydrologiske observasjoner, kart mv.)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

De tillatte reguleringsgrenser markeres ved faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Kopier av alle kart som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Statens kartverk med opplysning om hvordan målingene er utført.

16

(Merking av usikker is)

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av reguleringene og overføringene må merkes eller sikres etter nærmere anvisning av NVE.

17

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av reguleringens virkninger for berørte interesser. Undersøkelsesrapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. Olje- og energidepartementet kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

18

(Militære foranstaltninger)

Ved reguleringsanleggene skal det tillates truffet militære foranstaltninger for sprengning i krigstilfelle uten at konsesjonæren har krav på godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende ulemper eller innskrenkninger med hensyn til anleggene eller deres benyttelse. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

19

(Konsesjonskraft)

Konsesjonæren skal avstå til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 % av den for hvert vannfall innvunne øking av vannkraften, beregnet etter reglene i vassdragsreguleringsloven § 11 nr. 1, jf. § 3. Avståelse og fordeling avgjøres av Olje- og energidepartementet med grunnlag i kommunenes behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning.

Staten forbeholdes rett til inntil 5 % av kraftøkningen, beregnet som i første ledd.

Olje- og energidepartementet bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraften tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med leveringssikkerhet som fastkraft og brukstid ned til 5000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, betales av den som tar ut kraften.

Konsesjonæren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Olje- og energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel.

Prisen på kraften, referert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, fastsettes hvert år av Olje- og energidepartementet basert på gjennomsnittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet.

Unnlater konsesjonæren å levere kraft som er betinget i denne post uten at vis major, streik eller lockout hindrer leveransen, plikter han etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å betale til statskassen en mulkt som for hver kWh som urettelig ikke er levert, svarer til den pris pr. kWh som hvert år fastsettes av Olje- og energidepartementet, med et påslag på 100 %. Det offentlige skal være berettiget til etter Olje- og energidepartementets be-

stemmelse å overta driften av kraftverkene for eierens regning og risiko, dersom dette blir nødvendig for å levere den betingede kraften.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny prøvelse etter 20 år fra vedtakets dato.

20

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

21

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av Olje- og energidepartementet til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår.

Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av Olje- og energidepartementet.

Ved overtredelse av de fastsatte bestemmelser gitt i loven eller i medhold av loven plikter konsesjonæren etter krav fra Olje- og energidepartementet å bringe forholdene i lovlig orden. Krav kan ikke fremsettes senere enn 20 år etter utløpet av det kalenderår da arbeidet ble fullført eller tiltaket trådte i virksomhet.

Gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2, 14, 19 og 21 kan medføre at konsesjonen trekkes tilbake i samsvar med bestemmelsene i vassdragsreguleringsloven § 12, post 21.

For overtredelse av bestemmelsene i konsesjonen eller andre i loven eller i medhold av loven fastsatte bestemmelser, kan Olje- og energidepartementet fastsette en tvangsmulkt på inntil kr 100 000 pr. dag til forholdet er brakt i orden, eller inntil kr 500 000 for hver overtredelse, såfremt det ikke er fastsatt annen straff for overtredelse av vilkåret. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Olje- og energidepartementet kan justere beløpene hvert 5. år.

22

(Tinglysing)

Konsesjonen skal tinglyses i de rettskretser hvor anleggene ligger. Olje- og energidepartementet kan bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tingly-

ses som heftelse på de eiendommer eller bruk i vassdraget for hvilke reguleringene kan medføre forpliktelser.

III. Høringsinstansenes bemerkninger til NVEs innstilling

Olje- og energidepartementet har sendt NVEs innstilling på høring, og mottatt følgende uttalelser:

Advokatfirmaet Hort DA v/adv. Lund har i brev av 11. desember 2003 uttalt følgende på vegne av *Lom kommune*:

1. Innledning

Det vises til NVEs innstilling 15. juli 2003 til OED i ovennevnte sak. Undertegnede bistår Lom kommune. Lom kommune har fått utsatt høringsfrist til etter møtet mellom LVK, revisjonskommunene og Olje- og energidepartementet. [. . .]

Lom kommune er svært kritisk til så vel NVEs saksbehandlingstid som innholdet i innstillingen.

Konsesjonene for den "lille Tesse-reguleringen" og den "store Tesse-reguleringen" – for så vidt gjaldt de private falleierne, løp ut allerede i 1991. Først 12 år senere foreligger NVEs innstilling til departementet. Kommunen finner dette kritikkverdige, og vil allerede innledningsvis peke på at denne sendretiktheten naturligvis ikke kan føre til en svekkelse av kommunens interesser i saken. Om dette vises det til pkt. 2.1 nedenfor.

NVEs innstilling er tilsynelatende omfattende, vel 90 sider. Imidlertid er om lag 76 sider en gjengivelse av søknaden og innkomne høringsuttalelser. *NVEs vurdering er på knappe 4 sider. De resterende sider er NVEs merknader til egne forslag til nye konsesjonsvilkår.* Det er kommunens syn at konsesjonsvilkårene dessverre i liten grad er tilpasset de faktiske forhold i saken, bl.a. er det en rekke bestemmelser som ikke er av betydning fordi anleggene allerede er bygget.

Tesse-saken er spesiell i den forstand at den omhandler både spørsmål om fornyelse av konsesjon og spørsmål om revisjon av gamle konsesjonsvilkår på samme tidspunkt og i samme sak. Tesse-saken synliggjør derfor, etter Lom kommunens oppfatning, på en god måte behovet for en størst mulig grad av likebehandling av de to konsesjonssaker. NVEs restriktive rettsanvendelse i revisjonssakene fører derimot til en urimelig og usaklig forskjellsbehandling av private falleiere sammenholdt med de offentlige falleiere. Forskjellsbehandlingen er ikke bare urimelig i forhold til de private aktørene, den er også urimelig i forhold til de berørte kommuner og lokalsamfunn.

Etter Lom kommunes oppfatning kan det reises spørsmål om ikke en slik forskjellsbehandling vil være i strid med EØS-avtalen. Det vises i denne sammenheng til ESAs uttalelse om

at reglene i industrikonsesjonsloven om ulik konsesjonstid for henholdsvis offentlige eiere og private konsesjonærer er i strid med EØS-avtalens bestemmelser om fri etableringsrett og fri flyt av kapital.

I ESAs begrunnelse er det bl.a. vist til at konsekvensene av ulik konsesjonstid er at de private falleiernes anlegg underlegges vederlagsfritt *hjemfall* til staten. *Revisjonssakene* vil være et ytterligere eksempel på at ulik konsesjonstid gir ulike konsekvenser i forhold til vassdragsreguleringsloven. Til forskjell fra problemstillingen ved hjemfall – følger imidlertid ikke forskjellsbehandlingen av loven, men av NVEs praktisering av regelverket. Det vises i den sammenheng til NVEs uttalelse om at det ikke er anledning til å revidere de økonomiske vilkårene, og at næringsfond kun knyttes til den delen av reguleringen som skal fornyes, dvs. til de private falleierne. Videre vises til NVEs uttalelser på side 89 vedrørende minstevannføring, hvor konsesjonsmyndighetenes handlingsrom defineres snevrere i revisjonssaken enn i fornyelsessaken.

2. NVEs saksbehandling

2.1 Saksbehandlingstiden – virkningstidspunktet for nye vilkår

I innstillingen s. 64 er det referert fra kommunens brev 27. mai 2003 om NVEs saksbehandlingstid:

”Glommens og Laagens Brukseierforening (heretter GLB) søkte 15. desember 1993 om fornyelse av konsesjonene for Tesse. Reguleringen av Tesse mellom kote 853,90 og 852,40 gitt til AS Eidefoss 3. februar 1941 – kalt ”den lille reguleringen” – utløp 3. februar 1991. Reguleringen av Tesse mellom kote 852,40 og 841,50 til Glommens og Laagens Brukseierforening 26. juli 1941 – kalt ”den store reguleringen” – utløp 26. juli 1991 for så vidt gjelder de private falleierne. Reguleringskonsesjonen for denne reguleringen er gitt uten tidsbegrensning for de kommunale falleierne.

Av dette fremgår at GLBs konsesjons-søknad er datert vel to

Det er gått vel 12 år siden konsesjonene løp ut. Korrespondansen sitert over, bekrefter at saken ble liggende i NVE i 5 år uten at det skjedde noe i det hele tatt.

Om årsaken til den lange saksbehandlingstiden nøyer NVE seg med å henvise til sitt brev 7. februar 2003 hvor det skyldes på en presset arbeidssituasjon.

Lom kommune kan ikke akseptere en slik begrunnelse. Lom kommune ønsker å profilere seg som en miljøkommune. På grunn av den lange saksbehandlingstiden, er viktige og kanskje enkle tiltak blitt sterkt forsinket og vanskelig-

gjort. Naturødeleggelser som kunne vært redusert blir mer omfattende enn forutsatt, og kostnadene øker. I tillegg kommer at den lange saksbehandlingstiden vil føre til at kommunen lider et inntektstap. Om dette vises til pkt 6.2.2 nedenfor.

I ett av brevene fra Lom kommune til NVE hvor det purres på fremdriften heter det følgende (brev 9. oktober 2000):

”Dersom konsesjonsmyndighetene nå skulle anføre at kommunen ikke har krav på godtgjørelse for den tiden som alt har passert, må kommunen ta forbehold om å holde konsesjonsmyndighetene ansvarlig for det inntektstap som kommunen påføres i den forbindelse”

2.2 NVEs saksbehandling for øvrig

Lom kommune har også rettet kritikk mot NVEs saksbehandling, særlig hva gjelder informasjon om konsesjonærens (GLBs) innspill til NVE. NVE uttaler i sin innstilling s. 81 første avsnitt:

”I NVE er det praksis å sette strek for høringsrunden når vi har mottatt søkers kommentarer. NVE mener at de bør holde denne praksisen for å unngå at saker fortsetter runde etter runde med høringsuttalelser og søkers kommentarer til uttalelsene. Kommunene vil få mulighet til å gjøre seg kjent med og uttale seg til søkers kommentarer i forbindelse med departementets behandling av NVE's innstilling. I denne saken er søkers kommentarer sendt (pr. telefaks) til kommunen etter at kommunen bad om det.”

Det dokument som det vises til og som ble sendt pr. telefaks til kommunen, er brev fra GLB 23. april 1996. Kommunen har, som det fremgår over, foretatt gjentatte purringer på NVE med spørsmål om hvor saken sto. Telefaksen fra NVE er av 28. mai 2003!

På bakgrunn av hva NVE uttaler med hensyn til det prinsipielle, om oversendelse av konsesjonærens synspunkter det er behov for å få en avklaring på. Lom kommune er uenig i NVEs lovforståelse, og viser til uttalelsene i brev 27. mai 2003:

”Som begrunnelse for at dokumentene ikke tidligere er oversendt ble det i møtet opplyst at NVE i saker om fornyelse og revisjon av konsesjoner rutinemessig inntar en holdning om ikke å oversende til kommunene konsesjonærens kommentarer til de krav som kommunene fremmer. Etter Lom kommunes oppfatning må dette anses som et brudd på alminnelige forvaltningsrettslige prinsipper. NVE har en alminnelig informasjon og veiledningsplikt. Dette er bl.a. nedfelt i forvaltningslovens § 17 siste ledd:

”Partene bør også for øvrig gjøres kjent med opplysninger av vesentlig betydning som det må forutsettes at de har grunnlag og interesse for å uttale seg om, og som parten etter § 18 jf. § 19 har rett til å gjøre seg kjent med. Ved avveiningen skal legges vekt på om rask avgjørelse er ønskelig og om hensynet til parten er tilstrekkelig varetatt på annen måte, for eksempel ved at han er gjort kjent med retten etter § 18 jf. § 19 til å se sakens dokumenter.”

Ut fra situasjonen i denne sak, kan NVE vanskelig bli hørt med at hensynet til en snarlig saksbehandling kan begrunne at dokumentene ikke skulle sendes til kommunen. Tvert i mot – en rutinemessig og automatisk oversendelse av sentrale dokumenter vil kunne ført til en hurtigere saksbehandling enn den man nå risikerer.

Som det fremgår ovenfor har Lom kommune ingen interesse i å forpurre saken. Tvert i mot. Med den lovførståelse som NVE legger til grunn, vil derimot konsesjonær kunne se seg tjent med at sakene trekkes ut. NVEs frykt for at sakene vil bli trenert ved at kommunene får oversendt søkers kommentarer er således fullstendig feilslått. (Etter hva Lom kommune forstår, oversendes kommunenes uttalelser automatisk og rutinemessig til konsesjonær).

3. Befaring 2. juni 2003. Dokumentasjon

Hovedproblemer ved Tessereguleringen er i første rekke knyttet til store og vedvarende erosjonsskader og redusert fiske, samt landskapsmessige endringer ved nedtappet magasin.

Synfaring ble sist gjennomført i 1996. På grunn av den lange saksbehandlingstiden var det i 2003 kommet ny saksansvarlig i NVE. Videre har det skjedd ikke mindre enn 4 ordførerskifter i kommunen, og Lom kommunes advokat Kåre Ødegaard hadde avgått med døden. Videre var det nødvendig å få gjennomført synfaring på en tid av året da magasinet var nedtappet for å synliggjøre skadene.

Blant annet på denne bakgrunn og for å få en oppdatert oversikt over de miljømessige forhold, anmodet undertegnede pva av Lom kommune om ny synfaring.

Ny synfaring ble gjennomført 2. juni 2003, uten at kommunen kan se at denne er omtalt i NVEs innstilling.

Vedlagt oversendes kommunens bilder som ble tatt under befaringsreisen. Bildene dokumenterer hvilke erosjonsskader det er tale om og i hvilke områder erosjonsskadene er størst. Bilder fra bru over Ilva tatt 22. september 2003 dokumenterer videre at erosjonen her fortsatt pågår, da situasjonen er markert forverret siden 2. juni 2003.

4. Generelle synspunkter på NVEs rettsanvendelse i revisjonsaken

4.1 Revisjonsadgangen

Partene er enige om at den ”lille Tessereguleringen” og den ”store Tessereguleringen” for så vidt gjelder de private andelene er gjenstand for fornyelse. For de offentlige deltakerne i den store Tessereguleringen er det tale om en revisjonssak. Lom kommune har i sin høringsuttalelse og senere bedt om at den lille og den store Tessereguleringen blir behandlet likt, og har understreket at det nå kan gis helt nye konsesjonsvilkår.

Lom kommune er tilfreds med at NVE deler kommunens oppfatning om at fornyelsessaken og revisjonssaken må sees i sammenheng. Lom kommune er imidlertid uenig med NVE om at vilkårene vil måtte bli forskjellig, og deler således ikke NVEs oppfatning om at eksempelvis næringsfond må knyttes til den private andel av konsesjonen. Etter Lom kommunes oppfatning må det settes tilsvarende vilkår overfor de offentlige deltakerne.

I NVEs innstillinger gis uttrykk for en rettsoppfatning av revisjonsadgangen som Lom kommune ikke er enig i. NVE gir uttrykk for at adgangen til å revidere vilkårene er langt snevrere enn det som var forutsatt fra lovgivers side da revisjonsadgangen ble lovfestet.

Ved rettsanvendelsen må man ikke bare se hen til forarbeidene fra 1992, men også lovendringen i 1959 hvor man første gang fikk regler om alminnelig vilkårsrevisjon.

4.2 Forarbeidene til lovendringen i 1959

I ”Innstilling fra Komiteen til revisjon av vassdragsreguleringsloven mv.v. Oslo 1953” side 22-23 uttaler flertallet i Komiteen:

”Et flertall – formannen, Elverum, Fjærtøft, Haugen, Hustad, Mellum og Reinsnes – vil ha en bestemmelse om at når konsesjon er gitt på ubegrenset tid, skal det være adgang til å kreve revisjon av konsesjonsvilkårene etter 50 år. Denne periode svarer til konsesjonstidens normale lengde ved tidsbegrensede konsesjoner. Forholdene kan som kjent endres meget i tidens løp. Konsesjonsvilkår som var rimelige og gode da de ble gitt, kan etter hvert bli temmelig antikverte og urimelige. Nye forhold som krever nye bestemmelser kan komme opp. Og sist – men ikke minst: Konsesjonslovgivningen er stadig gjenstand for forandringer, som ikke kan gjøres gjeldende for tidligere gitt konsesjoner på grunn av grunnlovens forbud mot å gi lover tilbakevirkende kraft. Således vil flere av de endringer som komiteen foreslår ikke kunne gjøres gjeldende for allerede gitte konsesjoner. Forslaget tar derfor sikte på å åpne adgang til å innpasse nye lovbestemmelser i konsesjonsvilkårene, rette på eventuelle urimeligheter og i det hele modernisere bestemmelsene

etter tidens krav ved utløpet av en vanlig konsesjonsperiode.” (understreket her)

Mindretallet i Komiteen ønsket ikke en bestemmelse om 50-års revisjon og bemerket (Innstillingen side 23):

”Regelen kan praktiseres på en slik måte at det nærmest motsvarer ny konsesjon, og norske kommuner kan derved bli stillet på samme linje som private selskaper. Etter reguleringsloven av 1911 var det tidsbegrenset konsesjon også for kommuner. Dette ble imidlertid forandret i loven av 1917, og det skulle da ikke være rimelig å gå tilbake på dette punkt og berøve kommunen de fordeler de fikk ved loven av 1917. En er oppmerksom på den innskrenkende fortolkning av hensikten med revisjonen som inneholdes i flertallets premisser, men mener likevel at lovens nåværende bestemmelser bør opprettholdes.”

Til Komiteens forslag bemerket departementet (Ot.prp. nr. 39 1958) side 11-12:

”Departementet finner det for sitt vedkommende rimelig at det blir adgang til en slik revisjon. Enkelte av vilkårene kan på grunn av endrede forhold eller på grunn av omstendigheter som en ikke hadde oversikt over den gangen konsesjonen ble gitt, etter hvert virke urimelige, mens det på den annen side kan være naturlig og ønskelig med nye bestemmelser. Revisjonen bør ta sikte på en å jourføring, men konsesjonæren bør allikevel ha adgang til å frafalle konsesjonen hvis han ikke ønsker å godta de nye vilkår. Han bør da kunne frasi seg konsesjonen innen nærmere bestemt frist, som departementet foreslår satt til 3 måneder fra det tidspunkt da konsesjonæren har fått underretning om de reviderte vilkår. I fall han ikke har frasagt seg konsesjonen innen fristens utløp må han være bundet av de nye bestemmelser.” (understreket her)

Som det fremgår forutsatte departementet i 1953 at revisjonen kunne være så vidt omfattende at konsesjonær ser seg tjent med å frasi seg hele konsesjonen. For øvrig må man legge til grunn at departementet var enig i formålet med revisjonen slik dette ble beskrevet av komiteen.

Etter kommunens syn underbygger forarbeidene at det skulle være en vid adgang til å revidere vilkårene ved den alminnelige revisjon, jf. komiteflertallets oppsummering – ”og i det hele modernisere bestemmelsene etter tidens krav.”

4.3 Forarbeidene til lovendringen i 1992

Ved lovendringen i 1992, som i ikrafttredelsesbestemmelsene også åpnet adgang for revisjon av evigvarende konsesjoner gitt før 1959, ble re-

visjonsadgangen utvidet. Av forarbeidene til denne lovendringen er det ikke noe som tyder på at man mente å gi revisjonsbegrepet et snevrere innhold enn det som var forutsatt i 1959. Tvert imot ble det klart uttalt at når det gjelder formålet med reglene om alminnelig vilkårs revisjon ga forarbeidene fra 1959 verdifull informasjon, jf. Ot.prp. nr. 50 (1991-92) side 46:

”Adgangen til å foreta en alminnelig revisjon av konsesjonsvilkårene er ikke ny. Som nevnt under kap. 7.4.1. ble adgangen innført ved lov av 10.4.1959 nr. 2. Forarbeidene er knappe på dette punkt. De gir anvisning på formålet med revisjonsadgangen, men sier for øvrig ingen ting om hvilke konkrete endringer som kan foretas og hvilke saksbehandlingsregler som skal gjelde. *Formålet med revisjonsadgangen gir imidlertid i stor grad svar på hvilke konkrete endringer som kan gjennomføres. Komiteen (Innstillingen side 22) viser her til at forholdene kan endres meget i tidens løp. Konsesjonsvilkår som var rimelige og gode da de ble gitt, kan etter hvert bli temmelig antikkeverte og urimelige. Nye forhold som krever nye bestemmelser kan også komme opp. Etter som konsesjonslovgivningen er i stadig utvikling er det videre viktig å kunne innpasse nye lovbestemmelser i konsesjonsvilkårene.*”

I Ot.prp. nr. 39 (1958), side 11 uttales:

”Departementet finner det for sitt vedkommende rimelig at det blir adgang til en slik revisjon. Enkelte av vilkårene kan på grunn av endrede forhold eller på grunn av omstendigheter som en ikke hadde oversikt over den gangen konsesjonen ble gitt, etter hvert virke urimelige, mens det på den annen side kan være naturlig og ønskelig med nye bestemmelser. Revisjonen bør ta sikte på en å jourføring, men konsesjonæren bør allikevel ha adgang til å frafalle konsesjonen hvis han ikke ønsker å godta de nye vilkår.”

Den alminnelige revisjon er m.a.o. ment å innebære en modernisering eller ajourføring av konsesjonsvilkårene. Som det fremgår ovenfor betyr ikke dette nødvendigvis endringer til konsesjonærens ugunst. Revisjonen gir også anledning til å oppheve vilkår som har vist seg urimelige/unødvendige eller uhensiktsmessige. Man kan ikke uten videre legge til grunn at innholdet av de nye vilkårene i seg selv må representere en økonomisk merbelastning for konsesjonæren. På den annen side vil arbeidet med revisjonen nødvendigvis medføre ekstra utgifter. Under enhver omstendighet vil hensynet til konsesjonærens økonomi og de samfunnsøkonomiske kostnader være sentrale moment ved avveiningen av hvilke endringer som kan og bør foretas. *Overfor gamle reguleringer hvor anlegget for lengst er nedskrevet, kan det nok sies å være grunn til å gå*

lenger ved revisjonen enn ved nyere konsesjoner. På den annen side må man ta hensyn til at forholdene har festet seg gjennom lang tid. En overskridelse av forbudet i grunnlovens § 97 mot en urimelig og vilkårlig tilbakevirkning anser departementet imidlertid som en lite aktuell problemstilling.” (understreket her)

Det vises også til side 47 i Ot.prp. nr. 50 (1991-92):

”I praksis vil det likevel ikke være aktuelt å foreta endringer av samtlige konsesjonsvilkår. Dette skyldes blant annet at flere av konsesjonsvilkårene knytter seg uttrykkelig til anleggsperioden. Videre er behovet for en oppjustering av årlige konsesjonsavgifter, fond mv. ivaretatt ved lov av 3. juni 1983 nr. 51, jf. også lov av 12. juni 1987 nr. 62.

Vilkårenes innhold vil bli å fastsette ut fra konsesjonsmyndighetenes vurdering av hva som er ønskelig og nødvendig på revisjonstidspunktet. Det må tas i betraktning at alle skjerpelser i utgangspunktet medfører dyrere kraftproduksjon. *For de fleste vilkår vil en skjerpelse kunne føre til økonomisk belastning for konsesjonæren (eks. konsesjonsavgifter, næringsfond og naturvernvilkår), mens en skjerpelse i form av nytt/strengere vilkår om minstevassføring også vil medføre produksjonstap som vil kunne få betydning for landets totale kraftproduksjon. Dette tap må veies mot den miljømessige vinning.* Revisjonen kan omfatte vilkår av høyst forskjellig karakter. Etter departementets oppfatning har det derfor lite for seg å forsøke og angi konkret hvilke endringer eller nye vilkår som i fremtiden kan bli aktuelle. *Det vil avhenge av hvilke forhold som gjør en endring påkrevet eller ønskelig (ny lovgivning, endringer i samfunnsoppfatningen, interessekonflikter, nye skader eller ulemper, økologiske, hydrologiske eller økonomiske forhold etc.).* Det kan likevel tilføyes at manøvreringsreglementet utgjør en del av konsesjonsvilkårene (jf. § 12 nr. 12) og kan gjøres til gjenstand for revisjon. Endringer i manøvreringsreglementet vil være særlig aktuelt for eldre konsesjoner.” (understreket her)

Etter Lom kommunes syn kan det ikke være tvilsomt at det er en vid adgang til å revidere vilkårene ved revisjonen. Dette understrekes av departementet slik på side 48 i proposisjonen:

”Uansett må det avgjørende være at det åpenbart er behov for revisjon av vilkår etter en periode på 20-30 år, et behov som er særlig stort for konsesjoner av noe eldre dato.”

Ut fra den erfaring man etter hvert har fått i revisjonssakene – som alle gjelder konsesjoner som er eldre enn 50 år – er kommunens syn at dette er en riktig observasjon. For Tesses vedkommende ble konsesjonene gitt under krigen,

men først stedfestet av Stortinget i møte 11.03.1948 ved kgl.res. 20.08.1948.

4.4 Særlig om adgangen til å oppstille nye vilkår

Det kan etter Lom kommunes syn ikke utledes av forarbeidene at det skal være en snever adgang til å oppstille nye vilkår. Tvert imot forutsettes det at innarbeidelse av nye vilkår som følge av endringer i konsesjonslovgivningen etter at konsesjonen opprinnelig ble gitt, er et sentralt formål med revisjonen, jf. Komiteinnstillingen fra 1953 som er sitert ovenfor hvor hovedformålene med revisjonen fremheves:

”Og sist, men ikke minst: Konsesjonslovgivningen er stadig gjenstand for forandringer, som ikke kan gjøres gjeldende for tidligere gitte konsesjoner på grunn av grunnlovens forbud mot å gi lover tilbakevirkende kraft. Således vil flere av de endringer som komiteen foreslår ikke kunne gjøres gjeldende for allerede gitte konsesjoner. Forslaget tar derfor sikte på å åpne adgang til å innpasse nye lovbestemmelser i konsesjonsvilkårene, rette på eventuelle urimeligheter og i det hele modernisere bestemmelsene etter tidens krav ved utløpet av en vanlig konsesjonsperiode.”

Når det spesielt gjelder næringsfond, som ingen av de gamle konsesjonene har bestemmelser om, er poenget at det ikke var hjemmel for å oppstille vilkår om næringsfond den gang konsesjonene ble gitt. Ordningen med næringsfond ble formalisert gjennom lovrevisjonen av vassdragsreguleringsloven i 1969 ved at det i vassdragsreguleringsloven § 12 post 18 (nå post 17) ble gitt uttrykkelig hjemmel for å oppstille vilkår om næringsfond. Vilkår om næringsfond oppstilles også regelmessig ved fornyelse av tidsbegrensede konsesjoner.

4.5 Utviklingen i NVEs og OEDs rettsoppfatning

Den rettsoppfatning som NVE/OED har gitt uttrykk for har gradvis endret seg i retning av en strammere holdning til revisjonsordningen. I NVEs innstilling i Tesse-saken er det vist til brev 21. januar til Skjåk kommune og til brev til LVK 10. mai 1999.

4.5.1 OEDs brev til LVK datert 10. mai 1999

I OEDs brev til LVK datert 10. mai 1999 uttaler OED:

”Når det gjelder spørsmålet om fastsetting av helt nye vilkår, som f.eks. næringsfond, uttales det i samme spalte i proposisjonen at dette er ”noe som er særlig aktuelt ved skader og ulemper som ikke var forutsatt ved konsesjonstidspunktet”. I tillegg til denne begrensning for vilkår av økonomisk karakter, er det også forutsatt at revisjonen hovedsakelig skal omfatte de fysiske konsekven-

ser av en regulering. På s. 47 annen spalte nederst / s. 48 første spalte øverst er det i den forbindelse uttalt. "Det vil selvsagt være stor forskjell på en regulering som har hatt en rekke uforutsette konsekvenser og en annen hvor det meste fungerer tilfredsstillende". Departementet ser det derfor slik at formålet med revisjon i hovedsak vil være muligheten for å kunne iverksette miljøforbedrende tiltak."

Til ovenstående bemerkes:

For det første tar OED uttalelsen i forarbeidene til inntekt for at nye vilkår i utgangspunktet bare vil være aktuelt når det gjelder skader og ulemper som ikke var forutsatt på konsesjonstidspunktet. Dette er misvisende etter vårt syn og trer klart frem når man leser hele avsnittet i sammenheng:

"Som det allerede er redegjort for innebærer den alminnelige revisjon en modernisering eller ajourføring av konsesjonens vilkårsside. I prinsippet betyr dette at samtlige vilkår som er oppstilt, kan undergis en ny vurdering på bakgrunn av de erfaringer man har gjort seg i løpet av perioden. Vurderingen kan føre til at vilkår sløyfes eller gis et annet innhold. Det kan også fastsettes helt nye vilkår, noe som er særlig aktuelt ved skader og ulemper som ikke var forutsatt på konsesjonstidspunktet."

Det ligger i sakens natur at det vil være mest aktuelt med nye vilkår for å fange opp uforutsette skader og ulemper. Men det avskjærer/begrenser selvfølgelig ikke adgangen til å modernisere gamle vilkår i tråd med dagens vilkårspraksis, for eksempel ved et nytt vilkår om næringsfond.

For det annet tar OED sitatet "Det vil selvsagt være stor forskjell på en regulering som har hatt en rekke uforutsette konsekvenser og en annen hvor det meste fungerer tilfredsstillende" ut av sin sammenheng. OED gir inntrykk av at uttalelsen knytter seg direkte til adgangen til å oppstille nye vilkår, og det er meget misvisende. Sitatet knytter seg direkte til behovet for utredninger, noe som fremgår når man leser sitatet i sammenheng med setningen foran og setningen etter:

"I hvilken utstrekning det er påkrevet med et utredningsapparat må vurderes konkret. Det vil selvsagt være stor forskjell på en regulering som har hatt en rekke uforutsette konsekvenser og en annen hvor det meste fungerer tilfredsstillende. Det kan videre tenkes at det er enighet om at et eller flere vilkår bør endres, men at visse utredninger er nødvendige for å bestemme nye tiltak som er påkrevet og innholdet av disse."

4.5.2 OEDs vedtak av 21. januar 2002 vedrørende revisjon av konsesjonsvilkår for Raudals- og Breidalsreguleringen i Skjåk kommune

Synspunktet om at det bare vil være aktuelt å oppstille helt nye vilkår når det er tale om "uforutsette skader og ulemper", utvikles så ytterligere i OEDs vedtak av 21. januar 2002 vedrørende revisjon av konsesjonsvilkår for Raudals- og Breidalsreguleringen i Skjåk kommune. Her skriver departementet på side 4:

"Departementet er ikke uenig i at det ble neddemmet betydelige arealer i forbindelse med disse to reguleringene. Det er heller ikke uenighet om at dette kan ha medført vanskeligheter for bruk av båt i Raudalen slik som det påpekes både i søknaden og klagen. Spørsmålet i denne forbindelse er imidlertid om disse skadene og ulempene "ikke var forutsatt på konsesjonstidspunktet". Iht. Ot.prp. nr. 50 vil det i så fall gjøre det særlig aktuelt å fastsette helt nye vilkår.

Etter departementets syn kan de anførte skader og ulemper ikke sies å være uforutsette på konsesjonstidspunktet. Tvert i mot er neddemmede arealer og brattere skråninger som vanskeliggjør adkomst og båtbruk noe av det mest forutsigbare ved slike reguleringer.

Departementet viser videre til at formålet med revisjon av eldre, tidsbegrensede konsesjoner i all hovedsak vil være muligheten for å kunne iverksette miljøforbedrende tiltak. Næringsfond er lite egnet til å avbøte miljøskader og – ulemper i denne sammenheng. Etter departementets syn *skal det særlig sterke grunner til før det kan være aktuelt å pålegge næringsfond i revisjonssaker.*

Som anført av klageren er det bare justering av fastsatte konsesjonsavgifter og fond som dekkes av justeringsloven. Der det ikke er fastsatt noe næringsfond fra før, vil derfor ikke justeringsloven komme til anvendelse. En må da falle tilbake til den generelle vurdering om nye vilkår som er drøftet ovenfor." (understreket her)

4.6 Andre forhold – Betydningen av konsesjonens alder

NVE er heller ikke konsekvent når det gjelder adgangen til å oppstille nye vilkår. Når man leser NVEs innstilling i sammenheng ser man at NVE sonderer mellom nye økonomiske vilkår og andre vilkår. Standardvilkår for naturforvaltning må også anses som "nye" vilkår i forhold til den gamle konsesjon, men her legger NVE en annen rettsoppfatning til grunn, forslag til konsesjonsvilkår pkt. 8 flg.

Lom kommune er helt enig i at det kan innføres standardvilkår for naturforvaltning, men ser ingen grunn til å sonde mellom nye økonomiske vilkår og andre vilkår. Det er ingen holde-

punkter i lovforarbeidene for å innføre en slik sontring.

Videre er det en svakhet ved NVEs vurderinger av den rettslige adgangen til å revidere vilkårene at det *ikke skilles mellom gamle konsesjoner og nyere konsesjoner*. I forarbeidene til lovendringen av 1992 knytter kommentarene seg til revisjon generelt, med andre ord både 30 års revisjon etter de nye regler og revisjon som skjer i medhold av den bestemmelse som ble innført i 1959. I forarbeidene er det fremhevet at i forhold til de gamle reguleringer er det grunn til å gå lenger enn f.eks. revisjon som vil skje etter 30 år av en konsesjon gitt i 1990. I Ot.prp. nr. 50 (1991-92) heter det bl.a. på side 46 flg:

”Den alminnelige revisjon er m.a.o. ment å innebære en modernisering eller ajourføring av konsesjonsvilkårene (. . .) Under enhver omstendighet vil hensynet til konsesjonærens økonomi og de samfunnsmessige kostnader være sentrale moment ved avveiningen av hvilke endringer som kan og bør foretas. *Overfor gamle reguleringer hvor anlegget for lengst er nedskrevet, kan det nok sies å være grunn til å gå lenger ved revisjonen enn ved nyere konsesjoner*. På den annen side må man ta hensyn til at forholdene har festet seg gjennom lang tid. En overskridelse av forbudet i Grunnloven § 97 mot en urimelig og vilkårlig tilbakevirkning anser departementet imidlertid som en lite aktuell problemstilling.”

Dette momentet er totalt fraværende i NVEs innstillinger. NVE viser helt generelt flere steder til hensynet til konsesjonærs økonomi uten å ta i betraktning at det faktisk er tale om en meget gammel regulering hvor anlegget for lengst er nedskrevet. Det er kun i disfavør av de berørte interesser ved vurderingen av kravene om minstevannføring, at det vises til at reguleringen har virket i meget lang tid og at forholdene har festnet seg. Dette er av særlig interesse i og med at det i forarbeidene samtidig er påpekt at nye økonomiske vilkår kun påvirker konsesjonærens økonomi – ikke kraftbalansen, jf. Ot.prp. nr. 50 (1991-92) side 47:

”For de fleste vilkår vil en skjerpelse kun føre til økonomisk belastning for konsesjonæren (eks. konsesjonsavgifter, næringsfond og naturvernvilkår), mens en skjerpelse i form av nytt strengere vilkår om minstevassføring også vil medføre produksjonstap som vil kunne få betydning for landets totale kraftproduksjon. Dette tap må veies opp mot den miljømessige vinning.”

Lom kommune savner en mer balansert vurdering av elementene konsesjonærens økonomi – gamle reguleringer – fraværet av vilkår som påvirker selve produksjonen i NVEs innstilling.

5. Forholdet mellom revisjonssakene og kraftbalansen

Lom kommune har ikke - som andre høringsinstanser - fremmet krav om minstevannføring. Lom kommune ønsker likevel å knytte noen kommentarer til NVEs uttalelser i den sammenheng.

I innstillingen side 89 heter det at NVE vil fraråde et pålegg om at konsesjonæren skal slippe minstevannføring i Tessa. Kravet om minstevannføring vil redusere strømproduksjonen i en tid vi har underskudd på elektrisk kraft. Dette forholdet må ev. kunne kompenseres økonomisk overfor de som rammes – jf. Vågå kommunes uttalelser.

Det er en vedvarende underbalanse i det norske kraftmarkedet, også i såkalte normalår. Ved siden av det arbeid som pågår for å skaffe nye kraft, enten gjennom ny kapasitet eller økte importmuligheter, vil det være like viktig å opprettholde eksisterende produksjonsvolum i norske vannkraftanlegg. Dette hensynet kan komme på tvers av de naturfaglige hensyn som i den enkelte revisjonssak kan tilsi nye eller økte restriksjoner på kraftverksdriften.

Lom kommune har forståelse for det. Men dette hensynet kan likevel ikke føre så langt at enkelte kommuner med eldre kraftproduksjonsanlegg skal måtte finne seg i at deres naturforhold blir forringet langt verre enn sammenlignbare kommuner med yngre konsesjoner, og *samtidig* skal avskrives de økonomiske vederlag som andre kommuner i dag mottar regelmessig, for eksempel i form av næringsfond.

Det at man er i en knapphetssituasjon legger altså begrensninger på visse miljøtiltak. Hvis det også skal ligge begrensninger på hva som kan gjøres av økonomiske tiltak, er det lite igjen til revisjon. Det er Lom kommunes syn at konsesjonsmyndighetene da *nettopp i revisjonssakene* bør åpne for nye økonomiske vilkår som næringsfond, som en kompensasjon for at de kommuner som er berørt av slike anlegg gjennomgående må tåle større naturinngrep enn andre kommuner.

6. Lom kommunes kommentarer til de foreslåtte vilkår

6.1 Tidsbegrenset konsesjon

NVE anbefaler at ny konsesjon gis uten tidsbegrensning også for den del hvor konsesjonen er utløpt. Lom kommune motsetter seg dette, og viser til den diskusjon som for tiden pågår om hjemfall. Som kjent har Olje- og energidepartementet foreslått å innføre tidsbegrensede konsesjoner for alle.

Som departementet også er kjent med har en rekke konsesjonærer varslet at de vil fremme krav om kompensasjon dersom tidsbegrensede konsesjoner senere skulle gjøres tidsbegrensede, og med hjemfallsrett for staten. Lom kommune forutsetter at det i tilfelle konsesjonen gjøres tidsbegrenset tas nødvendige forbehold

slik at ikke staten påføres et tap i denne sammenheng.

6.2 Konsesjonsavgifter og næringsfond

6.2.1 Konsesjonsavgifter

NVE foreslår å fastsette en samlet sats for hele reguleringen med en samlet sats på kr 42,47 kr/nat.hk. pr. 01.01.2003. Lom kommune ser en felles sats som foreslått som en klar forenkling.

Lom kommune er videre enig med NVE om at virkningstidspunktet for den nye satsen skal settes til utløpet av den tidligere konsesjonen. Fordi avgiftssatsene ikke endres vesentlig og for å unngå kompliserte etterberegninger er Lom kommune enig i at den foreslåtte endringen for den tidsbegrensede konsesjonen settes til da revisjon av vilkårene vedtas.

6.2.2 Næringsfond

Lom kommune har i sin høringsuttalelse utarbeidet av advokat Kåre Ødegaard i 1995 fremmet et krav om 20 mill. kroner i næringsfond. I høringsuttalelsen ble det også fremmet krav om renter fra tidspunktet hvor konsesjonen løp ut.

I brev 27. mai 2003, inntatt i innstillingen på side 71 heter det:

”En indeksjustering av kravet på 20 mill. fra 1991 gir et næringsfond på om lag 26 mill. kr i 2003. På bakgrunn av den lange saksbehandlingstiden i NVE har imidlertid de private konsesjonærer og GLB oppnådd en solid rentebesparelse. Kommunen mener på denne bakgrunn at det er rimelig at næringsfondet økes tilsvarende hva en rentetilføring basert på 12 mnd. Nibor rente i perioden 1991-2003 tilsier, og krever at næringsfondet settes til 46,5 mill. kroner.”

Av dette fremgår at kravet bygger på tidligere fremsatte krav, indeksjustert og tillagt rente i perioden etter at konsesjonen løp ut og revisjonstidspunktet var kommet.

NVE foreslår et næringsfond på kr 4.950.000,- til Lom kommune og kr 50.000,- til Vågå kommune. NVE forutsetter i sin innstilling at næringsfondet bare kan knyttes til den delen av reguleringen som skal fornyes (innstillingen side 86, 1. avsnitt). I følge NVE (innstilling side 86, 2. avsnitt) utgjør fornyelsessaken 42,7 % av hele reguleringen.

Etter Lom kommunes oppfatning må også de offentlige andelene kunne pålegges vilkår om næringsfond.

Det er hevet over tvil at det er knyttet omfattende natur- og miljøskader til reguleringene i Tesse. Stikkordsmessig vises til følgende uttalelser fra NVE i innstillingen fra side 79 flg:

- Tessa elv fra Tesse til Vågåvatn har minimal vannføring
- Til sammen er ca. 1100 m på hver side av nedre del av Ilva og ca. 1000 m på hver side av

Smådøla utsatt for erosjon. Fortsatt erosjon vil kunne true jordbruksområder langs disse elvene

- Bølgeerosjon ved høy vannstand er et problem i nordenden og i sydenden av vannet hvor tiltakende erosjon kan skade jordbruksområder. Omtrent 5000 m strandlinje er vurdert som utsatt som følge av bølgeslagpåkjenning
- Den brede og skjemmende reguleringssonen om våren og deler av sommeren reduserer naturopplevelsen for de som ferdes eller oppholder seg i området
- Ved Tessand er en stor del av husene utsatt for frostrøyk på grunn av reguleringen
- Muligheten for at isganger skal utløses i Otta har økt som følge av reguleringen. Områdene som blir utsatt for oversvømmelser har blitt større
- Rekrutteringsmulighetene for ørret er redusert

Lom kommune er som kjent en av landets fremste reiselivskommuner, og kommunen har i de senere år satset mye på reiseliv og turisme. Grunnlaget for denne satsningen er naturressursene i kommunen, hvor ikke minst vassdragene spiller en viktig rolle. Det er ikke tatt for hardt i når NVE legger til grunn at ”.. disse brukerinteressene lider en ikke ubetydelig ulempe som følge av reguleringen.”

I samme avsnitt viser NVE til at ”distriktet har til en viss grad hatt tid til å tilpasse seg reguleringen.”

Lom kommune reagerer på at denne såkalte tilpasningen brukes som grunnlag for å vurdere næringsfondets størrelse. *Det vil aldri være tale om å tilpasse seg vedvarende og omfattende vannstandsvariasjoner, minimal vannføring, omfattende og nye erosjonsskader, sterkt redusert fiske mv. Dette er tilbakevendende skader på natur og miljø som omgivelsene ikke kan ”tilpasse” seg.*

I innstilling (side 86) uttaler NVE om adgangen til å pålegge næringsfond:

”NVE mener at det ikke foreligger særlig sterke grunner til å pålegge næringsfond i forbindelse med revisjon av vilkårene for de offentlige deltakerne i den ”store Tessereguleringen.”

Etter kommunenes syn legger NVE her til grunn et uriktig syn på adgangen til å oppstille nye vilkår. Det vises til hva som er sagt om konsesjonsmyndighetenes syn og bruk av forarbeidene ovenfor under pkt. 4.4.

I forhold til de *private* deltakerne uttaler NVE:

”Tesse har vært regulert i over 50 år, og distriktet har til en viss grad hatt tid til å tilpasse seg reguleringen. Området er fortsatt attraktivt med stor verdi for flere brukerinteresser bl.a. friluftsliv, jakt, fiske og reiseliv.

NVE mener imidlertid at disse brukerinteressene lider en ikke ubetydelig ulempe som følge av reguleringen. NVE mener videre at konsesjonæren vil få forholdvis små kostnader i forhold til inntekt ved en fortsatt regulering av den "lille Tesserereguleringen" og den delen av den "store Tesserereguleringen" som er oppe til ny vurdering etter vassdragsreguleringsloven § 8".

Lom kommune kan vanskelig se at det skulle være mer tyngende for de offentlige deltakerne om det skulle settes vilkår om næringsfond. Vilkåret om næringsfond kom inn i loven først i 1969 og et helt sentralt formål med revisjonen er nettopp å fange opp slike endringer i konsesjonslovgivningen.

Loven gir klar adgang til å oppstille vilkår om næringsfond. Det er også fast praksis for å sette vilkår om slike fond i alle nye konsesjoner. Departementets begrunnelse i Skjåk-saken om at næringsfond er lite egnet til å avbøte miljøskader og ulemper, er etter Lom kommunes oppfatning i strid med lovgivers forutsetninger. Næringsfondenes primære formål er å gi kommunene kompensasjon for miljøinngrepene.

NVE har ved sin vurdering av næringsfondets størrelse lagt vesentlig vekt på en sammenligning med Bygdin-saken, St.prp. nr 101 (1989-90). – Lom kommune er ikke enig at den saken og Tesse-reguleringene "kan sammenlignes når det gjelder beliggenhet og skadevirkninger", slik NVE uttaler på side 86, 3. siste avsnitt.

For det første er det på det rene at skadevirkningene knyttet til Tesse-reguleringene er vesentlig mer omfattende enn i Bygdin-saken. Bare en gjennomgang av stortingsproposisjonen for Bygdin sammenholdt med NVEs innstilling dokumenterer dette. I tillegg kommer at mens Bygdin er et typisk høyfjellsmagasin på mer enn 1000 m høyde, er Tesse et magasin med stor menneskelig aktivitet rundt, og med om lag 30 % større reguleringshøyde. Videre har Bygdin oppnådd en stabilisering, mens erosjonsskadene ved Tesse fortsatt pågår.

Lom kommune finner det mer treffende å trekke sammenligning med den begrunnelsen NVE ga for vurderingen av næringsfondets størrelse i fornyelsessaken i Numedalslågen, St.prp. nr. 37 (2000-2001). Der heter det under pkt. 4.8.3.2:

"NVE legger vekt på at kommunene tidligere har fått en liten andel av verdiskapningen, at kraften føres ut av magasinkommunene, størrelsen på inngrepene og at reguleringen hemmer turistnæringen."

Departementet sluttet seg til dette, med følgende bemerkninger:

"OED støtter NVEs vurdering når det gjelder størrelsen på næringsfondet. Selv om en direkte sammenligning med andre conse-

sjoner basert på kraftgrunnlag skulle tilsi et lavere næringsfond, er dette bare ett av flere momenter som må tillegges betydning. Selv om reguleringene her ligger i et høyfjellsområde, er de omfattende med store inngrep til skade for bosetting, friluftsliv og turisme."

Det ble anbefalt et samlet næringsfond på 45 mill. kroner i Numedalslågen.

Når det gjelder virkningstidspunktet foreslår NVE i post 2 siste avsnitt at dette settes til "når konsesjon er gitt". I innstillingen side 86 heter det om størrelsen på 5 millioner kroner (som altså knytter seg til den private andel) at "i forslaget er det tatt hensyn til den tid som har gått siden konsesjonen utløp".

Som det fremgår av innstillingen har NVE tatt utgangspunkt i næringsfondet som ble gitt i Bygdin-saken, oppjustert til dages prisnivå. Lom kommune kan ikke se at en slik oppjustering innebærer en kompensasjon for at utbetalingen av næringsfond blir vesentlig forsinket pga. NVEs saksbehandlingstid.

6.2.3 Erosjonstiltak – forholdet til Veo-overføringen

Erosjonsskadene er svært store, og konsesjonsvilkårene som er gitt i 1948 er i liten grad fulgt. Kommunen har krevd tilfredsstillende sikring og vedlikehold, men innstillingen fra NVE gir ingen konkrete føringer for hvordan dette skal gjennomføres.

NVE uttaler i sin innstilling side 87 nest siste avsnitt:

"NVE mener at post 11 i de foreslåtte vilkårene gir Olje- og energidepartementet tilstrekkelig mulighet til å pålegge konsesjonæren å bygge terskler, samt å bekoste sikringstiltak mot erosjon. NVE kan derfor ikke se noen vesentlig grunn for at konsesjonæren skal pålegges å innkalle et utvalg bestående av forskjellige interessegrupper årlig tilsyn med skadevirkningene etter reguleringen. Dette ligger innenfor NVEs tilsynsansvar, jf. post 6."

Post 11 regulerer ferdsel med mer, og gir liten veiledning for slike erosjonsskader som man har i Tesse. Forslag til sikringstiltak er heller ikke konkretisert, dette synes overlatt til Olje- og energidepartementet. At tilsynsansvaret ligger inn under NVE har så langt vært til liten hjelp. En av årsakene til at erosjonsskadene er blitt så omfattende, skyldes i stor grad manglende iverksetting av nødvendige sikringstiltak, samt ansvarsfraskrivelse for erosjon som pågår oppover langs tilløpselvene som følge av at erosjonsbasis endres ved nedtappet magasin.

Lom kommune har i brev 19. juni 2003 påpekt at erosjonsskadene i Vassenden og Smådøla ikke er som forutsatt. På befaringen 2. juni

2003 bekreftet GLB at erosjonsskadene rundt Tesse først begynte å gjøre seg sterkt gjeldende på 60-tallet, som en direkte følge av Veo-overføringen.

I innstillingen side 83 heter det at:

”Konsesjonen for Veo-overføringen ble gitt 22. april 1960. Utløpsdatoen for konsesjonen for overføringen av Veo var opprinnelig 7. november 2012 for de private deltakerne, men er nå gitt uten tidsbegrensning, jf. NOEs brev 19. mai 1995. I dette brevet opplyste departementet at endringen av konsesjonsvilkårene fra tidsbegrenset til ubegrenset tid ikke vil innebære noen innskrenking i departementets adgang til å revidere tidligere gitte konsesjoner. Etter vår mening kan en revisjon av vilkårene for Veo-overføringen først finne sted i år 2010, dvs. 50 år etter konsesjonstidspunktet. NVE er i utgangspunktet positivt innstilt til at vilkårene for Tessereguleringen og Veo-overføringen revideres samtidig. Vi mener imidlertid at det foreligger en så bra oversikt over ulempe i forbindelse med reguleringen av Tesse at vi ikke ser det som nødvendig med en ny revisjon av Tesse allerede i år 2010. Vi ser derimot ikke bort fra at det kan være gunstig med en samordnet revisjon på et senere tidspunkt.”

Det er ikke uten videre lett å få tak i hva NVE her mener. Er det NVEs oppfatning at revisjon av Veo-overføringen utskytes fra 2010 til ny revisjon av Tesse, dvs. om 30 år?

Lom kommunes poeng med å trekke inn Veo-overføringen var ikke at det skulle gjennomføres en ny revisjon av Tesse i 2010, men at revisjon av Veo burde fremskyndes og samordnes med revisjon av Tesse-reguleringen nå, slik at man unngikk en ny revisjon for Veo i 2010. Dersom det ikke er aktuelt, forutsetter Lom kommune at vilkårene for Veo-overføringen kan revideres i 2010.

6.2.4 Andre forhold

For å vurdere de øvrige krav som kommunen har fremmet – opp mot NVEs innstilling, er det etter kommunens oppfatning, mest hensiktsmessig at departementet drar på befaring. På befaringen bør både Olje- og energidepartementet og Miljøverndepartementet delta. Nærmere kommentarer om dette utstår til slik befaring er gjennomført. For å få innblikk i naturødeleggelsene er det helt nødvendig at befaring foregår på vår/forsommer mens magasinet er nedtappet. Inntil 2. juni i år har alle befaringer vært lagt såpass sent på året at reguleringssonen har vært lite framtreddende.

7. Oppsummering

- Lom kommune vil oppsummere sitt syn slik:
- Lom kommune motsetter seg at ny conse-

sjon gis uten tidsbegrensning (for den del som er utløpt).

- Det kan verken av lovendringen i 1959 eller av lovendringen av 1992 utledes noen begrensninger i adgangen til å revidere konsesjonsvilkår av økonomisk karakter.
- I forarbeidene til begge lovendringer er lagt føringer som også tilsier revisjoner av konsesjonsvilkår av økonomisk karakter.
- Lom kommune krever på denne bakgrunn at det settes vilkår om næringsfond også for den delen av konsesjonen som er knyttet til de offentlige falleierne, og ikke kun den private andelen.
- Hensynet til kraftbalansen kan føre til at restriksjoner på driften av kraftanlegget – for eksempel i form av krav til minstevannføring – blir mindre enn ved nyere kraftanlegg.
- Det er ikke rimelig at kommuner med ”revisjonsanlegg” både skal måtte tåle mer omfattende naturinngrep og skal bli dårligere økonomisk stilt enn andre kommuner med kraftproduksjonsanlegg.
- Konsesjonsmyndighetene vil møte en større forståelse for et restriktivt syn på økte miljøkrav på grunn av kraftunderbalansen dersom de kommuner som må ta en slik belastning blir gitt kompensasjon i form av økonomisk vederlag.
- En befaring vil gi et bedre grunnlag for å fatte et riktig vedtak, og etter vårt syn bør både OED og Miljøverndepartementet være representert på befaringen.”

Lom kommune v/ordfører Simen Bjørgen har i brev av 19. desember 2003 uttalt følgende:

”Eg vil med dette få takke for møte i Olje- og energidepartementet den 12. desember 2003 og gjenta min invitasjon om å koma til Lom for synfaring i Tesseområdet i månedsskiftet mai/juni 2004.

Lom kommune ser ei slik synfaring som heilt nødvendig for at departementet som skal behandle innstillinga fra NVE vidare skal få set seg tilstrekkelig inn i sakskomplekset. Vi fin det m.a. viktig å få synleggjort følgjande forhold:

- Erosjon/utgraving ved utløpa av dei to større tilløpselvane Ilva og Smådøla. Her har konsesjonshavar hatt alt for dårleg oppfølging av konsesjonsvilkåra når det gjeld sikringstiltak – slik at naturødeleggjingane er langt større enn nødvendig.
- Utbygginga sin verknad på natur- og kulturmiljø. Landskapet er sterkt påverka på vår/forsommar når magasinet er nedtappa, og steinalderbuplassane i strandkanten er utsett for erosjon. Desse forholda reduserer sterkt Tesseområdet sin verdi som rekreasjonsområde og reiselivsmål.
- Avkasting av fisket er redusert til om lag ein

tre del av det som vart hausta årleg i perioden før reguleringa. Utøving av det tradisjonelle Tessefisket er i tillegg vanskeleggjort ved at tilgjenge til vatnet er dårlegare som følgje av reguleringshøgda på 12,4 m, og også når det gjeld allmenta sitt fiske er rekreasjonsverdien sterkt redusert.

Avbøtande tiltak vart i 1940-åra ikkje vektlagt på same måte som ved nyare konsesjonar, og difor har det oppstått skader rundt Tesse som ikkje kan rettast opp. Det synest urimeleg at lokalsamfunn som har reguleringar frå før ein fekk økonomisk kompensasjon i form av næringsfond kjem så mykje dårlegare ut enn lokalsamfunn som stiller naturressursar til disposisjon for storsamfunnet sitt kraftbehov i dag, og vi ser ingen logisk grunn for å skilje mellom private og offentlege aktørar. Dette gjer at eigarforholda i kraftselskapa gjev tilfeldige og urimelege utslag overfor dei berørte lokalsamfunna.

Vi vil sterkt oppfordre politisk leiing om å sjå på denne saka med nye augo. Lom kommune meiner det bør vera politisk vilje til å vurdere revisjons- og fornyingssaker på eit fritt grunnlag, og setja vilkår som gjev lokalsamfunna ein kompensasjon som står nokonlunde i forhold til inngrepa som er gjort. Der nye miljøkrav ikkje kan rette opp skader som er påført naturområdet, må kompensasjon kunne gjevast på ein annan måte, og vi ser fram til å drøfte desse spørsmåla nærare i samband med eit møte med synfaring i 2004. Vi vil gjerne foreslå veke 23 som aktuell tid for synfaring, og imøteser departementets tilbakemelding på dette.”

Videre heter det i brev fra kommunen av 19. mars 2004:

”Formannskapet har behandla saka i møte 11.03.04, og gjeve slik uttale:

1. Formannskapet sluttar seg til synspunkta i brev av 11.12.03 som er oversendt frå advokatfirmaet Hjort på vegne av Lom kommune. Kommunen motset seg at ny konsesjon vert gjeve utan tidsavgrensing for den delen som er utgått.
2. Kommunen kan ikkje sjå at NVE i si innstilling tek tilstrekkeleg omsyn til skadeverknadene som er påført dette unike området med sær store natur- og kulturminneverdiar, og at forslag til næringsfond på 5 millionar samla for Lom og Vågå ikkje på nokon måte står i forhold til skadeverknadene. Kommunen viser til opphavleg krav frå Lom på 20 millionar kroner, som etter indeksjustering og kompensasjon for rentetap kjem opp i eit samla krav på 46,5 millionar kroner.
3. Kommunen finn det urimeleg at lokalsamfunn som har reguleringar får før ein fekk økonomisk kompensasjon i form av næringsfond kjem så mykje dår-

legare ut enn lokalsamfunn som stiller naturressursar til disposisjon for storsamfunnet sitt kraftbehov i dag, og vi ser ingen logisk grunn for å skilje mellom private og offentlege aktørar. Dette gjer at eigarforholda i kraftselskapa gjev tilfeldige og urimelege utslag overfor dei berørte lokalsamfunna. Avbøtande tiltak vart i 1940-åra ikkje vektlagt på same måte som ved nyare konsesjonar, og i dag har det oppstått skader rundt Tesse som ikkje kan rettast opp. Desse må dermed kompensert økonomisk gjennom eit næringsfond som står meir i samsvar med oppståtte skadeverknader.

4. Lom kommune understrekar behovet for at Olje- og energidepartementet set av tid til ei synfaring i området, og viser til forholda som er påpeikt i brev av 19.12.03 frå ordføraren til statsråd Einar Steensnæs. Også Miljøverndepartementet bør vera representert på ei slik synfaring.”

I brev av 23. april 2004 fra Vågå kommune heter det:

”Vågå kommune vil vise til den pågåande prosessen som gjeld konsesjon for Tessereguleringa. Vågå kommune har uttalt seg ved kommunestyret sitt vedtak 01.02.95, sak 5/95 og ved kommunestyret sitt vedtak 19.12.96, sak 108/96.

Vågå kommune har sist uttalt seg til NVE si innstilling ved formannskapet sitt vedtak, 04.09.03, sak 46/03:

”1. Vågå kommune meiner at ein del i næringsfondet på berre 1 % er symbolsk, og at dei faktiske ulempene ved reguleringssona på vatnet, endra forhold på Ostjønnen og sterkt redusert vassføring i Tessa bør gje ein del i fondet på 10 % kr 500.000,- etter NVE sitt forslag.

2. Vågå kommune går i mot NVE si innstilling som gjeld stenging av kanalen mellom Ostjønnen og Tesse fordi det ikkje er tale om noko attendeføring til naturtilstanden i og med at utløpet over Oksfossen er stengt.

Det vil bli etablert eit brakkvassmagasin på Ostjønnen i den tida Tesse ikkje er oppfylt til den nye terskelen.

Det er etablert vegetasjon i den nye strandsona og vadefuglar nyttar desse områda som beiteområde. Sjølv om Ostjønnen visuell er forringa i nedtappa tilstanden, har det oppstått ei ny balanse som det vil vere ueheldig å skiple.

I det same tidsrommet vil fisken sine vandringar, og utøving av sjølve fisket bli hindra eller vanskeleggjort.

Vågå kommune ser derfor ingen vesentleg føremoner ved å stenge den etablerte kanalen mellom Tesse og Ostjønnen.

3. NVE viser til at spørsmålet om Tessa sin funksjon som beitegjærde mellom beitedyr i Langmorkje statsallmenning og Storviksmorkje er eit privatrettsleg spørsmål. Vågå kommune meiner dette er å lukke auga for ei reell ulempe som er påført beitebrukarane i området. Det er rimeleg at beitebrukarane får kompensasjon for høgda kostnader ved at Tessa ikkje lenger fungerer som beitegjærde.”

Kommunen har i ettertid kome til at denne uttala er mangelfullt utgreidd, i det det berre blir teke stilling til NVE sitt forslag til næringsfond, og ikkje teke opp til vurdering Lom kommune sitt krav til næringsfond på kr 20 mill., justert for renter og inflasjon til kr 46,5 mill.

Vågå kommune vil derfor understreke at kommunen meiner Lom kommune sitt krav til næringsfond er eit rimeleg krav sett på bakgrunn av dei varige skader og ulemper som er påført naturmiljøet og lokalsamfunnet:

- Landskapsmessige verknad av reguleringssona
- Erosjon i strandsona, særleg i tilknytning til innløpsosar
- Sveikka gyteforhold og vesentleg redusert fiskeproduksjon
- Generelt redusert naturkvalitet særleg knyta til oppleving av kulturminne og lokalhistoriske element som og er viktige i landet si historie

Vågå kommune vil oppretthalde sitt syn på fordeling av næringsfondet ut frå dei skader og ulemper som er knyta til regulering av Ostjønnen og Tessa.”

Oppland fylkeskommune har i brev 3. mai 2004 uttalt følgende:

”Vi viser til Deres brev datert 18.07.03. Saken har dessverre blitt liggende hos oss etter fristen for innspill i saken. Siden saken fortsatt er under behandling i OED, og det planlegges felles befaringsommeren 2004, finner vi det likevel aktuelt å komme med noen kommentarer i saken.

Kulturminner i området omkring Tesse

Vannet Tesse ligger tett inn mot Jotunheimen. Området har gjennom hele vår kulturhistorie vært et attraktivt område knyttet til utnyttelse av ressursene i området. I nærområdet er det kjent omfattende spor etter fangstsystemer for både elg og rein. Videre er det kjent spor etter jernutvinning. Fisket i Tesse har vært svært godt og vi kjenner juridiske stridigheter knyttet til rettigheter i området tilbake i middelalder. Tesse er ett av de vannene i Nord-Gudbrandsdalen med flest registrerte boplasser og løsfunn, særlig fra steinalder.

Ut i fra den kunnskapen vi har i dag, synes det klart at Tesse, med de nærliggende strendene, må ha spilt en helt spesiell rolle som boplassområde gjennom mange tusen år.

Den omfattende reguleringen har påført skade på mange av disse kulturminnene. En del kulturminner må trolig anees som tapt som følge av reguleringen, men fortsatt er det mye viktig kildemateriale som kan reddes. Dette vil være avgjørende for å kunne få et helhetlig bilde av innlandets bosetningshistorie.

Kulturminner i de berørte områdene

På 1960-tallet ble det gjennomført enkle registreringer etter boplasser langs Tesse. Vi legger ved denne rapporten. Sett i sammenheng med de begrensede registreringene var omfanget på antall funn høyt. Det totale omfanget av fornminner omkring Tesse er trolig stort, men dette vil vi først kunne avklare ved fremtidige registreringer. Det har aldri vært foretatt arkeologiske utgravninger i området. Skadeomfanget på fornminnene er heller ikke kjent. Vi gjennomførte en mindre befaringsreise på noen av boplassene i 1996. Da kunne vi observere at flere av disse var utsatt for sterk utvasking og erosjon.

Vi har i denne omgangen ikke gjennomført detaljerte arkivsøk for å skaffe total oversikt over de registrerte kulturminnene og løsfunn omkring Tesse. Det generelle bildet er at det er registrert boplasser fra steinalder ved utløpsosen i nord. Videre er det registrert en rekke boplasser fra steinalder i området omkring utløpet av Smådøla og ved Nåvårsætren. Vedlagte kart og lister viser plassering.

Kulturminner og konsesjonsvilkårene

I konsesjonsvilkår nr. 9 er det innarbeidet vilkår knyttet til oppfyllelse av kulturminneloven, §§ 8, 9 og 10. Dette innebærer at det åpnes for at det gjennomføres arkeologiske registreringer og ev. utgravninger i de berørte områdene, samt at tiltakshaver må bære kostnadene ved slike undersøkelser.

Vi er opptatt av at det kan gjennomføres arkeologiske registreringer og utgravninger som gjør at vi får oversikt over fornminnene i de berørte områdene og at vi får sikret et representativt kildemateriale før dette går tapt.

I enkelte tilfeller kan sikring av fornminner være aktuelt. Eksempler på dette kan være plastring for å hindre erosjon. I enkelte tilfeller vil dette kunne erstatte behovet for arkeologiske utgravninger og være mindre kostnadskrevende for tiltakshaver. Vi forventer at krav om sikring kan knyttes til konsesjonsvilkår nr. 9. Der som OED er av en annen oppfatning, forventer vi at forholdet dekkes inn i annet vilkår.

I konsesjonsvilkåret (nr. 9) er det presisert at undersøkelsene skal søkes holdt på et rimelig økonomisk nivå. Vi er enige i at de arkeologiske undersøkelsene ikke skal være mer omfattende enn nødvendig. Vi vil likevel presisere at det er

viktig å gjennomføre faglig forsvarlige undersøkelser hvor omfanget på undersøkelsene må stå i forhold til omfanget av kulturminner i området og sees i sammenheng med de konsekvensene reguleringen har hatt, eller vil få, for kulturminnene.

Konklusjon

Svært mange fornminner er berørt av Tessereguleringen. Vi er tilfredse med at det nå innarbeides vilkår som åpner for at det nå kan gjennomføres arkeologiske registreringer og utgravninger, og at kostnadene bæres av tiltakshaver.

Vi er opptatt av å få sikret et representativt kildemateriale knyttet til bosetningshistorien rundt Tesse før alt går tapt som følge av reguleringen. Vi er innstilt på aktiv dialog og fleksibilitet i forhold til GLB når det gjelder vårt arbeid med oppfyllelsen av vilkåret nr. 9 som gjelder fornminner.

Vi ber om å bli kontaktet i god tid før fellesbefaring i området. På befaringen ønsker vi noe tid til å orientere OED om forholdet til kulturminnene.”

Miljøverndepartementet har i brev av 29. mars 2004 uttalt følgende:

”Det vises til Olje- og energidepartementets brev av 18. juli 2003 vedlagt NVEs innstilling og til avtale om utsettelse av høringsfristen.

Direktoratet for naturforvaltning og Fylkesmannen i Oppland foreslo i sine uttalelser til NVE bl.a. at vannstanden om våren og sommeren ut fra landskapsestetiske forhold bør være noe høyere enn i dag. NVE peker på at vannstanden normalt sett vil være høyere enn LRV og finner det derfor unødvendig å fastsette vilkår om dette.

Miljøverndepartementet ber om at NVE gis i oppdrag å utrede denne problemstillingen nærmere med sikte på å fastsette vilkår, for eksempel ved at det fastsettes tapperestriksjoner som sikrer en høyere vannstand om våren og sommeren.

Vi har for øvrig ingen vesentlige innvendinger til NVEs innstilling.

Det kan gis tillatelse til reguleringen etter lov om vern mot forurensninger og om avfall § 11 dersom de vilkår som NVE har foreslått som post 10 blir fastsatt.”

Advokatfirmaet Lund og Co DA har på vegne av Lom og Vågå kommuner kommet med supplerende merknader i brev av 6. mai 2009:

”1 Innledning

Lom og Vågå kommuner har bedt om at det understrekes at denne revisjonssaken er av meget stor betydning for kommunen.

Nedenfor utdypes kommunens synspunkter på de mest aktuelle vilkårene i Tesse-revisjonen.

Lom kommune har tidligere avgitt synspunkter til NVEs innstilling, og det vises følgelig til tidligere brev 11. desember 2003. Dette brevet er nå avgitt for snart 5 ½ år siden, og det er flere forhold som har endret seg siden den gang og som kommunene mener har betydning for den vurderingen OED nå skal foreta.

2 Vinstra-revisjonens betydning for kommende revisjoner

OED har i møter og i brev til kommunenes interesseorganisasjon LVK gitt uttrykk for at departementets vedtak vedrørende revisjon av vilkårene i Vinstravassdraget vil være førende for kommende revisjonssaker. Kommunene har etterlyst et vedtak i mange år, og skuffelsen var stor da vedtaket i Vinstrasaken forelå. I etterkant av vedtaket er det fra departementets politiske ledelse understreket at man vil være åpen for innspill. Lom og Vågå kommuners innspill i nærværende sak er gjort i tillitt til at innspillene vil bli sakelig vurdert.

Lom og Vågå kommuner ber OED om å vurdere Tesse-revisjonen mest mulig uavhengig av Vinstrasaken. Som departementet er kjent med er Vinstra-vedtaket en kontroversiell avgjørelse som har vært gjenstand for betydelig kritikk fra de kommunene som er berørt av vannkraftreguleringer. Vinstra-revisjonen er en meget distrikts- og miljøfiendtlig avgjørelse. Konsesjonærenes interesser er tillagt uforholdsmessig stor vekt, på bekostning av natur, vertskommunenes interesser og annen næringsutvikling i distrikten.

Vinstra-revisjonen har svakheter som etter vårt syn gjør den lite egnet til å legge føringer for kommende revisjoner:

- Det er ulike oppfatninger om hva det er rettslig adgang til å revidere (f.eks. økonomiske vilkår). Disse spørsmålene har ikke fått noen tilfredsstillende vurdering og behandling i Vinstra-revisjonen.
- Vedtaket er fattet på et svakt faglig grunnlag, jf. den kritikk som har fremkommet underveis fra miljømyndighetene. Kritikken er ikke tatt til etterretning til tross for mange års saksbehandlingstid. Det er uheldig at en avgjørelse hvor det miljøfaglige grunnlaget er såpass kritisert av miljømyndighetene skal danne grunnlag for fremtidig praksis.
- Vedtaket er ikke i tråd med Stortingets tydelige signal om minstevannføring, som senest er kommet til uttrykk gjennom Innst. S. nr. 131 (2008-2009) om implementering av vanddirektivet (i etterkant av Vinstra-vedtaket). Vi stiller på denne bakgrunn spørsmål ved om Vinstra-vedtaket er tilstrekkelig politisk forankret.
- Vedtaket berører ikke vanddirektivet, som i årene fremover får betydning for vurderingen av behovet for miljøvilkår i revisjonssaker.

Lom og Vågå kommuner mener på denne bakgrunn at Vinstra-revisjonen ikke er i takt med moderne krav og nyere miljølovgivning.

Uavhengig av Vinstra-revisjonens betydning, er den enkelte revisjonssak så forskjellig at hvert enkelt vilkår i hver enkelt sak krever en konkret og særskilt vurdering. Tekniske forhold, skadeomfanget og naturgitte forutsetninger gjør at det er ulike problemer og ulike løsninger for den enkelte regulering. Vi vil komme nærmere inn på forhold som skiller Tesse-reguleringen fra Vinstra-revisjonen.

Lom og Vågå kommuner mener for øvrig at det bør være rom for å vektlegge lokale ønsker i den enkelte sak, selv om det kan medføre noe variasjon i vurderingen av tilsvarende spørsmål i forskjellige revisjonssaker. Det er det berørte lokalsamfunn som gjennom sine kommuner fremmer krav om revisjon. De revisjonskrav som fremmes gjenspeiler hva berørte lokalsamfunn opplever som problematisk ved den reguleringen de lever med. De lokale prioriteringene bør derfor tillegges en viss vekt i vurderingen av revisjonstiltakene.

3 Manøvreringsreglementet

3.1 Fyllings- og tapperestriksjoner

I innstillingen fra NVE side 89, post 14, står det:

"Forslaget til reglement bygger på mange års praksis med jevn tapping gjennom hele vinteren. Det er etter vår mening riktig å ta utgangspunkt i denne praksisen når manøvreringsreglementet skal utformes, blant annet fordi dette er den reguleringsmåten som de fleste kjenner til og til en viss grad har tilpasset seg."

Lom og Vågå kommuner vil påpeke at det er viktig at man for fyllings- og tapperestriksjonene tar høyde for at det de senere årene har blitt stadig mer aktuelt med effektkjøring. Det er ikke lenger gitt at kraftprodusentene vil følge tidligere etablert praksis. Liberalisering av kraftmarkedet og kraftutveksling mot kontinentet har som kjent ført til vesentlige endringer i produsentenes agering, som kan innebære en hardere kjøring av kraftverkene og med tapping også på andre tider av året. Det er kommunens oppfatning at et ujevnt tappemønster på andre tider av året vil kunne forverre de allerede store erosjonsskader som Tesse-reguleringen har medført.

Lom og Vågå kommuner mener at tidligere kjøremønster med jevn tapping gjennom vinteren må nedfelles i reglementet direkte.

Lom og Vågå kommuner har i innstillingen fått medhold i at Tesse ikke fylles til kvote 853.67 før 1. september for å begrense den videre utviklingen av erosjon av dyrkingsjord om sommeren dersom magasinet er helt fullt. Samtidig mener Lom kommune at magasinet bør fylles opp slik at det tørrlagte arealet er minst mu-

lig skjemmende om sommeren – som er en årstid med utstrakt bruk av området, og også forhindre utgravinger i tilløpene til Tesse som i hovedsak forekommer når vannstanden er lav.

Lom og Vågå kommuner mener dessuten at de endringer NVE foreslår ikke er tilstrekkelig til å avbøte problemene knyttet til reguleringen. Et vesentlig problem i Tesse er store svingninger, og vassdraget og områdene rundt har vist seg særlig sårbare for erosjon. Det er for hard kjøring av magasinet gjennom slipp av vann fra tilløpselvene Ilva og Smådøla, hvilket skaper store erosjonsproblemer, noe også departementet selv kunne se ved befaringen sommeren 2004. Kommunen mener følgelig at hele manøvreringsreglementet må bli gjenstand for en fullstendig gjennomgang hvor det settes klare grenser for kjøringen i tilløpselvene og magasinet.

Lom og Vågå kommuner mener dessuten at erosjonsskadene kunne vært begrenset tidligere dersom konsesjonær hadde fulgt opp pålegg om sikringsarbeid i konsesjonen. Det er nå et stort behov for at pålegg om fysiske sikringstiltak forsterkes i forbindelse med revisjonen.

3.2 Minstevannføring

Lom kommune krevde opprinnelig ikke minstevannføring i Tessa. Basert på de erfaringer som er gjort siden revisjonskravet ble fremmet i 1991, deler kommunen de synspunkter de øvrige høringsinstanser har fremmet om at det er ønskelig med minstevannføring i Tessa. I de senere år har minstevannføring blitt trukket frem som et stadig mer aktuelt miljøtiltak, og det er kommunens syn at de kan gjennomføres i Tessa uten at det fører til noe stort produksjonstap.

I Vinstra-revisjonen krevde kommunen minstevannføring for fire strekninger, OED påla minstevannføring for en av dem. For de øvrige strekningene mente OED at minstevannføring ikke ville ha særlig miljøeffekt, og vektla produksjonshensynet.

Lom og Vågå kommuner mener OED har lagt en uforholdsmessig høy terskel for å pålegge vannslipp, jf. Vinstra-vedtaket hvor OED fremholder:

"Det kan være aktuelt å pålegge minstevannføringer eller foreta justeringer av tidligere fastsatte minstevannføringer. En må imidlertid være varsom med å fastsette nye skjerpene vilkår om vannslipping. Dette er pålegg som vil kunne medføre store produksjonstap. *Skjerpene vilkår om minstevannføring bør derfor kun fastsettes hvor spesielle hensyn tilsier slike pålegg.*" (vår understreking)

Det er kommunenes syn at OED her tar det motsatte utgangspunkt av hva som legges til grunn i vannressursloven § 10 første ledd og praksis for nye konsesjoner. Etter vannres-

sursloven er utgangspunktet at det skal pålegges krav om minstevannføring med mindre det foreligger spesielle hensyn som tilsier det motsatte.

De såkalte "revisjonskommunene" og kommunenes interesseorganisasjon LVK har anført at OEDs praksis ikke er i samsvar med de signaler Stortinget har gitt om minstevannføring. Mens energimyndighetene tillegger produksjonshensynet betydelig vekt, har Stortinget trukket frem at dette må avveies mot andre, tungtveiende hensyn, og det presiseres at miljøgevinsten ved minstevannføring ofte vil være betydelig, jf. bl.a. uttalelsene fra et enstemmig Stortinget i forbindelse med innlemming av vanddirektivet, jf. Innst. S. nr. 131 (2008-2009):

"Komiteen mener tiltaksplanene som skal utarbeides med utgangspunkt i direktivet, må innlemme revisjoner av vannkraftkonsesjoner. I særdeleshet er det viktig å få til ordentlige miljøforbedringer der det ikke er krav om minstevannføring i dag. (...) Komiteen vil påpeke at det generelt er stort forbedringspotensial på mange plan i gamle vannkraftverk, der potensialet for miljøforbedring kan være stort med bare litt vannslipp."

Denne enstemmige uttalelsen fra Stortinget ble avgitt etter Vinstra-vedtaket. Uttalelsen er et viktig korrektiv til hva departementet synes å legge til grunn for en fremtidig praksis basert på Vinstra-vedtaket. Det er kommunenes syn at OED må justere sin holdning mht. minstevannføring for å komme i samsvar med hva Stortinget forutsetter som moderne miljøvilkår.

3.2.1 Kraftsituasjonen gjør produksjonshensynet mindre relevant

I innstillingen fra NVE pålegges det ikke minstevannføring i Tessa, og det begrunnes slik på side 89, post 14:

"I høringsuttalelsene har det fremkommet et ønske om at det skal slippes minstevannføring på den utbygde strekningen av Tessa. Tessa er et stort senkningsmagasin hvor det er teknisk vanskelig å slippe vann fra dammen. For størstedelen av deltagerne i Tesse-reguleringen er det snakk om en revisjon av vilkårene. Bare en mindre del av Tessemagasinet er gjenstand for en ny konsesjonsvurdering. NVE vil fraråde et pålegg om at konsesjonæren skal slippe minstevannføring i Tessa. *Krav om minstevannføring vil redusere strømproduksjonen i en tid vi har underskudd på elektrisk kraft.* I tillegg kan et slikt pålegg føre til at Tessa blir seinere oppfylt enn i dag. På bakgrunn av dette og det faktum at omgivelsene har tilpasset seg dagens situasjon i over 50 år, anbefaler NVE at det ikke settes et nytt vilkår om minstevannføring i Tessa." (vår understreking)

Til dette bemerkes det at det er fullt mulig å slippe vann også fra et senkningsmagasin. I dette tilfelle vil det kunne gjennomføres ved pumpe eller luke, uten at vi kan se at dette nødvendigvis gjør vannslipp teknisk vanskelig. Dessuten er det en mulighet å begrense minstevannføringen til den tiden det er teknisk mulig å gjennomføre minstevannføring fra dammen.

Lom og Vågå kommuner vil også peke på at produksjonshensynet ikke lenger er et tungtveiende argument mot pålegg om minstevannføring, og at sterke grunner taler for at produksjonshensynet ikke bør tillegges like stor vekt som tidligere. Innstillingen fra NVE er fra 2003, og situasjonen er siden den gang endret fra kraftunderskudd til kraftoverskudd. Det marginale produksjonstapet som følge av minstevannføring har i dag ikke betydning for kraftbalansen. Norge er en nettoeksportør av kraft, fra 2007 til 2008 økte nettoeksporten fra 10,4 til 13,8 TWh.

Klimaendringene har dessuten ført til økt kraftproduksjon på grunn av økt nedbør og mildere vintre. Både kraftprodusentene og NVE har de senere årene oppjustert sine forventninger til kraftproduksjonen på grunn av økte nedbørmengder. På bakgrunn av klimascenariene utarbeidet av Bjerknessenteret har eksempelvis Statnett foretatt en klimajustering av kraftbalansen for Norge, og viser effektene på kraftbalansen ved økt nedbør og høyere temperatur. Denne viser at hvis industriens forbruk holdes på dagens nivå, kan Norge få et kraftoverskudd på 8 TW i 2025, som tilsvarer 2 ½ gasskraftverk på Kårstø.

(TWH)	2010	2025
Økt produksjon	2,3	4,3
Redusert forbruk	3	4,4
Endring i norsk kraftbalanse ...	5,3	8,6

Kilde: Statnett (gjennomsnittsverdier basert på resultater fra 8 europeiske klimamodeller, som bygger på forutsetninger fra FN's klimapanel 2007).

Økt nedbør vil bidra til en økning i norsk kraftproduksjon som langt overgår det beskjedne tapet som en minstevannføring i Tessa vil medføre. Det bemerkes videre at den økte kraftproduksjonen som følge av økt nedbør er noe produsentene får gratis.

I tillegg til klimaendringene, er det også andre forhold som vil bidra til kraftoverskudd i kommende år. Det bygges ut annen produksjon, bl.a. ved utbygging av annen alternativ energi. Videre går det også mot et kraftoverskudd i resten av Norden, som også begrenser mulighetene for eksport av norsk overskuddskraft. Prognoser fra svenske energimyndigheter (STEM-prognose) antar et svensk kraftoverskudd på 25 TWh i 2030.

Det følger av dette at NVEs uttalelse i innstillingen om at vi er i en tid med kraftunderskudd ikke lenger er dekkende. Dette, sammen-

holdt med Stortingets enstemmige uttalelse i Innst. S. nr. 131 (2008-2009) kan følgelig ikke begrunne avslaget på krav om minstevannføring i Tessa.

4 Terskel mellom Tesse og Ostjønnen

Lom kommune har fremmet krav om en terskel mellom Tesse og Ostjønnen. NVE har i sin innstilling anbefalt en tetting av kanalen mellom Tesse og Ostjønnen som et alternativ til en slik terskel.

Lom og Vågå kommuner mener det er knyttet betydelig usikkerhet til virkningene av en slik tetting sammenliknet med en terskel. Kommunen har fremmet krav om terskel fordi det er et svært viktig tiltak: I tillegg til den estetiske virkningen med et større vannspeil, vil den også kunne bidra til redusert utvasking i strandsonen i Ostjønnen. Terskelen vil også være en fordel for bevaring av kulturminner, utøvelse av friluftsliv og reiseliv samt for dyr og planteliv. Det er derfor ikke bare de estetiske hensyn som begrunner en terskel.

Alternativene terskel og tetting av kanalen er etter hva som fremkommer i innstillingen ikke blitt tilstrekkelig utredet. NVEs argumentasjon for at tetting av kanalen er et bedre tiltak enn terskel, bærer preg av hva NVE mener – uten henvisninger til faglige undersøkelser av situasjonen i Ostjønnen, jf. innstillingen side 89:

"NVE mener at en gjenfylling av kanalen vil medføre forholdsvis beskjedne inngrep (...) NVE mener at en terskel i kanalen vil medføre at Ostjønnen vil ta seg bedre ut i landskapet (...) Vanndekket areal i Ostjønnen vil være større enn i dag. Noe som, etter NVEs mening, vil føre til større produksjon av næringsdyr for fisk (...) NVE mener videre at et økt vanndekket areal i Ostjønnen om sommeren, kan være en fordel for våtmarkstilknyttede fugler."

Innstillingen fra NVE fremstår på dette punkt mer som synsing enn en faglig vurdering av hva som er det beste tiltaket. For Lom kommune er kravet om terskel av stor betydning. Det er viktig at valget mellom terskel eller tetting av tunnel skjer på grunnlag av solid faglig dokumentasjon av hvordan alternativene vil virke, og at det tiltaket som samlet sett gir best miljøeffekt velges.

5 Økonomiske vilkår

5.1 Generelt

Lom og Vågå kommuner viser til redegjørelsen i kommunens kommentarer til innstillingen i brev til OED av 11. desember 2003, hvor det rettslige grunnlaget for å vurdere økonomiske vilkår i en revisjonssak omtales.

Lom og Vågå kommuner vil understreke at det i revisjonen er sentralt for kommunene å si-

kre miljøverdiene i vassdraget. Kommunene deler derfor departementets syn om at det er miljøvilkårene som vil ha prioritet i revisjonssakene.

Lom og Vågå kommuners krav i nærværende revisjonssak viser at Lom kommune tar miljøhensynene på alvor. Det er flere av de kravene som kommunene fremmer som vil ha direkte negativ innvirkning på kommunens inntekter fra kraftproduksjonen i kommunen. Det ligger således i Lom og Vågå kommuners revisjonskrav at de økonomiske hensynene må vike til fordel for miljøet.

At det er miljøhensynene som skal ha prioritet i revisjonssakene, står imidlertid ikke i motstrid til at departementet må ha adgang til også å revidere de økonomiske vilkår som de gamle konsesjonene bygger på. Etter kommunenes syn – som også støttes av LVK – er det ingen *rettslige* hindre for departementet til å modernisere de økonomiske vilkårene i konsesjonene, tvert i mot synes forarbeidene å forutsette at også de økonomiske vilkårene skal underlegges revisjon. Etter Lom og Vågå kommuners syn er det med andre ord først og fremst tale om politisk vilje. Lom og Vågå kommune mener likevel at departementet må legge til rette for mest mulig likebehandling av de ulike konsesjonærer, med andre ord at gamle og nye konsesjonærer i størst mulig grad underlegges samme økonomiske rammevilkår, og at kommuner som vertskap for henholdsvis offentlige og private konsesjonærer blir likebehandlet.

Når det gjelder departementets uttalelse i Vinstrasaken, hvor sistnevnte argument avvises med en henvisning til at Stortinget nettopp har ønsket å forskjellsbehandle private og offentlige konsesjonærer, vil kommunene bemerke følgende: Departementets uttalelse må her bero på en misforståelse, enten av hva som er kommunenes argument – eller av hva Stortinget har vedtatt. Når Stortinget i hjemfallssaken har vedtatt at den ønsker et offentlig eierskap til norsk vannkraftproduksjon, betyr det ikke at Stortinget samtidig åpner for at dagens private konsesjonærer – i tiden frem mot hjemfall – også skal måtte tåle andre og mer tyngende økonomiske vilkår enn de offentlig eide kraftselskapene. Dette vil være i strid med det grunnleggende likhetsprinsipp som gjelder både i skattelovgivningen og i konsesjonslovgivningen for øvrig. Om dette vises til pkt 5.2 nedenfor.

Økonomiske vilkår har også en side til miljøvilkårene i den forstand at dersom de miljømessige ulempene av ulike grunner ikke rettes opp, kan dette kompenseres med økonomiske vilkår. Lom og Vågå kommuner peker på at det er urimelig at de lokalsamfunn som sitter med de eldste utbyggingene kommer dårligst ut både når det gjelder miljøvilkår og økonomiske vilkår.

5.2 Forskjellsbehandling mellom tidsbegrenset og evigvarende konsesjon

OEDs forståelse i Vinstrasaken - av hva som kan være gjenstand for revisjon - kommer på spissen i Tessesaken. I Tessesaken er det tale om både offentlige og private konsesjonærer i samme regulering. Det er med andre ord tale om både en fornyelse (i forhold til den private konsesjonær) og en revisjonssak. I NVEs innstilling forskjellsbehandles konsesjonærene i spørsmålet om næringsfond. Dette er en generell problemstilling som prinsipielt gjelder mellom private og offentlige konsesjonærer med hver sin regulering. Det som er spesielt i Tesse-saken – er at problemstillingen kommer opp i en og samme sak.

Kommunene er av den klare oppfatning at det ikke kan være rettslig adgang til en slik forskjellsbehandling av konsesjonærene som NVE legger opp til. I innstillingen fra NVE i Tessesaken står det på side 86:

"Det er, etter vår mening, kun de private deltakerne av den "store Tesse-reguleringen" og deltakerne av den "lille Tesse-reguleringen" som kan pålegges å opprette næringsfond. Spørsmålet om næringsfond dreier seg her om en forholdsvis liten andel av Tessemagasinet, og dermed verdiene som skapes ved reguleringen av Tesse."

I Vinstrasaken i desember 2008 sier som nevnt departementet seg enig i NVEs forståelse når det gjelder forskjellsbehandling av økonomiske vilkår for tidsbegrensede og evigvarende konsesjoner (side 147):

"Departementet viser til at LVK tidligere har hevdet at det foreligger en ubegrunnet forskjellsbehandling mellom tidsbegrensede og tidsubegrensede konsesjoner, og illustrerer dette gjennom ulikheter ved økonomiske ytelser. LVK peker på at det er fast praksis i saker om fornyelse av tidsbegrensede konsesjoner at konsesjonsavgifter oppjusteres, og at det er like fast praksis at kommunene tildeles næringsfond.

Departementet viser her til at lovgiver bevisst har valgt et system hvor ytelsene til kommunene vil bli forskjellig alt etter hvorvidt konsesjonen er tidsbegrenset eller ikke."

Den forskjellsbehandlingen mellom offentlige og private konsesjonærer har gått på konsesjonstiden og hjemfall – ikke de øvrige vilkår som konsesjonene bygger på. Når det gjelder konsesjonenes øvrige vilkår, deriblant de økonomiske vilkårene om skatter, avgifter og fond, har det ikke vært gjort forskjell på disse ytelsene til kommunene avhengig av om det har vært en tidsbegrenset eller evigvarende konsesjon. Fra det tidspunkt næringsfond ble et alminnelig vilkår, har offentlige eiere med evigvarende konse-

sjoner blitt pålagt dette i tilsvarende grad som private eiere med tidsbegrensede konsesjoner. Det samme gjelder andre lovpålagte ytelser til vertskommunene som naturressursskatt, konsesjonsavgifter og konsesjonskraft. Hvorvidt en konsesjon er pålagt næringsfond, avhenger således først og fremst på hvilket tidspunkt konsesjon ble gitt, og ikke om konsesjonen er tidsbegrenset.

Av dette følger at forskjellsbehandlingen har vært begrenset til de hensyn som loven legger til grunn – ønske om å sikre et offentlig eierskap. Ulike økonomiske vilkår for de som har fått konsesjon kan ikke begrunnes i hensynet om å sikre et offentlig eierskap – og vil stride mot Norges forpliktelser etter EØS-avtalen med henhold til likebehandling og like konkurransevilkår for alle konsesjonærer.

Vilkåret om næringsfond er satt av hensyn til de berørte lokalsamfunn. Det må i alle tilfelle være hevet over enhver tvil at det ikke har vært Stortingets ønske at kommuner som vertskap for offentlige eiere skal komme dårligere ut økonomisk enn kommuner som er vertskap for private konsesjonærer.

Departementets uttalelse i Vinstrasaken synes således å være basert på en fundamental misforståelse av hva Stortinget har uttalt med henhold til eierskap.

Når private rettighetshavere med tidsbegrenset konsesjon blir pålagt någjeldende økonomiske vilkår ved fornyelse, mens offentlige rettighetshavere med gamle evigvarende konsesjoner slipper å tilpasse seg moderne vilkår, mener kommunen at departementet i Vinstrasaken legger en forståelse til grunn som strider med formålet med revisjonsinstituttet, slik dette blant annet kommer til uttrykk i Ot.prp. nr. 50 (1991-1992):

"Etter som konsesjonslovgivningen er i stadig utvikling er det videre viktig å kunne innpasse nye lovbestemmelser i konsesjonsvilkårene."

Lovgivers begrunnelse for å underlegge evigvarende konsesjoner revisjon, er at også eldre konsesjonærer bør tilpasses det til enhver tid gjeldende regime som nyere konsesjoner er underlagt. I dette ligger en intensjon om at eldre og nyere konsesjoner i størst mulig grad likebehandles.

Dette gjelder alle typer vilkår, selv om miljøvilkår har stått i en særstilling. Det vises til redegjørelsen i brev på vegne av Lom kommune 11. desember 2003. Videre vises til Ot.prp. nr. 50 (1991-1992), hvor det fremgår:

"Det kan også fastsettes helt nye vilkår, noe som er særlig aktuelt ved skader og ulemper som ikke var forutsatt på konsesjonstidspunktet (..) For de fleste vilkår vil en skjerpelese kun føre til økonomisk belastning for konsesjonæren (for eksempel konsesjonsavgifter,

næringsfond og naturvernvilkår). Revisjonen kan omfatte vilkår av høyst forskjellig karakter (..) Det vil avhenge av hvilke forhold som gjør en endring påkrevet eller ønskelig (ny lovgivning, endringer i samfunnsoppfatningen, interessekonflikter, nye skader eller ulemper, økologiske, hydrologiske eller økonomiske forhold etc."

Av dette fremgår at det er tilstrekkelig at det er forhold som gjør det nye vilkåret *ønskelig*, det er ikke et krav at det må foreligge forhold som gjør det påkrevet.

Lom og Vågå kommuner gjør gjeldende at det er flere forhold som begrunner næringsfond (og andre tiltak) i Tessesaken: Ny lovgivning danner i dag grunnlag for næringsfond i nye konsesjoner, gjeldende samfunnsoppfatning tilsier at berørte kompenseres ulemper som påføres av "storsamfunnet" (også i andre sammenhenger enn kraftutbygginger). Det er i dag sterkere interesse motsetninger mellom vannkraftutbygging og motstående interesser som for eksempel reiseliv og naturvern, og endelig - i et liberalisert kraftmarked må konsesjonsmyndighetene legge til rette for likest mulig vilkår for aktørene.

5.3 Nærmere om forskjellsbehandling og EØS-avtalen

Lom og Vågå kommuner mener at ulike økonomiske vilkår for ulike aktører, slik NVE her legger opp til, vil være i strid med EØS-avtalen. Kommunene mener følgelig at departementet må foreta en nærmere vurdering av lovligheten av en slik forskjellsbehandling.

Som nevnt over omhandlet hjemfallssaken forskjellsbehandling av offentlige og private når det gjaldt eierskap til vannkraftressursene. Som en konsekvens av at industrikonsesjonsloven måtte endres som følge av ESAs dom i hjemfallssaken, er vregl. § 10 nå gjort eiernøytral.

Sett i lys av hjemfallssaken er det grunn til å reise spørsmål ved den systematiske forskjellsbehandling mellom offentlige og private konsesjonærer som departementet åpner for i Vinstravedtaket – og som NVE innstiller på i Tessesaken – hva gjelder næringsfond.

Slik kommunene ser det, vil NVEs innstilling om forskjellsbehandling av den private og de offentlige eierne i Tesse også reise spørsmål om det er tale om ulovlig statsstøtte i henhold til EØS-avtalen art. 61. Når det kun er den private part som pålegges tyngende vilkår av økonomisk karakter, vil det fremstå som en ulovlig statsstøtte når de offentlige eierne slipper det samme vilkåret, utelukkende av den grunn at de innehar en evigvarende konsesjon som bare underlegges revisjon, ikke fornyelse. Som kjent tolkes statsstøttebegrepet vidt, og det vil typisk omfatte fritak fra økonomiske byrder pålagt av det offentlige (som skatter og avgifter). At noen produsenter slipper økonomiske byrder pålagt av det

offentlige vil vanligvis kunne kvalifisere til statsstøtte. Det vises til statsstøtte - EØS-avtalens regler om offentlig støtte side 43, hvor skatte- og avgiftspolitikken trekkes frem:

"Dersom den internrettslige skatte- og avgiftspolitikken utformes selektivt, kan tiltaket altså bli rammet av forbudet mot offentlig støtte i EØS-avtalen. Således er hovedregelen at avgiftsfritak og avgiftslettelser som ikke gjelder generelt, men som eksempelvis kun omfatter enkeltbedrifter eller enkeltsektorer, være selektive. For eksempel vil unntak fra ellers obligatoriske miljøavgifter normalt bli rammet av statsstøtteforbudet".

Offentlig pålegg om næringsfond til det offentlige (kommunene) må sies å være nært beslektet med skatter og avgifter (i likhet med andre offentlige pålegg om økonomiske ytelser).

For å være i strid med EØS-avtalen, må statsstøtten være egnet til å vri konkurransen og påvirke samhandelen i EØS-området. Forskjellsbehandling vedrørende konsesjonsvilkår mellom private og offentlige konsesjonærer som opererer i et fritt marked vil være *egnet til å vri konkurransen*. Gjennom det nordiske og europeiske kraftmarkedet konkurrerer også kraftprodusenter på tvers av landegrensene, og en forskjellsbehandling av aktørene kan dermed påvirke denne samhandelen.

Lom og Vågå kommuner mener energimyndighetenes rettsoppfatning er EØS-stridig. Kommunene mener ikke at lovverket er i strid med EØS-avtalen, men energimyndighetenes praktisering av det. Det er påkrevet at departementet foretar en grundig vurdering av lovligheten – både internrettslig og EØS-rettslig - av den praksis det er lagt opp til i spørsmålet om næringsfond.

5.4 "Spesielle hensyn" som vilkår for å pålegge næringsfond i revisjonen

Uavhengig av drøftelsen over om forskjellsbehandling mellom tidsbegrensede og evigvarende konsesjoner er rettmessig eller ikke, må det være hevet over tvil at det ikke finnes rettslig hinder for å pålegge næringsfond i henhold til bestemmelsene i vassdragsreguleringsloven § 10 nr. 3 – også ved en revisjon. Lom og Vågå kommuner viser til at departementet i Vinstravedtaket ikke avviser at næringsfond kan pålegges. Departementet har imidlertid lagt en svært høy terskel for å pålegge dette, jf. s. 148:

"Etter departementets syn må det foreligge helt spesielle hensyn før det kan være aktuelt å pålegge næringsfond i revisjonssaker. Etter en helhetlig, skjønsmessig vurdering finner ikke Olje- og energidepartementet grunnlag for slikt pålegg i denne saken. Ved denne revisjonen tilrås fastsatt en rekke tiltak som skal avbøte skadelige miljøvirkning

ger ved reguleringene. Næringsfond vil ikke gi noen miljømessig forbedring som skal være hovedmålsetningen for revisjon."

Lom og Vågå kommuner kan ikke se – verken rettslige eller politiske argumenter for å legge terskelen så høyt som departementet gjør i Vinstra-saken. Uansett er det Lom og Vågå kommuners oppfatning at det i denne saken foreligger slike spesielle hensyn som kan begrunne næringsfond, også etter den standarden OED har fastsatt gjennom Vinstra-revisjonen.

I innstillingen fra NVE er det nettopp vektlagt de ikke ubetydelige ulempene for friluftsliv, jakt, fiske og reiseliv når det foreslås at de private eierne pålegges næringsfond i forbindelse med fornyelse av sin konsesjon, jf. innstillingen side 86:

"Tesse har vært regulert i over 50 år, og distriktet har til en viss grad hatt tid til å tilpasse seg reguleringen. Området er fortsatt attraktivt med stor verdi for flere brukerinteresser bl.a. friluftsliv, jakt, fiske og reiseliv. NVE mener imidlertid at disse brukerinteressene lider *en ikke ubetydelig ulempe som følge av reguleringen*. NVE mener videre at konsesjonæren vil få forholdsvis små kostnader i forhold til inntektene ved en fortsatt regulering av den "lille Tesse-reguleringen" og den delen av den "store Tesse-reguleringen" som er oppe til ny vurdering etter vassdragsreguleringsloven § 8.

På bakgrunn av det ovenfor nevnte og de siste års praksis finner NVE det rimelig at kommunene tildeles næringsfond som en andel av verdiskapningen som reguleringen innebærer." (Understreket her)

Disse forholdene må også tillegges vekt ved vurdering av næringsfond for den offentlige regulanten av Tesse-reguleringen. Foreligger det slike tungtveiende argumenter for å pålegge privat regulant næringsfond i Tesse, taler de samme forhold for å pålegge offentlig regulant tilsvarende.

Lom og Vågå kommuner vil i denne sammenheng påpeke at skadeomfanget rundt Tessemagasinet er svært omfattende. Til sammen er ca. 1100 m på hver side av nedre del av Ilva og ca. 1000 m på hver side av Smådøla utsatt for erosjon. Fortsatt erosjon truer jordbruksområder langs disse elvene. Ved Kalven oppstår det skader ved lav vannstand. Bølgeerosjon ved høy vannstand er et stort problem i nordenden og sydenden av vannet, hvor tiltakende erosjon skader jordbruksområdene. Omtrent 5 000 m strandlinje er vurdert som utsatt som følge av bølgeslagspåkjenning. Den brede og skjemmende reguleringssonen om våren og deler av sommeren reduserer naturopplevelsen for de som ferdes eller oppholder seg i området. Kulturminner rundt vannet ødelegges. Skadene er med andre ord betydelige, og er heller ikke vur-

dert og forutsatt på konsesjonstidspunktet i 1941. Den gang kjente man lite til de langsiktige skadevirkningene.

Videre er det sentralt at de omfattende erosjonsskadene for alvor tok til på begynnelsen av 60-tallet som en følge av Veo-overføringen. Lom og Vågå kommuner har tidligere bedt om at revisjon av Veo-overføringen (åpner for revisjon allerede i 2010) fremskyndes for å bli vurdert i sammenheng med revisjon av Tessereguleringen. Dette har beklageligvis ikke konsesjonsmyndighetene åpnet for. Det er særlig beklagelig når en ser på den lange saksbehandlingstiden som har vært i NVE og i OED.

I dag har skadene stadig større konsekvenser for andre interesser, både miljøinteresser, jordbruksinteresser, hensynet til trivsel og rekreasjonsmuligheter og andre kommersielle interesser. Særlig er det grunn til å trekke frem at Lom og Vågå kommuner er fjellbygder som baserer mye av sin næringsvirksomhet på natur- og friluftsbasert reiseliv. Skader på naturinteresser har ikke bare en betydelig miljøkostnad, da ivaretagelse av naturen også har en økende kommersiell verdi. Det er derfor rimelig at også den offentlige konsesjonæren kompenserer for andre skadelidende næringsinteresser i lokalmiljøet ved å yte næringsfond.

Med bakgrunn i de betydelige miljøskader som Tesse-reguleringen har påført kommunene, mener kommunene at det uansett foreligger "spesielle hensyn" for et næringsfond.

5.5 "Miljøforbedring" som vilkår for næringsfond?

I Vinstra-vedtaket synes det som at departementet legger til grunn at det er vilkår for å fastsette næringsfond at det må føre til en miljømessig forbedring:

"Ved denne revisjonen tilrås fastsatt en rekke tiltak som skal avbøte skadelige miljøvirkninger ved reguleringene. Næringsfond vil ikke gi noen miljømessig forbedring som skal være hovedmålsetningen for revisjon."

Lom og Vågå kommuner er uenig i at det gjelder et slikt vilkår for å innrømme næringsfond, tvert i mot. Næringsfond synes gjennomgående å være begrunnet i at kommunene skal ha en kompensasjon for de uheldige virkninger en utbygging vil ha på det øvrige næringsliv i kommunene.

Lom og Vågå kommuner vil her peke på et annet argument som tilsier at det bør pålegges næringsfond: Dersom miljøulempene ved en utbygging ikke lar seg rette opp gjennom revisjonen, fordi andre hensyn vektlegges, er dette et argument for å pålegge næringsfond som en *kompensasjon* for at det ikke lar seg gjøre å revidere vilkårene så langt som det ideelt sett er ønskelig. Det kan da ikke stilles krav om at næ-

ringsfondet i seg selv skal gi noen miljømessig forbedring.

Når det gjelder Vinstra-revisjonen er det Lom og Vågå kommuners oppfatning at departementet ikke påla konsesjonæren noen av de betydelige miljøtiltakene som var ønsket fra de berørte lokalsamfunn:

- Minstevannføring kun i en av fire elvestrekninger
- Ikke pålegg om terskelbygging for å rette opp i estetiske virkninger av utbyggingen
- Ikke tapperestriksjoner for å avbøte på problemene med lav sommervannstand

Det kan være flere grunner til at minstevannføring, terskler og tapperestriksjoner ikke pålegges i revisjonen. Det kan for eksempel være teknisk vanskelig, uforholdsmessig dyrt eller som her begrunnet i hensynet til energibalansen.

Penger i form av næringsfond vil i seg selv ikke kunne rette opp miljøulempene, men kan være en kompensasjon i de tilfeller hvor miljøulempene ikke lar seg løse. Enten fordi ulemperne allerede har blitt store og er uopprettelige, eller storsamfunnets behov for å ivareta kraftbalanse eller fremme nasjonal klima- og fornybarpolitikk. For skader som av ulike årsaker ikke rettes opp, er økonomisk kompensasjon i form av f.eks. næringsfond eller miljøfond det nærliggende alternativet. På denne måten blir også utbyggere som ikke får pålegg om miljøvilkår også pålagt å bære noe av kostnadene for den miljøskade virksomheten påfører omgivelsene.

6 Miljøfond

I Vinstrasaken vedtok departementet et såkalt miljøfond som skal ha som formål å fremme miljøforbedrende tiltak i kommunen. Dette er ment som en kompensasjon for de miljømessige ulemperne ved utbyggingen.

Miljøfond er ikke rettslig regulert i loven, slik som næringsfond, men kan allikevel kunne være en form for kompensasjon som særlig retter seg mot miljøforbedrende tiltak. OEDs argumentasjon mot et miljøfond i Vinstra-revisjonen gir imidlertid grunnlag for noen merknader fra kommunenes side. I departementets vedtak heter det:

"Kommunene Vang, Øystre Slidre og Nord-Fron har i brev til departementet fremsatt krav om at det fastsettes vilkår om et miljøfond. I følge kommunene vil hensikten med et miljøfond være å stille økonomiske midler til rådighet som skal øremerkes miljøforbedrende tiltak i vid forstand. Det anføres at et miljøfond skal benyttes til å avhjelpe skadevirkninger av reguleringen, og til miljøforbedrende tiltak mer generelt i kommunene.

Departementet kan ikke se at et miljøfond til kommunene vil være et tiltak for å avbøte reguleringens skadelige virkninger

på miljøet. Departementet viser til at vilkårene for Vinstravassdraget foreslås modernisert og oppdatert. Det innebærer innføring av en rekke vilkår som gjør det mulig å iverksette miljøforbedrende tiltak i vassdraget og langs vannstrengen. Etter departementets syn må det derfor foreligge helt spesielle hensyn før det er aktuelt å pålegge miljøfond i revisjonssaker. Departementet kan ikke se at det er grunnlag for pålegg om miljøfond i denne revisjonssaken."

Departementet uttaler at det ikke kan se at et miljøfond som skal gå til miljøforbedrende tiltak i reguleringen og generelt i kommunen "vil være et tiltak for å avbøte reguleringens skadelige virkninger på miljøet". I Vinstra-revisjonen ble for eksempel ikke konsesjonæren pålagt å bygge terskel til en beskjeden kostnad, fordi det kun var av estetiske hensyn. Kommunene er av den oppfatning at estetiske hensyn også må regnes som et miljøhensyn. Dette er et vesentlig miljøtiltak i vassdraget som kommunene i tilfelle kunne vurdert å finansiere selv gjennom et slikt miljøfond. Andre eksempler er for eksempel tilrettelegging av fiske og friluftsliv i området.

Lom og Vågå kommuner viser til de betydelige miljøbelastningene Tesse-reguleringen medfører. Dersom departementet skulle komme til at den ikke finner det riktig med så stramme miljøvilkår som kommunene krever, og dersom departementet mot formodning skulle komme til at vilkårene for næringsfond ikke foreligger i denne saken, krever kommunene at departementet etablerer et særskilt miljøfond, som kan gå til miljøtiltak i forbindelse med reguleringen og i kommunen for øvrig.

7 Samordning med andre revisjoner og nye konsesjoner

Lom og Vågå kommuner har tidligere bedt om at en revisjon samordnes med Veo-overføringen, som åpnes for revisjon i 2010. Med hensyn til den svært lange saksbehandlingstiden som har vært i NVE og i departementet, må det kunne slås fast at dette burde vært gjort ved å fremskynde revisjonen av Veo-overføringen.

Som NVE skriver på sine hjemmesider, vil det å samordne revisjonene for hele vassdraget være i tråd med vanndirektivet og intensjonen om nedbørfeltorientert forvaltning. Det er derfor grunn til å tro at det for fremtidige revisjonssaker åpnes for samordning når det er behov for dette, og at situasjonen som har oppstått i Tesse unngås for fremtiden. Det har nå gått 18 år siden kommunene ba om revisjon i 1991. Nå er situasjonen slik at det umiddelbart etter fullføring av Tesse-revisjonen, vil bli fremmet krav om at det åpnes for revisjonssak for Veo-overføringen. Dermed blir det to isolerte revisjoner rett etter hverandre for to konsesjoner som i aller høyeste grad berører hverandre.

Samtidig planlegges Smådøla kraftverk i Tessevassdraget. Dette kraftverket vil også ha innvirkning for de forhold som vurderes i revisjonssaken. Lom kommune ble bedt om å ta stilling til forhåndsmelding i 2008. Utbygger utarbeider nå søknad og skal foreta konsekvensutredninger. Kommunen har avventet å ta nærmere stilling til saken inntil revisjonssaken er avklart. Den lange saksbehandlingstiden i NVE og OED gjør at kommunene ikke har et tilfredsstillende grunnlag for å ta stilling til nye utbyggingstiltak.”

IV Departementets bemerkninger

1. Bakgrunn

Tesse ligger i Lom og Vågå kommuner i Oppland fylke. Den ”lille Tessereguleringen” består av 0,8 m oppdemning og 0,7 m senking av Tesse. Konsesjon for denne reguleringen ble i februar 1941 gitt til A/S Eidefoss. ”Den store Tessereguleringen” – dvs. ytterligere senking av Tesse på 10,9 m, ble gitt til Glommens og Laagens Brukseierforening 26. juli 1941. Konsesjonene ble stadfestet i kgl.res. 20. august 1948 og som også fastsatte felles manøvreringsreglement.

A/S Eidefoss fikk ved kgl.res. 29.08.2003 tillatelse til å heve inntaksdammen for Eidefossen kraftverk med 3 meter. Denne påbyggingen øker fallhøyden og dermed kraftgrunnlaget i anlegget, og totalt kraftgrunnlag for Tessereguleringen utgjør i dag 33 854 nat.hk., dvs. en økning på 154 nat.hk. i forhold til kraftgrunnlaget oppgitt i NVEs innstilling. Tessereguleringen utnytter i tilsammen 13 kraftverk fordelt på 9 falleiere som alle er medlemmer i Glommens og Laagens Brukseierforening (GLB). GLB ble stiftet i 1918, og representerer bruks- og vannfallseiere i Glommas, Vormas og Gudbrandsdalslågens nedbørfelt.

GLB har i søknad datert 15. desember 1993 bedt om at staten frafaller sin hjemfallsrett, og søkt om ny konsesjon etter utløpte konsesjonsperioder for henholdsvis ”lille Tesseregulering” og ”store Tesseregulering”. Konsesjonen for den ”lille Tessereguleringen” løp ut den 3. februar 1991 for samtlige deltagere, og her er søkt om ny konsesjon i henhold til vassdragsreguleringsloven § 8. Konsesjonen for ”den store Tessereguleringen” løp ut for de private falleierne i juli 1991. De offentlige deltagerne har her konsesjon på ubegrenset tid, men vilkårene kan tas opp til revisjon. Saken omhandler både spørsmål om fornyelse av konsesjon og spørsmål om revisjon av konsesjonsvilkår.

Olje- og energidepartementet har gitt tillatelse til midlertidig fortsettelse av reguleringen av Tesse inntil søknadene er behandlet, jf. brev av 22. oktober 1990. GLB har søkt om konsesjon uten tidsbegrensning for samtlige deltagere.

Ved kgl.res. 22. april 1960 fikk A/S Eidefoss konsesjon for overføring fra Veovassdraget til Tes-

se. Konsesjonen ble i 1983 overført til GLB. Reglementet for Tessereguleringen ble imidlertid ikke endret som følge av denne overføringen. I henhold til vassdragsreguleringslovens regler kan det nå foretas en revisjon av Veo-overføringen.

2. Fordeler og ulemper

Tessa elv ut til Vågavatn har svært liten vannføring, og vannføringen gjennom vatnet er påvirket ved at avløpet fra Tesse er redusert om sommeren og økt om vinteren.

Erosjonsskadene rundt Tesse skyldes enten erosjon i eller i nærheten av innløpsosser fra elver og bekker, eller generell bølgeerosjon. Vinderosjon kan ses enkelte steder. De største erosjonsproblemer og skadene oppstår ved utløpet av Ilva og Smådøla. Ca. 1100 m på begge sider av nedre del av Ilva og 1000 m av Smådøla er utsatt for erosjon. Jordbruksområder vil fortsatt kunne trues av erosjon. Omtrent 5000 m strandlinje vurderes som utsatt av bølgeslag.

Den brede reguleringssonen har negativ innvirkning på naturopplevelsen.

Ved Tessand er en stor del av bebyggelsen utsatt for frostrøyk.

I nedre Otta har vintervannføringen økt som følge av reguleringene i vassdraget. Ved spesielle værforhold kan det gå isganger, og skadene dette medfører har økt som følge av reguleringen.

Reguleringen av Tesse har hatt alvorlige konsekvenser for fisket. Dammen stenger av elva ut fra magasinet, og gyteplasser i strandsonen tørregges ved nedtappingen på vinterstid.

Fordelene ved Tessereguleringen er produksjon av kraft. Beregning viser at nytten av Tessemagasinet er 98 GWh/år – 182 GWh mot regulerte 280 GWh/år. Vinterproduksjonen fra Tessemagasinet er ca. 190 GWh/år. Herav står ”lille Tessereguleringen” for ca. 25 GWh/år. I tillegg har reguleringen en flomdemningseffekt.

3. NVEs innstilling

NVE anbefaler at hjemfall ikke skal gjøres gjeldende for den ”lille Tessereguleringen” og de private falleiernes andel av den ”store Tessereguleringen”. Med unntak av Statkraft SF som har en andel på ca. 1/3 av fallet Mørkfoss/Solbergfoss og utnytter Tessereguleringen, har ikke staten noen rettigheter i vassdraget som medfører at reguleringsanlegget kan utnyttes. En overtagelse ved hjemfall vil derfor ikke ha noen reell verdi.

NVE mener at fordelene ved en fortsatt regulering av den ”lille Tessereguleringen” er større enn ulempene, og tilrår at GLB gis tillatelse etter vassdragsreguleringsloven § 8 til å fortsette reguleringen med de samme reguleringshøyder i magasinet. Det anbefales at GLB gis konsesjon etter vassdragsreguleringsloven § 8 for andelen av den ”store

Tessereguleringen” som er løpt ut. Videre foreslås en revidering av vilkårene for de offentlige deltakerens andel i den ”store Tessereguleringen”. NVE anbefaler at GLB gis konsesjon på ubegrenset tid for hele Tessereguleringen.

4. Olje- og energidepartementets merknader

4.1 Saksbehandlingstiden

Siden konsesjonene løp ut i 1991, har GLB regulert Tesse med midlertidig konsesjon. GLB søkte om fornyelse av konsesjonene for Tesse i 1993.

Etter lovendring i 1992 gir vassdragsreguleringsloven hjemmel for revisjon av alle tidsubegrensede vassdragsreguleringskonsesjoner. Noen uttømmende lovregler for hva en revisjon skal innebære finnes ikke på området, og vassdragsmyndigheten må i hovedsak støtte seg til de føringer som ligger i Ot.prp. nr. 50 (1991-92). Det er reist flere vanskelige spørsmål i forbindelse med revisjonssakene som det har vært nødvendig å avklare. De første revisjonssakene har av den grunn tatt lang tid å sluttbehandle. Revisjonssaken for Vinstra ble ferdigbehandlet og vedtatt ved kongelig resolusjon høsten 2008. Vinstrasaken gir veiledning når det gjelder flere av spørsmålene som reises i de revisjonssakene som ligger til behandling i henholdsvis NVE og OED. NVE har utarbeidet forslag til nye retningslinjer for revisjonssakene. Innstillingen ligger nå i departementet for sluttbehandling etter avsluttet høring. Vedtak om revisjon av reguleringskonsesjonen for Tesse fattes imidlertid nå, uavhengig av sluttbehandling av disse retningslinjene.

4.2 Ny reguleringskonsesjon etter vassdragsreguleringsloven § 8

Søknaden om fortsatt regulering skal behandles etter vassdragsreguleringslovens regler om ny konsesjon. Totalt kraftgrunnlag for Tessereguleringen utgjør i dag 33 854 nat.hk. hvorav 11 438 knyttes til den ”lille” og 3003 nat.hk. til de private andelene av den ”store” reguleringen.

I departementets vurdering av om konsesjon skal gis etter vassdragsreguleringsloven, må fordelene og ulempene ved fortsatt regulering av Tesse veies opp mot hverandre. Ivaretagelse av naturmangfoldet er et tilleggshensyn i skjønnsutøvingen ved saksbehandling etter vassdragsreguleringsloven. Det innebærer at en fortsatt regulering av Tesse og miljøkonsekvensene dette innebærer skal vurderes i et helhetlig og langsiktig perspektiv, der tiltakets bidrag til den nasjonale satsingen på fornybar energi og hensynet til kraftforsyningssikkerheten er viktige faktorer. Selve konsesjonsvurderingen må nødvendigvis bli noe annerledes i en fornyelses-sak enn i de tilfeller hvor det skal foretas helt nye inngrep. Det foreligger allerede skader og ulemper som følge av reguleringen, og alternativet til å gi ny

konsesjon er enten å nedlegge anlegget eller gi konsesjon for en mindre regulering.

Fordelen ved reguleringen er hovedsakelig kraftinnvinning. Årlig vinterproduksjon i vassdraget er ca. 190 GWh pr. år, hvorav den ”lille Tessereguleringen” (beregnet etter magasinivolum) utgjør ca. 25 GWh/år. Reguleringen har også en viss flomdempende effekt.

Vedtaket bygger på søknad med utredninger, som sammen med foreliggende kunnskap fremkommet blant annet gjennom høringen, gjør at det etter departementets vurdering foreligger tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag til å kunne fatte vedtak i saken. Naturmangfoldloven §§ 8 og 10 – 12 er vurdert og tatt hensyn til i departementets behandling av søknaden.

4.3 Grunnlaget for revisjon

Hjemmel for behandling av revisjonssaken er lov 19. juni 1992 nr. 62 om endringer i vassdragsreguleringsloven m.fl. pkt. 6 nr. 3 som lyder:

”Tidligere gitte tidsubegrensede konsesjoner kan revideres 50 år etter konsesjonstidspunktet.”

Vassdragsreguleringsloven ble endret i 1992, jf. Ot.prp. nr. 50 (1991-92) og Innst. O. nr. 66 (1991-92).

Departementet bemerker at lovgiver har valgt et system hvor ytelser til kommuner som berøres av vannkraftreguleringer vil bli forskjellig etter hvorvidt konsesjonen er tidsbegrenset eller ikke. Konsesjoner til offentlige regulanter er gitt på ubegrenset tid og disse skal med dette ikke konsesjonsbehandles på nytt, men kan være gjenstand for revisjon. NVE har utarbeidet foreløpige saksbehandlingsregler for revisjon som er tatt inn i NVEs V-Notat 9/98. Forslag til nye retningslinjer er nå under behandling i Olje- og energidepartementet. Disse saksbehandlingsreglene er utarbeidet ut fra føringer som er gitt i Ot.prp. nr. 50 (1991-92). I proposisjonen s. 48 heter det:

”Under enhver omstendighet er det ikke aktuelt med et utredningsomfang på tilnærmet samme nivå som ved en konsesjonsbehandling. Det må tvert imot forutsettes at utredningsbehovet vil være moderat.”

Ved revisjon skal et allerede utbygd kraftanlegg være gjenstand for avbøtende tiltak og det skal foretas en avveining mellom fordeler og ulemper ved de nye eller endrede vilkårene. Revisjonsadgangen er ment å innebære en modernisering eller ajourføring av konsesjonsvilkårene, og det skal også være anledning å oppheve vilkår som har vist seg urimelige/unødvendige eller uhensiktsmessige. Revisjonen gir en mulighet til å sette nye vilkår for å rette opp skader og ulemper for allmenne interesser som

har oppstått som følge av reguleringene, men utgangspunktet vil være at endringer ikke skal være vesentlige for konsesjonæren. Samfunnsmessige *ulempes* vil typisk være tapt kraftproduksjon. Konsesjonsmyndighetene vil være restriktiv med å fastsette nye skjerpede krav om vannslipping, og dette vil kun pålegges i spesielle tilfelle. Det må foretas en avveining mellom de fordeler et aktuelt tiltak medfører og ulempene ved eventuell tapt kraftproduksjon, jf. St.meld. nr. 37 (2000-2001) Vasskraftmeldinga, der det bl.a. heter:

”Ved handsaminga av både revisjon og fornying av reguleringskonsesjonar vil regjeringa leggja stor vekt på å halde oppe det eksisterende produksjonsgrunnlaget for vasskraftproduksjon”.

Stortinget sluttet seg til dette punktet i meldingen, jf. Innst. S. nr. 263 (2000-2001).

Det er ikke behandlet noen revisjonssak etter lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) trådte i kraft 1. juli 2009. Revisjon er en modernisering av vilkår for å ivareta miljøhensyn og få en forbedring av miljø. Formålet med revisjon av reguleringskonsesjoner er derfor i hovedtrekk de samme som formålet bak de aktuelle bestemmelser og prinsipper i naturmangfoldloven. Tilrådingen bygger på søknad med utredninger, som sammen med foreliggende kunnskap fremkommet blant annet gjennom høringen, gjør at det etter departementets vurdering foreligger tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag til å kunne fatte vedtak i saken. Naturmangfoldloven §§ 8 og 10–12 er vurdert og tatt hensyn til i departementets behandling av søknaden.

Når det gjelder de ulike krav som er reist i forbindelse med revisjonen, drøftes disse nærmere under departementets bemerkninger til vilkårene.

4.4 Veo-overføringen

Lom og Vågå kommuner viser til at de omfattende erosjonsskadene for alvor tok til på begynnelsen av 60-tallet som en følge av overføring av Veo til Tessevassdraget, jf. tillatelse til A/S Eidefoss ved kgl.res. 22. april 1960. Kommunene har tidligere (1991) bedt om at revisjon av Veo-overføringen fremskyndes. Det ble åpnet for adgang til revisjon av Veo-overføringen i 2010.

En revisjonssak starter med at kommunen eller andre representanter for allmenne interesser, påpeker eller begrunner krav eller endringer i en konsesjon. Det er imidlertid ikke fremmet noen konkrete eller begrunnede krav til NVE når det gjelder konsesjonen for Veo-overføringen. Et slikt revisjonsarbeid er derfor ikke påbegynt, og det vil derfor gå lang tid før noe revisjonsdokument kan foreligge. Etter forholdene er det lite aktuelt å avvente og fremme noen helhetlig revisjon i denne saken. En fremtidig revisjon av Veo-overføringen må tilpasses de vilkår som nå settes i ny konsesjon og reviderte

vilkår for bestående konsesjon i Tesse. Vilrådene for ny reguleringskonsesjon for Tesse kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år.

4.5 Konklusjon

I likhet med NVE er Olje- og energidepartementet kommet til at fordelene ved en fortsatt regulering av den ”lille Tessereguleringen” er større enn ulempene, og tilrår at GLB gis tillatelse etter vassdragsreguleringsloven § 8 til å fortsette reguleringen med de samme reguleringshøyder i magasinet. Det foreslås imidlertid noen innskrenkninger i forhold til gjeldende tillatelse, jf. departementets bemerkninger til vilkårene. Departementet tilrår at GLB gis ny konsesjon etter vassdragsreguleringsloven § 8 for andelen av den ”store Tessereguleringen” som er løpt ut. Det vises til at inngrepene har eksistert over lang tid og at omgivelsene har tilpasset seg situasjonen. Ingen av høringsinstansene har gått i mot en fortsatt regulering. Videre foreslås en revidering av vilkårene for de offentlige deltakernes andel i den ”store Tessereguleringen”, jf. vedlagt utkast til vilkår og departementets bemerkninger til disse.

4.6 Departementets bemerkninger til vilkårene

4.6.1 Konsesjonstid (vilkårenes post 1)

GLB oppfylder vilkårene i vassdragsreguleringsloven § 10 nr. 2 første ledd om 2/3 offentlig eierskap slik den lød før ny lov 26.09.2008 nr. 78. GLBs tidsbegrensede konsesjoner for private deltakere ble endret til tidsbegrensede reguleringskonsesjoner, jf. Nærings- og energidepartementets brev 19. mai 1995 til GLB. Konsesjonene for Tessereguleringene var ikke omfattet, fordi de løp ut allerede i 1991.

Ny konsesjon etter vassdragsreguleringsloven skal i utgangspunktet gis i henhold til de lovbestemmelser som gjaldt på det tidspunktet konsesjonene løp ut. Departementet kan imidlertid ikke se noen sterke grunner til at reguleringskonsesjonene for Tesse skal gis for et begrenset tidsrom, og tilrår at begge konsesjonene gis på ubegrenset tid i tråd med etablert praksis og i likhet med de øvrige tidsbegrensede konsesjoner i vassdraget som løp ut *etter* lovendringen i 1992. Hovedregelen i dag er at reguleringskonsesjoner gis på ubegrenset tid uansett eierskap, jf. § 10 nr. 1, se omtale i Ot.prp. nr. 61 (2007-2008).

4.6.2 Konsesjonsavgiftene (vilkårenes post 2)

Av hensyn til enklere oppfølging av avgiftsberegningene foreslår NVE at det fastsettes en samlet sats for hele konsesjonen som består av et vektet middel mellom satsen for fornyet konsesjon og gjeldende sats for de offentlige eierne. NVE har derfor fremmet forslag om at konsesjonsavgiftene for den del av konsesjonen som fornyes, fra virkningstidspunktet og frem til konsesjon er vedtatt, skal være 6,82

kr/nat.hk. til statens konsesjonsavgiftsfond og maksimalsats kr 30/nat.hk. for kommunene (prisjustert sats i perioden fra 1.1.2007 blir kr 9,27 og 40,77). Fra det tidspunkt konsesjon gis og vilkårene er revidert foreslås tilsvarende oppjustert sats for både statens konsesjonsavgiftsfond og for kommunene for hele konsesjonen. Beregnet sats pr. 1.1.2011 er kr 9,52 pr. nat.hk. til staten og kr 48,00 pr. nat.hk. til kommunene. Departementet slutter seg til dette og foreslår enkelte endringer i NVEs forslag til vilkår post 2 for å tydeliggjøre forskjellen mellom avgiftssatse-

”For den øking av vannkraften som innvinnes ved reguleringen for eiere av vannfall eller bruk i vassdraget skal disse betale følgende årlige avgifter:

For den tidsbegrensede del av konsesjonen som fornyes, fra utløpsdato og frem til konsesjon er vedtatt:

Til statens konsesjonsavgiftsfond *kr 6,82* pr. nat.hk. Til konsesjonsavgiftsfondet i de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer *kr 30,-* pr. nat.hk.

For hele konsesjonen, ny og revidert del, fra det tidspunkt da konsesjon er vedtatt:

Til statens konsesjonsavgiftsfond *kr 9,52* pr. nat.hk. Til konsesjonsavgiftsfondet i de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer *kr 48,00* pr. nat.hk. Satsene er angitt pr. 1.1.2011.

Fastsettelsen av avgiftene . . .”

4.6.3 Spørsmålet om Næringsfond (vilkårenes post 2)

1. Kommunenes krav om næringsfond

NVE foreslår et næringsfond på 5 mill. kroner som fordeles mellom kommunene med 99 % til Lom kommune og 1 % til Vågå (tilsvarer fordeling av reguleringsavgiftene). NVE mener det ikke foreligger særlige sterke grunner til å pålegge næringsfond i forbindelse med revisjonen av vilkårene for de offentlige deltakerne.

Lom kommune bad i 1995 om et næringsfond på 20 mill. kroner, indeksjustert til 26 mill. kroner i 2003. På bakgrunn av den lange saksbehandlingstiden i NVE mener kommunen at konsesjonæren har oppnådd en solid rentebesparelse, og krever at næringsfondet settes til 46,5 mill. kroner. Kommunen har forutsatt at vilkåret om næringsfond også må gjelde for de offentlige eierne som får vilkårene revidert.

Konsesjonsvilkårene kan underlegges revisjon for å ivareta miljøhensyn, dvs. at revisjonens hovedformål er av *miljømessig* art. Næringsfond er i den sammenheng lite egnet til å avbøte konkrete miljøskader og ulemper som skyldes reguleringer. I Olje- og energidepartementets brev til Landssamanslutninga av vasskraftkommunar i 1999 fortolkes forarbeidene til lovendringen i 1992 når det gjelder næringsfond.

Det uttales at næringsfond er ”*noe som er særlig aktuelt ved skader og ulemper som ikke var forutsatt på konsesjonstidspunktet.*” Næringsfond bør ellers i all hovedsak ikke gis. Departementet bemerker at når det gjelder kompensasjoner av økonomisk art, sikres kommunene stabile inntekter gjennom avgifter, konsesjonskraft og kraftverksbeskatning.

Alle reguleringer og utbygginger i vassdrag medfører ulemper i mer eller mindre grad, men dette er gjerne konsekvenser man var klar over på konsesjonstidspunktet. Det er ikke tvil om at reguleringen av Tesse har medført negative konsekvenser for flere brukerinteresser, bl.a. friluftsliv, jakt, fiske og reiseliv. NVE uttaler at brukerinteressene i området lider ”en ikke ubetydelig ulempe” som følge av reguleringen, og at konsesjonæren på den annen side vil få forholdsvis små kostnader i forhold til inntektene ved en fortsatt regulering av Tesse. Dette er en god begrunnelse for å pålegge næringsfond ved fastsettelse av ny konsesjon, men det er ikke de samme kriterier som legges til grunn ved vurderingen av næringsfond ved en revisjon. Etter departementets syn må det foreligge helt spesielle hensyn før det kan være aktuelt å pålegge næringsfond i revisjonssaker. NVE kan ikke se at det foreligger slike spesielle hensyn i denne revisjonssaken. Departementet slutter seg til NVEs vurdering. Departementet finner derfor at spørsmålet om næringsfond må knyttes til den delen som tilhører private rettighetshavere, og som er løpt ut og skal fornyes.

Spørsmålet om næringsfond gjelder kompensasjon for skader og ulemper for en ny reguleringsperiode, samt at kommunene skal ha en del av verdiskapningen som utbyggingen bidrar til. Størrelsen på næringsfondet sees i forhold til verdiskapning og miljøkonsekvenser som følge av inngrepet, og må utmåles skjønnsmessig i henhold til en vurdering av de fordeler og ulemper reguleringen skaper. Etter NVEs mening er det vanskelig å argumentere for størrelsen på et næringsfond med hovedargument knyttet til verdiskapningen basert på nat.hk. til fornyelse. Andelen i verdiskapning bør etter NVEs mening inngå som en av flere skjønnsmessig vurderte hovedkriterier, der summen fastsettes etter en totalvurdering. Slike kriterier er verdiskapningen/størrelse på kraftproduksjon, ulemper/virkning på næringsgrunnlaget, sammenligning i andre saker, øvrige vilkår som fastsettes og eventuelle avtaler som inngås mellom partene. Departementet slutter seg til NVEs synspunkter.

Antall naturhestekrefter gir en indikasjon på den potensielle verdiskapningen. Totalt kraftgrunnlag for Tessereguleringen utgjør i dag 33 854 nat.hk. De private andelene utgjør til sammen 14 441 nat.hk. Ved vurderingen av næringsfond finner departementet det riktig å ta utgangspunkt i tidligere sammenlignbare saker som gjelder fornyelse av

konsesjoner. NVE sammenligner Tessereguleringen med Bygdinsaken når det gjelder kraftmengde, beliggenhet og skadevirkninger. Lom kommune er ikke enig i denne sammenligningen. Det vises bl.a. til at skadevirkningene av Bygdinreguleringen har stoppet opp, mens erosjonsskadene fortsatt pågår i Tesse. Etter kriteriet om sammenligning knyttet til "verdiskapning basert på nat.hk." er Bygdinsaken relevant. Når det gjelder skadevirkninger pga. erosjon, er sakene ikke sammenlignbare. Erosjon er imidlertid et problem som etter departementets mening bør forsøkes løst ved fastsettelse av egne vilkår og premisser i konsesjonen fremfor utbetaling i form av næringsfond, se nærmere om dette i pkt. 4.5.6 nedenfor.

NVE foreslo i innstillingen i 2003 et næringsfond på 5 mill. kroner. Etter 2011-priser vil dette utgjøre ca. 5,71 mill. kroner. Departementet har etter en totalvurdering kommet til at næringsfondet bør fastsettes til 10 mill. kroner, og med den samme fordeling på Lom og Vågå kommuner som fremgår av NVEs tilråding. Ved en fornyelsessak er det også hjemmel til å endre på tidligere konsesjonsgitte reguleringshøyder. Spørsmålet om reduksjon av HRV er derfor en aktuell problemstilling i fornyelsessaken. Det samme er muligheten for høyere sommer vannstand, som også er ønsket ut fra landskapsestetiske forhold, se nærmere punkt 4.6.7 nedenfor. Slike endringer må også tas hensyn til i totalvurderingen av utmålingen av næringsfondet.

2. Kommunens anførsler om brudd på EØS-avtalens regler om forskjellsbehandling ved fastsettelse av næringsfond

Kommunene anfører at behandling av private andelshavere i reguleringskonsesjonen som skal fornyes og offentlige andelshavere i konsesjonen som skal revideres, innebærer brudd på EØS-avtalens regler om forskjellsbehandling. Det anføres ikke hvilke konkrete bestemmelser om forskjellsbehandling NVEs innstilling kan være i strid med, men det vises til spørsmål om forskjellsbehandlingen "sett i lys av hjemfallsaken". Departementet har derfor vurdert både det generelle forbudet mot forskjellsbehandling i EØS-avtalen art. 4 og de spesielle reglene om fri etableringsrett i art. 31 og om fri flyt av kapital i art. 40.

Ved søknad om konsesjoner kan staten både avslå og stille vilkår for tillatelsen. Innehaveren av en tidsbegrenset konsesjon har ikke krav på å få fornyet konsesjonen. Vilkår om for eksempel næringsfond kan dermed stilles dersom dette gjøres på en objektiv og ikke-diskriminerende måte. Næringsfond er et standardvilkår som pålegges alle som gis konsesjon av et visst omfang etter vassdragsreguleringsloven, og er derfor ikke direkte diskriminerende. Et slikt rent økonomisk vilkår kan også vanske-

lig sies å være mer tyngende for et selskap fra andre EØS-stater enn for norske selskaper, og i seg selv skal vilkår om næringsfond ikke innebære forskjellsbehandling i strid med EØS-avtalen.

Departementet viser til EF-domstolens uttalelse i den såkalte "Schumacker-saken" (C-279/93):

"forskjellsbehandling etter fast retspraksis kun kan bestaa i, at der paa sammenlignelige situasjoner anvendes forskjellige bestemmelser, eller at den samme bestemmelse anvendes paa forskjellige situationer."

Reguleringskonsesjonen for Tesse ble stadfestet ved kongelig resolusjon i 1948. Den gang ble offentlige og private andelshavere forskjellsbehandlet i medhold av gjeldende regelverk og gitt henholdsvis tidsubegrensede og tidsbegrensede konsesjoner. Den lovlige forskjellsbehandlingen den gang medførte at de private andelshaverne og de offentlige andelshaverne juridisk sett befinner seg i ulike situasjoner i dag. De offentlige andelshaverne har en bestående rettighet som skal revideres, mens de private andelshaverne søker om en ny rettighet. En fornyelse er rettslig sett en ny konsesjon. At fornyelsen i dette tilfellet er en del av en konsesjon som også revideres, endrer ikke dette. Ved meddelelse av alle nye reguleringskonsesjoner av et visst omfang i dag - herunder fornyelse, pålegges som nevnt både private og offentlige å avsette midler til næringsfond, dvs. likebehandling av alle aktører. EØS-avtalen inneholder imidlertid ikke krav om likebehandling av forskjellige situasjoner som revisjon av en eksisterende og søknad om en ny rettighet. Departementet er derfor av den mening at det å pålegge næringsfond ved fornyelse og ikke ved revisjon, ikke er brudd på EØS-avtalens regler om ikke-diskriminering.

3. Krav om miljøfond

Lom og Vågå kommuner fremmer spørsmålet om såkalt "miljøfond" som skal ha som formål å fremme miljøforbedrende tiltak i kommunen, og som er ment som en kompensasjon for miljømessige ulemper ved utbyggingen.

I Vinstra-saken fremmet kommunene Vang, Øystre Slidre og Nord-Fron liknende krav om et miljøfond, men dette kravet ble avslått av departementet. Et miljøfond fremstår i praksis som en økonomisk kompensasjon til kommunene på samme måten som et næringsfond, og anses ikke å være i tråd med formålet bak vilkårsrevisjon. Departementet har ikke endret sin oppfatning av dette. Departementet viser til kommunenes inntjening i form av beskatning, avgiftsinnbetaling og tildeling av konsesjonskraft vil vedvare dersom dagens kraftproduksjon i all hovedsak beholdes.

4.6.4 Naturforvaltning (vilkårenes post 8) punkt V Opphjelp av fisk/vilt/friluftsliv

Standardvilkår om naturforvaltning er meget sentralt i revisjonssakene ettersom revisjonen primært har en miljømessig begrunnelse. Vilkåret gir DN hjemmel til blant annet å kreve naturfaglige undersøkelser og utsetting av fisk. Olje- og energidepartementet viser til at standardvilkår om naturforvaltning er et sentralt virkemiddel for å avbøte miljøskader. Det tilrås derfor fastsatt et slikt vilkår i denne saken. Størrelsen på utbetalingen til kommunene gjenspeiler de konkrete ulempene i den enkelte kommune. NVE foreslår et årlig beløp til Lom kommune på kr 50 000,- og det er ikke foreslått noe til Vågå kommune. Det er ikke kommet noen merknader eller ønske om endringer til dette forslaget fra høringsinstansene. Både Lom og Vågå kommuner har imidlertid fremsatt høye krav om næringsfond bl.a. pga. "svekket gyteforhold og vesentlig redusert fiskeproduksjon" - ulemper som nettopp kan relateres til vilkåret om naturforvaltning. Departementet mener disse ulempene må tillegges vekt når det nå skal fastsettes vilkår om årlige utbetalinger for blant annet å bøte på slike endringer. Departementet tilrår at det fastsettes et vilkår om årlig beløp pålydende 100 000,- til Lom kommune til fremme av fisk, vilt og friluftsliv. Beløpet avsettes i et fond som etter nærmere bestemmelse av kommunestyret skal anvendes til fremme av fisk/vilt/friluftsliv.

4.6.5 Automatisk fredete kulturminner (vilkårenes post 9)

Området ved Tesse ble ikke spesielt undersøkt med tanke på kulturminner den gang reguleringen ble iverksatt. Det er imidlertid gjort flere funn fra steinalderen her. I 1970 ble det også gjennomført et etnologisk feltarbeid av Institutt for folkeminneforskning ved UiO som gir et bilde av utnyttelsen av fjellområdet med setring, fiske, jakt, bebyggelse m.m. fra ca. år 1900 og fremover. Lom kommune ber om at GLB pålegges å yte tilskudd til registrering av aktuelle områder. Garmo Grendautvalg uttaler også at man gjennom tiltak må prøve å sikre/verne/vedlikeholde alle de kulturminnene som finnes i området. Selv om kulturminnene har mistet en del av sin verdi på grunn av reguleringen, kan man ved utarbeidelse av informasjon, tilrettelegging og ulike tiltak til en viss grad kompensere for dette. Grendautvalget forutsetter derfor at det stilles økonomiske midler til disposisjon for dette arbeidet. Oppland fylkeskommune (kulturminnemyndigheten) har imidlertid ingen merknader til GLBs søknad. NVE har foreslått standard kulturminnevilkår om at konsesjonæren plikter å oppfylle kulturminnel §§ 8 og 9 i områder som berøres av reguleringen.

Olje- og energidepartementet foreslår at det fastsettes et nytt vilkår om kulturminner. Departementet

viser til at en fornyelse av en reguleringskonsesjon ikke medfører nye inngrep og konsekvenser, og at vilkår og kostnader til kulturminnerelaterte undersøkelser, registreringer og eventuelle utgravninger må ses i sammenheng med dette.

Departementet går inn for at regulanten skal innbetale en sektoravgift som skal disponeres til kulturminnetiltak i utbygde vassdrag. For den fornyede konsesjonen betaler konsesjonæren inn et engangsbeløp på kr 12 000 (2006-kroneverdi) per GWh magasinkapasitet til kulturminnevern i vassdrag. Antall GWh magasinkapasitet fastsettes ved uenighet av NVE. Beløpet skal dekke alle kulturminnerelaterte undersøkelser, registreringer, utgravninger og sikringer. Innbetalingen skal øremerkes finansiering av statlige utgifter knyttet til kulturminnetiltak i vassdrag. Det foreslås tilsvarende at konsesjonæren som vilkår for revisjonen må innbetale kr 7 000 per GWh (2006-kroneverdi) magasinkapasitet til kulturminnevern i vassdrag. Departementet bemerker at beløpene skal justeres etter konsumprisindeks på tidspunktet for innkreving av sektoravgiften.

Kulturminnemyndighetene bestemmer hvor undersøkelsene skal gjøres. Med hjemmel i vassdragsreguleringsloven § 12 nr. 17 foreslås følgende vilkår som ny post 9 i forhold til NVEs opprinnelige forslag:

Når reviderte vilkår er fastsatt og fornyet konsesjon er gitt skal konsesjonæren betale et engangsbeløp per GWh magasinkapasitet til kulturminnevern i vassdrag. For fornyete konsesjoner skal engangsbeløpet utgjøre kr 12 000, (2006-kroner) per GWh magasinkapasitet. For konsesjoner med reviderte vilkår skal engangsbeløpet utgjøre kr 7 000 (2006-kroner) per GWh magasinkapasitet. Det innbetalte beløpet skal dekke utgifter til registreringer, undersøkelser, utgravninger, konservering og sikringstiltak, og omfatter alle automatisk fredete kulturminner innenfor områder som berøres av reguleringen.

Arkeologiske arbeider skal foretas i den tiden magasinene likevel er nedtappet eller når vannstanden av andre årsaker er lav. Konsesjonæren skal varsle kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen) i god tid før en nedtapping av magasinene, eller dersom det av andre årsaker er lav vannstand i magasinene slik at arkeologisk arbeid kan gjennomføres.

Konsesjonæren skal ved fysiske tiltak i vann og på land, som for eksempel etablering av terskler og anleggsarbeid mv. i god tid på forhånd få undersøkt om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter kulturminneloven §§ 3 og 9.

Viser det seg først mens arbeidet er i gang at tiltaket kan virke inn på automatisk fredete kulturminner, skal melding sendes kulturminneforvaltningen og arbeidet stanses, jf. kulturminneloven § 8 annet ledd.

4.6.6 Vilkårenes post 12 – erosjon og sikring

1. Erosjon

Erosjon fremheves som et vesentlig miljøproblem i og rundt Tesse. I høringsuttalelsene sies det at store arealer er gått tapt som følge av erosjon, og at en for å hindre fremtidig skade må pålegge konsesjonæren å utføre sikringstiltak både langs magasinet og ved sideelvene. Det foreslås også at GLB hvert år må kalle inn et utvalg fra ulike interessegrupper for å holde tilsyn med skadevirkningene.

De største erosjonsproblemene og skadene oppstår ved utløpet fra Ilva og Smådøla. I tillegg til disse stedene oppstår det skader ved Kalven ved lav vannstand i Tesse. Bølgeerosjon ved høy vannstand er imidlertid også et problem i nord- og sydenden av vatnet hvor tiltakende erosjon kan skade jordbruksområder. Totalt er ca. 1100 m på hver side av nedre del av Ilva og ca. 1000 m på hver side av Smådøla utsatt for erosjon som følge av høy vannføring og økt strømningshastighet ved lavt magasin. For øvrig er det ca. 5000 m strandlinje som er vurdert utsatt som følge av bølgeslagpåkjenning. Sikring med stein som ledemurer eller terskler vil redusere erosjonsutviklingen i høyde med HRV. Ved Ilva og Smådøla vil fortsatt erosjon uten tiltak kunne true jordbruksområder videre oppover langs elvene.

NVE mener at post 12 i de foreslåtte vilkårene gir Olje- og energidepartementet tilstrekkelig mulighet for å pålegge konsesjonæren å bygge terskler, samt å bekoste sikringstiltak mot erosjon. NVE kan derfor ikke se noen vesentlig grunn for at konsesjonæren skal pålegges å innkalle et utvalg bestående av forskjellige interessegrupper til årlig tilsyn med skadevirkningene etter reguleringen. Dette ligger innenfor NVEs tilsynsansvar, jf. vilkårenes post 6. Departementet er i utgangspunktet enig i dette, men mener det er behov for å få oppdatert situasjonen i og rundt Tesse når det gjelder erosjonsproblematikken. Basert på bl.a. kommunenes uttalelser om at erosjonsforholdene forverres pga. konsesjonærens unnlattelse av å følge opp pålegg, ba derfor OED om NVEs nærmere vurdering av eventuelle vilkår og pålegg som er gitt om erosjonssikring i Tesse, og i hvilken grad konsesjonær har fulgt disse opp. GLB og Eidefoss AS har sammen laget et notat som redegjør for hvilke tiltak som er gjort i Tesse for å hindre erosjon. NVE har i brev til departementet datert 01.12.2009 gitt sin vurdering av erosjonsforholdene.

NVE utarbeidet i 1985 en omfattende plan for opprensing, forbygging og flomsikring av Ilva fra utløpet i Tesse og 1 km oppover. De delene som hadde direkte med reguleringen å gjøre, ble skilt ut som en egen plan. I 1994 ble det gjennomført tiltak ved Ilva og Smådøla. GLB og Eidefoss hevder at tiltakene var for å bøte på akutte skader, og ikke ment å være noen fullstendig erosjonssikring av reguleringssonene ved de aktuelle tilløpselvene. Det var

mangel på egnet stein for forbygnings- og erosjonssikring i Tesseområdet, og dette problemet har vært avgjørende for videre planer om erosjons- og forbygningsarbeidet i Ilva og Smådøla. En mulig løsning på problemene med tilgang på egnet stein kan være planene til Eidefoss AS om bygging av kraftverk i Smådøla. Tilgang på stein vil først være aktuelt dersom det gis konsesjon for utbyggingen. Konsesjonssøknaden er nå til behandling i departementet.

NVE viser til at tiltakene som er utført delvis er direkte følge av reguleringen, mens andre tiltak er utført som et samarbeid mellom regulant, kommunene og NVE. Både gjeldende vilkår og nye vilkår som følger av denne fornyelsen/revisjonen gir hjemmel til å pålegge ytterligere tiltak. NVE foreslår at dersom kommunene har konkrete problemstillinger, bør dette tas opp med NVE som kan vurdere å eventuelt pålegge tiltak.

Departementet viser til at det er mange år siden forrige tiltaksplan for forbygging ble utarbeidet. Departementet ba derfor NVE i brev av 8.6.2010 så snart som mulig ta kontakt med kommunene og konsesjonæren slik at den faktiske situasjon kartlegges og at de konkrete erosjonsproblemene blir beskrevet. Departementet bad om at det må foretas en faglig vurdering på grunnlag av denne kartleggingen og den nye situasjonsbeskrivelsen, og at regulanten så snart som mulig måtte utarbeide en tiltaksplan for mulige sikringstiltak mot erosjon. NVE bad på dette grunnlag om at en slik tiltaksplan ble utferdiget. Rapporten er ferdigstilt og NVE oversendte rapporten til departementet den 18.10.2011. Det forutsettes at konkrete tiltak iverksettes så fort som praktisk mulig, jf. også vilkårenes post 12, tredje ledd. Det bemerkes at eventuelle tiltak som kan pålegges må være som følge av skade *direkte* forårsaket av reguleringen, men regulanten må ta de kostnader som anses nødvendige for å få gjennomført hensiktsmessige og gjennomførbare tiltak, jf. post 12 annet ledd. Ut fra de opplysninger departementet har fått, finnes det egnet steinmateriale i nærområdet. Departementet henstiller kommunen om et samarbeid med konsesjonæren for å finne alternative områder til massetak for å hente nødvendig forbygningsstein fra nærområdet, jf. også konsesjonsvilkårenes post 7 fjerde ledd. Departementet vil i samråd med NVE kunne komme tilbake til pålegg om mer konkrete tiltak når den nye tiltaksplanen er vurdert.

Når det gjelder krav ovenfor GLB om erstatning for arealer som er gått tapt, er departementet enig med NVE i at dette er privatrettslige spørsmål.

2. Krav om terskel mellom Tesse og Ostjønnen

NVE mener en terskel mellom Tesse og Ostjønnen vil bære mer preg av en dam som vil innebære et relativt stort nytt inngrep. Fordelene ved en dam som

skiller Ostjønnen fra Tesse er at en unngår å demme Ostjønnen opp til HRV og vil sannsynligvis føre til redusert utvasking i strandsonen. Dammen vil imidlertid hindre ferdsel med båt mellom de to vannene, redusere fiskens vandring mellom vannene og redusere utskifting av vann i Ostjønnen.

NVE har i sin innstilling i stedet anbefalt en tetting av kanalen mellom de to vannene. En slik gjenfylling kaller NVE en *terskel*. Da kan en holde en høyere vannstand i Ostjønnen om sommeren og dette kan, i tillegg til å være en estetisk fordel, også være en fordel for produksjon av næringsdyr og for våtmarkstilknyttede fugler. Senere på høsten vil Tesse oversvømme den gjenfylte kanalen, og få samme vannstand som Tesse. Dette vil bl.a. gi vandringsmuligheter for ørreten i gytetiden.

Lom kommune fastholdt i brev datert 6.5.2009 sitt krav om en terskel mellom Tesse og Ostjønnen, og mener at NVEs argumentasjon fremstår mer som synsing og ikke som en faglig vurdering av hva som er det beste tiltaket. Departementet bemerker at kommunen ikke har gitt noen faglig vurdering av det alternativ den ønsker.

I brev datert 15.7.2010 uttaler kommunen:

”På vegne av kommunene påpekes det at brevets punkt 4 [av 6.5.2009] vedrørende terskel/tetting av tunnel mellom Tesse og Ostjønnen er misvisende når det gjelder kommunenes syn. Kommunene ønsker derfor med dette å klargjøre sine synspunkter vedrørende dette:

Spørsmålet om gjenfylling/terskel i den utsprenge kanalen mellom Tesse og Ostjønnen, alternativt etablering av dam ved den opprinnelige Tesseosen, må underlegges en grundig faglig vurdering. Både biologiske forhold, forhold til kulturminner, landskapsbilde og annen arealbruk i området må utredes. Kommunene stiller seg derfor positive til NVEs forslag om at konsesjonær skal utrede dette spørsmålet gjennom en detaljplan med konsekvensutredning innen tre år etter at eventuell konsesjon er gitt. Det er viktig at eventuelle tiltak skjer på grunnlag av solid faglig dokumentasjon av hvordan alternativene vil virke, og at den løsning som samlet sett gir best miljøeffekt velges.”

Når det gjelder kommunens siste uttalelse til dette spørsmålet, bemerker departementet at det ikke er valget mellom såkalt dam eller terskel konsesjonæren skal utrede. Det spørsmålet skal avgjøres av konsesjonsmyndigheten nå.

Departementet viser til at verken fylkesmannen eller DN har hatt bemerkninger til spørsmålet om dam eller terskel. Departementet kan derfor ikke se noen tungtveiende grunner for å gå imot NVEs innstilling og faglige vurdering på dette punktet, og foreslår at en slik gjenfylling/terskel blir gjennomført. Nøyaktig utforming og fastsettelse av høyden på terskelen bestemmes når detaljerte planer for

terskelen foreligger. Konsesjonæren skal sørge for å utarbeide disse detaljplanene for oversendelse til NVE. Det pålegges ikke konsekvensutredning gjennom detaljplanleggingen. Departementet forutsetter at de miljømessige konsekvenser av en slik terskelbygging blir vurdert nærmere gjennom detaljplanleggingen, for eksempel ved fastsettelse av egen miljøplan for dette tiltaket dersom NVE finner det hensiktsmessig. En slik terskelutbygging vil være et nytt tiltak i området og som departementet på nærværende tidspunkt ikke kjenner konsekvensene av. Departementet forutsetter at bestemmelsen i naturmangfoldloven § 8 og prinsippene i samme lov §§ 10 – 12 må legges til grunn som retningslinjer i denne detaljplanleggingen.

4.6.7 Merknader til manøvreringsreglementet (vilkårenes post 14)

1. Spørsmål om reduksjon av HRV

I motsetning til en revisjonssak, er det ved en fornyelsessak hjemmel til å endre på tidligere konsesjonsgitte reguleringshøyder. Spørsmålet om reduksjon av HRV i sommerperioden er derfor en aktuell problemstilling i fornyelsessaken for den ”lille” Tessereguleringen.

Direktoratet for naturforvaltning og fylkesmannen i Oppland foreslår bl.a. at vannstanden om våren og sommeren ut fra landskapsestetiske forhold bør være noe høyere enn i dag. NVE peker i sin innstilling på at vannstanden normalt sett vil være høyere enn LRV og har ikke imøtekommet dette ønsket. Krav om høy magasin vannstand i sommerperioden vil generelt kunne innebære en redusert produksjon. NVE har gjort noen beregninger av ulike scenarier. Simuleringsresultatene synliggjør at krav av denne typen i revisjonssaker vil påvirke kraftproduksjonen i Norge.

Miljøverndepartementet bad om at NVE gis i oppdrag å utrede denne problemstillingen nærmere med sikte på å fastsette vilkår, for eksempel ved at det fastsettes tapperestriksjoner som sikrer en høyere vannstand om våren og sommeren. Olje- og energidepartementet har forelagt problemstillingen for NVE, og GLB ble anmodet om å skissere hvilke muligheter som finnes for å oppnå raskere fylling av Tessemagasinet og hvilke produksjonstap en vil få med et reglement som i større grad ivaretar allmenne interesser i oppfyllingsfasen. Alternativene som er beregnet går utover grensene for fornyelsessaken, dvs. at de berører også revisjonssaken for den ”store” Tessereguleringen, og alle mulige alternativer for en raskere magasin fylling vil nødvendigvis gjøre det. For å kunne nå en viss vannstand på sommeren, må dette planlegges allerede fra våren før magasinet er tomt, og alt som vil ha innvirkning på reguleringen under kote 852,9 (*korrigert reguleringsgrense*) vil da berøre revisjonssaken.

Etter dagens reguleringspraksis tappes magasinet ned fra rundt 1. oktober og når sitt laveste nivå i månedsskiftet april/mai, da oppfyllingsperioden starter. I følge GLB ligger midlere observerte magasin vannstand i dag på 1,2 m under HRV 1. august, dvs. at de fleste år er Tesse fylt opp til 1 m under HRV primo august.

Kraftverkene i Tesse har en maksimal slukeevne på 11,3 m³/s. For å kunne nytte seg av tilsiget fra Grovifeltet, som kommer inn mellom øvre og midtre Tesse kraftverk, er det nødvendig at det slippes minimum 3,5 m³/s fra magasinet. GLB har etter NVEs anmodning utført simuleringer av *tre ulike alternativer* for oppfylling av Tesse:

- Alternativet "raskest mulig" innebærer ingen tapping fra magasinet i oppfyllingsperioden og medfører at kraftverkene må stå fra 1. mai til ca. 1. juli.
- Alternativet "moderat raskere" innebærer at kjøring av kraftverkene vil være avhengig av tilsiget og magasin fyllingen og at kraftverkene vil kunne kjøres enkelte år.
- Alternativet "tilpasset Grovi" innebærer at det tappes 3,5 m³/s fra magasinet gjennom hele fyllingsperioden slik at kraftverkene kan kjøres, men dette alternativet gir ingen store endringer i magasin vannstanden i forhold til dagens situasjon.

Den isfrie perioden ved Tesse starter rundt 1. juni. Selv med det alternativet som gir raskest mulig oppfylling vil det *pr. 1. juni* kun være mulig å heve vannstanden med en meter i forhold til dagens situasjon. Konsesjonæren og NVE ser det som urealistisk å få til en særlig høyere vannstand på denne tiden uten at det skal medføre uforholdsmessige store restriksjoner i tappingen med påfølgende økonomiske konsekvenser.

Det er teknisk mulig å få til en sommervannstand som ligger ca. 2 m under HRV *fra 1. juli*. Dette vil i følge GLB medføre et midlere produksjonstap på 23 GWh/år. Neste beregnede alternativ vil tilsvare en sommervannstand som ligger ca. 3-3,5 m under HRV fra 1. juli. Dette tilsvarer produksjonstap på 11 GWh/år.

Kraftverkene har liten slukeevne, og dette medfører et stort flomtap i sommermånedene dersom magasinet må fylles tidlig. NVE har i sin innstilling anbefalt en bestemmelse i manøvreringsreglementet om at vannstanden i Tesse ikke skal overskride HRV -0,5 før 1. september for bl.a. å begrense erosjon og utvasking av jordbruksarealer ved fullt magasin. Denne bestemmelsen vil pga. kraftverkets slukeevne være i motstrid med raskere fylling av magasinet på våren/sommeren og vil også medføre at det meste av augustvannet vil gå som flomtap (ca. 3,5 GWh/år). NVE viser til at selve hensikten med

et reguleringsmagasin nettopp er å samle vann i perioder med høyt tilsig og lavt forbruk, og en naturlig følge av dette er lave vannstander om våren/forsommeren.

En reduksjon av denne reguleringsmuligheten vil slik departementet ser det, bety at regulanten ikke kan utnytte hele konsesjonen (reguleringen under kote 852,92 er innenfor den store Tessereguleringen med de begrensninger som følger konsesjonsrettslig som del av revisjonsaken).

Etter NVEs vurdering er det i praksis vanskelig å få fylt opp magasinet noe særlig før uten at dette vesentlig vil gå utover produksjon og økonomi. NVE ser det også som en fordel at magasinet ikke er fylt helt opp når flomvannet inntre slik at magasinet kan ha en viss flomdempingseffekt. NVE mener likevel at det bør kunne pålegges enkelte restriksjoner på tappingen for å sikre en viss vannstand om sommeren og for å redusere årene med veldig sen fylling.

Under forutsetning av at det ikke tappes noe fra magasinet viser GLBs kurver for observerte middelverdier at det i 20 av 26 år er mulig å nå HRV -3,5 m pr. 1. juli. Dersom en bruker alternativet "moderat raskere" dvs. noe kjøring av kraftverkene, vil vannstanden kunne være fylt opp til HRV -3,5 m i ca. halvparten av årene. En vannstand på 3,5 m under HRV vil fortsatt gi tørrlagte arealer rundt vannet, men vil gi en forbedring fra dagens situasjon. De år det ikke er mulig å nå HRV - 3,5 m innen 1. juli må det bestemmes at alt tilsig skal gå til oppfylling av magasinet og med fortsettelse av jevn fylling. NVE foreslår at følgende bestemmelse tas inn i manøvreringsreglementets post 1:

"Etter tappesesongen om våren skal tappingen til kraftverkene tilpasses snømagasin og nedbør med sikte på at vannstanden i Tesse når kote 850,67 innen 1. juli. I år med lite snømagasin stanses tappingen til kraftverkene om nødvendig helt, inntil prognoser med stor sannsynlighet tilsier at fylling til kote 850,67 innen 1. juli kan oppnås. Deretter skal magasinet forsette å fylles jevnt."

I tillegg beholdes bestemmelsen om en sommer-HRV som foreslått i NVEs innstilling:

"Fra tappesesongens slutt og frem til 1. september skal ikke vannstanden i Tesse overstige kote 853,67 annet enn ved behov for å unngå flom eller flomtap."

Disse restriksjonene vil ligge nær det alternativ GLB har kalt "moderat raskere" og innebære en midlere produksjonstap på ca. 11 GWh/år i tillegg til tap som følge av sommer-HRV som i følge GLB ligger på ca. 3,5 GWh/år. Departementet finner ulempene ved produksjonstapet som mindre enn de fordeler som oppnås miljømessig, og slutter seg til

NVEs forslag. Vilkårene endres slik at de er tilpasset de korrigerede reguleringsgrensene (+0,52).

2. Minstevannføring

Det er fremkommet ønske om slipp av minstevannføring på den utbygde strekningen av Tesse. Lom kommune krevde opprinnelig ikke minstevannføring, men kommunen har endret sitt synspunkt. NVE har ikke innstilt på vannslipping. NVE viser til at Tesse er et stort senkningsmagasin hvor det er teknisk vanskelig å slippe vann fra dammen. Et pålegg om minstevannføring kan også føre til at Tesse blir seinere oppfylt enn det som er ønskelig. På vegne av Lom og Vågå kommuner har advokat Lund også anført at OEDs praksis ikke er i samsvar med de signaler Stortinget har gitt om minstevannføring. Det vises bl.a. til energi- og miljøkomiteens uttalelse i forbindelse med innlemming av vanddirektivet, jf. Innst. S. nr. 131 (2008-2009).

I den foreliggende fornyelses- og revisjonssaken må vurderinger av fastsettelse av nye pålegg om slipp av minstevannføring knyttes til det berørte områdets verdi og potensial, tiltakets virkninger på almenne interesser og hva tiltaket vil innebære av produksjonstap. Utslagene for minstevannføringspålegg vil være svært forskjellige i de ulike vassdrag og det er behov for særlig vurdering av minstevannføringslipp i denne saken. Aktuelle tema for vurdering av et berørt område vil normalt være friluftsliv og landskapsopplevelse, fisk og fiske, sårbare og truede arter eller naturtyper og reiselivsinteresser. Kommunen har ikke spesifisert hvilke tema den ønsker vurdering av, men landskapsopplevelse og reiselivsinteresser synes å være relevante tema ut fra de begrunnelser som er gitt ved krav om næringsfond.

I denne saken har en fått motstridende krav hva gjelder minstevannføring nedstrøms magasinet og kravet til høy magasinfylling. Uansett tilsig må en tappe magasinet for å opprettholde et minstevannføringskrav. Selv om minstevannføring kan gi miljø-

forbedringer i regulerte elver, som Tesse, må en etter departementets mening være varsom med å fastsette nye skjerpene vilkår om vannslipping fra bestående reguleringer, jf. også redegjørelsen ovenfor i punkt 4.3. Departementet har kommet til at de endringer som foreslås for reguleringsfyllingen er tilstrekkelige når de miljømessige hensyn skal vurderes opp mot tap i kraftproduksjonen. Departementet kan ikke se at det er spesielle hensyn som tilsier pålegg om vannslipp i Tesse når det kan føre til senere oppfylling av Tesse enn i dag.

Departementet ser det slik at den beste miljøforbedringen her oppnås med endrede vilkår for magasinfyllingen i sommerperioden. Departementet er av den mening at en slik miljøforbedring ivaretar de hensyn som er kommet til uttrykk i komitémerkningen under Stortingets behandling av proposisjonen fra Utenriksdepartementet om vanddirektivets innlemmelse i EØS-avtalen.

Departementet viser for øvrig til NVEs merknader til vilkårene, og slutter seg til disse.

Olje- og energidepartementet

tilrår:

1. I medhold av lov om vassdragsreguleringer 14. desember 1917 nr. 17 § 8 gis Glommens og Laagens Brukseierforening fornyet tillatelse til å regulere Tesse i samsvar med fremlagt forslag til vilkår.
2. I medhold av lov nr. 62 av 19. juni nr. 62 1992 om endringer i lov 14. desember 1917 nr. 17 om vassdragsreguleringer m.fl. del 6 nr. 3 fastsettes reviderte vilkår for Glommens og Laagens Brukseierforening tillatelse til å regulere Tesse.
3. Det fastsettes revidert manøvreringsreglement for regulering av Tesse i samsvar med fremlagt forslag.

Manøvreringsreglement for regulering av Tesse i Lom kommune og Vågå kommune, Oppland fylke

(erstatter reglement gitt ved kgl.res. 20. august 1948)

1. Reguleringer

Magasin	Naturlig	Reg.grenser			Oppd. m	Senkn. m	Reg. høyde m
	vannst. kote	Øvre kote	Nedre kote				
Tesse	853,37	854,17	841,77	0,8	11,6	12,4	

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Høydene refererer seg til Statens Kartverk Normal Null 1954.

Etter tappesesongen om våren skal tappingen til kraftverkene tilpasses snømagasin og nedbør med

sikte på at vannstanden i Tesse når kote 850,67 innen 1. juli. I år med lite snømagasin stanses tappingen til kraftverkene om nødvendig helt, inntil prognoser med stor sannsynlighet tilsier at fylling til kote 850,67 innen 1. juli kan oppnås. Deretter skal magasinet fortsette å fylles jevnt.

Fra tappesesongens slutt og fram til 1. september skal ikke vannstanden i Tesse overstige kote 853.67 annet enn ved behov for å unngå flom eller flomtap.

2.

Ved manøvreringen skal det tas for øyet at vassdragets naturlige flomvannføring nedenfor magasinene og overføringsstedene så vidt mulig ikke økes. Ved tappingen skal det tas særlig hensyn til at isforholdene i vassdraget ikke forverres.

For øvrig kan tappingen skje etter kraftverkseiers behov.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende og at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander. Dersom det forlanges, skal også nedbørmengder, temperaturer, snødybde mv. observeres og noteres. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele reguleringsperioden.

4.

Viser det seg at slippingen etter dette reglementet medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Forandringer i reglementet kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

Mulig tvist om forståelsen av dette reglementet avgjøres av Olje- og energidepartementet.

Vilkår for tillatelse for Glommens og Laagens Brukseierforening til å foreta regulering av Tesse

1

(Konsesjonstid)

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 30 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjon innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jf. vassdragsreguleringsloven § 10, post 3, 1. ledd.

Konsesjonen kan ikke overdras.

De utførte reguleringsanlegg eller andeler i dem kan ikke avhendes, pantsettes eller gjøres til gjenstand for arrest eller utlegg uten i forbindelse med vannfall i samme vassdrag nedenfor anleggene.

Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.

2

(Konsesjonsavgifter og næringsfond)

For den øking av vannkraften som innvinnes ved reguleringen for eiere av vannfall eller bruk i vassdraget skal disse betale følgende årlige avgifter:

For den tidsbegrensede del av konsesjonen som fornyes, fra utløpsdato og frem til konsesjon er vedtatt:

Til statens konsesjonsavgiftsfond kr **6,82** pr. nat.hk. Til konsesjonsavgiftsfondet i de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer kr **30,-** pr. nat.hk.

For hele konsesjonen, ny og revidert del, fra det tidspunkt da konsesjon er vedtatt:

Til statens konsesjonsavgiftsfond kr **9,52** pr. hat.hk. Til konsesjonsavgiftsfondet i de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer kr **48,00** pr. nat.hk. Satsene er angitt pr. 1.1.2011.

Fastsettelsen av avgiftene tas opp til ny vurdering etter tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer.

Økingen av vannkraften skal beregnes på grunnlag av den øking av vannføringen som reguleringen antas å ville medføre utover den vannføring som har kunnet påregnes år om annet i 350 dager av året.

Ved beregningen av økingen forutsettes det at magasinet utnyttes på en sådan måte at vannføringen i lavvannsperioden blir så jevn som mulig. Hva som i hvert enkelt tilfelle skal regnes som innvunnet øking av vannkraften avgjøres med bindende virkning av Olje og energidepartementet.

Plikten til å betale avgiftene inntreffer etter hvert som den innvunne vannkraft tas i bruk. Avgiften er tvangsgrunnlag for utlegg, jf. tvangsfullbyrdelsesloven kap. 7.

Etter forfall påløper rente som fastsatt i medhold av lov av 17. desember 1976 nr. 100 om renter ved forsinket betaling m.m. § 3, første ledd.

Når konsesjon er gitt, plikter konsesjonæren å innbetale til **Lom kommune** kr 9 900 000,- og til **Vågå kommune** kr 100 000,- som avsettes til næringsfond for kommunene. Konsesjonsavgiftsmidler og næringsfond danner ett og samme fond særskilt for hver kommune som etter nærmere bestemmelse av kommunestyret skal anvendes til fremme av næringslivet i kommunen. Vedtekter for fondet skal godkjennes av fylkesmannen.

3

(Kontroll med betaling av avgift mv.)

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 og kontroll med vannforbruket og avgivelse av kraft, jf. post 19 kan med bindende virkning fastsettes av Olje og energidepartementet.

4

(Byggefrister mv.)

Arbeidet må påbegynnes innen 5 år fra konsesjonens dato og fullføres innen ytterligere 5 år. Under særlige omstendigheter kan fristene forlenges av Kongen. I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av særlige forhold (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

For hver dag noen av disse fristene oversittes uten tillatelse fra Olje- og energidepartementet, betaler konsesjonæren en mulkt til statskassen på kr 1 000,-.

5

(Erstatning til etterlatte)

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

6

(Konsesjonærens ansvar ved anlegg/drift mv.)

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, unngår ødeleggelse av naturforekomster, landskapsområder, fornminner mv., når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Dersom slike ødeleggelse ikke kan unngås, skal vedkommende myndighet underrettes i god tid på forhånd.

7

(Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn mv.)

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for NVE detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene. Arbeidet kan ikke settes igang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid, minst mulig skjemmende og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Konsesjonæren plikter å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved og hjelpeanlegg slik at det økologiske og landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å

gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg eller del av anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget.

Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten NVEs samtykke.

NVE kan gi pålegg om nærmere gjennomføring av plikter i henhold til denne posten.

8

(Naturforvaltning)

I

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN)

- a. å sørge for at forholdene i Tesse er slik at de stedeagne fiskestammene i størst mulig grad opprettholder naturlig reproduksjon og produksjon og at de naturlige livsbetingelsene for fisk og øvrige naturlig forekommende plante og dyrepopulasjoner forringes minst mulig,
- b. å kompensere for skader på den naturlige rekruttering av fiskestammene ved tiltak,
- c. å sørge for at fiskens vandringsmuligheter i vassdraget opprettholdes og at overføringer utformes slik at tap av fisk reduseres,
- d. å sørge for at fiskemulighetene i størst mulig grad opprettholdes.

II

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN) å sørge for at forholdene for plante og dyrelivet i området som direkte eller indirekte berøres av reguleringen forringes minst mulig og om nødvendig utføre kompenserende tiltak.

III

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN) å sørge for at friluftslivets bruks og opplevelsesverdier i området som berøres direkte eller indirekte av anleggsarbeid og regulering tas vare på i størst mulig grad. Om nødvendig må det utføres kompenserende tiltak og tilretteleggingstiltak.

IV

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av Direktoratet for naturforvaltning (DN) å bekoste naturvitenskapelige undersøkelser samt friluftslivs-

undersøkelser i de områdene som berøres av reguleringen. Dette kan være arkiveringsundersøkelser. Konsesjonæren kan også tilpliktes å delta i fellesfinansiering av større undersøkelser som omfatter områdene som direkte eller indirekte berøres av reguleringen.

V

Fra og med det år konsesjon er gitt, plikter konsesjonæren å innbetale et årlig beløp til Lom kommune på **kr 100 000,-** til opphjør av fisk/vilt/friluftsliv. Beløpet skal justeres etter de tidsintervaller som loven til enhver tid bestemmer. Beløpet til fisk/vilt skal nyttes etter nærmere bestemmelse av kommunestyret. Med hensyn til tiltak som kommer friluftslivet til gode, skal beløpet nyttes etter nærmere bestemmelse gitt av Fylkesmannen.

VI

Konsesjonæren kan bli pålagt å dekke utgiftene til ekstra oppsyn, herunder jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.

VII

Alle utgifter forbundet med kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovenstående vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

9

(Automatisk fredete kulturminner)

Når reviderte vilkår er fastsatt og fornyet konsesjon er gitt skal konsesjonæren betale et engangsbeløp per GWh magasinkapasitet til kulturminnevern i vassdrag. For fornyete konsesjoner skal engangsbeløpet utgjøre kr 12 000, (2006-kroner) per GWh magasinkapasitet. For konsesjoner med reviderte vilkår skal engangsbeløpet utgjøre kr 7 000 (2006-kroner) per GWh magasinkapasitet. Det innbetalte beløpet skal dekke utgifter til registreringer, undersøkelser, utgravinger, konservering og sikringstiltak, og omfatter alle automatisk fredete kulturminner innenfor områder som berøres av reguleringen.

Arkeologiske arbeider skal foretas i den tiden magasinene likevel er nedtappet eller når vannstanden av andre årsaker er lav.

Konsesjonæren skal varsle kulturminneforvaltningen (fylkeskommunen) i god tid før en nedtapping av magasinene, eller dersom det av andre årsaker er lav vannstand i magasinene slik at arkeologisk arbeid kan gjennomføres.

Konsesjonæren skal ved fysiske tiltak i vann og på land, som for eksempel etablering av terskler og anleggsarbeid mv. i god tid på forhånd få undersøkt om tiltaket berører automatisk fredete kulturminner etter kulturminneloven §§ 3 og 9.

Viser det seg først mens arbeidet er i gang at tiltaket kan virke inn på automatisk fredete kulturminner, skal melding sendes kulturminneforvaltningen og arbeidet stanses, jf. kulturminneloven § 8 annet ledd.

10

(Forurensning mv.)

Konsesjonæren plikter etter fylkesmannens nærmere bestemmelse:

- å utføre eller bekoste tiltak som i forbindelse med reguleringen er påkrevet av hensyn til forurensningsforholdene i vassdraget.
- å bekoste helt eller delvis oppfølgingsundersøkelser i berørte vassdragsavsnitt.

11

(Ferdsl mv.)

Konsesjonæren plikter å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Veger, bruer og kaier som konsesjonæren bygger, skal kunne benyttes av allmennheten, med mindre Olje- og energidepartementet treffer annen bestemmelse.

Konsesjonæren plikter i nødvendig utstrekning å legge om turiststier og klopper som er i jevnlig bruk og som vil bli neddemmet eller på annen måte ødelagt/utilgjengelige.

12

(Terskler mv.)

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan Olje- og energidepartementet pålegge konsesjonæren å bygge terskler, foreta biotopjusterende tiltak, elvekorreksjoner, opprensninger mv. for å redusere skadevirkninger.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan Olje- og energidepartementet pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

Terskelpålegget vil bygge på en samlet plan som ivaretar både private og allmenne interesser i vassdraget. Utarbeidelse av pålegget samt tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med tilsynet dekkes av konsesjonæren.

13

(Rydding av reguleringssonen)

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig, maksimalt 25 cm høye. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes eller brennes.

Dersom ikke annet blir pålagt konsesjonæren, skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 0,5 m høye. I rimelig grad kan Olje- og energidepartementet pålegge ytterligere rydding. Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Rydding av reguleringssonen skal være gjennomført før første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt NVE. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

14

(Manøvreringsreglement mv.)

Vannslippingen skal foregå overensstemmende med et manøvreringsreglement som Kongen på forhånd fastsetter.

Viser det seg at slippingen etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Ekspropriasjonsskjønn kan ikke påbegynnes før reglementet er fastsatt.

15

(Hydrologiske observasjoner, kart mv.)

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet utføre de hydrologiske observasjoner som er nødvendige for å ivareta det offentlige interesser og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

De tillatte reguleringsgrenser markeres ved faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Kopier av alle karter som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Statens kartverk med opplysning om hvordan målingene er utført.

16

(Merking av usikker is)

De partier av isen på vann og inntaksmagasiner som mister bæreevnen på grunn av reguleringene og overføringene må merkes eller sikres etter nærmere anvisning av NVE.

17

(Etterundersøkelser)

Konsesjonæren kan pålegges å utføre og bekoste etterundersøkelser av reguleringens virkninger for berørte interesser. Undersøkelserapportene med tilhørende materiale skal stilles til rådighet for det offentlige. Olje- og energidepartementet kan treffe nærmere bestemmelser om hvilke undersøkelser som skal foretas og hvem som skal utføre dem.

18

(Militære foranstaltninger)

Ved reguleringsanleggene skal det tillates truffet militære foranstaltninger for sprengning i krigstilfelle uten at konsesjonæren har krav på godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende ulemper eller innskrenkninger med hensyn til anleggene eller deres benyttelse. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

19

(Konsesjonskraft)

Konsesjonæren skal avstå til kommuner og fylkeskommuner som kraftanlegget ligger i, inntil 10 % av den for hvert vannfall innvunne øking av vannkraften, beregnet etter reglene i vassdragsreguleringsloven § 11 nr. 1, jf. § 3. Avståelse og fordeling avgjøres av Olje- og energidepartementet med grunnlag i kommunenes behov til den alminnelige elektrisitetsforsyning.

Staten forbeholdes rett til inntil 5 % av kraftøkningen, beregnet som i første ledd.

Olje- og energidepartementet bestemmer hvordan kraften skal avstås og beregner effekt og energi.

Kraften tas ut i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger eller fra konsesjonærens ledninger med leveringssikkerhet som fastkraft og brukstid ned til 5000 timer årlig. Konsesjonæren kan ikke sette seg imot at kraften tas ut fra andres ledninger og plikter i så fall å stille kraften til rådighet. Kostnadene ved omforming og overføring av kraften ved uttak andre steder enn i kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, betales av den som tar ut kraften.

Konsesjonæren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og brukstidens fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av Olje- og energidepartementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel.

Prisen på kraften, referert kraftstasjonens apparatanlegg for utgående ledninger, fastsettes hvert år av Olje- og energidepartementet basert på gjennom-

snittlig selvkost for et representativt antall vannkraftverk i hele landet.

Unnlater konsesjonæren å levere kraft som er betinget i denne post uten at vis major, streik eller lockout hindrer leveransen, plikter han etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å betale til statskassen en mulkt som for hver kWh som urettelig ikke er levert, svarer til den pris pr. kWh som hvert år fastsettes av Olje- og energidepartementet, med et påslag av 100 %. Det offentlige skal være berettiget til etter Olje- og energidepartementets bestemmelse å overta driften av kraftverkene for eierens regning og risiko, dersom dette blir nødvendig for å levere den betingede kraften.

Vedtak om avståelse og fordeling av kraft kan tas opp til ny prøvelse etter 20 år fra vedtakets dato.

20

(Luftovermetning)

Konsesjonæren plikter i samråd med NVE å utforme anlegget slik at mulighetene for luftovermetning i magasiner, åpne vannveger og i avløp til elv, vann eller sjø blir minst mulig. Skulle det likevel vise seg ved anleggets senere drift at luftovermetning forekommer i skadelig omfang, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet bli pålagt å bekoste tiltak for å forhindre eller redusere problemene, herunder forsøk med hel eller delvis avstengning av anlegget for å lokalisere årsaken.

21

(Kontroll med overholdelsen av vilkårene)

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av Olje- og energidepartementet til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår.

Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av Olje- og energidepartementet.

Ved overtredelse av de fastsatte bestemmelser gitt i loven eller i medhold av loven plikter konsesjonæren etter krav fra Olje- og energidepartementet å bringe forholdene i lovlig orden. Krav kan ikke fremsettes senere enn 20 år etter utløpet av det kalenderår da arbeidet ble fullført eller tiltaket trådte i virksomhet.

Gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2, 14, 19 og 21 kan medføre at konsesjonen trekkes tilbake i samsvar med bestemmelsene i vassdragsreguleringsloven § 12, post 21.

For overtredelse av bestemmelsene i konsesjonen eller andre i loven eller i medhold av loven fastsatte bestemmelser, kan Olje- og energidepartementet fastsette en tvangsmulkt på inntil kr 100 000 pr. dag til forholdet er brakt i orden, eller inntil kr 500 000 for hver overtredelse av vilkåret. Pålegg om mulkt er tvangsgrunnlag for utlegg. Olje- og energidepartementet kan justere beløpene hvert 5. år.

22

(Tinglysing)

Konsesjonen skal tinglyses i de rettskretser hvor anleggene ligger. Olje- og energidepartementet kan bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som heftelse på de eiendommer eller bruk i vassdraget for hvilke reguleringene kan medføre forpliktelser.